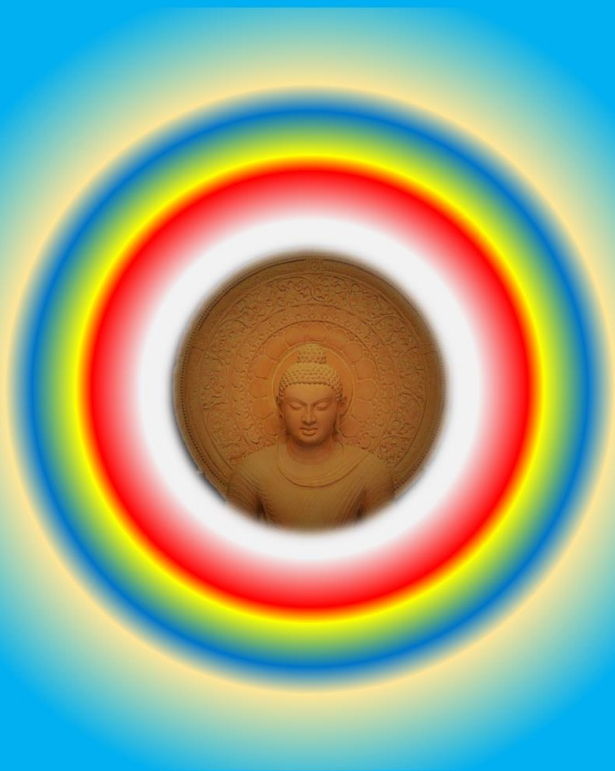

අවනාමිතී අත්ති ගෝලනා.

අ භි ධ ම ම

අධ්‍යාපිනී අනථ යෝජනා.

සාහිකථා තිපිලකබරෙන
ඥාණකිත්ති නාමබෙය්‍යෙන ථෙරවරෙන කතා

සාමිඤ්ඤ රියාබිපච්ච
රජජකාපිනා පරමිත්ථ මහාරාජාබි රාජවරෙන
පතිතා ලංකිකාන මජ්ඣං.

තදත්ථිසිධියා මුද්දපනාය
මත්තයනා පඤ්ඤ දෙවරක්ඛිනා චරියස්සච
මහානානු මහිමපටිච්ච
ආචරිය පඤ්ඤාසෙඛරත්ථෙරෙන අභිසංඛිනා
සුවණ්ණවාචකාරමාබිවාසිනා

ගාථපුරාසත්තො

ය ථා මු ල සම්මනං සිහලක්ඛර රු පෙති

ක මො ජ කබ ර තො
පටක පණ්ණ පොත්ත සහස්සං

මුද්දිනං

සී . පී . ක ඤ් ඛ ම බී නා මි නා
ලංකොපකාර යතෙන ලීලා හා රෙ

බු ඔ ච ස් සෙ

THE
ABHIDHAMMA
ATTHAŚALINI ATTHAYOJANA

Composed by Nanakitti Thera

Presented By

HIS SUPREME MAJESTY THE KING OF SIAM

CULALANKARA

FOR THE USE OF STUDENTS OF BUDDHISM

IN CEYLON

EDITED BY

KODAGODA PANTASEKHARA THERA

RANWELLE VIHARA KATALUWA GALLE

Approved By

Batuwantudawe Dewarakkhitacariya Pandit

Printed under the auspices of the
Society for editing an Exegesis of the

ATTHAYOJANA

BY

D. P. KANDAMBY

LANKOPAKARA PRESS KATALUWA

— 00 —

A. B. 2433

P R E F A C E

— oo —

THIS work is an Exegesis of the Atthasālini, the Commentary of the "Dhammasaṅgani" the 1st of the 7 Books of the Abhidhamma. We find from its concluding verses that it was written by an erudite monk of the name of NANAKITTI who lived at the Panasārāma monastery close to Abhinawapura, and this monastery, tradition asserts, was built by a King of Ceylon. It is not known who this king was, but we safely conjecture that it must have been Sri Parakrama Bāhu of Polonnaruwa who was noted for his successful foreign invasions. The Panasārāma monastery was founded in the Haribunja territory of Lava.

This work we presume, will be of use to the student of the Abhidhamma as its explanation of the difficult phrases and grammatical terms will help him to understand the text easily.

The manuscript of this book with some other rare works was presented in the year of Buddha 2425 by His Supreme Majesty Chūlālakāra the present reigning king of Siam* to Bulatgama Dhammālakāra Sthavira to be used in Ceylon. They are in the custody of Edmund Gooneratne Mudaliyar of Galle, and access is allowed to all students to refer to them or take copies of them.

As the manuscripts are in Cambodian characters, and as it is costly to have them copied in Singhalese, it is proposed to

* We had the honour of accompanying our tutor on a visit to Siam recently, and of having a personal interview with this king. His Majesty with his well known liberality defrayed the expenses of our voyage, and caused special facilities to be afforded us of worshipping the Maniratana and other noted shrines of his kingdom.

have all these copies printed in this manner with the aid of subscriptions. One thousand copies of the present work have been struck off for distribution amongst the subscribers.

As the MSS. have been copied and collated by transcribers who are ignorant of the language, they are not free from clerical and other errors, and we are by no means sure whether this work, with the revision it has undergone is completely correct. We commend it to the learned for further scrutiny.

K. PATTASEKHARA.

A. B. 16-10-2433

දැන විමසි.

— 0X0 —

අභිබම්මභාලිනිඅභයොජනාම නම්, භාග්‍යවත් බුදුරජානන්වහන්සේ විසින් වදාළ අභිබම් ප්‍රකරණ ගතඅතුරෙන් පළමුවෙනි බම්සඩගණිප්‍රකරණයට කරණලද අභිසාලිනිනම් අටුවාවේ පදසම්බන්ධ විග්‍රහ බාතුප්‍රත්‍යාදී විස්තරදක්වා කරණලද මාහැනි ප්‍රයෝජනවත් පොතකි. මෙය අභිනවපුරයට වයඹපැත්තේ පිහිටි පනසාරම්වැසි සාඨකථා ත්‍රිපිටකධර ඥාණකිත්ති ස්වරයන්වහන්සේ කෙණේක් විසින් කළබවාදිය අන්තිම ගාථාවලින් පෙනේ. මෙය කවර කළක කළාද, මේ අභිනවපුරය කොයි දේපයකට අයිතිද, යනු නොපෙනේයි. ලංකාභිධාන රජාධි රජකෙණේක් විසින් කරවනලද ආරාමගෘහයෙහි වෙසෙමින් කළබවක්ද පෙනේ. ඒත්, කවර ලංකා රජතුමෙක් දැයි නිශ්චයවශයෙන් නොහැගෙයි. නමුත් අප සිරිලක්දිව පොළොන්නරුපුර වැඩවිසූ ප්‍රාක්‍රමබාහු සිංහල මහරජතුමා ලංකාපුරාදී ඇමතිසෙනාධිපතින් යවා රාමඤ්ඤාදී නොයෙක් පරදෙසයන්ද යටහත්කළ කාලේ ඒ ලංකා රජාධිරජතුමන් නමින් සියම් දෙශයට අයිති “නදිහුර” නම්ලද ලාචාරව කරවනලද පනසාරම් විහාරමඤ්ඤයෙහි වෙසෙමින් කළ පොත්සය අනුමාන ශ්‍රැතියක් තිබේ-එවිට ඒ රජකාලය මහවංසයෙන් පෙනෙන නිසා ඒ කාලේහෝ ඊට විකක් මැනහෝ කාලය සිතියයුතුවේ. ඒවා කෙසේවුවත් අභිබම්මාචී විස්තර විභාග බොහෝසේ ඉගණිමට මෙය ඉතාප්‍රයෝජනීය. නවද සියම් මහරජතුමන් එවූ කම්බොර අභයොජනා අතරෙන් මේ අන්වයොජනාවම සිංහලඅකුරට ලියන්ට රුපියල් 30 ගණනක්ය. ඉතින් දහක් ලියවන්ට යියොත් පවින්ඩි 3000 ක් පමණබව පෙනීගියනිසාත් අවිච්ඡිගස නොත් එකවරයනත් රුපියල් 1000 කින් හැකිවග හැගිගියනිසාත් කම්බොරඅතුරෙන් බොහෝදෙනාට බලන්ට පිටපත් ලියන්ට බැරිනිසාත් මේවර මේපොත 1000 ක් අවිච්ඡිගසා බෙදාගන්ට සහ එය සකස්කිරීමටද සම්මතකරගත් ලෙස ආචාර්‍යෂ් පඤ්ඤාසෙබරස්ථිර පාදයන් වහන්සේ ලවා අභිසංස්කරණය කරවාගෙන පොත් දහක් මුද්‍රණයකරණලදී. යළිත් මිලදුන් පිළිවෙලට ලියවිතිබෙන දායකනම්ද පාළිදැන්වීම අවසානයෙහි සුවසේ වැටහීමට දැන් වැඩහාර ගාමනාමවලින්ද පේණවාඇත. එසේ බැඳුනු

ඒ ඒ හවතුන්වතුල සම්මතය ලෙස පොතක් රුපියල වේ. ඇතම් කෙනෙක් වචනදුන් තරම්හුත් මිලනොදී නැවතිතිබේ. එයින් කමාන්තකාර කුලියා කන්තෝරු මිලටත් ඉතිරිවෙන පොත් 4 බැගින් මිත්මතු රුපියල් 10 කට අප කන්තෝරුවෙන් ලබාගත හැකිවේ.

මේවගට අත්ථයෝජනා මුද්‍රාංක ණ ස්වාගමේලේකම් සහ ලංකොපකාර කන්තෝරුවේ කලමනාකාරතුන්පත්

ඩී. පී. කන්ඩම්බි.

D. P. Kandamby

ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1890 ක්වූ අප්‍රේල්මස 1 දිනදීය.

අ ඨ සා ලි ති අ ක්කොජනා ස

සු මි ප ශ් ශ මි දි .

— 0 —

පිඨිංකො

මුලාරම්භ ව්‍යාජනාපාදිකා

184	විතතුපාදකණ්ඩවණ්ණනා.	පඨමා (1)
219	රු ප කණ්ඩ වණ්ණනා.	ද්වතියා (2)
260	නිකේපකණ්ඩවණ්ණනා.	තෘතියා (3)
269	අභිකථාකණ්ඩ වණ්ණනා.	චතුර්ථි (4)

ජා නා ප නිං.

බ්‍රහ්මීඤ්ඤ දෙවිඤ්ඤ නරීඤ්ඤ සෙස
නිසේසස සනේතනභවිඤ්ඤනිසං,
බ්‍රහ්මාහි ධම්මං හද සෙ නිසං
ජානාපනං දුනි ලිඛිතෙස්මිං.

අභිධම්මකාමිනී අත්ථයොජනායා පන,
විභාවනාසිදං පඤ්ඤ කම්මෙව පඨමංභවෙ.
අභිධම්මොති කොනාම අභිසංසිද්ධිනාමකා
කාවත්ථයොජනානස්සා කොනායං පභිනාදුනි.
කෙන මුද්දපිතා එසා විස්සජේඤ්ඤා කප්පිතා.

(1) තත්ථ කො අභිධම්මො නාම ?

යොසො මහාසුරිසො පඤ්ඤාචාරො පඨමාහිනිභාරතො ප
භාය කප්පසනසහස්සාධිකානි වත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි සබ්බ සම්
බොධි සම්භාර සම්භරණෙන සබ්බ නුවර සභාධාරවර ජමුදි
පෙ සකලවංසුනාරිතරෙ සකාරජවංසෙ අසෙස භූමිපාල මො
ළුමණිරංසි රජිත පාදුරවිඤ්ඤාපසොභිතං සුඛොදන මහාරජා
නං පටිච්චප්පනො දෙවසිරිමහිභවත්ත මිව රජසිරි මනුභව
මානොපි චතුරෙ නිමිතෙන දිස්වා එකුනාහිංසාසුකො සමානො
නං සබ්බ කාමසිරිං බෙලපිණ්ණිමිව පරිවජේඤ්ඤා අභිනිකම්ම ප
බ්බජ්ඣා යථානුකතමං බොධිමණ්ණිමාරුඤ්ඤා 'න නාවිමං පලලභි
කං හිඤ්ඤාමි යාව මෙ අනුපාදය ආසවෙහි විතතං විමුච්චිස්ස
ති' ති, පටිඤ්ඤාකරවා පාවිනදිසාහිමුඛො නිසිදිත්වා සුරියෙ
අනත්ථමිනෙ යෙව මාරබලං විධමෙතො පඨමයාමෙ සුබ්බනිවා
සසුණං මජ්ඣිමයාමෙ චුතූපපාතසුණං පතවා පච්ඡිමයාමාවසා
නො දසබල චතුරෙසාරජජාදි සබ්බ බ්‍රහ්මණ්ණපතිමණ්ණිකං සබ්බ
ඤ්ඤාතසුණං පටිවිජ්ඣනො යෙව ඉමං අභිධම්මයා මහාසමු
ද්ද මධිගජී, එවමධිගතාහිධම්මො චතුත්ථ සකාගෙ සසම්භුද්ධ
ණෙනාධිගතං අභිධම්මං විචිනිත්වා නුකතමෙන පවතනවරධම්
මවකොතො. එකංසමයං භගවා දෙවෙසු තාවනිංසෙසු පාර්වජ
තකකමුලෙ පණ්ණකමබලසිලායං නිසිනො මාතුදෙව රජපමු

බාහුං දෙවනං අභිධම්මකථං කථෙසී. කුසලාධම්මානුෂාදිනා පුන නයවසෙන සාර්දසකත්තේරවරස්ස සමාවිකඛි. එවං තෙන භගවතා ජානනා පස්සනා අරහතා සම්මාසම්මුඛෙන දෙසිතො (සුක්කාභිධම්මවිනිශ්ස සංඛාතෙසු තිසු පිටකෙසු) එකපිටකපරියාපනෙනා පරමත්ථ පරියතති පාවචනධම්මො අභිධම්මො නාම හොති. සො පකරණ පරිච්ඡේදනො සත්තවිධො ධම්මසංඛයාණි-විභග-ධාතුකථා-පුග්ගලපඤ්ඤානි-කථාවත්ථු-යමක-ප භානානං වසෙන. තෙසු සත්තප්පකරණෙසු ධම්මසංඛයාණි පකරණ මෙව ඉධ අධිප්පෙතං තඤ්ඤි චතුර්ධාවිභක්තං චිත්තුප්පාදකණ්ඩු රූපකණ්ඩු නිකංඛපකණ්ඩු අභිකථාකණ්ඩානං වසෙන. චිත්තුප්පාදකණ්ඩුමිපි දුට්ඨං මානිකා පදහාජනිතවසෙන. තත්තු මානිකා ආදී. සා මානිකා ඉධ පරතො නාමපණ්ණානනතරං ආවිභව්ස්සති. පරියාපුණිතු කාමාදිනමත්ථායාති.

(2) කා අභිසාළිති නාම ?

යා පන ගම්හිරනගවිචිතතස්ස තස්ස අභිධම්මස්ස ආදිතොව මහාකාස්සපතේරවරදිති වසිති අභිකථාකතාවෙච සංගිතානුසංගිතා ජමුද්දපතො මහාමහිඤ්ජේරෙන සීගලදීපමාහතා පච්ඡා සීගලදීපවාසීනමත්ථාය දීපභාසාය අභිසංඛිධනා කාලනතරෙන අභගගිරි ආදී නිකායන්තරලධිති විස්සනා ආකුලා තතො තං සීගලභාස මපනෙත්වා අනුරධපුර මහාවිහාරවාසීනං අනාකුලං චිතිච්ඡයංදීදිපයනා අභිකථාවර්යොති විස්සුතෙන වූඩ්ඝොස මහාජේරවරෙන කතා අත්ථවණ්ණනා අනාකුලානමත්ථානං සම්භවතො අයං අභිසාළිති නාම හොති විසෙසනො ධම්මසංඛයාණි පකරණස්ස පදනුකකමතො කතත්ථප්පකාසනිති වෙදිනබ්බා තස්සාපි අභිසාළිති යා විසති මූලගාථායො ඉධ ධම්මසංඛයාණික මානිකානන්තරං යොජිතා සොතුනමත්ථාය.

(3) කා තස්සා අත්ථයොජනා.

යා ඛොපනතාය අභිසාළිති යා ආදිතොපභාය සම්බන්ධ පද යොජනා ගණ්ඨිපදබ්බාකරණ සමාස වින්ගහාදි පරිදිපනතො මූලථිකා අනුථිකාදිතොපි චිත්ථාරෙත්වා ඉමාය ඔසානෙ දිස්සමානා නාමෙන ජේර වරෙන කතා. අගමත්ථයොජනා නාම හොති. කිමාපි තස්සා රචිත කාලාදිති නපඤ්ඤායන්ති. තථාපායං අභිධම්මං සික්ඛත්තානං අභිසාළිති යා අනෙකචිත්ථාර පදත්ථවිජා නනාය අනුතා මහොපකාරිකාහොති පසත්ථා. තස්සාආදිමිති

(1) වත්දනාදී සත්දස්සන ගාථන්තරං. (2) තතො යාව දසම ඩකපිඨා අභිසාලිනී වීසති මුල ගාථන්තරයොජනා. (3) තතො යාව චතුරසිතුත්තර සතඛික පිඨා නිදන මාහිකත්තරයොජනාදිහි සත් තනිංසත්තර යොජන පරිච්ඡේදෙහි සුත්තා විත්තුප්පාද කණ්ඩත්තර යොජනා. (4) තතො යාව එකුනව්සුත්තර විසතඛික පිඨා රූප කණ්ඩත්තර යොජනා. (5) තතො යාව සද්දත්තර විසතඛික පිඨා නිකුට්ඨෙප කණ්ඩත්තර යොජනා. (6) තතො යාව එකුනසත්තර විසතඛික පිඨා අභිකථා කණ්ඩත්තර යොජනා. (7) තතො යාව එකසත්තර විසතඛික පිඨෙ අකුරෙකෙක පත්තිකා අ ඝසාලිත්තොසාන ගාථන්තරයොජනා. (8) තතො යාව චතුසත්තර විසතඛික පිඨෙ අසිප්පතතාපසානා පරම විසුඛාදී පාඨ ත්තර යොජනා. (9) තතොපඨාය අත්තර යොජනා කත්තුභුතස්ස ආරාම නාමාදී සත්දීපන දස ගාථායොජනෙව පාඨොව. එවමෙත් තරං සංඛෙපතො විකාශො දඬුවිබො.

(4) කෙත්තායං පභිතා.

ශොඛොපන වරපරමෙඤ්ජමභාමකුට සමිමනිදෙවදිංස මහාර ජාබිරජවරස්සොරසො පුඤ්ඤධිබලසම්පත්තිහි අනුකකමෙන ව ඩිඪ්ඨා සාමෙකරජේ පරම රජාහිසසකෙනාතිසිකො ධම් කොකසංඛාතාය සිරිරතන කොසිඤ්ජෙව මහානගරත්ථානියං සබ්බරජ්ඣගසම්පන්නාය පුට්ඨෙදනියා ධම්මෙන සමෙන රජේ මනුසාසනෙනා විහරති නාමෙන දුලාලභිකාර පරමිඤ්ජ මහාරා ජාබිරාජා සදෙසපරදෙසෙසුපි බුඩ්ධාසනුපත්තියං කරුමානො අනෙක රාජ්ඨිහි සම්පත්තො හොති. අධුතායෙව අම්මාකංපි උපජ්ඣායප්පමුඛානං සාමරාජධානිං සම්පන්නානං ගමනාගම නාය වෙව තත්ථ වසන්නානම්පි යථාකල්පියං යථාධම්මං ධම්මා මිසෙති මණිරතන මහාධාතු වෙතිග වඤ්ජනාදිකං සබ්බ සංගහ පත්ගහං කාරාපසි. කොලමබ්බුරෙ වෙතරහි විජ්ජොදය පරි වෙණාධිපතිස්ස සිරිසුමභිගලාහිධාන නායක මහාචාර්යස්ස භෙ භාවර්ග භූතස්සව කල්පියපරිකාර පෙසනොන වෙව තත්තර සිකු න්නානම්පි ලංකිකානමත්ථාය යථාධම්මිකුපජ්ජිත නිශොභංකකා අතිරෙක පමරූපිග කභාපණ් සගස්සානි ගුණරත්ත සිහලාමල්ල ස්ස නිශාලෙන විජ්ජොදය පරිවෙණාරම්කමනනි දුගකානං පෙ සෙසි. එවං යථා කාලං යථාකාරණං සලලකඛයතා තෙනෙව ම හාරාජාබිරඤ්ඤ අකතනොරජේ වුද්දසමෙ සප්පුලකඛිකෙ, ව

තුළුසුත්තර චතුසනාධික විසඟස්ස බුඩ්ධසාසනාසුමිති පච්චිසතිමේ වස්සෙ අගමඬ්ඪසාළිති අඤ්ඤාප්තා අමිභාකං ලභිතිකානමඤ්ඤා ය පතිතා. අපිච න එතපරමායෙව, ඉමමාදිනං ඉතරානමිපි කතිපයානං අඤ්ඤාප්තා පොත්ථක කලාපානං පරිපුණ්ණා ද සමපුසායො සරාපදුතස්ස භත්තේදනා පිතුරාපකාලනොපසාය කුච්චගහුතස්ස ගාච්ඡිත්ථාසනෙන පරමානඤ්ඤාචාරාධිපතිනො ඛිමොලංකාර සිරිසුමනතිස්සාහිධාන මහාපේරස්ස ගණාවර්ගස්ස තෙකසාසනොපත්ථමිභාතිච්චාධාරතුතස්සවෙව, ගාච්ඡුරෙ යථාමු ත්තසොච ගුණරත්තසීගලඅමච්චිවස්සව භාරාරක්ඛපගං පතිතාති.

(5) කෙන මුද්දපිනා.

යස්ස සමමනනණං පටිච්ච යො අනුජානන තක්කරණ භාරා පන කප්පිතකාරක රුපිගමුල දායක මතතින්දදිනං සුජනානං ස මාගමො අගොසි. තෙන අත්ථයොප්තා මුද්දඬකණ්ණ සමාග මෙන මුද්දපිනා. තෙසං සද්දෙස පරදෙසවාසිනං නාමානිපි ය ථා මුල සම්මතං ඉමස්ස විඤ්ඤාපනස්ස ඔසානෙ පක්ඛිත්තාති ගො තති. එතතාවතා ආරඬ පමානුයොගා සංඛෙපතො විස්සජ්ජිනා.

යම පනෙත්ථ භොතනා පමාදං පස්සනති සනෙබ්බ සහත්තු උජුංකත්වා අතතත්ථ පරත්ථ නිනාය පටිපජ්ජත්තුති.

අථ අඤ්ඤාප්තා මුද්දඬකණ්ණ සමාගමේ
භණ්ඩාගාරක මතති පොත්ථකාගත තයෙනව දායක
නාමානි ඉතො පරං ආචි භවිස්සනති.

උංසියො * මහාපේරො විනායනිකාසිනො (ජපංරථේ)

* අගං උංසියොපේරො ඉතො ජත්තං වස්සානං පුරෙ අමිභා කං සභායකත්වපගතො මම සාසනපණ්ණින අඤ්ඤාප්ත මුද්දං කණ්ණ ඤත්වා අත්තමනො ජපං පච්චිසති පටිකකලාපාති පතිණ්. තෙසං ඉඩලාභතොපුරෙයෙව දායකමුලෙන නීතෙසු මහාපට්ඨක ප ඣණ්ණෙසු මුද්දනමාරහිත්වා කතිපයකලාපාති මුද්දිතාති අගෙ සුං. තතොතාති තදත්ථපුරතෙතං නාසක්ඛිංසු ඉමස්මිංවාරෙති.

රයිස් බේවිඩ්ස් ඉඩාහිටානො පණ්ඩිතමන්තිනො (ලොන්ඩන් නගර)

සංඝානානුකිස්සනේරෙ සුදස්සනවිහාරධිවාසී (කොන්ගල ගාමේ)

ආබ්මන්ඩ් රෝලන්ඩ් ජයතිලක ගුණරතනාහිටානො අනපත්තු රජවාසලමුදලිනො (ගාඵපුරේ)

සොනුතතරතේරො නිලකාරාමාධිවාසී (හික්කඩුව ගාමේ)

අභයතිස්සපේරො මුදලිනාරාමවාසී (මලලගම ගාමේ)

ආයස්මා සුවණ්ණපොති සම්මිමගුත්ත පර්වේණවාසී (දෙඹවල ගාමේ)

පේළෙක් දිගස් අභයසීගාහිටානො මුදලිනො (ගාඵපුරේ)

විමලානානුතරේරො විහාරධිවාසී (දම්මුල්ලේ ගාමේ)

පියදසිපේරෙ සථරගාමේවිහාරාධිවාසී (පැල්මඩුල්ලගාමේ)

ආයස්මා සංඝානානො මංගලාරාමවාසී (මහාතිනෝ)

මෙබංකරතේරෙ විහාරධිවාසී (තාපිරිත්තගොඩ ගාමේ)

පෙමානනුතරේරෙ පුබ්බාරාමාධිවාසී (කනඵව ගාමේ)

ගුණරතනතේරො පොරණමහාවිහාරධිවාසී (පර ගොඩගාමේ)

රතනපොතාහිටානො නායකතේරෙ සුමඛගලාරාමාධිවාසී

(උච්ඡිසාය විදුරපොල ගාමේ)

සඛාතිස්සත්තේරෙ සුදස්සනාරාමාධිවාසී (බුස්ස ගාමේ)

ධිරකකුතේරෙ ජිනවර්ථසපාලාහිටානො (බෝගහපිටිය ගාමේ)

ආයස්මා ධම්මජ්ජොති (වැලිගම ගාමේ)

ජිනානානුතේරෙ සඤ්ඤාරාමාධිවාසී (වැලිකොනෙතිගාමේ)

සීලරතනපේරෙ සුනානාරාමවාසී (අම්බලම්ගොඩ ගාමේ)

ධම්මාරාමතේරෙ විජයානානුතේරො විහාරධිවාසී (ගාඵපුරේ)

ගුණරතනතේරෙ සොණ්ණකෙතු විහාරධිවාසී (පානදුරෙගාමේ)

ගුණරතනතේරෙ අගගබොධිවිහාරධිවාසී (වැලිගමගාමේ)

සීලකුතේරෙ සම්මිමවරපොතිපාල නායකාහිටානො පූජ්චාරාමාධිවාසී (ගාඵපුරේ)

සිරිසුමනතිස්සතේරෙ සාසනවංසාලංකාරෙ (ගාලෙගමගාමේ)

සුනානාරාමතිස්සපේරෙ විජයානානුතේරො විහාරවාසී (ගාඵපුරේ)

සිරිසුමනානිස්ස ථෙරෙ සාසනධර්මෝ සුදස්සනාරාමාධිවාසී (ගාථ
පුර)

සාසනානුත්තරෙ සුඛම්මාරාමාධිවාසී (ගාථපුර)

රෙවතකෙරෙ කොංඛඤ්ඤවිහාරාධිවාසී (රජගම්කෝරලෙ ජන
පදෙ)

විමලනිස්සත්තරෙ මහාවිහාරාධිවාසී (ජයවංචනා කෝට්ටේ)
කොළඹපුරාසත්තො

ජනසාරත්තරෙ සුදස්සනාරාමාධිවාසී (ගොඩපිටිය ගාමෙ)

ධම්මතිලකත්තරෙ විහාරාධිවාසී (මාදම්පෙනිගාමෙ)

සිරිසංඝනිස්සත්තරෙ පරමානුඤ්ඤවිහාරවාසී (ගාථපුර)

ආයස්මාගුණරතනො චිත්තෝදයපරිවේණවාසී (කොළඹපුර)

සොභු ධාරත්තරෙ සුඛම්මාරාමාධිවාසී (මාගෙදරගාමෙ)

ධම්මානුඤ්ඤත්තරෙ විහාරාධිවාසී (කරගොඩගාමෙ)

රතනරොතිත්තරෙ විහාරගල්ලාධිවාසී (මිරිස්සෙතිගාමෙ)

පඤ්ඤාරතනාථෙරො වාචකාරාමවාසී (දඩල්ලෙනිගාමෙ)

පඤ්ඤානිස්සත්තරො චිත්තරත්නවිහාරාධිවාසී (ගඤ්ඤගාමෙ)

ඉඤ්ඤාතසංඝත්තරෙ චිත්තනානුනාරාමාධිවාසී (කුඹ්බත්තො
ඩගාමෙ)

පඤ්ඤාසිහනිස්සත්තරෙ ගහාරාමවිහාරවාසී (දෙඩඤ්ඤගාමෙ)

සරණනිස්සත්තරෙ රජකුලවංචනාවිහාරාධිවාසී (වැලිගමගාමෙ)

පිටර් අඤ්ඤානිස්සත්තරෙ ඉඤ්ඤාතසංඝත්තරෙ මහතිඤ්ඤා

සිරිසුනානුත්තරෙ සමුද්දතිරවිහාරාධිවාසී (මහාතිත්තරාසත්තො)

සිරිසංඝානුඤ්ඤාථෙරොසිරිසංඝානුඤ්ඤවිහාරාධිවාසී (රජප්පගාමෙ)

පඤ්ඤානිස්සත්තරො චිත්තධර්මාරාමාධිවාසී (මහාතිත්තර)

සිංහත්තරො විහාරාධිවාසී (තිත්තකුඹ්බෙ නලාගස්දෙනිගාමෙ)

විමලනිස්සත්තරො ගිම්හනිත්තරානො ගණ්ණේන්ද්‍රායාධිවාසී (උතවුරුගාමෙ)

චතරතත්තරො සථරගාමදිසාය (උඩවෙලගාමෙ)

අඤ්ඤාතසංඝො ධම්මගුණවංචනාධර්මො මුහුදුරම්මත්තිඤ්ඤා (කො
ලඹපුර)

ආයස්මා ඤාණවිමලනිස්සො ධම්මගුණපරිවේණවාසී (පසියාග
ල ගාමෙ)

විමලසාරත්තරො පවුරුපාරාමවාසී (කොත්ගලගාමෙ)

සංඝානුඤ්ඤාත්තරෙ (තිත්තත්තරාසත්තො)

පියරතනනිස්සත්ථෙරො ගණවර්ණො සෙලබ්බාරාමාධිපති (දෙ
ඩන්දුවගාමෙ.)

ධම්මාලංකාරාභිධානො සුගතසාසනධර්මනිකායාචර්යනායකත්ථෙ
රො මහාවිහාරාධිපති (රත්දෙබ්බගාමෙ)

ධම්මානන්දත්ථෙරො සුභද්දරාමාධිවාසී (කතථවෙගාමෙ)

පඤ්ඤානන්දත්ථෙරො නිභුම්මකාරාමාධිවාසී (ගිත්තොටගාමෙ)

සෞභාලංකාරනිස්ස ථෙරො සිරිපරමො කාමමණ්ඩපාරාමාධිවාසී
(නාමධුන්තොගාමෙ)

සාරානන්දත්ථෙරො චිරසෙඛරාරාමාධිවාසී (වැලිගොපලගාමෙ)

රෙවතත්ථෙරො පුරාණාරාමාධිවාසී (කතලුවෙගාමෙ)

සඛානන්දත්ථෙරො ජයසුමනවිහාරවාසී (මහානිත්ථෙ)

සොභිතත්ථෙරො සිරිනන්දනාරාමාධිවාසී (කන්දබඩපත්තුවෙජ
සිරිසඞ්ඛම්මාධාරණියාන ථෙරො (මහානිත්ථෙ) නපදෙ)

ආගස්මා අභයනිස්සො (මිත්වානොගාමෙ)

සෞභික්ඛාසත්ථෙරො සුධම්මාරාමපරිවේණාධිවාසී (දික්වැල්ලෙ
ගාමෙ)

ආගස්මා උපසෙතො සඛමෙමාහාසපරිවේණවාසී (සෙබ්බණ්ඩසෙ
ලනගරෙ)

සුමේධංකරත්ථෙරො අභිනවාරාමාධිවාසී (දෙහිවලගාමෙ)

සිරිසුනන්දත්ථෙරො සුදස්සනාරාමවාසී (ගොඩපිටියගාමෙ)

සීලවංසත්ථෙරො සුදස්සනාරාමාධිපති (බොධිරුක්ඛවත්ථුම්භි
ගාලුපුරෙ)

සිරිසුමනනිස්ස යනිඤෝ ධම්මගුණපරිවේණාධිවාසී (පස්සාග
ලගාමෙ)

ලුචි කොර්ණෙල් විජයසිහාභිධානො මුදලිඤෝ (රත්නපුරේ)

සිරිසුමනනිස්සාභිධාන නායකත්ථෙරො අරියාකරවිහාරාධිපති
(මිහිරිපැත්තොගාමෙ)

ධිරානන්දත්ථෙරො බිම්බාරාමාධිවාසී (අභංගමගාමෙ)

සුමනසාරත්ථෙරො අභයනිලකරත්නාරාමාධිවාසී සඵරගාමදිසා
යං (එක්කැලිගොඩ ගාමෙ)

ධම්මපාලත්ථෙරො පනාවලාබ්භවිහාරාධිවාසී (සඵරගාමදිසායං)

ධම්මරතනත්ථෙරො සුනන්දාරාමාධිවාසී සඵරගාමදිසාය (මාදම්
පෙගාමෙ)

ග්‍රැහෝරි වික්‍රමරත්න ගුණසේකර කන්ඩම්බිනාමෝ රාජවාසල
මුදලිඤා (ගිරිපාදප්පනපද්ධිපති නංගලපුර)

විමලසාරත්ථේරෝ විහාරාධිවාසී (අභංගමගාමේ)

පියරතනත්ථේරෝ පරමවිචිත්තාරාමවාසී (දෙවුඤ්ජරගාමේ)

සරණංකරත්ථේරෝ විහාරාධිවාසී (තෙලිකඩගාමේ)

ආයස්මා ගුණරතනෝ ජපං කෝපේන් ඉව්වාහිධානෝ

ආයස්මා පඤ්ඤකෙතු ජපං කෝගකුනාමෝ

සාමේල්දසීල්වා ඉතිනාමෝ පුඤ්ඤත්ථායසමාදපෙත්වා පරිචිත්ත
තමුලෝ (මඩකලපුවගාමේ)

සී. ඩබ්ලිව්. රණසිංහාබෝසා සොගනෝ පුඤ්ඤභාය පරිචිත්ත තමු
ලෝ (අවිස්සාවේල්ල නිගමේ)

යෙව ඛවත්ඨොජනාහිසංඛරණේ වෙව මුද්දපණේව ත
ප්‍රධාන පඤ්ඤසේධරාහිධානතේරසං යථානුමති යාවපරි
යොසාහා පුනපුනං කමේධාජපණ්ණාදිහි මුද්දිතපණ්
ණකලාපානව සමකරණොලොකණාදිසු තත්තිවේසු
උග්‍රසුගතපසුතරා අගෙසුං තෙසං සධිවිහාරිකානම සත
භාගසො එකෙකභාගදුතාරභානාං නාමානි.

සිරිතිවාසත්ථේරෝ සුවණ්ණවාච්ඡාරාමවාසී (ගිනිවැලල චන්ද්‍රිස්මිං)

ඉඤ්ජරතනත්ථේරෝ

සුමනපොති සමඤ්ඤද්දෙසො

වාචිස්සර සමඤ්ඤද්දෙසො

ධම්මාරාම සමඤ්ඤද්දෙසො

නමො තසං භගවතො අරහතො

සමොසමුබසං.

(1) කුසලාබම්මා, අකුසලාබම්මා, අව්‍යාකූලාබම්මා. (2) සුඛා
ශ්‍රී වේදනාය සම්පයුත්තා බම්මා, දුක්ඛායවේදනාය සම්පයුත්තා
බම්මා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාබම්මා. (3) විපාකා
බම්මා, විපාකබම්මබම්මා, නොවිපාකනවිපාකබම්මබම්මා. (4) උ
පාදිත්තපාදනියා බම්මා, අනුපාදිත්තපාදනියා බම්මා, අනුපාදි
ත්තා අනුපාදනියා බම්මා. (5) ඉංකිලිඨි සංකිලෙසිකා බම්මා,
අසංකිලිඨි සංකිලෙසිකා බම්මා, අසංකිලිඨි අසංකිලෙසිකා බම්මා,
(6) සවිතක්ක සවිචාරා බම්මා, අවිතක්ක විචාරමත්තා බම්මා,
අවිතක්ක අවිචාරා බම්මා. (7) පිතිසහගතා බම්මා, සුඛසහගතා
බම්මා, උපෙක්ඛාසහගතා බම්මා. (8) දස්සනෙන පභානබ්බා
බම්මා, භාවනාය පභානබ්බා බම්මා, නෙව දස්සනෙන න භාව
නාය පභානබ්බා බම්මා. (9) දස්සනෙන පභානබ්බගෙතුකා බ
ම්මා, භාවනාය පභානබ්බගෙතුකා බම්මා, නෙව දස්සනෙන න
භාවනාය පභානබ්බගෙතුකා බම්මා. (10) ආවයගාමිනො බම්මා
අපවයගාමිනො බම්මා, නෙව ආවයගාමිනො න අපවයගාමි
නො බම්මා. (11) සෙක්ඛා බම්මා, අසෙක්ඛා බම්මා, නෙව සෙ
ක්ඛා නාසෙක්ඛා බම්මා. (12) පරිත්තා බම්මා, මග්ගතා බම්
මා, අපමාණා බම්මා. (13) පරිත්තාරම්මණා බම්මා, මග්ගත
තාරම්මණා බම්මා, අපමාණාරම්මණා බම්මා. (14) භීතා බම්
මා, ච්ඡේදනා බම්මා, පණීතාබම්මා. (15) මිච්ඡන්තනියා බම්
මා, සම්මන්තනියා බම්මා, අනියතා බම්මා. (16) මග්ගාරම්ම
ණා බම්මා, මග්ගගෙතුකා බම්මා, මග්ගාධිපතිනො බම්මා.
(17) උප්පත්තා බම්මා, අනුප්පත්තා බම්මා, උප්පාදිනො බම්
මා. (18) අනිතා බම්මා, අනාගතා බම්මා, පච්චුප්පතතා බම්මා,
(19) අනිතාරම්මණා බම්මා, අනාගතාරම්මණා බම්මා. පච්චුප්ප
ත්තාරම්මණා බම්මා. (20) අප්ඤ්ඤා බම්මා, බහිඛා බම්මා,
අප්ඤ්ඤා බහිඛා බම්මා. (21) අප්ඤ්ඤාරම්මණා බම්මා, බ
හිඛාරම්මණා බම්මා, අප්ඤ්ඤාබහිඛාරම්මණාබම්මා. (22) සු

නිදසුන සප්තවිසා ධම්මා, අනිදස්සන සප්තවිසා ධම්මා, අනිදස්සන අප්තවිසා ධම්මා.

බාච්ඡනී තිකං.

(1) හෙතුධම්මා, න හෙතුධම්මා. (2) සහෙතුකා ධම්මා, අහෙතුකා ධම්මා. (3) හෙතු සම්පයුත්තා ධම්මා, හෙතු විප්පයුත්තා ධම්මා. (4) හෙතුවෙව ධම්මා සහෙතුකාව, සහෙතුකාවෙව ධම්මා නවහෙතු. (5) හෙතු වෙව ධම්මා හෙතු සම්පයුත්තාව, හෙතු සම්පයුත්තාවෙව ධම්මා නවහෙතු. (6) න හෙතු බොපන ධම්මා සහෙතුකාපි අහෙතුකාපි.

හෙතු ගොච්ඡකං.

(1) සප්තවිවයා ධම්මා, අප්තවිවයා ධම්මා. (2) සංඛතා ධම්මා, අසංඛතා ධම්මා. (3) සනිදස්සනා ධම්මා, අනිදස්සනා ධම්මා. (4) සප්තවිසා ධම්මා, අප්තවිසා ධම්මා. (5) රුපිනො ධම්මා, අරුපිනො ධම්මා. (6) ලොකියා ධම්මා, ලොකුත්තර ධම්මා. (7) කෙනච්චි විඤ්ඤායා ධම්මා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා ධම්මා.

වුල්ලත්තරදුකං.

(1) ආසවා ධම්මා, නො ආසවා ධම්මා. (2) සාසවාධම්මා, අනාසවා ධම්මා. (3) ආසවසම්පයුත්තා ධම්මා, ආසවවිප්පයුත්තා ධම්මා. (4) ආසවාචෙව ධම්මා සාසවාච, සාසවාචෙව ධම්මා නොච ආසවා. (5) ආසවාචෙව ධම්මා, ආසවසම්පයුත්තාව, ආසවසම්පයුත්තාවෙව ධම්මා නොච ආසවා. (6) ආසවවිප්පයුත්තා බොපන ධම්මා සාසවාපි අනාසවාපි.

ආසව ගොච්ඡකං.

(1) සඤ්ඤාප්තා ධම්මා නොසඤ්ඤාප්තා ධම්මා. (2) සඤ්ඤාප්තියා ධම්මා අසඤ්ඤාප්තියා ධම්මා. (3) සඤ්ඤාප්ත සම්පයුත්තා ධම්මා සඤ්ඤාප්ත විප්පයුත්තා ධම්මා. (4) සඤ්ඤාප්තාවෙව ධම්මා සඤ්ඤාප්තියාව, සඤ්ඤාප්තියාවෙව ධම්මා නොච සඤ්ඤාප්තා. (5) සඤ්ඤාප්තාවෙව ධම්මා සඤ්ඤාප්ත සම්පයුත්තාව, සඤ්ඤාප්ත සම්පයුත්තාවෙව ධම්මා නොච සඤ්ඤාප්තා. (6) සඤ්ඤාප්ත විප්පයුත්තා බොපන ධම්මා සඤ්ඤාප්තියාපි අසඤ්ඤාප්තියාපි.

සඤ්ඤාප්ත ගොච්ඡකං.

(1) ගන්ථා බම්මා, නොගන්ථා බම්මා. (2) ගන්ථනිසා බම්මා අගන්ථනිසා බම්මා. (3) ගන්ථසම්පයුක්තා බම්මා ගන්ථවිපයුක්තා බම්මා. (4) ගන්ථාවෙව් බම්මා ගන්ථනිසාව, ගන්ථනිසාවෙව් බම්මා නොව ගන්ථා. (5) ගන්ථාවෙව් බම්මා ගන්ථසම්පයුක්තාව, ගන්ථ සම්පයුක්තාවෙව් බම්මා නොව ගන්ථා. (6) ගන්ථවිපයුක්තාවොපන බම්මා ගන්ථනිසාපි අගන්ථනිසාපි.

ගන්ථ ගොවිජකං.

(1) ඔසාබම්මා, නොඔසාබම්මා. (2) ඔසනිසාබම්මා, අනොසනිසා බම්මා. (3) ඔසසම්පයුක්තා බම්මා, ඔසවිපයුක්තා බම්මා. (4) ඔසාවෙව් බම්මා ඔසනිසාව, ඔසනිසාවෙව් බම්මා නොව ඔසා. (5) ඔසාවෙව් බම්මා ඔසසම්පයුක්තාව, ඔසසම්පයුක්තාවෙව් බම්මා නොව ඔසා. (6) ඔසවිපයුක්තාවොපන බම්මා ඔසනිසාපි අනොසනිසාපි.

ඔස ගොවිජකං.

(1) යොගාබම්මා, නොයොගාබම්මා. (2) යොගනිසා බම්මා අයොගනිසා බම්මා. (3) යොගසම්පයුක්තා බම්මා, යොගවිපයුක්තා බම්මා. (4) යොගාවෙව් බම්මා යොගනිසාව, යොගනිසාවෙව් බම්මා නොව යොගා. (5) යොගාවෙව් බම්මා යොගසම්පයුක්තාව, යොගසම්පයුක්තාවෙව් බම්මා නොව යොගා. (6) යොගවිපයුක්තාවොපන බම්මා යොගනිසාපි අයොගනිසාපි.

යොග ගොවිජකං.

(1) නිවරණා බම්මා, නො නිවරණා බම්මා. (2) නිවරණියා බම්මා, අනිවරණියා බම්මා. (3) නිවරණසම්පයුක්තා බම්මා, නිවරණවිපයුක්තා බම්මා. (4) නිවරණාවෙව් බම්මා නිවරණියාව, නිවරණියාවෙව් බම්මා නොව නිවරණා. (5) නිවරණාවෙව් බම්මා නිවරණ සම්පයුක්තාව, නිවරණසම්පයුක්තාවෙව් බම්මා නොව නිවරණා. (6) නිවරණවිපයුක්තාවොපන බම්මා නිවරණියාපි අනිවරණියාපි.

නිවරණ ගොවිජකං.

(1) පරමාසා බම්මා, නො පරමාසා බම්මා. (2) පරමඤ්ඤා බම්මා, අපරමඤ්ඤා බම්මා. (3) පරමාස සම්පයුක්තා බම්මා, පරමාස විපයුක්තා බම්මා. (4) පරමාසාවෙව් බම්මා පරමඤ්ඤාව, පරම

සාමාන්‍ය ධර්මය නොව පරමාසා. (5) පරමාසාමාන්‍යතාවය නොව පරමාසාමාන්‍යතාවය අපරමාසාමාන්‍යතාවය.

පරමාසාමාන්‍යතාවය.

(1) සාමාන්‍යතාවය, පරමාසාමාන්‍යතාවය. (2) වින්තා ධර්මය නොවින්තා ධර්මය. (3) වෙනසකිනි ධර්මය අවෙනසකිනි ධර්මය. (4) වින්තාසම්පූර්ණතාවය වින්තාසම්පූර්ණතාවය. (5) වින්තා සංසාරය ධර්මය, වින්තාසංසාරය ධර්මය. (6) වින්තාසම්පූර්ණතාවය නොවින්තාසම්පූර්ණතාවය. (7) වින්තාසම්පූර්ණතාවය නොවින්තාසම්පූර්ණතාවය. (8) වින්තාසම්පූර්ණතාවය නොවින්තාසම්පූර්ණතාවය. (9) වින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය, නොවින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය. (10) වින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය, නොවින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය. (11) වින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය, නොවින්තාසංසාරය සම්පූර්ණතාවය. (12) අපරමාසාමාන්‍යතාවය, බාහිර ධර්මය. (13) උපාසා ධර්මය, නොඋපාසා ධර්මය. (14) උපාසාතාවය, නොඋපාසාතාවය.

මහත්තර දුකි.

(1) උපාසාතාවය, නොඋපාසාතාවය. (2) උපාසාතාවය ධර්මය, අනුපාසාතාවය ධර්මය. (3) උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය, උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය. (4) උපාසාතාවය වෙළුම ධර්මය උපාසාතාවය වෙළුම ධර්මය උපාසාතාවය වෙළුම ධර්මය නොව උපාසාතාවය. (5) උපාසාතාවය වෙළුම ධර්මය උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය, උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය වෙළුම ධර්මය නොව උපාසාතාවය. (6) උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය නොව උපාසාතාවය සම්පූර්ණතාවය.

උපාසාතාවය යොමුවකි.

(1) කිලෙසා ධර්මය, නො කිලෙසා ධර්මය. (2) සංකිලෙසකිනි ධර්මය, අසංකිලෙසකිනි ධර්මය. (3) සංකිලෙසකිනි ධර්මය, අසංකිලෙසකිනි ධර්මය. (4) කිලෙසකිනි සම්පූර්ණතාවය, කිලෙසකිනි සම්පූර්ණතාවය. (5) කිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය සංකිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය, සංකිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය නොව කිලෙසකිනි. (6) කිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය සංකිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය, සංකිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය නොව කිලෙසකිනි. (7) කිලෙසකිනි වෙළුම ධර්මය කිලෙසකිනි සම්පූර්ණතාවය, කිලෙසකිනි සම්පූර්ණතාවය වෙළුම ධර්මය නොව කිලෙසකිනි.

සා. (8) නිලෙස විප්‍රසන්නා බොපන ධම්මා සංකිලෙසිකාපි අ සංකිලෙසිකාපි.

නිලෙස ගොවිජකං.

(1) දස්සනෙන පභානබ්බා ධම්මා, න දස්සනෙන පභානබ්බා ධම්මා. (2) භාවනාය පභානබ්බා ධම්මා, න භාවනාය පභානබ්බා ධම්මා. (3) දස්සනෙන පභානබ්බායෙනුකා ධම්මා, න දස්සනෙන පභානබ්බායෙනුකා ධම්මා. (4) භාවනාය පභානබ්බායෙනුකා ධම්මා, න භාවනාය පභානබ්බායෙනුකා ධම්මා. (5) සවිතකකා ධම්මා, අවිතකකා ධම්මා. (6) සවිචාර ධම්මා, අවිචාර ධම්මා. (7) සප්පිතිකා ධම්මා, අප්පිතිකා ධම්මා. (8) පිතිසගගතා ධම්මා, න පිතිසගගතා ධම්මා. (9) සුඛසගගතා ධම්මා, න සුඛසගගතා ධම්මා. (10) උපෙක්ඛාසගගතා ධම්මා, න උපෙක්ඛාසගගතා ධම්මා. (11) කාමාවචර ධම්මා, න කාමාවචර ධම්මා. (12) රූපාවචර ධම්මා, න රූපාවචර ධම්මා. (13) අරූපාවචර ධම්මා, න අරූපාවචර ධම්මා. (14) පරියාපන්නා ධම්මා, අපරියාපන්නා ධම්මා. (15) නිශ්ශානිකා ධම්මා, අනිශ්ශානිකා ධම්මා. (16) නිශ්චා ධම්මා, අනිශ්චා ධම්මා. (17) සඋත්තර ධම්මා, අනුත්තර ධම්මා. (18) සරණා ධම්මා, අරණා ධම්මා.

පිඨි දුක්ඛං අභිධම්ම මාතිකා.

(1) විජ්ජාභාගිනො ධම්මා, අවිජ්ජාභාගිනො ධම්මා. (2) විජ්ජුපමා ධම්මා, වජ්ජුපමා ධම්මා. (3) බාලා ධම්මා, පණ්ඩිතා ධම්මා. (4) කණ්ඩා ධම්මා, සුක්කා ධම්මා. (5) තපනියා ධම්මා, අතපනියා ධම්මා. (6) අධිවචනා ධම්මා, අධිවචනාපථා ධම්මා. (7) නිරුතති ධම්මා, නිරුතතිපථා ධම්මා. (8) පඤ්ඤත්ති ධම්මා, පඤ්ඤත්තිපථා ධම්මා. (9) නාමම රූපම. (10) අවිජ්ජාව භවතණ්ඩාව. (11) භවදිඬුව විභවදිඬුව. (12) සංඝතදිඬුව උච්චදිඬුව. (13) අනතවාදිඬුව අනතතවාදිඬුව. (14) පුබ්බනානුදිඬුව අපරත්තනානුදිඬුව. (15) අභිරික්ඛ අනොත්තරපථ. (16) හිරිව ඔත්තරපථ. (17) දොව්චස්සතාව, පාපමිත්තතාව. (18) සොවචස්සතාව, කල්‍යාණමිත්තතාව. (19) ආපත්තිකුසලතාව, ආපත්තිවුඨ්ථානකුසලතාව. (20) සමාපත්තිකුසලතාව, සමාපත්තිවු

සානකුසලතාව. (21) ධාතුකුසලතාව, මනසිකාරකුසලතාව. (22) ආයතනකුසලතාව, පටිච්ඡෙදමුප්පාද කුසලතාව. (23) සාන කුසලතාව, අසානකුසලතාව. (24) අජ්ජවොව, මද්දවොව. (25) ඛනතිව, සොරච්චව. (26) සාධලාව, පටිස ත් ටා ගෙ ව. (27) ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තචාරතාව, හොජනෙ අමත්තක්ඛ්‍යතාව. (28) ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තචාරතාව, හොජනෙ මත්තක්ඛ්‍යතාව. (29) මුඛසච්චව, අසම්පජ්ඣෙව. (30) සතිව, සම්පජ්ඣෙව. (31) පටිසංඛානාබලව, භාවනාබලව. (32) සමරොව, විපස්සනා ව. (33) සමරතිමිත්තව, පග්ගහතිමිත්තව. (34) පග්ගාහොව, අවිකේධෙවොව. (35) සීලවිපත්තිව, දිඨ්ථිවිපත්තිව. (36) සීලසම්පදව, දිඨ්ථිසම්පදව. (37) සීලවිසුඨිව, දිඨ්ථිසුඨිව. (38) දිඨ්ථිසුඨි බොපන යථාදිඨ්ඨසව පධානං. (39) සංවෙගොව සංවෙජ්ජනියෙ සු සාතෙසු සංවිග්ගස්සව යොනිසො පධානං. (40) අසත්තඨිතා ව කුසලෙසු ධම්මෙසු, අප්පට්ඨානතාව පධානස්මිං. (41) විජ්ජා ව විමුත්තිව. (42) ඛයෙඤ්ඤා, අනුප්පාදෙ ඤ්ඤානති.

සුභතතමාතිකා—ධම්මසංඛගණිකමාතිකානිඝිතා.

අප් අභිසාලිනියං විසති මූලගාරාගො.

- 1 කරුණා වග්ග සතෙතසු පඤ්ඤා ගස්ස මහෙසිනො, ඤෙය්‍යධම්මෙසු සබ්බෙසු පවත්තිත්ථ යථාරුචි.
- 2 දයාය තාය සතෙතසු සමුස්සාහිත මානසො, පාටිභෙරුවසාතමිහි වසන්තො තිදසාලංග.
- 3 පාර්වජත්තකමුලමිහි පණ්ඩුකම්බලනාමකෙ, සීලාසනෙ සනතිසින්නො ආදිවොව සුගඤ්ඤර.
- 4 වකකවාලසහසෙහි දසගාගම්ම සබ්බසො, සනතිසින්නොන දෙවානං ගණෙන පරිවාරිතො.
- 5 මාතරං පමුඛං කඤ්ඤා තස්සා පඤ්ඤාය තෙජ්ඣා, අහිංසාමිම කථාමග්ගං දෙවානං සම්පවත්තසි.
- 6 තස්සපාදෙ නමස්සිතා සමුඛස්ස සිරිමනො, සබ්බමිම. වස්ස පුරෙතා කඤ්ඤා සංඝස්ස වජ්ජිං.

- 7 නිපව්වකාරස්සෙනස්ස කතස්ස රතතත්තයෙ,
ආනුභාවෙන සොසෙතො අත්තරයෙ අසෙසතො.
- 8 විසුඛාවාර සිලෙන නිසුණාමල බුඬිනා,
භික්ඛුනා බුඬිකොසෙන සක්කව්වං අභියාචිතො.
- 9 යං දෙවදෙවො දෙවානාං දෙසෙතො තයතො දූනා,
ථෙරස්ස සාර්පුත්තස්ස සමාවිකම් ස නායකො.
- 10 අනොතත්තදහෙ කතො උපයානං මහෙසිනො,
යච සුභානා සොථෙරෙ ආභර්තවා මහිතලං.
- 11 භික්ඛුනාං පසිරුද්ධාසි ඉති භික්ඛුහි ධාරිතො,
සංගිතිකාලෙ සංගිතො වෙදෙහමුනිනා පුත.
- 12 තස්ස ගම්හිර ඤාණෙහි ඔගාළකස්ස අභිණ්හසො,
නානා නය විචිත්තස්ස අභිධම්මස්ස ආදිතො.
- 13 යා මහාකස්සපාදිහි ව සී හ ථි ක වා පු රු,
සංගිතා අනු සංගිතා පච්ඡාපිච ඉසිහි යා.
- 14 ආභතාපන ථෙරෙන මහිඤ්ඤෙන තමුත්තමං,
යා දීපං දීපවාසිනාං භාසාය අභිසංඛතා.
- 15 අපනෙත්වා තතො භාසං තම්බපණ්ණි නිවාසිනාං,
ආරෙපයිතො නිදෙද්දසං භාසං තතතිනායානුගං.
- 16 නිකායත්තරලඬ්ඬිහි අසම්මිස්සං අනාතුලං,
මහාවිහාර වාසිනං දීපයත්තො විනිච්ඡයං.
- 17 අ ඤ ට්ඨ කා ස සි ස් සා මි ආගමකකථාසු පි,
ගහෙනබ්බං ගහෙනාන තොසයත්තො විවකම්ඤ.
- 18 කම්මඥානානි සබ්බානි චර්යාභිඤ්ඤා විපස්සනා,
විසුඬිමගෙහ පනිදං යසමා සබ්බං පකාසිතං.
- 19 තස්මා තං අගහෙනානා සකලායපි තත්තියා,
පදනුක්කමතො එව කරස්සාමස්වණ්ණනාං.
- 20 ඉති මෙ භාසවානස්ස අභිධම්ම කථං ඉමං,
අවිකම්තතා නිසාමෙථ දුලලභාහි අයං කථා'ති.

ඉති-විසති ගාථාශ්ලොකි වෙදිතබ්බා.

විද්‍යා ම බුද්ධිං හ විකෝටි පතනං
සෛයෝසු සබ්බසු පථෙසු සමමා
කාමමථවතති ස්ව අපකම්බුන්ති
පඤ්ඤා පභා යස්ස න ථාගනස්ස.

විද්‍යාම ධම්මං සුගතොර් න නතං
සම්මග්ගතා යෙ සුජනා නිලොකෙ
පට්ඨානති නිබ්බාණ් පදං සුබ්බතා
භාවෙනති යං බුද්ධි පදනත භෙදො.

විද්‍යාම සංඝං රියසිල සුඛං
ලොකස්ස කල්‍යාණ සුබ්බපදතා
අභිබ්බිධො මග්ග ඵලෙ ධීතතො
සකාමියස්සො රසනං ගතොයො.

බුද්ධො මුනිඤ්ඤ පරියතතිති ධම්ම මාදි
යෙ පොත්තකෙ පතිණීයො පරමිඤ්ඤාමො
ලඛිකාය බුද්ධ ජන තාය හිතං ගවෙසං
සාමිඤ්ඤ රුජ පවතෙ ජයනං සරණො.

කමොජ අකඛරගතායතිධම්ම සුතතා
යා වත්තොජන වරා වි විධත්ති දිපා
තස්සිහලකාර නිපු සුභ රුපකෙති
මුද්දපයාම සක්කස්ස හිතා වහාය.

K. Pannâsékharā,

අපි බලමු

අධ්‍යාපනී අත්‍යවශ්‍ය පොත්

නමෝ ගයා

හඟවනෝ අරහනෝ සමෝ සමුබ්බසෝ.

නතා ආවර්ගං සෙසං බුබුක්ඛොති විසුතං,
තරිතුං දුර්ගතංගාමං අභිධම්ම මහොදබ්බං.
ගා කතා බුබුක්ඛොති අභිධම්ම කථා වරි,
සුදුද්දසා සුනිසුණා විසුලොචි තාරිණී.
අභ්‍යොජන මෙතිස්සා චචනන්දි ලබ්භිතං,
සොතුතං සුඛබොධාය කරිස්සං කිම්මතතකං.

(1) කරුණා ගයා සමුබ්බසා මහෙසිනෝ පටිත්තින් සතේනසු සබ්බසු යථාරුචි, විග යථා, පඤ්ඤා ගයා සමුබ්බසා මහෙසිනෝ පටිත්තින් ඤෙය්‍යධම්මෙසු සබ්බසු යථාරුචි ඵලං.

කිරිති පරදුක්ඛං විකිප්පති “කරුණා”

ගා බලමජ්ඣාති ගයා කිරිති විකිප්පති පරදුක්ඛං ඉති තස්මා සාධමජ්ඣාති “කරුණා” නාම. කිරිප්පතයනෙ. “යදනුප්පතනා නිපාතනා සිප්පිනති”ති සුතේතන “උත” ප්‍රථමො. රහාදිතො ණොනා ති සුතේතන නස්ස ණො. කිරි ධාතුමිති ඉකාරස්ස අකාණ. කරුණා පඤ්ඤානං සමාන ධම්මසම්බන්ධි ජොතකො විග සද්දෙදි.

රුපාදිසු සත්තා විසත්තාති “සත්තා” සපද්විග්ගහො. සප්ප් සතේත. බුබුක්ඛොදිසේ කත්තරි ති සුතේතන නො.

ඤෙය්‍ය ධම්මෙ යථාසත්තං පකාරෙහි ජාතාති පටිවිප්පිති ති “පඤ්ඤා.”

මහත්තන සිලකඩකොදුගො එසි ගඟවසිති “මහෙසි” මහ පු
රෙබො ඉස ගඟවසන. මුනාදිහිවි ති සුත්තකත ඉ.

සූතබොති “සෙය්‍යා.” අතතනො සභාවං ධාරණාති
“ධම්මො.” සංඛතා සංඛතධම්මො. පච්චෙය්‍යෙති ධර්මයන්ති උපලබ්ධි
ගතාතිත්වා ධම්මො. සංඛතධම්මො. ධාරණන්ති යථා සභාවතොතිවා
ධම්මො. සංඛතා සංඛත පඤ්ඤාතතීගො. සෙය්‍යා ච තෙ ධම්මො ච
තිසෙය්‍යධම්මො.

පච්චතීන්තාති ප පුරෙබො චතුර්ත්තනත.

රුචති ඉච්ඡතිති “රුචි.” රුච ඉච්ඡායං. මුනාදිහිවි ති ඉ. යා යා
රුචි “යථාරුචි” කම්මධාරණය. රුචියා අනුරූපවා “යථාරුචි” අ
බ්‍යාපිතාවො. යථාරුචිතිපදං පච්චතීන්තාති පදෙ ක්‍රියාවිසෙසනං.

(2.3) ගො සමුද්ධා නාය දයාය පච්චතාය සත්තනසු සමුද්ධා
හිතමානසො. අථවා. ගොසමුද්ධා නාය දයාය සමුද්ධාහිතමා
නසො සත්තනසු විසයභූතෙසු නිවිත්තභූතෙසු වා විසත්තනා ති
දසාලගෙ පාටිගොච්ඡානමිති ආදිලො සොගොය්‍ය සුගාහිතර
ඉච යථා සන්තිසිත්තො සංසොගමානො නිසිත්තො සිලාසතෙ
පණ්ණි කම්බල නාමකෙ පාර්වතතකමුලමිති එවං.

දුක්ඛාපතයන වගෙන දයති දුක්ඛිතසත්තන රක්ඛතිති “දයා”
දය රක්ඛණේ. දුක්ඛිත සත්තනසු දයති ගච්ඡති පච්චතීන්තිවා
“දයා” දයගතීයං.

සමුද්ධාහිතං මානසං යස්ස සො සමුද්ධාහිතමානසො.

භගවතො පටිපකෙඛ චෙතෙය්‍ය ගතෙ නිලෙසෙ භරතීති
“පාටිභාර්යං” යංඉච්චිධං. යසමාභරතී නිලෙසචෙතෙය්‍ය ගතෙ
පටිපකෙඛ භගවතො ඉති, තස්මා තංඉච්චිධං පාටිභාර්යං.

අථවා භගවතොච සාසනස්සච පටිපකෙඛ නිජ්ඣෙය්‍ය භරතීති
“පාටිභාර්යං.” අථවා කතකිලෙචනපච්චාභර්තබ්බං පච්චෙත
තබ්බතති “පාටිභාර්යං.” පරසත්තානං උපකකිලෙසෙ පච්චාභ
රතීති “පාටිභාර්යං.”

ඉධි ආණ්‍යා දෙසනානුසාසනීගො. පටිභාර්යංඑව “පාටිභාරි
යං” පටිභාර්යෙවා භවං “පාටිභාර්යං” පටිපකෙඛභරතීති “පාටි
භාර්යං.” චතුස්සකානං මග්ගොච.

පටිභාර්යෙපානං පාටිභාර්යං, පාටිභාර්යෙ නිවිත්තභූතවා
ආගතං “පාටිභාර්යං” පටිභාර්යතොවා ආගතනති “පාටිභාරි
යං” ඉච්චිධං. පටිභාර්යෙඑව “පාටිභාර්යං”

පාවිතෙත්තං අවසානං පාවිතෙත්තං.
වසමානතාති වසනතා.

ජාති සත්තා විනාස සංඛාතා නිසංසා දසා අවසාන ඵනෙස
නති "නිදසා" නිදසානං ආලයො නිදසාලයො

පරිසමනතතො ජතං වියතිසති "පාරිච්ඡින්නකො" නධි
නවිග්ගසො.

මුලති පතිසාති ඵනතාති "මුලං" පාරිච්ඡින්නකමුලං
"පාරිච්ඡින්නකමුලං" පණ්ණවණ්ණසද්ධිසත්තා "පණ්ණකමුලො"

ධම්මපදසිකථායං පන ජයසුමන සුපථි සද්ධිසං පණ්ණක
මුලසිලාසනනති වුත්තං.

පණ්ණකමුලං ඉති නාමං යස්ස නං පණ්ණකමුලනාමකං.
සත්තකා නං සෙවතිති "සිලා" සිලසවායං.

"සිතොලකවාලා" නිමොග්ගලොත සුත්තෙත ලක පච්චයො.

ආසයති ඵනාති "ආසනං" සිලාඵච්චාසනං "සිලාසනං." සං
සොභමානොසුභා නිසිදතිති "සනතිසිනෙතා."

අදීතියා අපච්චං "ආදීච්චො" අනුසොදිසාතිතිවා "ආදී
ච්චො" පස්ස වාදෙසො.

වජ්ජිමසුරියසංඛාතං යුගංධාරෙති තදුපබ්බධ මනනධාරිතායා
ති "යුගකිණි."

දයායාතිපදං සමුස්සාහිත ඉති වචනෙ නතියා කත්තා. ස
තෙතසුතිපදං දයායාතිපදෙආරම්මණ් වසෙන විසයාධාරෙ.

දුරියනගෙ සත්තසුති පදං සමුස්සාහිත ඉති වචනෙ විස
යාධාරෙ, නිවිත්තංවා. පාවිතෙත්තංවසානමතිතිපදං වස නෙතාති
පදෙ කාල සත්තම්. සිලාසනෙතිපදං සනතිසිනෙතාති පදෙ ම
පසිලෙසිකා ධාරෙ.

(4) ගණන දෙවනං ආගමෙ ආගන්තවා දසති වකකවාල
සහසෙසි. සබ්බසො සමනතතො.

අථවා, ආගමෙ දසති වකකවාලසහසෙසි සනතිචෙසව
සෙනසබ්බසො සබ්බසි දිසාභාගෙහි. අථවා. සනතිසිනෙතන
සබ්බසො සමනතතො පරිවාරිතො සුරකිතො කතො.

(5) මාතරං පමුඛංපධානං සමපවක්කපි කපෙසි අභිධම්ම කථා
මග්ගං දෙවනං තෙජසා නස්සා පඤ්ඤාය.

රථවක්කංවිග්ග අවනති පවක්කනතිති "වකකවාලා" අථවා
රථවක්කංවිග්ග අවධිනතිති "වකකවාලා." තෙන 'ලොකදීපක

සාත්ථවික චක්කවාලොචනෙති චක්කානං චක්කවාලොචනෙති චොගාරගතං
යසමා රථචක්කංවීය සමච්චම සකචංවීය ආච්චාකරම, තසමා
චක්කවාලොචනෙති චුලොතිති චුක්කං. චක්කවාලානං සහස්සානි “ච
ක්කවාලසහස්සානි.”

සමං සම්මාචා නිසීදතිති සනනිසින්නො. අවයචෙන සහග
ණීයතිති “ගණො” ගණ සංඛ්‍යාතො. පරි සමනනනො චරිය
තිති “පරිවාරනො” පකඝං මුඛං ආරමෙකා “පමුඛං” තෙජනි
පඤ්ඤ ඵනෙනාති “තෙජො” තිජ නිසාමෙන. නිසාමනං තික්ක
ණං. අනෙකා කප්පිතති ඵනායාති “කථා” අභිධමෙමාඵචකථා “අභි
ධම්මකථා.” අථවා අභිවිසිඤ්ඤා ධමෙමා අභිධමෙමා කුසලාදිධ
මෙමා. අභිධමෙමා කප්පිතති ඵනායාති අභිධම්මකථා.

ධම්මානං පටිච්චෙධස්ස උපායභාවෙන මග්ගති පටික්ක
තිති “මග්ගො.” අභිධම්ම කථා ච සො මග්ගොවාති “අභිධම්
මකථාමග්ගො.” උපායභූතා අභිධම්මකථාති අනෙකා.

මග්ගොවිශාති මග්ගො. අභිධම්මකථාය මග්ගො. අභිධ
ම්මකථාමග්ගො. අභිධම්මකථාපබ්බෙකාති අනෙකා.

චක්කවාල සහස්සානිති පදං ආගම්මානි පදෙ නිද්දිඝාපාදු
නං. පඨමනෙය සබ්බසොති පදං ආගම්මානි පදෙ තනිතාවිසෙස
තනිතදිඝබ්බං. දුතියනෙය සබ්බසොති පදං සනනිසින්නනා
තිපදෙ අපාදුනං. තනිතනෙය සබ්බසොතිපදං සනනිසින්න
නාති පදෙ තනිතාවිසෙසනං. මාතර්තාති පදං කතාති පදෙ ප
කතිකම්මං. පමුඛනති පදං කතාති පදෙ විකතිකම්මං.

(6) අහං නමස්සිච්ඡා පාදෙ තස්ස සමුච්චස්ස සිරිමනො ධුරේ
ත්වා සම්මිමම අස්ස සමුච්චස්ස කත්වා අරලිං සංඝස්සච.

පඤ්ඤානි ගච්ඡති ඵනෙහිති “පාදු.” සෙවයතිති “සිරි” ප
ඤ්ඤාධුරේ. අථවා කතාධුරේ ධුරාල නිසස්සතිති “සිරි”
කතත්තාධනං. කතාධුරේතිවා නිසස්සතිති “සිරි” කම්මසා
ධනං. සර්ව සොභගතාදී සම්පතති. සි, නිසස්සෙය. යද්දිතා
සුතෙනත ගෙඉච. සිරිඅස්ස අනීති “සිරිමා.”

සතං ධමෙමා “සම්මෙමා.” සතනා පසස්සාචාධමෙමා
“සම්මෙමා” සතනා සංවිජ්ජමානොවා ධමෙමා සම්මෙමා. ච ස
දෙදන තෙචලං මුඛරතනං නමස්සිච්ඡාති දස්සති.

සම්මාකිලෙසෙ ගත තිති “සංඝො” අරභිබ්‍යක්කං අනෙක
පකාසෙහිති “අරලිං.” අර බ්‍යතති මක්කත. ගති කතතිසු.

“අප්‍රාදලි” හි මොහොලොත සුඤ්ඤත අලි.

(7) සොසෙකු අනතරායෙ අසෙසනො ආසුභාවෙන එතස්ස නිපච්චකාරස්ස මයා කතස්ස රතනත්තයෙ.

නිපතනං නිපච්චං. කරුණං කාලෙ. නිපච්චස්සකාලෙ “නි පච්චකාලෙ” කර්මිණාති කතො. රතංපනෙනතිති රතනානි. රතිපුබ්බො ජන ජනෙන. “වණ්ණංගමො වණ්ණවිපරිග්ගයො” හි ආදීනා නිරුහති සුඤ්ඤත ඉකාරස්ස අකාලෙ. ජලොපො ව. තිණ්ණංසමුභො තයං. රතනානංතයං “රතනස්සයං.”

අනු අනු තංසමංගිතං නිපච්චකාරං භාවෙති වඩ්ඪිතිති අනුභාවො. අනුභාවොඵච) ආනුභාවො. අනතරං ආයතනිති අනතරයා, අසෙසනොති නසෙසා අසෙසා, ඤවිතොති යොග විභාගෙන උපයොගණේ නො පාච්චයො.

(8) භික්ඛුනා බුඩ්ධකොසෙන විසුඛාචාර සිලෙන නිපුණාමලබ්ධි තාසකකල්චං විතතිකතො අභියාචිතො අභිමුඛංයාචිතො.

විසෙසෙනසුරුකිතතිති විසුඛාති. සමණසාරුප්පං ආවරණං ආවාලෙ. සමණසාරුප්පං ආවරති එතෙනාතිවා ආවාලෙ. ධම්මෙ සුසිලතිකාය වචි කම්මානි සම්මා ධිපෙතිති සිලං. සිලයතිවා කුසලානං අධිකානභාවෙන උපධාරෙතිති සිලං. සිල උපධාරණේ. ආවාලෙව සිලව ආවාරසිලාති. විසුඛාති ආවාරසිලාති යස්ස සො විසුඛාචාරසිලො. ධම්මසු නිපුණොති ලේකොභ වතිති නිපුණො ලේකණොති නිසද්දෙ. නිපුබ්බිපුපවනෙ. මලනති සත්තා සංකිලිස්සනති එතෙනා ති මලං. තත්ථිමලං එතිස්සාති අමලා මලතොවිරහිතාවා අමලා නිපුණාඵච අමලා නිපුණාමලා. බුරුකිතං “බුඩ්.” බුරුකිතිඑතායාතිවා “බුඩ්.” නි පුණාමලාබ්ධි යස්ස සො “නිපුණාමලබ්ධි.” භික්ඛති යාවති ති “භික්ඛු.” සංසාරෙ හයං ඉක්ඛතිතිවා ‘භික්ඛු.’ බුඩ්ධස්සකො සො අස්සාති “බුඩ්ධකොසො.” අඵවා. බුරුකිතං බුඩ්. ඤාණං. බුබ්භන ඤාණගෙතුතා කොසො කිතතිසද්දෙ අස්සාති “බුඩ් ඤාසො.” සකකල්චනති සත්තපුබ්බ කර කරණේ. තාපච්ච යො. අභිමුඛං යාචිතබ්බොති අභියාචිතො.

(9.10.11) භගවා දෙවදෙවො විනායකො දෙසෙකු යංඅභිධම්මං දෙවානං සම්මා විකම් සම්මාආවිකම්. යංඅභිධම්මං පේරස්ස සා රිදුස්සස්ස නයනො සංඛෙපනො පුන සොපේරෙ කතො උප ඝාතං මහෙසිනො අනොතත්තදණ සුනාන යච අභිධම්මං

ආහර්ථා මහිතලං පසිරුද්ධාසි හික්ඛුතං පච්ඡතානං. ඥානාදි
භික්ඛුතං භික්ඛුතං ධාරිතො ඉති ඉච්ඡතා අනුක්ඛාමෙන ඥානාදි
ධම්මො වෙදෙහ මුනිතා ආනඤ්ඤා සංගිතො සංගිතිකාලෙ
සුත පච්ඡා.

දෙව්‍යානං දෙවො දෙවදෙවො. තයනං සංඛෙපෙන පච්ඡතා
තංගයො.

ඵරෙහි සීලකඩ්ඪාදීහි සමනතාගතො ථෙරො. පොසිගතිති
සුතො භාර්යාපුත්තො භාර්යාපුත්තො. සම්මාචික්ඛිතිපිඤ්ඤි. වෙ
තොග්ගසංගො විනෙතිති විනාගකො. නාගකෙහි විරහිතොතිවා
විනාගකො. සුරියරංසි සමුච්ඡානාභාලෙන නන්ධි අවනතනං
උදකං එතොති “අනොතතොති.” උදකංදධානිති “දහො.” දධ
ධාරිතො. ධස්සකො. අනොතත්තොව සො දහොවාති “අනොත
තතදහො.” උපගත්තොස්සිගතෙති “උපච්ඡානං.” ගමාති වසදෙද
විසසාගිධානාරමෙහ. මහිගති පුජිගතිති “මහි” මහපුජායං. ම
ගතිතිවා “මහි” මහවුච්ඡිගිගි. තලනති පතිච්ඡිගතති රුක්ඛාද
යො නායාති “තලං.” තලපතිච්ඡායං. මහිගතලං. “මහිත
ලං” ධාරිසිංහාති “ධාරිතො” සංගහෙතො නාගතං. “සංගිති.”

කලිගතෙන සංගාගතෙන ආයුපමාණාදයො එතොනාති
“කාලො” කාලසංඛාතො සංගිතිගා කාලො. “සංගිතිකාලො”
සංගහෙත්වා ගිගතෙති “සංගිතො” විදති ජානාතිති “වෙදො”
විදති එතොනාතිවා “වෙදො” විදි ඤාණං. වෙදෙන ජගති පච
තතති “වෙදෙහො” ජග පච්ඡතිගං. මුනාති හිතාගිතං. ජා
නාතිති “මුනි” වෙදෙහොව සො මුනි වෙති “වෙදෙහමුනි.”

අපදනකථායං පන වෙදෙහමුනිති, වෙදෙහ රචිතො ජානා
“වෙදෙහි” තස්ස දෙව්‍යා පුතො “වෙදෙහපුතො” මො
නං වුච්චති ඤාණං. මොනං ඉතොනතො පච්ඡතෙති “මුනි”
වෙදෙහොව සො මුනිවෙති “වෙදෙහමුනි.” වෙදෙහ පුත්ත
මුනිති වත්තඛෙඛ වණ්ණාගමාදි පුතෙතන පුත්ත සද්දස්ස
ලොපං කත්වා වෙදෙහමුනිති වුත්තනතිවුත්තං. වෙදෙහමුනිතා
තිපදංසංගිතොති පදෙ තතිගාකත්තා.

(12.13.14.15.16.17) යාඅච්ඡිකථා තස්ස අභිධම්මස්ස පුරා වසිති අ
රගතෙතති මහාකස්සපාදිහි සංගිතො සංගහෙත්වා වුත්තා ආදි
මහිපථිමසංගිතිගං. යා අච්ඡිකථා ඉසිති අරගතෙතති යස්සෙ
රුද්ධි අනුසංගිතා. පච්ඡාපිච්ඡුතිග තතිග සංගිතිසු. යා අච
ච්ඡිකථා ථෙරෙන මහිඤ්ඤා ආගතා පන එතංදිපං උත්තමං.

ජමුදීපතො. යා අට්ඨකථා නමධපණ්ණේය ථෙරෙහි අභිසංඛනා භාසාය දීපවාසිනං. පච්ඡා අහං අපනෙත්වා භාසං න මධපණ්ණේනිවාසිනං ජනානං තඤ්ඤා අට්ඨකථානො ආරොපයිත්වා භාසංමාගමභාසං නිදද්දසං. දෙසවිරහිනං තනනිතයානුගං දීපයනෙනා විනිව්ජයං මහාවිහාරවාසිනං ථෙරානං අසමිසසං නිකායනතරලඨිහි අනාකුලං සකනිකායෙහි අනාවිලං ගහෙත්වාන අතථං ගහෙතබ්බං ආගමට්ඨිකථාසුපි විචක්ඛණේ තොසයනෙනා පකාසයිස්සාමි අතථං තස්ස අභිධම්මස්ස අරියෙහි ගමගිරි සුඤ්ඤාහි ඔගාලුහස්ස අභිණ්ඤායො නානානාය විචිතතස්ස.

අට්ඨා. අහං අපනෙත්වා භාසං නමධපණ්ණේ නිවාසිනං තනො අට්ඨකථානො ආරොපයිත්වා භාසං නිදද්දසං තනනිතයානුගං ගහෙත්වාන අතථංගහෙතබ්බං ආගමට්ඨිකථාසුපි විචක්ඛණේ තොසයනෙනා දීපයනෙනා අහං අසමිසසං නිකායනතරලඨිහි අනාකුලං විනිව්ජයං විනිව්ජයතුනං මහාවිහාරවාසිනං තස්ස අභිධම්මස්ස අරියෙහි ගමගිරි සුඤ්ඤාහි ඔගාලුහස්ස අභිණ්ඤායො නානානාය විචිතතස්ස පකාසයිස්සාමි.

ගං පඨවිං හිඤ්ඤත්වා ගච්ඡති පටික්ඛති “ගමගිරෙ” අගාමො ගං පුබ්බගිදී විධාකරණේ. ඊරප්පච්චයො. ගොණාභායනති අස්මා නිවා ගමගිරෙ ගමගිරෙව්ගාති “ගමගිරං.” සුඤ්ඤං ගමගිරනිසුඤ්ඤාති “ගමගිරසුඤ්ඤාති” ගමගිරසුඤ්ඤාහි ඔගාලුහස්ස. තසඛාමතතකෙකාති අබ්භායො. අට්ඨා ගමගිරංසුඤ්ඤං යෙසනෙන “ගමගිරසුඤ්ඤා” අවගාහිතනෙති ඔගාලෙහා, තයති සුගතිති “නගො” නානා ව සො නගොවාති “නානානගො” එකතනාදී හෙදතො නඤ්ඤාප්පතනාදී හෙදතොව අනෙකවිධො, නගොති අනො. තයතිතිවා “නගො.” පාලිගති. නානා ව සො නගො වාති “නානානගො.”

කුසලාදී ඛකාදී සංගහාදී සමයවිමුත්තාදී ථිපතාදී කුසලමුලාදී තික පට්ඨානාදීනං වසෙන අනෙකවිධා පාලිගතිතිඅනො නානා තයෙන විචිතෙනා “නානානගවිචිතෙනා.” කස්සං වප්පං කුසලබ්ථං පාලෙතිති “කස්සපො” ගොතනානුගතනාමවසෙනවා කස්සපො මහතෙනා ව සො කස්සපොවාති මහාකස්සපො. මහාකස්සපො ආදී යෙසනෙන “මහාකස්සපාදගො.” වසනං ස මහතනං “වසො” වසො එතෙසං අනීති “වසිතො.” වසගාලෙ

නසලනතාගතාවා “වසිනො.” අනොකප්පිතෙ එතායාති “අභිකප්පා” “තථනරතං වසිණ්ණො” ති මොග්ගලාන සුතෙන න ටසාසො.

පුරෙහවා “පුර” සංගහෙත්වා ගීතා “සංගීතා.” අනු පච්ඡා සංගීතා “අනුසංගීතා” පච්ඡාපිවාති අපිසදෙදු පඨමසංගීතං අපෙකකති. වසදෙදු අභානප්පසුතෙනා. තෙන අනුසංගීතාවාති යොජෙතබ්බා. කසමා, සිලකඛ්ඛිවිඨකප්පායං පමභියා සංගීතා අනුසංගීතාව. පච්ඡාපිති දසසතනො අපි වාති නිපාතසමුදු යොවා. සිලාදිගුණ ඉසනති ගවෙසනති ති “ඉසිනො.” ඉසුග භවසන ආහරසිනාති “ආහතා” පන සදෙදු විසෙසනො. ඉඤ්ඤා පරමිසර්ගං වතෙනති “ඉඤ්ඤා.” ඉඤ්ඤා පරමිසර්ගෙ. මහතෙනාව සො ඉඤ්ඤා වා ති “මහිඤ්ඤා.” උග්ගතනතා “උතත මො.” ජලමජ්ඣෙ ධීප්පතිති “ධීපො” ධීපෙවසත්තිති “ධීපවා සිනො.” භාසත්ති එතායාති “භාසා.” අභිසංඛරිසිති “අභිසංඛතා.” භාසාය අභිසංඛතාති එත් අයං අභිකප්පා, මහාමහිඤ්ඤා තමබපණ්ණේ ධීපං ආහතා පච්ඡා තමබ පණ්ණේ යෙහි ථෙරෙහි නිකායන්තරලබ්දෙස සඛතර පරිහරණස්ස ධීපිනාති අබ්භායො. තමබාපාණි යෙසංනරතං තෙ “තමබපාණි.” තමබපාණි එව “තමබපණ්ණි.” ධීපොපි “තමබපණ්ණි” නාම. තෙන මහාවංශෙ මහානාමස්මරෙන වුත්තං.

නාවාය හුමිමොතිණ්ණා විජයප්පමුඛානරු,
කිලනතා පාණිනා හුමිං ආලබ්බිය නිසිද්ධං.

තමබහුමිරපො පුඤ්ඤා තමබපාණි යනොඅහු,
සො දෙසො චෙව ධීපොව තමබපණ්ණි තනොඅහුති.

තමබපණ්ණියං නිබබ්බං වසනති සිලෙනාති “තමබපණ්ණි නිවාසිනො.” නත් අසභාවහුත සද්දසංඛාතො දෙසො එති ස්ථානි “නිදෙදසා” දෙසනො වාරගිතා “නිදෙදසා.” අනං නායති රක්ඛතිති ‘තනති.’ නයනං ගමනං ‘තයො’ තනති යා නයො “තනතිතයො.” තනතිතයං අනුගච්ඡතිති ‘තනතිත යානුගා.’ නත් සෙසෙන කියති වියති අවයවෙනාති “නිකායො.” කි වයෙ. ණො, නිකායාවතෙ අත්තරවාති ‘නිකායන්තර’ ලහිතබ්බා ගහෙතබ්බාති ‘ලබ්’ ලභ ලාභෙ නිකායන්තරතං.

ලඬි “නිකායනතරලඬි.” නසමිඤ්ඤා “අසමිඤ්ඤා.” නආකුලො “අනාකුලො.” විහරනති එතාති “විහාරො.” මහනෙතාව සො විහාරො වාති “මහාවිහාරො.” මහාවිහාරෙ උසනති සිලෙතාති “මහාවිහාරචායිනො.”

ධම්ම රුචි සාගලතාමානං අභයගිරි ජෙතවන චායිනං විනිවර්ජයං අභිභාවෙන මහාවිහාරචායිනතාති විසුං වුත්තං.

දිපඨමානොති “දිපඨනොති.” විවිධෙහි ආකාරෙහි නිවර්ජයනීති “විනිවර්ජයො.” අරියති ඤායනීති “අඤ්ඤා.” ආගමිසසනති අනන්ත පරතාදයො එසු එතෙතා එතස්මා වාති “ආගමො.” දිඝනිකාසාදි නිකායා. ආගමස්ස අසිකථා “ආගමසිකථා” පි සඤ්ඤ අභිධම්මෙස්ස උපාරණසිකථං අප්පත්ති. ආගමිමසි කථාසුපිති අභි. ගතිගතොති “ගතගතභවො” යො අඤ්ඤා. තොසගමානොති “තොසගතොති.” භස් පිනිමිති. විසෙසෙනඅන්තං වක්ඛනති නි “විවක්ඛණො.” වක්ඛ දක්ඛණො.

තස්ස ඔගාලාසස්ස නානාතඨ විවිත්තස්සාති පදත්තං අභිධම්මස්සාති පදස්ස විසෙසනං. ගමනීර ඤාණෙහිති පදං ඔගාලාසස්සාති පදෙ කරණං. අදික්ඛ කතාචා. අභිණ්ඤානොති පදං ඔගාලාසස්සාති පදස්ස තනිතා විසෙසනං. අභිධම්මස්සාති පදං අභිතති පදෙ සමබ්භවො. තතොතිපදං අපනෙතොති පදෙ අපගමනත්තාපාදනං. නිද්දෙස්සං තනතිතඨාසුගන්ති පදවං. භාසනති පදස්ස විසෙසනං. භාසනති පදං ආරොපයිතොති පදෙ කමමං. නිකායනතර ලඬිනීති පදං අසමිඤ්ඤනති පදෙ සසෙයොග තතීයා. අසමිඤ්ඤං අනාකුලනති පදවං. විනිවර්ජයන්ති පදස්ස විසෙසනං. විනිවර්ජයනති පදං දිපඨනොති පදෙ කමමං.

දුතියවිකල්පො, අසමිඤ්ඤං අනාකුලං විනිවර්ජයනති පදතතං, අන්තති පදස්ස විසෙසනං. අන්තති පදං දිපඨනොති පදෙ කමමං. ගහෙතොතාති පදං තොසගතොති පදෙ පුබ්බකාලත්රියා. තොසගතොති පදං අගනති පදස්ස විසෙසනං. විවක්ඛණෙහි පදං තොසගතොති පදෙ කමමං.

(18.19) ඉදං විධානං සබ්බං ඉති කම්මසානාති සබ්බානි චරියාභිඤ්ඤා විපස්සනා මයා යසමා පකාසිතා, විසුඛිමග්ගෙ පන, තස්මා පකාසිතත්තා අභං අගගෙත්වාන තං විධානං කර්මස්මි අත්ථවණ්ණං. පදනුකකමතො එව තනතිතා සකලාය පි.

(20) තුළිඟ අවිඤ්ඤා නිසාමේථ ඉමං අභිධම්ම කථං මෙ මම භාසමානස්ස ඉති යථා දස්සිතප්පකාරෙන. අපනෙතා න තො භාසන්ති එවමාදිනා. හි සම්මං. අයං කථා දුලලං.

සොග කමෙස්ස පටිත්තිකානාති “කමමසානාති.” චරිතාති එතායාති “චරියා.” අභිසෙසතො ජානාතිති “අභිඤ්ඤා.” චරියාව අභිඤ්ඤාව “චරියාභිඤ්ඤා.” විචිතොතාකාරෙන පස්ස නිති විපස්සනා. පත සදෙදු විසෙසෙත්වා. චිතතාලඛනාරොවා. සග කලාය අවයවෙන චිත්තාතිති “සකලා.” අපි සදෙදු අවයව ඥාං අපෙක්ඛති. පදස්ස අනුක්කමො “පදනුක්කමො.” එවස් දෙදු උප්පට්ඨාපිඨාදන්තචරිතනං නකර්සසාමිති ඤාපෙති. අත්ථොචරිතනං යති චන්දාරියති එතායාති “අත්තචරිතනා.”

අභිධම්මස්ස කථා අභිධම්මකථා. නානාරම්මණේ නවිඤ්ඤි පනාති “අවිඤ්ඤා.” වි පුබ්බ ඛිප ඛිපතො. දුක්ඛනලභි යතිති දුලලං. හි සදෙදු දළභං ඔගාගතොති දස්සනතො දළභිකරණඥොති විඤ්ඤායති.

නස්මාති පදං ගලෙන්වානාති පඤ ඤාපකභෙත්තු. තන්ති යාති පදං පදනුක්කමතොති පඤ සම්බන්ධා. පදනුක්කමතො එවාතිපදං කර්සසාමිති පඤ තතියා විසෙසනං. ඉතිති පදං භා සමානස්සාති පඤ තතියා විසෙසනං.

විසති ශාථානං අක්ඛ ඥාපනා සමග්ගා.

(1) තත්ථ තස්මිං අභිධම්මස්ස අත්තංපකාසධස්සාමිති වචනො.

අභිධම්මො ඉති අභිධම්මොනාම, කෙනාත්තො සො අභිධම්මො, ඉති සදෙදු නාමවාචකො. තත්ථාතිවා අභිධම්මකථන්ති එතස්මිංචනො. සොඅභිධම්මො අභිධම්මො ඉති මයාචුත්තො සො අභිධම්මො, කෙනාත්තො අභිධම්මො? ඉති සදෙදු ආකාරවාචකො. අථවා.

තත්තං අභිධම්ම කථන්ති එතස්මිං වචනො. අභිධම්මො ඉති මයාචුත්තො සො අභිධම්මො ඉති අභිධම්මො නාම. කෙනත්තො අභිධම්මො? ඉති සදෙදු නාමවාචකො. අථවා.

තත්ත තත්තං අභිධම්මකථනා වචනෙ. මයාච්ඡෙදා අභිධම්මො ඉති අභිධම්මො නාම. කෙනෙතෙත අභිධම්මො?

සො අභිධම්මො ධම්මානිර්වේණිකා ධම්ම විසේසකෙන අභිධම්මොනාම. හි සමං.

එත්ථ අභිධම්මානි පඤ්චස්ථානා අභිසද්දො, “ආච්ඡෙදා මෙ මම භවදානා දුක්ඛා ගාලනාට්ඨිමානා අනික්ඛානති” අනිර්වේණිකානි, නොපටිඝාමනා. අනික්ඛානතවණ්ණා අභිරුපජ්චිඉති ආදිය පඤ්ඤානසු චස්ථානා අභිසද්දො විධ අනිර්වේණික විසේසත්ථ දීපකො. තස්මා අනිර්වේණික විසේසත්ථ දීපකොනා අයම්චිධම්මො ධම්මානිර්වේණිකා ධම්ම විසේසකෙන අභිධම්මො ඉති පණ්ණිනො වුට්ඨති ති සොපනා.

තස්මානි පදං වුට්ඨතිනි පඤ්ඤාපකභවතු.

අනිර්වේණිකං පමාණං යසංතං “අනිර්වේණිකං” වණ්ණො ව සණ්ඨානව වණ්ණසණ්ඨානං. විසේසං වණ්ණසණ්ඨානං යසංතං විසේසවණ්ණසණ්ඨානං. නානා විරුගාව තෙ වණ්ණවිසේසා වානි “නානා විරුග වණ්ණ විසේසා.” නානා විරුග වණ්ණවිසේස සෙහි සම්පන්නා, නානා-ප-ප-සම්පන්නා. ජාතිව භොගොව යසොව ඉස්සරියව ජාති-ප-ප-ඉස්සරියානි. ජාති භොග යස ඉස්සරියානි ආදිනි යසසන්නා ජාති-ප-ප-ඉස්සරියාදියො. ජාති භොග යස ඉස්සරියාදිනං සම්පත්ති ජාති-ප-ප-සම්පත්ති. ආයු වණ්ණ ඉස්සරිය යසානං සම්පත්ති ආයු වණ්ණ-ප-ප-සම්පත්ති. ආයු වණ්ණ ඉස්සරිය යස සම්පත්ති ආදි යසං තෙ, ආයු-ප-ප-සම්පත්ති ආදියො. සාරාංසො සන්තො අස්සානි “සාරාංසො” ආයු වණ්ණ ඉස්සරිය යස සම්පත්ති ආදිනි අනිර්වේණිකෙතෙ වෙච විසේසවනොතෙ වානි අධිප්පෙතො.

හි, සමං. සුත්තානං පඤ්ඤා පමාණං එකඤ්ඤා තෙව භගවතො විභවතො. නිප්පඤ්ඤා භගවතො නිවිභවතො. අභිධම්මං පඤ්ඤා ප-ප-නිප්පඤ්ඤා. පමාණං

* කණ්ඩොපමරමමකර පොත්ථකසු පෙයොලමුඛදස්සනත්ථං. “ල”කාරව කත්ථවි “ප”කාරව ලිඛිතං. මයඤ්ඤි ලඛනාවො භාර සුඛත්ථං “පෙයොලමුඛදස්සනත්ථං”නි පොත්ථකෙසු දිස්සමානතොව “ප”කාරමෙව සම්බන්ධ ලිඛිතං.

භගවතා විසුරතා. තථා සුරතතනං. තථාසද්දන සුරත තාං පථො ඵසාදෙසෙ තෙව චතතතා. නතිසාදෙසෙන. අභිධම්මං පත්ථාපන සුරතතන භාජනීය අභිධම්ම භාජනීය සංඝො වංසන නිසාදෙසතො විභාගානි චචනං ආ කුසිණි.

කෙටිලංඝිනි, හි සට්ඨං. ඉකාවිසෙසො තථාසද්දන. අ ථවා. හි සට්ඨං කෙටිලංඝිනි ප්‍රත්‍යං ඉක්ඛා විභංගය සුරතතන භාජනීයං නාත් පට්ඨයා කාතරව පඤ්ඤා පුට්ඨකං නාත්. ඵසා නි තෙසු සම්මප්පායාන විභංගාදිප්‍ර. නිසාරණේ අමමං.

කුට්ඨන ධම්මො එතථානි අමමං. අමමතං අනතරොවා නි “අමමතතරො. අමමතතරසස පරිචේදෙය “අමමතතරප රිචේදෙය.”

ඵසානි අභිධම්මො. අයමෙතථානි අයංගෙසාවුතතා පක රණ පරිචේදකථා. එතථ එතෙසු පරිචේදෙයු. ආවර්තානං සමානතථකථා සදිසකථා.

විසසෙසන තණ්හි වාලෙහි එතෙතානි විතණ්හො. ලවාදකා. එතෙත වාදෙන සකවාදිං තණ්හි වාලෙහි ඉති, තසො සො වාදෙව විතණ්හො. දිනි එතථානි වාදො. විත ණ්හොව සො වාදෙ ලෙහි “විතණ්හවාදො.” විතණ්හවාදො එත සස අත්ති විතණ්හවාදි. ලවාදකා. එතතනි එතං කථාවත්ථි පාකරණං ධර්මං තද්වනි සමිකකා.

සාවකභාසිතතානි පදං තසමානි පදෙන පරමසිතත්ථස් ස ස්පාතත්ථං වසා න කථා වත්ථිපකරණං තුලෙහ ජබ්බෙ ථ ඉති විතණ්හවාදි ආනානි සමිකකා. ජ පකරණානි අභිධම් මො ණං? ඉති, එං සකවාදි පරවාදිං පුට්ඨනි. එවංචචනං අ හං තද්වනි. ඉති පරවාදිආහ. අථ එවං සනි තං කිංවදසි? ඉතිස කවාදිපුට්ඨන. සත්‍යාකරණානි නි අභිධම්මො. සත්‍යපකර ණානි ඉති එතං අහං වදාමි. කතරංගතතො සත්‍යමං කතර සිති? කතරං පකරණං ගතතො සත්‍යමං කතරසිති? දිනි සක වාදි පුට්ඨනි. ලොධම්ම හද්දංනාම පකරණං අත්ති. එතෙන සත්‍ය ඉති පරවාදි ආහ. ලොධම්මහද්දෙ අප්පබ්බං අභිතථං චච නං නාත් ධම්මහද්දවිභංගය අනාගතා හුතා ලොධම්මහද් දෙ ආගතා ධම්මහද්ද විභංග චචන විසෙත අවසෙසා කති පයාව පඤ්ඤාතර පුට්ඨන විසෙසන විසෙත පවතනා පාළි තයා අත්ති කථාවත්ථිතාව සට්ඨං සත්‍ය ඉති සකවාදි ආහ.

ධම්මෙහදය විහංගවචන වසෙනානි පදං අවසෙසානි පදෙ ත නිශාචිසෙසනං. නො කථාචන්ද්‍රිතා සධිං සත්ත මහාධාතු කථා නාම අනි තාගමහාධාතු කථාය සධිං සත්ත ඉති පරවාදිආහ.

මහාධම්මෙහදයෙ නාව පඨමං අවසෙසා කතිපයාව පඤ්ඤ වාග් මහාධාතුකථායං අපුබ්බං උචනංනනී. ධම්මෙහදයවිහංග වචනවසෙන අවසෙසා ධම්මෙහදය විහංගෙ අනාගන්තො ම හාධාමමහදයෙ ආගතනනි නො මහාධාතුකථායං ආගතනනි අ ප්‍රමතනකාව අප්‍රකාඵව. අභිධමමා කථාචන්ද්‍රිතාව සධිං ස ත්තානි සකවාදිආහ. හි සවිං ප්‍රගහලවාදෙ තා ව පඨමං චතුසු පඤ්ඤසු චිපමකානං වසෙන යාව එසා අ සි මුඛ වාදසුතනි අනි. තං අසිමුඛ වාදසුතනිං ආදිංකතො සබ්බ ථා. කථා මගෙහසු පුග්ගල කථාදි සබ්බකථා පබ්බෙසු ධිපෙසි.

පුග්ගලවාදෙති පදං පඤ්ඤසුති පදෙ ආධාතේ. පඤ්ඤ සුති පදං පමකානනනි පදෙ ආධාතේ. වසෙනානි පදං අනි ඉති වචනෙ තනිශා විසෙසනං. පාළියානි පදං ධිපෙසිති පදෙ තනි යා විසෙසනං. චතුසු පඤ්ඤසුති යො සච්ඡිකකොති වුතනං. සච්ඡිකසං නිසසයං කතො උපාදය පටිකතා වෙපි පමකා එ කොපඤ්ඤා.

සබ්බන්තානි සර්ථං සබ්බංවා දෙසංවා උපාදය පටිකතා එකො

සබ්බද්දති කාලමුපාදයඑකො පෙ සබ්බෙසුති යදි බන්ධනනාදයො ගතිතා නෙ උපාදය පටිකතා. අථ පන යො සච්ඡිකවෙසී සබ්බත්ථ සබ්බද්දති එතෙහි නකො විසච්ඡිකකොදෙසො කාලොවා අසඬගතිතො අනි. නෙ පන සාමඤ්ඤවසෙන ගහෙතො අනුයොගො කතො. න හෙදවසෙන නගහෙතො අනුයුජිතං. සබ්බෙසුති වුතනං සච්ඡිකසදෙස කාල ජපදෙසෙ උපාදයව පවතනා එකොති එතෙසු චතුසුති විකා.

චිතතා පමකානනනි එනි පුග්ගලො උපලබ්ධති පෙ චිච්ඡානි, එකං. පුග්ගලො නුපලබ්ධති නි පෙ චිච්ඡානි, එකං. නවෙ පන මඤ්ඤසි ඉදතෙන චිච්ඡා නි, එකං. එසෙ වෙ දුනනිග්ගතිනෙ ඉදතෙන චි චිච්ඡානි, එකං. නගෙවං නිග්ගහෙ තබ්බෙ තෙනහි යංනිග්ග නිග්ගහෙ පසුකතා පටිපාදනානි, එකනති අයං අනු ලොමපච්චනික පඤ්ඤා එකො.

පුග්ගලො ඉපලබ්භති පෙමමිච්ඡාති, එකං. පුග්ගලො උපලබ්භති පෙමමිච්ඡාති, එකං. තුමෙ පන මඤ්ඤ සිපෙමඤ්ඤ ඉදනෙන චිච්ඡාති එකං. එසෙ වෙ දුතර්ග්ග හිතා පෙමඤ්ඤ ඉදනෙන චිච්ඡාති එකං. නගෙටං නග්ග ගෙනබ්බ තෙනති යං නිග්ගණ්ඨාසි පෙසුකතා පටි පාදනාති එකත්ති අයං පච්චානුලොම පඤ්ඤා එකො පච කොති එවං පඨම පඤ්ඤා වෙපචකා.

දුතර්පඤ්ඤායෙ, තනිපපඤ්ඤායෙ, චතුත්තරපඤ්ඤායෙ පචකා ති අසපචකා අසමුච්චාද යුතතිනාම.

අඨව තෙ මුඛවාති “අඨමුඛා.” වාදසස්ස යුතති පචතතානු පාඨො “වාදයුතති.” අඨමුඛාඵව වාදයුතති “අඨමුඛවාදයු තති.” භාණ්ඩාගෙ ඵව චිත්තං පමාණං “භාණ්ඩාරමතතං.” භාණ්ඩාරසත්තවාමතතං “භාණ්ඩාරමතතං.” අසමිපුණ්ණං භාණ්ඩාරමතතං ඵතිසසාති “අසමිපුණ්ණභාණ්ඩාරමතතා.” ගත්ථා නං පඤ්ඤාසං දීසතච එකභාණ්ඩාගෙනාම.

“අ වඨ කඛ රු එ කපාදෙ එ කා ගා ථා ව තු පා ද,
ගාථාවෙකොමතොගත්ථො ගත්ථො ඛතතිස අකඛගෙ.

ඛතතිං ස කඛ රු ගත්ථා නං පඤ්ඤා ස දී සතං ප න,
භාණ්ඩාගෙ මතො එකො අඨකඛ රු සහසස්සතො.”

තිති වුත්තා.

පුග්ගලො ඉපලබ්භති ඉති එවං පඨමවාදං නිසස්සාය පඨමං නිග්ගහං දසෙසනෙනන දුතර්ග්ග වාදං නිසස්සාය දුතර්ග්ග නිග්ගහං දසෙසනෙනන පෙමමිච්ඡාති නිග්ගහං දසෙසනෙනන සන්ධාර සාපන එසා මානිකා ධර්මතා ති ගොථතා.

පුග්ගලො උපලබ්භති සමිච්ඡිකච්ඡි පරමතේනාති පුග්ගලො සමිච්ඡිකච්ඡි පරමතේන භූතත්ථ උතතමච්ඡි භාවෙන උපලබ්භති. පඤ්ඤාය උපගන්ත්වාලබ්භති කිං? ඉති සකවාදි පරවාදිං පුච්ඡති. පරවාදි ආස “ආමතතා” ඉති.

සමිච්ඡිකං “සමිච්ඡිකං.” සමිච්ඡිකං ඵව අඤ්ඤා “සමිච්ඡිකච්ඡියා” පරමො අච්ඡාර්තො අත්ථො “පරමත්ථො.” සමිච්ඡිකච්ඡියාව සො පරමත්ථොවාති “සමිච්ඡිකච්ඡි පරමත්ථො.” යො සමිච්ඡිකච්ඡියා පරමත්ථො තතො යො පුග්ගලො උපලබ්භති සමිච්ඡිකච්ඡි පර මත්ථොවාති, යො අත්ථො සමිච්ඡිකච්ඡියා පරමත්ථො යොව පු.

ගතලා නතො තෙන සච්ඡිකව්ඨ පරමත්තේන උපලබ්භති සංඝඤ්ඤායතන පණ්ණිනෙති ඉති සකවාදී පුළුඡති.

නගෙඨිං චත්තතෙඨිති එවං පුග්ගලො තුලෙනි නභිච තතෙඨි නචත්තතෙඨිච. නචත්තතෙඨිති “එතස්සාවා” ති චකාමරන සිසු ඵලදෙසා කතොති වදනා. “සුභවිච්චා” ති මොග්ගලලාන සුගත්තන සිසු ඵ. “අනුපදිට්ඨානං වුත්තායොග තො” ති වා සුගත්තන නචත්තතෙඨිති පදෙ මිකාරස්ස ඵ. අථ වා, “නිධාරණේව” ති චකාමරන පද්මත්තේ සත්තාමි.

ආජානාති නිග්ගහන්ති තිං නිග්ගහදෙසං ආජානාති, ස මෙච්චිඡ ඉති සකවාදී ආග. පුග්ගලො නුපලබ්භති සච්ඡිකව් ඨපරමත්තේනාති පුග්ගලො සච්ඡිකව්ඨ පරමත්තේන නුපලබ්භ ති, පඤ්ඤාය උපගතස්වා නලබ්භති පණ්ණිනෙති නඤ්ඤායතන නිං? ඉති පරවාදී සකවාදීං පුළුඡති. සකවාදී ආමිතතාත්ආග.

යො පෙ පෙ විඨිතොති යො අත්තො සච්ඡිකව්ඨො පෙ පෙ සො මයා වුත්තො පුග්ගලො නතො තෙපන පෙ පෙ ත්තේන නඋපලබ්භති නිං? ඉති පරවාදී සකවාදීං පුළුඡති පෙ සඛිකත්ථාති, සඛිකත්තේර දෙසෙවා. සඛික ද්වි සඛිකස්මිංකාලෙ සඛිකත්තේ ඛනිකතොදිසු ඛනිකත්තේ, ස ච්ඡිකව්ඨ දෙසකාලපදෙසෙසුචා.

සඛිකත්තොති පරිහානි කවාදී සඛිකත්තො මග්ගෙසු. ඨපෙ තො සත්තො මෙ පෙ භාජිසුතිති ඉදං කාරණං දි ස්වා ඨපෙසි.

ඨපිතමානිකායාති පදං දිත්තතෙයොනාති පදසස සරං. ඉ නිති පදං දෙසිතතොති පදෙ ආකාරො යවා නිත්ති යෙන නිද සසතොන පකරණං බුඛිකාසිතං නාමෙතං. තෙජ්ජසං තං උද්ගරණං. නිං? මුද්ධිකසුත්තත්තේ සුත්තොති යවාදි. නි සච්චං. මුද්ධිකසුත්තත්තේ හග්ගො පාචිසිති සඛිකත්තො. යං නිද්දනං යතො නිද්දනත්ති අලසන සමාසො. යතොත් පමිත්තේ තොප්පච්චොයො. නිද්දනත්ති පමිත්තේ දුතියා පඨමො වා.

සංඝාරං පපචයන්ති විත්තාරොනාති “පපචා” පචි විත්තාරො. පපචෙති සමපදනො සඤ්ඤා “පපචසඤ්ඤා” පපච සඤ්ඤා ය සංඛා “පපචසඤ්ඤාසංඛා” සමුද්දවරත්තේ “අභිකල්පති.” සංඋ ආපුච්ච වර අභිභවතෙ. එත්ථ එතෙසු ආයතනාදිසු, තණ්හා මාන දිට්ඨිති, “අභිතඤ්ඤා” අභිවදිතඛිකං, අපෙක්ඛා

තනිසු. එතසෙසවානි එනිසසා විතත විහත්තියා එව නාම. වි තතුවපාද කණ්ඩ. ඉතිපි.

කණ්ඩයනි විතතුවපාදෙ පරිච්ඡේදයනි එත්ථානි “කණ්ඩ.” විතතුවපාදස්ස කණ්ඩ. “විතතුවපාදකණ්ඩ.” තං විතතුවපාද කණ්ඩං. එව නාමග්ගතො නි පාළි පබ්බතො. තදනත්තර නි තසස විත්තුවපාද කණ්ඩස්ස අනත්තර. තසෙස වානි තස්ස රූප විහත්තියා එව නාම. “රූපකණ්ඩ.” ඉතිපි. මූලතො පෙ-හගවතා නිකං පිභා දෙසිතතො නිකෙසො නි නිකොප රාසි නාම පණ්ඨිතෙහිපවුවනි. යො මූලතො නිපි අත්ථි. එවං සනි යො රාසි නිකෙසො ඉති පණ්ඨිතෙහි පවු වෙති තසෙසව නිකෙසස්ස නාම. නිකෙස කණ්ඩ. ඉති පිති යොජනා.

නිකෙසො එව කණ්ඩ. “නිකෙසකණ්ඩ.” අත්ථො කප්පි යනි උඛරියනි එතායානි “අට්ඨකථා” අට්ඨකථා එව කණ්ඩ. “අට්ඨකථාකණ්ඩං.” යතො අට්ඨ කථා කණ්ඩතො. මහනතං පකරණං “මහාපකරණං.” මහා පකරණං ජානනනි නි “මහාප කරණියා.” භිකො. මහාපකරණෙ නි මහා පට්ඨාන පකරණ. ගභේයතෙ “ගණනං.” වරණං පවතනතං “වාග්.” ගණන ස්සවාග් “ගණනාවාග්.” තං අට්ඨකථා කණ්ඩං.

විතත විහතනි රූපව රූප විහතනි නිකෙසො අත්ථො තනා ඉති, ගමහිරං නිපුණං එතං ධාතං අත්ථි තම්පි ධාතං. ඉධෙත එවං දෙසිතනනි යොජනා.

එවමෙනනනි, එතතනිපදං ධාතනනි පදස්ස විසෙසනං. ව සදෙද්ද චිත්ත විහතනි ව රූපව නිකෙසොව අත්ථො තනාවා නි යොජෙනෙබ්බා. තම්පි නි පි සදෙද්ද චුච්චමානං විහංගාදි ප කරණං අපෙකඛනි. තදනත්තරත්ති තසස ඛමම සංගතිප්පක රණස්ස අනත්තරං. තං විහංගපකරණං. තත්ථ තෙසු ඛක්ඛ විහංගාදිසු. එසො ඉන්ද්‍රිය විහංගො. එත්ථ පච්චයාකාර විහං ගො. සංගතිතෙන අසංගතිතං අසංගතිතෙන සංගතිතත්ති ඉ මෙසු දුතිය තනියෙසු සමානාධිකරණ විසෙසන කරණවච නං දට්ඨබ්බං. සංගතිතෙන අසංගතිතං. අසංගතිතත්ති ව තතෙබ්බ එකස්ස අසංගතිත සදෙදස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. තෙ න සංගතිතෙන අසංගතිත සදෙදන පුච්ඡා විසංස්සනා ත යො උද්දිට්ඨො ගොනි. එසනෙයො තනියාදිසු අසමාචසානෙ

සු නසුදොසෙසු ජව්ඨවරේසු. තෙසුපිහි අනන්ත පදසස වසෙන තනිතපදෙන. පුව්ඡන විසාර්ඡන නයා උද්දිට්ඨා.

සභිගහිතෙන සභිගහිතං අසභිගහිතෙන අසභිගහිතනනි ඉමෙසු චතුස්පච්චමෙසු කත්තුඅත්තේ කරණවචනං සමපයුත්තෙන විපපයුතනං විපපයුත්තන සමපයුත්තං සමපයුත්තෙන සමපයුතනං විපපයුත්තන විපපයුතනනි ඉමෙසු සත්ත මාදියු චතුසු සහයොගෙ කරණ වචනං. සභිගහිතෙන සමපයුතනං විපපයුතනං සමපයුත්තන සභිගහිතං අසභිගහිතං අසභිගහිතෙන සමපයුතනං විපපයුතනං සමපයුත්තන සභිගහිතං අසභිගහිතනනි ඉමෙසු එකාදසමාදියු චතුසු සමානාධිකරණ විසෙසනෙ කරණවචනං දට්ඨබ්බං. එකාදසමාදියු පන චතුසු සංගහිතෙනාහි ආදිනා පඨම පදෙනෙව ධම්මවිසෙසන නිධාරණං කන්ධා සමපයුතනං විපපයුත්තනනි ආදිහි දුතිය තනිත පදෙහිපුව්ඡන විසාර්ඡන නයා උද්දිට්ඨාති.

සභිගහොති ඛන්ධාදි අරණත්තො ධමමො කනිහි ඛන්ධාය තනධාතුහි සභිගහො ගණිතො පර්වජිනෙතො. ඛන්ධාදි අරණ තෙනා ධමමො එතතකෙහි ඛන්ධායතනධාතුහි සභිගහො ගණිතො. අසභිගහොති ඛන්ධාදි අරණතෙනා ධමමො කනිහි ඛන්ධායතන ධාතුහි අසභිගහො අගණිතො. ඛන්ධාදි අරණ තෙනා ධමමො එතතකෙහි ඛන්ධායතන ධාතුහි අසභිගහො අගණිතො.

සභිගහිතෙන අසභිගහිතනනි චකධායතනාදිනා ධමම ජාතෙන ඛන්ධ සභිගහෙන සභිගහිතෙන සභිගහිතං සුඤ්ඤා ආයතන ධාතු සභිගහෙන අසභිගහිතං ධමමජාතං. අථවා. චක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතාදිනා ධමමජාතෙන ඛන්ධායතන සභිගහෙහි සභිගහිතෙන සභිගහිතං. සුඤ්ඤා ධාතු සභිගහෙන අසභිගහිතං ධමම ජාතං. කනිහි ඛන්ධායතන ධාතුහි අසභිගහිතං? එතතකෙහි ඛන්ධායතන ධාතුහි අසභිගහිතං. අසභිගහිතෙන සභිගහිතනනි වෙදනා ඛන්ධාදිනා ධමම ජාතෙන ඛන්ධ සභිගහෙන අසභිගහිතෙන අසභිගහිතං සුඤ්ඤා ආයතන ධාතු සභිගහෙහි සභිගහිතං ධමමජාතං. කනිහි ඛන්ධායතන ධාතුහි සභිගහිතං? එතතකෙහි ඛන්ධායතන ධාතුහි සභිගහිතං. සභිගහිතෙන සභිගහිතනනි සමුදයසමාදිනා ඛන්ධායතන ධාතුහි සභිගහිතෙන ධමම ජාතෙන ඛන්ධායතන ධාතුහි සභිගහිතං. ධමම ජා

තො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි සඞ්ගහිතො? එතතකෙහි බ
 න්ධායතන බාහුහි සඞ්ගහිතො.

සමුදය සමාදිනාහි පදං සඞ්ගහිතෙනාහි පදෙ තභියා ක
 න්ධා. සඞ්ගහිතෙනාහි පදං සඞ්ගහිතනනි පදෙ තභියා ක
 න්ධා. අසඞ්ගහිතෙන අසඞ්ගහිතනනි රූප බන්ධාදිනා බන්ධාය
 තන බාහුහි අසඞ්ගහිතෙන බමම ජාතෙන බන්ධායතන බාහුහි
 අසඞ්ගහිතො බමම ජාතො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි අසඞ්ගහි
 තො? එතතකෙහි චක්කායතන බාහුහි අසඞ්ගහිතො.

රූපක්කාදිනාහි පදං අසඞ්ගහිතෙනාහි පදෙ කතනා. අසඞ්ගහිතෙනාහි පදං අසඞ්ගහිතනනි පදෙ කතනා. සම්ප
 යොගොති, කනිහි බන්ධායතන බාහුහි සම්පසුතෙනා බමමො? එතතකෙහි බන්ධායතන බාහුහි සම්පයොගො. විප්පයොගො
 හි, කනිහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පයොගො බමමො? එතත
 කෙහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පයොගො. සම්පසුතෙනාහි විප්
 පසුතනනි වෙදනා බන්ධාදිනා සම්පසුතෙනා බමම ජාතෙ
 න විප්පසුතනො බමම ජාතො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි විප්
 පසුතනො? එතතකෙහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පසුතනො. විප්
 පසුතෙනා සම්පසුතනනි රූපක්කාදිනා විප්පසුතෙනා
 බමම ජාතෙන සම්පසුතනො බමම ජාතො. කනිහි බන්ධායතන
 බාහුහි සම්පසුතනො? එතතකෙහි බන්ධායතන බාහුහි සම්ප
 සුතනො. සම්පසුතෙනා සම්පසුතනනි වෙදනාක්කාදි
 නා සම්පසුතෙනා බමම ජාතෙන සම්පසුතනො බමම ජාතො.
 කනිහි බන්ධායතන බාහුහි සම්පසුතනො? එතතකෙහි බන්ධා
 යතනබාහුහි සම්පසුතනො. විප්පසුතෙනා විප්පසුතනනි රූ
 පක්කාදිනා විප්පසුතෙනා බමම ජාතෙන විප්පසුතනො බ
 මම ජාතො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පසුතනො. එත
 තකෙහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පසුතනො. සඞ්ගහිතෙනා ස
 මපසුතනො විප්පසුතනනි සමුදය සමාදිනා බන්ධායතන බා
 හු සඞ්ගහෙන සඞ්ගහිතො බමම ජාතො. කනිහි බන්ධායතන
 බාහුහි සම්පසුතනො. එතතකෙහි බන්ධායතන බාහුහි සම්ප
 සුතනො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි විප්පසුතනො. එතතකෙ
 හි බන්ධායතන බාහුහි විප්පසුතනො. සම්පසුතෙනා සඞ්ගහි
 තො අසඞ්ගහිතනනි වෙදනා බන්ධාදිනා සම්පසුතනො බමම ජා
 තො. කනිහි බන්ධායතන බාහුහි සඞ්ගහිතො. එතතකෙහි බ

කොමන්තර බාහුති සංගතිනං. කතිහි බොධොත්තර බාහුති අසංගතිනං? එතතකෙහි බොධොත්තරබාහුති අසංගතිනං.

අසංගතිනො සම්පසුතො. විපසුතතති රූපකඛ්ඤාදිනා බොධොත්තර බාහුසංගතො අසංගතිනං ධම්මජාතං. කතිහි බොධොත්තරබාහුති සම්පසුතං? එතතකෙහි බොධොත්තරබාහුති සම්පසුතං. කතිහි බොධොත්තර බාහුති විපසුතං? එතතකෙහි බොධොත්තර බාහුති විපසුතං.

විපසුතො සංගතිනං. අසංගතිතති රූපකඛ්ඤාදිනා විපසුතං ධම්මජාතං. කතිහි බොධොත්තර බාහුති සංගතිනං? එතතකෙහි බොධොත්තර බාහුති සංගතිනං. කතිහි බොධොත්තර බාහුති අසංගතිනං? එතතකෙහි බොධොත්තරබාහුති අසංගතිනං.

ඉද්දති පොථකෙ ලිඛිතං අගගෙඤ්ඤාති, එත්ථ ඉද්දති පොථ ථකෙ ලිඛිතයෙන කථාවත්ථුපකරණං. කප්පකතති අධිප්පායො. සමානෙතඛිනති සමානංකාතඛිනං. කුසල නිකාදයොති අදිව්ඤ්ඤා. අභව්ඤ්ඤා භාසිතාති කණ්ඨ භාසාදිති සලෙඤ්ඤා හිතවතා භාසිතා. අභාති වාචිකති නික දුක සත්තං සත්තප්පකරණං. මානිකතෙහි සති. සාමුකංසිකතොති සාමං උක්කංසිකතෙහි. අත්තතා උච්චිතෙහි. එකෙන අංගෙන උත්තරං අධිකං “එකත්තරං.” එකත්තරං එකස්මිං නිකායෙ අත්තති “එකත්තරං.” අංගුත්තරනිකායො. එනිසං එකත්තරං. සංගිතිව දසුත්තරං “සංගිතිදසුත්තරනි.” සංගිතිදසුත්තරනි එව දසුත්තරනි “සංගිතිදසුත්තර දසුත්තරනි.” එකතිපාතොව දුකතිපාතොව සංගිති දසුත්තර දසුත්තරනිව එකතිපාතොව දසුත්තරනි. එකත්තරයතති පදං එකතිපාතං ඉති වචනෙ අධායො. එක නිපාතොව දසුත්තරනිති පදංසමොධානොති පදෙ අපාදනං.

වාචත්තාලිය දුකා සමොධානොති සම්පිණ්ණො සිට්ඨතාති සම්පිණ්ණො. තෙනපතෙතෙහි තෙන ථෙරෙන පන එතෙ වාචත්තාලිය දුකා. සෙසංකාතෙසුති වාචත්තාලිය දුකෙහි සෙසංසු කුසලනිකාදිකාතෙසු සෙසංකාතෙසු. අභිධම්මස්ස විහත්ත භාවං. පභානපකරණෙන සාධෙතො සම්මා සම්මුඛෙතෙහිති අදිව්ඤ්ඤා. එවං ඉතිනා පකායෙන. පභානවරං නිකං දසුත්තරං දුකතිකමෙව නික දුකම එව දුක දුකම ඉති

අනුලොමමිති බමමානුලොමෙ ජ නයා සුගමිතිරි.

එවන්ති පදං ජාති පදෙ තනියා විසෙසනං. තෙනවුත්ත න්ති යෙන කාරණෙන භගවතා නිද්දිසං තෙන කාරණෙන ති කච පසානවරං. පෙය්නං නයා සුගමිතිරිති විවතං අසකථා වර්ගෙනවුත්තං. ජපමිතිකමිති නයා සුගමිතිරිති බමමානුලොම ජ නයා සුගමිතිරිති අතො. තෙනාසාති යෙනකාර ණෙන භගවතා දසසිතා තෙන කාරණෙන තිකච පසානවරං. පෙය්නං සුගමිතිරිති විවතං අසකථාවර්ගො ආභ. අනු ලොම පමිතිකමිති බමමානුලොම පමිතිකෙ. පමිතිකා නුලොමමිති බමම පමිතිකානුලොමෙ.

තතොති තෙසු චතුසු සාගරෙසු. ධාතුආයතනානමාති වත්ත ඛෙබ් නිගගතිතලොපංකතා ධාතුආයතනානමාති වුත්තං. එ වං භගවතා වුත්තං සංසාරවට්ටං සංසාර සාගරෙනාමාති සමිබ් භො. යෙන කාරණෙන සංසාරා සාගරෙ නාම තං කාරණං සුපෙතෙනා යායන්ති ආදිමාභ. ඉමෙසං සත්තානං උප්පත් තියා පූර්මාකොටි යසමා නපඤ්ඤායති. භිසමිට්ටං. පෙය්නං තතො කාලතො. පුරෙබ් සත්තා තාගෙසුං ඉතිවා තතො පුරෙබ් තාගෙසුන්තිවා අයංපර්වෙජ්ඣෙ නාමි. හිකඛවෙ අව් ජාය පූර්මාකොටි නපඤ්ඤායති ඉතො කාලතො පුරෙබ් තා ගොසි අප් පමිති එව අව්ජා සමිභ් අගොසි. ඉති ඉමිනා නතෙන පන සංසාරසාගරෙ යසමා අනමතගොවා තසමායො යං සංසාරෙ සාගරෙ නාමාති යොජනා. යසමාති පදං නපඤ්ඤා යති අනමතගොවාති පදමයෙන සමිබ්න්තබ්බං. හි සදෙද්ද දල්හි කරණො. පන සදෙද්ද විසෙසතො. න මතො සුතො “අනමතො.” අකාගර තබ්බාවෙ වත්තති. අනමතො අග් ගොආදි යසස සො “අනමතගො.” තතොති සමුද්දෙ.

චතුකකපසනං පඨො චතුපසොව ආලුහකං,

ආලුහකාතිව වතතාරි අමමණන්ති පමුච්චති.

විනායකන්තිං පච්චිකෙකත්තානං අනන්තං පිතිසොමනස් සං උප්පජ්ජතිති සමිබ්න්තො. ඉති සදෙද්ද විනායකන්තිං පච්චිකෙකත්තානන්ති පදෙ ආකාගරෙ. පෙයෙස විචාරවචනො අලන්ති “පෙය්නාලො.” යො සදෙද්ද පෙයෙස විචාරවචනො අලං සුතො ඉති තස්මා සො සදෙද්ද “පෙය්නාලො.” උත්ත

රිමනුසුරියා බමමන උපලක්ෂිතො පෙය්‍යාලො “උතතරිමනුසුරියා බමමපෙය්‍යාලො.” උත්තරිමනුසුරියාබමමෙ වා සුත්තො පෙය්‍යාලො “උත්තරිමනුසුරියා බමම පෙය්‍යාලො.”

අභිධම්මික භික්ෂුනංපිති පදං උප්පජ්ජතිති පදෙ සම්පදානං. අපිසදෙදු විතඤ්ඤාං භික්ෂුං අපෙක්ඛති. ඛන්ධනතරනති ආදිති දසෙසසිති පදෙ කමමං. රුපාරුප පරිච්ඡේදනති රුපාරුප භාවෙන පරිච්ඡින්නදිතබ්බං. ඉදං පදං සණ්ඨා සුඛමධම්මන්ති පදස්ස විසෙසනං. අථවා. ඛන්ධනතරං—පෙ—රුපාරුප පරිච්ඡේදනති පදති සණ්ඨා සුඛමධම්මන්ති පදස්ස විසෙසනං. සණ්ඨා—පෙ—බමමන්ති පදං දසෙසනති පදෙ කමමං. රුපාරුප බමමති පදං කඤ්ඤාති පදෙ කමමං. චතනොති එකංසෙත අමනාසං සන්ධා දසෙසසි. එවං උප්පතතිතා පනස්සාති එවං වුඤ්ඤානෙත අස්ස පිති සොමනසස්ස. උප්පතතිතාති පදං චේදිතබ්බන්ති පදෙ තතිතා විසෙසනං. උප්පතති විතකෙකන්ති එතෙනාති “උච්චි”, තරංගො. උප්පතිතකකෙ. ටි පච්චිගො, ගලොපො. උච්චිතං පහෙදෙ “උච්චිප්පහෙදෙ.” උච්චිප්පහෙදෙන සමුග්ගතං තථා. උච්චිප්පහෙද සමුග්ගතච තං ජලංවාති තථා. උච්චිප්පහෙද සමුග්ගත ජලවුණ්ණෙන පරිකිණ්ණො තථා. පසාර්තච තං රජතපට්ටවාති “පසාර්ත රජතපට්ටං.” සුමනසුප්පතිස්ස සන්තරෙ “සුමනසුප්පති සන්තරෙ.” පසාර්ත රජත පට්ට සුමනසුප්පති සන්තරෙව, පසාර්ත—පෙ—සන්තරෙ. පසාර්තරජතපට්ට සුමනසුප්පති සන්තරෙණ සදිසො පසාර්ත—පෙ—සදිසො. අයංහිති, හි සම්මං. අයං සමුද්දං. චෙලනෙතනාති තීරස්සඅවසානෙන. උදුනන්ති සොමනසා සුණ්ඨපසුත්ත වචනං. යො භික්ෂු සමනතා පසානං කිං විසිසි. ගමනිරගතං සුදුඛබ්බං ගෙතුසමභවං යථානුසුබ්බං යථානුසුබ්බෙන මගෙසිතා සමමා සමුබ්බෙන කිං විසිසෙත නිබ්බලෙන රුගදෙසාදි පච්චෙතොබ්බල රහිතෙන සයං අනතනාව අභිඤ්ඤා අභිවිසිසෙත සුණ්ණෙන අඤ්ඤා ජාතිඤා දෙසිතං රුපගතංව ගතංරුපංවිඤ්ඤා වක්ඛනා පට්චෙධ සුණ්ණෙන පස්සති සොභික්ෂු අනෙව “අනිච්චං.”

සුදුකෙඛන අතිවිඤ්ඤාන වුජ්ඣානබ්බන්ති “සුදුඛබ්බං.” ගෙතුතා සහ යො ඛණ්ඩො පවත්නතිති “සනෙතුසමභවං.” අථවා. සමභවනං සමභවො, ගෙතුතො පට්චයතො සමභවො

“හෙතුසමභවො” සහෙතු සමභවෙන චක්කරිති ‘සහෙතුස මභවං.’ විතතංඛිලායති ඵඛිභාවං ආපජ්ජති එතෙහිති “ඛිලා.” රුග මොග විවිතිව්ථා පටිඝ දොමනස්සා. නත්ඛිලා අස්ස මහෙ සිතොති “නිඛිලො.” සබ්බස්සුත ඤාණස්ස ඤාණසායරතාවෙ හෙතුං ඤාපෙනොතා ආග අයනති ආදිං. හි යසමාඅඤ්ඤන ඤා ණෙන. ඉමං හි ති හි සචිං. ඉමං නග සාගරං.

අරාති පච්ඡා. තතොති සත්තාගතො. තතොති තස්මිංකා ලො. හි සදෙද දළුතිකරණං. ඉමෙසුචාති වසදෙද වාකාරම් හො. එකදිවසෙපිති අපි සදෙද සමභාවතෙ. අභිධමේක තේරු සත්ත පකරණානං සමමසිතවිද්ධානං රතන ඝරනති ව දනති. තස්මා තෙසං මතෙන අවිදිසාලිනියං සත්තප්පකරණානං සමමසිතවිද්ධානං රතනඝරනති චුතතං. විනයධරුපන දෙවතා හි මාපිත ගෙහං රතනඝරනති වදනති. තස්මා තෙසං මතෙන මභාවග්ගවිදිකථාය දෙවතාහි මාපිත රතනඝරං රතනඝර නති චුතතං. තස්මා උභයමෙපනං චචනං පරියායෙනසුත්තං. තෙන අපදනවිදිකථාය වතුතේ පන සත්තාගෙ බොධිතො ප චිජ්ඣකර දිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තස්ම ප ලලඛකන නිසිදිති අභිධමමපිටකං විසෙසතො වෙස් අන තතනගං මභාපවිද්ධානං විවිතතො සත්තාගං විතීනාමෙ සි. අභිධමේකා පනාසු රතනඝරංතාම න රතනමයං ගෙහං. සත්තනං පන පකරණානං සමමසිතවිද්ධානං රතනඝරනති. යසමා පතෙත් උභොපතෙ පරියායෙන සුජ්ජනති තස්මා උභයමෙපනං ගහෙනබ්බමෙවාති චුතතං. තත්ථාති රතනඝ රෙ. සබ්බස්සුතඤාණස්ස පවිද්ධාතෙ ඔකාසං ලභනභාවං උපමායසාධෙනොතා ආග යථාහිති ආදි.

සත්ථුති පදං සරීරතොති පදෙ සමබන්ධො ජබ්බණ්ණා ජ ප්පකාරු. යාසං වසෙනාති යාසංරස්මිතං සමබන්ධෙන. අජන ස්ස චුණ්ණං “අජනචුණ්ණං.” අජනචුණ්ණන සමොකිණ්ණං තථා. නිදුප්පලස්ස දලං “නිදුප්පලදලං.” උම්මාපුප්ඵච නිදුප්ප ලදලච “උම්මාපුප්ඵනිදුප්පලදලං.” උම්මාපුප්ඵ නිදුප්පලද ලෙන සඤ්ජනනං තථා. මණිනාකතං තාලවණ්ටං “මණි තාල වණ්ටං.” චිතිපතතතචතං මණිතාලවණ්ටවාති තථා. විපමා න මණිතාලවණ්ටන්ති අත්ථා. මෙවකච තං පව්චාති “මෙව කපටං.” සම්පසාරිතච තං මෙවකපටවාති තථා. සුචණ්ණස්ස

රසො “සුවණ්ණරසො.” සුවණ්ණරසෙන අභිසිචමානා සුවණ්ණපටපසාරිනා. සුවණ්ණපටාච තා පසාරිනාවාහි “සුවණ්ණපටපසාරිනා.” කුංකුමස්ස වුණ්ණං “කුංකුමවුණ්ණං.” කුංකුමපුප්ඵවුණ්ණන්හි අසො. කුංකුමවුණ්ණච කණිකාරපුප්ඵච කුංකුමවුණ්ණකණිකාරපුප්ඵං. තෙන සම්පරිකිණ්ණං කුංකුම-පෙ-කිණ්ණං. වයන්ති එසු රතනානිහි “චිතො” ජනපදේ. චි ව්‍යෙ. චිත දෙසෙ පටිතනං පිට්ඨං “චිතපිඨං.” චිත පිඨස්ස වුණ්ණං “චිතපිඨවුණ්ණං.” චිත පිඨ වුණ්ණෙන රජිතා චිත-පෙ-රජිතා. සුපකකාච සාලාබාවාහි “සුපකකලාබා.” සුපකක ලාබාය රසො සුප-පෙ-රසො. සුපකක ලාබා රසෙන නිසිච මානා තවා. රත්තච තං කමිලොති “රත්තකමිලං.” රත්ත කමිලෙන පරිකිණ්ණං රත්ත-පෙ-කිණ්ණං. ජයසුමනච පාලිභද්දකච බන්ධුජීවකච ජය සු-පෙ-ජීවකානි. තානි එව කුසුමානි. ජයසු-පෙ-මානි. තෙහි සම්පරිකිණ්ණං තවා. බිරසස ධාරා “බිරසස ධාරා.” ආසිචමානාව සා බිරසස ධාරා හි ආ-පෙ-ධාරා. ආසිචමානබිරසස ධාරාය සම්පරිකිණ්ණං තවා.

රජත පටෙන කතා විතානා “රජතපටවිතානා.” පසාරිනා ච තෙ රජත පට විතානාවා හි පසාරි-පෙ-විතානා. විහි පනතුනන රජත තාලවණ්ණානි විජමාන රජතෙන කතා “තාලවණ්ණා.” කුඤ්ච කුමුදච සිත්ධුචාරොච සුමනාව මල්ලිකාව “කුඤ්චකුමුදසිත්ධුචාරසුමනමල්ලිකානි.” කුඤ්ච-පෙ-මල්ලිකානි ආදිති යෙසං තානි කුඤ්ච-පෙ-මල්ලිකාදිති. කුඤ්ච-පෙ-ආදිති එව කුසුමානි කුඤ්ච-පෙ-සුමානි. කුඤ්ච-පෙ-කුසුමෙහි සඤ්ජනනා කුඤ්ච-පෙ-සඤ්ජනා.

නිබමසිසාහි “නිබමනතා.” නි පුබ්බ බම බමනෙ. අන්ත පච්චයො. සුවණ්ණස්ස පිණ්ණි “සුවණ්ණපිණ්ණි.” නිබමනා එව සුවණ්ණ පිණ්ණි “නිබමනසුවණ්ණපිණ්ණි.” විලිතච තං සුවණ්ණවා හි “විලිතසුවණ්ණං.” නන්ති ජවං අස්සාහි “අජවො.” අජවො එව ආකාසො “අජවාකාසො.” සබ්බසො හි ධානෙසු. වාතුමහාරජිකානං නිණි සහස්සානි එනිසසනනි “නිසහස්සි.” නිසහස්සෙහි මහනතානි අබ්බිකානි සහස්සානි වාතුමහාරජිකානි එනිසසනනි “මහාසහස්සි.” නිසහස්සිච මහා සහස්සි

ව “නිසගසයිමහාසගසයිගො.” නිසගසයි මහා සගසයිගොව තා ලොකබාතුගො වා නි “නිසගසයිමහාසගසයිලොකබාතුගො.” නිසගසා මහාසගසසානි වකකවාලානි නි අත්ථො. අථවා. සග සසතො පට්ඨාග තතියා තතීමිපි සගසයි සගසසව කඤා ගණි තත්තා මහතෙතති සගසෙහති ගණිතාති “නිසගසයිමහා සගසයි.” එතතාවතා කොට්ඨි සත වකකවාල පරිමාණො ගණ නකො දස්සිතො. ගණකස්ස නිසගසෙත්තෙ පත කොට්ඨි සත සගසස වකකවාල පරිමාණථාතං නිසගසයි මහාසගසයිලො කබාතුතාමාති ආග. නිසගසයි මහාසගසයි ලොකබාතුගොති පිපාඨො.

[illegible]

ථෙරණනිපදං ස්වපසිතිපඤ්ඤා කතතා. අමකෙකුචාචාති මි
සං අකතාච. ගණනවාතෙ භොගිතිගොජනා. අථවා. ගත
තු. ගතණං. ධාරෙතං ධාරණං. පරියාපුණිතං පරියාපුණ්ණං.
වාචෙතුව වාචනංභොගි, එවං අභිධම්මෙ වාචකාමගොගාති අ
දිවචනෙ සතන සාර්ථකතණෙතෙ අභිධම්මකොභොගි ඉති
චොදනාසියා. සම්මාසම්මුඛසං පඨමනරං අභිධම්මකතාදිං පටි
චෙධෙන සාධෙතනා ‘සොභී’ති ආදිමාග. තනති අභිධම්මං.

සමාසමුඛස්ස පඨමතරං ආහිමමිකභාවං පඨමාදි බුඬවචනෙන සාධෙනො බුඬොති ආදිමාග. වසදෙදු වාකාරමහා, පන සදෙදු විසෙසසො.

ධමොති සත්තනිස බොධිපක්ඛිධමො වතුසච්චධමොවා ආනාපිනො විරියවතතස්ස. කොසතො ලක්ඛණපතිඤ්ඤාන න කොසතතස්ස. බ්‍රාහ්මණස්ස බාහිතපාපස්ස යොගිනො. යද්ද යස්මිංකාලෙ. හප වජ්‍යනතන. පාතුහවනති පාකවාහු නා හවතති. ගතො යසමො කාරණා. යොගී සභොතංධමමං පජානාති අථබො අස්ස යොගිනො සබ්බා කංඛා සොලසවිධා කංඛා අවඅපයනති විඅපයනති.

වා පදවෙජ්ඣෙ. අථස්ස පෙවෙදි. ගතො යසමො කාරණා යොගී පච්චයානං ඛයං අවෙදි අථ තද්ද අස්ස යොගිනො සබ්බාකඛිබා අවපයනති විනාසයනති. විබුද්ධො අනත ලක්ඛනති අත්තලික්ඛං. ඔහාසයං ඔහාසයනො සුරියො ඉට්ඨොගී යථා මාරසෙන. විබුද්ධං විබුද්ධනො විනාසයනො තිසිති.

අනෙක පුනපුනං. ජර්ඛයාධිමරණමිස්සතාය එසා ජාතිනාම පුනපුනං උපගන්තුං යස්මා දුක්ඛා සා ජාති තස්මිං තණ්හා වඩ්ඪනිමති අදිසෙ නවතිවතනති. තණ්හාකාරණා අහං ඉමස්ස අතතභාවස්ස කාරකං තණ්හා වඩ්ඪනිං ගවෙස නොතො යෙන ඤාණෙන තං තණ්හාවඩ්ඪනි මයාදුට්ඨං සකකා. ත සසබ්බොධි ඤාණස්සත්ථාය දිපඛිකරපාදමුලෙ කතාහිනිතාග්‍රෙ එ ත්ථාකංකාලං අනිබ්බිසා අනිබ්බිසනො තං ඤාණං අවිඤ්ඤානො අලහනෙනාගෙව අනෙකජාතිසංසාරං අනෙකජාති සතසහස්ස සංඛ්‍යං සංසාරච්චං සකොචස්සං සංසරං.

ගහකාරකදිසොසි? ති. හො ගහකරක, තණ්හාවඩ්ඪනි ස බ්බඤ්ඤානඤාණං පටිච්ඡෙදනෙන න මයා නං දිවෙඨාඅසි හවසි තං ඉමං අතතභාවස්සංඛාතං තවගෙහං පුනතකාගසි පුන තක රිස්සසි? නෙ තව සබ්බාඅවසෙස නිලෙසථාසුකා මයා හග්ගා හජ්ජා ඉමස්ස තයා කතස්ස අතතභාවගෙහස්ස කුටං අච්ඡා සංඛාතං කණ්ණිකමණ්ඩලං විසංඛතං මයාවිබංසිතං මම වි තතං විසංඛාරගතං නිබ්බාණං ආරමමණ්කරණවසෙන ගතං අ නුපවිට්ඨං අහං තණ්හාතං ඛයං අරහතතථලං අජ්ඣාගා අබ්බොතො පසො අස්මි.

බන්ධනාණකා වදනති ධම්මපදාණකානං ගාථා මනසා දෙසිතතතා තද්ධමනොපනස්ස උපකාරය නාහොසි අමොකං පන ගාථා වච්ඡෙදං කතා දෙසිතතතා සුභතතානං දෙවබ්බතානං උපකාරය අහොසි තස්මා ඉදමෙව පඨමං බුඬවචනනති. ධම්මපදාණකා පන දෙසනාය ජනස්ස උපකාරනුපකාරතා වො ලක්ඛණං තහොති භගවතා මනසා දෙසිතතතා යෙව ඉදං පඨමබුඬවචනනති වදනති. තස්මා උභයමපි අඤ්ඤමඤ්ඤවරුඬං නහොතිති වෙදිතබ්බං.

නිපතොනතභගවතාති පදං. වුගාචවනනති පදෙ කතතා ආමනතයාමිති බොධෙමි. ඉද්දති සමමාසමුඛස්ස පඨමතරං අභි ධම්මිකභාවං. පටිගාහකාදිහි සාධෙතුං තාසබ්බමිපිති ආදිමාහ. තං බුඬවචනං හොතිති පදෙ පකතිකකා. සබ්බමිපිගෙනනති ආදී විත්ථාගේ. තත්ථාති තෙසු නිසු පිටතෙසු. උභයාති පාටි මොක්ඛානිති භික්ඛු භික්ඛුනි පාටිමොක්ඛානි. මෙ විභඩ්ධානිති භික්ඛු භික්ඛුනි විභඩ්ධානි. වාචිසථිබන්ධකාති මහාවග්ගෙභාගතා දස බන්ධනා මූලවග්ගෙභාගතා වාදසබ්බන්ධනා. යතොන භගවතා ජාතතාති. ආදිහි සොළසහි වාගේහි උපලක්ඛිතො පරිවාගේ සොළසපරිවාගේ. බුඬමජ්ජාලාදීති චතුරතීංස සුත්තාති සංඛයස්සතනි එත්ථ එතෙනාතිවා “බුඬමජ්ජාලාදී චතුරතීංසසුත්ත සංඛයාහො.” බුඬමජ්ජාලාදී චතුරතීංසසුත්තානංවා සංඛයාහො එත ස්සාති “බුඬමජ්ජාලාදීචතුරතීංසසුත්තසංඛයාහො.” එවං. මූලපර්යායසුත්තාදී දීයඛිංසතවෙසුත්ත සංඛයාහොති ආදිසුපි විගහහො කාතරෙබ්බං.

එවං. විනයපිටකාදීනං සරුපං දසෙස්සතා ඉද්දති විනයසද්දස්ස වචනස්ස. පඨමං. ඤාපෙත්තො තත්ථ විවිධාහි ආදිමාහ. තත්ථාති තෙසු විනයාදීසු. විවිධ විසෙස නයතතා කායවාචානං. විනයනතොවෙව අයං විනයො විනයො ඉති විනයත්ථ විදුහි පණ්ඨිතෙහි අකම්මානො කපිතො.

විවිධාච විසෙසාච “විවිධවිසෙසා.” විවිධවිසෙස නයා එත්ථාති “විවිධවිසෙසනයා.” විවිධවිසෙසනයස්ස භාවො “විවිධවිසෙසනයතා.” විවිධානයා එත්ථාති “විනයො.” විසෙසානයා එත්ථාති “චිතයො.” කායවාචානි විනෙහිති “විනයො.” විවිධ විසෙස නයතතාහි ඉමිස්සාගාථාය අත්ථං. පාකටං. කරොත්තො ආහ විවිධාහිති ආදී. හි සවටං. එත්ථාති එත්ථවිනයෙ. පච්චි

බාව නෙ පාවිමොක්කුදෙසාවාහි “පච්චිධපාවිමොක්කුද්දෙසා”, පච්චිධ පාවිමොක්කුද්දෙසාව පාරුජ්ඣාදී සත්තආපත්තිකඛ්ඛා ව මානිකාව විහරෙයාව පච්චිධ-පෙ-විහරිතා. පච්චිධ-පෙ-විහරිතාආදෙයො යෙසං නෙ පච්චිධ-පෙ-විහරිතාදෙයො. පච්චිධ-පෙ-විහරිතාදෙයොපහෙදා යෙසං නෙ පච්චිධ-පෙ-දී පහෙදා. දළහිකරණං දළහිකම්මං. සිථිලක්ඛණං සිථිලිකරණං. දළහිකම්මං සිථිලිකරණං “දළහිකම්මසිථිලිකරණං.” දළහිකම්ම සිථිලිකරණං පයොජනං යෙසං නෙ දළහිකම්ම-පෙ-පයොජනා. ලොකවිජ්ජිකා පඤ්ඤා දළහිකම්මං පයොජනා. පණ්ණාසකවිජ්ජිකා පඤ්ඤා සිථිලිකරණං පයොජනා. සංඝඤ්ඤාමල්ලං අහිමවිතා පව්ගොතා ආවාගො “අරුඤ්ඤා” විනික්කමො. අරුඤ්ඤාචාරයා නිසෙධිතං “අරුඤ්ඤාචාරනිසෙධිතං.” තෙන විවිධවිසෙසනගුණාදි ගෙතුනා එතස්ස විතගුණ වචනඤ්ඤාසලලත්ථං විවිධ-පෙ-අක්ඛාතොති එවං වචනං පණ්ණිතොති වුතතං.

ඉතරං පන සුත්තං අක්ඛාතොති පඤ්ඤාමල්ලං. අත්ථානං සුචනතො පකාසනතො සුචුක්කතො සුචුභගවතා වුක්කතො සචණතො අත්ථානං සජ්ජනතො සුදනතො අත්ථානං. පග්ගරණතො සුත්තාණං සුචුඅත්ථෙර්කඤ්ඤාතො සුත්ත සභාගතොව සුත්තසද්ධිසතොව සුත්තාහි පණ්ණිතොති අක්ඛාතං. අත්ථානං සුචනතොති ආදිගාරාය අත්ථං පාකටංකරෙතො ආග තංහිති ආදී. හි සම්මං තංසුත්තං-පෙ-අත්ථෙ සුචෙති පකාසෙති චෙනෙයරුඤ්ඤාසයානුලොමෙන චෙනෙයානං අරුඤ්ඤාසයානුලොමෙනවුත්තතො දෙසිතතො අත්ථා එත්ථ සුත්තෙ භගවතා සුචුත්තාව. සචතීචෙනං එතං සුත්තං. අත්ථෙසචතී ජනෙති සසංඉච එලංපසවති ජනෙති ඉතිවචනං ආවර්ගෙතවුත්තං ගොති. සුදති චෙනෙ එතංසුත්තං එතෙඅත්ථෙ සුදතිපග්ගරුපෙති සුදෙති අත්ථෙ. සුත්තසභාගචෙනං සුත්තං සුත්තසද්ධිසං සුත්තසභාගතංගෙව දසෙසත්තො ආග යථාහිති ආදී. හි සම්මං සුත්තං කාලසුත්තං තව්ජ්ජානං විඛිකිතං පමාණං යථාගොති එවං තම්පි සුත්තං විඤ්ඤානං පමාණංගොති. අරුඤ්ඤාපි සුත්තසභාගතං දසෙසත්තො ආග යථාහිති ආදී. තෙන කාරණෙන එතස්ස සුත්තස්ස වචනත්ථං කොසලලත්ථං අත්ථානං සුච-පෙ-අක්ඛාතොති එතංවචනං පණ්ණිතොති වුත්තං. අහිමමස්ස වචනත්ථො අ

දෙහිති වුනොත්තෙහි, එතර් අභිධම්මෙ වුනිච්ඡින්නො ධම්මා සලලකඛණා ධම්මා පුජිතා ධම්මා පරිච්ඡින්නා ධම්මා අධිකාච ධම්මා හගචිතා සං සසමා වුනො තෙන තස්මා අභිධම්මො ඉති පණ්ඩිතොති අක්කමො. නදා තං චිතං පන හි සම්මං. එ සො අභිසද්දො. අභිසද්දොති පාඨවා. ලක්ඛණාති සංකල්පණා. රුපාභිරුපාති රුජ්ඣිපුජ්ඣං අරහො රුපා. පුජිතොති පුජාරහො අභිධම්මෙ පරිච්ඡින්නෙහි ධම්මෙ.

[illegible]

දෙසනා පෙරටුපරිදිපගෙ. පණිතො දෙසනා සාසන සු
 ථානෙදං සිකාපතාණ ගමගිරි භාවිත නෙසු නිසු පිටකෙසු යථා
 රහං පරිදිපගෙ පරිදිපෙයං. ච සදෙදු හෙදව භාවිතාති භයා
 ජෙත්තබ්බා.

පර්-පෙ-හික්කු ය. පර්ගන්ති හෙද. ය. සමපන්ති ය. විපතතිවාපි හික්කු යහි. යස්මිං විනයාදිකො පිටකො යථා පාසුණා නි පණ්ණිකො නම්පි පර්ගන්ති හෙදදිකං සබ්බම්පි විභාවගෙ විභාවෙය්. පර්ගා පුණ්ණං “පර්ගන්ති.” පර්ගන්තියා හෙදෙ

“පරිඤ්ඤාදො,” යථානි ගෙහි උපාරමිකාදි ගෙතු පරිඤ්ඤාණ නාදිපසාදනාදි. උපාරමික නිස්සරණ ධම්ම කොසරක්ඛණ ගෙ තු පරිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤාපත්ති දුඤ්ඤාපත්ති නි එතෙහි පසාදනාදි අධිප්පාදො. තං පිති අපි සදෙදු දෙසනා සාසන ක ථාදිකං අපෙක්ඛති. තත්ත්වානි තෙසු නිසු පිටකෙසු. පරි දිපන වි භාවනාවානි ගෙසාවුනතස්ස අනුරූපතො වුනතං අත්තො ප න එකමෙව.

ආණ්ඩු වොහාරෙව පරමණ්ඩු “ආණ්ඩු වොහාරපරමණ්ඩු.” ආණ්ඩු වොහාර පරමණ්ඩු දෙසිගනනි එත්ථානි ආණ්ඩු පෙ දෙසනා. අපරාධස්ස අනුරූපං “යථාපරාධං.” ගංගං අනුලෝමං අනුරූපං “යථානුලෝමං.” ධම්මස්ස අනුරූපං “යථාධම්මං.” යථාපරාධම යථානුලෝමම යථාධම්මම යථා පෙ ධම්මම. යථාපරාධ යථානුලෝම යථාධම්මං සත්තා සාසිගනනි එත්ථා නි යථා පෙ සාසනානි.

සංවරෙව අසංවරෙව “සංවරසංවරෙ.” දික්ඛා විනිවේදනං විමොචනං. “දික්ඛිවිනිවේදනං.” නාමරූපස්ස පරිවේදෙදු “නා මරූපපරිවේදෙදු.” සංවරසංවරෙව දිව්ඪිවිනිවේදනම නාම රූප පරිවේදෙදු “සංවරසංවරදිව්ඪිවිනිවේදනනාමරූපපරිවේ දෙදු.” සංවරසංවර දිව්ඪිවිනිවේදන නාමරූප පරිවේදෙදු ක ථෙගනනි එත්ථානි සංවර පෙ පරිවේදෙදු කථා.

එත්ථ හි නි භි සච්චං. එතෙසු නිසු පිටකෙසු. නිඛාරණ භුමිමං. ආණ්ඩු රතොනානි සමඛණ්ඩා. ආණ්ඩු පණ්ණං අරගනි නි “ආණ්ඩු රතො. වොහාරපරමණ්ඩු නම්පි සමඛණ්ඩතො වොහාර ඛාසුලුලතොනි ආදිකෙපි එසෙවනගො. පසුමන්ති, විනාය පිටකං වුමනි නි සමඛණ්ඩා. පවුරෙ ඛසුලුල අපරාධො ගෙස තෙත “පවුරපරාධා.” එත්ථානි විනායෙ ඉති නි තසමා ආසග නනි එත්ථ සත්තා නිවසත්තිනි “ආසගො.” දිව්ඪි සුණ්ච.

සසානුවේදෙදු දිව්ඪිව ඛනනිවේවානුලෝමකං,

යථාභුතම යං සුණ්චං එතං ආසග සඤ්ඤං නි.

පහෙදතො වතුබ්බිධංගොනි. අධිකො ආසගො “අඤ්ඤාසගො.” අසුසගානි කාමරගාදිකා සතත “අසුසගා.” වර්තානි රග වර්තාදිකා “වර්තා.” සුවර්ත දුච්චර්තානිවා. අධිමුත්ති නි සත් තානං සුබබර්තාගවසෙත අභිරුචි. අඤ්ඤාසගාව අසුසගාව

වර්තාව අධිමුත්තිව අර්ථයා-පෙ-අධිමුත්ති. අනෙකා අ
ර්ථයාසයානුසාරය වර්තාවිමුත්තිගේ ගෙසෙන, අනෙක-පෙ
-මුත්තිකා. යථානුලෝමනාති අර්ථයාදිනං අනුරූපං.
යථා බමමනාති බමමසභාවානුරූපං. සංවරණං. “සංවරේ.” කා
යථාවාහි අවිතිකකමෝ. මහතෙතා සංවරේ “අසංවරේ.” වු
බිඡි අසෝහි අකාරේ. සංවරේව අසංවරේව “සංවරසංවරේ.”
සුභතනන පාළියං විවිච්චව කාමෙහිති ආදිනා සමාධි දෙසනා
ය බාහුලලතො සුභත පිටතෙ අධි විතත සිකඛානි වුභතා. කා
ය චිච්චාරෙහි චිජ්ඣකමනං. “විතිකකමෝ.” විතිකකමසස ප
භානං. “විතිකකමසසභානං.” කිලෙසානනාති සංකිලෙසබමමා
නං, කමමකිලෙසානංවා. කිලෙසානනාති පදං විතිකකම ඉතිව
වතෙන සමබන්ධො. කිලෙසා සිලගෙදවසෙන විතිකකමිතුංතල
හනතිති ආග “විතිකකම පටිපක්ඛනා සිලස්සාති.” ඔකාසද
නවසෙන කිලෙසානං විතො කුසලප්පවත්තිං පරියාදිතවා භා
නං “පරිසුඛානං.” පරිසුඛානස්ස පභානං පරිසුඛානපභානං”
විසක සතතානෙසු උප පත්ති විසෙසෙන කිලෙසානං පරිසුඛා
නස්ස පභාණනති අධිප්පායො.

අප්‍රාණිත භාවෙන් සන්තානේ අනු අනුසෙත්තිනි “අනුස
යා.” අනුසයානං පභානං “අනුසයප්පභානං.” නදඩාපභා
නනනි තෙනතෙන සීලධොන පභානනනි “නදඩාපභා
නං.” විකම්භනව සමුලේද්දව “විකම්භනසමුලේද්ද.” වි
කම්භනසමුලේද්දවසෙන පභානානි “විකම්භනසමුලේද්දප
භානානි.” දුච්චරිත සංකිලෙසස පභානනනි දුච්චරිතං කිල
සෙතිවා දුසිතං චරිතනනි “දුච්චරිතං.” කාය දුච්චරිතාදි. ස
ම්මා කිලෙසෙහි බාධිතනි උපතාපෙති වානි “සංකිලෙසො.”
දුච්චරිතං එව සංකිලෙසො “දුච්චරිතසංකිලෙසො.” දුච්චරිත
සංකිලෙසස පභානං “දුච්චරිතසංකිලෙසපභානං.” කායව
නි දුච්චරිත වසෙන පචත්ත සංකිලෙසස නදඩා වසෙන පභි
නනනි අබ්බාසො.

සමාධිපය කාමර්ඤ පටිපක්ඛනතා සුන්ත පිටකෙ තණ්
 භා සංතිලෙසස්ස පභානං වුත්තං. අනතාදීනවතනි සභාව ධම්
 මප්පකාසනතො අභිධම්මපිටකෙ දිට්ඨිසංකිලෙසසස පභානංවු
 තතං. එකමෙකස්මිලෙන්භානි, එතෙසු තිසු පිටකෙසු එකමෙක
 ස්මිං පිටකෙ. තඤ්ඤාධම්මොති පාළි, එතස්මිං ධම්මෙත්ඤ දෙසනා

පට්ටෙට ගමනිරතාවේ බම්මොනාම “පාළි.” තනානි පදං ආ
ධාරෙ නිධාරණංවා. තත්තියානි පදං දෙසනානි පදෙකම්මං.

දෙසියති සමුදාපියති සදෙදු එතෙනානි දෙසනා. චිත්ත
ප්පාදෙ. පට්ටිජ්ඣනං “පට්ටෙටො.” තිසුපිව එතෙසු පිටකෙ
සු එතෙ බම්මෙසු දෙසනා පට්ටෙටො. මහාසමුද්දෙස සාදිති සත්
තෙහි දුකො ගාලොභාවිත මඤ්චිති පුග්ගලෙහි යසම, දු
කොගාලොභා අලබ්භනෙය පතිඝාව, තසම ගමනිරා. එවත්ති
ඉමිනා මහා වුත්තප්පකාරෙන. එසු එතෙසු පිටකෙසු එකමෙක
ස්මිං පිටකෙ වතුබ්බිධොපි ගමනිරතාවො පණ්ණිනෙත වෙදිතබ්
බොති සමිබ්බො. දුකොත මගස්සනති හි “දුකොගාලො.”
එකදෙසෙන ඔතෙගත්තෙහිපි මඤ්චිති පතිඝා ලද්ධං තස
කතානි ආහ “අලබ්භනෙයපතිඝා” වාති. අලබ්භනෙයං ප
තිඝං යෙහිති “අලබ්භනෙයපතිඝා.”

ඉදුනිතෙතු හෙතු ඵලාදීනං වසෙනපි ගමනිරතාවං දසෙස
තො ආහ අපරෙනෙයොති ආදි. අත්තනොඵලං දහති විද
හති හි “බම්මො.” බම්මසද්දසසගෙනුපර්යායතා කථං විඤ්ඤ
යතිති ආහ වුත්තංගෙනත්ති ආදි. හි සමිං. ඉති එතං වචනං
හගවතා වුත්තං. හෙතුඅනුසාරෙන අරියති අධිගමියති සමිංසු
භිග්ගති හි අසො. හෙතනොඵලං “හෙතුඵලං.” දෙසියති අ
සො එතෙනානි “දෙසනා.” සදෙදු. පකාරෙන සුයති එ
තෙනානි “පඤ්ඤත්ති. පකාරතො සුයතිති වා “පඤ්ඤත්ති.”
සදෙදු. යථා බම්මං යොගො අවිජ්ජා සංඛාරාදි බම්මො. තස්
මිං බම්මෙපවත්තො බම්මාහිලාපො. අවිජ්ජාහිලාපො ඉති
අධිප්පායො. අථවා, යථාබම්මං බම්මානුරූපං පවත්තො බම්
මාහිලාපො අවිජ්ජාහිලාපො ඉති අධිප්පායො. යො යො බ
ම්මො යථා බම්මං. බම්මසස අනුරූපංවා යථා බම්මං. අහිලප
තිති අහිලාපො. සදෙදු. කම්මසාධනං අහි පුබ්බ ලප ක
ථනෙ. බම්මෙ පවත්තො අහිලාපො “බම්මාහිලාපො.” අථ
වා බම්මො අවිජ්ජාතොව සො අහිලාපොවාති “බම්මාහිලා
පො.” අවිජ්ජාතො වාවකො හෙසු බම්ම සද්දෙ. අනුලොම
වසෙනවා වචනසු කථනං දෙසනානි සම්බන්ධො.
කථයති සද්දෙ එතෙනානි “කථනං” චිත්තප්පාදෙ.

ඉදුනි පට්ටෙටො නිද්දිසත්තො ආහ පට්ටෙටො අහිසමයො
ති. පට්ටිජ්ඣනිති “පට්ටෙටො. සුභං පට්ටිජ්ඣනි එතෙ

නාතිවා “පට්ටෙටො.” අභිසමෙති “අභිසමයො.” අභිසමෙති එතෙතාතිවා “අභිසමයො.” අභි සං පුඛිබ්බ ඉ ගභියං.

ඉද්දති අභිසමයං පහෙදතො පකාරතො ආගමනතො සභා චතොව පානවංකාතුං සොච “ලොකියලොකුත්තරො” ති ආදිවාස. ලොකියලොකුත්තරොති පදෙන පහෙදං දසෙසති. විසයතො අසමමාගතොති පදවියං අවබෝධොති පදෙ තතියා විසෙසනං. අභ්‍යානුරූපං ධර්මසූත්‍රි ඵලානුරූපං කාරණසූත්‍රි ධර්මානුරූපං අනේසූති කාරණානුරූපං ඵලෙසු පඤ්ඤාති පථානුරූපං පඤ්ඤාතිසූති පණ්ණත්තියා වුට්ඨමානාධර්මානුරූපං පඤ්ඤත්තිසූ. තස්ස තස්සාති තස්මිං තස්මිං ආතො. සලකඛණසංඛාතොති අත්තතො ලක්ඛණං ඉති කපිතො. අවිපරිත සභාවො පට්ටෙටොති සමබ්බො.

පට්ටිජ්ඣිගති “පට්ටෙටො.” කමමසාධනං. එතෙසු පිටකෙසු යං යං ධර්මපාතං. යං යං අනුපාතංවා ඵලං. යථායථා යෙන යෙන පකාරණ භගවතා ඤාපෙතබ්බො අනේසා සොතුනං ඤාණසස අභිමුඛොගොති, ගථා නථා තෙනතෙන පකාරෙන, තදන්තොතිකා තසස අත්තසස පකාසකා. යාවායං දෙසනා එත්තං තං පිටකෙසු ඉමෙසු ධර්මෙත්ත දෙසනාසු අවිපරිතාවබෝධන සංඛාතො යොව පට්ටෙටො. තෙසං තෙසං ~~පට්ටෙටො~~ සංඛාතො යොව අවිපරිතසභාවො. සබ්බතතිඑතං ධර්මාධිකං මහාසමුදෙසු සසාදිති සතෙතති දුක්ඛාගාලොකා විස අනුපවිත කුසලසමාපරති දුප්පඤ්ඤාති පුග්ගලෙති ය සමා දුක්ඛාගාලං අලබ්භතෙයං පතිසව. තස්මා එචම්පි ඉම්නාපකාරෙනපි එත්තං එතෙසු නිසුපිටකෙසු එකත්තකස්මිං. පිටකෙ චතුර්ධිකොපි ගම්හිරහාවො ඉද්දති පණ්ණිතෙන වෙදිතබ්බොති සමබ්බො. එචම්පිති පිසදෙසු පුරෙබ්බ වුත්තප්පකාරත්තරං සම්පිණ්ණිති. එතතාවතාවාති ආදි නිගමනං.

වුත්තො සංවණ්ණිතො අනේසා අස්සාති “වුත්තත්තා.” ඉති එත්තංපන ගාථා විනිවුජයො පණ්ණිතෙන වෙදිතබ්බොති යොජනා. පරිසත්තනිසෙදෙති පරියාපුණ්ණප්පකාරො. අථවා. පරිසත්තනිසෙදෙති “පරිසත්තනි.” පරිසත්තනියානෙදෙ “පරිසත්තනිසෙදෙ.” අලං ජිවිතභරණෙ සමන්තො ගදෙදු විසං අස්සාති “අලගදෙදු.” අලගදෙදුගණං උපමා එතිස්සාති “අලගද්දුපමා.” මජ්ඣලොපි. වට්ඨකුකිතො නිසසරණං අනේසා පයො

ජනං එතිස්සාති “නිස්සරණං.” තත්ථාති තාසු තිසුපරිඨ තතිසු. යාපරිඨතති දුග්ගතිතා දුග්ගතිතා දුග්ගතිතභාවං. සු පෙනෙතා ආන උපාරමිනාදි ගෙතුපරිඨාසුතාති. උපගන්ත්වා ප රෙසං විතතස්ස ආරමිතං විකොපනං “උපාරමෙතා.” පරෙසං නිඤ්ඤවා නිග්ගණ්හනන්ති අඤ්ඤා. යංසංඝායාති යංපරිඨතති දු ග්ගණ්හං සංඝාය.

සෙය්‍යථාපි—පෙ—ධම්මානන්ති චචනං අලගද්දසුත් තෙ හගවතා වුතතං. අලගද්දකොති ආසිවිසජ්ඣකො. භො ගෙති සරීරෙ. තංඛංසනං නිදනං තංකාරණං එතිස්සාති “ත තොනිදනං.” පුරිමපදෙ පච්චිනෙත නිස්සංකචචනං. තස්ස අ ලොපො. මරණමතතති මරණාසනනං. තංකිස්සගෙතුති හ ත්ථාදිසු ඛංසනං තංනිදනං මරණාදි උපගමනම නිස්සගෙතු කෙන කාරණෙන භොති. අථවා. තත්ති නිපාතමතතං. ඉධ සාසනෙ. ධම්මං පාළිධම්මං. පරිඨාසුණන්ති උග්ගණ්හනති. අනුපපරික්ඛතන්ති අනුපපරික්ඛන්තානං. තෙ උපාරමිනානිසං සාවෙච්චාති පරෙසංවාදෙ දෙසාග්‍රෙපනානිසංසා සුඤ්ඤා පරිඨාසු ණන්ති අඤ්ඤා. වාදස්ස පමොකෙතා “වාදපමොකෙතා.” ඉ ති එවං එතාය පරිඨතති යා වාදපමොකෙතා “ඉතිවාදපමො කෙතා.” ඉතිවාදපමොකෙතා ආනිසංසො යෙසනෙත “ඉතිවා දපමොකමානිසංසා.” අථවා. සොසො වාදෙ ඉතිවාදෙ. ඉති වාදස්ස පමොකෙතා “ඉතිවාදපමොකෙතා.” ඉතිවාද පමොක් ඛො ආනිසංසො එතෙසන්ති “ඉතිවාදපමොකමානිසංසා.” තංතං වාදපමොචනානිසංසා සුඤ්ඤාති අඤ්ඤා.

උපාරමිනානිසංසාවෙච ඉතිවාදපමොක්ඛානිසංසාවාති ප දච්චං තෙති පදස්ස විසෙසනං. තෙතිපදං පරිඨාසුණන්තිති පදෙ කතතා. යස්ස ච සීලාදි පරිපුරස්ස අනුපාද ව්මොක්ඛායවා අත්ථාය ඉමස්මිංසාසනෙ කුලපුතතා ධම්මං සුඤ්ඤෙන පරිඨාසු ණන්ති. අස්ස ධම්මස්ස සීලපරිපුරණාදි සංඛාතං තච අඤ්ඤා. දු ග්ගතිතො එතෙ පුග්ගලා තානුභොන්ති නවිඤ්ඤන්ති. තංකි ස්සගෙතුති තං යථා වුතතස්ස අත්ථස්ස අනභිසම්භුණ්නං තෙ සං ධම්මානං අභිතාය දුක්ඛාය සංචතතනම.

යා පන පරිඨතති පුග්ගතිතා සීලක්ඛනාදි පාරිපුරං යෙව ආකංඛමානෙන පුග්ගලෙන පරිඨාසුතා උග්ගතිතා උපාරමි නාදිගෙතු පරිඨාසුතාන අයං පරිඨන්ති නිස්සරණත්ථානාම.

යං පරිගතනිං සුග්ගහණං සක්කායං පෙබ්බමිමානත්තිච්ච
නං අලගද්ද සුතෙන භගවතා වුත්තං. සීලක්ඛන්ධාදිති ආ
දිසද්දෙන සමාධි විපස්සනාදිනං සධාගතො. උපාරම්භාදිති ආ
දිසද්දෙන මානදිසිප්පසංසාදිනං සධාගතො.

යං පරිගතනිත්ති පදං පරිගාප්පණානිති පදෙ කම්මං. පරි
ඤ්ඤානො දුක්ඛපරිනිප්ඵාදනෙන පරිච්ඡිද්ධිතො ඛන්ධො යෙන
සො “පරිඤ්ඤාතඛන්ධො.” සමුපේදප්පභාණෙන පභිණොකි
ලෙසො යෙන සො “පභිණකිලෙසො.” භාවිතො පච්චිකිතො
මග්ගො යෙන සො “භාවිතමග්ගො.” නකුප්පතිති අකුප්පං
අරහත්තඵලං. පට්ඨිමං අකුප්පං යෙන සො “පට්ඨිමාකුප්පො.”
සච්ඡිකතො නිරුධො යෙන සො “සච්ඡිකතනිරුධො.”
බිණා ආහවා යසස සො “බිණාසවො.” පචේණි පාලනත්ථායා
නි ධම්මස්ස සන්තති රක්ඛණත්ථං. චංසානුරක්ඛනත්ථායානි භ
ගවතො චංසානුරක්ඛණත්ථං. පචේණි ව චංසොවාති වචනං.
අත්ථතො ඵකං.

ඵචං නිසෙසා පරිගතනියො විහරිතො ඉදුනි නිසුපිවකෙසු
යථාරහං සමපතනි විපතනියො නිඛාරෙතො දසෙසනෙනා ආහ
‘විනගෙපනා’ නි ආදිං. නිසෙසාවිජ්ජාති දිබ්බවක්ඛු පුබ්බතිවා
සාත්ථස්සති ආහවක්ඛායඤ්ඤානි. තාසංගෙවචාති වසද්දෙන ඡ
අභිඤ්ඤා චතුපට්ඨසම්භිදුනං විනගෙ ඵකදෙසෙන වචනං අනීති
ඤ්ඤපති. දුතියෙ තාසංගෙවචාති වසද්දෙන චතුපට්ඨසම්භිදු
නං සුතෙන ඵකදෙසෙන වචනං අනීති ඤ්ඤපති. තාසංවාති
වසද්දෙන තිවිජ්ජා ඡඅභිඤ්ඤා පට්ඨසම්භිදුනම්පි අභිධමෙමඅනී
භාවංඤ්ඤපති. පට්ඨසම්භිදුනම්පි න විනග සුතනිපිවකෙ පභා
දවචනාභාවං, අභිධමෙම ගෙව සම්මාප්භාවිතභාවච දිපෙතු
කාමො ගෙඨා වුත්තනගෙන අවධාරණං අකතො නන්තොවාති ප
රිවතෙනතො අවධාරණං සිපෙසි. තාසංගෙවච නන්තොවාති පා
ඨො ඵචංසති තාසං ගෙවචාති ඵච සද්දසං අභිධමෙම වන
සෙසාපට්ඨසම්භිදු අන්තෙව. න නන්තීති අධිප්පායො වෙදිතඛි
බො. ඵනෙසුති නිසු පිවකෙසු.

ඵචං සමපතනං දසෙසනො ඉදුනි විපතනං දසෙසනෙනා ආ
හ ‘විනගෙපන දුප්පට්පනෙනා’ නි ආදිං. සුබො ඉකො සම්ඵ
සෙසා ඵනෙසනති “සුබසම්ඵස්සානි.” අනුඤ්ඤාතාති සුබසම්
ඵස්සානි අනුඤ්ඤාතං පෙබ්බමානාති. අත්ථරණච පාසුරණ

ම “අත්ථරණපාපුරණානි.” අනුඤ්ඤාන සුඛසම්ප්පයානි එව අත්ථරණ පාපුරණානි අනුඤ්ඤානං පෙට්ටපාපුරණානි. අනුඤ්ඤානං පෙට්ටාදිති යෙසනෙත අනුඤ්ඤානං පෙට්ටණාදයො. අනුඤ්ඤානං පෙට්ටණාදිං ඵයෙසා අනුඤ්ඤානං පෙට්ට ඵයෙසා. අනුඤ්ඤානං පෙට්ට ඵයෙසාන සාමඤ්ඤං අනුඤ්ඤානං පෙට්ට සාමඤ්ඤං. උපාදිනාස්ස ඵයෙසා “උපාදිත්තඵයෙසා.” ඉත්ථිමිඵයෙසා රජත මෙට්ඨන ධමෙථානි අධිප්පායො. උපාදිණ්ණ ඵයෙසා ආදි යෙසං තෙ “උපාදිණ්ණඵයසාදයො.” අනවජ්ජාලානි සඤ්ඤා “අනවජ්ජසඤ්ඤා.” අනවජ්ජසඤ්ඤා අස්ස අත්ථිති “අනවජ්ජසඤ්ඤා.” චුතතම්පිගෙන නති එතං චචනං අර්ථෙත හිංචුතා චුතතං.

යෙ ඉමෙ ධම්මො අනතරාසිකා අනතරාසකර් ඉති භගවතා චුතතා තෙධම්මෙ පටිසෙවනො පටිසෙවනාස්ස පුත්ථලාස්ස යථා යෙන පකාරෙණ තෙධම්මො අත්තරාසාය අනතරාසකර්ණස්ස නාලං නසමත්ථා. තථා තෙන පකාරෙණ අහං භගවතා දෙසිතංධම්මං ආජානාතීති සම්බුද්ධො. තතො අනවජ්ජසඤ්ඤා ගෙතුතො විභික්ඛමික්ඛා දුස්සිලභාවං පාපුණාති ඉතිආදිප්ප පාළිපදෙසෙසු අයංපුග්ගලදෙසනා අයං වොඨාරදෙසනා න පරමත්ථදෙසනානි භගවතො අධිප්පායං අජානතො පුග්ගලො දුග්ගතිතං කතා ගණ්ඨානි.

දුග්ගතිත නතිපදං ක්‍රියාවිසෙසනං. යංසංඛාරානි යංදුග්ගතිතාහං සංඛාරා අනතරාසං පෙට්ට පසවතිතිචචනං භගවතා චුතතං. අත්තතා දුග්ගතිතෙන දුග්ගභණෙන අභේදෙව ච අධිකාරිකම්භි. අනතරාසානි සාම්ප්පෙති කර්ණචචනං. පසවතිති පටිලභති. ධම්මවිතතං. ධම්මසංඛාරචිත්ථාරං අනිධාවන්තො අනික්ඛමික්ඛා පවිතරාමානො පුග්ගලො. චුතතාරීති බුඬවිසය ඉධිවිසය කමිවිසය ලොකවිසය සංඛාරානි චතතාර්. තෙසං පිටකානං විසෙතසම්බම්පි බුඬචචනං. පණ්ණිතෙනසංඛාරායහමානං.

පචතිකායා කථං ? කතමා ඉති පුළුචා සියා. හි සම්මං, සම්බම්මෙව එතං බුඬචචනං ඉති පච්ඡනෙදං ගොති. තත්ථානි තෙසු පච්ඡ නිකායෙසු. සීලක්ඛන්ධවග්ග මහාවග්ග පාටිකවග්ග සංඛාරෙහි තිස්සි වග්ගෙහි සම්භාවො එතෙසනති “නිවග්ගෙසංඛාරානි.” යස්ස නිකායස්ස සුත්තනතා චතුරතීහෙව යස්ස

නිකායසස සඛ්‍යාභ්‍යා නිවග්ගො ඵසො නිකායො පසිමො දික්ඛනියොති දික්ඛනියොනාම අනුලොමිකො අනුලොමිකො. තයොවග්ගො අසස සඛ්‍යාභ්‍යාති “නිවග්ගො.” අත්ථස්ස අනුලොමනං “අනුලොමො.” අනුලොමෙ නිසුතො “අනුලොමිකො.” භික්ඛපෙ යථසිදං ඉදං ඉමෙ තිරව්ජානගතො පාණො යථා ඵලමාදිනි උද්ගරණාති ඵතථ නිකායසද්දස්ස සමුහනිපාසානං. වාචකභාෂෙ සාසනභාෂාරතො ලොකභාෂාරතාවතොව සාධකාති පමාණාති.

විකතනි පදං ඵකනිකායම්පිති පදස්ස විසෙසනං. ඵචත්ති ඉමිනා භයා වුත්තප්පකාරෙන සෙසානම්පි චතුරතං නිකායානං. මුලපර්යායවග්ගාදිති පචදස වග්ගෙහි සඛ්‍යාභ්‍යා ඵතෙසනති “පචදසවග්ගසඛ්‍යාති.” යත්ථ යස්මිං නිකායෙ දිගඛ්ඨි සහ සුත්තනා වෙවසුත්තාති ගොනති සො නිකායො මජ්ඣිමොනාම. පචදසවග්ග පරිග්ගගොති පචදසහි වග්ගෙහි සහගිතො. අග්ගින දුතියව ඵකසනං පඤ්ඤා සුත්තාතිවාති අත්ථො. සංස්කතා සඛ්‍යාභ්‍යාති සංස්කරිනිකායසස සඛ්‍යාභ්‍යා. සංඛ්‍යා අංගුත්තරෙ අගනති ඉති අංගුත්තරනිකායෙ අගං සුත්තගණනා. පුරෙඛනි සුත්තනන පිටක නිද්දෙසෙ වුත්තරෙව. පකාරනතරෙන සංඛිපිඤා දසෙසතුං ධිපෙඤා චරිතාරෙ නිකායෙ අවසෙසං බුඞ්ඩවනනති වුත්තං. චතුරෙපි දික්ඛමාදිකෙ ඵතෙපි නිකායෙ ධිපෙඤා තදඤ්ඤං තෙහි චතුහි නිකායෙහි අඤ්ඤං බුඞ්ඩවනං. ඉති බුද්දකොනිකායො පණ්ණිතෙනමිතො. ධිපෙඤාති පදං මනොතිපදෙ පුබ්බකාලත්‍රයා.

කථං නවංගානිති පුච්ඡා සියා? හි සචං. සබ්බමෙව ඉදං බුඞ්ඩවනං ඉති නවප්පගෙදං ගොති. තත්ථාති තෙසු නවසු අංගෙසු. සංස්කතක සංස්කරිනිකායෙ සකලොපි සගාථාවග්ගො ගෙය්‍යනති වෙදිතබ්බොති සමබන්ධො. සුත්තංඤ්ඤිනාමං සුත්තනාමං. නත්ථිසුත්තනාමං. ඵතිස්සාති ‘නොසුත්තනාමිකා.’ සොමනස්සන සම්පසු තතං ඤාණං. “සොමනස්ස ඤාණං.” සොමනස්ස ඤාණෙන පචිතතා සොමනස්ස ඤාණමසිකා. සොමනස්ස ඤාණමසිකා ඵව. ගාථා සොමනස්ස ~~පෙ~~ ගාථා. සොමනස්ස ~~පෙ~~ ගාථාය පටිසංසුත්තා. උද්ගර්ගති හි “උදනං.” පිති වෙගසමුදාපිත වචනං. ධම්ම සංවේගවසා පචත්තම්පි වචනං. උ

දුතං නාම. ජාතං භූතං භගවතො පුබ්බවර්තං කාතී කමෙන
 උකාසෙති ති “ජාතකං.” ජාත පුබ්බො කා ධාතු කර්තෙ. ‘හික්
 වෛ වාතාගෙ ඉමෙ අවුර්ධා අභූත ධම්මා ආතඤ්ඤ හොත්
 තී” ඉති ආදිනා උපවතා අද්දත ධම්මෙන සන්තිව්සානං
 උණ්ණිතෙන දේදිතබ්බං. දිලුචෙදලු—පෙ—සඤ්ඤපි
 වෙදවඤ්ඤං. තුච්ඡිච පිති සොභනස්සං ලඬලඬා ලහිත්වා ලහි
 තු: පුද්දිත සුඛානාං දේදලුනති උණ්ණිතෙන වෙදිතබ්බං.

එවං අංගවසෙන බුඬවත. විභුජ්ඣා ඉදුති ධම්මක්ඛන්ධ
 වසෙන විභජ්ජනො ආග කර්ම ධම්මක්ඛන්ධවසෙනාති ආදිං.
 ධම්මක්ඛන්ධවසෙනාති ධම්මරසිවසෙන. හි සචිං සබ්බමේ
 ව ඉදං බුඬවතංගොති හික්වන්තො. අග. බුඬතො වාසිතිස
 ගස්සාති ගණ්හිං හික්වුතො ධම්මසෙනාඋති ආදිතං හික්වුතං
 සන්තික වෙසගස්සාති ගණ්හිං. ගෙධම්මා මෙ මයාපථනති
 නො පවත්තමානා වාචුන්ගතා තෙධම්මා චතුරසිතිසගස්සාති.
 අථවා. ගෙ ඉමෙධම්මා භගවතො හික්වුතච පවත්තිතො
 තෙසං ධම්මානං අගං වාසිතිසගස්සාති බුඬතොගණ්හිං වෙස
 ගස්සාති හික්වුතො ගණ්හිං. ඉති එවං චතුරසිති ධම්මක්
 ඛන්ධ සගස්සාති.

තත්ථාති තෙසු චතුරසිති ධම්මක්ඛන්ධ සගස්සෙසු. එකානු
 සන්තිකං සුභතං සතිපසානාදී. අනෙකානුසන්තිකං නානානුස
 න්තිකං. පරිනිව්වාණ සුභතාදී. තත්ථාති තස්මාසුතෙන. පඤ්ඤා
 පුච්ඡනන්ති ඤාතංඉච්ඡිතස්ස අත්ථස්සපුච්ඡනං. නික්ඛෙප ක
 ඤ්ඤ අසිකථාකණ්ඩු තික දුකභාජනංනාම. තස්මා “කුසලාධ
 ම්මාඅකුසලාධම්මා අධ්‍යාකතාධම්මා” ති කුසලත්තිකස්ස විභ
 ජනවසෙන ගං වුග්ගා නික්ඛෙපතණ්ඩු, “කතමෙධම්මා කුස
 ලා තිණ් කුසලමුලාති අලොභො අද්‍යොසො අමොගො තංගප
 සුතො වෙදනාක්ඛන්තො සංඤ්ඤාක්ඛන්තො සංඛාරක්ඛන්තො
 විඤ්ඤාණක්ඛන්තො තංගමුසානං කාය කමමං චචි කමමං මනො
 කමමං ඉමෙ ධම්මා කුසලා.” “කතමෙ ධම්මා අකුසලා? තිණ්
 අකුසල මුලාති ලොභො ද්‍යොසො මොගො නදෙකසාව ති ලෙ
 සානං ගප්පුතො වෙදනාක්ඛන්තො—පෙ—මනොකමමං.
 ඉමෙ ධම්මා අකුසලා.” කතමෙ ධම්මාඅධ්‍යාකතා? කුසලාකුසලා
 නං ධම්මානං විපාකා කාමාවචර රූපාවචර අරූපාවචර අපර
 යාපනා වෙදනාක්ඛන්තො—පෙ—විඤ්ඤාණක්ඛන්තො ගෙධ

මම කිරියානෙව් කුසලානාකුසලානව් කමමිපාකා සබ්බං රූපං අසංඛතාවධානු ඉමෙ ධම්මා අබ්භාසනාති අයං එකො ධම්මකං කො.” එවං සෙස උකානම්පි එකෙනස්ස උත්තස්ස විහර්ජනං එකෙනො ධම්මකංකොති පෙදිතබ්බං. හෙතුධම්මාති හෙතු උකස්ස විහර්ජන වසෙන යංවුත්තං. ‘කතමෙධම්මා හෙතු? තයො කුසලභෙතු තයො අකුසලභෙතු තයො අබ්භාසනා හෙතු ති අයං එකො ධම්මකංකො එවං සෙස උකානම්පි එකෙනස්ස විහර්ජනං එකෙනො ධම්මකංකොති පෙදිතබ්බං.

අසිකථා කණ්ණි ‘කතමෙ ධම්මා කුසලා? වතුසු භුමිසු කුසලා ඉමෙධම්මා කුසලා.’ කතමෙ ධම්මා අකුසලා? වාදසාකුසලා චිත්තුප්පාදි ඉමෙ ධම්මා අකුසලා. ‘කතමෙ ධම්මා අබ්භාසනා? වතුසුභුමිසු විපාකා තිසු භුමිසු කිරියාබ්භාසනං රූපච නිබ්බාණච ඉමෙධම්මා අබ්භාසනා’ ති එවමාදිනා කුසලත්තකාදි විහර්ජන වසෙන පවතෙනසු එකෙනස්ස තිකස්ස භාරතං එකෙනො ධම්මකංකො.

‘කතමෙ ධම්මා හෙතු? තයො කුසලභෙතු තයො අකුසලභෙතු තයො අබ්භාසනාහෙතු’ ති ආදිනස්ස පවතෙනසු උකභාර් තෙනසු එකෙන උකභාර්තං එකෙනො ධම්මකංකො.

එකමෙකච චිත්තචාර භාර්ජනනති එභි ‘යස්මිං සමයෙ කාමා චචරංකුසලචිතතං උප්පත්තංගොති සොමනස්ස සභගතං ඤාණ සම්පසුත්තං රූපාරම්මණංවාපෙසානස්මිං සමයෙ එස්සොගොති පෙ අවිකෙඛපොගොති’ ති එවමාදි නයප් පවතෙන චිත්තුප්පාද කණ්ණි එකමෙකං චිත්තචාර භාර්ජනං එකෙනො ධම්මකංකොති ගහෙනබ්බං. එකො ධම්මකංකත්තොති එකෙනො ධම්මකංකත්තොති අණො.

අනි චත්තති ආදිසු චත්තනාම සුද්දිනන කණ්ණාදි. මානිකා ති ‘ගොපන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛා සාප්ච සමාපනෙනා’ ති ආදි සික්ඛාපදං. පදභාර්ජනනති යොපනාති යොගාදි සොති ආදිං. අනාපත්තති අනාපත්ති අපානනතස්ස අසාදිගනතස්ස උමත්තකස්ස විකඛිතතා චිත්තස්ස වෙදනටස්ස ආදිකමිකස්සාති ආදි. නිස්සන්ඨිතං පාචිත්තියං දසාගාතිකකතෙන වෙමතිකො නිස්සන්ඨිතං පාචිත්තියං. අනාපත්ති වාගෙ අනතරපත්ති ති පටිලානං පටි උකකවාති එවමාදිනා සික්ඛාපදනතරෙසු පඤ්ඤත්තා ආපත්ති. තිකවෙජ්ඣෙති දසාගාතිකකතෙන අතික්කත්තස්ස

ඤ්ඤි අනනික්කත්ත සඤ්ඤි නිස්සන්ධියං පාවිත්තියනනි ඵවමාදි
නග්ගප්පවතෙතානිකක පරිච්ඡේදො. තත්ථානි තෙසු චත්ථස්ස ආදි
සු. බුඬච්චනනනි පදං සම්මිතනනි පදෙ කම්මං. වසී ගණ
නානි පදං සම්මිතනනි පදෙ කතනා. නකෙවලං ඉමමෙව යථ,
චුතතප්පතෙදං වචනාපෙතා සම්මිතං. අථමො අඤ්ඤම්පිති ද
සොනෙනා ආග ‘නකෙවලං ඉමමෙ වා’ නි ආදිං. කෙවලං ඉ
මමෙව පඨම බුඬච්චනාදිකං වචනපෙතාව සම්මිතං. න අඤ්ඤ
ම්පි සංගහප්පතෙදං වචන පෙතාව සම්මිතනනි සංඛන්ධො.
පඨම පාගල්කාදිසු චුත්තා.

මකකථි වජ්ජුත්තාව ගිහිනගොව නිජීයා,

දුරි කුප්පල වණණාව ධෘජතෙ අපරෙ දුලෙ, ති.

ආදි ගාරායො උදුත සංගහො නාමි. උදුතෙන සංඛෙපෙ
න චිත්තචත්ථ ආදිතං සංගහො උදුත සංගහො. සීලක්ඛන්
ධ වග්ග මුල පර්යාය වන්ගාදි වසෙන සංගහො වන්ගසංගහො.
උත්තරි මනුස්ස ධම්ම පෙය්‍යාල නිලවකක පෙය්‍යාලාදි චචත්ථා
පනවසෙන සංගහො පෙය්‍යාල සංගහො. අභිඤ්ඤා නිකා
යාදිසු ඵකනිපාතාදි සංගහො. සංයුත්ත නිකායෙ දෙවතා
සංයුතතාදිවසෙන සංයුත්ත සංගහො. මජ්ඣිම නිකායාදිසු
මුල පණණාසකාදිවසෙන පණණාසක සංගහො අසස බුඬච්ච
නස්ස සම්මිති පරිගොසානෙව සාධුකාර. දදමානාවියානි සම්
ඛන්ධො.

මහාකස්සපත්ථෙරතානි පදං කතනනි පදෙ කත්තා. පච
ත්තත සමත්ථනනි පදං සාසනනනි පදස්ස විසෙසනං. සං කම්පි
ති උඬං උඬං ගච්ඡනනි සුදු කම්පි. සමපකම්පිති උඬමධොව ග
ච්ඡනනි සමපකම්පි. සමපචේධිති වතුසු දිසාසු ගච්ඡනනි සුදු ප
චෙධි. අච්ඡරං පහරිතං යුත්තානි අච්ඡරයානි. පුප්ඵලස්සන වෙ
ලක්ඛෙපාදිති. ඵත්ථානි ඵතස්මි. බුඬච්චනෙ. නිධාරණ භූමි
මච්චනං. අභිධම්මකයෙන බුඬතාසිතභාවං සාධෙතං. දස්සෙන්
තො තංධාරගත්තෙසු භික්ඛුසුහි ආදිමාග. තං, අභිධම්මං. භි
ක්ඛුසුහි සකවාදි භික්ඛුසු. තං අභිධම්මං. සඤ්ඤා සමයා. සඤ්ඤා
සමයෙ පරිගාසනානි “සඤ්ඤාමසිකා.” සඤ්ඤාමසිකාව සා
පරිගාසනානි “සඤ්ඤාමසිකපරිගා.” පචනිකායෙ පරිගාසනානි
නි පරිගානි අත්ථො.

දසායනනානිති මනායනන ධම්මායනන විජ්ඣනානි රූපාදි නි දසායනනානි. චේ අයනනානිති මනායනන ධම්මායනනා නි. සොළස ධාතුයොති චක්ඛු ධාතු සොත ධාතු ඝාත ධාතු ජී ව්හා ධාතු කාය ධාතු රූප සද්ද ගන්ධ රස ජොසිඛ්ඛ ධාතු චක්ඛු වි ඤ්ඤාණ ධාතු සොත ඝාත ජීව්හා කාය විඤ්ඤාණ ධාතු මනො ධාතු. චේ ධාතුයොති ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණ ධාතු. දසිනියොති, ච ක්ඛුන්ද්‍රියං සොත ඝාත ජීව්හා කායිනියං ඉන්ද්‍රියියං සුරිසිනියං සුඛිනියං දුක්ඛිනියං අඤ්ඤාතාචිනියං. චතතාගේ ඉන්ද්‍රියොති සඛිනියං සතිනියං පක්ඛිනියං අක්ඛිනියං. ජලනියොති ජීවිනියං මනිනියං සොමනසිනියං උපෙක්ඛිනියං වි රිසිනියං සමාධිනියං. එකොනිකුති පරපාදි හිතඛු අහිං මමසු ක්කාතාම ආවුසොති සකවාදි ආග. අහිං මම සුත්තං පෙත්තවට්ඨි ඉති චිතං පරපාදි ආග. අහිං මමො තෙන හාසි තොති සකවාදි ආග. නඵසො අහිං මමො බුඩ්ධාසිතො ඉති ච චිතං පරපාදි ආග. නිංපනං පෙත්ත උගගතිතාති සකවාදි ආග. නමයා උගගතිතා ආවුසොති පරපාදි ආග. අවිතය ධාරිතාය පෙත්ත ච දෙසිති සකවාදි ආග. විතය මත්තං පෙත්ත උගගතිතත්ති පරපාදි ආග. තං පිත්තං පෙත්ත නරාතා සිති සකවාදි ආග. තං පිති විතය මත්තං. අපි සද්දෙ විතය පිට කං අපෙකඛිති. තුම්භාදි සොහිති, හි සමිං තුම්භාදි සො තුමිභ හි සදි සො පුග්ගලො පඛ්ඛාපේතෙනාවා සාමිණේරතාටිං සමපා දෙතෙනාවා උපසමපාදෙතෙනාවා උපරි හිතඛුභාවං සමපා දෙතෙනා සානිසාගේ සද්දෙසොගොති. සාපතතිකොගොතිති අපො. චුත්තංගෙනනති හි සමිං. තත්ත තස්මිං විතයෙ. න විච්ඡේදනං පෙත්ත අහිං මමිංවා පුච්ඡතිත්ත එතං චිතවයං භගවතා චුත්තං.

තත්තාතිපදං චුක්ඛනතිපදෙ ආධාගේ. හිතඛු විතයං නච්ච ඡේණත්තකාමො ඉඛිස මයා වොදිතො. තාව පඤ්චං සුක්ඛතතං වාගාථායොවා අහිං මමිංවා පරියාපුත්තස්ස පච්ඡා විතයං පරියා පුච්ඡාසි ඉති එවං භණති. එවිමිභණතතස්ස හිතඛුභාවො අධා පතති. හිතඛුති සුත්තාතෙන හිතඛු මනසං කාගපෙතො පුච්ඡ තිති සමිඛ්ඤො. විසුපත නච්ච ඡේණත්තකාමොති ආදිච්චිතෙසු අනාපතති, නච්ච ඡේණත්තකාමො ඉඛිසතාටි සුත්තන්තංවා ගා ථායොවා අහිං මමිංවා පරියාපුත්තස්ස පච්ඡාපි විතයං පරියාපුච්ඡ

සසසිති භණ්ණිතිවචනං භික්ඛුචිත්තධ්මො විවණ්ණකසික්ඛාපදෙ වුතතං.

භික්ඛුචිත්තධ්මොපන සුත්තතෙන ඔකාසංකාරපෙඤා අභිධම්මො වනයංවා පුච්ඡති ආපනතිපාචිතතියස්ස. චිතයෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා අභිධම්මොවා පුච්ඡති ආපනතිපාචිතතියස්ස. අභිධම්මෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා චිතයොවා පුච්ඡති ආපනතිපාචිතතියස්සාති වුතතං.

අභිකරායංපන අභිධම්මෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා චිතයොවා පුච්ඡති පඨමංවඤා චිතයෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා අභිධම්මොවා පුච්ඡති යංවචනංපච්ඡාචුත්තං. තං භික්ඛුචිත්තධ්මො වුත්තවචනෙන සමෙති. පුරෙබ්බපන කත්ථවි පොඤ්ඤා අභිධම්මෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා චිතයොවා පුච්ඡති චිතයෙ ඔකාසංකාරපෙඤා සුත්තත්තංවා අභිධම්මොවා පුච්ඡති පාඨො සියා. තංපාඨානුගමනෙන අභිධම්මෙත්තාදිවචනං දුක්ඛතති ගඤ්ජතබ්බං. නිපජාසිති පනසද්දෙ විගෙසඤ්ජා. අප්පිසද්දෙ සමභාවතෙ. එතතකෙනාතිවචනෙන පරවාදි සකවාදිනා නිගාහිතො භොති. අභිධම්මස්ස මහාගොසිඛාසුත්තන වුච්ඡාසිතභාවං සාධෙත්තං මහාගොසිඛාසලවනසුත්තංපනාති ආදිමාග. ඉතොපිති චිතයතො. තනුහිති හි සමං. තනු මහාගොසිඛාසුත්තන. තනුනිපදං ආගාතිපදෙ ආධාරො. මහාගොසලානතෙරස්සාතිපදං විස්සජ්ජනනිපදෙ සමබ්බො. ඉධාති ඉමස්මිංසාසතෙ. තෙහිත්ථු නොවචිසංවාදෙනති නොව සලොකති. ධම්මිකාව තෙසංකරාපවකතති තෙසංභික්ඛුතං කරාපවගනති ධම්මෙනසුත්තාගොති.

පුණ්ණවඤ්ඤසසිරිකතති පුණ්ණවඤ්ඤාවිගෙසසොභං. යථාතනති ගෙනපකාරෙණ තංපඤ්ඤං මොග්ගලානොව එවං සම්මාබ්‍යාකරමානො ධම්මකථිකො තථාබ්‍යාකරෙය්. අථවා. යථා ගෙනපකාරෙන තංපඤ්ඤං මොග්ගලානොඉව සම්මාබ්‍යාකරෙති තංපඤ්ඤං සම්මා බ්‍යාකරමානොපුග්ගලො තථා බ්‍යාකරෙය් මොග්ගලානොවාතිපිඅනි. වසද්දෙ ඉවසද්දත්ථොති ගඤ්ජතබ්බං. සාධුකාරංදඤා මොග්ගලානො ධම්මකථිකොතිවචනං නිමත්ථංසකියං වුත්තත්තිආග අභිධම්මිකභික්ඛුතිආදි. අවසෙසා සුත්තවෙනසිකා හික්ඛු. තෙහිති හි ස

වි. 1. තෙ සුගතවේදානිකා. රුපාරූපපරිවේදනී රුපාදිප
රිවේදිං අරූපාදිපරිවේදන මිමිමන්තාරං කුසලාදිමිමං අකු
සලාදිතාවෙන ආලෝකිතා කප්පනි. යො අභිමිමං පටිබා
හති සොස්සගලො පභාරදුකාදිප්පකාරං. ආපජ්ඣති දස්ස
තොතා ආහ අභිමිමනතිආදි. ජිතවිකෙකපභාරං දෙති යො
බ්ලිමිත අභිමිමො නහාසිතොති වදති, සො ජිතසාසනං හිඤ
තිති අධිප්පායො. සබ්බස්සුනස්ස ජට්ඨාගතීති භගවතො
ස්ස නාම නතොතිති අධිප්පායො. වෙසාරජ්ඣස්ස මිතිවි
තොතිති භගවතො වෙසාරජ්ඣස්ස නත්තිති අධිප්පායො.
පරිසං විසංවාදෙතිති පරිසාය මුසාවාදංකරොතිති අධිප්පායො.
ආවරණං බහුතිති භගවා අරිමන්තං නලහතිති අධිප්පායො.
අසාරසසුති “ඉධුපාළි, හිකඛු අධිමිමං බමිමාතිදිපනති මිමිමං
අධිමෙමාතිදිපනති අවිතයංවිතයොති දිපෙති විතයංඅවිත
යොතිදිපෙති අභාසිතංඅලපිතංතථාගතොත භාසිතං ලපිතං
තථාගතොතොති දිපෙති භාසිතංලපිතංතථාගතොත අභාසිතං
අලපිතං තථාගතොතොති දිපෙති, අනාවිණ්ණං තථාගතොත
ආවිණ්ණංතථාගතොතොති දිපෙති, ආවිණ්ණං තථාගතොත
අනාවිණ්ණංතථාගතොතොති දිපෙති අපඤ්ඤායංතථාගතොත
පඤ්ඤායං තථාගතොතොති දිපෙති, පඤ්ඤායං තථාගතොත
අපඤ්ඤායං තථාගතොතොති දිපෙති, අනාපතිං ආපතිති
දිපෙති ආපතිං අනාපතිති දිපෙති ලහුකාපතිං ගරු
කාපතිති දිපෙති, ගරුකාපතිං ලහුකාපතිති දිපෙ
ති, සාවසෙසංආපතිං අනවසෙසාපතිති දිපෙති, අන
වසෙසංආපතිං සාවසෙසාපතිති දිපෙති, දුදුලංආපතිං
අදුදුලංපතිති දිපෙති අදුදුලංආපතිං දුදුලංපතිති
දිපෙති” ති අසාරසසු අභිමිමං පටිබාගතොතා පුත්ගලො
උතෙකප්පංපෙකමිමාරගො ඉති තස්මා කමිමංකතා ඤං
ගමිම සො නං විසාසාදෙහුතා ජිවිසසි ඉතිවිවතොත උගෙසා
ජෙතෙධොති යොජනා.

සඟවි පෙර අප්පාසි අභිධම්මස්ස නිදානංසජ්ජිතංඟඟව
 යන ඉතිඵලිංඟවාදකො අපාසි යදිපි වදෙය්‍යානි සමිඟ්ඝා.
 සොඟවාදකොඉති ඵලිංපටිකිපිඟවා සකවාදිතාපණිඟ්ඟා
 පෙර නාමිපණිඟ්ඟානි ඵලිං වානාඟඟවා. අභිධම්මස්ස සකිඟ්
 ස්සද්ධිඟ්ඟානංවිසයාඟ්ඟාං සාඟෙඟ්ඟා ඩුඟ්ඟානංහිතිඟ්ඟාදිමාඟ. හිතිහි

සමය. ඔකකන්නිති පටිසන්ධි. තිදිවකකමොති දෙවලොකග මන.. අසානන්ති අසුතතං. අකාරණන්ති තස්සෙව පෙව්වතං. තෙසං වසෙනාති තෙසංචුඛිතංචසෙන පටිබ්බෙකින දෙසෙන ඛබ්බදසනා දෙසියති “දෙසනා.” කමමසාධතං.

අහිමමමස්ස අඤ්ඤාසංආවිසයතතා දෙසකස්ස පාකවභාවංච තවා කාලදෙස පරිසාතා පාකවභාවං දස්සෙතුං. චුඛිතං පෙ... දෙවොගෙතතං පාකවන්ති ආග. නහිතිආදිදළ්භිකරණං හි සමං එවංචතෙ සකවාදිනාවුසෙස පරවාදිනා සහධ මිකං සහධමිකකාරණෙනසුතතංචතං උද්ගරතුං නසකකා. බුද්ධිචිත්තාදයොඵත්තාති “බොධි.” බොධිරුකෙඛා. මගත් නොබොධි “මහාබොධි.” මහාබොධිනිදුතං අස්සාති “මහාබොධිනිදුතො.” දස්සෙතුන්තිපදං කපේසිතිපදෙ සමපදුතං. යෙන සාහංභිතඛලෙ අහංගෙනවිහාරෙන පඨමාභිසම්බුධො අහි සම්බුධොසුත්තවා සබ්බපඨමං විහරමි තස්ස විහාරස්ස පදෙසෙන ඵකදෙසෙනවිහාරිං. ඛබ්බදෙසොති ඛබ්බතංඵකපදෙසො. තෙසුදසම්බෙසු පදෙසෙසු. මහාබොධිමතෙහිති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤස්සපදභාන. එසංචාරො වෙදනාවසෙනාති එසංස්ස පච්චෙකුතවෙදනාය පටිබ්බෙන. වෙදනාසතිපසාතවසෙනාති තං වෙදනාය අනුපස්සන සතිපඨාතවසෙන. තත්තාති තස්මිනාමෙ. වෙදනා තිකාති සුඛ දුක්ඛ උපෙක්ඛා. අධිගමිතාති “අධිගමො.” මග්ගො. අධිගමං නිදෙනිති “අධිගමනිදුතං.” පාරමසංඛාතංකරණං අහිමමස්ස සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාසංඛාතස්ස අධිගමස්සමුලුහුතං. අධිගමං ජනෙතිතිඅධිප්පායො. දෙසියතෙ අනෙතාති “දෙසනා.” විතතුප්පාදෙ, දෙසනාය නිදුතං “දෙසනානිදුතං.” තත්තාති තෙසු චීයු නිදුතෙසු. ගාච්චමචකක පච්චකතා වෙදිතඛිබන්ති සමිබ්බෙකා.

පඤ්ඤාකමන්ති පඤ්ඤාකරණං. තත්ථ දෙසෙ. කදු කස්මිංකාලෙ. තත්තාති තෙසුපඤ්ඤෙසු. කෙනපභාවිතොති පුච්ඡාය. ඉදං විස්සර්ජනං. බොධිඅනිනිහාරසඛායාති බොධිපදසාතං පටිබ්බෙච්චතතාය සඛාය. පභාවිතොතිපදෙ කතතා. අහිනිහරණං “අහිනිහාරෙ.” බොධියාවිකාස්ස අහිනිහාරෙ “බොධිඅනිනිහාරෙ.” බොධිඅනිනිහාරංපටිච්ච පචන්තාසඛා “බොධිඅනිනිහාරසඛා.” අඛණ්ඩකං එතෙසංජාතකසතාතන්ති “අඛණ්ඩකජාතකසතාති.” සිකතිතා පරිචිතාසිකඛා යෙහි තෙ “සි

කඛිතසිකඛා” අවර්ගපරමපරායානි පදං ආභතොතිපදෙ කත්තා. අයංගිනි චිත්තාගේ. හි සච්චං අයංඅභිධමේමා ඵලමාදිහි අවර්ගෙහි ආභතො, තතො තෙහි අවර්ගෙහි. තෙසංඅවර්ගානං සිස්සානුසිස්සෙහි ආභතො. ඉමංපන දීපං ලඛිතාදීපං ආභතොතිපදෙ කම්මං. ඉධානි ඉමස්මිංලඛිතාදීපෙ. අවර්ගපරමිපරාය කතතුභූතාය යාවජ්ජනනකාලා අයංඅභිධමේමා ආභතොති සමබ්බො. අස්ස අභිධම්මස්ස. යත්තං අබ්ගමනිදුනවදෙසනානිදුනව මයා චුත්තං. තස්සනිදුනවයස්ස අනුපුබ්බිකථා. අනුපුබ්බෙත කථා “අනුපුබ්බකථා.”

ඉතොති හද්දකප්පතො. තත්ථ තස්මිංතගරෙ. සුඤ්ඤමේධා යස්ස සො “සුමේධො.” සංසුඛගහණිකො පරිසුඛමාතුකුච්ඡිකො. අථවා. සංසුඛඅසිතාදීපාපත්ති. සංසුඛගහණි යස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සො “සංසුඛගහණිකො.” උභතො මානාපිතිතො. කුලපරිච්චා කුලපරමාර. අභිකිත්තොති අපරිච්චත්තො. අනුපකුසොතිඅතිඤ්ඤතො. ජාතිවාදෙතොති අනුපකුසොතිපදෙ තනියා විසෙසනං. වදනං “වාදෙ.” ජාතියා වාදෙ “ජාතිවාදෙ.” සොහණං රූපං යස්සසො “අභිරූපො.” දස්සනං අරහතිනි “දස්සනියො.” ඔලොකනගොග්ගොති අත්ථො. පසාදංජනෙතිනි “පාසාදිකො.” චණ්ණස්සපොකඛරතා සුඤ්ඤතාවො “චණ්ණපොකඛරතා.” චණ්ණස්මපත්තිනි අත්ථො. අථවා ච චණ්ණනස්මපත්තං පොකඛරං සරීරං “චණ්ණපොකඛරං,” මජ්ඣිමනිකායෙ. චණ්ණපොකඛරස්ස භාවො “චණ්ණපොකඛරතා.” තායචණ්ණපොකඛරතාය. සමුත්තසරීරතායානි අත්ථො. බ්‍රාහ්මණස්සපංතාම තිථෙදො. පටිපජ්ජාහිති ජානාති.

සතසහස්ස සතසහස්සානංකප්පෙව කප්පානව චතුරෙවඅසංඛෙයො චතුර්තං අසංඛෙයානංව මත්ථකෙ අතිකකම්ම දස්සතෙයො මනොරමං අමරං නාම නගරං අහොසි. අථවා. සතසහස්ස කප්පෙව චතුරෙව අසංඛෙයෙව උඩංආරෙගතවසෙන අතිකකම්මවා දස්සතෙයො මනොරමං අමරානාම නගරං අහොසි. දසහිසද්දෙහි අවිචිත්තං අවිගතං අනනපානසමායුතං ඛජ්ජනොජ්ජාදිඅනෙතන පුච්ඡුර්දීපානෙනව සමායුතනං.

ගඤ්ඤද්දං ගඤ්ඤදෙදන අස්සසද්දං අස්සසද්දෙන භෙරිසංඛර්ථානව භෙරිසංඛර්ථානව සද්දෙහි අවිචිත්තං තුම්භෙ බාද ථ පිච්ථ වෙච්ඡති අනනපානෙන ජනෙහිසොසිතං අහිනාදිතං.

සබ්බකාමසංඛාරානං උපායාදිසබ්බාවයවෙනසංඛාරානං සබ්බකාමප්‍රපාගතං සබ්බෙන රූපසද්දිපමකාමභූතෙහි සමුප්පතං සංහාරතනසංඛාරානං සුචිණ්ණ රජත මණි මුතතා වෙච්ඡරං චජ්ජර පවාලෙහි සම්ප්ලණ්ණං. තානාජනසමාකූලං තානාවෙසදෙස භාසෙහි ජනෙහි ආකුලිභූතං පුඤ්ඤකම්මිතංතරානං ආවාසං ආවාසභූතං. දෙවනගරං දෙවනානංගරංඉව මනුසසානං පරිභොගාරහං උපකරණෙහි සම්බං නගරං අභොසි.

භවිසද්දනති භවිසද්දවනානං අසංසද්දවනානං නගරං. භවිතංසදෙද “භවිතදෙද.” භවිතදෙද අස්මිංනගරෙ අවිති “භවිසද්දං. අසංසදෙද අස්මිං අවිති “අසංසද්දං.” හෙරි සංඛර ථානවානි චක්කබ්බ නිග්ගතිතලොපංකඤා ඵලංවුතතං. සබ්බකාම උපාගතනතිපි අවි. සබ්බකාමෙ උපපතිති අභො. ආවසනති ඵලාති “ආවාසො.” ආවාසොති චරිතබ්බ ආවාසනති ලිඛිතභදංකඤා වුතතනති වෙදිතබ්බං.

අනෙකකොට්ඨනංධනානං සනතිවග්ගො යස්ස සො “අනෙකකොට්ඨනතිවග්ගො.” පහුතාති ධනධඤ්ඤති “පහුතධනධඤ්ඤති.” තාති පහුතධනධඤ්ඤති අසං අවිති “පහුතධනධඤ්ඤති.”

තජ්ඣායති “අජ්ඣායකො.” ඤානභාවතා රහිතොති අභො. මනනධරෙහි ආර්ථබ්බතිකො. තිණ්ණං වෙදිතං පාරගුති ඉරුවෙද යජුවෙද සාමවෙද සංඛාතානං තිණ්ණංවෙදිතං පාරග මනසිලො. ඉතිනාස ඉතිහආසෙති පදෙන උපලංඛිතො “ඉතිහාසො.” භාරතාදිකො පුබ්බවුතතවචනප්පබ්බො ඉතිහාසොනාම. සස්සමමො සඬමමො. පරමංපාරං අසංසද්දංසං අවිති “පාරමි.” පාරසං අනතස්ස ජාතකඤ්ඤනති අභො.

ජාතිධමමො ජාතිසභාවො. යනනුතාති විතඤ්ඤෙ නිපාතො. අනපෙකොති අනාලයො. අනඤ්ඤොති අනිල්ලෙනො සොමග්ගො අවි විජ්ජමානො. ගෙහිතිගවිසසති සොමග්ගො මයානගෙතුයෙ අනවිතුං නාසකකා හවතොපරිමුතතිං පරිමුච්චනඤං තං මුග්ගංපරිගෙසිස්සාමි අහං. අවිති විජ්ජමානස්ථාවෙකො නිපාතො. මග්ගං පච්චිකම්මො විඤ්ඤපෙතුං අවිති වුතතං. අනුමානතො විඤ්ඤපෙතුං ගෙහිතිති වුතතං. අනුමානස්ස අප්පසිඬතතා අසනතිකානභාවෙන ගණනාතිති මඤ්ඤෙනාසනතිකානංකාතුංග්ගො සකකානගෙතුයෙහි ආහ.

භූවිභිජනනෙ විභූවොති අජනනධෛමො. ජිව්ධන්තිති නි
විධන්තිමිති රුගදෙසමොසංඛාතො අන්තිමිතිති අඤ්ඤා. සත්තා
මි විභූතාතිලොපො. සත්තාමානෙථවා පඨමො. ජාතිති ජාතියං
ගුරුගතොති ගුරුමිතිතිතො. අමතංතලෙති අමතසංඛාතො තලා
කො. අමතතලෙති විතතෙධි නිගගතිතාගමං කතො අමතත්
තලෙති වුතතං. අමතතතලෙති අමතසංඛාතසං තලාකසං. ප
රිරුමොති පරිවාරිතො. නිලෙසපරිරුමොති නිලෙසෙහි පරිවාරි
තො. සිවආජ්ඣෙති නිධිතාගමතමභගගසං. තිතිව්ජ්ඣෙති
වෙජ්ජ. නිලෙසධාමිතිතිපදං දුක්ඛිතොතිපදෙ තතියා විජ්ඣ
සතං. පතිපිළිතොති පදෙ කතො. සුඛංඅසංඅසීති “සුඛි.”
සුඛිතොති අඤ්ඤා. ඉරණංපවිතතං. “ඉරණ.” සංඝං ඉරණ
“සෙරණ.” සෙරණ අසං අන්තිති “සෙරි.” අනාගතො ඉව්චාව
සෙන වතංගමාතොති අඤ්ඤා.

[illegible]

* කළුබොර මරමීම පොත්පතක සිට, “උසසාස.” ලංකා අධිකාරියේ පානකර්මයට අයත් වූ එකම වෙළුම “උසසාර.”

ජනිතුවාවකො ගෙහි වාසයදද, තුලොතිගුණෙනි. පවිත්‍ර
ඵලන්ති සංපතිතඵලං. ආදිසිත්ති පරිහරිං. අහං තත්ත්වමිංඅ
සංග්‍රහපටිපාටිං. නිසංග්‍රහපටිපාටිං නිසංග්‍රහපටිපාටිං
නිසංග්‍රහපටිපාටිං පදනිං අසංග්‍රහපටිපාටිං. සතතාගෙහිතතාගෙහි
රමිති අභිඤ්ඤාබලංපාටිපාටිං. අභිඤ්ඤාබලං නිබ්බන්ධනසිත්
ති සම්බන්ධනං.

සමාපත්තියොව අභිඤ්ඤාවඅභිඤ්ඤා, එකත්‍යයො. අභිඤ්ඤාඵව
බලං “අභිඤ්ඤාබලං.” අභිඤ්ඤාබලන්ති වතාවිබෙසු උච්චාරණ
හිං නිගාහිතලොපකත්වා අභිඤ්ඤාඉති චුතතං. පාටිපාටිත්තිති
ඉති සදෙදු පරිසමාපතන්තොති වෙදිතවිබො. කසමා. චුතතං
ගෙහිං බුච්චිංගෙහි එත්ඵතත්තිපදසං සංපතිදසනසං ඉතිසද්
දස්ස නන්තරිතතා සම්බන්ධනාති ඉතිච්චෙන වසන්තතතතා. ත
ත්තාති පාටිපාටි. සමුදයාධාරො. පාටිපාටිපදං චුතතාති පදෙ ක
රණං. අස්සමං පණ්ණසාලාවකමාතිපිඅත්ති. සහන්තොති අසනතො
ගතපති. අසනපතොති අත්තොති එත් අස්සමො සුකතොති ආදි
ච්චෙන අසංග්‍රහපාටිපාටි. පතසදෙදු විසෙසන්තො. හි සදෙදු වි
න්තරපොතකො. අපෙක්ඛාගගෙත්වාති පවිසිත්වා තත්ති තංස
මං. පඤ්ඤානුභාව නිප්පිතතතතතිපි අතො. සසායආභාති
සම්බන්ධනං. තත්ථාතිපදං අස්සමොති ආදිසුපදෙසු නිධාරණං. ඵ
බංචිසමංසමිංතං “ඵබ්චිසමං.” ඵබ්චිසමස්ස භාවො “ඵබ්චිසම
තා.” අතොතාරුකෙවා යස්සතං “අතොතාරුකං.” අතොතාරු
කංසමස්සභාවො “අතොතාරුකං.” නිශ්චිතගණෙන ජනංයස්මිං
තං ‘ගහණජනං.’ තස්සභාවො ගහණච්ජනතතා. අතිසමබාධ
ස්ස භාවො ‘අතිසමබාධතා.’ අතිවිසාලස්ස භාවො ‘අතිවිසාලතා.’
ඵබ්චිසමස්සභාවො ‘ඵබ්චිසමා.’ ඵබ්චිසමා ඵවහුමි ‘ඵබ්චිසමහුමි.’
ඵබ්චිසමස්ස භාවො ‘ඵබ්චිසමතා.’ ඵබ්චිසමහුමියාහාරොකොසා
සා යස්සවසන්තස්ස තං ‘ඵබ්චිසමහුමිතාගං.’ තස්සභාවො ‘ඵබ්
චිසමහුමිතාගතා.’ ගෙහිඵාති උරගාදිපාටිපාටි. රතනිකති ර
තනං පමාණං අස්සඅත්ඵති ‘රතනිකං.’ එකගත්ඵපමාණන්ති අ
ත්ඵතො. අභිච්චතනිකති අභිච්චත ගත්ඵපමාණං. සුච්චලතො
ති විත්ථාරතො. පි සද්දෙපතසද්දස්ස අත්ඵච්චත්ති. දුලතො
පතාතිපි අත්ති. අභිච්චතදුතියං ‘දිගභිච්චං’ රතනං දිගභිච්චං
“දිගභිච්චතනං.” දිගභිච්චතනං යස්සතං දිගභිච්චතනං. දිග
භිච්චගත්ඵපමාණන්ති අත්ඵතො. රතනංයස්මතනං පමාණං තං
“රතනමතනං.” බුද්ධං වසන්තං අනුච්චිකමං, රතනමතනං අ

නුවඩකම. යස්සතං “රතනමත්තඅනුවඩකම.” රතනමත්තඅනුවඩකමත්ති චත්තඛිබ්බෙ නිග්ගහිතාගමංකභා රතනමත්තං අනුවඩකමත්ති චුත්තං. රතනමත්ත අනුවඩකමත්තිපිඅඡී. සමංවිජ්ජකිණ්ණො වාලුකා යස්මිං තං සමංවිජ්ජකිණ්ණවාලුකං.

දියඛිඞ්ඞරතනමත්තං අනුවඩකමත්ති පදවයං වඩ්ඩාමත්තිපද සංවිසේසගං. පසෙසස්සතිපදං රතනමත්තං අනුවඩකමත්ති පදෙ ආධාරෙ. දියඛිඞ්ඞරතනාදී ගණනසමත්තාගතං වඩ්ඩාමං චට්ඨි නිව්වාති ආග “වේනියගිරිමහි” පටං වඩ්ඩාමනත්ති පදෙ ආධාරෙ. දීපජ්ජසාදක මහාමහිඤ්ඤපේරස්සාති ලංකාදීපවාසීනංජ්ජානං පසාදරක්ඛණස්ස මහාමහිඤ්ඤපේරස්ස. නාදිසං නත්ති නාදිසංතෙන මහිඤ්ඤපේරස්ස වඩ්ඩාමෙන සදිසං තං සුමෙඛපණ්ණිතස්ස වඩ්ඩාමංඅභ්‍යාසී.

ධනාධිකාරපරිග්ගහා භාවොති ධනාධිකාරානං පරිග්ගහස්ස රක්ඛණස්ස අභාලො. අනවජ්ජපිණ්ඩ පරිග්ගහන භාලොති අනවජ්ජස්ස පිණ්ඩකස්ස පරිග්ගහන භාලො. නිඛිබ්බත පිණ්ඩ භුජන භාලොති රථිංපිලෙත්වා අග්ගහණවසෙන නිඛිබ්බතස්ස සමිතස්ස පිණ්ඩස්ස භුජනභාලො. ධනසාරත්ති රථිංසිති අනුභවිතඛිබ් පිලාභාලො. උපකරණෙසුති අලංකාරාදී උපකරණෙසු. නඡීජ්ජරගො අස්සාති “නිච්ජ්ජරගො.” තස්සභාලො නිච්ජ්ජරගතා. උත්තමධනං. රථිංපිලිතිලෙසාභාලො. නඡීපටිගතංඅස්සාති “අප්පටිගතො.” තස්ස භාලො අප්පටිගතභාලො. චතුසු දියාසු ගමනකාලෙකනිච් අනිවාර්තභාලොති අත්ථො. ඉදං චුත්තත්ති යථා පටං මාපෙසි ඉති දදං වචනං භග්ගො චුත්තං. පුජ්ජං උපගච්ඡත්ති පචත්තන වසගාති පුජ්ජපගා. කුට්ඨ ලෙණව වඩ්ඩාමව “කුට්ඨලෙණවඩ්ඩාමං.” තංආදී ගෙසංතෙ “කුට්ඨලෙණවඩ්ඩාමාදගො.” තෙහිමණි තො කුට්ඨලෙණවං කමාදිවණ්ණිතො. මධුරං සලිලං “මධුරසලිලං.” මධුරසලිලස්ස ආසගො යස්මිං සො “මධුරසලිලාසගො.” වාලුමිගාව හිංසනක සකුණාව “වාලුමිගහිංසනක සකුණො.” අපගතා වාලුමිගහිංසනක සකුණො එතස්මාති අපගතා පෙසා සකුණො. * පටිවේකක්ඛමත්ති පටිවේකස්ස අනුරූපං. ජවාමණි ලච වාකච්චි තිදණ්ඩකව කුණ්ඩිකාව ජවාමණි කුණ්ඩිකා. තාආදගො ගෙ

* “පටිකො විවේකකමත්ති” කමේධාර. මරම්ම,

සංතෙ ජවා-පෙ-කුණිකාදයෝ. තාපසානං පරික්ඛාර
 “තාපසපරික්ඛාර.” ජවාලණිල වාකචීර නිදණික කුණිකා
 දයෝව තෙ තාපස පරික්ඛාරවානි ජවා-පෙ-පරික්ඛාර.
 පාණීය සංඛොව පාණීය සරුවොව පාණීය-පෙ-සරුවා
 නි. අඛාරකපලදුරු ආදිනි මාපපචානි සථිකෝ. අඛාර
 කපලලව දුරුනිව “අඛාරකපලදුරුනි.” තානි ආදිනි යෙ
 සං තානි “අඛාරකපලදුරුආදිනි.” යන්නිපරික්ඛාරං. හිත්
 තිසන්නිපදං ජිඤ්ඤිතවානි පදෙ ආධාතේ. ගතොති පදං ඔත්තො
 කෙත්තොති පදෙ භාවලක්ඛණං.

ගිරිකඤ්ඤාසාරනානි, නොන උදකොන ධාරියනිනි “ක
 ඤ්ඤා.” ගිරිකඤ්ඤා අනුසාරෙ “ගිරිකඤ්ඤාසාරෙ.” තොන
 ගිරිකඤ්ඤාසාර අනුගමනොනාති අසො. නදිනිවත්තොනාති
 නදියානිවත්තොනාසො. ධූවිත්ති එකත්තොන. ධූරලාමෙති ප
 මුඛයාමෙ සම්පයාමෙති අත්ථො. කිලන්ත රුපොති කිලන්තස
 භාථො. එතොති පරික්ඛාර. ඉමපරික්ඛාරෙ. තෙසුනි තවසු
 දෙසුසු. තස්සානි සාවකස්ස. පරපට්ඨිකායානි පරොන පට්ඨිකා
 භාවෙන. තුන්තොනාති තුදනං. තුන්තං සුචිකම්මන්ති අත්ථො.
 අග්ගලදුනන්ති අග්ගලසු දනං “අග්ගලදුනං.” පිලොති
 නංදත්තාසිඛිකානන්ති අත්ථො. දුරහිසසිඛිකාසොති, දුක්ඛොන
 අහිසසිඛිකාසු උප්පත්තාසුභාථො. පච්චික්ඛානන්ති වොර
 නං. තන්ති සාවකං. විදුසනාසොන භාථොති මණිනාකාරණ
 භාථො. ඛන්ධාරාමනිව්ච්ඡාථොති, ඛන්ධොසාරෙ “ඛන්ධො
 සාරෙ.” ඛන්ධොන භාසරණ මහති ඉච්ඡාසස්සසො “ඛන්ධාරාම
 නිව්ච්ඡො.” තස්සභාථො ඛන්ධාරාමනිව්ච්ඡාථො. ඛන්ධො ව
 ත්ථං කතා පරිහරණවසොන මනිව්ච්ඡාථොති අත්ථො.

ගිරිකඤ්ඤා අවයං අවයං. සනිකන්ති කමොන. වාකුප්
 පත්තියානි වාකස්ස උප්පත්තියා. සාරසුචිත්ති දත්තමයා සුචිං.
 කාප්පකාපිඨාපි මලග්ගොත්වා. ධාරිකාරන්ති තාපසපරික්ඛාර
 කාප්පාරං. කත්තරදණ්ඩන්ති කත්තරණ දුඛිකලොන ගගෙන
 ඛන්ධණ්ඩං. ජිකණ්ණකාලෙ ගගෙනඛන්ධණ්ඩන්ති අත්ථො. නි
 ක්ඛන්තොස්මිං නික්ඛන්ති පඛිකපං නික්ඛන්තො පඛිකප්
 තො අස්මිං භවාමි. කාලකොට්ඨානිපි අත්ථි. ධාරිකාචන්ති තා
 පසානං පරික්ඛාරකාචං ධාරිකාප්පන්තිපි අත්ථි. විදලමවක පස්සෙ
 නි වෙතලකාය ව්ථ මවකස්ස පස්සෙ. පිදලමවකස්ස පස්සෙතිපි අ

ඔ. කභිත්ථරිකායාති කභිඵඵ අත්ථරිකා “කභිත්ථරිකා. අත්ථරික පදරකභිත්තීති අත්ථො. ඛලුපඵච්චුසෙති පච්චිමයාමෙ. හෙකඛමමගලෙසසකාති නිබ්බාණගලෙසකො. චිච්ඡාවිතකක මකභිකාති කාමචිතකකාදි චිතකකසංඛාතම ඛ.කා. අනුමුතෙ තුත්ති චසෙඛිතං.

ලෙඵඵපකක වණ්ණොතිපදං ගුමිති පදස්ප විසෙසගං. පරි භණ්ඩංකතං යස්සං සා පරිභණ්ඩකතා. කතගුමිපරිකම්මොති අත්ථො. භංසපාදඵණ්ණත්ති කපපානපාදසද්ධං. කපපානපාද වණ්ණත්තිපි ආදී. සිතුණක පටිසාතොනාති සිතුණනාගං විනොදගොන. උකාව චඛිකුණාව සරගොලිකාව “උකාමඛිකුණසරගොලිකා.” තා ආදයො සෙසංසත්තාගං තෙ උකා පෙදයො. ජනතත්ති ගෙගං. නත්තාති රුක්ඛමුලෙ. තංගිති හි සම්මං. තං රුක්ඛමුලං. තත්ථ හිති හි සම්මං. තත්ථ රුක්ඛමුලෙ. පරිත්ථගකරණනාවොති විචාරණස්ස කරණස්ස අභාවො. තතති රුක්ඛමුලං. මානමද පූර්වසමදත්ති මානවසෙන අත්තොගං උකම්පිත්වා උප්පත්තොමයෙ මානමයෙ තාම. පූර්වසංඛාරිත්තාය උප්පත්තොමයෙ පූර්වසමයෙ නාම. ජඤ්ඤානොවා. * සිධිප්පත්තස්ස පඤ්ඤාභිඤ්ඤාපත්තස්ස. සාසනොනාපසසාසගා. කොනාභිඤ්ඤා සංඛාතොසාසනාව. විසිතූතස්ස පච්චිසි. ගුතස්ස සතොමෙ මධිඵඵංගුතෙ දීපඛිකරොනාම ලොකනායකො ජිනො උප්පජ්ජි.

මෙති අනාදරලක්ඛණෙ සාම්මිවනං. උප්පජ්ජත්තෙ පටිසන්ධිගගණකාලෙ ජායන්තො මාතුකුම්භිකො නිකම්මනකාලෙ බුද්ධිතො අනුත්තරං සම්මාසම්මිධොධි. බුද්ධිනකාලෙ ධම්මයෙ සතෙ ධම්මවක්කයෙස නාකාලෙ චතුරොතිමිත්තෙ චත්තාරිති මිත්තාති. කොනරිසම්ප්පිතො සමාපත්තිසුඛො සමඛිගිගුතො. අභංගආද්දසං ඵනාභිබ්බතිමිත්තාති කස්මා චතුරෙ නිමිත්තෙති වුත්තං. යදිපි ඵනාභිබ්බති චතුසුභානොසු මනස්සත්තත්තා චතුරෙ නිමිත්තෙති වුත්තං. කොනරිසම්ප්පිතොති විසෙසනාදං නආද්දසත්ති පදෙ ගෙතු.

පච්චිත්තයෙසම්මසයෙති මජ්ඣිමපදෙසස්සෙව ඵකපස්සෙ පච්චිත්තයෙසසඤ්ඤිතෙජනාදෙ. තස්සආගමනමග්ගත්ති තෙනාආගත්තබ්බමග්ගත්ති අත්ථො. තෙනසමයෙන තස්මිංසමයෙ අභංසකස්ස මා අත්තතො අස්ස මා නික්ඛමිත්වා වාකචිරති බුන

* එකෙසු අසසාලිතිආදිය “සිධිප්පත්තස්ස.”

තො තථා තස්මිංකාලෙ අම්බරෙ ආකාශෙ ගව්ජාම්. වේදජාතනති
 සජාතසොමග්‍රාස්මං. තුභිතත්වං පමුදිතත්ති ඉමානිතිණි පද
 නි අඤ්ඤාමඤ්ඤා චෙච්චනාති. මහාජනො තුඤ්ඤාසො පමුදිතො
 වේදජාතො හුත්වා මග්ගං සොධෙති මග්ගො අජස්සං චට්ඨමායනං
 මහාජනො කස්සන්ධාසොධෙති. සොධෙතිති පදං ආනොතො
 සොජෙතඛං. කස්මා? ටිකායං “සොධෙති ජනොති” දස්සන
 තො. අථවා සුඛෙනතුභිං. පිනියාගභිං. පාමොජ්ජෙන පමොදි
 තං. මහාජනො තුඤ්ඤාසො පමුදිතො වේදජො අභොසි. අභං
 තං මහාජනංදිස්වා තුම්භෙති කස්සජනස්ස අජස්සං චට්ඨමායනං ම
 ග්ගො සොධෙති? ඉති පුච්ඡිං. අථවා තුභිගභො පමුදිතොති ආ
 දිසු නතිගත්තෙ පඨමා. කස්මා අත්තො ඵලං. වේදිතඛං. තුභි
 ගභො පමුදිතෙන වේදජාතෙන අභොසි. අභං තං මහාජනං
 දිස්වා වේදජාතෙන මහාජනො කස්සජනස්ස අජස්සං චට්ඨ
 මායනං මග්ගො සොධෙති ඉතිපුච්ඡිං. අභත්ති?

පජිකෙති මග්ගිග්‍රන්ථා “මග්ගො.” මග්ග අනෙසනො. අ
 ජති ගච්ඡති එතෙනාති අජස්සං. අජගතිස්සං. ‘යදදිනා’ සුත්ත
 න සො. උපතිගච්ඡති එතෙනාති “චට්ඨමො.” චජගතිස්සං. ‘ය
 දදිනා’ උම පච්චිත්‍යො. ජකාරස්ස ටො. අයති ගච්ඡති එතෙනා
 ති “අයනං” අය ගතිස්සං. චට්ඨමොඵල අයනං “චට්ඨමායනං.” සු
 ත්ථානාති ගෙඤ්ජෙතො නොන පච්චිත්‍යො තත්තොති භානො.

ඉධ ඛිජාති රොපිස්සනති ඉමස්මිං දිපංකර සමමාසමුඛෙ ඛි
 ජාති සඬාඛිජාති රොපිස්සං. ඛණො වෙ මා උපච්චිගාති අභිකඛ
 ණවිරහිතො නවමොඛණො මා මං අතිකකම්. වෙනිතිපානමත්
 තං. අභිකඛණවිරහිතො නවමො ඛණසනතිපාතො අතිදුලල
 හො සො මයා පතිලභො සො මා මං අතික්කමතුති අධිපජායො.

තභො අපායා ආරුප්පා සඤ්ඤං පච්චනතිමම්පිව,

පච්ඡියානං වෙකලං මිච්ඡාදිඝිව දුරුණා.

අපාතුභාචො බුඛස්ස සඬම්මාමත දුසිතො,

අභිකඛණො අසමයා ඉති එතෙ පකාසිතා.

අභිකඛණ වතිමුත්තං ඛණං පරම දුලලං,

උපලභෙන කක්කඛං පුඤ්ඤං පඤ්ඤවතාසදා, හි හි

ලොකදිපක සාගර වුත්තං. තාදිහි නිබ්බිකාගරහි. පජලිකා
 ති පග්ගතින අජලිකා. අනුගත්ති තථාගතත්ති තථාගතස්ස ප

චිත්තෝයන්ති. අනුශෝගෙහති සාමි අත්ථෙ උපයෝග වචනං ගොති. උගොපිතෙති දෙවමනුස්සා. වජ්ජයන්තාති වාදෙන්තා දිසොදිසන්ති දිසන්තොදිසං. * අකාසෙන ගතාති නාහස්මිං ගතා, නිපනති කදම්බපුප්ඵං. නාගපුත්තාගකෙතකන්ති නාගපුප්ඵං පුත්තාගපුප්ඵං කෙනකපුප්ඵම. භූමිතලගතාති භූමියංගතා. තස්සාති ධාතෙ. වම්මකනති වම්මබණ්ඩං. කලලෙති විකල්ලක දදමෙ. අවකුරේයාති අබොමුබොහුභා. මානනති එස් මාති පටිසෙධස්සෙ නිපාතො. අතිකකම්මාතිපි අනී. එවංයති එවංයොජනාකාතබ්බා. බුඬො මං අතිකකම්මා නකලලෙ මා අකකම්මා සිසෙහහිසග ගවජතු. තංබුඩස්ස මං අකකමනං මෙ හිතාය භවිස්සතිති. ආසි වෙතසොති වෙතසො පරිචිතතෙකා අගොසි.

ඉධ සාසනො අඤ්ඤාතකවෙසෙන අපාකවවෙසෙන ධම්මං සම්මිකතෙන, මෙ මයා කිංපයොජනං. දස්සිනාති ථාමදස්සිනා. අත්තතොථාමබලං පස්සමානෙන මෙමයා සුර්සෙන එතෙන තිණ්ණෙන කිංපයොජනං. අථවා, සුර්සස්ස ථාමදස්සිතො එකස්සතිණ්ණස්ස මමකිංපයොජනං. චතුර්ථියස්සෙ තතියා. ස දෙවකෙති සදෙවකෙලොකෙ. අබ්බිකාරෙතාති අබ්බිසේත ආකාරෙත. බුඩස්ස මමජ්චිතං පරිච්චිතා කලලපිඨෙ සස්සාබ්බා රෙනාති අස්සො.

තාරෙමිති තාරෙස්සාමි. ධම්මනාවතති අරියසංගිකමග්ග සංඛාතං නාවං. පටිග්ගගොති පටිගණ්හිතං අරගො. කිලෙසෙ තපෙතිති “තපො.” චිරියං. තපො අස්ස අනීති “තාපසො.” “ණො තපා” ති මොග්ගලොකසුතෙතන ණො. “මනාදිගංස ක්” ඉති සුතෙතන සක්පච්චයො. ජවා අස්ස අනීති “ජවිලො.” “පිච්ඡාදිතිලො” ති මොග්ගලොක සුතෙතන ඉලො උග්ග තාපනන්ති උග්ගත තාපනං. අපරිමෙයෙති මාසසංවර්ජිතාදි හි මානෙතං අසක්කුණෙයෙක කප්පෙ. අප්පාල රුක්ඛමුලෙති තස්ස තිග්‍රොධස්ස අප්පාලකා ගත්තා නිසිදනති. තෙනස්ස “අප්පාලතිග්‍රොධොකෙචනාමං උදපාදි” ති මහාවග්ගච්ඡායසීකථායං වුග්ගං. නාප්පන්තිති “අප්පා.” මනතාතං නාප්පකායකාති අස්සො. අප්පාලෙතති ආදියන්ති නිදාසං එස්සාති “අප්පාලො” ති මහාවග්ගච්ඡායසීකායං වුග්ගං.

තෙරජරුස්සාති තෙලජලායාති චත්තඤ්ඤ ලකාරස්ස රකාරං

* “අකාසනගතා.” එංගලිස්හක්කර බුඩ්ධංසෙ.

කතා තොර්ජරයානි වුණා. කද්දම්සෙව්ලපනකාදි දෙසර්ගින සලිලායානි අණො. කෙව් නිලජ්ලායානි උක්කබ්බ තොර්ජරයානි වුණත්ති එදත්ති. නාවලෙව් තදසානදියානි වෙදිතබ්බත්ති, මහාවගන විතඤ්ඤායං වුතතං. විග්ගහො පන එඬං කාත බ්බො. තොලංනිදෙදුසංජලං අස්මිනති “තොර්ජර.” නිලංනි ලවණණං ජලං අස්මිනති “තොර්ජර” ති.

පායාසනනි පරමංඅත්තං. අදති අදිසානි හකබ්බසානි. අදහු ජිනා වා. උපපතිනි නි එසානි ගව්ච්සානි. තණොනි ධානණො. තස්මිං වා ගතකාල. ජනොතිනි “ජනියා.” මායානි එතථ මානි පටිසන්ධි නිපාතො. යා සදෙදු ගන්තවාවණො. නත්තී යා මහා ජනානංගවනං එනිසාගතතුහුතායානි “මායා.” තුලෙහ මා යාථ මා ගව්ජථ ඉච්ඤාකඤ්ඤාය රුපසම්පතනං පසාදානි වචන මුපාදුය “මායා” නිනාමං ලහතිනි අධිපායො. උපසිසානි මං ජිනනති ඉං. ජිනං බුබ්බිජංතුණ අයනති අයං සුමමිතාපයො තිර බුබ්බිජං බුබ්බුතුණ උප්පතොනානි ආමොදිතා නරමරු. උප්පව්ඤ්ඤාදුති උත්තාදසදු. අප්පොසොනනිනි ගත්ථෙති බා හා අහිගනනති. විරජ්ඣියාමොනි නපාසුඡිසාම. ගෙසාමානි හවිස්සාම. ඉමනති ඉමස්ස. සාම්ප්පණි උප්පොගවචනං. පටි තිඤ්ඤානි පටිමුඛංතිණං. විරජ්ඣියානි විරජ්ඣිනා. තත්ථානි ධා නෙ. ජිනසුතොනි දිපඤ්ඤාසත්ථිනො සාවකා. දස්සනං මෙ අ නිකකතොනි මම දස්සනවිසයං ගවති අනිකකතොන ජහිතො. අනිස්සතොනි පර්ජසුථො. පල්ලඤ්ඤාමොහුජ්ඣානි කතපල්ලං කො සුත්ථො පුප්ථරුසිලිනි නිසිදිනති අණො. කොතොනි රුපාදව රුපාදවිර කොතො. යාසුබ්බති යානි නිමිතොනි පුබ්බො. වි හතතිලොපං කතා වුණත්ති වෙදිතබ්බො. පද්ධස්සන්තිනි පදි සසිංසු. සවතතිගොනි නදිගො. මානුස්සකානි මනුස්සානං ස න්තකා. දිබ්බානි දෙව්තානං සත්තකා. තුර්ගානි.

“ආතතමෙව විතතං ආතතවිතතං කතං,
සුසිරමෙති තුර්ගං පමංගික මුදිරිතං.” ති

අහිමානප්පදිපිකායං වුතතං. අහිරවනනිනි අහිනදනති. අ හිවසානනිනි අහිවසිංසු නිපතිංසු. ආහුජ්ජනිනි ඔසකකති වු පසමතිනි අණො. අනොවුණෙනානි අනොවුණෙපි. හුමමත් ථෙකරණවචනං. අථො අනොවුණෙති අනහිවුණෙපි. නානි නිපාතමකං. අනොවුණෙනානි පදං උබ්බිජ්ජති පදෙ අධාගෙ

මහියානිපදං උබ්බජ්ජිතිපදෙ අපාද්ධනං. තනුගොතිති මරමත්තකොගොති. විගතා විනඩා. තෙනලිගතොති තෙනකාරණෙන. යාවතාති යතතතා. කුඩ්ඩාති පාකාර. අලෙඤ්ඤිවචනාති චේධාඅප්පච්ඡාදනා. එකංඝවචනාති අභ්‍යෝ. චෙවිහාගා “චිධා.” චිධානංභාවෝ “ලෙඤ්ඤි.” “ඤ්ඤානාගාලෙඤ්ඤි” ති ඤ්ඤා. ඤ්ලොපො. ධකාරස්ස පරගමනං. ඉකාරස්ස එ. ‘යචතතතා’ දෙ කාරග්ගගණෙන යකාරසහිත ධස්ස ලෙඤ්ඤා. තත්ථිලෙඤ්ඤිං එතස්සාති “අලෙඤ්ඤි.” එතස්ස වචනස්ස ලෙඤ්ඤිං තත්ථි ඉති තස්මා තං වචනං “අලෙඤ්ඤි.” අලෙඤ්ඤි වචනං යෙසතෙන බුධා “අලෙඤ්ඤිවචනා.” ආපනනසත්තානත්ති ආපනනා ලබා සතතා සුත්තා යාති තා ඉත්ථෙයො “ආපනනසත්තා.” භාරමොරොපනනති ගබ්භස්ස මරොපනං. ගජ සුත්තං අගං උඩං අගො යාවතා දසදිසා අත්ථි තත්ථි තත්ථිදිසාසු ධම්මොදායා ධම්මොදායං බුඩ්ධකරෙ බුඩ්ධාචාරකරධම්මෙ ඉතොචිතොව විචිතාමි උපපරික්ඛස්සාමිති සම්බුද්ධො.

උඩං අගො තත්ථාති පදනකං. ධම්මොදායාති පදෙ ආධාතො. යාවතාතිපදං දසදිසාති පදස්ස විසෙසනං. දසදිසාතිපදං අත්ථිති පදෙ කතතා. ධම්මොදායාති පදං ධම්මෙතිපදෙ සමුදායාධාතො. අථවා ගජ අගං උඩං දෙවලොකෙ අගො මනුස්සලොකෙ දසදිසාසු. යාවතා යාවතිකා ධම්මොදායා සභාද්ධම්මානං ධාතුයා සභාවධම්මානං. පචතති තාවතිකෙ බුඩ්ධකරෙ ධම්මෙ ඉතොචිතොව තත්ථතත්ථ විචිතාමි උපපරික්ඛස්සාමිතිසම්බුද්ධො. ඉතොචිතොවාති පදං විචිතාමිති පදෙ ආධාතො. උඩං අගොති පදවයං. පචතතාතිපදෙ ආධාතො. දසදිසාති සසකමස්තපෙ පඨමා. තස්මා දසදිසාතිපදං පචතතාති පදෙ ආධාතො. සුබ්බකෙහිති පොරුණෙහි බොධිසත්තෙහි. දනපාරමිතත්තිදුතපාරමිතෙව. ගවජාති පුරගං. යථාපි යස්ස කසෙවි යෙන කෙනවිඋදකාදි චත්ථුතා සම්පුණ්ණො අගොකතො කුලභානිස්සෙසං තං උදකං වමනිඵව, තත්ථ තං උමිතං උදකං තපරික්ඛනිතිසම්බුද්ධො. යස්ස කසෙවිති කරණෙන සාමිද්වචනං. තත්ථාති කම්මසො සත්තම්. තපරික්ඛනිති තපච්චාගරහිති අධිප්පායො. බුඩ්ධම්මාති බුඩ්ධකාරකධම්මා. බොධිපාවතාති සබ්බස්සුතස්සුණ්ණපරිපාවතා. ආසෙවිතං නිසෙවිතත්ති භාවිතවෙවබ්බුලිකතව. යථා වමරි නිස්සිම් යත්ථකත්ථවී ධාතෙ පතිලග්ගිතං වාලංරක්ඛනි තත්ථධාතෙ මරණංඋපෙති වාලං. ත

විකොපෙති නජීඤ්ඤි. අරවා යථාපිවාලංපාලෙති කිස්මිවිද්‍යා
තොපජ්ජන්ති. පතිලන්තිතෙ චමරි තත්ථ මරණං උපෙති වා
ලං. වාලං නවිකොපෙති. චතුසුභුමිසුති පාතිමොක්ඛාදිසු චතුසු
සංවරසුමිසු විහත්තාතිසිලාති. පාතිමොක්ඛසංවර ඉන්ද්‍රියසංවර
ජිවපාර්ශ්ව පච්චෙක්ඛනාතිසිලාති විහත්තසිලාති පරිසුරයා
ති අධිපායො.

අඤ්ඤරෙති බක්ඛනාගාරෙ. * දුබ්බිතොති දුක්ඛපිළිතො. ත
ත්ථාති බක්ඛනාගාරෙ. භවතොති සබ්බභවෙහි. භික්ඛනොතා
ති පිණ්ඩංගාවතොතා. භික්ඛනාගාරෙ මජ්ඣිමෙහි භික්ඛනාගාරෙ මජ්
ඣිමාතිකුලාති. ලිඛිතවිපල්ලාසො. යාපනත්ති යාපනමයං.
ආහාරං. චුම්බනත්ති පණ්ඩිතත්තං චුම්බනෙතිපිපායො. ත
ත්ථාති බත්තිපාරමිතං. සබ්බං වත්ථුං. නික්ඛෙපත්ති නික්ඛිත්
තං. පටිසද්දයත්ති පටිසොදයාව “පටිසද්දයා.” තෙන
නික්ඛෙපෙන පටිසසිතොගං නක්ඛෙතිති අත්ථො. පටිසංතයා
තිපිපායො. පටිසත්ති කොධං. තයාති නායනිකානිකාය. ස
මමානාවමානක්ඛමොති සමමානස්සව අවමානස්සව බමො ස
හො. ඔසධිති ඔසධිතාරකං. උදිතංදිකා ඔසධාති ගණහත්
ති තස්මා සො තාරකො ඔසධිතාම. තුලාභුතාති පමාණභුතා.
සදෙවකෙති සදෙවකස්ස ලොකස්ස. සමයෙති වස්සසමයෙ.
උතුච්ඡේදයසුති ගෙමනනාගාරිකයසු. උතුච්ඡේදිපිපායො. සම
යෙහි ගිම්හෙඋතුච්ඡේදිති ගෙමනනව වස්සානෙව. නවොක්ඛ
කමත්තිති නප්පගච්ඡති. විජිතොති අත්තනොවිජිතො. ජමා
සෙ පච්ඡිමදිසං. ගච්ඡති ජමාසෙ සුඛදිසං. ගච්ඡති නි වදනති. නං
පි සචෙසුති නම්පිසචෙසු. මාවොක්ඛමසිති පදෙ ආධාතො.
විජිතොති සචෙවිජිතො. අරවා සචෙසුතිසචායං. විජිතො
ති පදෙසමබන්ධො. සාමිඅත්ථො සතතමි. කසමා විකාය “සචෙ
ස්සවිජිතො” ති දස්සනතො. සෙලොති සිලාමයො. “යථාපිප
බ්බතොසෙලො නික්ඛාතො සුප්පතිවිජිතො” ති පිපායො. භු
සවාතොහිති බලවවාතොහි. සමත්ති තුලාමෙව. ඵරතිති පුස
ති. රජොති ආගත්තුකරං. ජලත්ති සරීරඋච්ඡිතසෙදරලං
රජොමලත්තිපි පායො. මලනති සරීර උච්ඡිත සෙදමලාදි.
කොපානුතය වජ්ජිතාති කොප සිතොග වජ්ජිතා. තදුබත්ති ත
තොදසතිපාරමිති. තතො දසපාරමිතො උචං අඤ්ඤා චුම්බකාර
කමමිමො නාමිති අත්ථො. තතුබත්තිපිඅත්ථි. තත්ථාති තාසුදස

* “දුබ්බිතො” කමෙධාර. “දුබ්බදිතො” කත්ථමි.

සු පාරමිසු. පරිබ්භිති පරිපුරෙතොති නිබ්බානි. ඉමෙ ධම්මෙ ඉ මෙ දසපාරමි ධම්මෙ. සභාව රස ලක්ඛණෙති සභාව රස ලක්ඛණ නො සමමසනො උප පරික්ඛන්තස්ස මහාසත්තස්ස දස සහස්සි ධම්මනෙපෙත වසුධා පකමපථ බසුධා කමපථාති සම්බන්ධො. ස මමසනොති අනාදරෙ ජවිඪි. සභාව රස ලක්ඛණෙති පදං සමම සනොති පඳෙ නතියා විසෙසනං. නතියත්තෙ උතියා. කසමා ටිකායං 'නනො' නි දස්සනනො. සහසාවෙන සහාවො. සහා වොව රසොව ලක්ඛණෙව "සභාවරසලක්ඛණො." දස සහස්සිති පදං වසුධාති පදස්ස විසෙසනං.

වසුං ධනං ධාරෙති නි "වසුධා." වසුං ධනං ධීයති ධීපියති එ ඥාති වා "වසුධා." වලිත්වා වලිතාය පඨවි රවති. වලිති නිපි අඤ්ඤි. පිළිනංඋච්ඡුයත්තං ඉව තෙලයනෙන වක්කං යථා. පර්වෙ සනෙති භතනං පර්විසති හුරති එතොති "පර්වෙසනං." භක්ත කිව්වකරණස්සානං. සා නි පර්සා. තත්ථාති පර්වෙසනෙ. හුම යාති "හුමිතං." ස්වාති "ස්වාතං." සාමි අඤ්ඤි පච්චිත්තා වච නං. ස්වාතං අනෙකසහස්සානිති අඤ්ඤා. සමුණ්ණො මජ්ඣිමා න ත්ථාති, තත්ථ ධාරෙත සමුණ්ණානිවෙව මජ්ඣිමානිව. උබ්බන්ධා ති උත්තාස හදයා. භත්තාති විබ්භත්ත විත්තා. උබ්බන්ධාති ආ දිති අඤ්ඤාමඤ්ඤා වෙච්චනාති. තං විනොදෙහිති තං උපද්ද්වනහ යං විනොදෙහි තං විනාසය. තෙසං තද්දති තෙජ්ජනෙ තද්. උ පයොගඤ්ඤි සාමිවචනං. විස්සත්ථාති විස්සත්ථ විත්තා. පථවික මපනෙති පදං. මාහාරාති පඳෙ හෙතු. පථවි කමපන කාරණාති අනෙථා. අථ අහං යං සුමෙධ පණ්ඩිතං සුමෙධො බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති ඉති බ්‍රාහ්මණි. එසො සුමෙධ පණ්ඩිතො පුබ්බකර්ත සෙවිතං ජිනෙහි බොධිසත්තකාලෙ සෙවිතං ධම්මං පාරමිධම්මං සම්මසති. අසෙසනො බුද්ධුමිං බුද්ධස්සහුමිං ගොවරධම්මං පාර මිධම්මං. සම්මසනො සම්මසත්තස්ස නස්ස සුමෙධපණ්ඩිතස්ස, තෙන සම්මසනකාරණෙන සදෙවකෙලොකෙ දසසහස්සි අයං පඨවි කම්පිතා. තස්සාති අනාදරෙ ජවිඪි. අහං බුද්ධාණං සමා දයිත්වා ආරම්මණකරණවසෙන ගහෙත්වා පාරමිසු මානසංද ලහං කත්වානාති සම්බන්ධො.

දිබ්බංසුප්ථං දෙවා සමොකිරන්ති මානුස්සස්සංසුප්ථං මානුස් සකා සමොකිරන්ති. උතො පුග්ගලනිකායා ආසනාවුඨිගත්ත ස්ස මම සුප්ථෙහි සමොකිරන්ති පුරෙත්තිති සම්බන්ධො. දිබ්බ

පුප්ඵං දෙවා සමොතිරන්ති මනුස්සකා නෙ උතො පුග්ගලා
 සොත්ථිං සොත්ථි භාවං වෙදගන්ති වෙදසිංසු සඤ්ඤාපෙසුං තුස්සං.
 මහත්තං පඤ්ඤං පත්ථනං තථං යථිච්ඡිතං යථා ඉච්ඡිතං තං ප
 ත්ථනං ලභස්සු. ච සදෙදා දෙවාව මානුස්සකාවාති යොජෙතඛි
 බො. යදිච්ඡිතන්තිපි අත්ථි. පුස්සාති පාපුණාති. බොධිත්ති ස
 ඛිබ්බස්සුතස්සු. අරහත්ත මග්ගස්සු මපි. පුප්ඵසිති පුප්ඵස්සු.
 බුද්ධිරොති බුද්ධිංසු. ජිනබොධිගන්ති ජිනානං බුධානං බො
 ඛිගං. සඛිබ්බස්සුබොධිමුලොති අත්ථො. පුණ්ණො මා අස්මිත්ති
 “පුණ්ණමායො” යදිදිනාසුතන්ත ණො. සාගමොච. පුණ්ණ
 ලාගෙතිපි පාඨො. පුණ්ණොමා ඵතස්මිත්ති “පුණ්ණමායො.” ඵ
 තස්මිං දිවසෙ මා චන්දෙ පුණ්ණො ඉති තස්මා සොදිවසො “පු
 ණ්ණමායො.” තස්මිං පුණ්ණමාති චතතබ්බො. “සුචි සමාසතන
 ගතාන මකාරතො” ති සුතෙතන සමාසතන අකාරගමං ක
 න්තා “යථමදනතරලාවංගමා” ති සුතෙතන යකාරගමං කන්තා
 පරක්කරං තෙත්වා චිත්තචුප්පත්තාදිං කත්වා පුණ්ණමායො
 ති රූපසිධි වෙදිතබ්බො. තාපෙනාති ආලොකන. ලොකාමු
 චිත්තවාති ලොක ඛිමෙම අලිතෙතාසුත්තවා. ඔසරත්තිති පච්ඡෙතති.
 ඔසරත්තිති උපගච්ඡන්ති. උසරත්තිතිපි අත්ථි. තචත්තිකෙති
 තච සත්තිකෙ. තෙහි ති දෙවමනුසෙසති. පුත්තසතෙතාති
 සමුත්තා පුත්තො පරමිමුතා පසත්තො. පුත්තෙති වා දිපංකරදිති
 පසත්තො. ඉමස්මිංපක්කෙ තෙහිති පදං පුත්ත ඉති පදෙ තතියා
 කතනා. දසඛිමෙති දස පාරමිඛිමෙම. පච්ඡෙතති ඛිමිකප
 ඛිබ්බො මහාවතංපාචිසි. *

තෙහි ජනා. තස්ස දිපංකරස්ස තං දිපංකරං. සත්පුත්තො
 සත්ථාරං සරණං ඉති උපගම්මං. උපගොගෙ සාමිච්චිතං දක්ඛිනං.
 නිච්චි පුත්තලං. සොති තථාගතො සාමඤ්ඤං සාමඤ්ඤ ඵලසංඛා
 නෙ චතුරෙඵලමුත්තමෙ කස්සචි පුග්ගලස්සදෙති සො අසමෙ ප
 ච්ඡිසමිදා සංඛාතෙ ඛිමෙම කස්සචිදෙති. ජනකායන්ති ජනසමු
 ගං. ඔච්ඡිති ඔච්චි. කාල විපර්යායෙන වුත්තං. මහාගනුති සී
 ගගනු. උසගසෙසව බන්ධො යස්සසො “උසගක්කෙසො.” සමච
 ච්චාරක්කෙසොති අත්ථො. දිපංකර සනාමකොති දිපංකරතා
 මො. අථවා. යස්ස අතතතො නාමං සනාමං. දිපංකරෙ ඉති
 සනාමං යස්ස සො “දිපංකරසනාමකො.” දුග්ගතිත්ති දුග්ගති
 තො, නිස්සක්කත්ථෙ දුග්ගා. සතසගස්සෙපි යොජතෙති අතෙ

* ඉධ සුමෙධ කථාවත්ථු නිවිසිතන්ති දක්ඛිනං.

කසතසහස්සෙපි යොජනෙති. පඨමාභිසමයෙහි පඨමෙ ඛණ්ඩෙ පටිලාභෙ. පුන පච්ඡා. තාරදකුට්ඨිනි තාරදකාම පඬ්ඨතෙ. ජිනෙ පච්චෙකගතෙ ගණංපභාසා විලෙකත්ථාසා ගතෙ. චිත්තම ලා, සතකොට්ඨො ඛණ්ණසථා. සමිංසු සත්තිපතීංසු. සුදස්සනසි ලුච්චයෙති සුදස්සනකාමකෙ පඬ්ඨතෙ. වරණොති වරත්තො දසවිසසහස්සානන්ති දසසහස්සානං විසසහස්සානම. දසසහස්සම විසසහස්සම “දසවිසසහස්සානි.” ධම්මාභිසමයොති චතුස විවධමිම පටිලෙඛො. එකච්ඡන්තන්ති එකස්සවෙව චන්තම. ත ථා දිපඛිකරස්ස භගවතො සාසනං. චිත්ථාර්කං මහත්තප්පත්තං බහුජ්ඣාදං බහුති පණ්ණිනෙහි දෙවමනුස්සෙහි නිශානිකත්ති ඤාතං. අධිසිල සික්ඛාදිති ඉධං. සමාධිආදිති ථිතං. සුදුසොධිතං සුදුසගවතා සොධිතං විසුඛිකතං. ආහු අහොසි.

ජලහිංසු මහිඨිකානි ජලහිංසුණං මහිඨිකානං වාතාර්සත සහස්සානි දිපඛිකරලොකවිදුං සබ්බදා පරිචාරෙත්ති. තෙන සමයෙන තස්මිංසමයෙ කෙවිතිකුණ්ණෙකං අප්පතතමානසා අප්පතත අරහතො මානුස්සභාවං ජගත්ති තෙහිකුණු ගරහිතා භවන්ති. අප්පතතො මානසංයෙහි තෙ “අප්පතතමානසා.” සුපුප්පිතං සුච්ඡිකිකසිතං පච්චතං පසත්ථච්චතං චුධිප්පතතං පච්චතං තාදිහි ඛණ්ණසථෙහි විමලෙහි අරහත්තෙහි සදෙවකෙ ලොකො උපසොභන්ති සමෙකො. පච්චතං එව “පාච්චතං.” සාසනං. ජ නිශානි ජිනතානි. දිපරක්ඛොව්ඨිති සමප්ප්ලිත දිපමාලා රක්ඛො ඉති. පුල්ලිතො සාලරජාඉති. සාව ඉධි සාව සමපතති ආනුභාවො. සොචයසො සොච පරිචාරෙ. සබ්බං සමන්ත රහිතත්ති තං සබ්බං. යථා වුත්තප්පකාර සමපතති ජාතං. සමත්තරහිතං අපගතං. නුත එකතෙන සබ්බංධාරි රත්තා තුච්ඡා සුදුසු අතතරහිතා. සබ්බ සංඛාරහි ඉති එත්ථ ඉති සදෙදු චුත්තං. ගෙන බුධ්විංසෙහි එත්ථ එතත්ති පදසස සරුපතිදසනං.

එකං අසංඛෙය්‍යන්ති සෙලනාමකං. අසංඛෙය්‍යං අනිකකම්භා සාරනාමකෙ කප්ප කොණ්ඩියෙඤ්ඤා නාමස්මා උදපාදී. එකං අසංඛෙය්‍යං සාරඅසංඛෙය්‍යං අනිකකම්භවා එකස්මිං යෙවක ප්පෙ සාරමණ්ඩිකප්පෙ චන්තාග්‍රෙ බුධා නිබ්බතනිංසු. වෙමානිකභානානි විසුං මානා විමානා අස්සඅජීති. “වෙමානිකො.” වෙමානික කනිඨ්භානානි අත්ථො. අනුපුබ්බිකප්පත්ති දානාදි අනුපට්ඨාපිකථා. ආකප්පසම්පත්තානි ඉරියාපට්ඨසම්පත්තා. උ

බති දහති “උකඩලි.” “දවසාදයෝ” හි මොග්ගලානසු තෙතන ලි පච්ඡයෝ. සුවණ්ණ පට පර්යොනඛාති සුවණ්ණ ප චෙන පර්යොනඛා. සායංසුසුප්පිත කුසුමානම පාතො රචනක සකුණානම වසෙන සලලකෙඛසිති සමබ්බෙය්ඤා.

කිංපන පෙතනිති පුට්ඨා වෙ. පසානතසෙසව ම ගායනාසයාති මහාසතෙත පස්සතෙන එව. නිස්සඤ්ජනාති එ ලෙන. නිහාරෙනාති නයෙන. දණ්ඩදිපිකා වෙසිත නිසාවෙ නාති දණ්ඩදිපිකාය වෙසිත නයෙන. රතනස්ස මත්තං පමා ණං “රතනමහං.” මජ්ඣෙකි රතනමහං මකුලං එතිස්සාති “රතනමත්තමකුලා.” රතනමහමකුලා ව සා සතසග්ගසග්ගාති කා වා ති රතන පෙය්ග්ගාතිකා. සප්පියාති සප්පිතා. සප්පති පචතතති “සප්පි.” සප්ප ගමනෙ ඉ පච්ඡයෝ. උ සුමත්ති උස්මං උසගති නිදහති “උසුමං.” “උසකුසපදසු බාකුමො” හි මොග්ගලාන සුකෙතන කුම පච්ඡයෝ. නග ඤ්ඨිති නප්පසති. බවෙමා දුතවෙනතාදි බවෙමා. හවෙ එක තෙතන බමමචාරි පුත්ගලං රකඛති. සුවිණ්ණො බවෙමා සුබං ආවහාති ජනෙති. බමමචාරි පුත්ගලො දුත්ගතිං නගව්ජති ඉති එසො සුවිණ්ණො ජනෙත සුවිණ්ණස්ස බමමස්ස ආති සංඝො.

සාවිත්තාති පදං ජනෙසිති පදෙ කතතා, උණ්හභාවතති එ ඛභාවං. වසති ජිඤ්ඤාති සිග්ගතාති “වාසි.” වස ජෙදනෙ. ණි පච්ඡයෝ. පරං සසති හිංසති “ඵරසු.” “යද්දිනා” උ පච්ඡ යෝ. පසා පො, සලොපොව. වාසිව ඵරසුව “වාසිඵරසු.” වාසිඵරසු ගත්ඤ්ඤා යසස සො “වාසිඵරසුගත්ඤ්ඤා.” වාසිඵරසු ගත්ඤ්ඤා තිපි පාඨො. මණ්ඩපොති මණ්ඩයති ජනෙති “මණ්ඩපො.” “විටපාදයෝ” හි මොග්ගලාන සුකෙතන අප්පච්ඡයෝ. අඵවා මණ්ඩං සුරියරස්මිං පාති නිදාරයති “මණ්ඩපො.” සවිකාති කුමහරපා. අත්තත්තතොති අතෙතඅතෙත. කිංකිණීකපා ලනති කිංකිණීකාය බන්ධනපාලං. කණ්ඨි සද්දං කාරොතිති “කිංකිණීකා.” කණ්ඨ සදෙද. “කිංකිණීකාදයෝ” හි මොග්ගලාන සුතෙතන ණිකපච්ඡයෝ. කස්ස චිතතං අස්ස ඉ. නි ග්ගතිනාගමොව. යසා කිංකිණීපාලසා මඤ්ඤාතෙරිතසා පච ඛිගිකස්ස තුරියස්ස ඉච මධුරසදෙද නිගමිජති. ආධාරකාවාති පතතාධාරකා. පචචණ්ණාය පිතිසා පචගෙද්ද පිතිසා. පච ක

භාෂණමමණානිති පවෙව කභාෂණානං අමිමණානි. “අසද්දෙණාතුඅමිමණං” ති අභිධානපදිපිකා.

කොලමේනි අත්හිමිනි ඔලම්බනිති “කොලමේබා.” ක ඔපුබේබා ලිවි අසනො. කොලමේබ නිපි අනී. බිරස්සානි බිරං. සනාපාක පකේකනි සනපාකේනපකේක. සනාපාක භාවෙන පක්කෙතිපි පාඨො. සවපානභාවෙන පකේකනි අනො. එකනතරිකානි එකාදි වසෙන අත්තරිකා. අථවා එකෙන ජනෙන අත්තරිකා. උපහාරනති පුජනං. වණ්ණනති ගුණං. උතතරිසමෙහනානි උතතරස්මිං දෙහනාගෙ ආසජ්ජයතිති “උතතරස්මිහි.” නාගරුකේබානි නාගව්ජනිති “නාගො.” ආදිමිහි දිකො. රුහනි උඞං උඞං ආරොහනිති “රුකේබා.” රුහ ජනෙන. “මුඛාදයො” ති මොගගලොක සුගෙන න බො. නාගො ව සො රුකේබාවාති “නාගරුකේබා.”

එකං අසංඛෙය්‍යං ජේයසංඛෙය්‍යං නාමකං අසංඛෙය්‍යං අතික්කමිනා එකස්මිං කප්පෙ වරකප්පනාමකේ කප්පෙ නයො බුඛානිබ්බතතිංසු. අජ්ජනරුකේබානි අජේති ධන සමයං කරොතිති “අජ්ජනො.” අජ් අජ්ජනෙ. “වජ්ජාදි” මොගගලොකසුත්තෙන කුත පච්චයො. සොනරුකේබානි සුතනි ගව්ජනි පච්ඤනිති “සොණො.” සුනාගතිංසං ණො.

එකස්මිංකප්පෙති සාරකප්පනාමකේ කප්පෙ එකොව පදමුත්තරබුබ්බොනාම උදපාදි. රථේ නිසුගෙනා රභියො. මගත්තොව සො රභියොවාති “මහාරච්ඡියො.” සාලරුකේබානි සාගෙ අස්ස අනීති “සාගො.” “සඛාදිනොණො” ති සුගෙන ණො. “දෙබ්බස්සවා” ති චකාරෙන රඤ්ඤො. අභිසාලිනියං ජාතකථකථායං අපදනභිකථායම පදමුත්තරස්ස භගවතොසරීරං අභාසිති ගත්ථිදේබ්බනති වුත්තං. බුඛවිංසකිකථායං පන අභිපණ්ණාස ගත්ථිදේබ්බනති වුත්තං.

සුමෙබොව සුජානොවාති එකස්මිං කප්පෙ මණ්ඩනාමකේ කප්පෙ වෙ බුඛානිබ්බතතිංසු. මහානිමිරුකේබානි, නමති එලභාවෙනානි “නිමේබා.” නම නමනෙ. “නිමිඛාදයො” ති මොගගලොක සුගෙන බ පච්චයො. නමස්ස අකාරස්ස ඉ. අථවා නියතිති “නිමේබා.” නි නගෙ. ‘යද්දිනා’ බො මොත්තොව. රථුප්පාදනති රථේ උප්පජ්ජනක සුඛිකං. මහා වෙණුරුකේබානි පච්ඤනිති “වෙණු.” වෙති පච්ඤනතිති “වෙණු.”

වි ගමනෙ. “රවීනාතිණ්ණ” නි මොග්ගලලාන සුතෙතන ණ.

එකස්මිං කප්පෙති එකස්මිං සාරනාමකෙ කප්පෙ. පියතු රුකෙඛාති පියගභාවං ගච්ඡතිති “පියතු.” ‘යද්දිනා’ උ. ව මපක රුකෙඛාති වමනති අදෙනති එතොති “වමො.” නගරං වම අදෙන. ප පච්චයො. පඨමකාලෙ වම්පා නගරපානො “වම්පකො.” ක පච්චයො. රත්තංකුරවක රුකෙඛාති රත්තං අංකුරං යස්ස සො “රත්තංකුරවා.” රත්තංකුරවා එව “රත් තංකුරවකො.” ඩ්විධාරතාවණ්ණතාය ඔඨේන සද්ධියා ඵලා ය ස්ස සො “ඩ්විධාවළො.”

එකස්මිං කප්පෙති සාරනාමකෙ කප්පෙ. කණිකාර රුක් ඛොති අබ්බිතාය අත්තාතං කණං කණිසං කරෙතිති “කණි කාරෙ.” ඨි ලොපො. ණ පච්චයො. එකස්මිංකප්පෙති සා රනාමකෙ කප්පෙ. අසනුරුකෙඛාති අසියති භක්ඛියතිති “අ සනො.” අස අසනෙ. සු පච්චයො. රිද්ධං විජිතවාති “විජි තාවි.” ආමලකරුකෙඛාති ආහුසො අමනං මලති ධාරෙතිති “ආ මලකො.” මල ධාරණේ. ණවු පච්චයො. එකනවුති කප්පෙ ති සාරනාමකෙ එකනවුතිකප්පෙ. පාටලිරුකෙඛාති පදති ග ච්ඡති පවතතතිති “පාටලි.” පද ගමනෙ. අල ප්පච්චයො. ‘න ද්දිතොර්’ එකතිංසෙ කප්පෙති ඔණ්ණිනාමකෙ කප්පෙ. පුණ් ඩරිකරුකෙඛාති සෙනම්බරුකෙඛා. පුණ්ඛියතිති සෙනවණ්ණව සෙන ඛණ්ඩියතිති “පුණ්ඛරිකො.” පුණ්ඛ ඛණ්ඩනෙ. ණවු පච්චයො. රතාරගමො. අථවා පණ්ඩරං සෙනවණ්ණං අස්ස රුක්ඛස්ස අතීති “පුණ්ඩරිකො.” “දණ්ඩාදිතොඉකර්” නි සු තෙතන ඉකො. ‘යද්දිනා’ පස්ස අකාරස්ස උ. මහාසිරිසරුක් ඛොති සප්පදභිකාලාදිසු සරියතිති “සිරිසො.” “සිරිසාදගො” නි මොග්ගලලාන සුතෙතන ඉසො. සරධාතුස්ස අකාරස්ස ඉ. අථවා සරති රෙගං හිංසතිති “සිරිසො.” පටුණ්ණරඨේ ජා නො පවො “පටුණ්ණපවො.” විණ්ණරඨේ ජානො පවො “වි ණ්ණපවො.” කොසනො කිම්ගබ්භනො ජාතං “කොසෙය්‍යං.” එය්‍ය පච්චයො. කම්යතිති “කම්බලො.” කමු ඉච්ඡා කතතිසු අල පච්චයො. මරේඛ ඛකාරගමො. දුකෙඛන කුලානෙ ආ හරියතෙති “දුකුලං.” කුල ආහරණේ. පර්ජුණ්ණපවොව විණ්ණපවොව කොසෙය්‍යව කම්බලව දුකුලව පතතුණ්ණපෙ- දුකුලාති. පතති යාතිති “පවාකො.” ඛජො. පත

ගමනෙ. “බලපහරනා” නි මොගහලාන සුකෙතන ආකො. සුවික්කේනා බවිතො පතාකො “සුවික්කේනාකො.” උද්ධති හිංසිතති වා “උද්ධති.” උ පුබ්බ උද්ධ හිංසායං. ‘යද්දි නා’ අතෙ. නිග්ගහිතාගමො ඵකංසා බකාරංසා ලොපො. අ බොහාගං රුළහති “නිග්ගොබො.” නි පුබ්බො රුබ්. ණ ප ච්චිතො. උසා ම. ගකාරගමො. ලඬං බසාකරණං යෙන සො “ලඬබසාකරණො.” බොධිසත්තොති පදං ආගමිති පදෙ කතො. යෙ දුනපාරමිතාදයො බුබ්බකර් බම්මා අතෙන බොධිසත්තන දිඨ්ථාති සම්බන්ධො. අතෙනාති පදං දිඨ්ථාති පදෙ තතිසාකතො. මනුසසාහො මනුසසත්තං. මනුසසත්තං. ලිඬගසම්පතතිති පුර් සලිඬගසම්පතති. හෙතෙති අරගතතංසා උපනිසාය සම්පතති. සසාරදස්සනාති බුබ්බතං සම්මුඛා දස්සනං. පබ්බත්තාති අනා ගාර්යාහො. ගුණසම්පතතිති කොනාතිඤ්ඤා ගුණපටිලාභො. අබ්බාතෙති අබ්බාතො. ජිවිතාදි පරිච්චායොති අතො. ජ්ඤ තාති බුබ්බතාපත්තියං ජ්ඤසමායොගො. අභිධම්ම සමොධානා ඉමෙසං අභිතතං බව්මානං සමොධානෙන අභිනිසාගෙ මුලපඨ නා සම්පන්නි. ඉති ඉමෙ අභිධම්මෙ සමොධානෙනා හඤ්ජ පෙ පාරමි ඉති දුනපාරමිතාදයො, බුබ්බකර් යෙ බම්මා දිප ඩකර් පාදමුලෙ කතාහිනිසාගෙන අනෙත බොධිසත්තන දිඨ්ථා ති සම්බන්ධො. සමොධානෙනාති පදං කතාති පදෙ පුබ්බකාල ක්‍රියා. කතාති පදං දිඨ්ථාති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. චතුර්විසති යා පෙ පෙ ලඬබසාකරණො බොධිසත්තො තෙ ධම්මෙ පුරෙ තතො යාව චෙසසත්තරත්ත හාවා ආගමිති සම්බන්ධො. එවං සබ්බධග සම්පතනා පෙ පුරෙතනා සබ්බපාරමි ඉති එ වං කතාහිනිසාගෙන බොධිසත්තනං යෙන ආනිසංසා සංච ණ්ණිතා කපිතා ආගච්ඡතොති බොධිසත්තො තෙ ආනිසංසෙ අධිගතත්වා ආගතොති සම්බන්ධො.

එවං වුසනායෙන සබ්බධග සම්පතනා සබ්බෙහි මනුසස තන ලිඬගසම්පතති ආදිහි අනෙහි සම්පතනා බොධියා සබ්බ ඤ්ඤාතඤ්ඤා සංධානාය බොධියා නිග්ගා නා කප්පකොටි ස තෙහිපි අතෙකෙහි කප්පකොටිතං සතෙහිපි දිස්මධානං දිස්ස කාලං සංසාරං සංසරත්තා අවිච්චිති නුප්පප්පත්ති. ලොකත් තරෙසු නුප්පප්පත්ති නිස්සාමතණ්ඨා අතෙතාකායනතණ්ඨා පෙනා බුප්පිපාසා පෙනා කාලකර්කා පෙනා නුගොනති.

බොධියා නිශ්චයා තෙනුරු දුග්ගතිං දුග්ගතිං උප්පජ්ජන්තාපි බු
ද්දකාපාණා නගොනති. මනුසොසු ජායමානා ජලිංකා නභව
නති. නෙසං බොධිසත්තානං සොතවෙකල්ලතා වෙකල්ලසො
නා සොත අපරිපුණ්ණතා නහී. තෙනුරු මුග්ගපක්කිකා නභ
වනති. ඉතීභාවං නගවජ්ජති. උභතොධාරජනකා නභවනති.
බොධියා නිශ්චයානරු පරියාපනතා පණ්ඩකපරියාපනතා නභ
වනති. යථා වුතෙතසු වා දෙසෙසු සබ්බෙසු පරියාපනතා නභ
වනති. බොධිසත්තෙසු වා පරියාපනතා අනෙතාගධා බොධිස
ත්තා උභතොධාරජන පණ්ඩකා නභවනති. පරියාපනතා පරි
ච්ඡින්න සංසාර බොධිසත්තා උභතොධාරජන පණ්ඩකා නභවත්
ති. ආනතතර්කෙහි පමානතර්ක කමෙමහි මුතතානෙතරු
සබ්බස්ස සබ්බෙසු හවෙසු සුඛගොචරු යමො තසමො තෙනුරු මි
ල්ඡාදිවිධී. නගෙවනති. කමම කිරිම දසසනා තෙනුරු සගෙ
සු වසමානාපි අසඤ්ඤි අසඤ්ඤිභාවෙ නඋපපජ්ජරෙ. සුඛාවා
සෙසු බොධිසත්තානං හෙතුනාම, උප්පතනිකා හෙතු නවිජ්ජති.
නිකමිමිනිනතා කුසලකමිනිනතා සප්පුරියා පසඤ්ඤානාමා
හවෙ වසංගතා සබ්බපාරමිපුරෙත්තා ලොකස්ථරියා වරනති.
පාරමිසො පුරෙත්තස්සව අස්සබොධිසත්තස්ස පුරිනතතාමාන
න්ති සම්බන්ධො. දුනපාරමිතායාති පදං පුරිත ඉති පදෙ කමමං.
එකත්තෙන පන අස්ස බොධිසත්තස්ස සසපණ්ඩිතකාලෙ අභංගි
ක්ඛාය භික්ඛගෙතු උපගතං සකකංදිකා සකතතානං අතත
තො අතතානං පරිච්ඡිං. දුනතා මෙ මයා සමො ධුග්ගලො
නහී. එසා මෙ මම දුනපාරමි ඉති එවං වුතතං අතතපරිච්ඡා
යං කතෙත්තස්ස දුනපාරමිති සම්බන්ධො. අස්සාති පදං දුන
පාරමිති පදෙ සම්බන්ධො. සසපණ්ඩිතකාලෙති පදං වුත්තත්
ති පදෙ ආධාරෙ. තථාසද්දෙ උපසංහරණ්ණො. ජයද්දිස
පෙ ජයද්දිස කාලෙති ජයද්දිස රජස්ස පුත්තකුතස්ස
අලිනවිත්ත කුමාරස්සකාලෙ. ලුඛකෙහි සුලෙහිති විජ්ඣිතත්
තො සත්තිහිති කොට්ඨත්තො අභංගොප්පත්තෙ ලුඛකානං න
කුප්පාමි. අභංගස්ස මහාරජං බෙලපිණ්ඩංඉව ජබ්බිංසිං.
වජ්ජො රජංවජ්ජත්තස්ස මම ලග්ගතං නහී. නහීසත්තො
අස්සාති “නිස්සත්තො.” නිස්සත්තස්ස භාවො “නිස්සත්තතා.”
අභංගසංඝාය විචිනත්තො උපපරික්ඛිත්තො වුග්ගණං දුක්ඛා
මොච්ඡිං. අත්තොග්ගාගතත්ති අත්තොච්ඡිකාය පච්ඡිං.

අතිරදසසි ජලමරේකි අපසසිතබ්බ නිරස්ස සමුද්ද ජලස්ස මජ්ඣ ඤා භිබ්බෙව මනුස්සා ගතාමතා මම චිත්තස්ස අඤ්ඤාථාලිත තානතී. අවෙනතංව අවෙනතං ඉව මමං තික්ඛෙන ඵරසුතා කොචෙනෙත කාසි රුපේ අහං තකුප්පාමි. අහං සච්චවාචං අනුරක්ඛෙනතා මම ජීවිතං වජ්ඣතා ඵසසතං ඛතතියෙ මොවෙසිං. නදෙස්සාති නඅප්පියා. වත්තත්ති මුගචත්තං. මමං යොකො වී සතොතා නඋත්තසති කස්සවී. කුතොවී සත්තොතො අහං න පිභායාමි. තද්ද තස්මිං ඵකාරජ කාලෙ අහං මෙත්තාබලෙන උපත්ථමො උපත්ථමීහිතො සුඤ්ඤා පවතෙ මහාවතෙ රමාමි.

මෙත්තාබලෙනා ති පදං උපත්ථමො ති පදෙ තතියා කත්තා. අහං ජවට්ඨිකං ජවස්ස අට්ඨිකං උපනිධාය සුපදුතං කඤ්ඤා සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි කරොමි. ගොමණ්ඩලා උපගත්තො අනප්පකං රූපං විකාරං දස්සෙත්ති. නිසුභනාදිහිති බෙල ජබ්බිතාදිහි. මාලා ගන්ධු පහාරාදිහිති මාලා ගන්ධ පූජනාදිහි. ඵත්ථාති නිදුනකථාය. ඩිතො බොධිසත්තොති නිබ්බන්තිහි පදෙ කත්තා. අවෙනතා. අහං පඨවි සුඛදුක්ඛං අවිඤ්ඤාය අජාතිකා භොති සාපි පඨවි මස්සං දුතබලා දුතබලෙන සත්තක්ඛත්තං සත්තවාරෙසු පඨවි කම්පථ. තතොති වෙස්සන්තරත්ත හා වතො. තත්ථාති තුසිතභවතෙ. දසහි කාරණෙහිති, ආසු වණ්ණ සුඛ යස ආධිපත්ති රූප සද්ද ගන්ධ රස ඵොට්ඨබ්බ සංඛාතෙහි දසහි කාරණෙහි. අබිගණිකා අතිකමිකා අනුභවත්තො බොධි සතොතා පාපුණිස්සති ති සම්බන්ධො. සත්ත පඤ්ඤා ස වස්ස කොට්ඨොති පදං අනුභවතොතාති පදෙ අච්චන්ත සංයොගො. ඉතිති තස්මා, උප්පත්තෙසුති පදෙ හෙතු. පුබ්බති මිත්තෙසුති මරණස්ස පුබ්බතිමිත්තෙසු. මාලාති ජාතදිවසෙධාරිත මාලා. දුබ්බණ්ණියං ඔක්කමති ථෙතියං ඔක්කමති කායෙ වෙවණ්ණියං ඔක්කමතිතිපි තයො පාඨා.

උප්පත්තෙසුති පදං දිස්වාති පදෙ භාව ලක්ඛණං. තාතිති පුබ්බ නිමිත්තාති. දිස්වාති පදං සංවෙගජාතාහිති පදෙ පුබ්බ කාලක්‍රියා. දෙවතාහිති පදං ආයාචිතොති පදෙ තතියා කත්තා. ඤ්ඤාති පදං විනොත්තාති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. ඉම සම්මතති දෙවපුතො බුධ්දාචං පතොති සම්බන්ධො. විනොත්තාති පදං ආයාචිතොති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. සාර්වත්ත සත්තුසිතොනාම අහං යතො යද්ද තුසිතෙ කායෙ ආසිං තද්ද දසස

ගස්ස දෙවා සමාගන්තො අප්පි පත්භගිනප්පි මමං කාලොපෙපදං ඉති සාවන්ති. ගන්ති නිපාත මත්තං. අථවා, සාරී පුත්ත අහං ගතො යද්‍ය තුසිතෙ කායෙ ආසිං තද්‍ය අහං සත්තුසිතො නාම. තද්‍ය දස සගස්ස දෙවා සමාගන්තවා අප්පි මමං යාවන්ති යථා ගන්තිපි අතී. මහාවීර තව කාලො මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ඣං සුභතකාලො තං මානුකුච්ඡිං උප්පජ්ඣ උප්පජ්ඣාහි. සදෙවකං ලොකං තාරයන්තො තං අමතංපදං බුජ්ඣස්සු. ඉති එවං බුඛ්‍යාවන්ථාය දෙවතාහි ආයාචිතො මහාසකො අනුපාපුණීති පදෙ කත්තා. තතොති තුසිතභවිතො. තත්ථාති සකෘග්ථකුලෙ. පරිඤ්ඤාමානොති රක්ඛිතමානො. ඉඤ්ඤාමං අත්තරොති හෙය්‍යා චුත්තවචනස්ස උපරිවක්ඛමාන වචනස්ස වෙමජ්ඣෙ. තෙසන්ති සුත්තපදනං. පරිම උත්තිය තතිය වාරෙසු දෙවතාහි නිමිමිතෙ අනුක්කමෙන ජිණ්ණපෙපදෙවද්‍යුතෙ දිස්වාති සම්බන්ධො. පබ්බජිතන්ති දෙවතා නිමිමිතං පබ්බජිතං. තත්ථාති උය්‍යානෙ. දෙවපුත්තොනාති පදං අලඛකත ඉති පදෙ කත්තා. බන්ධනන්ති පුත්තසිතෙහ සංඛාතං බන්ධනං. තත්ති බන්ධනං.

ගස්සාමාතුයා අහං ඊදිසො පුත්තොගොති ඊදිස්සපුත්තස්ස ස සාමානා නිබ්බුතා නිබ්බුතචික්ඛානුත. ගස්සපිතුතො අහං ඊදිසො පුත්තොගොති ඊදිස්සපුත්තස්ස සොපිතා නිබ්බුතො නිබ්බුතචිත්තොනුත. ගස්සා නාරියා අහං ඊදිසො පතිගොති ඊදිස්ස පතිතො සානාරී නිබ්බුතානිබ්බුත චික්ඛානුත. අථවා යා සාමානා ඊදිසං සිඛිත්ථකුමාර සදිසං පුත්තං ලභමානා සාමානානි බ්බුතානුත. නිබ්බුත හදයානුත. සොපිතා ඊදිසං සිඛිත්ථකුමාරසදිසං පුත්තං ලභමානො සො පිතා නිබ්බුතොනුත නිබ්බුත හදයොනුත. ගස්සා නාරියා ගතභූතාය ඊදිසොපතිලභිතා සානාරී නිබ්බුතානුත, නිබ්බුතහදයානුත. ඉතිති එවං. පිතුල්‍යා ධිතායාති පදං භාසිතන්ති පදෙ කත්තා. පිතු භගිති පිතුල්‍යා. “මානිතොව භගිනියංජො” ති මොග්ගලලාන සුත්තෙන ජ පච්චයො. පිතුල්‍යාය ධිතාය සුඤ්ඤා, අහං ඉමාය පිතුල්‍යා ධිතාය, නිබ්බුත පදං සාවිතො ඉති චිත්තෙකාති සම්බන්ධො. තත්ථාති ග්‍රහයෙ. මගධ ග්‍රහෙනාති මගධ ඉස්සරෙත බිම්බිසාර ග්‍රහෙන. තෙනාති මගධ ග්‍රහෙන. අබ්ගත විසෙසෙනාති අත්තනා අබ්ගත සමාපත්ති සංඛාත විසෙසෙන. නානා සමාපත්ති

හිති පරිමිතකානු දුර්වලකානුදිති නානාසම්පත්තිහි. තිණ
මුනිත්ති කුසතිණමුට්ඨි. තෙත වුත්තං. ථූපදංශෙ මහාවංශෙ
“සොත්ථිගෙන දිත්ත කුසතිණ පතිගහණනති.” අභිත්ථුතො ගු
ණො යස්ස සො “අභිත්ථුතගුණො.” අනුපාදාය ඛනෙ අගභෙ
ත්වා ආසවෙහි මෙ මම විත්තං යාව නමුච්චිස්සති තාව තත්ත
කං කාලං අහං ඉමං පලලඛකං නතිඤ්ඤාමි ඉති පටිඤ්ඤංක
ත්වා. අනත්ථමිතෙ යෙවාහි, අනත්ථං ඉගෙගතෙ. එවං අස්ස
අභිධම්මස්ස අධිගමනිදුතං පණ්ඨිතෙන වෙදිතබ්බං. අධිග
තො අභිධම්මො යෙනසො “අධිගතාභිධම්මො.” ධම්ම ගම්හි
රතා පච්චවෙක්ඛණෙනාහි ධම්මස්ස ගම්හිර භාවස්ස පච්චවෙ
ක්ඛණෙන. අප්පොසුක්කතත්ති ධම්මදෙසනාය අප්පොසුක්ක
භාවං. සමුද්වාරෙතාහි වොහාරෙන සමුද්වරත්තෙ වදන්තෙ.
අර්ථපරිගෙසනා පබ්බජ්ජා සුත්තාදිත්ති අර්ථපරිගෙසන සුත්
ත පබ්බජ්ජා සුත්තාදිතං. තත්ථාහි තෙසු නිසු නිදුනෙසු. යාය
කථාය අභිධම්මස්ස බුධභාසිත නාසිධි.

අසං නාම පඬුමං නිදන කථා නිබ්බිතා.

තත්ථාහි තස්මිං අභිධම්ම කථත්ති වචනෙ. අභිධම්මොනා
මාහි පඤ අධාරෙ. තත්ථාහි මාහිකාපද භාජනියෙසු නිඛාර
ණං. සාපිති මාහිකා ඉති භෙදෙන. තත්ථාහි නාසු තිකදුක මා
හිකාසු නිඛාරණං. නිකමාහිකායං පිති පඤ අධාරෙ. කුසල
තිකං ආදී. කුසලිත්තිකෙ පිතිපදං අධාරෙ. කුසලා ධම්මාහි
ඉදංපදං යස්මා ආදී. එතග්ගා එතග්ගාවිත්තා තුමෙහ සාධු
සාධවො නිසාමෙථ. ඉතිසදෙදු පරිසමාපනණො. ලඛනා
මං යෙනසො “ලඛනාමො.” කුසලප්පදෙන ලඛනාමො තිකො
“කුසලතතිකො.” තික දුකානං පරිච්ඡේදං ඤාපෙතං සබ්බෙව
වෙතෙහි ආදිමාග. සබ්බෙව එතෙ තික දුකා පණ්ඨිතෙහි ව
ච්ඡිතා. තිකානංහිති හි සදෙදු විචාරපොතකො. හෙතුධම්
මා ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ ජදුකාහි හි සම්මං. හෙතුධම්මා තහෙතුධම්මා
හි අදයො ජදුකා හෙතු ගොච්ඡකානාම, ඉති වචනං පණ්ඨිතෙ
නමුච්ඡිති. අථවා, හෙතුධම්මා ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ අදයො ජදුකා හෙ
තුගොච්ඡකා ඉති පණ්ඨිතෙන වුච්ඡිනති. ගත්ථතොහි පාළිතො

ගත්ථතොව අත්තොවාති පදවයං සම්බන්ධතාති පදෙ තනියා විසෙසනං. අඤ්ඤාමඤ්ඤා සම්බන්ධතාති පදං වියාති පදෙ තනියා විසෙසනං. කණ්ණිකාවියාති පුප්ඵමය කණ්ණිකාවිය. පුප්ඵානං කණ්ණිකාවියාති අත්තො. ස්වාමියාති පුප්ඵගත්තාදිසු පුප්ඵාදිනං සමුගොවිධ. පුප්ඵ ගත්තාදිසුති පුප්ඵෙහි කත කලාපාදිසුති අත්තො.

ගෙතුකානං ගොවේණා සමුගො “ගෙතුගොවේණා.” ගො චිජ්ඣදෙදු ගෙත් සමුග වාවතො. ගෙතුගොච්ඡේත සම්බන්ධා හුත්වා ඝිතා ගෙතුගොවේකා. තතොති ගෙතුගොච්ඡේකතො. දුක සාමඤ්ඤානාතිපි පාඨො. වසදෙදු සිපිතතතාව මූලකතතා වාති යොජේතබ්බො. අනතරදුකෙහිති අනතර සිපිත දුකෙහි. ගොච්ඡකානං අනතර සිපිතා දුකා “අනතරදුකා.” මූලාවතෙ අනතරදුකාවාති “මූලතතරදුකා.” තතොති මූලතතරදුකතො පරං ආසවදුකාදිනං ජනනංවසෙන ආසව ගොච්ඡකො පඤ්ඤිතෙන වේදිතබ්බොති යොජනා. තතොති පරමාස ගොච්ඡකතො. ගොච්ඡකානං අනතර සිපිතදුකා “අනතරදුකා.” මහත්තාව අත්තරදුකාවාති “මහතතරදුකා.” තතොති මහත්තරදුකතො. තතොති උපාදුත ගොච්ඡකතො. තතොති කිලෙස ගොච්ඡකතො. පිඤ්ඤං සිපිතා දුකා “පිඤ්ඤා.” සුගතතෙන හි සමොධානෙකො සිපිතා “සුගතනතිකා.” සුගතනතිකාව තෙ දුකාවා හි “සුගතනතිකදුකා.” එවං සබ්බෙපි එතෙ තිකදුකා. එවං වට්ඨිතාපතෙතෙති එවං වට්ඨිතාපත එතෙ තිකදුකා. එතෙසු හිති හි සමං. එතෙසු චිසු කොඝාසෙසු නිධාරණං. පරිගහතිතතාති සංගතිතතතා. තතොති තික දුකෙසු. තිකෙසුති නිධාරණෙ ගුමමං. නවනතනති, ගෙතුගොවේක ආසව ගොච්ඡක සංගොජන ගොච්ඡක ගත්ථ ගොච්ඡක ඔස ගොග නිවරණ පරමාස ගොච්ඡක උපාදුත ගොච්ඡකානං.

කුසල සද්දෙන පුච්ඡිතබ්බං සාමඤ්ඤානං පඨමං උච්චිත්වා ඉධාබ්භේතබ්බං දසෙන්නො කුසල සද්දෙති ආදිවාත. ආග්‍රෙ ගෘථ අනවජ්ජාව සුඛවිපාකොව ආග්‍රෙ පෙය්‍යවිපාකා. කුසලසද්දස්ස ආග්‍රෙග්‍යාදි අත්තං වාචකතාවං පයොගවසෙත දළංකරෙත්තො ආග්‍රෙ අයං හිති ආදි. හිසමං අයං කුසල සද්දෙ නච්චි පෙය්‍ය ආදිසු පයොගෙසු ආග්‍රෙග්‍යවාචකතාවෙ දිස්සති. භත්තෙ ආනඤ්ඤා අනවජ්ජා ගගවෙතො කා

යසමාවාගේ. “කතමොව පන මහාරජ අනවර්ණා යොධො කා
 යසමාවාගේ ඉතිව පුතවපරං හත්තෙ කුසලෙසු අනවර්ණා ධ
 මෙමසු එකදු නුතාර්යං එකං අනුතාර්යං උතතාර රහිතං ධම්මං
 යථා යෙන පකාරෙන හගවා ධම්මං දෙසෙති” ඉතිව ආදියු ප
 යොගෙසු අනවර්ණ “කුසල” සද්දෙ දිස්සති. කායෙනසමාවර
 ණං “කායසමාවාගේ.” අවර්ණ විරහිතො අනවර්ණො. කුසලෙ
 සු ධම්මෙසුති නිධාරණෙ හුමං. තං රථස්ස අධ්‍යාපවිධිතානං
 අධ්‍යාපවිධිතෙසු කුසලො ඡෙතො. සිත්තො චතුර්ඤ්ඤො ච
 තුඉඤ්ඤො නචි ගිතස්ස නචිගිතෙ කුසලො ඡෙතො. අර්ථා,
 තං රථස්ස අධ්‍යාපවිධිතානං නාම ක්‍රියාපයොජනාදියු කුස
 ලො. සිත්තො චතුර්ඤ්ඤො නචි ගිතස්ස විසෙසෙසු කුසලො
 ඉති ආදියු පයොගෙසු ඡෙතෙ “කුසල” සද්දෙ දිස්සති. භික්ඛ
 වෙ කුසලානංධම්මානං සමාදාන ගෙතු සම්මාගහණ කාරණා
 එවං ඉදං පුඤ්ඤංපවිඛිති. කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවි
 තත්තා චාත්මිඤ්ඤාණං උපපත්තාගාති ඉති ආදියු සුඛවිපා
 කෙ “කුසල” සද්දෙ දිස්සති.

සුඛො ඉධො විපාකො එතස්ස ධම්මස්සාති “සුඛවිපාකො.”
 ස්වාය මිධාති ඉධ කුසලා ධම්මාති ඉමස්මිං පදෙ සො අ
 යං “කුසල” සද්දෙ. නඤ්ඤිතිලෙස සංඛාතො ගෙගො අස්ස
 අරුප ධම්මස්සාති “අරුගො.” අරුගස්ස භාවො ආරුග්ඤං.
 නඤ්ඤිතිලෙස සංඛාතො අවර්ණො අස්සාති “අනවර්ණො.” සුඛො
 විපාකො අස්සාති “සුඛවිපාකො.” ධම්ම සද්දෙවායනති අයං ධ
 ම්ම සද්දෙපි. අපි සද්දෙ කුසල සද්දං අපෙක්ඛති. පරියාපුණි
 නඛිධාති පරියනති. ගිතොති එලං වතනති එතෙනාහි ගෙතු.
 ගුණාති අත්තනාසංඛිං විපාකං ධක්ඛති “ගුණො.” ගුණ ධක්ඛ
 තො. සත්තතො විරහිතො “නිස්සත්තො.” ජීවිතතො විරහි
 තො “නිජ්ජීවො.” නිස්සත්තොව සො නිජ්ජීවොවාති “නි
 ස්සත්තනිජ්ජීවො.” නිස්සත්ත නිජ්ජීවස්ස භාවො “නිස්සත්ත
 නිජ්ජීවනො.” පරියනතිව ගෙතුව ගුණොව නිස්සත්ත නිජ්ජීව
 නාවපරියනති පෙපෙඤ්ඤිති. පරියනති ගෙතුගුණා නිස්ස
 තන නිජ්ජීවනා ආදියෙසං පුඤ්ඤාදිතං තෙ පරිපෙපෙඤ්ඤා
 දයො. අයං ගිති හි සංඛිං අයං ධම්මසද්දෙ. සමො විපාකො
 එතෙසනති “සමවිපාකිතො.” ඉධාපිති අපිසද්දෙ ධම්මාගො
 නතිති ආදියු ධම්මසද්දං අපෙක්ඛති. එවං කුසලධම්ම සද්දෙති

පුච්ඡිතබ්බං ඉධාධිපොතබ්බං දසෙසනා ඉද්දනි චචනාසං දසෙස
තෙනා ආග චචනාසොති ආදී.

එත්තු කුසලාති ආදී පදෙ චචනාසො පණ්ණිනෙන වෙදිතබ්බො.
චුච්චනි අනෙතාති “චචනං.” චචනාසං අනෙතා “චචනාසො.”
චචනෙන චචිතබ්බො වා අනෙතා “චචනාසො.” පන සද්දෙ ප
කඛන්තරෙ. යෙ සභාවා කුච්ඡිනෙ පාපධම්මෙ යසමා සලයනති
පෙට්ඨිමංසෙතති ඉති තස්මා නෙ සභාවා “කුසලා.” කුස
ද්දසං පථවි ආදිතම්පි වාචකතා ඉධ කුච්ඡිතස්මාචකො කුසද්
දෙති ඤාපෙතං කුච්ඡිතෙති වුත්තං. අනිච්ඡාපාදයොපි කුච්ඡි
තානාම අනි තස්මා පාපධම්මෙති වුත්තං. සලයනති පෙ
ට්ඨිමංසෙතති එත්තු පුරිමස්ස පච්ඡිමං. පච්ඡිමං අත්ථචචනං.
එවං සති කුච්ඡිනෙ පාපධම්මෙ සලයනති කුසලාති එතතක
මෙව චතතබ්බං. චලයනති පෙට්ඨිමංසෙතති පදනත
යං කස්මා වුත්තනති. සල ධාතුස්ස ගති චචනාසංසපි වාචකත්
තා ඉධ චලන වාචකො සලධාතූති ඤාපෙතං චලයනති වුත්තං.
සල ගතියං සල පචතතතෙතිති ධාතුපාඨො. චල ධාතුස්ස භික්
ඛතස්සපි වාචකතා ඉධ කම්පනවාචකො චල ධාතූති ඤාපෙතං
කම්පනති වුත්තං. චල භික්ඛනෙ තිති ධාතුපාඨො. ඉධ ක
ම්පනං නාම විඛංසනමෙවාති ඤාපෙතං විඛංසෙතති වුත්තං.
යදි ධංසනෙ අධිපොතෙ සගනති විඛංසෙතති වුත්තං. එතතක
මෙව චතතබ්බං. චලයනති කම්පනති පදවයං නචතතබ්බ
නති සච්චි. අධිපොතවසෙන පන විඛංසනවාචකො සල ධාතු
අනි න ධාතූත්ථවසෙන විඛංසනවාචකො, තස්මා ධාතූත්ථව
සෙන සලධාතුස්ස අත්ථං දසෙසනෙන චලයනති වුත්තං.
පරිග්‍රහ සද්දවසෙන චල ධාතුස්ස අත්ථං දස්සෙනෙන කම්ප
නති වුත්තං. අථවා යෙ සභාවා කුච්ඡිනෙ පාපධම්මෙ නදභි
ග පභාණ්වසෙන සලයනති චලයනති විකඛමන පභාණ්වසෙන
න කම්පෙති සමුච්ඡේද පභාණ්වසෙන විඛංසෙතති ඉති තස්
මා නෙ සභාවා “කුසලා.” නදභග පභාණ්වසෙනාති තස්ස න
ස්ස අකුසලස්ස තෙන තෙන. කුසලමගන පභාණ්වසෙන.
කු පුබ්බො සල විඛංසනෙ. “සබ්බතො ඤාතූතා විවා” නි සුත්
තෙන අ පච්චයො.

වා අපරෙ නයො. යෙ අකුසලා කුච්ඡිනෙන ආකාරෙන සභා
වෙන සගනති පචතතනති ඉති නෙ අකුසලා කුසා. කු පුබ්බ
සි සගෙ. යෙ සභාවා අකුසලස්සංඛාතෙ කුසෙ තනුකරණෙන පු

නැති ජිඤනති ඉති නෙ සභාවා “කුසලා.” කුස පුබ්බ උ ඡෙ දතෙ. වා අපරෙ නයො, කුච්චිතානං පාපධම්මානං සානතො නනුකරණතො ඤාණං කුසංතාම. කුච්චිතෙ පාපධම්මෙ සාන නි නනුකරෙතිති කුසං. කු පුබ්බ සා නනුකරණේ. යෙ සභා වා තෙන කුසෙන කරණභුතෙන ලාභබ්බා පණ්ඩිතෙහි ඉති නෙ සභාවා “කුසලා.” අථවා යෙ සභාවා තෙන කුසෙන ක නතුභුතෙන ලාභබ්බා ඉති නෙ සභාවා “කුසලා.” සභාවා ගඟෙනබ්බා පච්චෙනතබ්බා පණ්ඩිතෙහි ඉති අභෝ. කුස සද්දපපද ලා ආදිතෙ. වා අපරෙ නයො. කුසා උභයසස හා ගස්ස උභයකොඨාසෙ පච්චතං ගන්ථපදෙසං උතත්ති යථා. එවං ඉමෙපි උප්පන්නා ධම්මා පෙ පක්ඛිංසුතනති නස්මා යෙ සභාවා කුසාවිධ උතත්ති ඉතිපි නෙ සභාවා “කුසලා.” ඉ මෙපිති අපිසද්දෙ කුසං අපෙක්ඛති. ඉති පිති අපිසද්දෙ පු ධෙබ් චුරතභෙතං අපෙක්ඛති. යෙ සභාවා අත්තන්තා සභාවං ධාරෙත්ති ඉති නෙ සභාවා “ධම්මා.” පත සද්දෙ පක්ඛිනත රෙ. වා. යෙ සභාවා පච්චයෙහි කම්මාහි පච්චයෙහි කරතුභු තෙහි ධාර්යනති ඉති නෙ සභාවා “ධම්මා.” වා. යෙ සභාවා යථා සභාවතො සභාවානුරූපතො ධර්යනති ලක්ඛීයනති පණ්ඩි තෙහි ඉති නෙ සභාවා “ධම්මා.” යෙ සභාවා ගගවතා නබ්බා කතා අකථිතා ඉති නෙ සභාවා අධ්‍යායනා. කුසලාකුසලභා වෙනාති කුසලාකුසලනාමෙන. වි ආ පුබ්බ කර කරණේ.

තෙසුති කුසලාකුසල ධ්‍යායනෙසු. නත්ති අවජ්ජං එතෙසත් ති “අනවජ්ජා.” එතෙසං කුසලානං අවජ්ජං රුගාදිදෙසො නත්ති ඉති නෙ කුසලා අනවජ්ජා. නත්ති අවජ්ජත්ති චතතධෙබ් “සරෙඅනා” ති සුතෙතන නකාරස්ස අනාදෙසං දස්සනතො අ නවජ්ජත්ති චුරතං. අවජ්ජත්ති පදෙ අකාරෙ තබ්බාවෙචත් තති. අවජ්ජස්ස පටිපක්ඛාවා “අනවජ්ජා.” සුඛො විපාකො එතෙසත්ති “සුඛවිපාකා.” එතෙසං කුසලානං විපාකො සුඛො ඉථො ඉති නෙ කුසලා සුඛවිපාකා. අනවජ්ජාව තෙ සුඛවිපා කාවාති “අනවජ්ජසුඛවිපාකා.” තෙ කුසලා ලක්ඛීයත්ති එ තෙනාති “ලක්ඛණං.” කුසලා එතෙන ධම්මජාතෙන ලක්ඛී යත්ති පණ්ඩිතෙහි ලක්ඛීයතෙන ඉති තං ධම්මජාතං ලක්ඛණං. අනවජ්ජ සුඛවිපාක. ලක්ඛණං එතෙසත්ති “අනවජ්ජසුඛවිපා කලක්ඛණං.” එතෙසං කුසලානං ලක්ඛණං අනවජ්ජසුඛවිපා කා ඉති නෙ කුසලා අනවජ්ජ සුඛවිපාක ලක්ඛණං. අථවා ල

කඩියනි “ලක්ඛණං. සොසභාවො පණ්ඩිතොති ලක්ඛියනි
ඉති සො සභාවො “ලක්ඛණං.” සභාවො.

අනවර්ත සුඛ විපාකාව තෙ ලක්ඛණොවාති අනවර්ත
පෙ—ලක්ඛණං. අනවර්ත සුඛ විපාක ලක්ඛණං එතෙසන්ති
“අනවර්තසුඛවිපාකලක්ඛණං.” අර්වා, අනවර්ත සුඛ විපා
කොව “අනවර්තසුඛවිපාකා” අනවර්ත සුඛ විපාකොව ලක්
ඛණොවාති “අනවර්තසුඛවිපාකලක්ඛණං.” භාවස්වාතොති අ
නවර්ත සුඛ විපාක සද්දො. අනවර්ත සුඛ විපාක ලක්ඛණං එතෙ
සන්ති “අනවර්තසුඛවිපාකලක්ඛණං.” සාවර්තෙත වසන්ති
ති “සාවර්ත.” දුක්ඛො විපාකො එතෙසන්ති “දුක්ඛවිපාකා.”
සාවර්තො තෙ දුක්ඛවිපාකොවාති “සාවර්තදුක්ඛවිපාකා.” ලක්ඛි
යන්ති එතෙතාති “ලක්ඛණං.” සාවර්ත දුක්ඛවිපාක ලක්ඛණං
එතෙසන්ති “සාවර්තදුක්ඛවිපාකලක්ඛණං.” අර්වා, ලක්ඛියනි
ති “ලක්ඛණං.” සභාවො. සාවර්තදුක්ඛ විපාකාව තෙ ලක්ඛ
ණොවාති “සාවර්තදුක්ඛවිපාකලක්ඛණං.” සාවර්ත දුක්ඛවිපාක
සාවර්ත දුක්ඛ විපාක ලක්ඛණං එතෙසන්ති සාවර්ත—පෙ
—ලක්ඛණං. නත්ති විපාකො එතෙසන්ති “අවිපාකා.” අර්වා,
සාවර්ත දුක්ඛවිපාකොව අවිපාකලක්ඛණං එතෙසන්ති “අවි
පාකලක්ඛණං.” නිපතොතාති—පෙ—නාතොතිති අව
ර්තා කුසලාතිවා ධම්මාතිවා එතාති අදිති පදාති එකත්ථාති නිං
උද්භුතාතත්ථාති? නිං ඉති වොදනාසියා. අදි සද්දෙන අකුස
ලාතිවා ධම්මාතිවා අබ්බාසකාතිවා ධම්මාතිවා අදිති පදාති යදි
තාව එක සඩ්ධස්සන්ති?

හො වොදක එසා එකත්ථාතත්ථාතොසං කිම්චචනං චත්ත
බ්බං අත්ති? අසප්පතො තෙ වොදනා අවසිඨි. තාව බුරුහි. යදි
තාව එකත්ථාති කුසලාතිවා ධම්මාතිවා අදිති පදාති යදි තාව
එකත්ථාති යදිඑව. කුසලාධම්මාති ඉදං චචනං කුසලාකුසලා ඉ
ති වුසුභ වචනෙන සද්ධස්සොති. අර් නාතොතිති යදි නාතත්
ථාති. පදාතව අසමිකොති කුසලාති අර් නාතත්ථාතිති අර්
නාතාඅත්ථාති යදිනාතත්ථාති. කුසලාතිවා ධම්මාතිවා අදිති ප
දාති පදාතව අසමිකොති කුසලාතිවා ධම්මාතිවා අදිතං පද
නං අසමිකො අපර්ජනි. ව සද්දෙ ජකක වතුකකභාවං අපෙ
ක්ඛති. භි සච්චං කුසලා රූපං චක්ඛුමාති වචනෙ අවර්තොත වු
තොත—පෙ—කොච්ඡි සමිකො නහොති යථා එවං තථා ඉ
ධාපි කුසලොතිකෙ පදාතං කුසලාතිවා ධම්මාතිවා අදිතං පදාතං

අසම්බන්ධයෙන් අපජ්ජනි. පරතො පදනාජනිතෙ “කතමෙධම්මා කුසලා” ති යාපිව එසා පුච්ඡා භගවතා කතා තායපි පුච්ඡාය ස ඩ්ධං. හි සම්චිං ධම්මා කුසලානාමනෙව නඵවි හොනති. අථව පන අථබ්බො සච්චතො “කතමෙධම්මා කුසලා” ති ඉදං චිචතං චුච්චති භගවතා. ච සදෙද්දු වාසාරමොතා. පන සදෙද්දු චි ග්ගසන්තො.

අපරෙනකයෝ. කුසලානිවා ධම්මානිවා ආදීනි පද්‍යනි යදි එක
 යානි. තිණ්ණං ධම්මානං එකත්තං එකභාවතො කුසලාදීනම්
 පි ධම්මානං එකත්තං එකභාවො ආපර්ජනි සමපර්ජනි. හි ස
 චිං කුසලාදීනං පද්‍යනං තිණ්ණං ධම්මානං ධම්මභාවෙන එක
 ත්තං, තසමා කාරණා ධම්මත්තයෙන ධම්මසද්දසු තයෙන ස
 ඩං අත්ථතො නිත්තතත්තානං කුසලාදීනම්පි ධම්මානං එක
 ත්තං ආපර්ජනි. යඳෙව යංචව, ධම්මජානං කුසලංනාම තං ධ
 ම්මජානං අකුසලංනාම තං ධම්මජානං අබ්‍යාකතංනාම ඉති එ
 වං එකත්තං ආපර්ජනි. අරාපි ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ වජ්ජානි, තිණ්ණං
 ධම්මානං එකත්තං තුම්හෙ අරාපි තසමච්චිජ්ථ යදි තසමච්චි
 වජ්ථ. කුසලාපරෙ කුසලතො පරෙ ධම්මො අඤ්ඤා අඤ්ඤා
 ඵ්ච ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ අබ්‍යාකතා පරෙ ධම්මො අඤ්ඤා ඉති ච්චනං තු
 මෙහ වදා? එවං සන්නති කුසලානිවා ධම්මානිවා ආදීනං ප
 ද්‍යනං නානත්ථතෙන සන්නති ධම්මොනාම භාවො විජ්ජමානක
 භාවතො අඤ්ඤා ධම්මො අභාවො ඉති එවං ඉමිනා කාරණෙන
 කුසලපරකුසලතො පරභාව සංඛාතාධම්මො අඤ්ඤා අකුසල
 පරෙ අකුසලතො පරෙ ධම්මො අභාවොසිගා.

බමමානි පදං අඤ්ඤාති පදෙ අපාදානං. තථා අබ්බාසනා ප
 රෙති අබ්බාසනාපරෙ අඤ්ඤාබමිමො අභාවොසියා. තෙතිව
 අඤ්ඤා කුසලපරෙ පීති තෙති අකුසලාබ්බාසනාපරෙහි බමිමෙහි
 අඤ්ඤා කුසලපරෙපි බමිමො අභාවො සියා. එවං පෙ
 සියා ඉතිවචනං වොදකො ආග. සබ්බං එතං තයාවුත්තවචනං අ
 කාරණං අසුත්තං. යථානු පෙ සිඨිතොති යථානුමතියා
 වොහාරස්ස සිඨිතොති. හි සච්චං වොහාරෙ යථායථා අත්ථෙ
 සු පණ්ඨිතෙහි අනුමතො සමපට්ඨිජිතො. තථා තුථෙව වොහාරෙ
 සිඤ්ඤා, වොහාරයති කථෙයති. “වොහාරෙ” සද්දෙ. සමපට්ඨි
 ජිතොති පදං අනුමතොති පදස්ස විවරණං. කුසලාකුසලාති ව
 චනං අත්ථ විසෙසනාවෙන පණ්ඨිතෙහි සමපට්ඨිජිතං යථා. එ

විං නරා කුසලා ධම්මාහි ආදිසු පදෙසු කුසල පුබ්බො අයං ධම්මාහි ලාපො ධම්මපරෙව අයං කුසලාහි ලාපො අත්ථ විෂයො භාවෙන පණ්ණිනෙහි නව සම්පට්ඨිජ්ජනා. කුසලාධම්මාහි ආදිසුහි පදෙ නිඛාරණේ භුම්මං. කුසලං පුබ්බං යස්ස ධම්ම සද්දසං සො කුසල පුබ්බො. අභිලපනීති “අභිලාපො.” අත්ථ විෂයං ධම්මො ඉති අභිලාපො “ධම්මාහි ලාපො.” ධම්මො ධම්ම සදෙසු පරෙ යස්ස සො “ධම්මපරෙ.” කුසලං ඉති අභිලාපො “කුසලාහි ලාපො.” ච සදෙසු ධම්මාහි ලාපොව කුසලාහි ලාපොවාහි යොජෙන ධම්මො.

ධම්මාහි ලාපො කුසලාහි ලාපොහි පදවයං සම්පට්ඨිජ්ජනාහි පදෙ කම්මං. යථාහි ආදී අසදිසුපමා. කුසලාරූපං චක්ඛුමා සදෙසු විශ් අඤ්ඤාමඤ්ඤං අනොලොකිතත්ථ භාවෙන කුසල පුබ්බො අයං ධම්මාහි ලාපො ධම්මපරෙ අයං කුසලාහි ලාපොව පණ්ණිනෙහි නව සම්පට්ඨිජ්ජනාහි යොජනා. කෙන පන අනෙත සම්පට්ඨිජ්ජනධම්මාහි ආග කුසල සද්දෙහි ආදී. එත්ථ කුසලනිකෙ කුසල සදෙසු. අනවජ්ජෙපෙපෙපෙතන භාවෙන වාචක භාවෙන පණ්ණිනෙහි සම්පට්ඨිජ්ජනා. අකුසල සදෙසු පෙපෙකතෙන සම්පට්ඨිජ්ජනා. අධ්මාකත සද්දෙසු පෙපෙකතෙන සම්පට්ඨිජ්ජනා. ධම්ම සද්දෙසු පෙපෙකතෙන පණ්ණිනෙහි සම්පට්ඨිජ්ජනා. සො ධම්ම සද්දෙසු. එතෙසත්ථි කුසලාදීපදනං නිඛාරණේ ජිව්ඪි අඤ්ඤා රුතනතරෙහි අඤ්ඤාතරස්ස පදස්ස අනනතරෙ. නි සම්මං සම්බබ්බෙ ස්ථිතධම්ම ඵලෙන කුසලාධම්මා සභාව පෙපෙකත ධම්මානාම. කුසලාදී සද්දවාපි පෙපෙකත භවතා වුච්ච මානා පෙපෙකතස්ස ධම්ම සද්දසං දිපෙත්ථි. තස්සාහි පදං දිපෙත්ථිහි පදෙ සම්පදනං. එවං වුසන නගෙන එතෙ කුසලාදී සද්ද විසුං පෙපෙකත අත්මනින දීපකතෙන පණ්ණිනෙහි සම්පට්ඨිජ්ජනාහි සම්බබ්බො. එතථ කුසලාදිසු පදෙසු එකත්ථ පෙපෙකත යථානං දෙසාග්ගපනකාරණං තයාවුසනා සම්බබ්බං එතං දෙසාග්ගපනකාරණං අසුත්තං. සෙස නික දුකා නම්පි අනුපද වණ්ණනා පණ්ණිනෙහි වෙදිතධම්මො.

බුඩානං උප්පාදෙ සුඛො සුඛමුලං ලොකෙ විරගතා සුඛා සුඛමුලං. සුඛමුලෙහි සුඛස්ස මූලං ගෙතු “සුඛමුලං.” පුඤ්ඤං පස්සාමාදී. ගස්මා කාරණං රූපං සුඛං සුඛාරම්මණං සුඛං

නුපතිනං සුඛාය වේදනාය අනු පතිනං සුඛාචක්කනනිං සුඛවේදනාය අචක්කනනං පච්ඡනනං. යදිදංපුඤ්ඤානිති යාති ඉමානි පුඤ්ඤානි භික්ඛවෙ සුඛස්ස සුඛභෙතූනො ඵතං පුඤ්ඤානිති ච චනං අබිච්චනංනාම. භික්ඛවෙ සත්තං යාව සුඛා අනිවිඨසුඛා අනිවිඨ සුඛපච්චයභානං. ඉදං සුඛපච්චයභානං අක්ඛානෙන පාපුණීතං. යාවච සුඤ්ඤානං අනිවිඨ සුඤ්ඤානං, යෙ ජනා නඤ්ඤානං උය්‍යානං නපස්සතති, තෙ ජනා සුඛං, සුඛස්ස පච්චයභානං නපජාතන්ති. විහරන්ති එතෙසුති “විහාරං.” සුඛාඅබ්‍යාපජ්ඣා විහාරං “සුඛවිහාරං.” දිට්ඨමිමෙ සුඛවිහාරං “දිට්ඨමිමසුඛවිහාරං.” විතතං බ්‍යාබාධනිති “බ්‍යාබාධො.” නිවරණං දිට්ඨමො. බ්‍යාබාධො ඵච “බ්‍යාපජ්ඣං.” නත්ති බ්‍යාපජ්ඣං ඵතස්ස පඨමජ්ඣානාදි විහාරස්සාති “අබ්‍යාපජ්ඣො.” චචනත්ථො පනෙත්ථාති. එතෙ ධම්මොති පඨමජ්ඣානාදි ධම්මො. ඉධ පන සුඛාය වේදනායාති පදෙ විජ්ජමානො අයං සුඛ සද්දෙ සුඛවේදනායමෙව පණ්ඨිතෙන දඬබ්බො.

විදිනාති පාකවා. වේදයිතස්මිං යෙවාති අනුභවනස්මිං ඵච, චචනත්ථො පනෙත්ථාති ඵත්ථ සුඛාය වේදනායාති ආදිසු පදෙසු චචනත්ථො. සුඛයතිති “සුඛා.” යා ධම්මජාති සම්පසුත්ත චුත්තකායාති සුඛයති සුඛිතංකරෙති ඉති සා ධම්මජාති සුඛා. සුඛ සුඛනෙ. දුක්ඛයතිති “දුක්ඛා.” යා ධම්මජාති. දුක්ඛ දුක්ඛනෙ. සබ්බාපිති සුඛ දුක්ඛ උපෙක්ඛා වේදනායො. තා සුති සුඛාදිසු. ඉච්ඡිතබ්බන්ති “ඉච්ඡං.” කිත්තං ආරම්මණං. ඉච්ඡියතෙවා “ඉච්ඡං.” ඉච්ඡාකාරෙති, ඉච්ඡස්ස අනුභවනං. “ඉච්ඡානුභවනං.” ඉච්ඡානුභවනං ලක්ඛණං ඵතිය්සා සුඛායාති “ඉච්ඡානුභවනලක්ඛණං.” යොපනායන්ති නිසුපි පදෙසු යොපන අයං සම්පසුතන සද්දෙ භගවතා චුත්තො. තස්ස සම්පසුතන සද්දස්ස අත්ථො. යෙ ධම්මො සමං සම්මො සභවා පකාරෙහි එකුප්පාදදිති ආකාරෙහි සුත්තා ඉති තෙධම්මො, සම්පසුතතො. කතරෙහිති කතරෙහි පකාරෙහි? ඉති වොදකො පුච්ඡති. හි සම්මො නත්ති කෙවි ධම්මො—පෙ—ආමන්තා ඉති ඉමස්ස පඤ්ඤාස්ස පටික්ඛෙපෙ පඨානෙ කථාචන්ද්‍රිපකරණෙ සම්පයොගත්ථො භගවතා චුත්තොති සම්බන්ධො. කෙවි ධම්මො කෙහිවි ධම්මෙහි සම්පසුත්තා නත්ති කිං ඉති සකවාදි පුච්ඡති. කෙවි ධම්මො කෙහිවි ධම්මෙහි සහගතො—පෙ—එකාරම්මණො අත්ති නත්ති

යොජනා. පටික්ඛෙපෙති පදං චුක්ඛොතිපදෙ ආධාරො. සම් පසොගො එව අන්තො “සම්පයොගත්ථො.”

විපාකතනිකො විනිවිජ්ජො පණ්ණිනො, වෙදිනබ්බො. අ ඤාණමඤ්ඤ විසිඨානත්ති පදං විසද්දස්ස අත්ථො. එතත්ති විපා කාති වචනං. විපාකො ධම්මො එතෙසත්ති “විපාකධම්මො.” එතෙසං කුසලා කුසලධම්මානං ධම්මො සභාවො විපාකො විපා කදුනං ඵලදුනං ඉති තෙ කුසලාකුසල ධම්මධම්මො විපාක ධම් මධම්මො නාම. විපාක ධම්මධම්මාති වතතබ්බෙ ආකාරස්ස ර සංකතො විපාක ධම්මධම්මාති චුත්තං. ජාතිජරාපකතිකාති පදං ජාතිජරාසභාවාති පදස්ස අත්ථවිවරණං. ජතනං ජාති. ජාතිධම්මො සභාවො එතෙසත්ති “ජාතිධම්මො.” ජීර්ණං ජරා ජරාධම්මො එතෙසත්ති “ජරාධම්මො.” විපාකානං ජතකාති “වි පාකජතකා.” විපාකජතකානං භාවො “විපාකජතකත්තං.” තෙන, විපාකො සභාවො එතෙසත්ති “විපාකසභාවා.” ආර මිමණ කරණවසෙතාති පදං උපපතෙතාතිපදෙ තතියා විසෙස නං. ආරම්මණස්ස කරණං “ආරම්මණකරණං.” ආරම්මණ කරණස්ස වසො “ආරම්මණකරණවසො.” තණ්හාදිහිති පදං උපපතෙතාති පදෙ තතියා කත්තා. තණ්හාආදි යෙසත්තෙ “තණ්හාදයො.” උපපතෙතාතිපදං කම්මතාති පදස්ස විසෙස නං. උපගත්තො ඉදං ගතිනං “උපෙනං.” කම්මුතාති පදං ගතිතාති පදෙ තතියා කත්තා. ඵලභාවෙනාති පදං ගතිතාති පදෙ තතියා විසෙසනං. ගතිතාති පදං ආදිණ්ණාති පදස්ස අ ත්ථවිවරණං. උපගත්තාති පදං සමබන්ධනාති පදෙ විසෙස නං. උපාදුතසම්බන්ධනාති උපාදුතෙහි පටිබන්ධන. හිතා ති අනුරූපා. එතත්ති උපාදුනියාති වචනං. සාසවකම්ම නි බ්බගතාතනති සහ ආසවෙහි වතතනිති “සාසවං.” සාසවච නං කම්මමාති “සාසවකම්මං.” සාසව කම්මතො නිබ්බගතා “සාසවකම්මනිබ්බගතා.” සංකිලෙසෙතිති සංකිලෙසො. යො ධම්මො චිත්තං පුග්ගලංවා සංකිලෙසෙති ඉති සො ධම්මො “සං කිලෙසො.” සං පුබ්බ තිලිස බාධතෙ උපතාපතෙවා. යෙ ධ මිමා ආරම්මණපච්චය ධම්මසංඛාතං අත්තානං නිලෙසස්ස ආරම් මණං කත්වා පවතනතෙන සංකිලෙසං අරහනති.

පවතනතොති පදං අරහනතිති පදෙ තතියා විසෙසනං. තස්සාති සංකිලෙසස්ස. අනතිකකම්මනතොති පදං නිසුත්තාති

පදෙ තනියා විසෙසන. සංකිලෙසස ආරම්භණයාට අතති කකමත වසෙනානි, පදං අරගත්ති පදෙ තනියා විසෙසන. ත සසානි සංකිලෙසස. අතතිකකමනනොති පදං නියුත්තානි ප දෙ තනියා විසෙසන. එකුප්පාදදි සම්පයොගවසෙන නියුත් තානි අබ්පායො. එතත්ති සංකිලෙසකානි වචනං. යෙ ධම් මා සම්පයොගවසෙන පටිත්තමානෙන විතකෙකත සහ ගො නති තෙ ධම්මා සම්පිනකා. යෙ ධම්මා සම්පයොග වසෙන ප චක්කමාගෙන විචාරණ සහ ගොනති තෙ ධම්මා සම්චාර. විතකක විචාරණනි නිධාරණ හුමම. එතෙස ධම්මානං විචාරෙව, විචාරෙඵව, මග්ගං විතකකනොපරං උතතරං පමා ශ්ණනො තෙ ධම්මා විචාරමග්ගා. එසානි උපෙකකානි පදෙ. ව සදෙදු වාකාරවෙන. හි සචිං සා අදුකකිම සුඛ වෙදනා සුඛ දුකකාකාරප්පවතීං සුඛ දුකකාකාරණ පටිත්තං උපෙකකිති ම උක්කිතතාකාර සණ්ඨිතතා මඤ්ඤිතතාකාරණ සණ්ඨිත භාව නො තෙතාකාරණ තෙන උදු සුඛදුකකාකාරණ උදුසිතාකා රෙන නපටිතතානි ඉති තසමා සා අදුකකිම සුඛවෙදනා උපෙක් ඛා. සුඛ දුකකාකාරප්පවතීං උපෙකකිතිනි එසු, සුඛදුකක වෙ දනානං සුඛාකාරණ දුක්ඛාකාරෙනව පටිත්තතං උපෙක්ඛා වෙදනා උපෙක්ඛති මලොකෙති සුඛාකාරෙන දුක්ඛාකාරෙන ව උදුසිතාගොතිනි අබ්පායො.

මඤ්ඤිතතාකාරෙන සණ්ඨිතතානි පදං පචක්කතිනි පදෙ ගෙතු. ඉතිනි එවං ගගෙතානි පදෙ ආධාරෙ. ඡායා හිති හි ස චිං, සො සොනාපතති මග්ගො. නත්තුව ගොත්තුනිබ්බාණං සොනාපතති මග්ගනො පඨමතරං පසුනති, කසමා දසුනනති නවුමිති? සොනාපතති මග්ගොව කසමා දසුනනති වුම්චතිනි, වොදනං සකායාග ගොත්තුනි අදි. ආවජ්ජනවිදානෙන ආවජ් ජනං විය ආනෙ. පඨම මග්ගෙනානි පදං දිඨ්ඨිමයෙවානි පදෙ කකකා. ධම්මෙති වතු සචි ධම්මෙ. භාවනාවසෙනානි වඩ්ඪි ත වසෙන. පුත්තපුත්තං නිබ්බතතවසෙනානි අතෙථා. පඨම ම ග්ගෙන දිඨ්ඨමෙම භාවෙති වඩ්ඪිතිනි “භාවනා.” එතෙස ධම් මානං ගෙතු දසුනෙන නෙව පභානරෙඛා භාවනාය නපභාන රෙඛා ඉති එවං අනිං අගගෙතා දසුනෙන පභානරෙඛා ගෙ තු එතෙස ධම්මානංතෙව අනි භාවනාය පභානරෙඛා ගෙතු එතෙස ධම්මානං නඅනි ඉති එවං අනි පඤ්ඤිතෙන ගගෙන

බෙබ්බා. එතෙසනති පදං ගෙනුනි පදෙ සම්බන්ධො. දසස
තෙන භාවනායානි පදවසං පභානබෙබ්බානි පදෙ කරණං කත්
තාවා. තෙව නානි පදවසං අනීති පදෙ පටිසෙසො. ගෙනුනි
පදං අනීති පදෙ කත්තා. එතෙසනති පදං තෙව අනීති පදෙ
සම්පදනං. එවමණො ගහෙනබ්බොනි චුත්තමණං බන්ධිරෙන
න පාකටං කාතුං ඉතර්ථානි ආදි වුත්තං.

හි සම්මං ඉතර්ථා පභානබ්බොගෙනු එතෙසත්ති එවං ඉත
රෙ අනෙ ගතිතෙසති අගෙනුකානං ගෙනු හිත්තානං අගෙනුක
චිත්තාදිනං ධම්මානං. අගහණං භවෙය්‍ය. ගෙනුසෙව හි ති, හි
සම්මං, දසසන භාවනාහි පභානබෙබ්බා යොගෙනුසියා. සො
ගෙනුසෙව තෙසං අගෙනුකානං නානී. ගෙනුසෙව්නි එවං ස
දෙදන ලොභ දෙස මොභ සංඛාතා ගෙනු අගෙනුකානං නානී
ජනකගෙනු ආදයො අනෙව්නි සුපෙති. එතෙසනති පදං න
නීති පදෙ සම්පදනං. සගෙනුකෙසු පිති නිඛාරණෙ ගුමමං. අ
පි සදෙද අගෙනුකෙ අපෙක්ඛිති. නගෙනුනනති ගෙනු ගෙ
තුනං පභානං නආපජ්ජති. ගෙනුසෙව්හි හි සම්මං ගෙනුසෙ
ව තෙව ~~පෙ~~ පභානබ්බොනි චුත්තො. තෙ ධම්මානෙව
~~පෙ~~ පභානබ්බොනි න චුත්තො. උභයමිපි වෙනනති අ
ගෙනුකානං අගහණං ගෙනුච්ඡානං පභාණව්නි උභයමිපි
එනං වචනං අනබ්භෙතං.

යො ධම්මො කම්මකිලෙසෙති ආවියති ඉති තස්මා සො ධම්
මො “ආවයො.” ආ පුබ්බ චි වයෙ. කම්මකිලෙසෙහිති පදං ආවි
යතිනි පදෙ කත්තා. ගත්තබ්බොනි ගති. පචක්කතිනි පචත්
තං. අවසෙස ලොකියවිපාකො කම්මජ රූපව. ගතියං පචත්
තං. “ගතිපචක්කං.” පටිසන්ධි චුතිව ගතිව පචත්තව “පටිස
න්ධිචුතිගතිපචත්තං.” අථවා, පටිසන්ධි චුතිඵලගති පචත්තං. “ප
ටිසන්ධිචුතිගතිපචත්තං.” අයං කම්මධාරයො සුගෙතො. කසමා
නදෙව පචක්කනති චක්ඛමානපදසස දසසනතො. තසසානි ආ
චරියසස. යසසානි පුග්ගලසස. ආවය සංඛාතා තතො එව ව
යා අපෙතකො අපෙතභාවතො නිබ්බාණංවයා අපෙතං ඉති ත
ස්මා නිබ්බාණං අපවයො. තනති අපවයසංඛාතං නිබ්බාණං.
අපිවානි අඤ්ඤවචනංවක්කබ්බං. අනීති අනෙ. අථවා, අපිවා
නි අපගේනගො. තෙනානි ඉක්කවඛික්කිනා, චිත්තත්ති පදෙ ක
ත්තා. තිසු සිකඛාසුති සීල සමාධි පඤ්ඤ සංඛාතාසු තිසු සිකඛාසු. ම

ගහඵලතනය බිම්මා සම්පයෝගවසෙන ජාතා ඉති මගහඵලතනය බිම්මා “සෙක්කා.” විගහනො පන එවං කාතබ්බො. සිකති තබ්බාති “සික්කා.” පුග්ගලෙහි පරිපුරෙතබ්බා මග්ග ඵලත්තයෙසු විජ්ජමානා සීල සමාධි පඤ්ඤා සික්කානාමානි අධිප්පායො. සික්කාසු ජාතානි “සෙක්කා.” සීල සමාධි පඤ්ඤා සංඛාතාසු සික්කාසු සම්පයෝගවසෙන පවතනා මගහඵලත්තය බිම්මා “සෙක්කා” නාමාති අධිප්පායො. සත්තතනං සෙක්කානං පුග්ගලානං එතෙ බිම්මා සත්තකා ඉතිපි තෙ බිම්මා “සෙක්කා.” සික්කතනි “සෙක්කා” පුග්ගලා. සෙක්කානං එතෙතිවා “සෙක්කා.” මගහඵලතනය බිම්මා සෙක්කානාමාති අධිප්පායො. සික්කතනි “සික්කා.” සික්කානං එතෙති සෙක්කා. මගහඵලතනය බිම්මා. අපරිශොසිත සික්කතනානි අපරිනිසිත සික්කා කිච්චා වතො. චුඛිඪිපතනාවා සෙක්කාති එසු අසෙක්කාති අරහත්ත ඵලෙ විජ්ජමානාසු සීල සමාධි පඤ්ඤා සංඛාතාසු සික්කාසු ජාතා අරහත්ත ඵලබ්බිමා අසෙක්කාති අධිප්පායො. ගණ්ඨි තත්තාති පරිච්ඡිත්ථි තබ්බත්තා.

අප්පමත්තකංවත්ථු පරිත්තනති ජතෙන චුච්චති. ඉමෙපිති කාමාවචර බිම්මා, අප්පො ආනුභාවො එතෙසනති “අප්පානුභාවා.” තෙසං භාවො “අප්පානුභාවතා.” පරිසමනතො ආදියනති බණ්ඩියතනිති “පරිත්තා.” පරිත්තා විශාති “පරිත්තා.” කිලෙස වික්ඛම්භන සමත්තායාති කිලෙසානං වික්ඛම්භනං “කිලෙසවික්ඛම්භනං.” කිලෙස වික්ඛම්භනෙ සමත්තා “කිලෙසවික්ඛම්භනසමත්තා.” තෙසං භාවො කිලෙසං පෙ-නා. විපුලං ඵලං එතෙ සත්ති “විපුලඵලා.” තෙසං භාවො “විපුලඵලතා.” දිසො සත්තානො එතෙසත්ති “දිසසත්තානා.” තෙසං භාවො “දිසසත්තානතා.” ජන්දෙව විරියව විත්තව පඤ්ඤව “ජන්දවිරියවිගතපඤ්ඤා” උත්තර ජන්දවිරියවිත්තපඤ්ඤා එතෙසං පුග්ගලානන්ති “මත්තරජන්දවිරියවිත්තපඤ්ඤා.” පටිපත්තාති අධිගතා.

මෙ මම හිතසුඛාවහා හිතසුඛරතකා තෙබිම්මා භවිස්සත්ති ඉති එවං පුග්ගලෙන ආසිංසිතාපි. යෙ බිම්මා තථාගතෙන හිතසුඛා වහනෙන අභාවතොව අසුභාදිසු යෙව සුභාදි විපරිතප්පවතනිගොව සුභාදි විපරිතෙන පවතනිගොව මිච්ඡා සභාවා ඉති තෙ බිම්මා මිච්ඡත්තා. ආසිංසිතා පිති පදං මිච්ඡා සභා

වානි පදසහ විසෙසනං. අපි සද්දෙ සමභාවතෙ. මිව්ණ අත්තා සභාවා එතෙසනති “මිව්ණතා.” විපාක දුන්නොති පදං නි යතාති පදෙ තතියා විසෙසනං.

යො ධම්මො ආරම්මණ කරණ වසෙත නිබ්බාණං මන්ගති වා කිලෙසෙ මාරෙතොතා නිබ්බාණං ගව්ජති ඉති සො ධම්මො “මග්ගො.” මන්ග ගවෙසතෙ. මාර පුබ්බ ගමු ගනිමිති. ප ච්චයසෙතාති පදං හෙතුති පදෙ තතියා විසෙසනං. තොති ම ග්ගෙහතු. පවත්තනසෙතාති පදං අධිපතීති පදෙ තතියා වි සෙසනං.

අනුප්පන්නාති එවං තෙන ඛණ්ණතය සමංගි ධම්මොව අති තො ධම්මොව උප්පන්නොතාමාති එවං සබ්බො උප්පත්තතා වො පටිසිඬො. න උප්පන්නා ධම්මාති එත්ඤ්ණතය සමංගි සංඛාතො උප්පන්නො ධම්ම සභාවො එව පටිසිඬො. තස්මා අ නුප්පන්නාති එත්ථ උප්පන්නා අතිතාති තසංගතිතා. පරිනිසී පෙ සත්තාති, කාරණස්ස එකදෙසො “කාරණෙක දෙසො.” පරිනිසීතො කාරණෙකදෙසො එතෙසත්ති “පරිනි විසිතකාරණෙකදෙසො.” තෙසං භාවො පරිනිවිසිත කාරණෙ ක දෙසත්තං.

එවං වකඛාදී භාවෙන පුසනාදී භාවෙනව පවත්තමාන ධ මිම සංඛාතා වගං අත්තාති ගගණං අත්තා ඉති ජානනං ගම ස්සාව පාපුණිස්සාව ඉති ඉමිනාවිය අධිප්පායෙන යෙ ධම්මො අත් තානං අධිකාරං කන්හ පවත්තා ඉති. තස්මා තෙ ධම්මො “අජ්ඣ ත්තා.” ගාවො වරත්ති එත්ථාති “ගොවරං.” ගොවරං වියා ති “ගොවරං.” අත්තානං අධි අජ්ඣත්තං. ගොවරං එව අ ජ්ඣත්තං. “ගොවරජ්ඣත්තං.” නියස්ස අත්තනො එතං “නි යකං.” නියකං එව අජ්ඣත්තං “නියකජ්ඣත්තං.” අත්තා නං අධි ‘අජ්ඣත්තං.’ අජ්ඣත්තං එව අජ්ඣත්තං “අජ්ඣත්ත ජ්ඣත්තං.” විසිනොති ආරම්මණිකං බන්ධනි “විසයා.” වි සයො එව අජ්ඣත්තං “විසයජ්ඣත්තං.” තෙන හික්ඛුනාති පදං සණ්ඨපෙතබ්බත්ති පදෙ කත්තා. තස්මිංගෙවාති ආදිකං පදවයං අජ්ඣත්තමෙවාති පදසහ විසෙසනං. සමාධි නිමිත් තෙනි සමාධිස්ස ආරම්මණ භූතෙ. අජ්ඣත්තමෙවාති පදං ස ඤ්ඤපෙතබ්බනති පදෙ ආධාරෙ. සම්පසාදකත්ති සම්පසාදෙ තිති “සම්පසාදනං.” සමා. සම්පසාදනං අසහ කොතස්ස අත්ති

නි සලපසාදනං. අර්ක්කිත්තංවාති පදං බමෙමසුති පදස්ස විසෙස
නං. ආනඤ්ඤා තථාගතො සබ්බ නිමිත්තානං සබ්බෙසං කසිණා
දි ආරම්මණානං අමනසිකාර අමනසිකාර හෙතු අර්ක්කිත්තං වි
සයගුණං යදිදං සුඤ්ඤානං යංඉදං ඵලසමාපත්තිං උපසම්පජ්ජ
නිපථාදෙකාවිහරති අයංඛොපන විහාරෙ අයං ඵලසමාපත්ති
තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ඉති ආදිසු පයොගෙසු විසයර්ක්කිත්
තෙ අයං අර්ක්කිත්ත සද්දෙද්දි සිස්සති. නිං ඉස්සරියඨානතති ආ
හ ඵලසමාපතතිති ආදි. ඉස්සරියස්ස භාවො “ඉස්සරියං.” නි
ඨති එතානි “ඨානං.” ඉස්සරියස්ස ඨානං “ඉස්සරියඨානං.”
ඉස්සරියං එවච ඨානං “ඉස්සරියඨානං.” පාටිසුත්තලිකානි වි
සුං පුත්තලෙ පවත්තා. තතොති අර්ක්කිත්තතො. තදුග්ගවි
සෙතාති තෙසං අර්ක්කිත්ත බහිඨානං විසෙත. අර්ක්කිත්ත බහි
ඨානි අර්ක්කිත්තාව තෙ බහිඨාවාති “අර්ක්කිත්තබහිඨා.”
සකපරසත්තානෙසු පවත්තාති ඉන්ද්‍රිය බහිඨා සබ්බෙ රූපාරූ
ප ධම්මා.

දඨ්ඨිබ්බ භාව සංඛාතෙතාති පස්සිනබ්බතති “දඨ්ඨිබ්බං.” ද
ඨ්ඨිබ්බස්ස භාවො “දඨ්ඨිබ්බභාවො.” චක්ඛුචිඤ්ඤාණස්ස ගොචර
භාවො. දඨ්ඨිබ්බ භාවො ඉති සංඛාතො “දඨ්ඨිබ්බභාවසංඛා
තො.” නිදස්සතෙතාති නිදස්සිතබ්බතති “නිදස්සනං.” නිද
ස්සන භාවොති අනො. භාවප්පඛාතො හෙත්ති නිදස්සන සද්
දෙ, පටිගතන භාව සංඛාතෙතාති පටිමුඛං ගතතිති “පටිග
තනං.” පටිගතනස්ස භාවො “පටිගතනභාවො.” පටිගත
නභාවො ඉති සංඛාතො පටිගතං පෙසංසංඛාතො. ප
ටිසෙතාති පටිගඤ්ඤාතිති “පටිසො” අඤ්ඤමඤ්ඤ පහන
භාවො.

හෙතු ගොච්ඡකෙ තාථ විනිච්ඡයො චෙදිතබ්බො. ඉමෙ චෙ
පි දුකා අත්ථතො නානා තත්ථි කස්මා චුත්තාති ආහ. ඉමෙ ස
මාති ආදි. වසද්දෙ වාකාරමො, දෙසනා විලාසෙතාති දෙ
සියතිති “දෙසනා.” විලසති සොහති එතෙතාති “විලාසො.”
දෙසෙ තබ්බප්පකාර ජානන දෙසනායාණං. විසුබ්බො ලස් වි
ලාසෙ. ඤො. දෙසනාය විලාසො “දෙසනාවිලාසො.” පන ස
ද්දෙ විසෙසනො. තත්ථාති තෙන චිත්තං දුකානං දෙසනා
කාරෙන. වා සද්දෙ අර්ක්කියය විසෙතාති යොජෙනබ්බො.
තතොති තනිඨ දුකතො. තෙසං හෙතුතත්ති පදං පදනත්ති

පදෙ වාච්චවක කාවෙන සමබන්ධය. වසෙනානි පදං වුත්තානි පදෙ තනියා විසෙසනං. පාළියං අවුත්තෙත සමභව වසෙනාලති ත බෙබ්බ චෙ දුක්කෙ ඤාපෙත්තො ආග තත්ථානි ආදී. තත්ථානි පාළියං. සමභවනීති පදෙ ආධාතේ. අථවා, තත්ථානි දුක්කප දෙසු නිධාරණේ හුමිමං. හෙතුවෙව ධම්මා සහෙතුකාවානි එ කං පදං සමභවනී යථෙව තථා හෙතු වෙව ධම්මා අහෙතුකාවානි ඉදම්පි පදං සමභවනීති පදෙ යොජනා. එසෙවනගොනි ය ථෙව හෙතුවෙව ධම්මා හෙතුසම්පසුත්තාවානි එතං සමභවනී ත ථා හෙතුවෙව ධම්මා හෙතු විප්පසුත්තාවානි ඉදම්පි. යථා ව හෙ තු සම්පසුත්තාවෙව ධම්මා නවහෙතුනි එතං සමභවනී තථා හෙ තු විප්පසුත්තාවෙව ධම්මා නවහෙතුනි ඉදං පිති ඤාපෙති. හෙ තුවෙව ධම්මා අහෙතුකාව අහෙතුකාවෙව ධම්මා නවහෙතු. හෙතුවෙව ධම්මා හෙතු විප්පසුත්තාව හෙතු විප්පසුත්තාවෙව ධම් මා නව හෙතුනි ඉමෙ චෙ දුක්කා සමභව දුක්කානාම.

තත්‍ර පාළියං. නහෙතු ධම්මා සහෙතුකාපි අහෙතුකාපි ඉති වචනෙ සිඬෙ නහෙතුකොපන ධම්මානි වචනං. අනිර්ත්තං අ වසිඨං අධිකං යදෙතං යං එතං බොපනානි පදං භගවතා වුත්තං. තස්ස බොපනානි පදස්ස වසෙත අයං අනිර්ත්තසො භගවතා සඛගතිතො ඉති පණ්ඩිතෙන වෙදිතබ්බොති යො ජනා. තත්‍රානි පදං වුත්තත්ති පදෙ ආධාතේ. කථන්ති කෙන අයං අනිර්ත්තසො සඛගතිතො. කෙවලං නහෙතු ධම්මා එව නගොත්ති. අථබ්බො සච්චං අඤ්ඤාපි හෙතු ධම්මා ගොත්ති සහෙතුකා අහෙතුකා ඉච්චෙව ඉති එවං වචනං නව ගොති. අථබ්බො අඤ්ඤාපි නහෙතු ධම්මා අඤ්ඤාපාපි අඤ්ඤාන පි පකාරෙණ නගොත්ති ඉති එවං අයං අනිර්ත්තසො සංගති තොති යොජනා. ඉදං වුත්තත්ති ආදී විත්ථාතේ. ඉදං වචනං භගවතා බොපනානි පදෙ වුත්තංව ගොති. හි සච්චං නහෙ තු ධම්මා සහෙතුකාපි ගොත්ති අහෙතුකාපි ගොත්ති යථා එව එවං හෙතු ධම්මා සහෙතුකාපි ගොත්ති අහෙතුකාපි ගොත්ති හෙතු ධම්මා සහෙතුකාපි ගොත්ති අහෙතුකාපි ගොත්ති යථා ව එවං නහෙතු ධම්මා හෙතුසම්පසුත්තාපි ගොත්ති හෙතු විප් පසුත්තාපි ගොත්ති ඉති ඉදං වුත්තං ගොතිනි සමබන්ධය. ඉති සද්දෙ තං ගමන්තත්තත්තා නවුත්තො. එවං හෙතු ධම්මා සහෙතුකාපි අහෙතුකාපිනි වචනං. අථබ්බො අඤ්ඤාපිනි වචන

ස්වයං විත්ථානෙ. එවං නගෙනු ධම්මා හෙනුසම්පසුත්තා හෙනු විප්පසුත්තාපිති වචනං. අක්කුලාපිතිවචනස්ව විත්ථානෙ. හෙනු ධම්මා සහෙනුකාපි අහෙනුකාපි නගෙනු ධම්මා හෙනු සම්පසුත්තා පි හෙනු විප්පසුත්තාපි ති ඉමෙ වෙ දුකා බොපන දුකානාම.

සෙධම්මා අත්තනො නිප්ඵාදකෙන පච්චයෙන සහ ගොත්ති ඉති තස්මා තෙ ධම්මා සප්පච්චයා. අත්තනොති පදං නිප්ඵාදකෙනාති පදෙ කම්මං. පච්චයෙහිති පදං කතාති පදෙ කත්තා. අවිනිබ්බොගවසෙතාති පදං අතීති පදෙ තතියා විසෙසනං. තථා විධිත්ති අවිනිබ්බොගවසකාරං. තත්ති රූපං. චත්තති එත්ථ කම්මං තබ්බිපාසකාලාති වට්ටං. තස්මිංහි වට්ටෙ. තතොති ලොකතො. චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදිසුති නිධාරණෙ හුම්මං. චක්ඛු ච්ඤ්ඤාණෙනවා සොත ච්ඤ්ඤාණෙනවාති පදවයංපි ජාති තබ්බාති පදෙ කත්තා. එවත්ති එවං අත්ථෙ. චිත්තමිපි පද තත්ති වික්කේයස නවික්කේයසාති චිත්තං පදනං.

ආසවාති ආ පුබ්බ සු සඤ්ඤා. චක්ඛුතොති ආදිති සඤ්ඤා තිති පදෙ අපාදනං. පචත්තත්තිති ආරම්මණ කරණ වසෙන පචත්තත්ති. මජ්ඣත්ති එතායාති “මදිරා.” මෙරයා. මද උම්මාදනෙ. “නිමරුයා” ති මොග්ගලලාන සුතෙතන “කිරෙ.” මදිරා ආදි සෙසං තෙ “මදිරාදයො.” යදිවාති ධම්මා චිර පර්වා සියත්ථෙන චිරපර්වුඨි සභාවෙන ආසවානාම. යදිව ගොත්ති එතෙයෙව චත්තානෙ ධම්මා හවිතු. අරහත්ති. පසවත්තිති ජනෙත්ති තත්ථාති හෙනුගොච්ඡකෙ. ඉධාති ආසව ගොච්ඡකෙ. අයංවාති නො ආසවාබොපන ධම්මා සාසවාපි අනාසවාපිති අයම හෙදෙ. අඤ්ඤාලාති ආසව විප්පසුත්තා බොපන ධම්මා සාසවාපි අනාසවාපිති අඤ්ඤා හෙදෙ.

යසංසං විජ්ජනාති සංයොජන ධම්මා යසංසං පුග්ගලස්ස සං විජ්ජනාති. යථා ව ඉධාති යථා ඉධ ගත්ථ ගොච්ඡකෙ සෙසං හෙනු ගොච්ඡකෙ චුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ථාති තස්මිං තස්මිං ගොච්ඡකෙ. අනික්කමනිගතොති පදං අනික්කමිතබ්බාති පදෙ තතියා විසෙසනං. ඔසෙහිති පදං අනික්කමි තබ්බාති පදෙ කත්තා. යථා හුතා උපාදියනති ගණනති නිසංයනති එතාති උපාදියනති තස්මා “උපාදනා.” කාමාවචරනාතිති සෙධම්මා කාමෙ එකාදස පහෙද සංඛාතෙ කාමහවෙ පචත්තන

විෂයන අවවරනක් ඉති නසමා වතුපඤ්ඤාස කාමාවචර චිත්තං අභිවිසති රූපසංඛාතා භෙ ධම්මා කාමාවචරතාම. යෙ ධම්මා රූපෙ අසඤ්ඤාහවං වජේන්ද්‍රා සෙසෙ පණ්ණරසව්ඨෙ රූපහවෙ අවවරනති ඉති පණ්ණරස රූපාවචර චිත්ත සංඛාතා භෙ ධම්මා “රූපාවචර.” යෙ ධම්මා අරූපෙ වතුබ්බිඨෙ අරූපහවෙ අවවරනති ඉති මාදසාරූපාවචර චිත්තසංඛාතා භෙ ධම්මා “අරූපාවචර.” එතොති පිඤ්ඤකෙ. පරතොති පරස්මිං කාමාවචරත්ති වචනෙ. කාමෙ අවවරත්තිති ආදිකෙ අභිකථා වචනෙසෙ අ ඛ්‍යාපිත අතිඛ්‍යාපිත දෙසො නත්ති කස්මා චිත්තාග්‍රොපන පරතො ආවිභවිස්සතිති දසසනතො. අඛ්‍යාපිතාදි දෙසෙහි ආවජ්ජමා භෙ ජ කාමාවචරදි, උපමං පරතො වචනිස්සති. නසමා ඉමස්මිං අභිකථාවචනෙසෙ දෙසො නත්ති, චිත්තාග්‍රො පන පරතො ආවිභවිස්සතිති ඉදං අභිකථා වචනං අපෙක්ඛිතා කාමාවචරදියු අ යං අපරෙ අනොති ආදි වචනං විකාවර්ගෙන නවත්තබ්බං. ටි කාවර්ගෙන වත්තබ්බොති ආරම්භෙ කරුණ වසෙනවා කාමො ති ආදිකෙන පරස්මිං වකඛමානෙන අනෙත සද්දිසොහොති. නස්මා කාමාවචරදියුති ආදි වචනං නවත්තබ්බත්ති අමිභා කං බත්ති.

වට්ඨලුත්ති වට්ඨස්ස අවජ්ජා තණ්හා සංඛාතං මූලං. ක රොනතා ධම්මාති පදං නිගන්තිති පදෙ කත්තා. කරොනෙතා තිපි අත්ති. ලක්ඛණෙනාති සනාවෙන. අත්තනොවා පචතති යාති ඉදං වත්තාග්‍රෙ මග්ගෙ සංඛාත වුත්තං. තථාති අනත්ත රථිල දුනෙන. අඤ්ඤාධම්මෙති ලොකීය ධම්මෙ. අත්තානත් ති ලොකීය ධම්මා. උත්තරෙහිති ලොකුත්තරෙහි. රුණත් තිති කඤ්ජති. යෙහිති යෙහි රුගාදි ධම්මෙහි අභිගුතාති ප දෙ කත්තා. පභානෙකභිතාවසෙනාති පභානෙක එකස්මිං පු ග්ගලෙ තිභිත්තිති “පභානෙකභි.” පභානෙකභිතං භාවො “පභානෙකභිතා.” පභානෙකභිතාය වසො ආයතෙනා “ප භානෙකභිතාවසො.” තෙනාකාරෙනාති සම්පයොග පභානෙ කභිතාකාරෙණ හපත්තිතිපි ගවජ්ජති. පි සද්දෙ දුතිය ව චනස්ස අපෙක්ඛති. වත්තත්තිති විජ්ජා සනාවතාය පචත්තත් ති. තත්තාති විජ්ජාභාගිතොති වචනෙ අභිවිජ්ජා වේදිතබ්බා ති ගොජතා. තත්තාති විජ්ජාභාගියු නිධාරණං. විවිධෙනා කාරෙන පස්සතිති “විපස්සනා.” විපස්සනා එව ඤාණං “විප

සහනායුණි.” මනෙන පවත්නා ඉඩ “මනොමසිඬි.” අනෙ නාහි පදං විජ්ජාභාගිනොති පදෙ තතියා විසෙසනං. නායුති විජ්ජාසු. ඉධාති සුත්තත්තික දුකෙ. පරතොපන නිදෙදසෙ “කතමෙ ධම්මා විජ්ජාභාගිනො විජ්ජාසම්පයුත්තකා ධම්මා ඉ මෙ ධම්මා විජ්ජාභාගිනොති චුත්තත්තා. සම්පයුත්තා ධම්මා ච අබ්භෙදනාති චුත්තං. බාලෙසු ඝීතත්තාති බාලෙසු පුග්ගලෙසු ඝීතභාවතො යත්ථ යෙසු පුග්ගලෙසු ඝීතා ධම්මා තදුප වාරෙ න තෙසං නිස්සයභූත පුත්ගලානං පොභාරෙත “බාලානාම.” තදුප වාරෙතාති උප වාරියති පුත්ගලො වොභාරියති එතෙනස දෙදතාති “උප වාරෙ.” බාලසදෙදු. තෙසං උප වාරෙ “තදුප වාරෙ.” තෙන තෙසං නිස්සයභූතානං පුත්ගලානං වාවක ස දෙදතාති අනෙ. අපභාසරසං වික්කාසනාවො “අපභාසරභා වො.” අපභාසරභාවං කරෙත්තිති “අපභාසරභාවකරණං.”

අභිජායනති සත්තා එසු අපායෙති “අභිජාති.” කණ්ඨා ලාමකාව සා අභිජාති වාති “කණ්ඨාභිජාති.” කණ්ඨාභිජාතියා ගෙතු “කණ්ඨාභිජාතිගෙතු.” කණ්ඨා අපායෙසු සත්තානං උපපජ්ජන ගෙතුති අනෙ. අථවා, අභිජායතිති “අභිජාති.” කණ්ඨාව සා අභිජාති වාති “කණ්ඨාභිජාති.” කණ්ඨාභිජාතියා ගෙතු “කණ්ඨාභිජාතිගෙතු.” අසොභන අත්තභාවසං ගෙතුති අනෙ. යෙ ධම්මා ඉධවෙවලොකෙ සම්පරිගෙව පුග්ගලං තපත්ති තාපෙත්ති ඉති තෙ ධම්මා “තපතියා.” එත්ථාති අබ්වචන දුකාදියු. බැජ්ජනමෙව නාතත්ති චුත්ත චිත්තං ද ලුහං කරෙතො ආග සිරිපඬුකොති ආදි. හි සම්මං සිරිපෙ—ආදියො සද්ද අබ්වචනා නාම. චිත්ත මත්ත මෙවාති මත්ත සද්ද අත්ථනාතත්තං පටිසෙධෙති එවසද්ද සත්තඨා නකරණං. හික්ඛවෙ යෙ ධම්මා යස්ම අඤ්ඤා ධම්මෙ අභිසං ඛරෙත්ති ඉතිඛො තස්මා තෙ ධම්මා සංඛාර ඉති එවං විත්ථා රෙත්වා සගෙතුකං කතා ගගවතා චුච්චිමානා අභිලාපා සද්ද නිරුත්ති නාම. ඉති තස්මාතිව චෙ සද්ද අභිනතත්ථා. පඤ්ඤ පනතො අභිලාපා පඤ්ඤති නාමාති සම්ඛිනො. එත්ථාති සුත්තත්තික දුකෙ. ඉතරෙසත්ති චිත්තං දුකානං. නාමකරණෙනොති නාමසං කරණභාවෙන. නාමසං කරණං “කාමකරණං.” නාමකරණං එව අනෙ “නාමකරණෙනො.” නාමත්ති නාමං කරෙත්ති “නාමං.” චතුක්ඛනි නිබ්බානාති.

ආරම්භය. නමැති “නාම.” නාමෙතිති වා ‘නාම.’ එත්ථාති
සුතතනතික දුකො. හවපත්ථනාති හවෙසු පවතන පත්ථනා.
හවදිවිසීති හවනං භාවො. සංසනක්ඛයා හව වසෙන උප්ප
ජ්ජමානා දිසී හවදිසී. විභවනං විනස්සනං “විභවො.” විභ
ව වසෙන උප්පජ්ජමානාදිවිසී “විභවදිවිසී.” සංසනො ඉති
පවතනාදිවිසී “සංසනදිවිසී.” උච්ඡිජ්ජති “උච්ඡේදො.” උ
ච්ඡේදො ඉති පවතනාදිවිසී “උච්ඡේදදිවිසී.” යං නතිරියතිති යං
යෙන බ්‍රහ්මන පුග්ගලො ගිරිසිතඛබෙන ගිරිතබ්බසුතකං
නතිරියති නජ්ඣුච්ඡති. නජ්ඣුච්ඡා අස්ස පුග්ගලසංඝාති “නිල්
ලජ්ජ.” නිල්ලජ්ජො භාවො “නිල්ලජ්ජනා.” අභායනකා ආ
කාරෙති අභායනකස්ස පුග්ගලස්ස ආකාරො. අභායනකො ඵල
ආකාරො. අප්පෙය්‍යො. දෙවච්ඡානාදිසු විනිව්ඡයො
වෙදිතබ්බො.

විපට්ඨකුලං ගණ්හති සීලෙනාති “විපට්ඨකුලගාති.” විපට්ඨ
නිකං පටිපක්ඛං සාතං අස්සාති “විපට්ඨනිකසාතො.” නජ්ඣ
ආදරං අස්සාති “අනාදරො.” එතස්මිත්ති ආදිකං චතු පදං
පුත්තලෙති පදස්ස විසෙසනං. පුත්තලෙති පදං චවොතිපදෙ
ආධාරො. අප්පනාපරිච්ඡේද පඤ්ඤායාති අප්පනා පාපුණ්ණං
අප්පනා. අප්ප පාපුණ්ණො. සු අප්පනාය පවතනියා පරිච්ඡේ
දො “අප්පනාපරිච්ඡේදො.” අප්පනාපරිච්ඡේදෙ පවතනා පඤ්ඤා
“අප්පනාපරිච්ඡේදපඤ්ඤා.” තස්මිංතිති හි සම්මං තස්මිංකාර
ණො. තෙන කාරණෙන ආයතනා පටිබ්බො “තදයංයා.” චත්
තනං වුත්ති. තදයත්තා වුත්ති අස්සාති “තදයත්තවුත්තිනා.”
තදයත්ත වුත්තිනො භාවො “තදයත්තවුත්තිනා.” නිසීති එලං
එත්ථාති ‘ථාතං.’ බත්තිති බමනං බතති. සොභන කමෙම ර
තො “සුරතො.” සංසුද්ධිමොදනීති “සමෙමොදකො.” පුත්ත
ලො. මුදුනො භාවො “මුදුනාවො.” සමෙමොදකස්ස මුදුනා
වො “සමෙමොදකමුදුනාවො.” අථවා සුද්ධිමොදනී එතෙන බ
මෙමනාති. “සමෙමොදකො.” සමෙමොදකො ඵල මුදුනාවො “ස
මෙමොදකමුදුනාවො.” අගුත්තං වාරං යෙන සො “අගුත්තවා
රො.” අගුත්තවාරස්ස භාවො “අගුත්තවාරනා.” මත්තං න
ජානාතිති “අමත්තක්ඤ්ඤා.” අමත්තක්ඤ්ඤොතො භාවො “අමත්ත
ක්ඤ්ඤොතා.” සති විප්පවාස සංඛාතොති සතියා විප්පවාසො ඉති
කථිතො. මුඛාසති එතස්මාති “මුඛස්සති.” මුඛස්සතියා භා
වො “මුඛස්සවිමං.” පටිසංඛාතස්ස පටිපක්ඛං “අප්පට්ඨසංඛාතං.”

අප්පට්ඨසංඛාතෙතිපදං අකමපනතොපනාති පදෙ නිමිත්තං ආධා
රෙවා. අකමපනතොපනාති පදං බලන්ති පදෙ තතියා විසෙස
නං. පට්ඨසංඛාති ජානාතිති “පට්ඨසංඛාතං ඤාණං.” භාවෙනි
වඩෙය්තිති “භාවනා.” පුග්ගලො. භාවනස්ස භාවෙනත
ස්සඋප්පන්න බලං “භාවනාබලං.” මරෙකි දිසො. භාවනා
යවා උප්පන්න බලං “භාවනාබලං.” සමපොච්ඡ සමපනිච්ඡික
නති සමබන්ධො. තං ආකාරන්ති සුද්දුට්ඨපලකෙකතබ්බා කාලආ
රම්මණං. සමප්පසා නිමිත්තං “සමපනිමිත්තං.” පච්ඡා පච
තෙනතබ්බස්ස සමාධිස්ස නිමිත්තභූතො පුරිම සමාධිති අතොපා.
සොරච්චමෙවාති පදං සමපදාති පදෙ සමබන්ධො.

සමපජ්ජනං සමපදා. සීලස්සාති පදං සමපදානතොති
පදෙ කමිමං. සමපදානතොති පදං පරිපුරණතොති ප
දෙ තතියා විසෙසනං. සීලපරිපුරණතොති සීලස්ස පරිපුර
ණ හෙතුතො. සීල-පෙ-තොති පදං සමපදාති ප
දෙ තතියා විසෙසනං. දිට්ඨි පාරිපුර්ණතන්ති දිට්ඨියා පාරි
පුරි හෙතුභූතං. දිට්ඨිවිසුඛං බොපනාති දිට්ඨියා විසුඛි “දිට්
ඨිවිසුඛි.” කමිමං සකං එතෙසං සත්තානන්ති “කමිමස්සකා.”
කමිමස්සකානං භාවො “කමිමස්සකතා.” කමිමස්සකතා එ
ව ඤාණං “කමිමස්සකතාඤාණං.” කමිමස්සකත ඤාණංආදි
ශෙසං තාති කමිම-පෙ-ඤාණාදිති. අනුරූපදිට්ඨිස්සා
ති පදං යවා දිට්ඨිස්සාති පදස්ස අත්ථවිචරණං. කලාණ
දිට්ඨිස්සාතිපදං අනුරූපදිට්ඨිස්සාති පදස්ස අත්ථවිචරණං.
නිබ්බත්තෙනබ්බ පඨානස්ස අනුරූපා දිට්ඨි අස්ස පුග්ගලස්සා
ති “යවාදිට්ඨි.” අනුරූපවාචකො යවාසද්දො. අනුරූපා දි
ට්ඨි අස්සාති “අනුරූපදිට්ඨි.” කලාණා දිට්ඨි අස්සාති “ක
ලාණදිට්ඨි.” තං සමපසුත්තමෙවාති දිට්ඨිසම්පසුත්තමෙව.
එව සද්දො නදිට්ඨිවිප්පසුත්තං විරියන්ති ඤාපෙති. පඨාන
න්ති විරියං. සංවෙජ්ජනං ජනෙතිති “සංවෙජ්ජනියං.” සං
විග්ගස්ස වාති සංවිජ්ජති සංවිග්ගො පුග්ගලො. සංවෙගජා
තස්සාති සංවෙගො ජානො අස්සාති “සංවෙගජානො.” න
නිවත්තනාති “අනිවත්තනො.” පුග්ගලො. අනිවත්තනස්ස
භාවො “අනිවත්තනතා.” අනොසක්කතතාති පදං අනිව
ත්තනතාති පදස්ස අත්ථවිචරණං. ආරම්මණෙ විමුච්චති අ
බ්බුමුච්චති “විමුච්චති.” අභි සමාපනතිගො. කිලෙසෙති සඛි

බන්ධාරෙහිව විමුච්චිති “විමුච්චිති.” නිබ්බාණං. විමුච්චිතිව විමුච්චිති. එකසෙසො. පටි පුත සඤ්ඤානං “පටිස න්ති.” පටිසන්ධියා වසො “පටිසන්ධිවසො.” තෙන කිලෙසානං තං තං මන්ගවජ්ඣානං උප්පත්තමතෙන බන්ධසතතා නෙ පුත පවත්තන වසෙනාති අනො. අනුප්පාදෙදුක්ඛා භූතං “අනුප්පාදභූතං.” සො සො මන්ගො තං තං මන්ගො තං තං මන්ගෙන වජ්ඣා “තංතංමන්ගවජ්ඣා.” තං තං මන්ගවජ්ඣා එව කිලෙසා තංතං පෙ කිලෙසා. අනුප්ප උත්තං අනුප්පාදෙ. අනුප්පාදං කුරෙතිති “අනුප්පාදෙ.” මන්ගො. අනුප්පාදස්ස පරිගොසානං “අනුප්පාදපරිගොසානං.” පටිසන්ධිවසෙනාති පදං අනුප්පාද භූතති එත්ථ උප්පාදෙති පදෙ තතිසා විසෙසනං. අනුප්පාද භූතෙති පදං අර්ග්ථලෙ ති පදස්ස විසෙසනං.

මා ති කා ති මග්ගි තා .

තනි යදෙනති තස්මිං පදහාජනිගෙ යං එතං කාමාවච රං කුසලං භගවතා දස්සිතං. තස්සාති කාමාවර කුසලස්ස. තෙසුති තිසු මහාවාරෙසු. තෙසුති උද්දෙස නිද්දෙස වාරෙසු. තෙසුති චතුසු පරිච්ඡේදෙසු. කතමෙ පෙ ලාති අයං පරිච්ඡේදෙ පුච්ඡා නාම. කතාති පුච්ඡා පරිච්ඡේදෙ. ක ථෙතු කාමෙතිති “කථෙතුකාමො.” තස්ස භාවො “කථෙතු කමාං.” කථෙතු කමාං එව “කථෙතුකමානා.” කථෙතුකමා නාය පවත්තා පුච්ඡා “කථෙතුකමානාපුච්ඡා.” කථෙතුකාම නාවසෙන පවත්තපුච්ඡාති අනො. අයං පුච්ඡාති එකත්ත මෙව අවතා කස්මා කථෙතු කමානාති වූගතන්ති ආග පච්චිධා ති ආදි. චිධා ඉලුති විතතං එතෙනාති “වෙලුහකො.” ඉලු ගති කම්පනෙසු. ග පච්චිගො, සකතෙ කොව. වෙලුහකො ජාතො යස්ස සො “වෙලුහකජාතො.” යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා සුඛංවාති යංපත රූපං අනිච්චං තං රූපං දුක්ඛංවා සුඛංවා ඉති භගවා පුච්ඡති. තං රූපං සමනුපස්සිතුං කල්ලංහු සුත්තං හු. නොගෙනති එතං මමාති ආදිකං එතං සමනුපස්සනං නොහි එව අනි. තත්ථාති තාසු පුච්ඡාසු. යංපනාති බම්මජා තං. තෙනස්සාති තෙන තස්මා අස්ස භගවතො. යස්මාප නෙසොති යස්මා පත එසො භගවා. තනි කථං කථා අස්සාති

“අකථාකළි.” නිශ්ඡයා විවිකිලිතා යෙන සො “නිශ්ඡයා විවිකිලි
 ඡයා.” විභතො සංඝයො යෙන සො “විභතසංඝයො.” න
 ඤාති පදෙසු. ගෙසතති නිද්දිසිතබ්බ ධම්මානං. තෙසකති ධ
 ම්මා කුසලාති පදනං. එතාති නිදෙසසමාගර. කතොති පදෙ
 ආධාරෙ. පරෙ පණ්ණාසකමමා කුසලාති. පහෙදවනතදසන
 තථං ධම්මා කුසලාති පදනුකකමොකතොති තමබ්බො. හි සමිං.
 ඉමස්මිං අභිධමෙම ධම්මාව හගවතා දෙසෙතබ්බො. එවසදෙද
 පඤ්ඤාති දෙසෙතබ්බොති ඤාපති. තෙව ධම්මා පෙ
 පහෙදෙහි අනෙකපහෙද දෙසෙතබ්බො නාමා ධම්මානමෙව
 දෙසෙතබ්බතාව පහෙදවනතානං දෙසෙතබ්බතාව ධම්මා
 යෙව ඉධ අභිධමෙම හගවතා දෙසෙතබ්බො. අයං දෙසනා ත
 වොභාරදෙසනා. තෙව ධම්මා පෙ දෙසෙතබ්බො ධම්ම
 මගගතො තදෙසෙතබ්බොති යොජනා. මගගසදෙද අපහෙදං
 නිවර්තනති. පහෙදතො දෙසනා නිං ආවහනති ආහ පහෙද
 නො හිනි ආදි. හි සමිං. පහෙදතොති පදං දෙසනාති ප
 දෙ තනියා විසෙසනං. දෙසනාති පදං ගොතිති පදෙ පක
 ති කතනා.

විනිශ්චයනං “විනිබ්බොගො.” විනිබ්බොගො කරණං “වි
 නිබ්බොගො.” ඤාණං. ධම්මානං ඝනස්ස එකතනස්ස විනි
 බ්බොගො “ඝනවිනිබ්බොගො.” පටිසම්භිද්ද එව ඤාණං. “ප
 ටිසම්භිද්ද ඤාණං.” ඝනවිනිබ්බොගම පටිසම්භිද්ද ඤාණම ඝන
 පෙ ඤාණං. තං ආවහනි ජනෙතිති ඝන පෙ ව
 හා. දිපෙපචාති පදං දෙසනතුනති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. දෙසෙ
 තබ්බො යෙධම්මා තෙ ධම්මෙ. ඉද්දති යස්මිං පෙ විනානත්
 ති එතච වතෙ විනිශ්චයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. මුනි වි
 තෙතන සමයං නියමෙතො යන් යස්මිං සමයෙ පහෙදතො ධ
 මෙම වෙනෙයං දිපෙතො බොධෙතො. සමයෙ විතනං නිද්දිසිති
 යොජනා. යස්මිනති ආදි විජාගෙ. සමය නියමිතො සමයෙ
 න නියමිතො විර්තන. නියමෙතොනාති පදෙ කරණං. නි
 යමෙතොනාති පදං බොධෙතනති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. අපාති
 පදං බොධෙතනති පදෙ කාල සකථි. විජ්ජමානෙපිති පදං
 බොධෙතනති පදෙ ලක්ඛණක්‍රියා. යස්මිං සමයෙ විතනං ගො
 ති එතෙ ධම්මෙ. සත්තනිව සමුගොව නිව්ව ආරම්භම “ස
 තතනිසමුගනිවාරම්භණාති.” සත්තනි සමුග නිවාරම්භණා

තං සතං සත්තති පෙ සතං. තස්ස වසො සත්තති පෙ වසො. දුක්ඛෙන අනු චුර්ඤ්ඤාතිති “දුර්නුබොධො.” දුර්නුබොධො පහෙදෙ යෙසං තෙ “දුර්නුබොධස්ස හෙදි.” භවති එත්ථාති “භූමිමං.” භූමිමස්ස නිදදාසො “භූමිමතිද්දෙසො.” අනිත්තො නිද්දිස්සී “අනිත්තතිද්දිස්සී.” අනිත්තතිද්දිස්සී පරිදීපනං අනිත්තං පෙ දීපනං. තත්ථාති යස්මිංසමයෙති වචනෙ. සමයස්සදෙදුති පදං දීප්තයාති පදෙ කතතා. සමවාගෙති පච්චය සාමන්ගිකං. ඛණ්ණෙති ඛ කාසෙ. අසාසාති අස්ස සමයසද්දස්ස සමවාගො අත්ථාති සමධි කො. උපාදියාති පඤ්ඤාය ගහෙතො උපධාරෙතො. තෙති පදං තයා අප්පත්තිමොති පදෙ කතතා. හදදුලිති තස්ස භික්ෂුනො නාමං. කො සො හෙතුති ආය භගවාපි බොති ආදී. උග්ගා හමානොති තස්ස පරිබොජකස්ස පකාතිනාමං. යංකිච්ඡි පන උග්ගහෙතුං සමෙත්තාය උග්ගාහමානොති තං සජානනති, තස්මා උග්ගාහමානොති වූච්චති.

සමණ්ණිකාය පුතො “සමණ්ණිකායපුතො.” සමයං දිසිං පවදනති එත්ථාති “සමයප්පවාදකො.” තිණ්ණකානං චි රෙන පනතිසා පරික්ඛිනෙතොති “තිණ්ණකාවිරෙ.” අථවා, තිණ්ණකානං චිරං පනති යස්මිං සො “තිණ්ණකාවිරෙ.” එකාසා ලා කතා එත්ථාති “එකසාලකො.” මල්ලිකායාති පසෙනදි කොසලරඤ්ඤා දෙවියා. දිග්ඛිවිධිමෙති පච්චිකෙ අතතභා වෙ. අත්ථොති වුඛිඪී. කමම කිලෙස වසෙන සමපරෙනෙබ්බා සමපාපුණිතබ්බොති සමෙරගො. සමෙර පුබ්බ ඉ ගතිකං. සම්පරගෙ නිසුතො “සම්පරාසිකො.” බියා පඤ්ඤාය රාති ගණ්ඨා තිති “බිගෙ.” අථවා, බි පඤ්ඤා එතස්ස අත්ථිති “බිගෙ.” සමමා මානාහිසමයාති මාතස්ස සමමා පභානෙන. දුක්ඛස්ස පිළු නත්ථොති දුක්ඛසමයස්ස පිළුතං, දුක්ඛසච්ච සමගිතො හිංසනං, පිළුතං එව අත්ථො “පිළුනත්ථො.” ත්ථ කාරස්ස භි කාගෙ. සමෙච්ච පච්චයෙහි කතං “සංඛතං.” සං පුබ්බ කර කරණ්ණං සංඛතං එව අත්ථො “සංඛතස්මි.” සත්තාපනං පරිදහනං සත්තාපො. ජරමරණෙහි විපරිනාමනං විපරිනාමො. අභිසම්භවෙනෙ පච්චිජ්ඣිතබ්බොති “අභිසම්භවො.” අභිසම්භවො එව අත්ථො “අභිසම්භවො.” පිළුනාදිති තාතිති අභිසමෙත්තබ්බා හාවෙ ත එතිහාවං උපනෙතො අභිසමයස්සොති වුචාතාති. අභිසමය

සහ වා පටිවේධයන් විසයනුනො අනෝ අභිසමයනො. පිළිනා දිනි අභිසමයන් විසයනාවුපගමන සාමඤ්ඤනො එකතෙතන අභිසමයයෝති වුතතාති. සමයෙසුති නිබාරණං.

එවං සමයසද්දන්ත අත්ථිචාරං වනො ඉදුති ඉධාතිපෙතබ්බං ඤාපෙතනො ආහ සමවායොති ආදි. සමවායොපෙතෙතනුයෙවවාති පවපි එතෙ සමයා ඉධ කුසලාධිකාරෙ විඤ්ඤනා විඤ්ඤයො. යස්මිනති ආදි චිත්තාරො. සමවායාදිනං පවතනං. සරුපං ඤාපෙතනො ආහ තෙසු පච්චය සාමග්ගිති ආදිං. තෙසු සමවායාදිසු පච්චය සාමග්ගි සමවායොති විඤ්ඤයො. ඛණ්ණොපන නවමො එකොව පණ්ඩිතෙන විඤ්ඤයො. වා අපරෙතෙතො, වතුරෙපි සම්පසුතන සංඛාරාති වකතාති ඛණ්ණොති වෙදිතබ්බොති. යාගිති ආදි චිත්තාරො. හි සච්චං, යා එසා සාමග්ගි. යාතිවා පන එතාති වකතාති වුත්තාතිති සමබ්බො. යෙගිති යෙගි වකතාති. එත්තාති පදං වුත්තාතිති පදෙ අධාරො. පටිපපදෙස වාසොති පටිපපදෙසෙ වසනං. සප්පර්සුප නිසසයොති සප්පර්සානං. උප නිසසයොසෙවනං. අත්තසමාපණිධිවාති චිත්තස්ස සමමාපණිධි පටිපතනං. තාතිවාති වක්කාති. වා සද්දෙන නතෙවලං නවමො ඛණ්ණො එකො ඛණ්ණොති වෙදිතබ්බො. අථො වතතාර් වක්කාති එකො ඛණ්ණොති වෙදිතබ්බොති දසෙසි. ඤානාති පදං විභාවිතොති පදෙ පුබ්බකාලත්තො. ඉතරෙසුති කාලාදිසු. තං තං ඛම්මාදිකං උපාදාය පඤ්ඤතො කාලොනාම, සො කාලො වොඤාරමතතකොති වෙදිතබ්බො. එස්සාදි ඛම්මානං පුරො සමුගොති පණ්ඩිතෙන විභාවිතො. චිත්තකාලොති ආදිවිසාරො. ඛම්මවා උපාදාය පඤ්ඤතො කාලොනාමාති යොරනා. ඛම්මවුත්තංවාති ආදිසු එසෙව තෙයො. වඤ්ඤංපෙතං වාති වඤ්ඤාසුරියාදිනං පරිවත්තනං. කාලසමයනති කාලානං සමුතං. සො පතෙසොති කාලො. යො පතෙසො පුරො, සො පුරො ඉධ කුසලාධිකාරෙ සමුගොති පණ්ඩිතෙන විභාවිතො. ඉතරෙ පන තෙතු ඉති එයො සමයො එත්ථ අධිකාරෙ පච්චයොව ඉති පණ්ඩිතෙන විඤ්ඤයො. තස්ස තෙතුනො මාරවසෙනවා පච්චයානං වසෙනවා අතෙක භාවො විඤ්ඤයො.

ඉතරෙති පදං තෙතුති පදස්ස විසෙසනං. ඉතිසද්දෙ නාම

වාචකො, එත්ථහිති ආදිවිත්ථාගේ. තෙසුති චතුර්විසති පච්ච
 යෙසු නිබාරණං. විපාකො විපාකකම්මානං රූපානම් පච්ච
 යො පච්චාරාන පච්චයො රූපානම් පච්චයො තස්මා ස්වප
 චාං පෙං පච්චයන්ති වුක්කං. අස්සාති හෙතුතො, එ
 තෙසු පච්ච අතෙථස්ස යංති එතං අත්ථං අපරිඤාගෙනා සම්
 බ්බෙසං අනානං පරිඤාගො කස්මා කතො අධිකාරීථෙති ඉ
 ති පුච්ඡා වෙ සීයා. තොත තෙන අතෙථා දිපතො සබ්බ
 සං පරිඤාගො කතොති සම්මො. එතෙසුති ආදි විත්ථාගේ.
 හි සම්මං, එතෙසු සමයෙසු. චුතතිනි බම්මානං චුතති. අ
 තෙකතෙතුතො චුතතිදිපතෙන එක කාරණො චුතතිති වා
 දෙ පටිසෙධිතොති සුපෙතොති ආහ තොති ආදි. තොත
 ති අතෙක හෙතුතොති චුතතිදිපතෙන එක කාරණං ඉති වා
 දෙ. එකො කතො තාහිති අමිපි අත්ථො සම්මාගෙන දිපිතො
 ති සුපෙතොති ආහ සම්මාගොවාති ආදි. සාධාරණං ඵලනිජ
 ඵදතෙති සාධාරණස්ස ඵලස්ස නිප්ථාදතෙ. අසුසුමසුසුසුසු
 අපෙක්ඛනං යස්ස හො “අසුසුමසුසුපෙක්ඛො.” ඉමං පිති පි
 සද්දෙ අතෙකතෙතු චුතං අපෙක්ඛති එකො කතො තාහිති
 ඉමස්ස අත්ථස්ස දිපතෙන හෙතුං සුපෙතොති ආහ සත්ථාගෙන
 ති ආදි. අතෙක පෙං දිපෙතිති යං චිතං ආචරිතෙති
 චුතං තං චිතං න සුතං. නිං කාරණං අතෙතුතං චක්ඛු
 රූපානෙක මනසිකානං අසාමන්තිං සති අතෙතුතාචාපතති
 තො. අතෙතුතං සාමන්තිං පි සති අතෙතුකතාචා පතතිතො
 හෙතුතාචස්ස අනාපතතිතො න සුතං. හි සම්මං, අනුසතෙ
 එකස්මිං එකෙ කස්මිං අතෙ. දුග්ගං අසුසුසුසුතෙ අනුසතං
 පස්සති ඉති වොදනා තත්ථ සම්මාග ගතෙණ සීයාති යොජනා.
 පි සද්දෙ අසාමන්තිං අපෙක්ඛති.

හෙතු භාවස්ස ආපතති “හෙතුභාවාපතති.” න හෙතුභා
 වාපතති “අතෙතුභාවාපතති.” අත්ථසතෙති පදං නිබාරණං.
 න අතෙකතෙති සද්ද ගත්ථ රසාදිතං අතෙකෙසං බම්මානං
 සාමන්ති නහොති. තස්සාති දස්සනස්ස. තෙසන්ති චක්ඛා
 දිතං භාවෙ විජ්ජමානෙ තස්ස දස්සනස්ස භාවතො. අසාමන්
 ගිගන්ති පදං අතෙතුතන්ති පදෙ ආධාගේ. අතෙතුකං පිති ප
 දං හෙතුභාවොති පදෙ සාම්. පි සද්දෙ අරුමිං සුචිතතො.
 වි සද්දෙ වාකාර්ථෙහො. සාමන්තිගන්ති පදං හෙතුභාවොති

පදෙ ආධාරෙ. ස්වායං ගෙතුහාලො වෙදිතබ්බොති සමබන්ධො. ච සද්දෙ ඵලහාවෙනවාති යොජෙනබ්බො. අස්සාති ඵලස්ස. චක්කාදිනං අවෙකලෙව පරිපුණ්ණහාවෙ සති වක්ඛුච්ඤාණොදිනං භාවොලොකස්ස සත්තස්ස පච්චිකඛනො සිඛො. සමයෙන කර්තුංගො අයං අත්ථො දීපිතො. සමයෙන කර්ණංගො නවා ඉති අයං අත්ථො භගවතා දීපිතො. පති-පෙ-දි කොවාති, ච සද්දෙ නවමො බණ්ණොවාති යොජෙනබ්බො. අනෙතාති සමයෙන. පටිසෙසිතොති පදෙ කතතා කර්ණොවා.

සුගතලොක අධිගතො බණ්ණො “අධිගතබණ්ණො.” අධිගත බණ්ණො ආයර්ණං අධි-පෙ-තනං. අනනුභාවෙනාති න අනුභාවෙන, අපචක්කානෙන, සාවස්සාති අස්ස කුසලවිත්තප්පච්ඡති කාලස්ස සොච අතිපරිත්තතතා වෙදිතබ්බොති පදෙ සමමං. තත්තාති හි සමමං. තත්ත සුතෙන. ඉති තෙසනති එවං. තෙසං විත්තානං. ඉදං අයං උපමාපි යාවච නසුකර් අතිවිග්ගානසුකර්. යාව එකතෙනන ලොපර්වතං විතනං. දී පෙනෙනනව අනෙත සමයෙන දිනෙනා ගොතිති සමබන්ධො. තස්මිනති සමුගෙ එවච එකසෙසවවාති එතථ එවවාති නිපාත සමුදයො. එකසෙසවාතිපි අත්ථි. අත්තනො වසෙ චක්කානති “සවසවත්තනො.” සවස වත්තනං භාවො “සවසවත්තනා.” සවස වත්තනාය අධිමානං මස්සෙතං යස්ස සුගතලස්ස සො “සවසවත්තනාධිමානො.” තත්තාති යස්මිංසමයෙති ආදිපදෙසු නිබාරණං. යස්මිං සමයෙනි පදස්ස-පෙ-වසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. සමුගසංඛාතස්ස සමයස්ස වසෙන යස්මිං සමුගෙති අත්ථො වෙදිතබ්බොති සමබන්ධො. බණ්ණ-පෙ-තානං සමයානං වසෙන අයං අත්ථො වෙදිතබ්බොති සමබන්ධො. අධි කර්ණංගිති හි සමමං. කාල-පෙ-සමයො තත්ත පාළියං චක්කාධිමානං අධිකර්ණං ආධාරෙ ඉති එවං අධිකර්ණවසෙන එතථ කාල සමුග සංඛාතෙ සමයෙ ගතිතෙ එතථාදිමං. ගොතිති සමබන්ධො. වසෙනාති පදං ගොතිති පදෙ තතිසා විසෙසනං. ගතිතෙති පදං ලක්ඛණත්වයා. තෙසනති ධම්මානං, එතත්තාති බණ්ණමවාය ගෙතුසංඛාතෙ සමයෙ ගතිතෙ. තත්තාති කාමාපවර්ගති පදෙ. කාමිගතිති “කාමො.” වත්ථු එව කාමො “වත්ථුකාමො.” වත්ථුං කාමෙතිති “වත්ථුකාමො.” කිලෙසො එව කාමො “කිලෙසකාමො.” තත්තාති වත්ථුකාම කිලෙ

සකාමෙයු. අත්ථතොති සභාවතො සරුපතොති අනො. ජ
 ඤොඵව රහො “ජඤරහො.” එත්ථාති චන්ද්‍රිකාම නිලෙසකා
 මෙයු. නිලෙසකාමො ඵව චන්ද්‍රිකාමං කාමෙනි ඉච්ඡති ඉති
 තස්මා “නිලෙසකාමො.” ඉතරො චන්ද්‍රිකාමො නිලෙසකාමෙ
 න කාමියති ඉච්ඡියති ඉති තස්මා “චන්ද්‍රිකාමො.” සොති ප
 දං පදෙසෙති පදසා විසෙසනං. එත්ථාති එකාදසවිධෙ පදෙ
 සෙ. සහ සසේන වක්කන්තිති “සසත්ථා.” අවිවරන්ති එත්ථා
 ති “අවිවරො.” සසත්ථානං අවිවරො “සසත්ථාවරො.” සො
 ති පදෙසො වුවිච්ඡිති පදෙ කම්මං. තෙසං අහි ලකඛිතකා
 ති තෙහි සසත්ථපුරිසෙහි පදෙසසා අහි ලකඛිතඛිත භාවතො.
 තෙසත්ති පදං අහි ලකඛිතකාති පදෙ කතතා. අථවා, තෙ
 සං සසත්ථපුරිසානං පදෙසසා අහි ලකඛිතකතා අහි ලකඛිතභා
 වතො. තෙසත්ති භාවයොගෙ ජි. අහි ලකඛිතානං භාවො
 “අහි ලකඛිතකතං.” තෙසත්ති කාමාවචරධම්මානං.

රුපුපත්ති යා මග්ගං භාවෙතිති එත්ථ රුපභවො උත්තරප
 දලොපං කකා රුපත්ති වුත්තො යථා ඵවං ස්වායං කාමාවච
 රො උත්තරපුරිසෙව වුවිච්ඡිති. එතත්ති විත්තං. එත්ථාති වි
 ත්තං. එසොති කාමො. ඉති වචනෙ වුත්තෙ යත්තකාසකා.
 සඛිබ්බෙසං සත්තානං තං වචෙජා මනිසොති වචනං නාමං තභො
 ති. අනාතුරතායාති ආදි වෙච්චනං. තංපිති සුභවිප්පසුතනං
 පි. තං සර්කඛත්තාති තෙන තාලපණ්ණෙන කත ච්ඡතෙන
 සද්ධිභාවතො. සුභවිප්පසුත්තං දුට්ඨෙන නාමං ලහතිති යො
 ජතා. ඉතිති ඵවං. යච කුසලං භගවතා කථිතං. තදෙන
 කුසලං ලකඛිතාදිවසෙන වෙදිතඛිතත්ති සම්බන්ධො. යත්ථ ය
 ත්ථාති යස්මිං යස්මිං ධාතෙ. යදෙත්ථාති එත්ථ සම්බ වුත්තෙ
 යු යං කුසලවිත්තං. කම්මකිලෙසෙහිති පදං විත්තත්ති පදෙ
 කතතා. ඵවං පෙත්ථාති ඵවම්පි එත්ථ විත්තත්ති පදෙ. ත
 ත්ථාති ආදිවිත්ථාතො. තත්ථාති විත්තෙයු. රුපාරම්මණෙයුවා
 ති නිඛාරණෙ භුම්මං. තෙයුති විත්තෙයු. අස්සාති විත්තස්ස.
 එත්ථාති විත්තෙයු. එතෙයුති විත්තෙයු. අස්සං විත්තං තා
 මාති අස්සං විවිත්තං නාම. තස්මිංපිති විත්තකමෙම. පි ස
 දෙයු විත්තං අපෙකඛිති. විත්තත්ති විවිත්තං. තත්ති වරණං.
 එවං විධාතිති ඵවං පකාගති. එත්ථ ධාතෙ. විත්තසඤ්ඤාති වි
 විත්තෙ සඤ්ඤා. ලොගගණ්ච රජතච උප්පාදනච වත්ත

තම ලොව පෙවත්තනානි. නානි ආදිනි යෙසං නා නි කම්මානි ලොව පෙවත්තනි. ලොව පෙවත්තනි නිප්ථාදිකා ලොව පෙවත්තනි නිප්ථාදිකා. විත්තනිර්ගානි විවිත්තස්ස නිර්ගා. තතො තදනතතරං විතෙතනානි පදෙ කාල සත්තම්, සිප්පජානත්ති සිප්ප පතෙදෙ. විතෙතනෙවනි පදං කසිරනිති පදෙ කත්තා. තස්ස විත්තස්ස විවිත්තකම්මස්ස.

වා අපරොනගො, යථා විනාහස්ස අනවසෙසස්ස විතකම්මස්ස. අහිනිප්පජ්ජනනොනි පදං විත්තතරනනි පදෙ හෙතු. තතොපි විත්තකම්මතො විත්තමෙව විඤ්ඤාණමෙව විත්තතරං විවිත්තතරං. වොනි පදං තුලෙභ්බති දිඨ්ඨනි පදෙ කත්තා. වරණං වරණං කාම තම්පිට්ඨො විත්තා. තෙන විත්තෙනානි තතො විත්තතො. තථානි අථවා යදෙතං අජ්ඣත්තිකං විතකනිසංඛෙකො. කායකම්මාදිනි ආදි විත්තාගෙ විත්තනිප්ථාදිතනනි විතෙතන නිප්ථාදිතං. වොහාර නාතත්තවසෙත යසමා කසිරනිති සථෙකො. තස්මා තස්සා තනියානි පදං ආධාගෙ. කම්ම පෙවත්තනානි නාතත්තව පුද්ගත්තව පතෙදෙව “නාතත්තපුද්ගත්තපතෙදෙ.” කම්මස්ස නාතත්ත පුද්ගත්ත පතෙදෙ කම්ම පෙවත්තනානි පතෙදෙ. තස්ස වචත්තානං කම්ම නා පෙවත්තානං. තස්ස වසො කම්මනාතත්ත පෙවත්තො. යඤ්ඤාතො හෙදනනි ඉත්තිපුර්සාදි ලිඛිතස්ස ඤාතො, අයං ඉත්ති අයං පුර්සො ඉතිවා හෙදං වොහාරහෙදං තෙ ධර්මො ගච්ඡන්ති, කම්මනිබන්ධනා සත් තානි කම්මකාරණස්සත්තා පෙවත්තනායානි ඡින පණින භාවත්තාය යදිදං යං ඉදං කම්මං ගොනි තං කම්මං සතෙන විහජනි විහාගං කරොති අලඞ්ඞො කාලස්ස පන විත්තස්ස එකච්ච විත්තකාරණා භාවතො පෙවත්තනොපි විත්තමෙව. යායතො යායතාත්තස්ස ගච්ඡන්තස්ස රථස්ස ආණි ඉව නිබ්බන්ධනාකාරණං. ජානි නති පරිගානි. පණිහිතො තං කම්මං පෙවත්තං, විදිනො ලොකක කම්මං තත්ති ඉතිකස්මා වදෙ. කම්මං විවිත්තතරං අවසෙස පච්චය විකල්පං තස්ස විත්තස්ස එකච්ච පෙවත්තනොපි විත්තමෙව විවිත්තතරනනිසංඛෙකො. අලඞ්ඞොකාණො යෙන තං “අලඞ්ඞොකාණං.” විත්තස්සානි පදං විත්තකාරණා භාවතොනි පදෙ සාම්. එකච්ච පෙවත්තොනි පදං විත්තකාරණා භාවතොනි පදෙ හෙතු. තස්සානි පදං විත්තකාරණා භාවතො

නි පදෙසාමි. තත්ථාහි චත්තමානුප්පන්නාදිසු. සඛිබ්බිපි බමම ථානං. ආරම්මණං රසං පෙකුසලං භූතාපගතූපාත්තං තාම උපාද්දිතතයං අනුප්පානා නිරුඛං භූතාපගත සංඛාතං කුසලාකුසලං සෙස සංඛාතච පෙකුසලානාමාහි යොජනා. ච සදෙදු කුසලාකුසලං ආකාමිති. යාතිස්සාහි අස්ස අතෙන සතෙන යාති තාති කම්මාති. කම්මං අතිතංපිසමානං ඔකාසකතූප්පන්නං නාමාහි සමිබ්බො. ඤාතත්තාහි පදං ඔකාසකතූප්පන්නං නාමාහි පදෙ ගෙතු. තථාහි තෙනකමෙමන. කත ඉති වචනෙ කත්තා. කතො ඔකාසො අස්ස විපාකස්සාහි “කතොකාසො.” එවං කතොකාසෙ විපාකෙ සති එකත්තෙන විපාකස්ස උප්පාද්දිතතො තථා කතොකාසච විපාකං පෙකුසලානං නාම. ච සදෙදු කම්මච විපාකචාහි යොජෙතථෙධො. භවති එත්ථ උපාද්දිතකමෙකෙසුති “භූමි.” භූමි ලඛා යෙන තං “භූමිලඛං.” භූමිලඛම තං උප්පන්නමාහි “භූමිලචුප්පන්නං.” එත්ථමාහි භූමිලචුප්පන්නත්ති වචනෙ. තෙනගෙසාහි හි සමං, තෙන නිලසප්පාතෙන එසාභූමි. තත්තාහි උප්පන්නත්ති වචනෙ. පුබ්බතතතොහි පුබ්බකොඨාසතො. අතිතධම්මතොහි අත්ථො. දෙසනාසීසත්ති දෙසනාස පටාන භූතං. යදිව චිත්තො පරෙ පණ්ණාස කුසල ධමමෙහි සධි. යෙව උප්පන්න කස්මා චිත්තං උප්පන්නත්ති වුත්තත්ති වොදනං මනසි නිධාය පුබ්බංගමභේතාහි ආදිමාහ. පුබ්බංගමභේතාහි පුබ්බධ්මාසකාලෙන. පටානභාවෙනාහි අත්ථො. චිත්තං පටානභාවං සාධෙතොහි ආග ලොකික ධර්මතාහි ආදි. හි සමං ලොකිකධර්මං දෙසෙතඛිධං පඤා චිත්තං පෙකුසලානොති. ලොකික දෙසනායං චිත්තස්සව ලොකුතතර දෙසනායං පඤ්ඤාසව පටානභාවං භගවතොවචනෙන සාධෙතොහි ආග තෙනෙවාහි ආදි. චිත්ත පරිශායත්ති විශායදෙසනං නකෙවල චචිතපරිශායං දෙසෙතොහි චිත්තමෙව ධූරංකඤා දෙසෙතිහි සමිබ්බො. තතො තං පුබ්බමනෙතිහි තතො තිව්ධ පුච්චරිතතො. තං පුග්ගලං පුබ්බංඅනුගච්ඡති. චක්කංච වහතො පදත්ති ධූරංචහතො * බලිබද්දස්ස පදං චක්කං ඉව අනෙති. තතො තං සුබමනෙතිහි තතො තිව්ධ සුච්චරිතතො තං පුග්ගලං සුබංඅනෙති. විතොතාහි පදං නිග්ගිති පදෙ කත්තා. පරිකස්සතිහි පරිකඛිඪිති. සඛිබ්බෙව බමමා චිත්තස්ස චිත්තසංඛා

* බලිබද්දස්ස ඉතිපි පාඨො.

තස්ස එකබ්බිමස්ස වසංඤ්ඤා අනුගතා, විත්තසංකිලෙසානි විත්තාසංකිලෙසගෙතු. විත්තවොදානානි විත්තාසංකිලෙසගෙතු. වි අව පුබ්බ ද සුඛිමිති. එකංවා වෙවා සුතතානි අනාගරිකානිමස්ස බහුත්තං සුතතනං ආගරණනාති ආග ඉමෙසු පනාති ආදී.

පඤ්ඤානතරානි පඤ්ඤාධිකා. කොඤ්ඤා පඤ්ඤානං එති ස්ථානි “නිමජ්ජියා.” තදනුයානි තං පුඤ්ඤං අනුයා අනුගතා. එතානි පඤ්ඤාය පටිපාටිකාවෙ. තතානි තබ්බාවාදී අනෙසු. එතානි කොසල් සහගතානි පදෙ. ඉධානි අධිකාර. සංසඨි සද්දෙපි වානි අපි සද්දෙ සහගත සද්දං අපෙකඛති. වසද්දෙ වා කාරණෙහි. නිසෙ අසෙස පුළුල අසෙස විචර්ජනා සංසඨි සද්දා ගතා අසා යොජනා අමිහෙහි. තත්ථානි තස්මිං සහගත සහ ජාතෙ බමෙම නතීති පදෙ ආධාරෙ. සහගතං සහජාතං බම්බරානං. රුපාරුපබමෙමසුනි භාවලක්ඛණෙහිම නිබාරණං වා. ඉති තස්මා තං සහජාතං සංඝාය යං සොමනස්ස සහගතං වචනං වුතනං හගවතා. එතථානි ඤාණසම්පයුතතනානි වචනෙ. උක්ඛානිදෙදසො වෙසානි උක්ඛානි නිදෙදසොව එසො සම්පයොගො. එකවත්ථුකභාවං විනාපි සම්පයොගො ලඛිතානි ඤායති පණ්ඨිතෙන. එතතානිතානි කාමාවචරං කුසලතානි ආදී වචනෙන. තතොනි අධිවිධ කාමාවචර කුසලතො. අනාගතතායෙවං පාළියං අභාසිතබ්බතාය එවං නගතිතොනි පාළියං දෙසෙතබ්බතාවෙන නගතිතො. අථවා, පාළියං අනාගතතාය එව අභිකර්මයං නගතිතො. තස්ස අසංඛාරකසද්දස්ස අනෙත වුතෙනා. ආගරණනාති “ආගසො.” න ආගසො “අනාගතො.” අනාගතස්ස භාවො “අනාගතො.”

බමම සමෙතනානි ආදිසුනි බමම සමෙතනානි ආදිසුච්ච. එසොනි ආදිසු නිති එසොනි ආදිසු ච්ච. හිසදෙද එව සද්දෙසෙ වතනති. තත්ථානි රුපාරම්මණාදිසු නිබාරණං. තථාකානි එකසම්මුතානාදී භාවෙන. යෙ ආවර්තා වදනති තෙ ඉමිතා සුභෙතන ඉමෙසං බො ආවුසොනි ඉමිතා සුභෙතන පටිකම්පිත බිබ්බ පණ්ඨිතෙන. නිංපන තං සුත්තතනාති ආග වුත්තංගෙන නති ආදී. පවතනං. ඉත්ථිකානනති වක්ඛාදී ඉත්ථිකානං. න පච්චිකා ගොතනානනති නගණනතානං. තෙසත්ති වක්ඛාදී ඉත්ථිකානං. සුත්තස්ස අධිප්පායං පාකට්ඨකරෙතෙනා ආග එතෙ

සංඝිති ආදී. හි සචිත. එතෙසං පච්ඡිත්තානං. නානි රූපාරම්මණාදීනි. මනෙනානි පදං පච්චිත්තු භූතමානානිනි පඤ්ඤානා. අපි සඤ්ඤා අරුචි සුවතඤ්ඤා. රූපාරම්මණාදීනිගෙවානි තෙසං ගොචර විසයනති වුත්තත්තා රූපාදීනි පච්ඡිත්තානං සත්තකානි තස්මා රූපාරම්මණාදීනි තෙව තාම න ධම්මාරම්මණං. යද්ව රූපාදීනං ධම්මාරම්මණං භාවෙසති තෙසං ගොචරවිසයනති වචනං අනුතනං සිසාති අධිප්පායො. රූපාදීනං ධම්මාරම්මණං භාවනාපඤ්ඤා අද්දදං ගෙතුං ඤාපෙතොනා ආග දිඛ්ඛවකඛුති ආදිං. ආදි සඤ්ඤාන දිඛ්ඛසොන ඉධිච්ඛිකාණානි සංඛ්‍යාසංගතති. ච සඤ්ඤා මනොධාතු තෙසංගති එතථ වුත්තම නොවිඤ්ඤාණං සම්පිණ්ණති. රූපාදීනි ආරම්මණානි එතෙසනති “රූපාදිආරම්මණානි.” තෙසං භාවො “රූපාදිආරම්මණනං.” අපි සඤ්ඤා වුත්තගෙතුං අපෙකඛති. අනාපාඨගතානෙ වහිති ආදි දළහිකරණං. තත්තානි රූපාරම්මණාදීසු නිඛාරණං.

මනොවාසෙති අවධානං අධිප්පායං. මනොවාසෙ අපාඨං ආගච්ඡතිනි පදසස අත්ථං දස්සෙතුං අවධානවලනස්සාති ආදි වුත්තං. අවධානවලනස්සාති අවධානස්ස වලනකිරියාය ආරම්මණං පච්චයෙන පච්චයො. වුත්තමෙවත්ථං උපමාය සාධෙතොනා ආග යථාහිතිආදී. නතොනි ආරම්මණස්ස අපාඨ ගමනතො. ජිජුච්චා උප්පන්නානං තෙසං ආරම්මණානන්ති නිඛාරණෙ ජඣි. මනොවාසෙපන නිං අනීති මනසිකතො ආග පකතියාති ආදී. අපාඨං ආගච්ඡතිනි මනොවාසෙ. ඉධානි ලොකෙ. සුධාය කම්මං සුධාකම්මං, කතං සුධාකම්මං යස්ස කම්ම සං තං “කතසුධාකම්මං.” ගර්තාල මනොසිලාදීනං විණිශ්චිත වීචිතතං. ධර්මොප පටාකොව “ධර්මපටාකං.” නානප්පකාරං ධර්මපටාකං. නානාප්පෙප්පටාකං. පග්ගහිතං නානප්පකාර ධර්මපටාකං. යස්මිං තං පග්ගහිතප්පෙප්පටාකං. මාලාය දුමෙන විනඩං. දීපානං මාලාය පත්ති යා පරිකම්මතතං. පාදපිඣ්ඣාසුති වෙතිගස්ස පාදනං පිඣ්ඣාසු. සර්ගඤ්ඤානති සරෙන භණ්ණං. කොරං රුධිරං දුස්සතිනි “කුප්පා සකො.” විණිශ්චිතපරිග්ගො, ඔස්ස උතතං. ආදි සඤ්ඤාන වරකාදී සංගස්සති. උභයසම්බන්ධන්ති දිඨි සුතෙහි සම්බන්ධං ආරම්මණං. තත්තානි දිඨාදීසු. අථස්සාති තද අස්ස සුග්ගලස්ස. අපරෙතාති අපරෙන සුග්ගලෙන, දිඨානි සුධානිති ප

දෙ කන්නා. ඉදං පි වචනං මුඛමත්තමෙව. සංඛෙපමනතත්ති අත්තා. අපි සද්දෙන කෙවලං ඉධෙකච්චො කතසුඛා කමනති ආදී වචනං සංඛෙපමත්තං. අථ ඛො අගමපගෙපි නි ආදී වචනං පි සංඛෙප මත්තත්ති දසෙය්ති. චිත්ථාරං දසෙසනෙනා ආග සඛාති ආදී. සද්දගනං “සඛා.” ගෙවනං “රුචි.” විතකකාගං විචාරණං “විතකකා.” ආකාරස්ස පරිචිතකකා “ආකාරපරිචිතකකා.” දිසිතා පඤ්ඤාය නිජ්ඣානං ඔලොකනං “දිසිතිජ්ඣානං.” ඛමනං “ඛනති.” දිසිතිජ්ඣානෙ ඛත්ති “දිසිතිජ්ඣාන ඛත්ති.” සඛාව රුචිව ආකාරපරිචිතකකාව දිසිතිජ්ඣානඛත්තිව සඛාපෙඛනතියො. තා ආදයො ගෙසං තෙ සඛාපෙඛනතිආදයො. එතෙසත්ති රූපාරම්මණාදිතං. අගං තයො අභිකර්මායං කසමා නගති තොති පුච්ඡං සංඛායාග යසමාති ආදී. එවං සඛාදිතං වසෙන ආපාර්ථං ආගච්ඡත්තාති රූපාරම්මණාදිති. තත්ථාති චක්ඛුචාර මනොචාරෙසු.

දුතං ආරබ්භ පචිතතං “දුතමගං.” තෙසුති දුතමයා දිඨ්ථ පචනෙසු. තත්ථාති රූපාදිසු. පුප්ඵ චිත්ථ ඛාතුසුති නිඛාරණං. පුප්ඵච චිත්ථච ඛාතුච “පුප්ඵචචිත්ථඛාතු.” ලොභස්ස ච තද්වුති ලොභස්ස කාරණං. නිගමිත වසෙන එතං චිත්තං කුසලං තාම ජාතත්ති සමිකෙය්ති. යස්සතිති ආදීචිත්ථාරෙ, හි සචිචං යස්ස පුග්ගලස්ස. ගෙතවා පුග්ගලෙන. අභිණ්ඨකර ණොසාති පදං සමුද්දවාරෙතාති පදෙ තතියාවිසෙසනං. කුසලපෙතොති කුසලස්ස පචත්තනෙනෙව සමුද්දවාර්තං පචතතිතං. චිත්තංගොති. එත්ථාති විතත. එත්ථාති සොමනස්ස සගගතනාචෙ. එත්ථාති විතත පඤ්ඤාවානිපි අතී. තෙන සද්දනීතියං පඤ්ඤාවාති උද්ගරණං චුත්තං. තස්ස තත්ථාති තස්ස සත්තස්ස. තස්මිං රූපලොකෙ. සතුවපාදෙති සති යා උප්පාදෙ. අතාති තද්ද සතියා උප්පජ්ජනකාලෙ. පරිපුච්ඡ කතාති ඛත්ථ ඛාතු ආගතන ඉන්ද්‍රියබල සමිකාජ්ඣානා නිකා සමථිචිපස්සනානං අත්ථානාතිසිතං පරිපුච්ඡාබ්හුලතා. චිත්ථවිසදක්‍රියාති සර්ගදිඅජ්ඣානක චිත්තදි බාහිරතං චිත්ථතං විසද භාවකරණං. ඉන්ද්‍රියසමත්ත පටිපාදතාති සඛාදිතං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං. පුප්පඤ්ඤ පුග්ගල පරිච්ඡත්තාති ඛත්ථාදී ගෙදෙ අනොගාලපඤ්ඤානං දුමෙමඛ පුග්ගලානං ආරකා පරිච්ඡ

නං. පඤ්ඤාචරිත පුත්ගලසෙවනාහි සමපඤ්ඤා සලකනුණුපරි
ත්භාහිකාය උදය වය පඤ්ඤාය සමනතාගත පුත්ගලසෙවනා.
බොඤ්ඤාය සංසුත්තකකථායං පන ගමනිරික්කුණාචරිය පච්චිචේ
කකුණාහි ගමනිරික්කු ඛන්ධාදියු පවත්තාය ගමනිරික්කුණාය පහෙ
දපච්චිචේකකුණාහි වුත්තං. තදබ්බුත්තතාහි ආනනිසස්සාදියු
බම්මච්චිවයසමොඤ්ඤාය සමුත්තාපනත්ථං නිත්ත පොණ පබ්බාත
වික්කතා. අසංඛාරෙතාහි ආදි චේච්චනං. තුසිදන්හි තං
ඉදං විත්තං.

තත්තාහි දුනමය භාවෙ. භණ්ඩාගාරික සංඝ මිත්තො හි
දුභිගාමිනිරික්කු භණ්ඩාගාරික සංඝමිත්තො. මහාවෙහිගෙ
හි දුභිගාමිනිරික්කු කතෙමහාවෙහිගෙ. විතය පරියායං—
පෙ—කත්තබ්බං කාර්ත්තමිති වචනං අභිකථායං. වුත්තං ආ
චරියෙහි. අපොපෙකාහි අවාලෙභා. එත්ථාහි නිද්දෙස වා
රෙ. තිව්—පෙ—වසෙතාහි පදං දසෙසසිති පදෙ තනියා වි
සෙසනං. කම්මවාරෙහිති කම්මානං වාරෙහි. හෙරිසද්දියු
හිති ආදි විත්ථාගෙ. තත්ථාහි දුනමයාදියු නිඛාරණං. නිලුප්
පලගත්ථකත්ති නිලුප්පල කලාපං. උපනිසින්නක කථනති අ
ත්තනතා සම්පෙ නිසින්නකස්ස කථං. තත්ථාහි දුනමයාදියු.
ආභුජ්ඣාහි ආහොගං කතා. එත්ථාහි දුනමයාදියු නිඛාරණං.
ගාමිනිඅභයරික්කු වත්ථු මහාවංසෙ දුපටංසෙව වුත්තනගෙත
චේදිතබ්බං. වුත්තංගෙතං මහාවංසෙ.

සරක භතත ගාහකො නික්කන්තෙ මනිබ්බො

වාදසන්නං සහසානං හික්ඛුනං සං විහාරීය.

පියංගු දිපක තස්මිං සමගෙ පරිගුරී සො හි.

එතෙසත්ති පඨවිබාතුආදිතං. බම්මාරම්මණෙ බම්මාරම්මණං
නාමාහි යොජේතබ්බං. එතෙසත්ති ජ අප්ඤ්ඤාහිකායනතාදි
නං. අභිපානානිති

මධු මුද්දික සාලුක වොව මොව මබ ජමුප්පං

ථාරසං නාග්ගිසන්නතතං පාතකං යාමකාලිකං.

සංඝභයාදිනිති ආදිසද්දෙන උද්දෙසභතන නිමනනු භතතාදි
නි සංගස්සත්ති. තත්ථ කාලකච්ඡිකාදි ගකුණාහි තස්මිංචිචරෙ
කාලකච්ඡිකාදිතං රජන රුක්ඛතවාදිතං ගකුණා. තත්ථාහි වා
රකථායං. තත්ථාහි මානිකා ධිපතො. තත්ථාහි කායකම්මොර

ත්ති වවතෙ. තත්ථානි තස්මිං. චතුර්ධිධෙ කායෙ. නිධාරණ
 හුමිමං. චක්කායතනාදීනිති ආදී සද්දෙන සොත ඝාත ජිව්හා
 කාය ඉතී පූර්ණ ජිවිතින්ද්‍රියානි සංගස්භන්ති. අභි කම්මි සමුද්ධා
 න රුපානිපි කම්ම සමුද්ධානානෙව උපාදිණ්ණක කායොනානි
 යොජනා. අපි සද්දෙ න කෙවලං චතුර්ධාතු ආදීනි අසරුපානි
 උපාදිණ්ණක කායොනාම, අථධො චක්කාදීනි අසරුපානි උපාදි
 නනක කායොනාමානි ස්‍යපෙති. අථවා, අභිකම්මසමුද්ධානරු
 පානිපි උපාදිණ්ණක කායොනාම. චතසොස්සපෙස්සම
 ජානි අසරුපානි කම්මසමුද්ධානානෙව උපාදිණ්ණක කායොනා
 මානි සම්බන්ධො. කම්මසමුද්ධානානෙව්වානි පදං අසරුපානිනි ප
 දස්ස විසෙසනා. එව සද්දෙන කම්මජානෙව අසරුපානි උපාදි
 නනක කායොනාම. න ආහාර උතු විත්තජානි උපාදිනනක කා
 යොනි ස්‍යපෙති. නානෙව්වානි චතුර්ධාතු ආදීනි රුපානි.

තෙසුති උපාදිත්තක කායාදියු, කායකම්මචාරත්ති ඉදං
 කස්ස නාමත්ති ආහ විත්තසමුද්ධානෙසුති ආදිං. රුපෙසුති පදං
 අනීති පදෙ ආධාග්‍රෙ. සං සත්ඛාය චුත්තත්ති සං රුපං සත්
 ඛාය කතමං පෙස්සමං කායවිඤ්ඤත්තිනි වචනං භගවතා චුත්
 තං. යානි පදං ඵලිහතාදියු යොජෙතබ්බං. කුසලවිත්තස්සානි
 ආදි කායස්සානි පදෙ සම්බන්ධො. කුසලං විත්තං අස්ස පුත්භලස්
 සානි “කුසලවිතොනා.” අථවා, කුසලස්ස විත්තස්සවිපෙ
 අඛාසන විත්තස්සවානි එත්ථ කරණ්ණෙ ජඪි. කුසලවිත්
 තෙනවා අකුසලවිතෙනවා අඛාසන විතෙනවා උප්පන්නා
 කායස්ස ඵලිහතානි සම්බන්ධො. අනික්කම්මත්තස්සවා පුත්භලස්
 ස. වා සද්දෙ විකප්පතෙනවා. අනික්කම්මස්සානි ආදි විත්ථා
 ග්‍රෙ. කථං පත වායොධාතුවසෙන ඵලිහතාදියො භොත්තිනි
 ආහ තත්ථානි ආදී. තත්ථානි තස්මිං උප්පජ්ජමාන විත්තක්ඛ
 ණ. යා වායොධාතු සා වායොධාතු. තත්ථානි තාසු විත්ත
 සමුද්ධි වායොධාතුසු, නිධාරණං. එකාවජ්ජන විජියන්ති ම
 නොචාර විජිං සත්ඛාය චුත්තං. පච්චාර විජියංති චෙආවජ්ජනා
 නි උප්පජ්ජති. මනොචාරවිජියං පත මනොචාරවජ්ජනමෙව.
 එකං ආවජ්ජනං. මනොචාරවජ්ජනං එනිස්සානි “එකාවජ්ජ
 නා.” එකාවජ්ජනාව සා විජිවානි “එකාවජ්ජනවිජි.” සමුද්ධි
 නා වායොධාතුනි පදං සකෙකානිති පදෙ කත්තා. තෙනානි
 තෙනාකාරණෙන. ජනො යොජනං ගතොස්සපෙස්සමආප

ජ්‍යෙෂ්ඨතම අනෙක සහස්සවාරං උප්පත්තා වායොධාතූහි සම්
බන්ධො. වුත්තමෙවත්ථං උපමාය සාධෙතොහා ආහ යථාහී
ති ආදී. තත්ථාති උපාදිත්තක කායාදීසු. සා අභිරුපාතිති
අභිරුපාති විත්තසම්මුතානාති විය සා විඤ්ඤත්ති විත්තසම්මුතානා.
යදී විත්තසම්මුතානා භාවෙසති කස්මා විත්තසම්මුතානාති වුත්ත
ත්ති සුවිජං සත්ඛායාහ යථාති ආදී.

ජර මරණත්තාති ජරමරණ භාවතො. ජරමරණං එව
“ජරමරණත්තං.” විඤ්ඤත්ති එව “විඤ්ඤත්තිනා.” කෙන
කාරණෙන වායොධාතූයාවකාගේ විඤ්ඤත්ති වුමිතිති ආහ වි
ඤ්ඤපතනාති ආදී. කාසික කරණත්ති කායෙපවත්තං කා
සිකං, ක්‍රියාකරණං. කාසිකව තං කරණමාති “කාසිකකර
ණං.” විඤ්ඤත්ති අධිප්පායංවිඤ්ඤපෙති. විඤ්ඤත්තිපත වක්ඛු
විඤ්ඤෙය්‍යාති කොචි ආසංකෙය්‍ය තං නිවාරණත්ථං චක්ඛුපථ
ස්මිත්ති ආදිමාහ. ආකාගේති උක්ඛිපනාදී ආකාගේ. මනො
විඤ්ඤෙය්‍යා එවාති වුත්තමත්ථං සාධෙතං වක්ඛුනාහිති ආදී
වුත්තං, විඤ්ඤත්තිත්ති පදං විනිශ්චයාති පදෙ කම්මං. වි
නිශ්චයාති ජාතිනා ජානාතිති පදෙ සුඛබ්බකාලක්‍රියා. ඉදම
ඉදම කම්මං එසොපතො ජනකාගේති වක්ඤ්ඤෙ ඉති ජානාති
සුත්තලො. වුත්තමත්ථං ලොකුපමාය සාධෙතොහා ආහ ය
ථාහීති ආදී. තිණ පණණ කසටත්ති තිණපණණමෙව උක්ඛා
පං. උස්සාදිතත්ති ලංගිතං. දිස්වාති පදං ජානාතිති පදෙ
සුඛබ්බකාලක්‍රියා. විඤ්ඤත්ති භාවෙ අක්ඤ්ඤමිපි කාරණං දසෙය්‍ය
තුං හ කෙවලමාති ආදී වුත්තං. අයංගිති ආදී දලිතිකරණං.

භි සමිං. අයං විඤ්ඤත්ති පරෙසං ජනානං පාකට්ඨා ගො
ති. ලෙඛිචුත්ති ලෙඛිචුං. ලෙඛිඛ ලෙඛිඛතෙ, ලෙණ්ඛිත්තිපි
පරිඤ්ඤා. තෙතෙච සතිපට්ඨාන සංසුත්තතිකථායං. ලෙඛිඛ
භානත්ති වුත්තං. බම්මපදගිකථායං පත සාමාට්ඨි වත්ථුමහි
ලෙණ්ඛිත්තිපි දිස්සති. නොති අමිතෙ තෙතවා තෙතවාති
යත්ථවා තත්ථවා භාතෙ. පරස්ස පානට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති නා
මගොති අපාකට්ඨකාලෙ පත කථං විඤ්ඤත්තිනාමාති වොද
නං සත්ඛායාහ පාකාරාති ආදී. පාකාර කුඛ්ඛාදිහි අත්තර්ක
තස්ස බැව්හිතස්ස. අත්තතා සහජානං රූපකායං වාලෙහිති
වුත්තතො වොදනං සම්මුතාපෙති විත්ත ඉත්තාදිනා. සොපිති
තෙ සම්මුතාතිකො තං අත්තතා සහජානං රූපකායොවාති. තං

ගතිකයාහි තසං විතතසමුථානානික කායෙස ගතිඅස්ස අජ්ඣි
 “නඹගතිකො.” තගතිකොති චක්කබ්බෙ පුරෙබ්බි නිගග්ගිතාග
 මං කතො වුත්තං. නිගග්ගිතාගංචා, සුරෙබ්බි චේතොථො චා
 පරෙසිඨාති වුත්තං. තදනුවිතතකොති තස්ස විතතසමුථානික
 කායෙස අනුවතතකො. තස්මිං ගච්ඡන්තති ආදී උදකගතිකා
 නොචාති පදස්ස අධිප්පාතො. එවමෙසාති ආදී නිගග්ගං. එ
 චං මාරං දස්සන්තො ඉද්දති කම්මං දස්සන්තො ආග යා පනාති
 ආදීං. තස්මිං මාරෙ සිඨාති යාවෙනතා තස්මිං කායමාරෙ පාක
 ට භාවවස්සන සිඨා, යා යාති චේතනාය. එවන්ති පාණං ගත්
 තිති ආදීනා නග්ගන ධර්මකම්මන්ති පඤ්ඤානිතා විස්සන්තං.

ඉඳුනි කම්මෙවත්ථානං චාරවත්ථානව දසෙසෙනො ආහ තත්ථානි ආදී. තත්ථානි චාරකත්මෙසු නිඛාරණං. චාරෙ කම්මානි වරත්ති පවත්තනතිනි “චාරචාරිනො.” චාරත්තර භාවෙන පවත්තනකා, චාර නභොනනි තස්මා චාරෙහි කාරණභූතෙහි කම්මානි වට්ඨිතානි කම්මචාරානි අක්කමක්ක වචන්තා. තත්ථානි කායකත්මෙසු. තත්ති තං-කම්මං. තෙනස්සානි තෙන කාරණෙන අස්සා කායවික්කත්තියා. තෙනස්සානි තෙන අස්ස කායකම්මස්ස. චුත්තිතායානි වත්තනිනි “චුත්ති.” චුත්තිනො භාවො “චුත්තිතා.” තඤ්චෙඤ්ජ චුත්තිතායානි තස්මිං කායචාරෙ ඛෙද්ධං වත්තනිනි “තඤ්චෙඤ්ජචුත්ති.” තස්සභාවො තඤ්චෙඤ්ජ පෙත්තා. කායකම්මත්මෙවහිනි ආදී විජාගේ.

කාස කම්මලාර කරා ගිවිසා.

විවිධමමාර්ගයන්හි පදං වාචනාමානි පදෙ අධ්‍යයන. කත්තානි නිවිධාසු වාචාසු. අනානුප්පාල වික්ෂේපනනානි වික්ෂේපනානි අගරනිතා. වදනනි එතායානි “වාචා.” සද්දවාචානි ව විතඛිධානි “වාචා.” සද්දෙ එව වාචා “සද්දවාචා.” නාසුනි නිවිධාසු වාචාසු. සහසද්දනි සහසද්දෙන වත්තනිනි “සහසද්දෙ.” කත්තඛිධං උච්චාර්තඛිධන්ති “කම්මං.” කොසො එව කම්මං කොසකම්මං ඉදං වක්ඛාමි—පෙ—අගනොනි හි සච්චං ඉදං වචනං වක්ඛාමි එතං වචනං වක්ඛාමි ඉති එවං විතක්කයනො පුත්තලස්ස විතක්කච්චාර සද්දෙනාම උප්පජ්ජති අයං විතක්කච්චාරසද්දෙ න සොතවික්ෂේසෙයො මනොවි

ඤ්ඤායොග්‍යා ඉති අයං වාදෙ මහා අභිකර්මාං ආගතො. විප්‍ර
 රණං විපුලං පටිත්තනං “විප්‍රචාරො.” විතක්කස්ස විප්‍රචාරො
 “විතක්කච්චාරො.” විතක්ක විප්‍රචාරෙන උප්පන්නො සද්දෙ
 විතක්කං පෙසද්දෙ. මහා අභිකර්මාං ආගත වාදං ය
 පෙතො අයං තසොතවිඤ්ඤායොග්‍යාති වචනං පටිසෙධෙනො
 ආග ආගමභිකර්මාසුති ආදි. ආගමකර්මාසුති පදං වතො කථිතා
 නීති පදෙ ආධාරො. විතක්කවිප්‍රචාර සද්දන්ති පදස්ස අනෙං.
 උප්පත්තන්ති පදං සද්දන්ති පදස්ස විසෙසනං. සුත්තස්ම
 තතාදිතන්ති සුත්තකාලෙ පමත්තාදිතං ජනානං. තන්ති ස
 ද්දං. සුතාති පදංආදිස්සන්ති පදෙ සුඛිධකාලක්‍රියා. යං වත්
 ථුංවිතක්කයතො තස්ස ජතස්ස සො සද්දෙ උප්පත්තො තස්ස
 වත්ථුස්ස වසෙන පටිබ්බත ඵලම්පි තෙ තව මනො ඉත්ථම්පි
 තෙ තව මනො ඉති ඵලං ආදිසති කථෙති අඤ්ඤා ජනො ඉති
 වචනං සුතා වත්ථුති කථිතාති අභිකර්මාවර්ගෙහිති යොජනා.
 වත්ථුතිපිති අපි සද්දෙ යං විතක්කයතො පෙසද්දෙ ආදිස්සති
 ති වචනං අපෙක්ඛති. පඨානෙපිති අපි සද්දෙ ආගමකර්මාං
 ආගතවචනං අපෙක්ඛති. පටිසෙධො ඉතිති ඉති වචනං ආගතං.
 තස්මාති ආගමභිකර්මාසු විතක්කවිප්‍රචාර සද්දස්ස සොතවිඤ්ඤ
 යා හාවස්ස වුත්තන්තා පඨානෙ විත්තසමුදාන සද්දස්ස සොත
 විඤ්ඤාණස්ස ආරම්භපට්ඨය හාවස්ස සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්
 තාව. විඤ්ඤන්ති සට්ඨතායාති විඤ්ඤන්ති සට්ඨතං. විනා වජේ
 හා විඤ්ඤන්ති සට්ඨතෙ තෙව විත්තසමුදාන සද්දස්ස උප්පජ්
 ජනාකාරං පාකවං දස්සෙත්තො ඉදං චක්ඛාමිති ආදිමාන. වි
 ත්තං සමුදාපෙති. තෙසං අභිත්තං රූපානං. අයන්ති විත්ත
 සමුදාන සද්දෙ. ඉතොති වුත්තච්චතො. පරන්ති පදං ආදි
 ති පදස්ස විසෙසනං. ඉධාපිති චිච්චිඤ්ඤන්ති. ජානාතිති
 පදෙ ආධාරො. අයංපි චිච්චිඤ්ඤන්ති. ඵහිති ආදි දළහිකරණං.
 ඉධාති චිච්චිඤ්ඤන්ති. උපත්ථමනනකිච්චංපිති අපි සද්දෙන
 ත ජෙවලං තෙසමුදානික කායං වාලෙති නවාලෙතිති වාගේ
 නලබ්භති අථවො උපත්ථමනනකිච්චංපි න ලබ්භතිති ඤාපෙති.

මවි කමමාර කථා නිසිකා.

තත්ථාති කාමාවචරදිසු. තත්ථාති මනෙසු. ඵත්ථාහාති
 ඵත්ථ මනො කමමාවර්ගිකාරෙ ඵතං කම්මංතාම නි. කරෙති

ඉති අග වෛද්‍යයා. එවන්හි අසුභතාදී භාවේ, අපරේ න යෝ. ඉමිතා වාදෙන, කාමාවචරෙහි අදිතා වාදෙන කිං පයෝ ජනං කසමාහි අග සඛිධාහි අදි. හි යස්මා සඛිධං පෙ ට්ඨෙසන. සබ්බසං මනානං සඛිධාහිකවුසෙත එතං කාමාව චරෙහි අදිච්චතං වුත්තං අචරියෙහි, තසමා ඉමිතා වාදෙන කිං පයෝජනනහි අපො. කිං පන ඉධාධිපෙතනහි අග ඉදං ප තෙත්ථාහි අදි. එත්ථාහි මනොකම්මමාරාධිකාරො, ඉමානි තිණිති අදි නිගමනං. තානිති තිණි කම්මානි. තිණිහිති අදි චිත්ථාගේ එතං කම්මං නාම කිං පන ඉමානිති වෛද්‍යකොට්ඨ ජිති. තත්ථාහි චේතනා සමුප්පන්න ධම්මෙසු වුත්තං ගෙනත්ති හි සච්චං අභුත්තරනිකායෙ චතුක්කනිපාතෙ කම්මවග්ගෙ එතං චිත්තං භගවතා වුත්තං. තත්ථාහි චේතනා සමුප්පන්න ධම් මෙසු, නිඛාරණං. යං හිති අදි චිත්ථාගේ. එතස්මිං චගෙහි ස මිමාකම්මත්ත සම්මාවාචාහි චගෙ. ත ප්පකඤ්ඤානාහි තෙසං චිත්තං පකෙඨ පචත්ත භාවතො. තොති මානසික සංචරෙ. අගං සංචරෙ කායච්ඡිච්චාගේසු හිති අදි චිත්ථාගේ. සමුද්ද වාර නහි පචත්තනං. තත්ති කම්මපථං අප්පත්ත කම්මං. තත් ථාහි වාරසංසඤ්ඤාධිකාරො.

මිගෙ වනත්ති බාධත්ති එත්ථාහි “මිගවං” අරඤ්ඤං. ම න බාධතෙ. එත්තාවතාහි ධනු සප්පතාදිතා. කායවාගේ වො පනං චලනං කිරිතං පත්තං කම්මං ගොති. ච්චිච්චාගේ පිතිපදං ආණාපෙතාහි පදෙ ආධාගු. සොචබො කම්මපථගෙදෙ ධනා පාදවසෙත ගොති පාණාහිපානවසෙත නගොති. චේතනා ය පකෙඨා “චේතනාපකෙඨා.” චේතනා පකෙඨ භවා “චේ තනාපකඤ්ඤා.” තත්ථි වොගාගේ මනොකම්මත්ති නාමං එතෙ සත්ති “අබ්බොධාරිකා.” ගබ්භනති පුත්තං. අසොහි ඉත්ථිතා. එත්ථව්චාහි කුච්ඡිගත ගබ්භසං විලියතෙ. තමෙනත්ති විතණ්ඨ වාදිං චක්ඛාහි පදෙ කම්මං. ඉති චිත්ථා එවං වුච්චිමානනගෙ න තුලසිංසු අචරියා. ඉධිනාම පෙ ට්ඨෙසන සා දසවිධාහි සම්බ ඤො. තත්ථ පකතිතා එකො බහුකං අචර්ජනි සතංවා සහස්සං වා සතසහස්සංවා අචර්ජනවා සුභෙණා අධිස්ථානි බහුකො ගො මිති එවං විභර්ජනවා දසසිතා ඉධි අධිස්ථාන වසෙත නිප්ථන්ත ත්තා අධිස්ථාන ඉධිනාම. සා පකති වණ්ණං විජහිත්ථා කුමාරව ණ්ණංවා දසෙසති නාගවණ්ණංවා දසෙසති සුපණ්ණවණ්ණංවා

දසෙහි අසුරවණ්ණංවා දසෙහි ඉන්ද්‍රවණ්ණංවා දසෙහිති ආ
දිතා ආගතා ඉධි පකතිවණ්ණවිජ්ජමානා විකාරවසෙනා පටිත්තා
විකුච්චතා ඉධිනාම. ඉධි හික්කු ඉමමහා කායා අක්කං කායං අ
හිනිමිතාහි රූපං මනොමයං සබ්බධ්‍යාපච්චංගං අහිනිමිතාහි
ඉමිනානුයෙන ආගතා ඉධි සර්වඛින්නතරෙ අක්කංසෙව ම
නොමයස්ස සර්වස්ස නිපථතතිවසෙනා පටිත්තතතා මනොමයා
ඉධිනාම. සුණ්ඵපටිත්තතො පන පුබ්බෙවා පච්ඡාවා තංඛණ
වා සුණ්ණානුභාව නිබ්බතො වසෙසො සුණ්ණ විප්ථාර ඉධි, ආය
සමනො බක්කුලස්සසුණ්ණවිප්ථාර ඉධිවිධ, ආයසමාහි බක්කුලො
දහරෙව මංගලදිවසෙ නදියා නඤාපියමානො ධාරියා පමාද
න සොතෙ පතීනො. තමෙන මවෙජා ගිලිනො බාරණ්ඩිය.
නිසං අගමාසි. තං තත් මච්ඡබ්බෙහි ගහනො සෙසිහරියාය
වික්කිණි. සා මවෙජ සිනොගං උප්පාදෙත්වා අගමෙව නාං ප
විස්සාමිති ථාණ්ඩතති මච්ඡකුච්ඡියං සුවණ්ණ බිම්බංවිධ දුරකං දි
ස්වා පුතොන මෙ ලඬොති සොමනස්ස ජාතා අගොසි. ඉති මච්ඡ
කුච්ඡියං ආරොග්ගාවො ආයස්මනො බක්කුලස්ස පච්ඡිම හවිකස්ස
තෙන අතතභාවෙන පටිලහිතබ්බ අරහත්තවගග සුණ්ණානුභාවෙ
න නිබ්බත්තත්තා සුණ්ණවිප්ථාර ඉධිනාම.

සමාධිතො පුරබ්බවා පච්ඡාවා තංඛණවා සමථානුභාව නි
බ්බතො වසෙසො සමාධිවිප්ථාර ඉධිනාම, සාමාවතියා උපා
සිකාය ඉධිවිධ. සාමාවතීනාම උදෙනස්ස මහෙසි. මාගඤ්ඤ
බ්‍රාහ්මණො අතතතො ධිතාය මහෙසි ධානං පඤ්ඤමානො තස්
ස විණ්ණය' ආසිවිසං පක්ඛිපාපෙතො රජානං ආග මහාරජ සාමා
වති තං මාරෙතුකාමා විණ්ණය ආසිවිසං ගහෙතො පර්ගරහිති. ර
ජා නං විදිත්වා කුපිතො සාමාවතීං වධිස්සාමිති ධනුං ආරොපෙතො
විසපිත බුරුප්පං සන්නස්සි. සාමාවතී සපර්වාර රජානං චෙත්තා
ය ඵරි. රජා සරං තෙව බිපිතුං න ඔරොපෙතුං සකෙකාතොනා
වෙධමානොඅසාසි. තතො නං දෙවි ආග නිං මහාරජ නිලමසි
ති, ආම නිලමාමිති. තෙනහි ධනුං ඔරොපෙහිති සරෙ රඤ්ඤ
පාදමුලෙ ගෙව පතී, තතොනං දෙවි මහාරජ න අප්පදුස්ස
පදුස්සිතබ්බත්ති ඔවදි. ඉති රඤ්ඤ සරං මුචිතුං අවිසග්ගතා
වො සාමාවතියා උපාසිකායසමාධිවිප්ථාර ඉධිති.

පටික්කුලාදිසු අප්පටික්කුල සක්කි විහාරදිකා පන වෙ
තොව සිප්පත්තානං අරියානංගෙව සමුච්චතො අරියාදිති වුචි

වති. සබ්බසංපක්ඛිනං කොනංවා විපස්සනංවා විනායෙව ආකා
 සෙනගමනා. තථා සබ්බසං දෙවානං පඨමකල්පකානුච්ඡිකම්ම
 වානං මනුස්සානං. තථා පියංකරමානායකිනි උත්තරමානා පු
 ස්සමිත්තා ඛම්මගුත්තානි එවමාදිනං එකවානං විනිපාතිකා
 නං ආකාසෙනගමනං කම්මවිපාකජ්ඣිනාම. අපිච්ඡිකම්මවිපා
 කජ්ඣිනාමෙසා නායානං නාගිඛි සුපඤ්ඤානං සුපඤ්ඤිධි ය
 ක්ඛානං යක්ඛිධි දෙවානං දෙවිධි රුද්ධං රුජ්ඣිති ඛග්ගවිධා. ච
 ක්කවතති ආදිනං වෙහාසගමනාදිකා පන පුඤ්ඤවතො ඉධි
 නාම. තථා ජොතිකස්ස ගහපතිස්ස ජට්ඨස්ස ගහපතිස්ස සො
 සිකස්සව ගහපතිස්සපුඤ්ඤවතො ඉධිනාම. සංඛෙපතො පන
 පරිපාකාතො පුඤ්ඤසමානෙර ඉරුකිනකවිසෙසො පුඤ්ඤවතො
 ඉධිනාම. තත්ථ ජොතිකස්ස ගහපතිස්ස පඨවිං භිඤ්ඤා මණි
 පාසාදෙ උඨ්භි, වතුසඬ්ඨි කප්පරුක්ඛානි අගමස්ස පුඤ්ඤවතො
 ඉධි. ජට්ඨස්ස අසිනිහතො සුවණ්ණපඨිධි තො ජිබ්බිකෙසා.
 සොසිකස්ස සත්තපු ඨානෙපු මාරණත්ථාය උපක්කමෙ කතෙපි
 අතෙගහාභවා පුඤ්ඤවතො ඉධි. විජ්ජාධරුදිකානං වෙහාස
 ගමනාදිකා පන විජ්ජාමයා ඉධි. යථාග කතවා විජ්ජාමයා ඉධි
 විජ්ජාධරු විජ්ජං පරි ජප්පා වෙහාසං ගව්ඡන්ති ආකාසෙ අ
 ත්තලික්ඛෙ ගාමිපිදසෙසනති විවිධමිපි සොවාබ්බසං දසෙසන්
 තිති. සක්ඛවාබ්බසාදි කරුණවසෙන යංකිච්ඡි සිප්පකම්මං තිණ්ණං
 වෙදනං උග්ගහණං තිණ්ණං පිටකානං උග්ගහණං අත්තම
 සො වතපථාදිති උපාදාය තං තං කම්මංකඤා නිබ්බන්තා වි
 සෙසසා. තත්ථ තත්ථ සම්මා පයොගපච්චයා ඉරුකිනසෙසන
 ඉධිනාම.

තත්ථානි තාසු දසවිධාසු ඉධිසු කතරං ඉධිං තං වදෙසි ඉතිස
 කවාදි පුච්ඡති. භාවනාමයං ඉධිං වදෙමි ඉති විතඛවාදි ආග.
 භාව-පෙ-කම්මං කිං පන ගොති න ගොතිති පුච්ඡති
 සකවාදි පරපසාතං කම්මං එකවාරං ගොති. සාති ඉධි. අ
 ථානි අනන්තරං. නත්ති පරවාදිං චත්වානි පදෙ කම්මං. ස
 ඤ්ඤත්තනති විඤ්ඤාපනං ආගච්ඡන්තං පරවාදිං ආවරයා පුච්ඡි
 සු. ගොති යොපරවාදි. සො වත්තබ්බොති සො පරවාදි සක
 වාදිනා වත්තබ්බො. ජානතො පරවාදි, එවන්ති එවං වච
 නෙ සන්නතා, ගුම්මන්තරනානි කාමාවචරදිනා. එවං මහත්
 තං සුත්තං කිං පන නිරත්ථකං ඉති පරවාදි පුච්ඡති. අස්සාති කු

දුම්බ සුත්තස්ස. කොපනත්ථොති ආග ඉඞ්මාති ආදී. කා පන අබ්බේතාති ආග අර්බ්බනිධිති ආදී. සාහි එත්ථාති හි සච්චං එත්ථ ඉඞ්මාචෙතො වසිප්පතොති වචනෙ සා අර්බ්බනිධි. නොසත්ති ආර්බ්බනිධිකානං ජනානං. අගම්පිති අපිසද්දෙ අඤ්ඤං පාණානිපාත කම්මං අපෙක්ඛති. එත්ථාති ඉඞ්මාචෙතො වසිප්පතොති වචනෙ කම්මකථාධිකාරෙවා යාවතති යත්ති පාවිමොක්ඛද්දෙසකෙන හික්ඛුනා පාවිමොකො යාවතති යං හික්ඛුති අනුසාවියමානො. සමපජාන මුසාවාදස්සාති අස්ස හික්ඛුනො සමපජාන මුසාවාදෙ හොති. එත්ථාති අඤ්ඤාපතති ආපජ්ජනො. සොති පරවාදී සකවාදීනා වත්තබ්බො. නිතත්ථමෙව මස්සං සුත්තං ඉති පරවාදී වදති. සො පරවාදී පුච්ඡිතබ්බොති පදෙ කම්මං. ඤං එවං මාඅච්ච අස්ස සුත්තස්ස අත්ථං මයං තුලස්සාම ඉති වත්ථා එවං සකවාදීනා පුච්ඡිතබ්බො. ජානතො පරවාදී. තතොති තදනත්තරං පරවාදී සකවාදීනා වත්තබ්බො.

මුලානිති කාරණාති යොතං සත්ථාග් ~~පෙ~~ අභිභා වික්ඛපි තං අතිවිධ විනයෙ පකතඤ්ඤා සභාවඤ්ඤා, පකතිං ජානාති සිලෙනාති “පකතඤ්ඤා.” අධාති එකතොතනා නිරියං අපස්සනො පරවාදී විකාටං කිලමනං ආපජ්ජස්සති. තතො අනත්තරං පරවාදී සකවාදීනා ඉමං ~~පෙ~~ ~~සඤ්ඤා~~ පෙතබ්බො. අයංගොත්ථාති හි සච්චං එත්ථ සමපජානමුසාවාදස්සාති සුත්තාදයංඅත්තො. සමපජානමුසාවාදෙ හොතිඉති. යවං යො අයං මුසාවාදෙ භගවතාවුතො සො මුසාවාදෙ ආපතති නො ආපත්තිවසොන නිං පන හොති. ආපතතිතොති පදං නිනති පදෙ තතියා විසෙසනං. සමපජානමුසාවාදෙ දුක්ඛවාපතති හොති. සාවබො දුක්ඛවාපත්ති මුසාවාද ලක්ඛණෙන මුසාවාද සංඛාත සභාවෙන නහොති. චුත්තම්පි වේතත්ති පර්වාතර එතං වචනං භගවතා චුත්තං. කෙනවි මනුජෙන සධිං අනාලපතොති හික්ඛු පරෙ ජනෙ වාචාගිරං නෙව. භණ්ණෙය්, සො හික්ඛු වාවසිකං ආපත්තිං ආපජෙය්ස කාසිකං ආපත්තිං න ආපජෙය්ස. එසා පඤ්ඤා* කුසලෙහි විත්තිනා. එත්ථාති කම්ම කථාධිකාරෙ. බෙකොව සිලොව “බකුසිලා.” බත්ඛසිලා ආදී යෙසං නෙ “බත්ඛසිලාදයො.” බෙකොති මගෙසරස්ස දුග්ගො. “කුමාරෙතු බෙකො සතතිබ්බෙ භවෙති” අතිධානදීපි.

කා. තෙසන්ති ඛන්ධසිවාදිනං. අභිවාදනව අප්පිකම්මෙ භූතපිඨකව පරිභණ්ඩව අභි-පෙ-පරිභණ්ඩානි. නාති ආදිති යෙසං තාති අභි-පෙ-පරිභණ්ඩාදිති. භූතපිඨකන්ති භූතානං ඛන්ධසිවාදිනං පිඨසංවිදගනං. පරිභණ්ඩතති ගොඤ්ඤ ලෙපනාදි පරිභණ්ඩං. එත්ථානි කායවාසෙ සමුඤ්ඤා මනොකමෙම. එත්ථානි චිත්තවාසෙ සමුඤ්ඤා මනොකමෙම. ඉධාපිති චම්බකමෙම. තත්ථානි පාණානි පානාදිසු නිවාරණං. පාණානි පාන අදිත්තාදිනොසුනි පදං වදනෙනානි පඤ ආධාණ.

කම්ම කථා නිමග්ගිනා.

ඉද්දති-පෙ-ආදිසු විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. චක්ඛුමති නිසිද්ධං වික්ඛ්‍යාණං “චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං.” චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස මාරං “චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරං.” අයං ජඣිතප්පුරියො පඨමො විකල්පො. වික්ඛ්‍යාණස්ස මාරං “වික්ඛ්‍යාණමාරං.” චක්ඛු එව වික්ඛ්‍යාණමාරං “චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරං.” අයං කම්මමාරයො දුතිගොචකල්පො. චක්ඛුඉති එකංපදං වික්ඛ්‍යාණමාරන්ති එකංපදං. අයං වාක්‍ය සංඛාතො විකල්පො නතිශ විකල්පොනාම. තෙන චුත්තං විකායං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරන්ති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස මාරං. තම්පන චක්ඛුමෙව වික්ඛ්‍යාණමාරන්තිවා චක්ඛුවා වික්ඛ්‍යාණමාරන්ති වචනං පච්ඡා අලිනවසෙන නස්සන්ති වෙදිතබ්බං. කසමා අනුට්ඨායං නතිගො විකල්පො. චක්ඛුමෙව වික්ඛ්‍යාණමාරන්තිවා චක්ඛුවා වික්ඛ්‍යාණමාරන්ති. කත්ථම්පන විකායං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරන්ති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස මාරං නංපන චක්ඛුමෙවානි එත්තකමෙව අස්සති. එවංසති චක්ඛුමෙව වික්ඛ්‍යාණමාරන්ති වචනං පච්ඡා අලිනවසෙන නස්සන්ති වෙදිතබ්බං. කසමා අනුට්ඨායං නතිගො විකල්පොති වුක්ඛතො. විකායංති නතිශවිකල්ප සති නතිගො විකල්පොති වචනං වත්තබ්බං නාස්සති. කෙච්ඡි පන විකාවර්ගෙන චුත්තෙහි පඨම දුතිය විකල්පෙහි අක්ඛ්‍යං නතිශවිකප්පං දසෙසං නතිගොවිකප්පොති ආදි චුත්තතති වදන්ති. නං තෙසං මති මත්තමෙව. යදි පන විකායං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරන්ති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස මාරං. තම්පන චක්ඛුමෙවානි එත්තකමෙව අස්සී. එවං සති අයං අධිප්පායො ගගෙනබ්බො. චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමාරන්තිවා චක්ඛු

විඤ්ඤාණස්ස මාරනති වචනෙන පඨම විකප්පො ලබ්භති. තං පන චක්ඛුමෙවාති වචන සාමන්තියෙන දුතිය තතිය විකප්පො ලබ්භනති. අනු විකාශං පන තතියො විකප්පොති වචනං තං පන චක්ඛුමෙවාති එතථ ලබ්භමාන තතිය විකප්පං සත්තාය වු තතන්ති අමිභාකං ඛත්ති.

තෙති අසංවර, නෙසුති පච ධම්මෙසු. එතථාති චක්ඛුචි ඤ්ඤාණේ. එතථාති සම්පට්ඨනේ. එතථාති ජවනේ. වො පනස්සාති ආදි චිත්තං අබ්බොධාරිකත්ති පදස්ස අධිප්පායො. තස්සාති සංවරස්ස උප්පතතිති පදෙ සම්බන්ධො. සස්ස අත්ත නො රසො සභාවො “සරසො.” එවසද්දෙන සීඝ්‍රපාතනං නිව ත්තති. පනනසභාවස්සාති පදං පාණ්ණාති පදස්ස විසෙසනං. පනනං සභාවො අස්ස පාණ්ණස්සාති “පනනසභාවො.” ආයු පර්වෙස්දනුරූපං ජීවිතිසුයස්ස මරණසංඛාතං පනනං ඉධාධි ජපෙනං නාමණ්හිජ්ජනං. පාණ්ණාති පදං අත්තරති පදෙ සම්බන්ධො. කස්මා අත්තර සද්දස්ස සම්බන්ධා පෙක්ඛත්තාව ආයුචෙමජ්ඣං අතික්කමිත්වාති අඤ්ඤං පාළිං දස්සනානොව. පාණ්ණස්සාති පදං පනනත්ති පදෙ කම්මිං. එව සද්දෙ අත්ත නො සභාවෙන පනනං නිවතෙතති. අතිපාති සීඝ්‍රඵවාලකො නිපාතො. කාය වාචාහි න දිත්තත්ති අදිත්තං. මිච්ඡාවර ණං මිච්ඡාවාතෙ. මුසා අභුතං වත්ථුංවදිතී වුච්චති එතායාති “මුසාලාදෙ.” පිසුතිති පිසුණා, සම්මෙග්ග සතෙත කතෙ අභිසව භූතෙ වග්ගෙ හිනෙත කතෙතිති අත්තො. පියං සුඤ්ඤං කතෙ තිතිවා “පිසුණා.” නිරුත්ති නාගෙන සද්ද සිධි. පිසුණං වදති එතායාති “පිසුණාලාවා.” එරුස්සයතිති එරුසා, එරුසං වද ති එතායාති “එරුසාලාවා.” සං සුද්ධිතව ඵලති විනාසෙතිති “සම්ඵං.” සම්ඵං ප ලපති එතායාති “සම්ඵප්පලාපො.” පර සම්පත්තිං අභිමුඛං කායතිති “අභිජ්ඣා.” පර සම්පත්තිසු ලොභො. හිතං සුඛං ඛ්‍යාපාදෙති විනාසෙතිති “ඛ්‍යාදෙ.” ප විකො. මිච්ඡා පස්සතිති “මිච්ඡාදිට්ඨි.”

තත්ථාති පාණාතිපාතාදිසු විනිවිජ්ජො යොජෙතඛිබ්බො. පා ණ්සඤ්ඤිතොති පදං වධකචෙතනාති පදෙ සම්බන්ධො. පාණො ඉති සඤ්ඤා “පාණසඤ්ඤා.” සාඅස්ස අත්තිති පාණසඤ්ඤා. ජීවි ති-~~පෙ~~ පෙ-~~පි~~ පිකාති ජීවි තිසුයස්ස උප්ච්ඡේදක උපක්කමස්ස සමුදාපිකා. යොති පාණාතිපාතො. පයොග මහත්තතායාති

විරෂස්ස මහත්තභාවතො. පයොගසමනො පිති පයොග සද්ධි සභාවෙපි. වත්ථු මහත්තභායාති වත්ථුස්ස මහත්ත භාවතො. මහාසර්වර මහාසාවර්ජරො පාණාතිපාතොති යොජනා. තස්සාති පාණාතිපාතං. පචසමහාර, පචඤ්ඤා ගොතති. පාණනති සතතා ජීවත්ති එතෙනාති “පාණො.” පාණසංස්ඤ්ඤිතො භාවො “පාණසංස්ඤ්ඤිතො.” වධකම තං විත්තමාති “වධකවිතතං.” උපකතමතං “උපකතමො.” තෙනාති උපක්කමෙන. පසුඤ්ඤාති පාණාතිපාතො. පචතතියති එතෙහිති “පයොගො.” සකො අනො “සහතො.” සහතො නිඛිබ්බොතො “සහතො.” සහතොස්සවා සමච්ඡිති “සහතො.” ආණාපනං “ආණතො.” ආණතො නිඛිබ්බොතො “ආණතො.” නිසංසං “නිසංසො.” නිසංසො එව “නිසංසො.” ඔපාතමණ්ණාදි වාචනො. මරණත්ථං ආරම්භණාදි විජ්ජා පරිජ්ජනං විජ්ජාමයො පයොගො. මරණත්ථං කම්මවිපාකජාය ඉධිං පයොජනං ඉද්ධිපයොගො. කම්මවිපාකජිඛිව තාමෙසා රුජාදිතං රුජිඛි ආදයො. තත්ථ පිතුරුඤ්ඤා සිහලිඤ්ඤා පාදකොටනො දුලු සුමන කුටුම්භිකමාරණො රුජිඛි දඬුබො. තත්ති අත්ථං. අඤ්ඤාති ථෙය්‍යාවහාරාදිකං එවරුපං අඤ්ඤාති අත්ථං න විත්ථාරයාම. තත්ථාති අදිනනාදි තත්ති වචනො. පරපරිගහිතත්ති පරෙන රුකිතං. යත්ථාති යස්මිං ධනො. පරො ජනො යථා කාමං කාරිතං ඉච්ඡිතානුරුපං කාරිතො. තෙවමො පයොගො යථානුරුපං පචතොති සමච්ඡො. ථෙතොති “ථෙතො.” ථෙතො භාවො “ථෙය්‍යො.” ථෙය්‍යො අවහරණං “ථෙය්‍යාවහාරො.” පසංසො අහිංසාවිත්ථො අවහරණං පසංසාවහාරො. තිණපණ්ණාදිති අංගුලි මුද්දිකාදිති පටිච්ඡාදෙතො පටිච්ඡා තස්ස පටිච්ඡන්තස්ස අවහරණං පටිච්ඡන්තාවහාරො. ගණ්ඨවසෙන ඔකාසවසෙනව ප පරිකප්පෙන අවහරණං පරිකප්පාවහාරො. කුසං සමකාමෙතො අවහරණං “කුසාවහාරො.”

තත්ථ අගමනිය ධානත්ති තස්මිං කාමෙසු විච්ඡාවාතො. අගමනිය ධානත්ති පඤ්ඤා අධාරො. පුරිසානං අගමනියො පඤ්ඤානං නාම නාව පසමං විසති ඉති යොති සමච්ඡො. පුරිසානත්ති පඤ්ඤා අගමනිය ධානත්ති පඤ්ඤා සමච්ඡො. මාතු රුකිතාති යං පිතරි නතොවා මතොවා සාසව්ජාදනාදිති පටිජග්ගමානා

විශ්වපත්තං කුලකරෙ දක්ඛාමිති යථා පූර්වසෙන සංවාසං නිකප්
 පෙති තථා ඉදං මාකාසිති එවං මානා රක්ඛති අයං මාතූරකඛිනා
 නාම. එතෙක්ඛපායෙන පිතු රක්ඛිතාදයොපි විඤ්ඤානබ්බා. ගො
 ත්තංවා බමෙමාවා පන න රක්ඛති. සමාන ගොතෙතඤ්ඤා එක
 වංස ජාතෙහිවා මාලාකාරදී එකගණ පරිශාපනෙනාහි රක්ඛිතා
 ගොත්තරක්ඛිතානාම. සමාන කුලබමිතිකෙහි පණ්ණරධගපරිබි
 බාජකාදී එකං සභාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතෙහිවා රක්ඛිතා අයං
 බමමරක්ඛිතා නාම. සාරකඛානාම සසසාමිකා. සභාගකුලානි
 පන කුච්ඡගතෙසුපි ගබ්බෙසු කතිකං කරෙත්ති සචෙ මය්හං
 පුතොගා ගොති තුය්හං ඛිතා අඤ්ඤත්ථ ගත්තුං නලහිස්සති ම
 ය්හං පුත්තස්සෙව ගොතුති එවං ගබ්බෙපි පරිත්ථගතිතාති. ස
 බ්බක්තිමෙන පරිචේදෙන එසා මෙ හරියා භවිස්සතිහි සඤ්ඤ
 ය යස්සා උපරි කෙනවි මාලාගුලං පරික්ඛිත්තං ගොති එවරු
 පා සාරක්ඛානාම. යො ඉත්ථනනාමං ඉත්ථි ගච්ඡති තස්ස එතත
 කො දණ්ණොති එවං නාමංවා ගෙහංවා විජිංවා උද්දිස්ස ධීපිතද
 ඤ්ඤාපන පපර්දණ්ඩානාම. ධනක්තිතාති හරියාභාවත්ථං අ
 ප්පෙනවා බහුනාවා බතෙන කිතා. පූර්වසෙන සමුප්චිච්ඡිතත්
 තා ජ්ඣෙන අත්තතො රුචියා වසතිති ජ්ඣවාසිති. තොගෙ
 න වසතිති ගොගවාසිති. යො නං වාසෙහි තස්ස හත්ථතො
 උදුක්ඛල මුසලාදී ඝරුපකරණං ලහිත්වා හරියාභාවං ගච්ඡත්
 තියා ජනපදිත්තියා එතං අබ්බවතං. පටෙන වසතිති පටවාසිති.
 නිවාසන මත්තංවා පාරුපන මත්තංවා ලහිත්වා හරියාභාවං උ
 ගච්ඡත්තියා දළිද්දිත්තියා එතං අබ්බවතං. මදපත්තකිනිති උ
 හිතතං එකිස්සා උදකපානියා හත්ථං ඔතාරෙත්වා ඉදං උදකං
 විය සංසඨා අහෙදු ගොථාති වත්වා පරිත්ථගතිතාය වොහාරං
 නාමෙනං. ඔහනං ඔරෙපිතං වුමබ්බකං අස්සාති ඔහනවුමබ්බ
 කා. කභිභාරිකාදිතං අඤ්ඤතරු. යස්සා සීසගො වුමබ්බං ඔ
 රෙපෙත්වා ඝරෙ වාසෙහි තස්සා එතං අබ්බවතං. දුසිව හරියා
 වාති අගතතො දුසිවගොති හරියාව. කම්මකාරිතාම යා ගෙ
 ගෙහනියා කම්මං කරෙති තාය කොවි සංවාසං කරෙති අතත
 තො හරියාය අතත්ථිකො හුත්වා අයං වුච්චති කම්මකාරිව හරි
 භාවාති. බරෙන අගතා “බජාගතා.” උස්සිත බජාය සෙ
 නාය ගත්ත්වා පරිවිසයං විලුම්පිත්වා ආනිතාති වුත්තං ගොති.
 තං කොවි හරියං කරෙති අයං බජාගතා නාම. මුහුත්තිකාති

යා අස්සාමිකා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන තං ඛණේ මුහුත්ත මත්තෙ පටිසංවිසිතබ්බං අයං මුහුත්තකා නාම. ඉත්ථිසුති නි ධාරණං. වාදසත්තං ඉත්තං, අගමනියධානං නාම අඤ්ඤාති පූර්වසෙති. ඉදංථානං අගමනියධානං නාමාති සම්බන්ධො. තස් මිත්ති අගමනිය වත්ථුමිති. සෙවනවිත්තත්ති සෙවනාය පවත් නං විත්තං. සෙවන පයොගොති සෙවනායං පයොගො. මග්ගෙන පෙයෙ පත්තිති අත්තතො මග්ගෙන ඉත්තො මග්ගස්ස පාපුණ්ණං.

විසංපෙයෙකාරස්සාති විසංවාදනං පුබ්බං කණත්තස්ස. තස්සාති අගුනවත්ථුස්ස. තථාපෙයෙකාති අතථ වත්ථු විඤ්ඤාපණ විඤ්ඤාතියා සමුඨාපිකා. යමත්තති යං පයොජනං. තදි මඤ්ඤාති තදිවිග. පුරුණ කථානගෙනාති පුරුණස්ස කථන නගෙන පවත්තො “මුසාවාදෙ.” සො මුසාවාදෙ ආණාපෙත්තොපි විසසජ්ජෙනොපි ධිපෙතෙනොපි පුග්ගලො තථා පරං විසංවාදෙති මුසාවාද කමිනා බජ්ඣතිති සම්බන්ධො. එතොති මුසාවාදෙ. විමංසිත්වා ගගෙනබ්බං ආණත්තිකාදගොති සම්බන්ධො. තත්ථාති පිසුණාවාවා ඵරසාවාවාසු. ඉතිති ඉමිනා කාරණෙන. නසසාති පරජනස්ස. මමෙවේජදකාපිති මරත්ති අනෙතොති “මම්මං.” යස්මිං තාළිතෙ පිළිතෙ නාජිවති තං ධානං මම්මත්තාම. මරපාණ වාගෙ. බිසුබ්බාගහි ති ආදි මොග්ගලොක සුත්තෙන මො. මම්මං ජිඤ්ඤාති “මම්මවිජ්ඣෙතො.” සායත්ති යං පුග්ගලං සත්ඛාය සා ඵරසාවාවා පුග්ගලෙන පවත්තිතා. භාරතපෙයෙරතොති, භාරතස්ස යුඛ මසිනාය ආහරණව තං ආදියාසං කථානං තාති භාරත යුඛ සි තාහරණාදිති. එතාති එව නිරන්තරං කථාති. භාරතපෙයෙකථාති, පුරෙක්ඛාගති යස්ස සොනස්ස භාවොභාරතපෙයොතො. තනතිත්තනායාති තස්මිං පරහණ්ඩු නිත්තනාය. පරස්සවාති පරස්සත්තස්ස. තනති තං වත්ථුං. තස්සපඨාන තාති තස්ස වත්ථුස්ස උපඨානං පාකවභාවො. තත්ථාති තාසු දි භීසු නිචාරණං. තතොති බම්මතොති ආදි පදෙසු. එතෙසුති දසාකුසලකම්ම පථෙසු. තතොති නිවිධාසු චිරතිසු. අලපෙයෙවටතිති වචනං වෙජ්ජන වුත්තං. සමාදිත්ත සිකඛා පද්ධති අවිතික්කමත්තානං උපප්පාදානාති සම්බන්ධො. තතු යතර්නති තභුතා සිකඛාපද සමාද්ගතො උත්තරං. ඉමායස්සා

නි ඉමාය නිවිණ්වාසියා අසා සපයා. මෙනෙහි මෙ මම තං
සික්කාපද හිත්දනං. යථා අකුසලානං පචගාකාරෙහි විනිවිජ්
යො වෙද්දිතබ්බොති යොජනා. අයං පිති සංවරෙ. යථා පච
ඵස්සචාර වසෙන අකුසලං කායකම්මං උප්පජ්ජිති සම්බන්ධො.
එතානිති කුසලකායකම්ම වටිකම්මාති. තත්ථාති තිව්ඛ කම්ම
චාරද්දිසු නිඛාරණං. යංපිදං වෙදසිතත්ති දසකුසල කම්මපථ
වසෙනවා උප්පත්තංගොති කාමාවචරං පෙබ්බම්මාරම්
මණ්ණොවාති වචනෙ හගවතා වුත්තෙ සබ්බං චිත්තං වුත්තතෙව
ගොතිති.

වා ර ක ථා නි බ්බි කා.

අස්සාති චිත්තස්ස. කාමාභාවෙපි වාති ව සදෙද නිගමාභා
වමාති යොජෙතබ්බො. යං වාපන කෙති යං යං වාපනාති එත්
ථ වුත්තෙ යං වාපනකං. තත්ථාති චිත්තඵස්සාද්දිසු නිඛාරණං.
පච්ඡිසෙවාවාති ව සදෙද සොමනස්ස සහගතාතිව සුඤ්ඤාසංඝස්ස
තාති වාති යොජෙතබ්බො. ඉදන්ති තත්ථ යථෙව චිත්තනාති
ආදි වචනං එතත්ති තත්ථ යථෙව චිත්තත්ති ආදි වචනං. එත්
ථ ඵස්සාද්දිසු ඵස්සොව පඨමං හගවතා කස්මා වුත්තො ඉති පුච්ඡ
ජා. චිත්තස්ස පඨමාහි නිපාතන්තා ඵස්සො පඨමං වුත්තො.
චිත්තස්සාති පදං අහි නිපාත ඉති පදෙ සම්බන්ධො. ආරම්මණ
සු පුසතවසෙන පඨමං අහිනිපාතො “පඨමාහිනිපාතො.” ඵස්
සො, පඨමාහිනිපාතස්ස භාවො පඨමං පෙබ්බො තත්තං. එ
වං මහාසංඝිකමත්තං දස්සෙතො ඉද්දති තමෙව දස්සෙතං ඵස්සෙ
ත පතාති ආදි වුත්තං. අයං ඵස්සො නාම බලව පච්චයො ගො
තිති සම්බන්ධො. තුලාව සංඝාවොව හිත්තිපාදෙව කුට්ඨ යො
පාණසිව පක්ඛපාසකව මුඛවට්ඨිව තුලා පෙබ්බො මුඛවට්ඨි
යො. තලති සංඝාවෙසු පතිඨාතිති “තුලා.” තල පතිඨායං අස්
ස උත්තං. පක්ඛානං සමතාහිතභාවකරණතො තුලගතිමිතාති
එතායාති “තුලා.” තුල උමමාදෙ. සමමා සථෙතති එත්ථ යො
පාණසිආදගොති “සංඝාවො.” හිද්දිසු විධාකර්මයති “හිත්ති.”
හිද්දිවිධා කරණෙ. හිත්තියා පාදෙ “හිත්තිපාදෙ.” කුට්ඨති පී
ඤ්ඤතිති “කුට්ඨ.” කුට්ඨෙදතෙ කම්මනිගො, තං වස්සොදකං
සුරියාදි කරණව පිචත්ති විතාසයත්ති අබ්හත්තරං අප්පවෙසන

විෂයයන්හි ගොපාණය, ඉතිහාසය, ගොපාණයන් සිතුවන බැවින් එක් එක් "ගොපාණය." විෂය. පක්ෂයන්ට අපහාසය. බන්ධන ගොපාණයන්හි "පක්ෂයයක." මුලින් වලි "මුලින්" නම් කළ බැවින් එමගින් අබලා. තත්වය පිළි අපි සඳහා පරිමා උපපන්නකාරණය අපේක්ෂා. ඉදන් විෂයයන් පරිමාණයන්හි පාත්‍රයන්හි අදිව්‍යය අකාරණය අයුත්ත අයුත්ත හා වං සුපෙන්නො ආග. එකවිත්තත්වය හි අදි.

එක්සත් බලව පවිලයන්හි කාරණය නදිස්සති. අපි සඳහා නැතවලං පරිමා උපපන්නයන් නදිස්සති සුපෙති. විෂයයන් පරිමාණයන්හි අදි ව්‍යය මහා අභිකාරය වුත්තත් දැඩිබව. යදි සබව ඉදං අකාරණය එක්සත් කෙතකාරණය පරිමා වුත්තොති ආග දෙසනාති අදි. වුත්තමය දෙසන කෙතෙතො ආග වෙදනාගොති අදි. එකති එක්සත් පුසන ලක්ෂණයන්හි "පුසනලක්ෂණය." සංකල්පන රණය අස්සාති "සංකල්පනරණය." සන්නිපාතයන් කාරණයන් විෂය පවිලව්‍යය අස්සාති "සන්නිපාතපවිලව්‍යය." අපාථ ගතො විසයපද්ධතිය ආසන්නකාරණය අස්සාති "අපාථගති සපද්ධතිය." නිව්‍යය මමමො වෙනසකො යොග අරුප මමමො සමානො කථං පුසනලක්ෂණය ගොති වෙදන මන සිකතො ආග අයං හිති අදි. අපි සඳහා වෙදනාපක්ෂය සුචෙති. ජලාගර උපපන්න එක්සත් ආරම්භණය අල්ලියමානො ගෙව කක්ෂ සංකල්පනරණය නාමාති ආග එකදෙසනාති අදි. නිල්ලියමානොව එක්සත් සංකල්පන. පමාගර උපපන්න එක්සත් සමපති රණය සංකල්පනරණය දෙසනො ආග වත් එකති අදි. සමපන්න සමපති. සමපතිව අත්ථො "සමපතිඅත්ථො." තෙත පි සඳහා කිව්වරය අපේක්ෂා. වුත්තං ගෙතන්නිවු පෙරසොති එක ව්‍යය ආවරගෙති අභිකාරය වුත්තං. ඉදං සුත්තන්ති යථා මහාරුප පෙරසං සංකල්පනරණයොති ඉදං සුත්තං. කල්පානෙ සමං හවති "සමා." විෂයගති සුත්තයන් විෂයගති කාතබ්බොති සම්බන්ධො. අභිකාරයෙහි වක්ෂං දභිබන්ති අදි වක්ෂං නිස්සයමෙව වුත්තං. ඉදති වක්ෂං දභිබන්ති අදි නිස්සයමෙව විෂයයන් දභිබන්ති දක්ෂණයො ආග යථාති අදි. ඉධාපිති වක්ෂං දභිබන්ති අදි නාති වක්ෂවිෂයයන්හි. එවන්ති වක්ෂ

විඤ්ඤාණං දඬුවමක් වන බවට පත්වී ඇත. මිත්තාරමිත්ත සංඝටනා තොති පදං සිඛොති පදෙ ගතතු. ඉමස්මිම්පි සුත්තෙනා යථා ම භාරතාති ආදිකෙ සුත්තෙ. සිඛොති පදෙ ආරාමෙ. පි සද්දෙ එකදෙසෙනවාහි ආදි වචනං අපෙක්ඛති.

නික සන්නිපාත සංඛාතස්සාති වනබුරුප වනබුච්ඡාදාදික ස්ස නිකස්ස කාරණස්ස සන්නිපාතො ඉති කථිතස්ස. අයංහි නි භි සම්මං, අයං එසෙසා භගවතා පවෙදිතො. තත්ථතත්ථා නි තස්මිං තස්මිං ධාතෙ. පවෙදිතොති පදෙ ආරාමෙ. ඉ නිති තස්මා අයමසොති සම්බන්ධො. සුත්තපදස්සාති නිඤ්ඤාණං ස ධිනාති එසෙසාති සුත්තපදස්ස. සංගති මත්තමෙව එසෙසා නාම ඉති අසො. එවං පවෙදිතත්තාති නිඤ්ඤාණං සංගති එස් සොති එවං භගවතා පවෙදිත භාවතො. තෙනෙවාකාරෙනා නි තෙනෙව නිඤ්ඤාණං සන්නිපාතාකාරෙන. එසෙසා පච්චුප ඨාති ඉති තස්මා සන්නිපාතො වුත්තො භගවතා. එලප ච්චුපඨානං දසෙසානුං එලසන්නාති ආදි වුත්තං. එස්ස පච්චසා වෙදනාහි වචනතො වෙදනා පච්චුපඨානොති වුත්තං. වෙද නා පච්චුපඨානං එලං අස්සාති වෙදනාපච්චුපඨානො. උපා දියමානොව එසෙසා වෙදිතබ්බොති පදෙ කම්මං. උණහතා වෙ මුදුනාවකාරිතොති. තප්පා සමන්තාගාරොති තස්ස එස්ස ස්ස කරණගුණො තස්ස අනුරූපො තප්පා. සමං ආහරණං ස මත්තාගාරො ආවප්පනං. තප්පා එව සමත්තාගාරො තප් පාසමත්තාගාරො තප්පාසමත්තාගාර සංඛාතෙන ආවප්පතො න පන වක්ඛාදි ඉන්ද්‍රියෙනව යථාක්කම්මං ආරම්මණකරණ තදහි මුඛ ගතෙ ආපාඨගතෙයෙව විසයෙ අනතතරයෙන එකතෙන න උප්පප්පතො එසො එසෙසා ආපෙක්ඛනොති වුචි වති පණ්ණිතෙනාති යොජනා. තප්පා සමත්තාගාරෙන මනි ඤ්දියෙනවාහි පදමයං පරික්ඛිතෙහි පදෙ කතො. වෙදියනිති ආරම්මණරසං අනුභවනිති වෙදනා අනුභවනාකාරෙන අසිත්තං පච්චතං වෙදසිතං. වෙදසිත ලක්ඛණමස්සාති “වෙදසිතල කඛණා.” අනුභවනං රසොනිවිචං අස්සාති “අනුභවනරසො.” ඉඤ්ඤා එව ආකාරෙ “ඉඤ්ඤාකාරෙ.” සම්මුච්ඡානං සමෙහා ගො. ඉඤ්ඤාකාරස්ස සමෙහාගො “ඉඤ්ඤාකාරසමෙහාගො.” ඉ ඤ්ඤාකාර සමෙහාගො රසො අස්සාති ඉඤ්ඤාකාර පෙරුරසා. අස්සාදිය නිති අස්සාදිය. සුඛවෙදනා. වෙනසිඛො වෙ

තසිකො. චෙනසිකො ඵච අස්සාදෙ “චෙනසිකඅස්සාදෙ.” චෙනසික අස්සාදෙන පච්චුපතිභිතිති “චෙනසිකඅස්සාදපච්චුප්පසානා.” කායස්ස පස්සමහනං පස්සඛි, පස්සධිපදභානං අස්සාති පස්සද්ධිපදභානා. චතුරුමික වෙදනාහිති ආදි චිත්ථාභුතො නානාඤ්ඤා අඤ්ඤා ඵච. තං වාදන්ති අනුභවනරසනා පන සුඛ වෙදනායමෙව ලබනතිති වාදං. අයමනොති ආරම්මණ රසානුභවනභානන්ති ආදිකො අනො. එකඳෙස මත්තකමෙව අනුභවනං පාකථං කරෙතොතා ආග ඵස්සස්සභිති ආදි. විසති අරහතිති විසථි. වි පුබ්බො සු අරහෙ. විසථියා භාවො “විසථිනා.” විසනංවා සමත්ථං “විසථො.” වි පුබ්බො සු ජතෙ. විසථො අස්සා අඤ්ඤා “විසථි.” විසථියා භාවො “විසථිනා.” චුත්තමත්ථං ලොකුපමාය සාධෙතොතා ආග රජාවියාති ආදි. සුදති සාමිකෙ භත්තං පග්ගරාපෙතිති “සුදෙ.” සුදෙදතිපි අඤ්ඤා ඵච. සති “රුච්චිද්දි” මොග්ගලාන සුතොතන දහං. තසෙති එත්ථාති පෙලා. පි තප්පතෙ, “මාදිතො ලො” ති මොග්ගලාන සුතොතන ලො. පෙලාතිපි අඤ්ඤා. තත්ථාති සෙස ධම්මවෙදනාසු නිඛාරණං. යථාහිති ආදි දළභිකරණං. වෙදනාපිති අපි සදෙද රජානං අපෙක්ඛති. අත්ථ විකප්පෙති ඉසාකාර සලෙහාග රසාති. අත්ථ විකප්පෙ. චුත්තාති පදෙ ආධාතො. අයං ඉධාති ඉමස්මිං විතොත අධිප්පෙනා අයං වෙදනා සොමන ස්වවෙදනා. යථා තථාවා යෙනවා තෙනවා ආකාරෙන සභාවෙන පරිකප්පෙනානානාමාති අනො. ඉසාකාරස්ස ඉති පදෙ තතියා විසෙසනං. චෙනසික අස්සාදතොති පදං චුත්තාති පදෙ තතියා විසෙසනං සජානාතිති සඤ්ඤං කත්වා ජානාති. නිලාදි හෙදස්ස ආරම්මණස්ස සජානනං සඤ්ඤං කත්වා ජානනං ලක්ඛණං එතස්සාති “සජානනලක්ඛණං.” පති පුත අභිඤ්ඤාය තෙ සජානිතො “පච්චාභිඤ්ඤං.” තං රසො කිච්චං අස්සාති “පච්චාභිඤ්ඤායා.” එත්ථාති එතාසු සඤ්ඤාසු නිඛාරණං. යා සඤ්ඤා අභිඤ්ඤාන ලක්ඛණෙන තස්සාති සඤ්ඤාය පචත්තිති පදෙ සම්බන්ධො.

තත්ති දුරං. කාලොඵච තිලකො “කාලතිලකො.” තස්සාති පුරිසස්ස. නාමපණ්ණකත්ති නාමස්ස ලිඛනපණ්ණං. ච සදෙද පච්චාභිජානනා කාලෙව. පච්චාපෙලෙව ආගර කාලෙති යොජෙතබ්බො. භි සදෙද චිත්ථාරජොතකො.

ඉදලෙව සවිත්ති යථා ගතින නිමිත්තවසෙන අභිනිවේස ක
රණතො. යථා ~~පෙ~~ පච්චුපසානාති වුත්තං, අවිකාපප
සභාවතාය උපසිත විසය පදසානාති වුත්තං. නිණ පුරිසකෙසු
ති නිණෙන කත පුරිසරුපෙසු. අභිසංඝගතිති පටිත්තෙනි ග
ණකං ගණකාති වදන්තිවිස සම්පසුත්තබ්බිමෙ ආරම්මණ
යොජෙතිති අත්ථො. ආසුගණ රසාති චෙතසි ඉරියන ලක්ඛ
ණා පයොගරහනි වුත්තං හොති. සංවිදනතථාවරස්ස බෙත්
තස්ස සාම්ථාවරිකො. ථාවරිකො එව “ථාවරිකො.” ථාව
රිකො ඉව ථාවරියස්ස සභාවෙනවිස සන්ධිකා ථාවර
පෙ ~~ස~~ සන්ධිකා යථා ගති ආදි විත්ථාණෙ. සංවිදගන පච්
චුපසානාති තං ඉදං කණ්ණිති විචාරෙත්තිවිස හොතිති විචා
රණ පච්චුපසානා. තස්මිං ජෙඨි සිස්සෙ, තෙපිති දුරකා. න
දනුවත්තිතායාති තං ජෙඨිසිස්ස දනුවත්තන භාවතො සන්ද
ගනං විතතතතරස්ස දනුවත්තනං සන්ධාන සන්ධානෙන පච්
චුපසානාති “සන්ධානපච්චුපසානං.” පත්තාති පදං විභාවන
ඉති පදෙ සමානකාලක්‍රියා. ආරම්මණ විභාවනායාණෙනි ආරම්
මණස්ස උපධාරණසානෙ. මහාපෙරනාති මහානාගණෙන ථෙ
රෙන. සංඝගමනමෙවනි දනුවත්තමෙව. අස්සාති විත්තස්
ස නිගමනො නාමරූපං පදසානං එතං විත්තං පුරිමවිත්තෙන
උප්පත්තන්ති එත්ථ වුත්තෙන පුරිම විත්තෙන සධිං. කිං පන
එකමෙව උදසු අඤ්ඤං ඉති පුච්ඡා. එතං පච්ඡිම විත්තං එක
මෙව. අථ එත්තකෙසති එතං විත්තං කස්මිං පුන වුත්තං ඉති
එතං චවතං අභිකථාවරියෙති අවිචාරිතං, එත්ථාති විත්තස්ස පු
න චවතෙ. යථාගති ආදි විත්ථාණෙ. තෙනෙවනි කාරණෙ
න. රූපම්පි උදෙති ඉති එවං වුච්චමානෙපි රූපාදිති අඤ්ඤා
සුරියො නාම අනි.

එතනති විතතං. එතෙහිති එස්සාදිති. තෙනාති කාරණෙ
න. තත්ති විගතං. හොතිති ආදිසුති පදං සමයෙහි පදෙ ආ
ධාණෙ. භාවෙනෙන පුත්තලෙන සමයෙහි පදං උප්පජ්ජ
ති නාමාති පදෙ ආධාණෙ. යො පුත්තලො. තෙනෙවනි කා
රණෙන. න වුත්තන්ති පදෙ ගෙතු තත්ථාති යස්මිං සමයෙ රූ
පුප්පත්තියා මග්ගන්ති ආදිසු වුත්තන්ති පදෙ ආධාණෙ. තථා
තස්මිං සමයෙ. ඉදන්ති විතතං එත්ථාති විතතස්ස පුන චවතෙ.
විත්තස්ස සංගහණත්ථං විත්තස්ස විහජ්ජනත්ථං එතං විත්තං

පුත වූගතත්ති සම්බන්ධයෙන්. පුරුෂයෙකුගේ අදි විත්තියෙන්. තස්සාපිති විත්තිය. අපි සදෙදු එස්සාදයෝ අපෙක්ෂා. එනස්මි විතෙත කතමං තස්මිං සමයෙ විතතං ඉති නිද්දෙය වාරෙ විහරිතං, විහරිතං නසකකා ගවෙයං. එවමස්සාති එවං විහරිතං අසකකුණ්ණස්ස අස්ස විත්තිය. යස්මාති පදං විවාරිතත්ති පදෙ ක්‍රියා පරමස්ස. එත්තාති පදං විවාරිතත්ති පදෙ ආධාරෙ. එතත්ති වචනං. පරෙ—පෙ—විත්තං ගතිතං පරාත නගෙන ගතිතං, න විතතස්සදස්ස එස්සාදි බුමිමානං වාවක භාවෙනාති අබිප්පායො. තත්තාති විත්තං උප්පත්තත්ති වචනෙ. ඉතිති එවං එස්සාදයෝ වතතාබ්බාපිය විත්තමිති වත්තබ්බමෙව ඉතිති සන්තිතානං පණ්ණිනෙත වෙදිතබ්බං. විතකෙතත්ති ආරම්භණ්ණ සම්පයුත්ත බ්බමෙ අභි නිග්ගෙහි. ඔගතත්ති ආරම්භණ්ණ පරිකප්පනං ආරම්භණ්ණවා අභි නිග්ගෙහි අප්පො. විතක්කං නිස්සාය විත්තං ආරම්භණ්ණ ආරම්භති. ආතතතව පරිශාසනතමාති ආතතත පරිශාසනතං. තං රසො කිම්බං අස්සාති ආතතත පෙ—තෙතාති අවිතකෙතන. විතක්කා ගතතති විතකෙතන ආතතං ආදිතො ගතතං.

ආ තයනං විතතං ආරම්භණ්ණ උපතයනං ආකඛිතංවා තවා හුරවා පව්වුපඨානං අස්සාති “ආතතපව්වුපඨානො.” තෙතාති තෙන විවාරෙණ කරුණුතෙනවා. තත්තාති ආරම්භණ්ණ. අනුප්පඨන්ධ පව්වුපඨානොති ආරම්භණ්ණ විත්තස්ස අවිච්ඡින්නං විසය පචනති පව්වුපඨානො කත්ථි විතතාදෙ තෙසං අවිශොගෙ සතෙ සතෙත කොතෙසං විසෙසොති ආතසතෙතපි වාති ආදි. කත්ථිති විපව්වුපඨානෙ වර්ත වතු විතතාදි කාමාවචර විතත එකාදස්ස පස්මස්සාති විතෙතසු ඔමුරිකණ්ණෙත පුබ්බංගමතෙතවාති පදවයං විශාති පදෙ තතිශා විසෙසනං. අභිනිග්ගෙහිතෙතාති පනතෙතාති පදවයං අභිනිපාතොති පදෙ තතිශා විසෙසනං. විප්ථාරණං විවලනං විප්ථාරෙ විප්ථාරෙ අස්සඅභිති “විප්ථාරං” වා. එත්තාති විතක්ක විවාරෙසු. පස්මස්සාති කාලෙ විතතං පරිප්ථාදුතො විතකෙතා. ගත්තානු—පෙ—ගමරස්ස පද්මාහිති වුබ්බාතොවිශ. ව සදෙදු විකෙතපොවිශ පපාතොවිශවාති යොජෙතබ්බො. විත්තස්සාති පදං නාතිපරිප්ථාදුතා ඉති පදෙ ස

මිබනො. පද්මා උපර්භාගෙ පර්භමනංවිශව. සොහිති හි ස
 විවං සො විනකෙකා එකගොග්ගා එකාරමෙණො ග්ගා අප්
 පෙති පවත්නති. තනති අසකථාවිවනං. තෙලවුණ්ණ තෙලෙ
 නාති තෙලෙන වුණ්ණන මිසින තෙලෙන. ලෙහි හිංසති
 මලභාවනති "ලණ්ඤ" යද්දිනා උ. ලණ්ඤව තං උපකවාති
 "ලණ්ඤපකං." තෙන පර්මස්සනානුරූප ජාරකාදිනාති අනො.
 වා සද්දෙ තෙලෙනවාති යොජෙනබො. තථාසද්දෙ අථවා ස
 ද්දපර්ඨායො. කරුනතස්ස පුග්ගලස්ස කණ්ඤකොති පදෙ ස
 මබනො. පිණ්ණතිති, කාය විතතං පිණ්ණති. සම්පියායන ලක්
 බණාති ආරමණං කලලතො ගගණලකබණා. රසාති කාය
 විතතාතං පර්වුගත නිවා. උදගගස්ස භාවො "මදගං."
 තත්ථාති පිතිසු. සුණ්ණවල්ලික වාසිති ලඛකාදිපෙ සුණ්ණවල්
 ලිකවාසී. උපනිසස්සගෙති උපනිසස්සග්ගතෙ වට්ඨකාලක ගාමෙ
 ති ලඛකාදිපෙ වට්ඨකාලක ගාමෙ. සර්පරෙතිපි අනි. සරෙ
 ති අනෙථා. අථස්සාති තථා අස්සාබිතාය උදපාදිති පදෙ සම්ප
 ද්තං. ඛණ්ඩවතිමෙති ඉමෙ මනුස්සා වත එකංසොන ඛණ්ඩ සු
 ඤ්ඤවනො. ව සද්දෙ අනු සචර්තුම සොතුමාති යොජෙනබි
 බො. උපනනායාති පදං සොතිති පදෙ ලක්ඛණ්ණියා. සකල
 සර්ගං ඵරිකා අනු පර්ප්පුවං සොතිති යොජනා. බමිකාතිපි අ
 නි ඵර්ත්වාති අනො. කත්ථවිති පඨමජ්ඣානාදිකෙ. ඉසාර
 මමණ්ණපෙතුසීති ඉසාරමමණස්ස පටිලාභවණෙන උප
 ජ්ජනක තුසී. පටිලබ්ධපෙතනති පටිලබස්ස ආරම්ම
 ණස්ස රස්ස අනුභවනං. තත්ථ සුඛත්ති සප්පිති එකපඤ්ඤ
 සවිකොසු නිශ්මතො සුඛං අනි. තත්ථපෙපිති සුඛස
 ගගත කායවිඤ්ඤණ එකාදස වතුත්ථජ්ඣාන විතොසු නිශ
 මතො සුඛං අනි ත පිති. කත්තාර බිත්තස්සාති කත්තා
 රෙ කිලමත්තස්ස ජනස්ස. වනං ඵව චනනො වනනොව
 උදකවාති "වනත්තුදකාති." දස්සනව සවණව "දස්සනසව
 ණාති." වනත්තුදක දස්සන සවණාති වනපෙසව
 ණාති. වනවජායාය පවෙසො "වනවජායාපවෙසො." වනවි
 ජායා පවෙසොව උදකපර්භොගොව වනපෙසොගො
 නි, යථාහිති ආදි විත්ථාග්ග. උප්පලපෙදිතිති උප්ප
 ලස්ස දලව නාලව පකාව තාති ආදි ගෙසං නාති. මණිජාල
 වතසණ්ඩනති මණිජාලසදිසං නිලවතසණ්ඩං. මණිජාල ස

දිසා නිලවතෙකුගේ නිවසට පැමිණි. භික්ෂුවල පොත්තොටුදිනි නිසාව මුලාලව පොත්තොටුදිනි අදි ගෙසා නැති. මුලාලව මුලාල නි මුලාලවතා මුලාලකානා මුලාල. තස්සනිති අදි සමදමිද නි පදස්ස වත්තො. තස්මි තස්මි සමයෙ ඉඳාරමමණසා ප විලාසයමයෙ පවිලසා රසානුභවන සමයාදිකෙව පිති සුඛානා පාකටභාවතොව එනා යථා පුර්ණයානි අදි වචනා ආවර්ණයානි වු සහංගදං සත්තියානා පණ්ණිනෙතන වෙදිතබ්බං. පාකටභාවතො වුනෙතන පිති සුඛානා විසුං පවතනනභාවතොනි අබ්බාසො. නිදිසමපන පිති සුඛානා උපපජ්ජනානානති අභ යත්තානි අ දි. යත්ත අනිති එනා වචනා වුතනමෙව. එකං අග්ගං ආරම්ම ණංගුමසානි “එකග්ගං.” එකග්ගස්ස භාවො “එකග්ගතා.” නභානියවුණ්ණානා සම්පිණ්ණිනා උදකං විස. අබ්බොසානි ලකඛ ණෙතවා ඉඤ්ඤාතං කාරෙතීති අබ්බොසානි ලකඛණගෙතු, නංස මසුතනාමමෙහි අතනනො ඉඤ්ඤාතං පරමස්සරභාවං කාරෙතී. පග්ගහණ ලකඛණෙතවා ඉඤ්ඤාතං කාරෙතීති අදිපි එකෙවන යො. සද්දහනං සමෙය්‍යවත්ථිතො පතියායනං තංලකඛණං එහිස්සානි “සද්දහනලකඛණා.” කාලසියමලං විධමෙතො සම් පසුකතානා පුග්ගලසෙසව්වා පසාදනං අනාවිලභාවකරණං නි චමෙතිස්සානි “පසාදනරසා.” අකාලසිය පච්චුපඨානානි අ නාවිලභාව පච්චුපඨානා. සද්දහිතබ්බනති “සමෙය්‍යං.” ස මෙය්‍යංඑව වත්ථි “සමෙය්‍යවත්ථි.” තං පදඨානං ආසන්නකාර ණං ඉමිස්සානි “සමෙය්‍යවත්ථිපදඨානා.” සොනාපතනියා අ භිනානි කාරණානි “සොනාපතනිගභිනානි.” නානි පදඨානං ඉමිස්සානි සොනාපතනිගභිනානා. ගණ්ණාව විසාව ධිපව “ගත්තවිතනබ්බානි.” විරතංව කමමනති ගෙන විරතනාම භොති තං විරතං කමමනාම. විරතං පනස්ස සාධකභාවතො තථා වුතනං. ධම්මවිනිවුතනංව නිවිකමමං නානිති විරයමෙව ධ මිමභාවෙන වුත්තනති දඬිබ්බං. නගෙන උපායෙනානි පදව යං විධිනානි පදස්ස විවරණං. වි පුඤ්ඤා ඉර ගතියං. ඉඤ්ඤා කාරෙතීති ඉඤ්ඤානති තබ්බවග්ගතො. යද්දිතා ඉයො ඉඤ්ඤා දෙ අකාරස්ස ග්. පුත්තපණ්ණිකොනානි එමෙහන උපණ්ණිකොන. අසංසිද්ධතභාවෙන පච්චුපඨානානි අසංසිද්ධතභාවපච්චුපඨානං, සංවෙගපදඨානනති සංවෙගොනාම සංවෙගමයඤ්ඤාණං සමත් තෙසිනා සමං සමා එසිනා ගවෙසිනා. නකාරගමො. පිරසජා

නතං පිරසඤ්ඤා. පිරසඤ්ඤා පදඝාතං එතස්සාති “පිරසඤ්ඤාපද ඝාතා.” එසිකාති ඉඤ්ඤාලො. එසියති ගවේසියති “එසිකා.” එස ගවේසනෙ. යද්දිනා ඉකො. තිනතිනි පුච්ඡනතො නිපා තො. විදංසෙතිනි පකාසෙති. ඉසියති බිපියතිනි ඉසු. යද්දි නා උ. ඉසුං අසති බිපතිනි ඉස්සාසො, උසති දුගං කඤ්ඤාති උසු. උස දුගෙ. කු පච්චෙයො. බිතොනාඋසු බිත්තඋසු. බිත්ත උසුස්ස පච්චෙයො බිත්තඋසුපච්චෙයො. කුසලිස්සාස්ස ස බිත්ත උසුපච්චෙයො කුස-පෙ-පෙ-වෙයො. විසයස්ස ආරම්මණස්ස ඔහාසනං පකාසනං රසො නිව්චං එතස්සාති “වි සයොහාසනරසො.” අර්ගතෙ ගමසතෙති “අරඤ්ඤං.” අ ර. ගමතෙ. “අරහා ගඤ්ඤා ගස්සති රඤ්ඤා” නි මොග්ගලො න සුතොත අඤ්ඤ පච්චෙයො. අරඤ්ඤ ගතා අරඤ්ඤගතා. අරඤ්ඤගතානං මග්ගං සුද්ධි දෙසෙති පකාසෙතිනි “අරඤ්ඤග තසුදෙසිකො.” පිනිව සොමනස්සව “පිතිසොමනස්සං.” පි තියාවා උපලක්ඛිතං සොමනස්සං “පිතිසොමනස්සං.” තෙන සම්පයොගො පිනි-පෙ-පෙ-යොගො. පච්චතතිනි පචත් තං උපාදිණ්ණකක්ඛා. පචත්තං සතති “පචත්තසතති.” පචත්ත සතතිසා අධිපතෙයං “පචත්තසතතතාධිපතෙයං.” අනුපාලනවසෙත් යාපසිතබ්බා පචතෙතතබ්බාති යාපසිතබ්බා. යාපසිතබ්බා එව ධම්මා “යාපසිතබ්බධම්මා.” යාපසිතබ්බ ධම් මා පදඝාතං අස්සාති “යාපසිතබ්බධම්මපදඝාතං.” යදි එතං තෙසං අනුපාලනාදි සාධකං. කථං තෙසං නිරුඤ්ඤා ගොති. එවංහි සබ්බකාලං ධාතබ්බාති ආග සතෙතපිචාති ආදි. අනු පාලන ලක්ඛණාදිමිනිනි ආදි සද්දෙන පචත්තනා ස්පතාති සබ් ගණ්හාති. අනිකමණ්ණෙයොති අනාතා අනුපාලනබ්බානං අත්තතොවා අනිකමණ්ණෙයෙව එතං ජීවිතිසුයං උදකංවිඨ උප් පලාදිති අනුපාලෙති. උදකත්ති තලාකගත ජලං දණ්ඩගත ජලංවා අත්තතො අනුප්පාදිත ධම්ම කථං පාලෙතිනි ආග යථා සකතති ආදි. කම්භාති ආග ධනිවිඨ කුමාරත්ති. යදි සෙසධම් මානං පචත්තකාරණෙන කෙනවි ගච්ඡතබ්බං ජීවිතස්ස පත නිං පචත්තකාරණත්ති ආග සං-පෙ-පෙ-පචත්තතිනි. යථා ක ථං විශාති ආග නියාමකොවිශාති, නියාමකොවිශ අත්තතා පච තතිතතොවා සම්බන්ධෙන පචත්තති. ගෙනං නියමෙතිනි නියාම කො. නිපුබ්බ යමු ගමතෙ ඤ්චු. යදිකම්මානං පචත්ති ජීවි

නිසිසු පටිබඩා හඬනනො උඩමිපි කිං පන පටිතෙතනිති ආග
 නාපි හඬනනො පෙ යනිති. කස්මානි ආග අතනො
 ව පෙ අභාවාති. හංගඛණේ පන කථනති ආග න
 හංග ඛණේ ඵපෙනිති කස්මානි ආග සයං හිත්ථානාත්තනාති. කි
 මිවාති ආග බිග්ගො- පෙ පදිපසිඛන්ති. චට්ඨිව සොන
 සොව චට්ඨිසොනසො. යදි හංගතො උඬං අප්පචන්තා පන
 හංගතො ඵපෙනිති අභිපතව අත්ථි ජිවිතිසුයං පඤ්ඤානා ඵපන
 නිවර්තනං සියාති ආග නවාති ආදි. සමාදිසිආදිසු චචනතො
 වෙදිතබ්බොති යොජනා. තෙසුති සමමාදිසිආදිසු. එතෙසුති
 සමාබලාදිසු නිබාරණං. අස්සධිසොති පදං න කම්පතිති පදෙ
 තෙතු. නත්ථාති සමාබලාදිසු. පච්ඡිමචසොති නිබාරණේ හ
 මිමං. කායදුට්ඨිවර්තාදිති හෙතුමති නතිසා. හිරිසතිති හි
 රි. හිරිසතිති ලජ්ජාකාරෙත ජිතුමති. තෙති සොති කා
 යදුට්ඨිවර්තාදිති. ඔතතප්පතිති උබ්බිජ්ජති. අධිපති- පෙ
 ලක්ඛණේතව සධිං සමුඝාතං ගොති. අධිපතිව ලජ්ජාව හ
 යව ලක්ඛණව අධිපති- පෙ ලක්ඛණං. ලජ්ජාව භ
 භාවො “ලජ්ජාභාවො.” තෙන සන්ධිතා ලජ්ජා- පෙ
 සන්ධිතා. පටිසංචාරං පටිසංචාරො. පති පුබ්බ සු සචතො.
 සහ පතිසංචාරෙත සප්පතිස්සවං. යංතිවි ගාරවං. සප්පතිසංචාරං ල
 ක්ඛණං සහාං එතිසාති “සප්පතිස්සවලක්ඛණං.” චජ්ජං හා
 යතිති “චජ්ජතිරුකං.” චජ්ජං හගතො පස්සති සිලෙනාති
 “හගදස්සාවි.” චජ්ජතිරුකව හගදස්සාවිව චජ්ජ- පෙ
 දස්සාවි. චජ්ජතිරුක හගදස්සාවි එව ලක්ඛණං සහාං චජ්ජ
 පෙ ලක්ඛණං. චජ්ජතිරුක හගදස්සාවි සහාවගුතං
 ඔත්තප්පන්ති අතො. අථවා, චජ්ජතිරුක හගදස්සාවි ලක්ඛ
 ණං අස්සාති චජ්ජතිරුක- පෙ ලක්ඛණං. අයං බහුච්ඡි
 ඛිති අතොද පරිකප්පනාවසෙන වෙදිතබ්බො. නත්ථාති අත්ති
 තතසමුඝාත හිරිආදිසු. කෙවට්ඨාදිතන්ති කෙ උදකෙ චට්ඨන්
 ති පරිචට්ඨන්තිති “කෙට්ඨො.” තෙ ආදර්ශො සොං මහපුද්ද
 කාදිතං තෙ “කෙවට්ඨාදර්ශො.” විඤ්ඤානං තුචං ගරහිසන්
 තිති විඤ්ඤාගරහිතො. නාගරිකො තගරෙ ජාතමනුසො, අ
 සුචිං ගුථං විචට්ඨති යථා එවං තචං සිලවතෙතති විචජ්ජො
 හො හික්ඛු තං පාපං කථං කර්මසසි. අගාරසමාති නික්ඛමිනාති
 සෙසො. අගාරස්සතිතං කසිවතිජ්ජාදි. කම්මං අගාරයං, ත අ

ගාර්යං අනගාර්යං. පබ්බජිතොති උපගතො. ප සුඛි බ ච
 ජ ගතියං. එකච්චො සුත්තලො. න කුරෙතිති පදෙ කතතා,
 තත්තාති හිරිමතතප්පඛිකාමෙ. තත්තාති චිත්ත අගොගුලෙසු. ත
 තත්තාති තස්මි අගොගුලානං අත්තනිකත, නිබාරණං. ජාති
 මගතන පච්චිකේඛණාති ජාතියා මගතන භාවස්ස පච්චිකේඛ
 ඛණෙන. අත්තානුචාදකභයන්ති අත්තානං අනුචිදත්තස්ස උ
 ප්පත්තභයං. තත්තාති හිරිමත්තප්පඛිකාමෙ. ජාතිමගතන
 පච්චිකේඛණාදිතං අත්තානුචාද භයාදිතච චිත්තාගෙ අංගුත්
 තරභිකපායං බුඞ්ණාසාවර්ගෙහ වුත්තනගෙනෙවදිතබ්බො.
 න ලුඞ්ණති තං සමපසුත්ත ධම්මො තං සමංගිතොවා සත්තා
 එතෙන ධම්මෙන අලග්ගභාවො ආරම්මණං නිස්සාය පචත්ත
 තත්තස්ස ආරම්මණෙ අනොසත්ත අපරිත්තගො කස්සපි චත්ථ
 නො මමත්තවසෙන අසංගතො. මුත්තභික්ඛුට්ඨාති බිණ්ණසව
 භික්ඛුට්ඨ. චණ්ඩිකස්ස භාවො “චණ්ඩිකං.” ඵරස්ස භාවො.
 චණ්ඩිකස්ස පටිපක්ඛං “අචණ්ඩිකං.” අඵරස්ස භාවො. අච
 රොධො අපටිපක්ඛභාවො. ආසාව චිතයරසොති උපනාගස්ස බ
 ලවකොපස්ස අපනාගතරසො, සොමභාවො පාමොජ්ජ වසෙන
 සිතලභාවො. අලොභාදිතං නිණ්ණං ධම්මානං ගුණං සුපෙත්
 නොආග ඉමෙසු පනාති ආදි. එතොති අලොභාදිසු. පියච්ච
 යොග දුක්ඛන්ති පිගෙන ඵලයොගෙ පචත්ත දුක්ඛං. පියසනා
 වතොති පියස්ස චිත්තමාන භාවතො, ඉච්චිතස්ස අලොභෙන ප
 චත්තන දුක්ඛං. තණ්හාමුත්තං අස්සාති තණ්හාමුත්තං, තස්ස
 භාවො තණ්හාමුත්තත්තං. තතති සමෙමොග මරණං. ගහභි
 පබ්බජිතානං සබ්බසම්පි සුඛසංචායනා ගොති. කාමසුඛල්ලි
 කානුයොග අත්තත්තාති කාමෙසු සුඛල්ලික අනුයොග සංඛාත
 ලාමකස්ස. කාමෙසු පචත්තං සුඛං කාමසුඛං. කාමසුඛංචව
 “කාමසුඛල්ලිකං.” සකතෙථ ලලික පච්චයො. කාමසුඛල්ලි
 කස්ස අනුයොගො “කාමසුඛල්ලිකානුයොගො.” යොචව අ
 ත්තො කාමෙසු අනෙතො. අත්තතො කිලමථස්ස අනු
 යොග ලාමකස්ස. තෙසන්ති, සත්තසංඛාරානං. අභිසංඛො
 ගෙතු අස්සාති අභිසංඛගෙතුකං. උපහොගාසායාති උපහො
 ගස්ස ඉච්චාය. ආසාවස්ස චත්ථ කාරණං ආසාවචත්ථ. ආසාව
 ස්ස චත්ථස්ස පරිත්තගො ආසාවෙසු. පරිච්චත්
 නො ආසාවචත්ථ පරිත්තගො යෙනගො පරිච්චත්තෙ

හො. තස්සත්ථායාති අනිච්චස්සත්ථාය. නයිධානි ඉධ ලොකෙ න පඤ්ඤායෙව. අගමිස්සාති ගච්ඡෙය්. පස්සමහාන ත්ති දරථවුපසමො. කායාද්දෙ සමුගච්චතො. සො චෙත්ථ වෙදනාදි ඛනිත්තං. චතතිච්ඡාචසෙනති සද්දෙ විසිඨා චුත්තිහොතිති ආග කායොති චෙත්ථාති ආදි. වෙදනාදයොති වෙදනා සඤ්ඤා සංඛාරක්ඛත්තං. කායචිත්තානං දරථො කායචිත්තදරථො. කායචිත්ත දරථස්ස වුපසමො ලක්ඛණං අස්සාති “කායචිත්තදරථවුපසමලක්ඛණං.” කායචිත්තං පෙරෙය්සාති චුත්තානමෙව පටිපක්ඛ ධම්මානං අභිභවතරසා දරථනිමිමද්දනං. අපර්ථඤ සීතිභාවොති පර්ලාග පර්ථඤරහිතො සීතිභාවො. අවුපස්මං අසත්ත චුත්තිකං කුරෙත්තිති “අවුපසමකරු.” උඛච්ච පධානා කිලෙසා උඛච්චාදිතිලෙසා. ආදිසද්දෙ හෙත්ථ පධානචාවකො. උඛච්චංවා ආදි.කඤා සඤ්ඤාතිලෙසා “උඛච්චාදිතිලෙසා.” එවං සෙසෙසුප්. අවුපසමකරුච තෙ උඛච්චාදි කිලෙසාවාති අවුප-පෙ-සා. තෙසං පටිපක්ඛා සුඤා ගවත්තිති අවුප-පෙ-ගුතා. ගරුභාවොති දක්ඛනා. ජිතම්භාදිකානං තථා පචත්තානං ඛත්තානමෙතං අබ්ච්චනං. අදත්තනාති දත්තනාය පටිපකො අගරුභාවො. ථම්භාවොති ථමො. දිඨි මානාදිකානං තප්පධානානං වා චතුත්තං එතං නාමං. අපටිඤ්ඤා පච්චුපඨානාති ථම්භාව නිමිඨිතතො යෙව කත්ථවි ආරම්භෙණ අප්පටිඤ්ඤාතාකාරෙන පච්චුපඨානා. සම්පසුත්තානංවා අප්පටිඤ්ඤාතාකාරෙන පච්චුපඨානිත්තිති අප්පටිඤ්ඤාතපච්චුප්පඨානා. අකම්මඤ්ඤ භාවොති කම්මති සාධුකම්මඤ්ඤං. න කම්මඤ්ඤං අකම්මඤ්ඤං. අකම්මඤ්ඤස්ස භාවො අකම්මඤ්ඤභාවො. දුතසිලාදි පුඤ්ඤත්තාය අසමත්ථතා. අත්ථතො කාමච්ඡදාදි සංකිලෙසධම්මා තප්පධානා චක්ඛාගෙ අකුසලඛත්තං. ආරම්භකරණ සම්පත්තිති ආරම්මණස්ස කරණං ගගණං ආරම්මණකරණං. සම්පත්තං සම්පත්ති. ආරම්මණකරණස්ස සම්පත්ති ආරම්මණ-පෙ-වත්ති. අකම්මඤ්ඤභාව නිමිඨිතතතෙව සම්පත්තිදුතාකාරෙන ආරම්මණස්ස ගගණත්ති අබ්ථපායො, පසාද-පෙ-වහාති විනිශ්චර්තෙ ඛමභාවස්ස ආවහා. අගෙලඤ්ඤභාවොති ගෙලඤ්ඤං අසම්මාදි තදෙකඤ්ඤා පාපධම්මා. නගෙලඤ්ඤං. අගෙලඤ්ඤං. අගෙලඤ්ඤස්ස භාවො අගෙලඤ්ඤභාවො. අගෙලඤ්ඤ භා

වො ලක්ඛණං එතාසත්ති “අගෙලක්ඛණං” නි
වාපෙතාතිගෙලක්ඛණං නිමිමධනෙතෙව නත් එතාසං
ආදිතවො දෙසොවෙති “නිරුද්ධතාවං” න එතා ආදිතං කප
ණං වත්ති පවත්තත්තිති වා “නිරුද්ධතාවං” නිරුද්ධතෙවන ප
ච්චුප්පතිභිත්තිති නිරුපෙතාසානා, නිරුද්ධතාවං වා තං
සම්පසුතෙතසු පච්චුප්පාපෙත්තිති “නිරුද්ධතාවපච්චුප්පානා.”
කායචිත්තානං කුට්ඨතාවානං මායාසාධේය්‍යාදිතං නිමිමධනත්ති
වා. අජ්මහතාය අකුට්ඨතාවෙත පච්චුප්පතිභිත්ති සම්පසුත්තා
නංවා අජ්මහතං පච්චු පඨාපෙත්ති නි “අජ්මහතාපච්චුප්පා
නා.” කා කා, තත්ථාති සතිසම්පජ්ඣෙසු, අස්සාති සම්ප
ජ්ඣෙසු, එතෙසත්ති සතිසම්පජ්ඣෙසු, පඤ්ඤාලෙසා අ
ත්ථතොති සතාවතො එසා විපස්සාපඤ්ඤා එව, සුගෙ සකච්ඡ
ගෙ, තඨසත්ති ඛන්ධත්තිති සුගතඨා, ගොණා, නඨ බ
කිතෙ, සුගතඨාවිඨාති සුගතඨා, විත්තංගවසෙනාති වි ත්ත
ස්ස අවසව වසෙන, යෙවාපතා ඉති කායත්ති කථිතත්තිති
“යෙවාපතකා.” කා ධාතු කථිතෙ, තෙසු තෙසු ගීති ආදි ද
ලනිකරණං, සුත්තපදෙසුති පාළියාපදෙසු, ඉතොති සම්මාවා
වා පුරණාදිතො, යොගෙනාති විරියෙන, කසමාපත යෙවා
පත ධම්මා භගවතා සරුපෙන පාළියං න උච්චාති, යෙවා ප
ත ධම්මෙසු කෙවි අනිසතා කෙවි එස්සපවමක රුඳ්ආදියු එකරු
සිම්පි නගවජ්ජත්ති කෙවි දුඛිබලා තස්මා පාළියං න උච්චාති,
තෙන අභිබම්මාවතාරෙ බුඛදත්තාවරියෙන වුත්තං.

කසමා යෙවා පතාධම්මා බුඛෙනාදිව්වඛත්තො,

සරුපෙනෙව සබ්බෙතෙ පාළියං නව උච්චා.

යසමා අනිසතා කෙවි යසමා රුඳ් භජනති න,

යසමාව දුඛිබලා කෙවි තසමා වුගතා න පාළිය නති.

නාමරුපසමාසෙ පත බෙමාවරියෙන වුත්තං.

දුකච්ඡාදියු යසමා සංගහව නයත්තිති,

විතක්ඛස්සව සුදු භාවං දිපෙනුව අපණ්ණකං,

තස්මා යෙවා පතා ධම්මා මුනිඤ්ඤා පකාසිතා ති.

ජඤානං ජඤා, ආරම්මණෙ නඅනිකතා, ජඤා කාමෙති
ආදියු පත තණ්හාපි ජඤාති වුත්තං. ජඤාපතෙති වාඤ්චි

හි ආදියු විරියමිපිති නතො නිවත්තනත්ථං වුත්තං කරතුකමන
 නායෙනං අබ්වචනත්ති. සං පුබ්බ සප්ප ගතියං. සංසප්පන
 ස්ස පටිපක්ඛං අසංසප්පනං. සනතිභාතබ්බො ඵව ධමමො “ස
 නතිභාතබ්බධමො.” ආරම්මණධමො. සනතිභාතබ්බ ධම්
 මො පදභාතං අස්සාති “සනතිභාතබ්බධම්මපදභාතො.” ම
 නසිකාරොති මනස්මිං ආරම්මණස්ස කරණං. යෙනහි මනො
 ආරම්මණේ කරයති ආරම්මණේනස්ස සන්ධිකොප්පනතො ඵව
 තෙන ආරම්මණමිපි මනසිකර්මයති. මනසිකාරොති චෙත්ථ
 අලුත්තසමාසො දසිතො. මනසිකාරොති “මනසිකාරො.”
 මනසිකාරොති ඵත්ථ උපයොගත්ථෙ භූමිම චලනෙ සමාසො ද
 සිතො. සම්පයුත්ත ධම්මානං ආරම්මණාහිමුඛං සාරණංවා වි
 සාරණං ලක්ඛණං අස්සාති “සාරණලක්ඛණො.” සම්පයුත්
 තානං ආරම්මණං පෙතෙන මනසිකාරො සාරථිච්ඡ දසි
 තො. සංසමං අවාහිතං අත්තතො සම්පයුත්තානංවා නං ස
 කතිචෙවසු පවත්තනං සමවාහිතං. අව පුබ්බ හි අවගායං.
 සමවාහිතං ලක්ඛණං ඵතිස්සාති “සමවාහිතලක්ඛණො.” ඉදං
 නිසිත නිවිචං ඉදං අතිරෙකනිවිචනාති ඵවං පක්ඛපාත වසෙන
 ච්ඡ පවතතිති පක්ඛපාතො. පක්ඛපාතස්ස උපවෙජ්ඣතං විය
 රහො ඵතිස්සාති “පක්ඛපාතඋපවෙජ්ඣතරහො.” කායදුච්චර්තනො
 හි වත්ථු විතික්කමසංඛාත කායදුච්චර්තනො, කායදුච්චර්තා
 දි වත්ථුනත්ති පරපාණ පරධන පරඉඤ්ඤාදිතං කායදුච්චර්තා
 දිතං ආලම්බනභූතානමෙව වත්ථුතං. සධා පෙපදභා
 නාති ඵත්ථ සධාදයො සබ්බ ධම්මා කායදුච්චර්ත විරමිතිආදි
 තං පදභාතාති එකො. අපරෙපන කමම කම්මඵලං සද්දග
 ත්තස්ස කායදුච්චර්තඅකරණතො, හිරෙනතප්ප සම්පත්තස්ස
 මුසාවාවා අකථනතො අප්පිච්ඡනා සත්තුඤ්ඤි සලලෙඛ ගුණසම
 නතාගතස්ස මිච්ඡාජ්ඣා විජ්ජමානතොව සධාදයො නිණ්ණං ධ
 ම්මානං යථාක්කමෙන පදභාතාති වදන්ති. තෙසුති පමසඤ්ඤි
 ධම්මපදෙසු. තෙහිති අනියත යෙවාපනකභාතොති. ඵත්
 ථාති ජ්ජපඤ්ඤාසධමෙමසු. නං නං ගසිතිවිචතො විහජ්ජන වි
 හතති යා රහිතා “අවිහතතිකා.” සහ විහජ්ජමානා විහතති ඵ
 තෙසත්ති “සවිහතතිකා.” කිව්වතො විහාගවනෙතාති අ
 ඥො. තෙසුති වාදසධමෙමසු. එතෙසුති සත්ත ධමෙමසු.
 හි සදෙදු විඤ්ඤාපොතකො.

විතතං විතකෙකා සඛාව හිරෙනතාප්‍ය දුගෙතුයො,
 ඉමෙ චිඨා නිකා සතතා නිඨානා වෙදනා මතා,
 විරියං සති වතුඨානා ජඨා නෙකගගනා පිච,
 සතතඨානානාමාති වුතතා සමභිනනාලාදසා ඉමෙති.

සඛගග ගාථා සවිගත්තික බමෙම සුබ ගගණත්ථං නාම රූප ස
 මාසෙ වුත්තා. තත්තාති තස්මිං අබ්බිකාරෙ. තත්ථාති රුජාදියු ඵ
 තෙ බම්මා සත්ත රස රුසියො හොත්තිති යොජනා.

බම්මුදෙදසථාර කථා නිශ්ඨා.

තත්ථාති නිද්දෙස වාරෙ. එත්ථාති යො තස්මිං සමයෙති ආ
 දී වචනෙ. එත්ථාති පඨම විත්තෙ යාති මාති අතිරෙක පණ්ණා
 ස පද්‍යති. තත්ථාති විගත්ති ගමනාදියු. එත්ථගිති හි සච්චං එ
 තථ කොට්ඨෙති ආදී වචනෙ. තෙ සුති එස්ස පද නිද්දෙසාදියු.
 තත්ථාති වතුසු කාරණෙසු. එත්ථ පනාති පචක්ඛන්තිසු. කො
 ධොගරු අස්සාති “කොධගරු.” කොධං ගාරවෙන ගරුං ක
 තාපගණ්ඨ තිති අභ්ථා. කොධ ගරුතො භාවො “කොධගරු
 තා.” නසම්මිම ගරුතාති සම්මිමං අගාරවෙන ලාමකං කතවා
 ගගණ් භාවො. උප්පිලෙත්තෙනාවිය හිති හි සච්චං. සනිං පිලෙ
 ත්තෙන පුත්තලෙන විය භගවතා සනිමෙව එස්සොති පදෙ වු
 ත්තෙ. එතස්සාපිති යථා වුත්ත අපර දීපනාය. අපි සද්දෙන
 තභෙවලං යථා වුත්තකාරණ වසෙන සබ්බ පද නිද්දෙසෙසු ල
 ඛාමාන වසෙන නානත්තං වෙදිතබ්බතති පඤ්ඤාපෙති.

අයං තාව එස්සපදස්ස නිද්දෙසස්ස වණ්ණනා.

ඉතොති එස්ස පද නිද්දෙසතො. ඉධාති එස්ස පද නිද්දෙසෙ.
 අනුච්ඡිකක්ඛොපිති අපි සද්දෙ තෙහිවාති ආදිනා වුච්චමානස්සං
 අපෙක්ඛති. තප්ප සා රූපත්ති තස්ස බලස්ස සා රූපං. අයං
 තාව එස්ස පද නිද්දෙසස්සෙව. එත්ථාති ඉඤ්ඤිත වසෙන වුත්
 තෙසු නියු පදෙසු. අත්තලික්ඛ වරෙ ආකාස වරෙවිය මාන
 සො මනෙතා සම්පසුත්තො. යවායං පාසො යො අයං රුගපා
 සොව රති පචත්තති. හත්තෙ හගවා තුස්සං සාවකො

ත්තසමථාදියු. තනති විනේතකයානං. තනති සමමුඛා විනායාදිං. තනති නිබ්බාණං. ඉදං හිති හි සම්මං ඉදං චිරිං කාසිකං නාමනත්තීති සම්බන්ධො. යදිපිති කාසිකං යං අපි චිරිං. ඉති හිදන්ති ඉති එවං ඉදං උද්දෙසං ගම්ප්පිති චිරිත්තති යොජනා.

උප්පත්තනායාති පදං චුම්භමානං පිතිපදෙ ගෙතු. ආරභප චිව්‍යා කම්මපච්චයා යං නිවි සබ්බංදුක්ඛං සලෙහාති පචත්තති. සුච්ඡිස්සාපනාදි නිර්සාති එමභස්ස උස්සාපනාදි නිර්සා. ආරභ ත්තිති හිංසත්ති. කාමානං පනුදනාය එසො ධම්මො නික්ක මොව නාම. පනුදනායාති පදං නික්කමොති පදෙ තනියා විසෙ සනං. තප්පාතිකෙති තස්සචිරියා නික්කමනස්ස අනුරූප සහා වෙ. උදකං—පෙ—නෙති උදක ගෙතුනා හිත්ත ඩානො. සොති යොජනො. තන්ති නාමං. එසාති සති. සිඛෙති පදං ක තාති පදෙ ලක්ඛණි නිර්සා. යානොනාති සුත්තාති චතුක්කති පානෙ අංගුත්තරනිකායෙ හගවතා චුත්තාති. තදනුරූපෙනෙ ව නෙසං සුත්තානං අනුරූපෙනෙව ඉබාපි අභිධම්මෙ දෙසනා හ ගවතා කතාති සම්බන්ධො. යොති ධම්මො. එසාති ධීතිති ආ දියු. ගොමුත්ත—පෙ—පොති ගොමුත්ත චිකාස්සවිය ච චිකාභාවස්ස පටිකෙඛපො. එසිතබ්බා ගවෙසිතබ්බාති “එසනා.” එස ගවෙසනො. නඑසනා “අනෙසනා.” තෙනාති අප්පනා වාරොන.

නිදෙදසචාරි කථා.

එතතාවතාති එතතකෙත චචනකකමෙන, නිසීතොති ප දෙ තනියා විසෙසනං. සොති සබ්බග වාරො. තත්ථාති උද් දෙසචාරිදියු. තෙසනති චත්තාණ ඛත්තාති ආදිතං. එත්ථා ති අතිරෙක පණ්ණාස ධම්මෙසු. එතෙති අවසෙස ධම්මො. ඉමෙ පන තයො ධම්මො තථාව තෙන පච්චයා තොනති අඤ්ඤථාව අ ඤ්ඤන පච්චයා ගොතති ඉති තස්මා ස—පෙ—ගතෙන ඉ මෙ ධම්මො අතිරෙකපච්චයා ගොතති. කථනති ආදි විත්ථාණො. එතෙසුති එස්සා භාග්දියු. එස්සාභාණොති පදං තොති ආහරති ති පදවයෙ කත්තා. ආහරතිති පච්චය භාවෙන පවතෙතති. සොති විඤ්ඤාණාභාණො. ඉදතති විත්තං. තං සරික්ඛනායාති තෙන විපාකෙන සද්ධි නාය ඉදං විත්තං වි—පෙ—චුත්තං. තයොති ධම්මො. නාමරූපස්ස විසෙස පච්චයො කබලිඛකාණො

ආහාර. නාමකායෙහි නිඛාරණේ හුම්ම. වේදනාය විසෙස පච්චයො එයො. නත්ථව අභිඛිතිකො මග්ගො කස්මා පච්චිති කො මග්ගොති වුත්තොති ආග නිවාපිති ආදී. පුබ්බ භාගෙ පච තත මන්තසා අනුරූපං ගවුන්ති පචතතනීති යථාගතො, යථාග තොව සො මග්ගොවාති “යථාගතමග්ගො.” පුබ්බ-~~පෙ~~ ~~මග්ගො~~ති පුබ්බකාලෙ පචත්ත විපස්සනාය සම්පයුත්ත ම ග්ගො. ඉධාපිති සංඛගතවාරස්ස උද්දෙසවාගර. සබ්බභාති නි ද්දෙස වාරදීසු. සංඛග වාගර. එතස්සාති සංඛගතවාරස්ස. සොති සුඤ්ඤත වාගර. තත්ථාති උද්දෙස නිද්දෙස වාගරසු. තත්ථාති සංඛග වාගර. ඉධාපිති සුඤ්ඤත වාගර. නගෙත්ථා ති හි සච්චං එතෙසු ධම්මෙසු තඋපලබ්භති. එත්ථාති ධම්මා ගොත්තීති වචනෙ.

සුඤ්ඤත වාගර නිශීතො.

පඨම විතතං නිශීතං.

තෙසුති දුතිය විත්තාදී නිද්දෙසෙසු. වේදිතබ්බොති පඤ ආ ධාගර. තස්සාති දුතිය විත්තස්ස. තෙනෙවාති පච්චය ගත ණෙන උප්පජ්ජති පඤ කරණං. සප්පයොගෙන සඋපාගෙ නාති පදමං උප්පජ්ජති පඤ තනියා විසෙසනං. ඉදනති දු තිය විත්තං. තස්සාති දුතිය විත්තස්ස. තසෙවතති එවං තස් ස භික්ඛුනො පයොගෙනවා උප්පන්නතති යොජනා.

දුතිය විතතං සමත්තං.

එභාති තනිය විතත.

තනිය විතතං සමත්තං. *

එත්ථාති පචමෙ. තස්සාති අදුක්ඛම සුඛවේදනාය. තෙස නති පච පණණාස ධම්මානං.

පචමවිතතං සමත්තං.

ඉමෙසුති ජඨම සත්තම අඨම විතෙසු. ඉමෙ සතති ජඨම ස ත්තම අඨම විත්තානං. තත්ථාති දස පුඤ්ඤකිරිය වත්දුසු. පච්චයෙසුති ආදීසු නිඛාරණේ හුම්ම. තෙසතති විවරදිතං.

* “චතුසු විතෙතපි එසෙව නයො” ඉති අර්ථසාමිතිං වුත්තො තොතිධ තං ත ගතිතනති මඤ්ඤ.

විපස්සනා මග්ගොනාති විපස්සනාය උපායෙන. තත්ති දෙස
නං. විමුත්තායතන සීසෙනාති නිබ්බාණ සම්බානස්ස ආයතන
ස්ස උපාය භාවෙන. නිබ්බාණස්සවා පටිලාභස්ස පටාන කාර
ණ භාවෙන. තත්ති සවණං. සබ්බෙසත්ති නවත්තං පුඤ්ඤ
කිරිය වත්ථුනං. තිණ්ණෙඨාති දුන සීල භාවනාමයාති. තෙසු
ති දසපුඤ්ඤකිරිය වත්ථුසු. ඉතරෙ සත්ති සත්තත්තං පුඤ්ඤ
කිරිය වත්ථුනං. යෙපනාති ආචරියා. තෙසත්තත්ති තෙසං
ආචරියානංවාදෙ තං දිස්සුස්සකම්මං. තෙසුති දසපුඤ්ඤකිරිය ව
ත්ථුසු. භස්සෙථෙචාති පතෙයෙඤව. නිබ්බත්තාති පදං මහාමු
ඛමාණොති පදස්ස විසෙසනං. නාසනෙනාති සරෙන. අති
කකමන ඉති පදෙ කරණං. අසියති බිපියති “අසනො.” අ
ස බිපනෙ. කමෙමසු. නාලච්ඡායත්ති නාලරුක්ඛස්සච්ඡායං.
කාමාවචර කුසල විත්තාතිති පදං පරිච්ඡේදිකා දස්සෙතිති පදව
යෙ කමිම. තුමෙති ආලභකෙ. සර්කකකයේනාති සද්ධිසභාවෙ
න. තත්ථාති සයං කාරදිසු. තෙසුති සයං කාරදිසු. තත්ථාති
චතුසු දක්ඛණා විසුධිසු. පුණ්ණක-පෙ-කාරදිනං. කා
මාවචර කුසලං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ විපාකං දෙතිවිය. පුණ්ණක
ස්ස සුමන මාලාකාරස්සව වත්ථුං ධම්මපදභික්ඛායං චුත්තනායෙ
න වෙදිතබ්බං. කාලවලයස්ස වත්ථුං ච්ඡේදනිකායෙ දෙවදහ
සුත්ත අභිකථායං චුත්තනායෙන වෙදිතබ්බං. ඤාණවිහත්ති දෙ
සනාවසෙනාති ඤාණෙන විහරන්ත දෙසනා වසෙන. එතස්මි
ත්ති විතෙන. හොග්නිති පදෙ ආධාතෙ. අසංඛා-පෙ-
තොති පදං අභේවාති පදෙ තතිසා විසෙසනං. ගණිවරෙති
ගණො එතෙසං අත්ථිති “ගණිනො.” ගණීනං වරෙ “ගණි
වරෙ.” අතිචාරණ ලක්ඛණාය ජිකියා සමාසො. නිචාරණ ලක්
ඛණායති ජිකියා සමාසො පටිසෙධිතො. තෙන බුඛදත්තාවර
යෙන බුඛවංස අභිකථායං චුත්තං. දිපදුත්තමොති දිපදුනං උ
ත්තමො “දිපදුත්තමො.” එත්ථපන නිචාරණ ලක්ඛණස්ස අ
භාවතො ජිකි සමාසස්ස පටිසෙධො නත්ථි නිචාරණ ලක්ඛණාය
ජිකියා සමාසො පටිසිඛොති.

කාමාවචර කුසල කථා නිශ්චිතා.

තත්ථාති කතමෙධම්මා කුසලාති ආදිවචනෙ. එත්ථාති මග්
ගොති වචනෙ. එතෙනාති මග්ගෙන. නිබ්බේධ භාගියෙනා

කසිරමානෙහි පදං පඤ්ඤායනීති පදෙ ලක්ඛණ කිරිණා. තත් ථාති විච්චේව කාමෙහිති ඵලනො. එසො ඵව කාමෙ පුබ්බ පදෙගෙව භගවතා තත්මා වුත්තො උත්තර පදෙ නවුත්තො. පුත්තලො අකුසලෙහි පෙපෙතිං විහරෙය් ඉති වොදනා සි යාති යොජනා. පන සදෙද්ද වචනාලඞ්කාරො. අපි සදෙද්ද විචි චිවාති අත්ථං අපෙකඛති. පුබ්බ පදෙගෙව අවධාරණං වචනං.

එතං එවං අනුසල බලමෙති අවිච්චිව ක්‍රියානං උපසම්පජ්ජ විහර
 තෙනන පණ්ණිතෙන නාබොපන දඬුවිබං. කස්මා කාමෙහි ඵ
 වාහි අවධාරණස්ස අකත්තතතා. එවං අදඬුවිබ භාවෙන සති
 කස්මා පුබ්බ පදෙයෙව ඵව කාමෙ වුත්තොති ආහ තනනිස්සර
 ණතොති ආදී. හි සම්මං තනති පෙණෙනො. තෙසං
 කාමානං නිස්සරණෙනො පහාණෙනො පුබ්බ පදෙ එසො ඵව කා
 මෙ හගවතා වුත්තො. කථං පන සමාගො වික්ඛම්භෙනො කා
 මානමෙවෙනං නිස්සරණං නාබොපාදාදීනත්ති වොදනං මනසි
 කතා ආහ කාමබාහුති ආදී. කාමබාහු සමතික්කමනානොති
 කාමහවස්ස සමතික්කම පටිපදා භාවතො. කාමරහ පටිපක්ඛ
 තොති කාමරහස්ස පච්චනිකභාවතො. අත්තනා වුත්තමතථං
 පාළියා සාධෙනොආහ යථාහාති ආදී. එතත්ති නොකම්මමං.
 නො කම්ම ම තති පඬුරුක්ඛානං. එව සදෙද පුබ්බ පදෙපි වු
 තොති උත්තර පදෙපි ඉච්ඡි තබ්බොති සම්බන්ධො. සුපෙත්
 තො ආහ උත්තර පදෙපිති ආදී. උත්තර පදෙ පිති පදං වනත
 බ්බොති පදෙ ආධාරෙ. කස්මා වත්තබ්බොති ආහ නාහිති ආදී.
 ඉතොති කාමජ්ඣුතො. එස දඬුවිබොති එසො නිගමො දඬුවි
 බො. කිං පන විච්චිවාහි එතථ සබ්බ විචෙක සාධාරණ වචන
 නොසබ්බ විචෙකා සබ්බගතනබ්බානිව පුළුච්ඡං සංඛායාහ පදව
 යෙපිවාහි ආදී. සාධාරණවචනොනාහි සබ්බ විචෙක සාධාරණ
 වචනොන. තදංගවිචෙකාදයොති තදංග වික්ඛම්භන සමුච්ඡ
 ද පස්සධි නිස්සරණ විචෙකා. කාය විචෙකාදයොති කායචිත්ත
 උපධි විචෙකා. තයොව ඉධ දඬුවිබානි තයො ඵව ඉධ ක්‍රියානක
 ථායං දට්ඨබ්බා. කස්මා සමුච්ඡිද විචෙකාදීනං අසම්භවතො.
 පදෙනාහි පදං සබ්බගතනාහි පදෙ කරණං.

යෙව වත්ථුකාමා නිද්දෙසෙ මහා නිද්දෙසෙ සාර්පුතන ථෙර
 න වුත්තා. තත්ථොති නිද්දෙසෙ එව. විහරෙහිති ක්‍රියාන විහ
 රෙහි. සබ්බ කාමානං ගහණං කිං පයොජනත්ති ආහ එවං හි
 ති ආදී. හි සම්මං එවං උපසංගම්පි කාමානං සබ්බගතනති. ව
 ත්ථු කාමෙහි පිති පි සදෙද විච්චිවාහි පිති යොජනබ්බො.
 තෙනාහි වත්ථු කාම විචෙකෙනා. කාය විචෙකො වුත්තොගො
 ති කස්මා පුත්තදුරුදී පරිග්ගහ විචෙක දීපනතො. පුරිමෙනා
 ති කාය විචෙකෙනා. එතාහි විච්චිව කාමෙහි විච්චිව අනුස
 ලෙහි බලමෙතිති එතස්මිං පදවයෙ. ඉතොවා පදවයතො නිබ්බා

රිතෙ විවේකවයෙ. දුතියෙතොති විතත විවේකෙන. එතෙ සතති යථා වුතතානං විතතං පදනං. නිධාරණෙ ජයී. සංකිලෙස වත්ථු පඨාණතති තණ්හාදි සංකිලෙසානං වත්ථුනො පඨානං. ලොල භාවසසාති තණ්හා රූපාදියු තණ්හුප්පාදසං. හෙතු ති වත්ථු කාමා. බාල භාවසස හෙතු පරිව්වාගොති සමබ්බො. බාල භාවොති අවිජ්ජා දුච්චිත්තිත විත්තිතාදිවා. හෙතූති අයොනිසො මනසිකාග්‍රි. සබ්බෙපිවා අකුසල බමමා. ආසය පොසන තත්ති අර්කා සය විසොධනං. කාමෙසුති නිධාරණෙ හමම. කාම ජන්දෙ යෙවාති එව සද්දෙන කතකුකමනා ජන්දනාපි කුසල ජන්දෙති සුපෙති. සොති කාමො. වුතතොති පදෙ කමිම. අකුසල පරිපාපනොති පිති විචිචි අකුසලෙහිති එත්ථ වුතතොසු අකුසලෙසු අනෙතාගධොපි. කාන පටිපක්කනොති කානං පටිපක්ක භාවනො වුතකොති පදෙ හෙතු. යදි කිලෙසකාමොව පූර්ම පදෙන වුතොතා තංකථං බහුවචනත්ති ආග අනෙක හෙදනොති ආදි. අස්සාති කිලෙස කාමස්ස. අඤ්ඤාසං පටිච්චාති දිසිමාග අහිරිකානොත්තප්පාදිතං තංසංගහිත එස්සාදිනව. විජ්ජමානොති පදං වුත්තාති පදෙ ලක්ඛණත්‍රියා.

උපර්ඤ්ඤානංග පච්චනික පටිපක්ක භාවදස්සනතොති සචිතක්කං සච්චාරතති ආදිනා උපර් වුච්චමානාති කානංගාති උපර් කානගාති. උපර් කානගානං අත්තනො පච්චනිකානං පටිපක්කභාවනො උපර් කානග පච්චනික පටිපක්ක භාව දස්සනතොතිපි පාඨො. උපර් වුච්චමාන කානංගානං උජු විපච්චනිකවසෙන පටිපක්ක භාව දස්සනතොති අනො. කානංග පච්චනිකතොති කානංගානං පචනති නිවාරණතො. කානංගානං පච්චනිකානං. පෙට්කෙති මහා කච්චායනතොරෙන දෙසිතා පිටකා නං සංවණ්ණනං පෙට්කං. තස්මිං පෙට්කො. එත්ථාති ඕසු පදෙසු. ඉමිනාපි පදෙන. විකම්මන විවේකො වුතතොති පදං නිවරණානන්ති ආදියු යොජ්ජනබ්බං. පඨමෙනාති පදෙන. අකුසලමූලෙසුති නිධාරණං. ආසාවත්ථුහෙදදිති ආදිසද්දෙන දුක්ඛාදි පුබ්බත්තාදි හෙද විසයස්ස ගහණං. පඨානංගත්ති පඨාණස්ස අංගං අවයවං. තත්ථාති සචිතකතත්ති වචනෙ විනිවිජ්ජයො චෙදිතබ්බො. වුත්තං පෙට්ඨිතාගෙනාති පදං විතකෙකතවෙව විවාරනාවාති පදවයස්ස විසයස්ස

නං. පුග්ගලාදිසානා දෙසනා කතා කඟ්ගා ක්කානභාවනාය පු
ග්ගලවසෙන දෙසිතබ්බත්තා ක්කානඟ්ගිනො විතක්කවිචාර ස
මතිනා දස්සනෙන ක්කානසෙසං සවිතක්ක සවිචාරනා වුත්තාති
ආග අනොපෙය්‍යෙද්ධිබ්බාති. තත්‍යාපිති විහබ්බො. වි
වෙක සද්දස්ස භාවසාධනතං සක්ඛායාග තස්මා විවෙකාති. ත
ස්මා විවෙකාති පදං ජාතත්ති පදෙසෙතු. විවෙක සද්දස්ස ක
තත්‍යාධනතං සක්ඛායාග තස්මිං විවෙකෙති. තෙසුති පිනිසුබ්බෙ
සු. පිනිසාති නිබ්බරණං. යා ඵරණා පිනි පිනිසුබ්බං අස්ස ක්කාන
ස්ස අඤ්ඤස්මිංවා ක්කානෙ අනිති පිනිසුබ්බං. “සඛාදිනොණා” ති
සුතෙනත ණො. යපේවති ක්කානං විවෙකපං. එත්ථාති ක්කා
නෙ. තවස්සාතිතං පිනිසුබ්බං අස්ස ක්කානස්ස. තත්ථාති විහංගෙ.
එත්ථාති වීසු පදෙසු. ගණනායානුසුබ්බතායාති අඤ්ඤාපි පා
සො. ඉදනති පඨමං, සමාපජ්ඣිකත්ති පඨමන්ති ඉදං වචනං.
තත්ථාති ආරමමණුපතිර්කානාදියු. තත්ථාති විපස්සනා මග්
ගඵලෙසු. තථලක්ඛණත්ති අවිපරිත සභාවං. තෙසුති ආරම්
මණුපතිර්කානාදියු. පච්චතිකර්කාපතතොති නිවරණාදිතං.
විපච්චතික ධම්මානං දගනතො, විකඛ්ඛන වසෙන පජගත
තොති අනො. උපසම්පජ්ජාති එත්ථ උපසං සද්දනං උපලම්
බතිති ආදියුච්ඡ නිර්ඝ්ඤාතාති දස්සෙතුං උපගතත්ථාති ආදිං ව
ඤා පුන උපසං සද්දනං. සාරත්ථකභාවං දස්සෙතුං උපසම්පාදී
යිනාචාති වුත්තං. තස්සාපිති විහංගෙ වුත්තස්ස උපසම්ප
ජ්ජාති වචනස්ස. තදනුරූපෙනාති තස්ස ක්කානස්ස අනුරූපෙ
න. වුත්තනති ආදිති ඉරියතස්ස වෙවචනාති. තත්ති පඨවි
කසිණං. පටිලඬ ක්කානම්පි පඨවිකසිණත්ති වුච්චතිති සමබත්
බො. තත්ථාති පඨවිමණ්ඩල නිමිත්තර්කානෙසු. අයං තංබෙ
පනො. එත්ථාති පඨවිකසිණත්ති වචනෙ. පඨමර්කානාධිකා
රෙවා. නිං කත්තබ්බතති පුච්ඡාසියාති යොජනා. යවායත්තාති අ
ස්ස කුලපුත්තස්ස යො අයං පලිබොධො අනි. ආවාසාදියු දසස්සති,
ආවාසොව කුලං ලාභො ගණො කමමෙව පමමං,
අඛානං ඤාති ආබාධො ගත්ථො ඉඨිති තෙදසා ති.
සවස්සාති අස්ස කුලපුත්තස්ස සවෙ ගොති. බුද්දක පලිබො
ධුපලෙජ්දං කතාති,
දිසා කෙසා නවා ලොමා ජිඤ්ඤාබ්බාව යොගිතා,
විවරං රජ්ජිකබ්බතතං කිලිඬිත්තු සවෙ සියා,
සවෙ පතෙන මලං ගොති පච්චිකබ්බොව සුද්දිසො ති.

කසිණපරිකමම නිමිත්තං “කසිණපරිකමනිමිතතානි.”
 තෙසං අනුරක්ඛනව සත්ත අසප්පාය පරිවර්ජනව සත්ත සප්පා
 ය සෙවනව දසවිධං අප්පනා කොසල්ලව කසිණපෙසසල්ල
 සල්ලං. තං පහෙදෙ යස්ස තං කසිණපෙසසල්ල
 පහෙදං. සත්ත අසප්පාය පරිවර්ජනනති,

ආවාසො ගොවිතො හස්සං ධුග්ගලො හොරතං උතු
 ඉරියාපථොති සත්තතෙන අසප්පායෙ විවර්ජයෙ.

සප්පායෙ සත්ත සෙවෙව් එවංති පටිපජ්ජනො,
 නවිතරතෙව කාලෙන ගොති භික්ඛුස්ස අප්පනා ති.

එත්ථාති ධාතො. එත්ථාති පඨමජ්ඣාතො. පරෙසුපිති දුතිය
 ජ්ඣානාදිසු. තිං පඨොජ්ජානං. තෙනාති භාවනා විධානෙන.
 නත්ති භාවනා විධානං. එත්ථාති පඨමජ්ඣාතො.

පඨමජ්ඣාතං නිශ්චිතං.

විතතනති ධම්මානං. අපාතු භාවාති අනුපාදාති අත්තො. න
 නුව දුතියජ්ඣාතෙ සබ්බසම්පි පඨමජ්ඣාත ධම්මානං වූපස
 මො අප් නිමත්ථං දුතියජ්ඣාතෙ විතක්ක විචාරන මෙව වූපස
 මො වුතතනාති වොදනං සත්ඛායාග තත්ථ නිවාපිති ආදී. ත
 ත්ථාති දුතියජ්ඣාත නිද්දෙසෙ. වුත්තත්ති පදෙ ආධාරෙ. කි
 මාපි නසනති. අඤ්ඤා ඉධාති ඉධ දුතියජ්ඣාතෙ අඤ්ඤා එස්
 සාදයො. දීපනත්ථත්ති සුපනත්ථං. ඉධාති දුතියජ්ඣාතෙ.
 නිග්ගාමනං අධිප්පෙතං අජ්ඣත්තජ්ඣත්තාදිති අධිප්පා
 යො. ධම්ම සම්මානිකං අජ්ඣත්තජ්ඣත්තත්ති එත්තකමෙව වු
 ත්තං. විහරෙයපන නිං වුත්තත්ති ආග විහරෙයපනාති ආදී.
 පන සදෙදු විසෙසත්තො. යං පන අජ්ඣත්තනති නිග්ගාමන
 තං අධිප්පෙතං න අජ්ඣත්තජ්ඣත්තාති දසෙසනෙනා ආග අජ
 ඣත්තත්ති නිග්ගාමනං අධිප්පෙතනති. තත්ථ කාරණ මා
 ග විහරෙයපනාති ආදී. පන සදෙදු අපි සද්දත්තො. විහරෙය
 පිති අත්තො. අගමෙව වා පාඨොති සාරත්ථ දීපනියං ටිකා කාර
 භකන සාර්ථත්තත්තෙරෙන වුත්තං තංපි විමංසිතවා ගගෙනබ්බං.
 එත්ථාති අජ්ඣත්තත්ති විවතො. වෙනොති උපසොගතෙව සා
 මි විවතං. විත්තත්ති අත්තො. ඉමස්මිම අත්ථ විකප්පෙති සම්
 පසාදයතිති ඉමස්මිං පඤ්ඤා. වෙනසොති පදං සමුසාදනත්ති

පදෙ කම්මිං. පූර්මස්මිත්ති සමපසාදන යොගතො ක්කානම්පි ස මපසාදනත්ති පඤ්ඤා. වෙතසොති පදං ඵකොදිභාවත්ති පදෙ සාමි. එතං වචනං. තත්තාති වෙතසො ඵකොදි භාවත්ති වච නෙ. ඵකොදිති සමාධි. විතක්ක විචාරෙහිති පදං අනප්ඤ්ඤා රුක්ඛත්තාති පදෙ කත්තා. තදධි ආරුක්ඛ භාවතොති අත්තො. ඉතිපිති ඉතිපි අත්තො. ඉතිති තස්මා. එතත්ති දුතියප්ඤ්ඤා තං. වොදනං ධර්මපනො ආග තත්තායත්ති ආදි. පන සද්දෙ විසෙ සත්තො. අයම සමාධි පඨමප්ඤ්ඤානෙ අත්තී. ඉදමෙවාති දුතිය ප්ඤ්ඤාතං. අදුට්ඨිති හි සම්මං අමුං පඨමප්ඤ්ඤාතං. විතක්ක වි චාරවොගතොති විතක්ක විචාරෙහිවොගෙන. තසුප්පසන්නත් ති පදෙ ගෙනු. එත්ථාති පඨමප්ඤ්ඤානෙ සමාධිපි න සුදු පාක ලො ගොති. එතතකමෙව වචනං. එවං වුතෙතොති සමා වි තෙතකත්තොතං එවං සද්දගතොති ආදිනාපචිතති ආකාර විසෙ ස විභාවන වසෙන වුතෙතන එතෙන විහංග පාඨෙන. අයං අ ත්ථවණ්ණත්තාති සමපසාදන යොගතො සම්පසාදනතොවා සම්ප සාදනං ඵකොදි භාවෙතිති ඵකොදි, ඵකොදි භාවත්ති ක්කාතං වුත්තත්ති එවං පචත්තා අත්ථ වණ්ණත්තා. විහංග පාඨෙන ස ණිං ඉමිස්සා අත්ථ වණ්ණත්තාය අවිරොධො යොග සම්පසාදනෙන යොගාති ආදිනා ටිකායං ආනන්දවර්ගෙන වුතෙතා. එතස්මි ත්ති දුතියප්ඤ්ඤානෙ. එතස්සාති දුතියප්ඤ්ඤාතස්ස. සත්තාති සමං නිරොධං ගතා. සම්මාති භාවනාය සමං ගම්මා නිරොධි තා. වූපසන්නාති ගතො එව සුදු වූපසත්තා. අත්ථං ගතාති වි තාසං ගතා. අබ්බත්ථං ගතාති උපසන්ගෙන පදං වුත්තං. බ්බත්තාති විඅප්පිතා විතාසං ගම්මා. සොසිතාති සොසං සුක්ඛ භාවං ඉතාගතා. බ්බත්ති කතාති විහතී කතා. එත්ථාගාති අවිතක්කං අවිචාරනතිවචනො වොදකො ආග. ඉමිනාච පදෙන. අයමත්තොති භාවනාය පභින්නත්තා විතක්ක විචාරනං අභාව සං බානො අත්තො. වොදකෙන වුත්තමත්ථං සමපට්චර්නෙනා ආග එවමෙනං සිඛොවායමත්තොති. එතත්ති විතක්ක විචාරනං වූප සමාති එතං වචනං. අථවා, එවමෙනත්ති නිපාත සමුදයො. එවමෙවාති අත්ථො. වොදකෙන වුත්තමත්ථං පරිහරෙනො ආග නපනෙතත්ති ආදි. එතත්ති විතක්ක විචාරනං වූපසමා ති එතං වචනං. තදත්ථ දිපකත්ති තස්ස විතක්ක විචාර භාව ම තත සංඛාතස්ස අත්ථස්ස දිපකං. අපිවාති අඤ්ඤං වචනං අත්තී. නතිලෙසකාලස්සයස්ස වූපසමා ඉදං සම්පසාදනං. නඋපචාර

ප්‍රකාශන ඉව නිවරණ ප්‍රකාශන ඉදං ඵකොදිතාං. න පඨම ප්‍රකාශන ඉව චිතකතාදි අංග පාතුවතාං ඉදං ඵකොදි තාවත්ති සම්මතො. ච සද්ද නිවරණ ප්‍රකාශන අංග පාතුවතාං නි යොජෙ තම්මො. ඉතිති තස්මා. ඉදං චිතතති චිතකත චි වාරතං වූපසමාති ඉදං චිතං. ඉදත්ති දුතිය ප්‍රකාශනං. පඨම ප්‍රකාශන සමාධිතොති උපනික්ඛ පඨම භූතතො පඨම ප්‍රකාශන සමාධිතො ජාතං. තත්ථාති දුතිය ප්‍රකාශනාධිකාරෙ වූත්තත්ති පදෙ ආමාරෙ. පඨමං පිති පඨම ප්‍රකාශනම්පි. අවලත්තා සුප සත්තත්තාංවාති පදවයං අරහතිති පදෙ හෙතු. ඉවස්සාති දුති ය ප්‍රකාශනස්ස. වූත්තතයෙනෙව වේදිතවත්ති සම්මතො. පි ති සුඛත්ති ඉදං වූත්තතයමෙවාතිපි පාඨො. තෙසත්ති තෙසං පදනං වසෙන.

දුරියජ්ඣානං සමත්තං.

උහිත්තං පන අනතරති පිහියාව විරගාති උහිත්තං පදනං මජ්ඣේ. සම්පිණ්ඩනං සමුච්චයනං අත්ථො යස්ස සො සම්පිණ්ඩනං. සොති ච සදෙද. තත්ථාති තස්මිං සම්පිණ්ඩනම යෙ. නිව් භියොනාති නිව් විරගතො භියොයා බාහුලලන අතී. කිත්ති පදං අතීති පදෙ කත්තා. කාමවාති එකතෙතන. එ තත්ති විනක්කවිචාරනං වූපසමාති වචනං. විනක්ක විචාරනං වූ පසමාති තංහි හි ආදී විත්ථාලො. ඉදත්ති තනියජ්ඣානං. ම ය්ගොති ඉමස්ස ඤාතස්ස අධිගමනස්ස උපායො. වුත්තමත් ථං උපමාය සාධෙතෙනා ආග යථාචාති ආදී. පමනනත්ති සක් කායදීඪි විවිකිච්ඡා සීලබ්බතපරමාසො කාමච්ඡන්දෙ බ්‍යාපාදෙ ති පමත්තං. නදබ්ගමායාති තස්ස නතිගමන්ගස්ස අධිගමාය උ ස්සුක්කානං පුග්ගලානං. ඉධාති තනියජ්ඣානෙ. තෙනාති තෙන කාරණෙන. උපපත්තිතොති සමචාතින භාවෙන පතිරුප තො. ඤානුපෙක්ඛාති සමචාතිනමෙව අනෙතාතිතං කතා ප වත්තිති ආග සමං පස්සතිති. නායාති උපෙක්ඛාත. විසදයා ති සං නිලෙස විගමෙන පරිබ්‍යත්තාය. විපුලායාති සා තිසය ම හත්ත භාවජ්ජත්තිතො මගතියා. ථාමගනායාති පිති විගමෙන ජීර්භාවජ්ජත්තාය. තනුවෙත්ථ උපෙක්ඛා වෙදනාව තසමිකව ති තසමා කථං මයං ඤාතසමංහි උපෙක්ඛාය සමනතාගනත්තා උපෙක්ඛකොති වුච්චතිති වොදනායං සති තකෙවලං වෙදනුපෙ

ක්වාල උපෙක්කානි වුච්චනි අථො අඤ්ඤාපි උපෙක්කා විජ්ජන්තිති දණ්ණෙනා ආහ උපෙක්කාපනාති ආදී. තත්ථාති නාසු දසවිධාසු උපෙක්කාසු. යා උපෙක්කානි යොජනා. ඉධානි සාසනෙ. අයත්ති උපෙක්කා. උපෙක්කා නිමිත්තභවති නිමිත්තභවනං වීර්යං. අභි සංඛාරූපෙක්කානි පටිමජ්ඣාන පටිලාභත්ථාය නිවරණ පටිසංඛාසත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. දුතියජ්ඣාන පටිලාභත්ථාය විතසක විචාර පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. තුතියජ්ඣාන පටිලාභත්ථාය පිති පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. චතුත්ථජ්ඣාන පටිලාභත්ථාය සුඛ දුක්ඛ පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. ආකාසානවායනා සමාපත්ති පටිලාභත්ථාය රූප භෙදාදි නාතත්ත භෙදාදි පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. විඤ්ඤාණවායනා සමාපත්ති පටිලාභත්ථාය ආකාසානවායනා භෙදාදි පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. ආනිච්ඤායනා සමාපත්ති පටිලාභත්ථාය විඤ්ඤාණවායනා භෙදාදි පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. තෙව්ඤ්ඤා නාභෙදායනා සමාපත්ති පටිලාභත්ථාය ආනිච්ඤායනා භෙදාදි පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණත්ති අභි සංඛාරූපෙක්කා සමාබ්විසෙක උප්පජ්ජන්ති.

තත්ථ නිවරණ පටිසංඛානි පච නිවරණානි පභානබ්බ භාලෙන පටිසංඛාය පටිගණෙනානි අත්ථො. සත්තිසිතානි නිවරණානං පභානාභිමුඛි භූතත්තා තෙසං පභානෙපි අබ්‍යාපාර භාවුප ගමනෙනා මජ්ඣිමනිකාය සත්තිසිතා. සමං තිථිතිති “සත්තිසිතා.” සංඛාරූපෙක්කාසුනි නිවරණ පභානෙ බ්‍යාපාරකරණෙන නිවරණ සංඛානානං සංඛාරානං උපෙක්කාසුනි අත්ථො. එසතයො විතසක විචාරාදීසු. දස සංඛාරූපෙක්කානි සොනාපත්ති මග්ග පටිලාභත්ථාය උප්පාදං පචත්තං නිමිත්තං ආයුගතං පටිසන්ධි ගතිං නිබ්බන්ධිං උප්පත්තිං ජාතිං ජරං බ්‍යාධිං මරණං සොකං පරිදෙවං උපායාසං පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. සොනාපත්ති ඵල සමාපත්තත්ථාය උප්පාදං පචත්තං නිමිත්තං ආයුගතං පටිසන්ධි පටිසංඛා සත්තිසිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්කාසු ඤාණං. සකදගාමි මග්ග පටිලාභත්ථාය පෙසංසකදගාමි ඵල සමාපත්තත්ථාය අනාගාමි මග්ග

පරිලාභත්වය අනාගාමී ඵල සමාපත්තත්වය අරභත්ත මගෙ
පරිලාභත්වය උප්පාදං පවත්තං නිමිත්තං ආසුභනං පටිසන්තිං
ගතිං නිරිඳත්තිං උප්පත්තිං ජාතිං ජරං ඛ්‍යාධිං මරණං සොකං ප
රිදෙවං උපායාසං පටිසංඛාසත්තිථිතා පඤ්ඤා සංඛාරූපෙක්ඛා
සු ඤාණං. අරභත්ත ඵල සමාපත්තත්වය පෙසුඤ්ඤා
ඤා විහාර සමාපත්තත්වය පෙසු අනිමිත්ත සමාපත්ත
ත්වය උප්පාදං පවත්තං නිමිත්තං ආසුභනං පටිසන්තිං. පටිසං
ඛාරූපෙක්ඛාසු ඤාණත්ති දස සංඛාරූපෙක්ඛා විපස්සනා වග්‍ය
න උප්පජ්ජත්ති. නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිථිතා කාරණ භූ
තානි නිවරණා ආදියෙසං විනාක්ක විචාරාදිනංතෙ “නිවරණාද
ගො.” නිවරණාදිනං පටිසංඛා “නිවරණාදී පටිසංඛා.” නිවර
ණාදී පටිසංඛා ව සත්තිථිතාව “නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිථිතා.”
නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිඝනා ඵල ආකාරෙ “නිවරණාදී පටි
සංඛා සත්තිථිතානාගෙ.” නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිථිතාකා
රෙත භූතා “නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිඝනාකාරභූතා.” නිව
රණාදී පටිසංඛා සත්තිථිතා ගහණෙ මජ්ඣන්තනාකාර භූතානිපි
අත්ථි, ඵලං සති නිවරණාදී පටිසංඛා සත්තිථිතානි පදං යා උපෙ
ක්ඛාති පදස්ස විසෙසනත්ති දඨිරිඳං. ගහණෙති සංඛාරානං
ගහණෙ. යදත්ථි යං භූතත්ති යං ඛිනි පමසං අත්ථි “යං ඛිනිප
මසංභූතං. තත්ති වයං. සමවානිත භූතානි “යං ආවානිතංභූ
තා.” සමපවත්ත භූතානි අත්ථො. අත්ග සුඛෙපිති උත්තම සු
ඛෙසති. පි සද්දෙසු සමිභාවතො. තස්මිත්ති සුඛෙ. අථවා, උ
ත්තම සුඛෙපි තස්මිං ඤාතො. තත්ථානි ජලං තුපෙක්ඛාදිසු. අ
ස්සාති තත්‍ර මජ්ඣන්තූපෙක්ඛාය. තා සූති ජලං තුපෙක්ඛාදිසු.
යත්ථානි යස්මිං ඤාතො. නාගොනති. තත්ථානි තස්මිං ධාතො.
ඵතාසත්ති ජනනං උපෙක්ඛානං සංඛාරූපෙක්ඛා විපසනුපෙක්
ඛානංපි අත්ථො ඵනිභාපො. පඤ්ඤාය කිංචි වසෙත විධානිත්
තං උපමාය සාධෙතොතා ආග යථාගිති ආදි. අප්පද දණ්ඨ
නති අප්පදසද්ධිසංදණ්ඩං. තත්ථානි තස්මිං ගෙගෙ. නත්ති ස
ප්පං. ඉමිනානි සප්පෙන අදංසාපෙක්ඛානි පදෙ කමමං. ඉමි
නාපෙනසානි ඉමිනා නිවේවන ඵසා පඤ්ඤා. අවසෙසානි වානි
උපෙක්ඛානි. ඉධානි උපෙක්ඛකොනි පදෙ. සාකානුපෙක්ඛා
අඛ්‍යාපාර පච්චිපඨානානි සතිපි සුඛපාරම්ප්පනායං තස්මිං සුඛෙ
අඛ්‍යාපාචාසුඤා පච්චිප්පතිති සම්පසුත්තානංවා සුඛෙ ඛ්‍යාපා

රං පව්වුපඬාපෙති ති අණො. එසායාති එතස්මිං තනිග්ගො
 නාධිකාථෙ වොදකො ආහ. අගන්ති කොනුපෙක්ඛා. තථාපි
 ති පඨම දුතියඤ්ඤානෙසුපි. අගන්ති නත්ත මඤ්ඤානුපෙක්ඛා.
 තස්සාති නත්ත මජ්ඣිමනුපෙක්ඛාය. තතථාති පඨම දුතියඤ්ඤානෙ
 සු. අභිගුහතභාගාති පදං අපරිබ්ඝන්තන්ති පදෙ ගෙතු. ඉධාති
 තනිග්ගොනෙ. එතස්සාති පදස්ස ඉදුති සත්තොව සම්පජානොති
 එසාති චුච්චතිති අප්ඤ්ඤාගර්හබ්බං. සම්පජානාතිති සම්මදෙව
 ජානාති. සුග්ගලොකාති සුග්ගලාධිකානෙන. තස්සාති සති ස
 ම්පජ්ඤෙඤ. සරණං විත්තනං උපසානං ලක්ඛණං එතිස්සාති
 සරණලක්ඛණා. පමුස්සන පටිපක්ඛො අපමුස්සනං රහො කිම්බං
 එතිස්සාති “අපමුස්සනාරහං.” කිලෙසෙති ආරක්ඛා පව්වුපති
 ධ්වති තතොවා ආරක්ඛං පව්වුපාපෙතිති “ආරක්ඛපව්වුපඬා
 නා.” අසම්මුග්ගනං සම්මදෙව පජානනං සම්මොග පටිපක්ඛො
 නිවා අසම්මොගොලක්ඛණං එතස්සාති “අසම්මොගලක්ඛණං.”
 තිරණං කිම්බස්ස පාරගමනං. පව්වගො වම්බො. තතථාති ත
 නිග්ගොන ධම්මෙසු නිධාරණං. භුමියංවිග පුරිස්සාති පුරිස්ස
 ස ගති විග. ගති සුඛා ගොති ති තෙසු ථානෙසුගති ගොති.
 තස්සාති පුරිමප්ඤ්ඤානෙසු. ඔලාර්කධග්ගොගොනාති ජිනිසංඛා
 තස්ස ඔලාර්කධග්ගොපගාණෙන. ඉධාති තනිග්ගොනෙ සුඛං.
 ඛෙත්තං පිච්චති “ඛෙත්තපො.” තනතිතනිග්ගොනං. පිනිසම්පසුත්
 තං එවං සියාති පදං පුන දෙවපිනිං උපගවෙස්සාති පදස්ස අධිප්
 පායො. ඉදං ව සුඛනති තනිග්ගොනෙ සුඛං. එසාති තනිග්ග
 ඤ්ඤානෙ. ඉදන්ති සත්තො සම්පජානොති පදවිගං. ඉධෙවොති
 ඉධ එව තනිග්ගොනෙ. ඉදුති පෙසංචෙදෙතිති එත්
 ථ වචනෙ විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො. සුඛව කායෙන පටිසංචෙ
 දෙතිති එත්ථ කථමාගොගෙන විනා සුඛ පටිසංචෙදනාති ආහ
 කිම්බාපිති අනි. ගස්සා තස්ස නාම කායෙන සම්පසුත්තං සුඛං ත
 සමා එතමත්ථං දස්සෙන්නො සුඛව කායෙන පටිසංචෙදෙති ති
 ආහාති යොපෙතබ්බං. තස්සාති කොනුසම්මංගිතො. ගංවාතන්
 ති ගංවාතං යථා වුත්තං නාම කායසම්පසුත්තං සුඛං. තං සමුඝා
 නෙන ගතො සමුඝිතෙන අතිපණිතෙන රුපෙන අස්සකොනස
 මංගිතො රුපකායො ගස්සාපුච්චො තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්නො
 ති සමුත්තබ්බං. කායස්සාති රුපකායස්ස. පුට්ඨතොති බ්ඣාපි
 තතො. කොනාවුඤ්ඤාපිති කොනාවුඤ්ඤාතො. සුඛං පටිසං

වෙදෙය්‍යානි විතතසමුච්ඡිත රූපෙහි අවසෙස නිංසසමුච්ඡිත රූපසං
 සට්ඨන්තො උප්පන්න කාය විඤ්ඤාණොන කායික සුඛං පටිසංවේ
 දෙය්‍ය. එතමත්ථත්ති චුත්ත නායොන වෙනසික කායික සුඛං ප
 ටිසංවේදන සංඛාතං අත්ථං. යත්ති හෙතුඅණෝ නිපායනා. ය
 සමානි අත්ථො. එත්ථානි පදං අධිප්පායොනි පදෙ ආධාරො.
 නිනතිති පසංසාකාර ධුල්ලා. සුඛ විහාරීනි එත්ථ පදෙ ඉතිසද්දසු
 පසංසත්තිති පදෙ ආධාරො. එත්ථානි යතනං අරියානි ආදී වච
 නො. තත්ති තතියජ්ඣාන සමංගිධුන්ගලං. තොති අරියා.
 අයත්ති තතියජ්ඣාන සමංගි ධුන්ගලො. සුඛ පාරමිප්පකොපි
 නි සුඛස්ස පරමං පරියතනං පකොපි. න ආකඛ්ඪීයති. තත්තානි
 තතියජ්ඣානො. සුඛානිසංගොතානි සුඛස්මිං ආලයොන. ආක
 ඛ්ඪීයතිති පදෙ කතනා. අසංකිලිඨිත්ති නිලෙසෙහි අසමිසස
 තතා අසංකිලිසං. ක්කානක්ඛණෝ නිප්පරියායොනො වෙනසික සු
 ඛමෙව ලබ්භානිති සුඛං තාම කායොන පටිසංවේදෙතිති දුතතං.
 නතති ධුන්ගලං. තසසාපිති පටිපදාය.

තතියජ්ඣානං සමතනං.

තව බොති පභාණං පුබ්බෙව හොති. පුබ්බෙවානි චුත්තත්
 තා කදු පත තෙසං පභාණං හොතිති වොදනං සමුඨාපෙ
 තා ආග චතුත්තං ක්කානානං උපචාරකඛණෙනි. එඨං වේදී
 තඛිබත්ති සම්බන්ධො. තෙසත්ති බලමානං. පභානාකතමෙන
 අචුත්තානුත්ති එත් පභාණකතමොනාම පභායකබම්මානං උ
 ප්පතති පටිපාටි. තෙන පන චුච්චමානො දුකඛං දොමනාසං
 සුඛං සොමනස්සත්ති විතතබ්බං සියා තස්මා ඉතො අඤ්ඤා
 චචනත්ති ආග ඉන්ද්‍රියවිභවෙහ පනානි ආදී. ඉන්ද්‍රිය විභවෙහති
 පදං උදෙදසං ඉති පදෙ ආධාරො. උදෙදසකතමොනානි සුඛින්ද්‍රියං
 සොමනස්සින්ද්‍රියං දොමනස්සින්ද්‍රියනථිථං පටිත්ත උදෙදසකතමෙ
 න. ඉධාපිති චතුත්ථ්ඤානො නිදෙදසෙ. අභිබම්මසංගණීයංවා.
 එතානිති සුඛ දුකඛාදීනි. අථ කස්මා ක්කානො හෙව නිරොධො
 චුත්තොනි සම්බන්ධො. කත්ථුප්පතනං දුකඛින්ද්‍රියත්ති අත්තනො
 පච්චයෙහි උප්පන්නං අවිකම්මිකං දුකඛින්ද්‍රියං කත්ථවි අපරි
 සෙසං නිරුප්ඤ්ඤති. කත්ථවානි පදං නිරුප්ඤ්ඤතිති පදෙ හෙතු.
 ඉධානි සාසනො. එත්ථානි පඨමජ්ඣානො. නිරුප්ඤ්ඤතිතිපදෙ
 හෙතු. ක්කානො හෙව. ප්පතනානි ධුල්ලාසියා. දුක්

බාදිනං අභිසං නිරෝධන්තා ඤානො ඤෙව නිරෝධො භගව
 තා වුත්තො. අභිසං නිරෝධොති සුද්ධපඤාණං උජ්ජවි පඤ්ඤ
 න වුපසමො. තෙසත්ති සුඛ දුක්ඛ දොමනස්ස සොමනස්සානං.
 නිරෝධොති පඤානමතං. නානාවරුතෙනි යෙන ආවර්ජ
 නෙන අප්පනාවිචිගතො භිත්තාවරුතො. අනෙකාවරුතො
 වා. අප්පනාවිචිගතො උපවාසො ඵකාවරුතො ඉතරො අනෙ
 කාවරුතො අනෙකකම්මත්තං පටිත්තනාණං. විසමාසනුපදාපෙ
 නාති විසම නිසස්සං උප්පත්තා කිලමට්ඨො. දුක්ඛිකුසලස්ස
 උප්පත්තිසියා. නඤෙව අනෙකා අප්පනායං උප්පත්ති. එතත්
 ති දුක්ඛිකුසලං. පටිපඤ්ඤානාති ඤානසංඛාතෙන පටිපඤ්ඤ
 න අවිගතතාති පඤ්ඤ කතතා. විනක්ක විචාරපච්චයෙ පිති පි
 සදෙද අසානප්පසුත්තො. සො පභිනස්සාති එතට් ආණ්ණො
 සමිත්තිත්තධර්මො. පභිනස්සාපි දොමනස්සිකුසලස්සාති. දොමනස්සි
 කුසලස්සාති පදං සියා උප්පත්තිති සම්බන්ධො. එතත්ති දොමන
 ස්සිකුසලං උප්පජ්ජතිති පඤ්ඤ කතතා. විනක්ක විචාර පච්චයා එ
 තස්සාති “විතක්ක විචාර පච්චයො.” යතට් පන විතතුප්පාදෙ
 දොමනස්සිකුසලං උප්පජ්ජති. තත්ථාති විතතුප්පාදෙ. විතක්
 ක විචාරභාවෙනි එතට් උප්පජ්ජති දොමනස්සිකුසලත්ති ආනන්දො
 සමිත්තිත්තධර්මො. තත්ථස්ස සියා උප්පජ්ජතිති තත්ථ දුතිස්සාකො
 නුපවාසො අස්ස පභිනස්සාපි දොමනස්සිකුසලස්ස උප්පත්ති සියා
 භවෙය්. අප්පභිනා විතක්ක විචාර සංඛාතා පච්චයා යස්මිං
 ඤානුපවාසො තං “අප්පභින පච්චයො.” තස්සභාවො අප්පභිණ්ප
 පච්චයත්තං. නඤෙව දුතිස්සාකොනෙ දොමනස්සිකුසලස්ස උප්
 පත්ති. පභිනා විතක්ක විචාර සංඛාතා පච්චයා යස්මිං ඤා
 නො තං “පභින පච්චයො.” තස්සභාවො ‘පභින පච්චයනං’ පභින
 මිපි දොමනස්සිකුසලං පිතිවිග නදුරෙති කතවා ආසත්තත්තාති.
 ව සද්දෙ ආසත්තත්තාව අනාතික්කත්තත්තා වාති යො
 ථෙත්තධර්මො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං ධාතො. එතථා
 භාති චතුත්ථස්සානාධිකාරෙ වොදනො ආග. අට්ඨෙත්ති එ
 වං යදි පභිණ්පි. යා භිති ආදි විත්ථාගො. සාති අදුක්ඛම සු
 බා. තස්මාති පදං සමාගාරති පඤ්ඤ ගෙතු. ගොණස්සාති පදං
 ගගණත්ථත්ති පඤ්ඤ කමමිං. සමාගාරති සංගහෙණා ආගාරි.
 එකෙකත්ති ගොණං. අගත්ති ගොණො. සොති ගොණො
 තං පිති දුඨ ගොණං. එතාති වෙදනා, දස්සෙතො සත්තා

භෞතිකී සම්මතය. යං පිති වේදනං. එසාති අදුක්ඛම සුඛං.
 අදුක්ඛම සුඛං වෙතො විමුක්තියාති ඉදමෙව චතුත්ථජ්ඣානං
 දස්සිමං. පච්චිකා දසකත්තං අත්තමාසං උපායගත පච්චිකා
 දස්සනත්තං. එසාති චේදනා, තස්සාති අදුක්ඛමසුඛං වෙ
 තොවිමුක්තියා. ඉධාති සාසනො, අසුඤ්ඤාති සොනාපතති
 මය්ගාදිසු. තත්ථාති තතයමග්ගො, එතාති වේදනා. ඉධාති
 චතුත්ථජ්ඣානො, එත්ථාති චතුත්ථජ්ඣානො, එතාති සුඛාද
 යො වේදනා. එතාසුති චේදනාසු, සුඛතාති කාසිකං සුඛං. සු
 ඛාදිසානොති සුඛාදිනං පඨානෙනා, එතෙනොති සුඛ දු
 ක්ඛ පච්චේදනං වච්ඡන්තා, එත්ථාති අදුක්ඛමසුඛතාති චේදනො
 දිප්පති. සාති අදුක්ඛමසුඛං. ඉධාති විපරිතානුභවනලක්
 ඛණාති ඉධාති විපරිතානුභවනලක්ඛණං මඤ්ඤානාරම්භණං ඉධාති වි
 පරිතංචා මඤ්ඤානාරම්භණං අනුභවන ලක්ඛණං, උපෙක්ඛා
 යාතිපදං කතාති පදෙ කතානා, අනුභවන ලක්ඛණං තතො,
 එතත්තං කතානං. එත්ථාති චතුත්ථජ්ඣානො, සාති උපෙක්
 ඛා, එත්ථාති චතුත්ථජ්ඣානො, තාසාති උපෙක්ඛාය, ගද්ධ
 තානුමඤ්ඤානො ඉධ උපෙක්ඛාති අභිභූතා කථං සතිගෙව ප
 රිසුඛාති වූතතාති අභි භූතානුමඤ්ඤාති අදි, සති සීලසනාති සති
 උපෙක්ඛානං තතො පඨානං තතොති වූත්තං තතොති, එවම්පි කස්
 මා ඉධෙව සතිපරිසුඤ්ඤාති දිප්පතාති අනුභවනං සතිගෙව තත්ථ
 චාපිති අදිවූත්තං. තත්ථාති චතුත්ථජ්ඣානං වෙතමසු භික්ඛාරණං,
 සුරියපඨානං තතොති සුරියපඨානං අභිභූතානුමඤ්ඤාති, සොමග්ගා
 වෙතොති පි අදි, ව සද්දො වාසද්දෙනො, රත්තියාති පදං අලා
 හාති පදෙ කම්මං. විතස්සාදි පදං විතස්සාති විතස්සාති
 දි පච්චිකාමම්මානං තෙතෙතං තතොති, සකාතාය
 වාති ව සද්දො අභිභූතා අපට්ඨානාති යොතෙතෙතො, ප
 ථාමඤ්ඤානාදි තෙතෙතං පදං විතස්සාති පදෙ අභිභූතා,
 තස්සාති තෙතෙතං තතොති, අපට්ඨානාති පදං අපට්ඨ
 භානොති පදෙ ලක්ඛණං, තෙතෙතං පථාමඤ්ඤානාදිසු
 එකම්පි කතානං. ඉධාති චතුත්ථජ්ඣානො, තස්සාති උපෙක්ඛා
 ය, ඉදමෙව චතුත්ථජ්ඣානං, සොසාති පදාති, ඉධාති ච
 තුත්ථජ්ඣානො, සොසාති පදාති.

එතුසසානථො නිසීතො.

තෙසත්ති දෙව්‍යානං. එකච්චානත්ති දෙව්‍යානං. අයනති දෙ
සනා. ධම්මබ්බාතුයාති භාවයොගෙ ජඪි. ධම්මං ධාරෙති ජානා
තිති “ධම්මබ්බාතු.” සම්බුද්ධස්ස නාමං. සුඤ්ඤාචරිතස්ස භික්ඛු
පට්ඨිමං. සුඤ්ඤාචරිතස්ස භාවො “සුඤ්ඤාචරිතස්ස.” සති. සාති බ
මෙබ්බාතු. තථාගතස්සාති පදං පට්ඨිමාති පදෙ කතං. තස්ස
තස්සාති අංගස්ස. සො ඉධාති සො සත්ථා ඉධ පමකනායෙ. යෙ
ච තස්සා සමාධිංගො භගවතා දෙසිතාති යොජනා. තෙසුති
තිසු සමාධිසු. ගෙඤ්ඤාති වතුක්කනායෙ. තත්ති අවිච්ඡින්න විව්‍යා
රමත්තං. තත්ථාති පඨමජ්ඣාන නිදදසාදිසු නිබ්බාණං.
තාතිති ක්කාතාති. ඉධාති පමකනායෙ. පට්ඨාදෙකාති සම්පට්ඨි
ච්ඡාපෙකා. තත්ති අමච්චිවුත්තං. තෙති පරිවාරකා. තෙස
ත්ති පඨමජ්ඣානාදිනං. සොති අමච්චිවුත්තෙතා. තත්ති අම
ච්චිවුත්තං. එකොති අචරිතො. ගත්ථාදි අධ්‍යානං විජානාති එ
තායාති “අධ්‍යානච්ඡා.” අධ්‍යානච්ඡං පඨතිති “අධ්‍යානච්ඡාපාඨ
කො.” අධ්‍යානමානාති පදෙ කම්මං. පට්ඨාදෙකාති සම්පට්ඨි
ච්ඡාපෙකා. තත්ති අමච්චිවුත්තං. තෙති පරිවාරකා. තත්ති
අමච්චිවුත්තං. තත්ථාති තෙසු වතුසු ජනෙසු. සොති අමච්චි
වුත්තො කිලමච්චාති උපපිලාති පරමජ්ජනාති වාතස්සාග්ගව
ග්ග වාදිත සද්දොති කිලමුද්ධං පෙ වාදිත සද්දං. කිලමුද්ධ
පෙ වාදිත සද්දං එව උපද්දවා කිලමුද්ධං පෙ ප
ද්දවා. පඨනා කිලමුද්ධපිලාති පරමජ්ජන වාතප්පභාර ග්ග
වාදිත සද්දොපද්දවා යෙන සො “පඨනකිලමුද්ධං පෙ පද්
දවා.” අස්ස අමච්චිවුත්තස්ස සො අමච්චිවුත්තෙතා. තත්ථාති
තත්මං ගෙඤ්ඤා වුත්ත වචනෙ. උපමාසංසද්දං දඬුවමනාති යො
ජනා. පාරිජ්ඣද්දප්පමනාති අවුඤ්ඤාච්ඡාපෙතො. එත්තාව
තාග්ගිති ගි සම්මං. එත්තාවතා අරහත්තප්පත්තියා. එසොකු
ලස්සත්තො.

පමකනායො නිබ්බිතො.

එත්තාවතාති එත්තකෙන වචනෙන. එසොති සුඤ්ඤානව
කො. අස්සාති ක්කානස්ස. තත්ථාති කතමෙධම්මා කුසලාති
ආදිවචනෙ විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. අස්සාති ක්කානස්ස. ත
ත්ථාති පට්ඨාදිසු. පඨමසමත්තාග්ගාරතොති කතස්සම්බන්ධිවිවක්

ස පඨවිකසිණකාදියු සබ්බපඨවීති ආදිතා පවත්න මනසිකාර
 නොති අත්තො. එකච්චස්ස පුග්ගලස්ස. නිවරණාදි පෙ
 නායාති නිවරණාදි පච්චනිකධම්මානං පවත්නාන සංඛා
 ත ගගණනාය. සෙට්ඨාති සෙට්ඨබ්බා. එකච්චස්ස සුග්ගල
 ස්ස. තදභාවෙතාති තස්ස නිවරණාදි පච්චනිකධම්ම සමුද්
 චාරස්ස අභාවෙන. යොජ්ඣග්ගලො. තස්සපුග්ගලස්ස. අප්පනාප
 ර්වාසනාති අප්පනාය පර්වාසං වස්සනතා. ක්කානුපට්ඨානං ආග
 මෙනෙතාති අබ්භ්භායො. අංතපාතුභාවනාති විතක්කාදි ක්කානංග
 පට්ඨානං. තත්තොති තස්මිං ක්කානාබ්බාසෙර වස්සබ්බාති. තෙසුති
 සප්පායාදියු. යොජ්ඣග්ගලො. තස්ස පුග්ගලස්ස. එතාසං පිතිප
 ට්ටාදිතං. තණ්හාහිභුතස්සනීති ආදිවිත්ථාගේ. අකතාබ්බා
 ගේති අකතපත්ථතො. තත්ථාති තස්මිං ක්කානාබ්බාසෙර. ථෙ
 දිතබ්බාති පදෙ ආබාගේ. තදනුබ්බිමහාති තස්ස පඨමාදික්කා
 නාස්ස අනුරූපස්සාවා. සක්කස්ස තාප්පච්චයො. සත්තිභිතිති ස
 ම්මාතිභිති. ධීතිනාගිතිති ධීතිනාගෙ පවත්තිති. සතියා නික
 ත්තියාති පදවිමං වික්ඛලිතනාති පදෙ කම්මං. යථා චතුක්ක
 නයෙ චතුධා හෙදෙ චෙදිතබ්බො. තෙසුති චතුසු නවකෙසු.
 පට්ටද නිසීතො.

අස්සාති ක්කානාස්ස. තත්ථාති කතමෙ ධම්මා කුසලාති ආදිව
 වතෙ. යත්ති ක්කානං. අප්පතුණන්ති පච්චිද්ධිතාදිති අවිසි
 තං. අස්ස ක්කාතස්ස. එත්ථාති ආරම්මණ චතුකෙක.

ආරම්මණචතුක්කං නිසීතං.

තත්ථාති කතමෙ ධම්මා කුසලාති ආදි වචනෙ විනිවිජ්ජයො
 ථෙදිතබ්බො. තත්ථාති චතුක්කතයාදියු. නිඛාරණං යාදෙ
 වතා. තාසං දෙවතානං. ගෙභාති සොළසක්ඛතං පුබ්බෙ. ද
 සබලාතිව චතු වෙසාරජ්ජාතිව “දසබලචතු වෙසාරජ්ජාති.”
 විසදුති ඤාණාති විසදඤාණාති. දසබල චතු වෙසාරජ්ජාති විස
 දඤාණාති යස්ස සො “දසබල පෙ විසදඤාණො.” යථා
 ව සරස ලක්ඛණස්සාති අවිජ්ජිතස්ස අත්තනනා සභාව සංඛාත
 ලක්ඛණස්ස. ධම්මපඤ්ඤන්ති කුසලතායාති පදං සකෙකාතිති

පථෙ අගත. විලාසවිපත්තිශාපිති පි සභදද පුත්තලප්ඤ්ඤාසං
අපෙක්ඛති. ගෞතම ගඟවතා කතාති පථෙ කත්තා. මෙ
කෙවි පුත්තලා. ගෙ පුත්තලා. තත්ථාති පච්චිකති නවනෙසු.
එත්ථාතිව අති. තත්ථාති පඤ්ඤාසංගතය. තෙසුති පච්චිකාමි
කෙසු මි චිත්ත සත්තසු එකකක්ඛ විගතස්ස. තෙති මහාපාරා.
තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං ආනා. ගෙසත්ති ඤානානං.

පථෙ කසිණං නිසීතං.

තෙසත්ති ඤානානං. තෙසුති ඤාගොසු. තෙසුති දසක
සිණෙසු. ඉද්දමං ආගත විඤ්ඤාණ කසිණං භාගවතා නකපිතං.
තත්ථාති පුරිම පච්චිම ග්‍රන්ථය. නාඤ්ඤාණං. ආකාසකසිණතති
සම්බන්ධා. තත්ති පරිවේද්‍යකාසෙ නිබ්බන්ධනඤානං. තස්
මත්ති පරිවේද්‍යකාසෙ. තංඤ්ඤා හිතවිමං තං පරිවේද්‍යකාසං
නලබ්ධාති. තත්ථාති පරිවේද්‍යකාසෙ. අභිඤ්ඤාපාදකත්ති අභි
ඤ්ඤාණං කාරණං. විපස්සනාපාදකත්ති විපස්සනාය පාදකං එ
තත්ථානං හොති. නිග්‍රහපාදකත්ති නිග්‍රහමාපත්තිශා පා
දකං තත්තාති. අනුබ්බන්ධිතොති අනුබ්බන්ධිතනිග්‍රහො.
එත්ථාති රූපාවචරඤානෙ. විච්චාදකත්ති විච්චස්සකාරණං.
යථා චෙතනති යථා එතං පරිවේද්‍යකාසෙ නිබ්බන්ධනඤානං අ
භිඤ්ඤාපාදකං භොති. තත්ථාති පුරිමකසිණෙසු උප්පත්තඤා
නෙසු. එත්ථාති රූපාවචරඤානෙ අධිකාරෙ යං විච්චතං. තං වි
ච්චතං. ඉච්ඡනොප්පාදකායාවචරඤාති පදං පරිදමෙතතිබත්
ති පථෙ කත්තා. නිබ්බන්ධනඤා පරිදමෙතතිබත්ති සම්බන්ධා.
තෙසත්ති වුද්දසන්නා ආකාරානා. පෙරුමෙ එලෙති සිහලදීපෙ
මහා මහිතුසෙරස්ස නිපතසානභුතෙ අමතරප්‍රෙ.

කසිණ කථා නිසීතා.

තත්ථාති කතමෙ බම්මාති ආදි විවතෙ විනිවිජ්ඣයා වෙදිතවි
බො. ගණනාතිති ගණනා. අභිනාදි පාවනො අති. ගත උ
පාදනා. “ගතාදිභාණ”ති පුනතනාග්‍රන්ථ. සම්පන්නො ගණනා
යස්සො “සම්පන්නාග්‍රන්ථ” එත්ථාති කවච්ඡුපමාණෙත
සෙස. එත්ථ ආරම්භෙණ. නිවිතනුප්පාදෙනොති පටිභාග
නිවිතතස්ස නිවිතතාරම්භණස්ස උපවාරඤ්ඤානස්සවා උප්පාදෙ

නෙව. සහ සමස්ත ජීවිතයෙහි තිබෙනුයේ ඉදං අප්‍රාප්තිය සිදුවන තරම් සමාය වූත්තං. උපරිපාද්‍යානුකූලව පවත්වනු ලබන අතරින් කම්මාන අප්‍රාප්තිය නිව්‍යානනාති. අයං සිසුපල්‍යනි නාම. නාමි නිමිත්තප්‍රාප්තියා සහ අප්‍රාප්තිය උප්‍රාප්තිය නොවේ. එකානි පරිත්තකෙ ආරම්භණ. අස්සානි කොප්‍රාප්තිය. සොනි ආකොපො. එත්ථානි එත්තමිං වචනෙ විනිවිජ්‍යො වේදිතබ්බො. එසානි එසො හත්තවජ්ඣිකා. එත්ථානි ආරම්භණ. ඉදං ආරම්භණං. තානි ආරම්භණානි. එත්ථ ධාතන. ඉධ වාතක වෙතෙ යෙව්ව ආරම්භණානි. වතුසුනි ආරම්භණසු. තස්සානි සත්ථුනො. එතෙසං හිනි හිසම්මං එතොයං විතක්කවර්තාදිනං පුත්තලානං. එතානි වර්තාදිනි සප්පායානි අනුරූපානි. තෙසන්ති විතක්කවර්තාදිනං පුත්තලානං. ඉධානි අභිධම්මෙ. තත්ථානි හිසම්මං තත්ථ පුත්තලානං. ඉධානි අභිධම්මෙ. තානි රූපානි. සත්ථානි පුත්තලානං. ඉධානි අභිධම්මෙ. එත්ථානි අභිධානතෙසු නිධාරණං. එත්ථානි සුත්තලානං. ඉධානි අභිධම්මෙ එත්ථ ධාතන. ඉධ වාතක. වෙතෙ යෙව්ව ආරම්භණානි. වතුසුනි ආරම්භණසු. එත්ථානි අභිධානතෙසු. ඉදං පන වචනං. එතෙතානි නිත්‍යානාසාදිනි වේදිතෙන. තෙසන්ති අභිධානතනානං. එත්ථානි අභිධානතෙන. ගථා වචනි කසිණෙ පව්වසනි නවකා වේදිතබ්බො. ඉධානි අභිධාන තෙන.

අභිධානතන කථා නිසිතා.

විමොක්ඛො ඉති ධම්මො පනිතොනෙ වේදිතබ්බොති පුච්ඡා. තත්ථානි රූපිනි ආදි පදෙසු නිධාරණං. අප්‍රාප්තියනි පදං කෙසාදිසුනි පදස්ස විසෙසනං. තදස්සානි හංරූපං අස්ස පුත්තලස්ස. අප්‍රාප්තියනි ආදි දළහිකරණං. උප්‍රාප්තියනි සමංනිනං පුත්තලං සමාය එතං රූපිනි වචනං. හග්ගානා වූත්තං ඉමිනානි රූපිබ්බා රූපානි පස්සානි වචනෙන රූපෙන රූපානි වර්තමානෙන සම්පයුත්තා සත්ථා, රූපස්සා, රූපස්සා, අස්ස අභිධි 'රූපස්සා' න රූපස්සා 'අරූපස්සා' තත්ථානි වචන කසිණසුනි පදං තත්ථා පදෙ ආධාර. සොපන පුත්තලා. සො පුත්තලො. ඉධානි අභිධම්මෙ. අනුස්සානොනි පදෙ ආ

බාණ. තංහිති හි සවිවං තං කොතං. ආරම්මණස්සාති පදං ස කලඨේනාති පදෙ සම්බන්ධො. සකලඨේනාති එසං ආරම්මණං කපිණං තාම ආරම්මණං පටිබ්බජ්ඣානාමිපි කපිණං තාංසාති අ ධිප්පායො. තත්ථාති කපිණදෙසනාදියු. ඉතරමනාති අහිකා සතන විමොක්ඛා. එත්ථාති විමොක්ඛො.

විමොක්ඛ කථා නිසිතා.

තස්සාති කතමෙ ධර්මා කුසලාති ආදිවචනො විනිවිජ්ජයො වෙදි තබ්බො. යෙන පනෙසාති යෙන විධානනා එසං පුග්ගලො. ඉධාති බ්‍රහ්මවිහාරෙ. තිස්සති මෙතනා කරුණා මුද්දිතාසු. එසා ති බ්‍රහ්මවිහාරස්ස දුක්ඛා පටිපදාදිහාවොව වෙදිතබ්බොති යොජ නා. පරිත්තාරම්මණත්තා පත බ්‍රහ්මසත්තාරම්මණවසෙන න ගොති. පාළි වසෙනවාති පදං විදිත්වාති පද තනිතා විසෙස නං. බ්‍රහ්මත්තමෙන හගවතා කපිතෙ ඉමෙ බ්‍රහ්මවිහාරෙ ඉති එවං විදිත්වා හිතයාබාහුලෙත එතෙසු බ්‍රහ්මවිහාරස්ස අයං ප කිණ්ණකකථා පණ්ණෙන විසෙසෙය්‍යා. එතාසුහිති ආදිවිත්ථා රෙ. හි සමං එතාසු මෙත්තා පෙපෙකිකාසු අත්ථ තො තාථවිතිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. කණ්ණිති ‘කරුණා.’ කිං කණ්ණි තෙසං කං නිමිත්තාති ආග පරදුක්ඛ සතිසාධුතං කම් පනනති. කම්පනාති පරදුක්ඛ දුක්ඛාදිසා දුක්ඛස්ස අසහනාකා රෙන විත්තස්ස අසෙසෙය්‍යං. තද්දංසපසුර්‍යානං ගෙව ගොතිති ආග සාධුනාති. සපසුර්‍යාති අත්තනිතපරනිත සාධනොන සා ධුති වුච්චිතති. කිණ්ණිති පදස්ස අත්ථවරනොන ආග හිංසස ති විතාසෙති. තංසමංතිතොති මුද්දිතා සමංගිතොසත්තා. එත්ථාති මෙත්තාදියු ලක්ඛණාදිතො විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. හිතාකාරෙන පවත්තිලක්ඛණං එනිස්සාති “හිතාකාරපථනති ලක්ඛණා.” හිතපසංහාරණ්ණාති “හිතසංපසංහාරණ්ණිච්චා.” ආකාමස්ස විතයො “ආකාමවිතයො.” ආකාමවිතයෙන පච්චුපඨාතිති “ආකාමවිතයපච්චුපඨාතා.” මනාපභාවස්ස දස්ස නං පදභානං එනිස්සාති “මනාපභාවදස්සනාපදභානා. පරෙ සං දුක්ඛස්ස අසහනං අනාධිවාසනං “පරදුක්ඛාසහනං.” නතිං සා “අතිංසා.” සත්තානං අවිහෙධිනං. අවිහිංසංපච්චු පඨාපෙ නිති “අවිහිංසා.” විහිංසාසවා පටිපක්ඛනාවෙන පච්චුපඨාතිති

“අවිහිංසාවේදිව්‍යවිකාරා.” පමොදලක්ඛණානි පරසම්පත්තිසා ප මොදලක්ඛණා. අනිස්සායනරසානි ඉස්සායනස්ස උස්සුයනස්ස පටිපක්ඛනාවනිච්චා. සත්තානං සම්පත්තිසා පත්තසෙතාසතෙ කුසලධම්මෙසුචි. අරමනා අරති. සාඅත්ථතො ඉස්සාධිකං දෙ මනස්ස සහගහං ජිනවිධාදිකව උච්චිං. අරතියාදි කාටෙන වි ගෙසිතාකාරෙන පටිවුපතිඨාති අරතියාවිසාලංවා රුපසමං පටි වුපඨාති අරතවිසාලං පටිවුපඨාටෙනති “අරතවිසාලපටිවුපඨා නා.” කම්මංසකං එතෙසන්ත “කම්මසකා.” තෙතිසත්තා. කස්සානි කස්සප්පස්ස. එතානි මෙත්තාදිසු. ඉතරති කාරුණාමු දිතා උපෙක්ඛා. එතංච්චනං. එතං ටෙත්තා වෙතොවිමුත්තිං. යදිදං යාඅයං මෙත්තා වෙතොවිමුත්ති. එකමෙකස්සානි බ්‍රහ්ම විහාරස්ස. සම්පමාගෙ දුරස්ස සපතතො රිපුච්චි. සොති රු ගො ලහුං ඔකාසංලහති. තතො රුගතො සුඤ්ඤමත්තා යොගා වචරෙන රක්ඛිතබ්බා. අසානං අකාරණං. එතං ච්චනං. කාරුණා බ්‍රහ්මවිහාරස්ස ආසන්නාච්චිවැකිකනති සබ්බකො. රුපාන නති පදං අප්පට්ඨානන්ති පදෙ කථිමං. අප්පට්ඨානතොති පදං සමනුපස්සතොති පදෙ නතිසාවිසෙසනං. සමනුපස්සතොති ස මනුපස්සත්තස්ස පුග්ගලස්ස. තතොති දුරපටිවිමුත්තතො. එ තෙසන්ති චතුත්තං බ්‍රහ්මවිහාරනං. පඤ්ඤාති ධම්මවිසෙසා නි පදං ආරම්මණන්ති පදෙ නතිසාවිසෙසනං. පත්තායානි පදං වඛ්ඪනන්ති පදෙ ලක්ඛණකිරියා. තත්තානි බ්‍රහ්මවිහාරධිකාරෙ. තත්තානි ආවාසෙ. සතොසුති පදං භාවෙනබ්බානිපදෙ ආමාග්ගෙ. තත්තානි සතොසු. තතොති ආවාසතො. අයංකමො. එතා නි තෙසු චතුසු බ්‍රහ්මවිහාරෙසු. නිස්සන්දෙති ඵලං. එත්තානි බ්‍රහ්මවිහාරෙසු. තතිසප්ඪානං විතානි උප්පත්තා තතිසප්ඪා නං වජ්ජන්තා. උප්පත්තං තතිසප්ඪානං යස්ස සො “උප්පත් තතතිසප්ඪාතො.” එසානි උපෙක්ඛා. තත්ථ සියානි තස්මිං බ්‍ර හ්මවිහාරධිකාරෙ ඉති සුචිජාසියා. එතාසන්ති චතුත්තං බ්‍රහ්ම විහාරනං. විස්සන්දනං මයා වුච්චිතෙ. එතානි ලෙකාදිසු වෙ දිතබ්බානි පදෙ ආමාග්ගෙ. සතොසුති ආදි විත්තාගෙ. එතෙ හිති මෙත්තාදි බ්‍රහ්මවිහාරෙහි. විසුඛිමග්ගාදිවසා වතස්සො අ ප්පමඤ්ඤායො. හිතාදි ආකාරවසා පත ආසං බ්‍රහ්මවිහාරනංක මො. තාමෙත්තාදයො අප්පමාග්ගො ගොවරෙගෙනස්මො ප විත්තන්තිතං තස්මා තාමෙත්තාදයො අප්පමඤ්ඤාති ගොප්තා.

එතාසු ගිනි ආදි විත්ථාණ. බොපාදබහුලස්ස පුත්ගලස්ස. පු
 තෙතසුනි නිධාරණං. පරියායෙති කාරණං. අප්පමෙඤ්ඤා විශා
 රිකතොපි පුග්ගලෙන. හවිතබ්බතෙති පදෙ කත්තා. තතො
 ති අනන්තරං. දුක්ඛාපග්ගාකාර පවත්තිවසෙන සතෙතසු
 පටිපත්තිවිධිතෙති සම්බන්ධා. අප්පමෙඤ්ඤා. තෙසං සත්
 තානං අසත්ති චතුත්තා බ්‍රහ්මවිහාරානං. එතාති චතසොබ්‍ර
 හ්මවිහාර. එතාසත්ති චතුත්තං බ්‍රහ්මවිහාරානං. එකසත්ත
 ස්සාපිව පමාණං අත්තග්ගෙහවාති සම්බන්ධා. අප්පමෙඤ්ඤා
 වරතායාති පදං එතලක්ඛණාසුච්චාති පදෙ තතිං විසෙසනං.
 එතාසුති අප්පමෙඤ්ඤා අසත්ති සුරිපානං තිස්සත්තං අප්පමෙඤ්
 ඤානං. නිස්සරත්ති නිත්ගච්ඡිත්ති එතාති “නිස්සරණං.” නි
 ස්සරණං භාවො “නිස්සරණතතං.”

බ්‍රහ්මවිහාර කථා නිසිතා.

රුගොවර්තං එතෙසනති “රුගවර්තා.” රුගවර්තා වි තෙස
 නාමාති “රුගවර්තසනතා.” එකතනතිතනති එකතනතඅසු
 රුපං. තත්ථාති කතමෙ ධම්මොති ආදි දිවනෙ විතිව්ඡයො වෙදි
 තබ්බො. උඩං පෙට්ටං ආදියු වචනෙසු විතිව්ඡයො වෙදිත
 බෙබ්බො. වාසුතා සමුත්තනාසුතා සසත්තාම ජිවිතපරිභාදනා ජි
 විතස්ස පරික්ඛායා උඩං සථාකාමං සමුත්තනෙනාති යොජනා.
 භසමං කතරතති අතතතාති “භසත්තා.” භස හසමං කරණෙ.
 “භද්‍රාදයො”ති සුභෙසන ත. උඩං උම්මානං උඩුමානං. උඩුමා
 තමෙවාති දිවනෙත සසසෙසකොති සුභෙති. කුච්ඡිතත්ති දිව
 නෙත කුච්ඡිතසෙසකොති සුභෙති. සෙහුසෙසන වාති සෙහු
 සෙසන නිලසානෙ නිලසෙසසෙස නිලසාපකස්සඉච. එතනති
 විනිලතත්ති දිවනං. එතනති විසුඛිකත්ති දිවනං. එතත්
 ති විච්ඡිද්දකත්ති දිවනං. එතනති වික්ඛාදිකත්ති දිවනං.
 අසෙසන භත්තත්ති අසෙසසෙසමංසානෙ භත්තං අසී. එතං විසුඛි
 තතාති දිවනං. කාකපදකාරතාති කාකපද සද්ධෙත.
 නිවිතනාසුති පදං පතිලසාති පදෙ නිවිත්තං. තත්ථාති උඩුමා
 තකසසුනති ආදිදිවනෙ විතිව්ඡයො. එතාති අසුභාධිකාරෙ. ත
 තති භාවතාමිධානං. ඉධාති අසුතෙ. ඉධාති පදං භොත්තිති

පඤ්ඤා ආධාරෙන. චතුස්සංකාරවසෙන එකංඋපෙක්ඛා බ්‍රහ්ම විහාරෙවය. පඨමජ්ඣාන වසෙනාති පදං එකකාති පඤ්ඤා නති යාවසෙසනං.

ඉති එවං සුභාසුභො දසසත්තලොචනෙන පුත්තිකිත්ති දසබලො හගවා එකෙකජ්ඣානාගෙතුති යාතිදසඅසුභාති අවොච. එවං පාලිතයෙනෙව නාවසබ්බාති තාති අසුභාති ජාතිනා නෙ යෙව අසුභෙසු හිගෙසා අයං පකිණ්ණකකථාව පණ්ඨිතෙන විශේෂෙ යනාති සම්බන්ධො. දසසත්තලොචනෙනාති පදං පුත්තිකිත්ති ඉති ප ඤ්ඤා නති යා කතා. පුත්තිකිත්ති යෙස සො පුත්තිකිත්ති. එතෙසු හි ති ආදිවිජාරො. හි සම්මං එතෙසු අසුභෙසු යෙස කත්ථවි අසුභෙ. සොති අසුභප්පතෙදො. සරීරපෙවසෙනව වුතොනා ඉති වෙදිතබ්බො. විනිලනාදිනත්ති නිඛාරණෙ ජලී. අක්කුත රසභාවප්පත්තොසා සියා ඉති එවං යාදිසං ජලසරීරං ලද්ධංසකතා ගොති නාදිසෙ ජලසරීරෙ නිමිත්තං ගගෙනබ්බමෙවොති යොජ් නා. එත්ථාති උද්ධුමානකාදිසු. සරීර සණ්ඨාතස්ස විපතනියාප කාසනාතො පාකටකරණෙනො. සරීරසණ්ඨාතෙ රගො “සරීර සණ්ඨාතරගො.” සරීරසණ්ඨාත රගො අස්ස අනිති “සරීරස ණ්ඨාතරගි.” මමතතරගිතොති මම අත්තා “මමතතා.” ම මත්තා ඉති රගො “මමත්තරගො.” මමත්තරගො අස්ස අ නිති “මමත්තරගි.” එතස්මිං අසුභෙ එකගගතං සුභා යස් මා නිසිතිති යොජනා. එත්ථාති අසුභෙ. සුභඵලඛිකසස ගු ඵලසිමිතිවිධ පිති සොමනස්සං උපප්පතිති සම්බන්ධො. එත නති අසුභං. එතස්සාති අසුභස්ස. තදෙනං අසුභං ඉමිනා ලක් ඛණෙන ඉමිනා අසුභස්සාලෙන තකෙවලං මතසරීරෙ උපභා ති. දතතඤ්ඤා දසසාවිනොපන සිහලදිපෙ වෙතිගපබ්බතවාසි මහා නිස්සංචාරස්සවිධ තදෙනං අසුභං ඉමිනා ලක්ඛණෙන ජිවමානක සරීරෙපි උපභාතිති සම්බන්ධො. යථෙවහිති හි සම් මං යථෙව මතසරීරඅසුභං එත්ථාති ජිවමානකසරීරෙ.

අසුභකථා නිශ්ඤා

ඉධාති අනිඛමම. පටික්කුලපෙවසෙනාති පටික් කුලත්ති මතසිකාරෙන පටිත්තජ්ඣානවසෙන. නවා ව තෙ සිව්විකාවාති “නවසිව්විකා.” එකාගමනං විකමනංවාති ආදි

නා හවසිවිනා. නවසිවිනිප්පකාරනි කොතනි “නවසිවිනි කාවණ්ණප්කොතනි.” අප්වා, නවසිවිනිකාසු වණ්ණවසෙන පවත්තං කොතං “නවසිවිනිකාවණ්ණප්කොතං.”

රූපාවචරකථා නිසිතා.

තත්ථාහි කතමෙධම්මා කුසලාහි ආදිමිතිවචනෙ, විග්ගහාද යො සඛා විස්සුනා දඬුවිබා. තදුරම්මණාතත්ති තස්ස කො තාසං ආරම්මණාතං. තසොහි රූපාවචරකොතාසං. ඉධානි රූ පසඤ්ඤාතනි වචනෙ. එතත්ති රූපසඤ්ඤාතිවචනං. අස්සා හි කොතාසං. තදුරම්මණසොති තසං කොතාසං ආරම්මණස්ස. එතත්ති රූපසඤ්ඤාතත්ති වචනං. අනුනිකතත්තා රූපසඤ්ඤා යස්ස සො “අනුනිකතත්තරූපසඤ්ඤා.” එතත්ති ආකා සානමායතනං. තත්ථාහි ආරම්මණෙසු නිධාරණං. අවතො වුගෙහානි සම්බන්ධො. න එකස්මිංගෙව ආරම්මණෙ පත්තඛිබා නි පථමප්කොතාදිනිවිධ. සඤ්ඤාසිසෙන වුත්තංතොදිකා අයං අත්ථවණ්ණනා කතා ආචරිගෙහි ඉති පණ්ණිනොතො වෙදිත ඛිබා, කාම චෙනානි කාම ච එතා පටිසසඤ්ඤා. අපි ස දෙදු සමභාවනෙ පගෙව අරූප සමාපනතාසොති අධිප්පාදො. තස්මිං සමගෙහි පඨමප්කොතාදිතං සමාපජ්ජනකාලෙ. එ වතනි පටිසසඤ්ඤාතං අභාවෙ. අස්සඤ්ඤාහි කොතො මග්ගෙව. චතුත්ථප්කොතො වචනං විය. එතාසත්ති පටිසසඤ්ඤාතං. ඉ තොති ආකාසානමායතනතො. ඉධවාහි ආකාසානමායතනෙ. ආතජ්ජනානි අවලතා. අසොසාසිති ඉතිසදෙදු වුතතානි පදෙ ආකාරෙ. යස්මාහිති හි සමිං එතා සඤ්ඤා හගවතා විහරි තො වුත්තා. යස්මාවෙනාහි එතා සඤ්ඤා යස්මා තොනත්තා. චෙනි සම්පට්ඨජන සත්තිරණා. තානි සඤ්ඤා. එතථානි ආ කාසානමායතනෙ. වුගෙතොති පදෙ ආධාරෙ. තාසත්ති ස ඤ්ඤාතං. අභාවොගෙවානි පදෙ සම්බන්ධො. තව නිරිගාස ඤ්ඤාහි මහානුගා අභිමනොමාරවජ්ජනං එකං. දසඅකුසල ස ඤ්ඤානි චෙ දෙස වජ්ජිතා. තනුපිති නිබ්බන්ත හවෙ. එත් ථාහි රූපසඤ්ඤාතං සමනිකකමානි ආදි පදෙසු. සවෙහිති ආ දි විත්ථාගෙ. තෙති අපණ්ණිතා. තංගිති හි සවිටං තං වණ්ණ ණං සුභා නෙසං අපණ්ණිතාතං එවං පරිචිතකෙකා හවිස්සති.

තත්ති සමාපතනං. අපස්සානි තථා අස්සා සමාපතනියා. තෙ සත්ති අපඤ්චිතානං. පලොගතත්ථත්ති පදෙ කම්මං.

රෙගස්ස විසකරත්තා විසම කණ්ටකවාති “විසකණ්ටකං.” විසකණ්ටකස්ස විකප්පිකො වාණිජො “විසකණ්ටකවාණිජො.” ගුලොව ඵාණිතව ඛණ්ඩාව සකකරෙව ගුලං—පෙ—සක්කර. තෙ ආදී ගෙසං උච්ඡ්විකාරදිනං තෙ ගුලං—පෙ—සක්කරදගො. ගව්නි සදදං පවත්තනිති “ගුලො.” පක්කර සො. ගු සද්දෙ. “ගුතො ලඛ්ඨපා” නි සුතෙනා ලඛ්ඨ. ගු ලුති රක්ඛනිතිවා “ගුලො.” ගුල රක්ඛායං. අක්කරත්ථ පත ගු ලො ගුඛොතිපි අත්ථි. ඵාණිතං ගුලතො නිව්ථං. ඛණ්ඩා ඵාණිතතොපි ථංඛා, රෙගං සරති හිංසනිති සක්කරෙ. සර හිංසායං. යද්දිතා කරපච්චගො. සකකරෙතිපි අත්ථි. සරති ගව්නි විකාරත්ති “සක්කර.” “පුසරඛර” නි මොග්ගල්ලාන සුත්තෙත ඛර පච්චගො. තත්ති විසං. එත්ථානි විසකණ්ටකො. තං දිස්වාති ගාමිකා තං ආකාරං දිස්වා. තෙති ගාමිකො. තත්ථානි තස්මිං වචනෙ. උපමා සංසඤ්ඤානං වෙදිතඛිං. ආකාසා—පෙ—ගතත්ති එත්ථ විනිවිජගො වෙදිතඛෙවා. අධ්වනානෙත්තානි සම්පසුත්තධම්මස්ස අස්ස ක්කානස්ස පතිඨාන සහාවත. කප්පිණං උග්ගාථිග්ගි අමතස්සකාර වසෙන උධරගති එත්ථානි “කප්පිණ්ණග්ගාලො.” කප්පිණ්ණග්ගාලො එව “කප්පිණ්ණග්ගාථිමං.” “අණ්ඩාදි” නි මොග්ගල්ලාන සුත්තෙත සකතෙ ඉමො. කප්පිණ්ණග්ගාථිමං ආකාසං “කප්පිණ්ණග්ගාථිමාකායං.” නානුව අභිධම්මදෙයනාය සද්ධා කාතඛිං කස්ස න කතානි ආග යථාපනානි ආදිං. අනතෙනගිති හි සච්චං අනතෙන ගතිතෙ. එවත්ති එකස්ස ගහණේ. එවංගිති හි සච්චං එවං ආකාසානුමායනත සක්ක සහගතනි වචනෙ. උග්ගංපිති අනතතං පරිත්තතති උග්ගං.

රූපා—පෙ—දුක්ඛතායානි රූපාවචර චතුස්ථජ්ඣානෙන නිකත්ති—ර්ගාද්ගස්ස පරික්ඛයස්ස දුක්ඛතාය. එත්ථානි ආකාසානුමායනතෙ. ඉධාපිති ආකාසනුමායනතෙ. යථා ව එත්ථ ආකාසනුමායනතො පච්චිසති එකෙකා ගොත්ති එවං ඉතො ආකාසානුමායනතො පරෙසු වික්කුණ්ණමායනතාදියු චතුස්ථජ්ඣානවසෙන පච්චිසති එකෙකා ගොත්ති. තෙසුති වික්කුණ්ණමායනතාදියු. අයංගෙත්ථානි හි සච්චං අයං වික්කුණ්ණ

ණවනහි සඳෙදි එතර විඤ්ඤාණවෙ රුළුහිසදෙදි වාචකභාවෙ
න පාකවසදෙදි. ඉබ්බාති විඤ්ඤාණවා යතනෙ පුක්ඛාපට්ඨපද
වෙදිතබ්බාති යොජනා. නාස්සාති න අස්ස ආකාසානුවායත
න විඤ්ඤාණස්ස. ඉබ්බාති ආතිවඤ්ඤායතනො. සභාවතොති
විජ්ජමානතො. තංඤ්ඤානං. යථාති යෙන පකාරෙන පට්ඨ
නත්තං පුත්තලස්ස. තත්ති පකාරං. තත්ථාති තඤ්ඤාදාති
ආදි පදෙ නිබාරණං. යත්තිනාම සමාපතති තත්ථිභාවම්පි
පෙ ධස්සති අයං සමාපතති වත එකංසෙත සත්තාති යො
ජනා. අපි සදෙදි සම්භාවතො. නත්ති සමාපතති. ගො
ති ඉති පුළුභ්බා. සොභිති ආදි විත්ථාගේ. සො පුත්තලො.
තං ඤ්ඤානං. අරබ්බස්සාති අරබ්බො සම්චතො අස්ස පුත්තලස්ස
ආභොගො නාහොති. වුත්තමත්ථං ලොකුපමාය සාධෙනො
ආග යථාති ආදි. මහව්වාති මහතා. තතියසේ පඨමා. එ
කෙන වසෙන. දන්තවුණ්ණාදිති හතීආදිතං දන්තානං වුණ්
ණාදිති. අරෙති පසංසායං නිපාතො. සාද්ධිති අත්ථා. තවස්
සාති අස්ස රඤ්ඤෙ එවං විතක්කනං නව ගොති. එසොති
ගොති. යාය සංඛාරවසෙස සඤ්ඤාය පුත්තලො නොව පෙ
නාම ගොති සො පුග්ගලො. තං සමාපතති පෙ
අප්පනාපතති. තං සඤ්ඤා පාපුණාතිති යොජනා. යං තත්ති
ඤ්ඤානං. තං ඤ්ඤානං. තෙසුති සමාපතනාදි පුත්තලානං විත්
තවෙනසිකෙසු නිබාරණං. ඉබ්බාති වතුත්ථරුපාධිකාර. එත්
ථාති තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනත්ති විවතො. යාය මේත්ථා
ති එත්ථ වතුත්ථරුපෙ යා අයං සඤ්ඤා. සෙසධම්මානත්ති එ
ස්සාදි සෙසධම්මානං නිස්සයාදි පච්චයෙන අධිභානසෙන.
එත්ථාති වතුත්ථරුපෙ.

අරබ්බාති සම්චතො. තං සාමණේරං. තතොති අනත්තරං.
තත්ථාති තස්මිං විවතො උපමාසංසඤ්ඤානං දඤ්ඤං. අනෙතොවු
ත්ථානායාති තෙලස්ස පතෙන අනෙතොවුත්ථානාය. අකප්පියසේ
නාති අනතුරුපභාවෙන තෙලං තතීති විවනංගොති. අතීති
විවනංගොති. කිංපන එත්ථ වතුත්ථරුපෙ සඤ්ඤානිවිචං ස
ඤ්ඤාය කිවිචං ඉති පුළුභ්බා. දහන කිවිචම්චිති ආදි දළහිකර
ණං. එසාති සඤ්ඤා. නිබ්බිද ජනානං කාතුං න සකෙකාතිති
වුත්තමත්ථං දළහංකරෙනො ආග අඤ්ඤාසුපිති ආදි. සො
පිති සාරපුතො. කිරිමෙති කිරි ඉමෙ ධම්මා. සමෙභාත්තිති

පවත්නානි. පනිවෙඩනනිනි නිරුජ්ඣනනි. අසදිසරුපො නා
 ඉථා වතුබ්බිධං යං අරුපං ආග ඉති එවං තං අරුපං ඥානා තස්
 මිං අරුපෙ පනිණ්ණක කථා පණ්ණිතොන විඤ්ඤායානි සඬ්ඛ
 ඥො. අරුප සමාපතනියොගීනි ආදී විත්ථාගේ. හි සච්චං ව
 තඤ්ඤාපි ඉමා අරුපසමාපත්තියො ආරම්මණානික්කමනො භව
 න්ති විභාවිතො එතාසං අරුපසමාපතනිතං අංගානික්කමං න
 ඉවජන්ති. එතාසුනිති ආදී විජාගේ. හි සච්චං එතාසු අරුපස
 මාපත්තිසු. රුපං එව නිමිත්තං “රුපනිමිත්තං.” නාහිති ආදී
 දළුතිකරණං. එවත්ති ඥානංගවගේ. සතෙතපිති පදං ගො
 ත්තිති පඤ ලක්ඛණත්‍රයා. ඉධානි අරුපසමාපත්තිසු පච්ඡිමා
 පච්ඡිමා අරුපසමාපත්තිසු පණ්ණිතතරගොනනි. පාසාදතලසා
 විකානි පාසාදතල සාටිකාසංඛාතා උපමා, තත්ථ අරුපසමාපත්
 තිසු පණ්ණිතොන විඤ්ඤායා. යථාහිති ආදී විත්ථාගේ. ත
 ත්ථානි පාසාදෙ. ඉධිධානි පදං කත්තිත ඉති පඤ කත්තා.
 තත්ථානි තාසු සාටිකාසු නාහිති පඤ අභෙදන ආධාගේ. අසු
 මිමහි දෙසෙ මණ්ඩපෙ එකො පූර්ණො ලග්ගො පගේ පූර්ණො
 තං මණ්ඩපලග්ගං පූර්ණං නිසිද්ධතො. අඤ්ඤා තං පූර්ණං අනි
 ස්සාය බහිද්ධිතො අපගේ තං බහිද්ධිතං පූර්ණං නිසිද්ධායව ධීතො.
 වතුහි එතෙහි පූර්ණෙහි යථාක්කමං සමානතාය සමානතාවෙන
 වතඤ්ඤා එතාපි අරුපසමාපත්තියො විභාවිතා ඤාතබ්බා. ත
 ත්‍රානි ගාථායං. අථානි පච්ඡි. තත්ථානි වචනෙ උ
 පමා සංසඤ්ඤා. මණ්ඩපලග්ගං පූර්ණං අනිස්සාය බහිද්ධිතො.
 තදභාවාරම්මණත්ති තස්ස ආකාසානායතනස්ස අභාසො ආ
 රම්මණං අස්සානි “තදභාවාරම්මණං.” ජනො වුත්තිගෙතු
 ජිවිතවුත්ති කාරණා. දිසිදෙසමිපි රජානං නිසිද්ධාය වත්තනි
 ති. යථා වුත්තං. යථා එවං පවත්තමානව ඉදං නොවසඤ්ඤ
 නාසඤ්ඤායතනං. අඤ්ඤාතාවෙන අඤ්ඤාස්ස ආරම්මණස්ස අ
 භාවෙන දිසිදෙසමිපි තං ආතිවඤ්ඤායතනං ආරම්මණං කුරේ
 තෙවානි සොජනා. දිසිනිසෙසණිං ආරුලෙභාජනො නිසෙස
 ණිබාහුකං මලුබ්බනි යථා පබ්බතග්ගව ආරුලෙභාජනො පබ්බ
 තමත්ථකං මලුබ්බනි යථා. වා අපගේ නාගො, ගිරිආරුලෙභා
 ජනො අත්තනොගෙව ජණ්ණකං මලුබ්බනි යථා තථෙව. එ
 වං කුරුමානව ඉදං නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං එතං ඥානං

ආතිවක්ෂ්ණයන්හි මලධනික්සාය ප ච තත ති ති යො ජ නා.
ආරූපකුසලකථා නිසිතා.

තත්ථාහි හිතත්ති ආදි පදෙසු. යස්සාති කුසලස්ස. කප්ඵ වි
හස්සාති කස්මිංඝාතෙනි ඉමෙ මහානායා භගවතා විහත්තා ඉති
පුච්ඡා. තතොපිති තිති කොඨාසෙහි. ඉමෙහි පභාවිතත්තා
ති ඉමෙහි අභාරස්ස කම්මවාරෙහි ජාතිතත්තා වෙදිතබ්බානිති ප
දෙ භෙතු. ඉමෙසත්ති කම්මවාරතං. වසෙනාති පදං වෙදි
තබ්බානිති පදෙ තතියා විසෙසනං. භාරවාපගොත්තමාදයො
ගොතතා ව කඨිකලාපාදයො වරණාව ගොත්තවරණානි. එ
ත්ථාහි තෙභුමික කුසලෙසු. තත්ථාහි සහජානාධිපතියු නිඛාර
ණං. විත්තස්ස අධිපතෙය්සාභාවො “විත්තාධිපතෙය්සාභාවො.”
තතොති පූර්මවිත්තාධි පතියො ආගව්ජති එතෙන පූර්මවිත්තා
ධිපතියාති ආගමනං. විත්තානිව නවකානිව වාරනිව “විත්
තනවකවාරං.” තෙසං හෙදෙ විත්තං පෙං හෙදෙ.

තෙභුමික කුසලං නිසිතං.

තත්ථාහි කතමෙ ධම්මාති ආදි වචනෙ විනිවිජයො වෙදිතබ්බ
බො. නිශ්ශානිවා එතෙනාතිවා. අපරොනායො එතෙනාජ්ඣා
තෙන පුත්භලො නිශ්ශාති ඉති තස්මා තං ඤානං නිශ්ශානිකං.
තං සමංගිති තෙන ඤාතෙන සමංගි. ඉදංපතාති ලොකුත්ත
රකුසලං. ගච්ඡතිති පදෙ කත්තා. තෙනාති පූර්වෙත විත්ත
නති පදෙ කත්තා. පච්චයවෙකල්ලකරණෙනාති පච්චයානං
අපරිපුණ්ණතාව කරණෙන. දිඪියාව දිඪියාගතං ඉව එතෙසං
සක්කායදිඪිආදිතං ගතං ගමනං. කාති පත තාති දිඪිසදිසග
මනාති ඉති පුච්ඡා. තානිහිති හි සච්චං තාති සක්කායදිඪි ආ
දිති. ඉධාති භූමිභියා පදෙ. තත්ති සාමඤ්ඤඵලං. තෙ ධම්මා
තෙ සම්පසුත්තධම්මා එත්ථ සාමඤ්ඤඵලෙ භවත්ති ඉති භූමි.
සයම්පි සාමඤ්ඤඵලං භවති. ලොකියජ්ඣානංපි පටිපදං වි
තා න ඉප්ඤ්ඤාති එවං සතෙතපි සුඛික නායො වුත්තො කස්මා ඉ
ධ සුඛික නායං පභාය මිස්සකතායා වුත්තාති ආහ නිවාපිති ආදි.
ලොකියජ්ඣානංපිති අපිසදෙදු ලොකුත්තරං ඤානං අපෙක්ඛ
ති. එවනති අභිප්ඤ්ඤාතො. ඉධ ලොකුත්තරෙ. තස්සාති දුක්ඛාප

විපදත්ති ආදී වචනෙ විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. වික්ඛම්භිනා කිලෙසා ගෙන සො “වික්ඛම්භිනකිලෙසො.” විපස්සනාපර්වා සං වසනෙනාති විපස්සනං කරෙනෙනාති අඛිප්පායො. නාමං ආවර්ගෙහිකතං යස්ස වාරස්ස සො “නාමකතො.” අර්වා, යො කොච්චාග්‍රො. දුක්ඛාපට්ඨදා දක්ඛාග්‍රොභිකතො ආවර්ගෙහික තො. කතරංපන වාරං ආවර්ගො ග්‍රොවෙසුං ඉති සුචිතො. යත් ථාති යස්මිං වාරෙ පාපෙතිති පදෙ ආධාග්‍රො. සමුදාවර්තනාති පවත්තිතො. එත්තකෙනාපි චුත්තවචනෙනා නං නාමං න පා කවං හොති. එත්ථාති දුක්ඛාපට්ඨදත්ති ආදී වචනෙ. යො හිති ආදී විත්ථාග්‍රො. තත්ථාති එසොති ආදී පදෙසු. නිඛාරණං, අස්සාති අනඤ්ඤානඤ්ඤස්සාමිතිසුයස්ස. සුගෙන සුතති යා ආ ජිවස්ස පවත්තිරසො කිම්බං අස්සාති “සුගාජිවස්සතතිරසො.” එත්ථාති සම්මාවාවාදිසු. ඉමෙසත්ති සම්මාවාවාදිතං අභාවෙ හෙතුං සුපෙනෙනා ආග ඉමෙහිති ආදී. නාපෙත්ථාති තාපි කරුණා මුදුනා එත්ථ යෙ වා පන කෙසු නගගිතො. මගගග්‍රො පෙ—එත්ථ විනිවිජයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.

තත්ථාති පිතිසමෙබ්බාද්ධංගොති වචනෙ. යාග ඛම්මසාමග් හිතා අරිය—පෙ—කතො කරුණහෙතු කාමසුඛව අත්තනි ලමථොව “කාමසුඛත්තනිලමථො.” කාමසුඛත්තනිලමථොනං අ නුයොගො “කාමසුඛත්තනිලමථොනුයොගො.” උචේද්දෙව ස ස්සතොව “උචේද්දස්සස්සතො.” උචේද්ද සස්සතො ඉති අහිති වෙසො “උචේද්දස්සස්සතොහිතිවෙසො.” ලිතව උඛම්බව පති භාතව ආසුගනව කාමසුඛත්තනිලමථොනුයොගොව උචේද්දස් ස්සතොහිතිවෙසොව “ලිතඛම්බව—පෙ—වෙසො.” තෙ ආද යො ගෙසං තෙ “ලිතඛම්බව—පෙ—වෙසාදගො.” යො පෙසොති යොපි එසො අරියස්සාවෙකොති සම්බකො. ඉධාපිති පඨම මග්ගාබ්බාග්‍රො. චුත්තත්ති පදෙ ආධාග්‍රො. තත්ථාති අ දිකානත්ති ආදිසු. ඉතොති පඨමමග්ගතො. ඉමිනා පදෙනා ති අසච්ඡිකතානත්ති පදෙන. සච්ඡිකරියායාති යොජනා. සෙසෙහිපිති අඤ්ඤානානත්ති ආදිති. නිශ්ඡණං දෙසානත්ති රු ග දෙස මොගානං. නිඛාරණෙ ජඪි. විනා තෙහිති තෙහි වචි දුච්චර්තෙහි විනා. අයං යස්මා වාදා. එවමෙත්ථාති වෙලායති ති ආදිනා එත්ථ වෙලානතික්කමොති වචනෙ. පදවයවසෙ නාති වෙලා අනතික්කමොති පදවයවසෙන. අපි සදෙද සුඛි බෙ චුත්තං එකපදහුතං වෙලානතික්කමොති පදං අපෙක්ඛති.

නමුත් සේනා නැතහොත් වෙනම. පදවිජේදන්ති ගෙවුම්පේද. එවන් නිකර්තාදක්ෂයෝ. නමුත් සන්නිවේදනාත්මක කරුණ අතිශයින්ම අත්‍යවශ්‍යය. ආර්ථික ගෙවුම් ගණන සොයා “ආර්ථික ගෙවුමකො.” තත්ත්වය ආර්ථික ගෙවුමක අනුප්‍රාප්තික ගෙවුමක අනුප්‍රාප්තිකය. නිකර්ත. ගණනෙහි පද. සුරතලත්ති ආදිපදක්ෂ විශේෂය. ගණනාත්මක පද. ගණනෙහි ආදි පදෙහි ක්‍රියාත්මකය. තෙසං වතුප්‍රතිපත්තිය. පරිපාලන. ආර්ථික ඉතිහාස මහාසිවිචාරයෙහි ගොථය. සම්මානවලාදිති විකිණියා. තෙසන්ති අක්ෂරයක අක්ෂරයකින් සිදුයා. පදනම. නමුත් සුක්ෂ්මතාවය. නිකර්ත. ආගමික මග්ගය එකම වූයා නමුත් විපක්ෂයාගේ ආගමන. සංග්‍රහයෙන් ගෙන “සංග්‍රහය.” කප්පත්ති ආදි විකර්තය. මග්ගවූයාගේ මග්ගය පවත්නා. බහිෂ්ඨාති මග්ගයෙන් විකර්තය වෙව් අප්‍රකාශවත්වූයා වූයාගේ වූයා. මග්ගය. උපද්‍රව්‍ය ගතිවූයාගේ. සු, විකාරගමය. වූයා. ගමිතිහි “වූයාගේ.” මග්ගයක සිටි විකර්ත අක්ෂරය. වූයාගේ විකර්ත විකර්තය “වූයාගේ විකර්තය.” අනුලෝමයෙන් සිදුකර ගෙන “අගමනිය.” අගමනිය එව් උපද්‍රව “අගමනිය උපද්‍රවය.” තත්ත්වය ආගමනිය උපද්‍රවය. නිකර්ත. ඉතිහාස අතිශයින්ම. සුරත්ති පදනම. අගමනිය මග්ගය එකම “අගමනිය.” විකර්තය එව් අගමනිය “විකර්තය.” අගමනිය එව් අගමනිය “මග්ගය.” තත්ත්වය තත්ත්වය අගමනිය. නිකර්ත. පරිපාලන තත්ත්වය. තත්ත්වය මග්ගය. තෙසන්ති නිසමග්ගය. ඉතිහාස අතිශයින්ම. අගමනියෙන් අගමනියෙන් අගමනියෙන් නිකර්තය නිකර්තය ක්ෂමා අගමනිය නමුත් අගමනිය විකර්තයෙන් ආදි. නිකර්ත නිකර්ත අතිශයින්ම විකර්තය නිකර්තය අගමනිය මග්ගයෙන් ආදි. රුහුණෙන් පද. කප්පත්ති පදෙහි පදය. රුහුණ අතිශයින්ම අතිශයින්ම පදය. හාලෙහි විකර්තය මානවය. උපද්‍රවය නමුත් මානවය නමුත් මානවය උපද්‍රවය නිකර්තය උපද්‍රවය වර්තයේ උපද්‍රවය නිකර්තය ඉතිහාස අතිශයින්ම අතිශයින්ම පදය හාලෙහි විකර්තය කප්පත්ති සුරතලත්ති පදය. ක්ෂමා

සා විපක්ෂයා අනිමිත්තානාමාති ආග විපක්ෂනාහිති ආදී. නි විවිකිමිතතනති නිවිවසංඛාරො.

උග්‍යානෙතීති සංඛාර නිවිවා ධූවාති ආදීනං අගගණනාලෙ න උග්‍යාලෙති. යදි සා අනිමිත්තානාම කස්මා න මග්ගස්ස නාමං දෙතීති ආග සාති ආදී. නිමිත්තධම්මෙසු වරහිති පරිග්ගසෙසු බැකියු වරහි පවත්නති ඉති තස්මා සනිමිත්තාව නිමිත්තසහිතාඵල ගොති. අභිකථා මත්තකං ඵකස්සාවර්ගස්ස ම නි විනිවර්ගං දසෙන්නො ආග අපරෙතගොති ආදී. අධිමත් තත්ති අධිකං. තත්ති සධිජ්ජියං. ඵකධ්‍යාපිති අපි සදෙද්‍ය සම්භාවතෙ. මිසුති සුඤ්ඤත අප්පණිහිත විමොක්ඛස්ස. තෙසුති සුඤ්ඤත අප්පණිහිත විමොක්ඛස්ස. තානිති පඤ්ඤාදිය සමාධිජ්ජියාති. සධිජ්ජියස්ස මග්ගස්ස නාමලභමානවභාවං පාළියං වුත්තවවනොන දළහං කරෙන්නො ආග මග්ගාරම්මණතනිකෙපිති ආදී. අපි සදෙද්‍ය කුසලතනිකං අපෙක්ඛති. තෙසං ධම්මානන්ති ජ්ඤාතිත්තානං. මග්ගොඵල අධිපති ඉති භාවො නාමං “මග්ගාධිපතිභාවො.” ඵත්ථාති ලොකුත්තරජ්ඣානො. තෙ ආවර්ගා. තත්ථාති සුඤ්ඤතාදි මග්ගසු. අප්පණිහිතො පණිවිස්ස පටිපන්නො. තහිතිආදී දළහිකරණං. සො අනිමිත්ත මග්ගො. සංඛාරෙඵල නිමිත්තං ආරම්මණං ඵතිස්සාති “සංඛාර නිමිත්තාරම්මණො.” අනිවානුපස්සනා පන නිං නිමිත්තාති ආග අනිවිවාති ආදී. අස්ස අනිමිත්තමග්ගස්ස අනුලොම භාවෙ. ඵලං අනිවිවතො වුත්තත්තස්ස මග්ගො අනිමිත්තොගොතිති ආගර්කා අභිකථාවර්ගෙහි ඵසො අනිමිත්ත මග්ගො දිපිතො. යස්මිංහිති ආදී විත්ථාතෙ. ඵත්තති තිණිලක්ඛණාති ආගවිජ්ජනිති වචනං. ආදිතොහිති ආදී දළහිකරණං. යස්සස්සවි අනිවාදිකෙ. අනිවිවාදිස්සති ආදී විත්ථාතෙ. තත්ථාති අනිමිත්තමග්ගාදියු නිඛාරණං. නිං ආරම්මණාති ධූවිජා. කං ආරම්මණං ඵතිස්සාති “නිංආරම්මණො.” ලක්ඛණාරම්මණො ඉති විස්සජ්ජනපණ්ණත්ති නිකත්ති පඤ්ඤත්තියු අනෙතාගධං. තථාති වෙපි තගෙ. ආගර්ති ආකාශිති. කස්මා භගවා ඵලං ආගර්ති ඉති ධූවිජා. සෙසෙසුති සුධික සුඤ්ඤතාදියු. අර්කිත්තව බහිඛාව රුපාරුපෙසුව පමසු බැකියුව අහිනිවිසිතා ධුග්ගලො වුත්තාති සත්තභිඛාපර්ණාමං සත්තඅභිදි අධ්‍යානං පර්ණාමො නිමිත්තපටිපද්‍යව අධිපතිවාති සම්බැකො.

ගාථාය අඤ්ඤා විඤ්ඤානා ආභ ලොකුකරමගෙගහිති ආදී. ලොකුකරමගෙගහි පදං වුච්ඡානිති පදෙ විසංචරෙත ආධාතෙ. අප්ඤ්ඤානං අත්තතො ඛණ්ඩසු අභිනිවිසිත්වා ආරම්භණකරණ විසෙත පවිසිත්වා අප්ඤ්ඤානං අත්තතො ඛණ්ඩ විපස්සනාය ම ගෙගහංඤං සංචරා විසෙත වුච්ඡානි. තත්ථාති අප්ඤ්ඤානං අභිනිවිසිත්වාති ආදී පදෙසු නිඛාරණං. අප්ඤ්ඤානං පදෙසු වුච්ඡානිති ආදීසු විනිවිජ්ජො නාචපඨමං වෙදිතඤ්ඤාති යොජනා. ඛණ්ඩාපි ඛණ්ඩ දඬුවමෙව පුත්තලෙන ඤාණවක්ඛනා පස්සිතඛණ්ඩෙව. තස්සෙවත්ති තස්ස පුත්තලස්ස ඵලං. අසංඝාති පුත්තලස්ස. ධිබ්බිති ජ්ඣවිජ්ජනං. ධිබ්බිති ජ්ඣවිජ්ජනං වාටකො නිපාතො. හොජනපාති * දසකප්පංභිති ආදී නිවරණං. සත්තඤ්ඤා පරිණාමත්ති එතථ චිත්තෙ වෙදිතඤ්ඤාති පදෙ ආධාතෙ. භිසදෙද්ද දළතිකරණං. තෙසංචිති ථෙරිතං. පිසදෙද්ද අත්තතොවාදං අපෙක්ඛති. තත්තාති ලොකුකරම අඤ්ඤානං. සුඛාලුඛා අසිනිඛා විපස්සකා විපස්සනා අස්සාති “සුඛවිපස්සනො.” සත්තඤ්ඤාති සුත්තවිපස්සකස්ස උප්පත්තා මන්තාදීසු. විපස්සනාපන කමිසනාති ආභ තෙසංචිතිති ආදී. හිසච්චං තෙසංචිති මන්තානං. භූමිපණ්ණාසිය ගොධාචණ්ණස්ස අත්තතො සද්ධිසංඝාටං කතෙති. කොයමකොති පාදකඤ්ඤාන සම්මද්ධිතප්ඤ්ඤාතෙහි විතා අප්ඤ්ඤාසය මගෙගහෙව තංතං ඤානසද්ධිය සංචාරසය අධිකරණංවාතො සො අයං අත්තො මප්ඤ්ඤානායෙ සලායනාවගෙග නාඤ්ඤාපාද සුඤ්ඤාන දීපෙතඤ්ඤා පණ්ණිතො. තාසුහිති හිසච්චං තාසු හිසඤ්ඤානිසු. එතථාපිවාති තනිතෙත්ථවාදෙ. තත්ථාති චාදෙසු නිඛාරණං. තත්ථාති සස්මිංසානො. තත්ති පාදකඤ්ඤානං. තත්ථාපිති අරුපභාවෙ. තාතිති උපරි තිණි මන්තඵලාති. තමබොති තිකකල්පකප්ඤ්ඤානං. ඵලං තථාපිති ඵලං ලොකුකරම තරහාවෙපි. ත ආවුණො ඵලං වචනං හොති. සස්ස තත්ති සස්ස පුත්තලස්ස තං පාදකප්ඤ්ඤානං. නිබ්බන්ධ පුත්තලස්ස ව ඛණ්ඩ ලෙසන කාලොච්ඡාධි ධනවිච්ඡිකා වෙසනාකාලොච්ඡාධි. සොතිපිටක වුලාභයභෙරෙ ආවුණො පාදකඤ්ඤානාවතො ඉදං පුත්තලප්ඤ්ඤාසයො නිසංචිතිති චිත්තං මයා කපිතත්ති ඉති ආභ. ගාථා පන පාදකප්ඤ්ඤානාවතො පුත්තලස්ස ඉදං වෙදිතඤ්ඤා සම්ම සිතප්ඤ්ඤානවතොපි පුත්තලස්ස තත්ථ ඉදං වෙදිතඤ්ඤාති සම්

* “පාටි” නිපි පාඨො.

බණ්ඩා. හි සදෙදු දළභිකරණං. චෙපිවාදු පසුම දුතිය රේර වාදු. තනියවාදෙති පදං තවිරුකිනිති හොතින පදවතො ආ ධාතො. එතථාති ක්කානොසු නිබාරණං. යං ක්කානං පුග්ගලො ඉච්ඡති තං ක්කාතිකො තොන ක්කානොන සද්දසො මග්ගොභො ති. ඉති තත්ථා තෙව වාදු න වරුකිනිති පෙණො තො ති. චෙව සද්දු අඤ්ඤාසුඤ්ඤාපෙක්ඛා. තඤ්ඤාපි රේර ලංකා දීපෙ නිවාසිනොති ආහරිකා සම්බන්ධතබ්බං. තෙනාති කාරණොන තෙසං රේරානං පාදං තනතිංකකා සිප්පිංසු ආවර්තා. ඉධංන අභිසාලිනියා නියාමෙ එකතනිකං චිත්තසනා සංඛාරං අත්ථමෙව උචරිකා තඤ්ඤාපි එතෙ වාදෙ චිත්තසනාව නියාමෙ ති ඉති වචනං ආවර්තොන දසසිතං. චුච්චිතනි එතොනාති “වා දෙ.” කාරණොනාති පාදකකොනාදිති වාදෙ. ඉදුති පෙණො එතථ පවතෙ චිතච්ඡයො පෙදිතතබ්බං. එකතො වු භානොගෙසාති හි සච්චං එතො ගොත්තුභු එකතො වුභානො. තෙසත්ති ගොත්තුභු මග්ගානං. යස්මිංනිති ආදි චිත්ථාතො. හි සච්චං යස්මිං මග්ගච්ඡයං මග්ගස්ස පවත්තනං හොති. තස් මිංවාතෙ අනුලොමං එකං නොප හොති අනුලොමං පචමං න හොති. කසමා තහොතිති ආහ එකංනිති ආදි. හි යත්මා එ කං අනුලොමං ආත්තවනං ආත්තවන පවච්ඡං නලහති. තදුභිති හි සච්චං තදු පචම චිත්තකම්මෙණ පවනං පත්තංනාම අතො කාසකතුව පච්ඡන්තොමි හොති. අනුලොමං එකං පචමං ත හොතිති වුත්තං. කතංන හොත්තිති ආහ හො පඤ්ඤාස්සාති ආදි. හඬමොනතරණනි නවංගස්ස මතරණං පවත්තනං. මඤ්ඤාස්ස වත්තාර් අනුලොමාතිති ඉදං පොර්ණකභිතවා යං ආගත නාගත වුත්තං. මග්ගස්ස විච්ඡංති වත්තාර් අනුලො මාති බුඛ්ඝාසාවර්ගොන න අබ්භෙදොනාති. තත්ථා විසුච්ඡිගෙහ පටිසෙසිතාති. තෙතෙව සච්චසංඛෙපෙ වුත්තං.

විසුච්චග්ගෙ චිත්තාර් පටිසිඛාති සබ්බසො,
අභිසාලිනියා එතං වුත්තතො එවමීරිත, තති.

යදි චිත්තාර් අනුලොමාති ඉව ආවර්තොන අබ්භෙදොනාති. අ භිසාලිනියං වුත්තවචනං විසුච්චග්ගෙ වුත්තප්පගොන විරුක්ක ති. තත්ථා මඤ්ඤාස්ස වත්තාර් අනුලොමාතිති වචනං පො ර්ණකභිතො ආගතතගොන වුත්තත්ති දකිබ්බං. තත්ථාති

ලොකුකාරජ්ඣානො. විතනං අනුලොමානං. තීසු අනෙතො
ගබ්ඤ්ඤාච්ච චතුතනං අනුලොමානං අලබ්භමානාකාච මහා
පඤ්ඤා ඔඤ්ඤානං චසෙන අකපේතොති වුතනං. මග්ගවුද්ධා
නං කපේතබ්බං පණ්ණිනෙතොති යොජනා. තත්ති අපුලොම
ඤ්ඤා. තෙසු චීසු අනුලොමෙසු පූර්වං අනුලොමං. නාමි අ
සෙවනං අස්සාති “අනාසෙවනං.” පූර්වං දුතියස්ස ආසෙවනා
නගොති. තත්ති දුතියං. තෙනෙව ආකාරතොති අනිච්චාදි
ආකාරෙන. තස්සාති තනියානුලොමස්ස. තංපිති තනියානු
ලොමං. අනුසගගතත්ති සුබ්බමං. තදනතතරං නිබ්බාණං
ආරම්මණං කුරුමානං ගොත්තුඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති. තත්තාති
මග්ගචීජ්ජියං. තත්තාති චලාගකාදීසු නිබ්බරණං. තස්සාති වා
තස්ස. වුතතමෙව පාකපතරං කරෙති යපේවහිති ආදීනා. ක
සමාපන ගොත්තු අනුලොමෙත ගතිතාරමෙණං ත ගණ්ඨගතිති
ආග යදිහිති ආදී. අනුලොමත්ති අඤ්ඤාං අනුලොමං. අනු
බ්බෙකියාති පදෙ කතතො. තත්ති ගොත්තුඤ්ඤානො උප්පත්
තං අනුලොම ඤ්ඤාණං. අනුබ්බෙකියාති පදෙ කමමං. ඉතිති
තස්මා. ගොත්තුඤ්ඤාණංපන නිං ගුතත්ති ආග ගොත්තුඤ්ඤාණං
පතොති ආදී. තත්ති අනුලොමං. පච්ඡතො පච්ඡතිකං නිපත්
තං කතො සයං අනාවජ්ජනංපි න ආවජ්ජනං. මග්ගො තං අ
නුලොමඤ්ඤාණං අනුබත්ඨමානොව පවතතාතිති දසෙසුතොතො ආ
ග මග්ගොපිති ආදී. තෙනාති අනුලොමඤ්ඤාණෙන දිනතංඉ
ති පදෙ තනියා කතතො. අවිච්ඡිකතති චසෙනාති අනතතාරස
ත්තනිචසෙන. අනිබ්බිසුබ්බතති පුබ්බෙ අනිච්චං. තත්තාති
මග්ගචීජ්ජියං. චක්කයතොති චක්කයත්තස්ස සමිපෙ. යාති ග
ච්ඡති පවත්තනිති “යත්තං.” යා ගතියං අනත පච්චයො. ච
කකච තං යත්තංවාති “චක්කයත්තං.” ආච්ඡිකිකාති පරිචත්
තෙනො. තත්තාති ඵලක. දණ්ඩකෙනොති පහරණ දණ්ඩකෙ
න. තත්තාති දණ්ඩකාඤ්ඤාදීසු නිබ්බරණං. එතඤ්ඤෙව ලොභ
කමත්තාදී පදලනං භූමිපෙකරණංඉති වුවිච්චි පණ්ඩි
තෙනාති යොජනා. හවත්ති නිලලා එත්තාති “භූමි.” උ
පාදනක්ඛත්තං. භූමිලබා එතෙහි නිලලසෙහිති “භූමිලබා.”
වට්ටං සිතත්ති බත්ඨත්තිති “වට්ටසෙතු.” භූමිලබාව වට්ටසෙ
තුච “භූමිලබවට්ටසෙතු.” භූමිලබවට්ටසෙතුතං සමුග්ගාපං
“භූමිලබවට්ටසෙතුසමුග්ගාපං.” භූමිලබවට්ටසෙතුසමුග්ගාපස්ස

කරණං “භූමිලබ්ධිවසෙතූපමුත්තාචකරණං.” මග්ගසූත්තෙහි
 ආදි දළභිකරණං. තෙසුති උපාදිණ්ණකාදීසු. වුසානව්ශායාති වු
 භානව්ශායා දිසසති ඉති පඤ්ඤා පදංසු ආවර්තා. සොනාපතර් මග්
 ගෙහිති ආදි විත්තාරණ. තානිති පමචිතතානි. තතභ රුපං.
 තත්තාති විතෙතසු. අනාචිතතාති පදෙ පඤ්ඤාතව්ශෙත අධා
 රණ. තත්තානිපා තස්මිං තෙසං විත්තාරානං පඤ්ඤා. සොනා
 පතනාසාති පදං අනාචිතොති පදෙ තනියාසත්තා. පරිසුභා
 නතති පමත්තනං. තෙසන්ති විත්තාරානං. අභිබ්බුප්පතනිසාහා
 වතති උප්පත්තියා අනාසුරපඤ්ඤා. තත්තාති විතෙතසු. ත
 ස්මිංපා පඤ්ඤා. තෙපන තෙසන්ති තෙසං විත්තාරානං. තෙප
 න මග්ගා. පරිසුභානාපතනිතතති පරිසුභාන සංඛාරානං පම
 තනිසාහං උපාදිණ්ණකංඵලි පමිත්තං “උපාදිණ්ණකපමිත්තං.”
 පමිත්තෙතෙඵලි පමිත්තෙතෙතෙඵලි. තස්සාති උපාදිණ්ණක පමත්ත
 යං. ඉද්දති මග්ගපත්තියාපල. එත්තාති වතුසු මග්ගෙසු.
 සබ්බෙහෙප්පතිපි වුභානිඵල අරහත්තමග්ගො ඉති පදනති ආවර්
 යා. ඉමසෙපනතර්සෙ උපාදිණ්ණක පමත්තානො. වුසානසංඛා
 තස්ස අත්තස්ස විහාපනතර්සං අයං පාළි ලෙදිතබ්බො. එතෙතෙ
 ති එතස්මිං සොනාපතනිවග්ගසු අනෙතොමරුපබ්බිමා.
 වර්තෙඤ්ඤාණස්සාති වුතිවිත්තස්ස. පටිපදාපිති එතරුපන ඵල
 නෙ විතිවිජ්ජායා ලෙදිතබ්බො. පටිපදාපිති වලති ඉති
 සුච්ඡා. පරිහරනිති රක්ඛති. තචං බ්‍රාහ්මණ පටිලායසි නො අ
 ක්ඛදලානං පටිලායෙත පමිත්තෙති. ප පුබ්බ වලකමනො.
 එකවිත්තස්සාති ආදි දළභිකරණං.

පතිණ්ණකා නිසිතා.

නිසිතන දෙවපරිසායනිති හි සද්දෙ විත්තාර ජොතකො. ත
 සාති ක්කිනාදීසු. තෙසෙව්හි දසනායා. තසාති කතමෙධමො
 ති ආදි පමනෙ වනිව්ශෙයා ලෙදිතබ්බො. මෙමෙ තය සතානි.

පටිමග්ගො නිසිතො.

තසාති කතමෙධමොති ආදි පදෙසු නිඛාරණං. තසාති
 තසු භාවායාතිපමනෙ අධාරණ. අබ්බිවුප්පත්තියානි ක
 ද්විඋප්පත්තියා. පරිසුභාන මඤ්ඤායාති පරිසුභානානං කිලෙසා
 නං මඤ්ඤාය. හි සමිං. වට්ඨාපෙප්පනස්ස කිලෙසා අ

භික්ෂුහිං උප්පත්තීඉච්ඡා සකදගාමිසං කිලෙසා අභික්ෂුහිං භාජ
ප්පත්තී. තත්ථාති තත්ථාතිචායාති චචනො වදනාති පදෙ ආ
බාගෙ. තත්ථාතිසාති තත්ථාති සචං අසං සකදගාමිසං. නි
පෙපිසාති අසං අක්කේත්ථිසං. ඉත්තාති අක්කේත්ථිසං.
දුතියමගොතිධිතො.

තත්ථාති රුපරගාදිසු. ඉමෙසං ගෙවොති වතුත්තං මග්ගානං.
ඉධාති ධම්මසංඛාතං. තෙසුති පඨම මග්ගාදිසු. තත්ථාති
සම්මාදිඬි මිච්ඡාදිඬි පච්ඡනති චචනෙ. තත්ථාති උපරිමග්ග
තතගෙ. අගදෙති සප්පා. ගදෙවනති එවං මිච්ඡාදිඬි අත්ථි ගෙ
වොති ආදිවචනං ගදිසියා. එතං සම්මාදිඬි චචනං නාමමග්ග
මෙව ගොති. එතථාති උපරිමග්ගතතං. තසෙසංචාති සොනා
පත්තං. පච්චම පරිභොගොති විවරදි පච්චයානං පරිභො
ගො. එතෙති සංකප්පාදගොධමමා. තසෙසංචාති සකදගාමිසං.
අස්සාති අනාගාමස්ස. ඉමෙසුච්ඡ මග්ගාසුති නිඛාරණෙ හුම්මං.
අදිඬිකං පස්සති ඉති ධුම්මා. එවං තෙති එවං උපරිමග්ගෙසුච්ඡ
අනාකුසලාසුසාමිතිත්ථිසං භාර්තෙ තථපදෙසාසමෙසාති.
කිලෙසෙ පනපෙප්පත්තී ඉතිසුච්ඡා. තත්ථාති තස්මිං
මග්ගාධිකාරෙ. එකස්සාති එකස්ස ජ්ඣස්ස. සාරගබ්භෙති උ
තතමධුනාධිපඨානගබ්භෙ. සොනාපත්තිමග්ගස්සාති පදං විප
ස්සනාති පදෙ සම්බන්ධො. විපස්සනාති නිඛාරණකාලොති විප
ස්සනාය අභිනිඛාරණස්සකාලො. කිංපන සම්මාති මග්ගස්සපා
කවාති ගොත්තීති ආහ මග්ගස්සාති ආදි. ඔසබාරතති ල
වණමත්තිකං. ඔසති රුජති එතෙතාති 'ඔසො.' උස රුජායං.
බාදතීති බාගෙ. දස්සගෙ. ඔසො එව බාගෙ 'ඔසබාගෙ.' බා
රෙහිති පදං බාදිතඉති පදෙ තතියාකත්තා. තතොති තදනත්
තරං. තාවපඨමං ඉදං වග්ගං තපරිසුඛං ඉති මනසිකතා. අංසු
අබ්භතතරගතංපිති අංසුනො අබ්භතතරෙ පවතනම්පි. සොති
සාමිකො. තත්ථාති කිලිඨවත්ථාදිසු නිඛාරණං. වුත්තාමිපි වෙ
තත්ති එතං ගෙසංචාපිති ආදිවචනං මජ්ඣිමනිකාගෙ මුලපරිශ
ය සුතෙතතගවතා වුත්තංපිව. ඔසෙති ලවණමත්තිකායං. බා
රෙති බාර්කායං. අථබ්වස්සාති අථබ්වස්මිවතො අස්සවත්තස්ස.
ගොපිස්සාති අස්සවත්තස්ස ගොපි ඔසගන්ධොවා. අථබ්වස්සාති
අස්සඅර්ග්ගාවකස්ස. තත්ථාති සොනාපත්තිමග්ගාදිසු. තත්ථා

නිවතුනතො මග්ගානං අකුසලපභානො. තෙසන්ති විතතං වො
රජෙඨිකානං. නවෙනතො මක්ඛෙති නවොපෙනතාවිතං. ත
භාති රජාදිසු නිබාරණං.

කුසලං නිසීතං.

තත්ථාති අකුසලාති ආදිවචනො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්
මිං ආනෙ. තත්ථාති අකුසලාධිකාරෙතවුත්තනති පදෙ ආධා
රො. දිඨි-පෙ-එත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථා
ති දිඨිගතසමුප්පත්තනති වචනෙ වෙදිතබ්බොති පදෙ ආධාරො.
යෙහිති ආදිවත්ථාතො. හි සම්මං. දිඨි-පෙ-සුතතායෙ
එතෙ අසම්මතො. තෙසං අසම්මතං සවණෙනාතිපදෙ කමමං.
බහුමානං සුබබ්බංගමං යස්ස නං “බහුමානපුබ්බංගමං.” අතිකක
තතං මජ්ඣිමනිකං යෙනං “අතිකකතාමජ්ඣිකං.” උපපරික්
ඛාය වර්තනං “උපපරික්ඛායවර්තනං.” සවණෙනාති පදං උප්ප
ත්තනිති පදෙ තතිගාවිසෙසනං. දිඨිවත්තනා සමමාදිඨි අපරිසු
ණ්ණායෙව අකලාණ මිත්තා. තං-පෙ-නාය තෙසං අ
කලාණවිසායනං සෙවනාය සංඛාතාය අ-පෙ-නාය එ
තං උප්පත්ති. සංවරකෙදන සංඛාතෙනාති සංවරස්සතිප්පත්තං
බාතෙන. තෙතෙවකාරණෙහිති පදං පරිභාවිතෙනාති පදෙ
කතා. කුච්ඡිතං තුලනිති “කොතුහලං.” තුල හිංසායං. යද්ද
දිතා හලො වණ්ණවිපර්යයො. යද්දිතා අලො. වසද්දෙ සව
ණෙනාවාති ආදිපදෙසු යොජෙතබ්බො. එතෙසන්ති එස්සාදි
තං. පාණා-පෙ-දිසුපිති අපිසදෙද්ද කුසලචරිතං අපෙ
කඛති. මනුස්සාහිති ආදි දළහිකරණං. පාණසර්වෙස්සි සත්තා
තං සර්වෙස්ස. එකරසෙනාති එකසත්තාවෙන. විච්ඡාපස්සන්ති
ති ධම්මසත්තාවස්ස විපරිතවසෙන නිව්වාදිවසෙන පස්සන්ති. අ
යොනියො අහිනිවෙසොති උප්පථාහිනිවෙසො. පරමාසොති
ධම්මසත්තාවං අතිකිකම්භා පරතො නිව්වාදිතො පරපච්චිතතො
වා ආමසනං. විච්ඡාහිනිවෙසනති විපරිතගාහවසෙන ඉදමෙවස
මිං මොක්ඛමක්ඛනති අහිනිවෙසනං. අරියානං අදස්සනකාම
තාදිති ආදි සදෙදන සම්මෙස්ස අසොතුකාමතාදිං සංගණිතාති.
ඉතරෙස්සති අහිරිකං අනොතතප්පනති පදෙසු අතො වෙදිතබ්
බො. නහිරිතති නලජ්ජති. අහිරිකොති සුග්ගලො ධම්ම

සමුදායා. අහිරිකකත්ති චන්තනබ්බ එකස්ස කකාරස්ස ලො
පංකරවා අහිරිකත්ති වුත්තං. නාමිතප්පනාති මනිතප්පස පටිප
කංගුතං බමිමොසං. අප්පිච්ඡන්තාති අහිලුතං අලප්පං. අප්පි
ච්ඡන්තලක්ඛණන්ති සභාවචසෙත වුත්තං. අලප්පාලක්ඛණන්ති
කුසලා බොධනස්ස සාධාරණහිරියා පටිපක්ඛවසෙත. තෙන ඵ
වාති කායදුට්ඨරිතාදීති ඵව. අසාරස්සති නිබ්බූතං. අනුත්තා
සන්ති අසබ්බසො. රසාදීති හිරිමත්තප්පස වුත්තපටිපක්ඛ ව
සෙත ගහෙතඛිබාතිති නුතාති ඉධවුත්තාති. තෙසුති අලප්ප
නාකාරෙන පාපානං කරණරසං අහිරිකං. අනුත්තාසාකාරෙන
අතොත්තප්පාකාරෙනෙව පාපතො අසංතපාපන පච්චුප්පභානා
ති අත්තතිපරෙසුච අගාරවපදසානාති. තෙසුති ලොහමොහෙ
සු. ආරම්මණ ගහණලක්ඛණාති එත්ථ ආරම්මණගහණංතා
ම මම ඉදන්ති තණ්හාහිතිඤ්ඤාචසෙත අහිතිවිසිත්තා ආරම්ම
ණස්ස අවිසංගං. ආලිංගිති එතෙනාති ‘ආලෙපො.’ මකංච
ස්ස ආලෙපො ‘මකංචාලෙපො.’ අහිසංඛ්‍යාති අතිස්සවතා
ය ආසනාති. අපර්විවාගොති අවිසංගං. තෙලප්පනරිගො
විසාති ඛොවිතං පර්විච්ඡිදං අසකංගුණසෙසා තෙලමකංගුණ
ප්පනරිගොවිසං. අස්සාද්දුග්ගස්සිගො තණ්හාපච්චිකිති වුත්තං
අස්සාද්දුග්ගපදධානතාති. අස්සාද්වසෙත දස්සනං අස්සාද්ද
ස්සනං. නානුච අස්සාද්දස්සනම්පි අත්ථතො ලොහොසෙවාවති
කථංසං අග්ගතො පදධානංගතාති. සමිං. පඨමංනාති බ
ලව ලොහවසෙත අස්සාද්දස්සිතො පච්චාබලවලොහො ‘හොති
ති තස්සා තං පදධානතා වුත්තං. තෙහෙවච තණ්හාපච්චිකිති
ති වුත්තං. අපරෙපන අස්සාද්දුග්ගාම සුඛවෙදනා අස්සාද්දස්ස
නන්ති අස්සාද්දිසීති වදන්ති. සුඛවෙදනායවා කාරණංගුතං සු
භතිමිත්තං අස්සාද්දුතාම. අසුතභුක්තන්ති පචත්තා තයොවිප
ලොසා අස්සාද්දස්සනං නාමාති කෙවි. ටීකායං පන අස්සාද්ද
ස්සනන්ති අස්සාද්දිසීති එත්තකමෙව වුත්තං. මුස්භතිති නාම
උකිති. මිත්තස්ස අනුභාවොති බමිමසභාවස්ස යාථාවතො අද
ස්සනං. අඤ්ඤාණන්ති ඤ්ඤාපටිපනෙකාබමෙමා. තත්ථ සුර්ම
ලක්ඛණං සභාවචසෙත වුත්තං. ඉතරං පටිපක්ඛවසෙත. අථ
වා අඤ්ඤාණලක්ඛණාති කිච්චවසෙත වුත්තං. හොති අසම
පටිච්චාරිතො වුත්තො. අසමපටිච්චෙධොති බමිමසභාවං සමපටි
ච්චිකිදං අසමත්ථතා. ආරම්මණසභාවච්චාදනරසොති යථාඤ්ඤ

ණ. මොහොතකට පුත්තලයෙහි ආරම්භණයකට පටිවිජ්ඣිතං
නලභනි මොහොත තරා පවත්නි ආරම්භණයකට නං ජාදනං,
යස්ස උප්පත්ති තස්ස අත්ඛකරණං 'අභිකාරො.' අත්ඛකාරෙ
න පටිවුප්පත්ති තංවා පටිවුප්පත්ති අභිකාරපටිවුප්පත්ති,
පරං පෙං පෙං එවහිති දළහිකරණං. සාති අභිජ්ඣා. නාසුති
පරහම්පත්ති. සමථො ගොතිතිආදිය විනිවිජ්ඣො වෙදිතබ්බො.
දිඝිඵල දිඝිගතං. දිඝිගතං එතෙසං අභිති දිඝිගතිකා. දණ්ඩා
දිතො ඉකාර්ථි සුතෙතන ඉකො. සත්ථාරනා වචනතති සම්බ
කො. තත්ථාති සුතෙත. එසාති විචිජ්ඣා. තත්ථාති යෙවා
පනාති ආදි වචනෙ විනිවිජ්ඣො වෙදිතබ්බො. තත්ථාති ජජා
දිය නිඛාරණං. තෙති ජජාදයො. ඉතරං උඛම්බං වෙදිතබ්බං.
උඛංඋඛං ගව්හිති උඛතො. නාගගති, තො. යද්දිතා නාග
සසමො. උඛතස්සභාවො උඛම්බං වානා පෙං පෙං පවාකා
විසාති වානාසභාවෙතෙව වල ධර්මපවාකාවිස අනවසානතිඵලං.
භතතත්තතති පරිඛිතමනාකාරො. අයොනියොමනසිකාරොති
උඛම්බතිමිත්තස්ස ආරම්භණය මනසිකරණං. එත්ථාති ධම්ම
දෙදසවාසෙ. තෙසුති නවසවිභවතිකෙසු. එතෙසුති ජසු ධ
මෙමසු. තත්ථාති ධම්මදෙදසවාසෙ. යංචනං.

ධම්මදෙදසවාසෙ කවා නිසිතා.

තං ඉධාති තංචං, ඉධ අකුසලනිද්දෙසෙ. අස්සාති දිඝිගත
නති පදස්ස. කංඋදකං තාරෙත්ති එත්ථාති කතතො. වො
රෙති අධිකිතො කත්තො. වොරකතතො. සිභාදි වාලෙහි
අධිකිතො කත්තො. වාලකත්තො. මරත්ති සත්තා එතෙ
නාති මර. වාලිකා, මරපාණ වාගෙ. හරමර්දි මොග්ගලා
නසුතෙතන උ. යද්දිතාවා උ. මරනං පතිභිතභාවො කත්
තො මරකතතො. නත්ථි උදකං එත්ථාති නිරුදකො. න
ත්ථිතිකං එත්ථාති දුබ්බිකෙකො. එදිතත්ති එදනං. භාවෙ
තො. දිසාමුලෙහනපතෙතන ගතිතොපි මග්ගො. තත්ථාති
දිඝිගතං. යං එතස්මිත්ති එතස්මිත්තො අනුප්පජ්ජමානෙ යං වි
තතස්සත්තානං. සුච්චොදනතති පදං මෙජ්ඣත්තිපදස්ස විවර
ණං. ඉමිතාති මොග්ගලාසත්ති පදෙ කත්තො. ගිතගගණ
භාවෙතාති පදං අතිමුඛිති පදෙ තතිසාවිසෙසනං. අස්සදත්

ද්‍රිං එකත්තෙන. ලබනානි යෙව්නානි අතික්කමති. දුරත්ඝාටානි දුච්චරණා.

පඨමච්චතං නිඝිතං.

උප්පජ්ජනනොති පදං වෙදිතඤ්ඤිතං පදෙ ගෙතු. තෙනානි මිච්ඡාදිඝිකා. ඉදන්ති චිත්තං. එත්ථානි දුතියවිතෙන. තත්ථානි තස්මිං ජිනම්භෙ. ජිනස්සභාවො “ජිනත්තං.” මිඤ්ඤ චිත්තස්ස භාවො “මිඤ්ඤං.” නාමී උස්සාහනතං අස්සානි “අනුස්සාහනනං.” තස්සභාවො “අනුස්සාහනනා.” සත්තං චිත්තානං ගතතං “සත්තිච්ඡාතො.” අසත්තිච්ඡාතොති පාඨො. තස්සාපි අතථා. යස්මා මිඤ්ඤ උප්පජ්ජනනමෙව සත්තිච්ඡාතස්ස සෙන උප්පජ්ජනි තස්මා නාමී එතස්ස සත්තිති තං සම්පසුත්තං චිත්තං අසත්ති, සායෙව ච්ඡාතො “අසත්තිච්ඡාතො.” ජිනානි අනුස්සාහනාවසිද්ධානවසෙන සංගතානි “ජිනං.” ජි ඛාතු සංගතනො, යු. මිඤ්ඤ විගතසාමන්තො ගොති “මිඤ්ඤං.” මිඤ්ඤ අසාමන්තො, තො. තත්තානි තස්මිං ජිනම්භෙ. අනුස්සාහලක්ඛණනානි උස්සාහපට්ටකලක්ඛණං. චිරියවිතෙදන්ති චිරියස්ස විතෙදනං ඛිපතං. සම්පසුත්තධම්මානං සංසිද්ධානාරොපන පච්චුප්පානි තෙසංවා සංසිද්ධං පච්චුප්පාපෙනති “සංසිද්ධපච්චුප්පානං.” වෙදනාදි ඛිඤ්ඤාස්ස අකම්මඤ්ඤාලක්ඛණං අස්සානි “අකම්මඤ්ඤාලක්ඛණං.” විජගන්ති විඤ්ඤාණවාරතං විජගතං සම්පසුත්තානං ඛත්තංවා. ලිනානානි ලිනාකාරො ආරම්මණ ගහණ සංකොපො. අභිද්ධානං පච්චුප්පානෙ අයනං පච්චුප්පානං “පච්චුප්පානං.” පසුබො වල කම්පතො. අය පච්චුප්පානො. ණ්ච අකො අස්ස ඉ. නිද්දයතො “නිද්දයං” නිද්දයො දු සුපිතො. අපච්චුප්පො. පච්චුප්පානං ණ්ච නිද්දය පච්චුප්පානං නිද්දය. පච්චුප්පානං නිද්දය පච්චුප්පානං පච්චුප්පානං නිද්දය පච්චුප්පානං. අරතීනි උක්ඛණ්ණිකා. තත්තීනි අතිඝිකාදි පච්චුප්පානං උප්පානං ආගන්තුකාලයං. විජම්භිකානි කායස්ස විජගතො, ආදි සද්දෙන භතත්තමද්දි සංගහනති. අරති පෙදි සුති නිමිත්තතො හුමං. රජාව මලලව සුඛව තවස්මජ්ජව රජ පෙදි සුති. සමජ්ජානි, තානි ආදිනි යෙසං තානි රජ පෙදි සුති.

ඉධානි තතිය විතෙන. තත්තානි මාතොනි පදෙ විනිව්ජයො

වෙදිතබ්බො. මඤ්ඤාති අනිමඤ්ඤාති, අභංකාරං කුරෙහිති අ
ඤ්ඤා. උත්තරාති සෙය්‍යොදිවසොන උච්චතො නමනං. සම්
පගගගණරසොති උණ්ණතිවසොනෙව අත්තතො සම්පසුත්ත
ධම්මානංවා සම්පගගණනනතිවො. කෙතුං පෙං ප
ච්චුපසානොති එත්ථ කෙතුච්චිවති අච්චුත්ගතධරො. ඉධපන
කෙතුච්ඤාති කෙතු. උළුරුගමාදි භාලො. කෙතුං කාලෙතිති
“කෙතුකාමො.” ත්‍යාගාලො “කෙතුකමො.” කෙතුකමොච
ව “කෙතුකමො.” අගනති පචත්තතතො මානස්ස දිඤ්ඤාදි
පචතති තස්මා දිඤ්ඤානා එකච්ඤාපදොන පචත්තතති වෙ
කෙසරසිභාවිය එකතුතායං. තස්මා මානො දිඤ්චිපසුත්තච්ඤ
තෙ සබ්බදා අනුප්පජ්ජනො දිඤ්ඤාපසුත්තෙත්තෙ නිගමෙ
න අනුප්පජ්ජනතො දිඤ්චිපසුත්ත ලොභපදසානොමානො.
උමදති එතෙතාති “උමදො.” උ පුඤ්ඤො මද උම්මාදො.
විස රුප පදාදිතො ණ. චුත්තං පෙං භානෙසුති රුප මල්
ලසුඤ්ඤාති චුත්තප්පකාරෙසු භානෙසු මලොකෙත්තානනති ප
දො අධාරො. තස්සාති බෙලාදිකස්ස. මලොකෙත්තානං ප
තානං චතුත්ථං චිත්තං උප්පජ්ජති. උස්සාරණායාති අපගම
නාය. චත්තමානායාති පදං මලොකෙත්තානන්ති පදො ල
කකණ්ණිකායා. ඉධාති චතුත්ථො. උගගත්ථාපිති තනිගචතුත්ථො.
තත්ති දිඤ්ඤා. එත්ථාති පමමෙ. තස්සාති භවමස්ස. සමග වච
ත්ථාපන චාරෙ තාව චිතිච්ඡයො. තත්ථාති වෙදනාදි පදෙසු
ලක්ඛණාදිතො චිතිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සභාවතො පරිකප්
පතොවා අනිසස්ස ආරම්මණස්ස අනිසාකාරස්සවා ආරම්මණස්ස
අනුභවනං “අනිසාරම්මණානුභවනං.” තං ලක්ඛණමස්සාති
“අනිසාරම්මණානුභවනලක්ඛණං.” යථාභූතෙනවා නථාභූතෙ
නවා අනිසාකාරෙන ආරම්මණස්ස සම්භූතරුපං අනුභවන නි
ච්චත්ති අඤ්ඤා. දොමනාසස්ස එකතෙතන කාමිඤ්ඤායංගෙව
පචත්තනතො ආග ගදගත්ථු පදසානන්ති. මුලකම්මපරෙසු
ති පදං චුත්තත්ති පදො අධාරො. තත්ථාති දොස බසාපාදෙසු.
ආසුං විසං අසාති “ආසිවිසො.” උසුං ඉ. පගනොව සො ආසිවි
සොවාති “පගනාසිවිසො.” අත්තතො පචතති ආකාරවසෙන
විරුපං සම්පත්තං “විසප්පනං.” අනිසා රුපසුච්ඤාපන වසෙ
නෙවවා විසප්පනං. සරීරකම්පනං. තං රසො කිච්චං සම්පත්
තිවා අස්සාති “විසප්පනරසො.” විසතිපානොති විසස්ස නිප

ගෙපිනං එතෙනාති “අසුගෙපො.” සවෙපි පරිපුණ්ණවතං
 කස්සවි ජතස්ස ගොති. අපරෙ ආවර්යා වදන්ති. එත්ථාති න
 වම විතො. ඉධාපිති දස්සමෙ. එත්ථාති දස්සමෙ. ඉස්සාං
 පෙං කුකුළුවෙහිති පදං විනාති අපාදානං. එත්තාරිති ඡ
 ඥාදිති. තෙසුති ඉස්සාදියු. තස්සාති එකාදස්සමස්ස. තස්සාති
 විවිකිල්ලාසම්පසුත්තන්ති පදස්ස. තත්ථාති විවිකිල්ලාති දව
 හො විතිවිජ්ජො. විගතා විකිල්ලාති පඨමා තප්පුර්ණො. නි
 ස්සකකණ්ඨෙ පච්චිතතවතං. විගතා විකිල්ලායාති අඤ්ඤා.
 සභාවං පෙං කිවිජාති කර්ණසාධනං. එඤ්ඤානානු
 බොති ආදිතා සංසප්පසෙන සෙති සමනතනොවා සෙතිති සං
 සයො. කම්පනාරසාති විත්තස්ස කම්පනාතිවිවා. අතිවිජ්ජාකා
 රෙන පච්චුපයාති අතිවිජ්ජයොවා පච්චුපසාපෙනිති “අතිවිජ්ජපච්ච
 චුපසානො.” අනෙකංසගාගොති න එකංසගාගො. ඉධාති
 එකාදස්සමෙ. තෙසුති වුද්දස්ස පදානං. පඨතති ඤීති මත්තන්
 ති වෙතසො පවත්ති පච්චය ඤීතිමත්තං. එත්ථාති විතො.
 කංඛායාති පදං ආනායනාති පදෙ කම්මං. එතත්ති කංඛායා
 ති පදං. නිද්දෙසෙස්ස පෙස්ස විතිවිජ්ජො. වෙතොති
 පදං විකුම්භතිති පදෙ කම්මං. වෙනසො විකේ.පෙති අලුත්
 තස්සමාගො. භන්තයාන පෙදිනං භන්ත. භානොවිඤ.
 ඉමිනාති භන්තත්තන්ති පදෙන. භි සද්දො විත්ථාගො. භි
 සච්චං ආරම්මණෙස්ස කතිතිවවනො වුත්තස්මිං ඉමා
 නොව වෙති වවතං. වතතබ්බං. තත්ථාති ඵසු විතෙසු. සබ්බ
 බෙසුපිති වාදසාකුසලෙසු. ගෙභාකුසලෙසු. එස්සාති අකුසලෙ
 සු. සෙසාපි අබ්පති. ආකඛානතිති දෙනති. අලබං අබ්මොක්
 ඛං යෙන නං ‘අලබාබ්මොක්ඛං.’ තත්ති උඛච්චසගගතං.
 තෙසුහිති භි සච්චං තෙසු එකාදසාකුසලෙසු. යෙන කෙන
 වි අකුසල විතෙතන. ඉතරස්සාපි උඛච්චසගගතස්ස. එස්ස
 ව අපායෙසු. තත්ති පච්චිතතිදානං. දස්සතෙන පභාතබ්බෙසු
 වුත්තතතාව තාදිතා උඛච්චං සන්තිප්පදං නාගොතෙවාති විති
 විජ්ජොතිව සච්චසංඛෙපට්ඨකායං වාචිසග්ගවර්ගෙන වුත්තං.

අකුසලං නිබ්බතං.

තස්සාති අබ්බාකතාති වවතො. තෙසු විපාකාදියු. විපාකබ්බා

කතං භාෂෙතා දයොතං කතමෙධම්මා අබ්බාසනාති ආදි ආර
ඛං. විපාකබ්බාසනෙපිති නිබ්බරණං. තස්මිං පිති කුසලවිපා
නෙ. තස්මිං පිති පරිත්තවිපාකෙ නිබ්බරණං. තස්මාපිති චක්ඛුච්ඡ
ඤ්ඤාණස්ස. චාරච ආරමමණච “චාරමමණං.” තං ආදි යස්ස
පච්චයස්ස සො “චාරමමණාදි.” සාධාරණොච සො පච්චයො
චාති “සාධාරණපච්චයො.” චාරමමණාදිව සො සාධාරණපච්
චයොචාති ‘චාරං පෙං පච්චයො.’ තත්ථාති කතත්තාති
ආදි පදෙසු නිබ්බරණං. තත්ථාති චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණාදියු. රූපමත්
තාරමමණරසත්ති මත්තස්සද්දෙන යථා ආරමමණත්තරං නිවත්
තෙති, එවං රූපායනනෙපි ලබ්බමානෙපි කිච්චව්වසෙසෙ නිවත්
තෙති. තති චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණං වණ්ණමත්තනො අක්ඤ්ඤං කිච්
නිලාදිව්වසෙසං තථා ගගෙතං සකෙකාති. චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණස්ස රූ
පාරමමණෙ එව උප්පජ්ජනතො රූපඅභිවුක්ඛානෙවන පච්චිපඨා
නං. ඉධාති චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණෙ. තෙසුති සත්තසු. තෙසුති චීසු
සවිහත්තිකෙසු. විපාකවත්ථු පණ්ඩරතාය පණ්ඩරං තාම. පච
තති ධීනිමත්තමෙචාති පදං ලබ්බතිති පදෙ කම්මෙ. එත්ථාති
චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණෙ. ඉධුභයං පිති ඉධ චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණෙ ක්කානමග්
ගධ්ධං. එත්ථාති චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණෙ. එත්ථාති චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණා
දියු. අයං විසෙසො කෙනාගොතිති ආහ සොපිති ආදි. සොපි
විසෙසො. භික්ඛද්ද විත්ථාගෙ. වතුසුති පදං ඝටෙතිති පදෙආ
ධාගෙ. පටිඝට්ටනාතිඝං සොති පටිඝට්ටන සංඛාතොති ඝංසො.
එත්ථාති වික්ඤ්ඤාණාදියු. එත්ථාති සද්දදියු. තථාභාවෙන ස
මපිච්චිජත්තභාවෙන පච්චිපඨානාති “තථාභාවපච්චිපඨානා.
ඉධාති මනොධාතූනිද්දෙසෙ. ගතත්ති පචත්තං තත්ථාති ත
ස්මිං විතෙත. තං සමනතතරති තෙසං චක්ඛුච්ඡඤ්ඤාණාදිනං අ
නත්තර. ඉඤ මජ්ඣිමනිකායෙ පවත්තති. තත්ථාති චීසු
මනොවික්ඤ්ඤාණධාතූසු. උභයත්ථාපිති මනොවික්ඤ්ඤාණ ධාතූච
සෙ. මග්ගධ්ධාති අලාභනොගෙව න උච්චාති. ලක්ඛණාදි
නො පන වෙදිතබ්බො. තථාභාවෙන සතතිරණාදිභාවෙන ප
ච්චිපඨානා. තත්ථාති චීසු මනොවික්ඤ්ඤාණධාතූසු. බලවාරම්
මණෙති අභිමග්ගත විභූතාරම්මණෙ. යථා සොනමෙචාති
සොතස්ස අනුරූපමෙව. ජට්ඨිති පවත්තති. වාගෙති ඔකා
සො. ඉදංපන විත්තත්තිවචනං විත්තසාමක්ඤ්ඤං ගගෙත්වා වූ
තභං තස්මා විත්තත්ති පදං ඔතරතිති පදෙ කත්තා. භවිඤ්ඤ

සුඛබ්බකාලනිර්ථයා. එකංචෙවා විත්තානි ලොභිබ්බනවිත්තානි ප
එත්තන්ති. තතො තස්මා ලොභිබ්බන විත්තං ආශෙවනං ලභි
තො ජවනසාතෙ ජවනස්ස උප්පජ්ජනස්සාතෙ ධත්තො වික්ඛන්තං
උප්පජ්ජන්තාන ජවනසාතෙත පුන හවංසං ඔතරතිති යොජ
නා. හවංසන්ති පදං ඔතරතිති පදෙ කම්මං. එකංචාති වච
නං කෙසම් අවර්ශානං මනෙන වුත්තන්ති ගහගතබ්බං. තථා
හි අභිබ්බමසංසාදාදි පකරණෙසු. පරිත්තාරම්මණේ චතතික්
ඛන්තං වොභිබ්බනමෙව පවත්නාතිති එත්තකමෙව වුත්තං න
වුත්තං එකන්ති. වාසදෙදු නිණි විත්තානිති ඉමමෙකං සමු
චෙති. ඉදන්ති විත්තසාමස්සං සත්තායවුත්තං. පිසදෙදු එ
වං ගොතිති එත්ත කතතුහුතං විත්තං අපෙක්ඛති. මොඝවාගෙ
ති ජවන තදුරම්මනෙති තුච්ඡත්තා මොඝවාගෙ ඉදං පරිත්තා
රම්මණංසංසායවුත්තං. තස්මින්ති තදුරම්මණේ. තත්තාති තති
යමොඝවාගෙ. එත්තතිති අදි විත්තාගෙ. හිසව්වං එත්ත තදි
යං උදකපවත්තනකාලාදිසු නිඛාරණං. හවංසවිජිති හවංස
ස්සසත්තති. ජවනස්ස විත්තස්ස ජවිත්තා හවංසොතරණන්ති
සමික්ඛෙමො. හවංගන්ති පදං ඔතරණාති පදෙ කම්මං. පිසද
දෙ අතික්කමනක ආරම්මණාතන්ති අපෙක්ඛති. ඉදංපි විත්තං
ආරම්මණස්ස ජවනස්සකාලමෙව අතිතසාතෙත ආරම්මණස්ස
පෙක්ඛෙමො. තතිගො මොඝවාගෙති තදුරම්මණෙනො තුච්
ඡත්තා මොඝවාගෙති. ඉදං මහත්තාරම්මණං සත්තායවුත්තං.
බලවාරම්මනන්ති අතිමහත්තාරම්මණං. තස්ස ජවනස්ස ආර
ම්මණං ආරම්මණවස්සාති තදුරම්මණං මජ්ඣපදලොපො වුග්ග
ස්සගෙතිවිග්ග. මුලසදිසං හට්ඨං මුලහට්ඨං. තදුරම්මණම්පි
හි හට්ඨසදිස හාවත්තා හට්ඨගන්ති වුච්චති. ගණනං උපග
ච්ඡන්තිති “ගණනුපගාති.” විපාක ගණනුපගාතිති අත්තො.
සුර්මානි වත්තාරි විපාකවිත්තානි ඉමිනාසංසංසංසන්තිති ස
මික්ඛෙමො. තත්තාපිති ඉමිමජ්ඣන්තාරම්මණේ. තත්තාති ඉමි
මජ්ඣන්තාරම්මණේ. තානිති වත්තාරි උපෙක්ඛාසංසංසංසං ම
හාවිපාකානි. අථාති තදු. තස්සාති සුර්සස්ස. ගුමිගන්ති ප
ථවිගං පතිතිපදෙ ආධාගෙ. තස්සාති අමෙඋක්කස්ස. තතො
ති තදන තතරං තත්තාති උපමායං උපමායංසංසංසංසං වෙදිතබ්
බං. හවංගාවජ්ජනමෙවාති අදිසු නිව්චන්ති පදං යොජෙතබ්
බං. එත්තවාති එතිස්සං විත්තප්පවත්තියං. තත්තාති පදෙ ආධා

රේ. තත්ථානි පච්චිබ්බෙ නිසාමෙ නිබාරණං. කුලත්ථ ගච්ඡස්සාති කුලානුනාමිකස්ස මාසගච්ඡස්ස. උ ත ත ර ග් ග කාලොති උත්තරදිසායං ගත අග්ගභාවො. දක්ඛිණවලලියාති දක්ඛිණතො රුක්ඛං පරිවාරනාය වල්ලියා. රුක්ඛං පරිහරණන්ති රුක්ඛස්සපරිවාරණං. සුරියං ආවත්තනිති “සුරියාවට්ටං.” සුරියා වට්ටං පූජ්ඨං යෙසං ගච්ඡානං තෙ “සුරියාවට්ටපූජ්ඨා.” සුරියාහිමුඛතාවොති සුරියස්ස අභිමුඛතාවො. මාලුවාලතායාති මාලුවානාවලතාය. මලති ධාරෙතීති මාලුවා. මල ධාරණේ. “අලමලති ලානුවො” ති මොග්ගලානසුතෙනානුසූචො. රුක්ඛාහිමුඛගමනන්ති රුක්ඛස්ස අභිමුඛගමනං. තංතං සද්ධිසථලදනන්ති තෙනතෙනාබ්ථෙත සද්ධිසථලස්සදනං. බීජනියායොති බීජස්ස ධම්මතා. පලලවති පචත්තනිති පලලං. පලල ගමනො. “පිලාදිතිතො” ති මොග්ගලානසුතොන අවො. පූජ්ථ චථලච පලලවච “පූජ්ථථලපලලවානි.” තෙසංගගණං. තස්ස කම්මනි යාමස්ස දිපනස්සං ඉදං චත්ත්වං ආවරියාකථෙත්ති. වාරගාමොති වාරස්ස සම්පගාමො. අන්ගිනාක්කාසි. තතො ක්කාසිතගාමතො. ධාරසිංසුති විවාරසිංසු. සාති සලාකා. නන්ති උපාසිකං තතති පට්ඨවතකුටං. එතං කම්මං අඤ්ඤාතිජ්ඣෙති නිකතංතෙහි කාකාදිභික්කතං කාකාති සද්දංකරෙතිති “කාතකා.” වායසො. කාසද්දෙ. “ඉතිහිකාගච්ඡකවානිතකා” ති මොග්ගලානසුතෙනා කො. තෙතවාති අන්ගිදුගෙන. කුකතිස්සාදයො ආදදුත්ති “කුකකුරේ.” සා. කුක ආදුතෙ. කස්ස චිත්තං. “විධුරදයො” ති මොග්ගලානසුතෙනානුසූචො. පරිච්ඡොති විස්සාසිකො. තෙනාති සුතබ්බතා. අන්තලිභෙඛච්ඡිතො පාපකම්මානාමුච්ඡෙය්. පච්ඡස්ස පච්ඡිතා ධීතො. යත්තාති ජගතිප්පදෙසෙ. ඉධාති ඉමස්මිංසාතෙ. තං සද්ධි. විපාකච්ඡිතෙහිති පදං දීනතායාති පදෙ කත්තා. උපපත්ඛාසගගතවයෙති පදං පචත්තිතති පදෙ ආධාතේ. එවංපි ති පිසදෙදු එවං චක්ඛුචාරෙති ආදිවුත්තතයං අපෙකඛති. යනතං චගත්තීති යනතවායා. උච්ඡුවාචන්ති උච්ඡුබෙතතං. තස්සාති උච්ඡුවාචස්ස. තත්ථානි උච්ඡුසාලායං. ගුලබන්ධකෙනාති ගුලභාවබන්ධකෙන. බන්ධෙති පදෙ තතිසාවිභසනං. බන්ධෙති පදං දිනෙනසුති පදෙ ලක්ඛණකිරියා. උච්ඡුසාමිකෙනාති පදං දිනෙනසුති පදෙ කත්තා. දිනෙනසුති පදං ආදයාති පදෙ භාවලක්ඛණං. තත්ථානි පචග්

නතසාලාදියු නිධාරණං. නෙතාති නිගෙතුක කමෙමන. යා ප
 න දුගෙතුක පටිසන්ධි ගොති සාපටිසන්ධි පටිච්ඡන්තාව අපාක
 වාව සුඤ්ඤාගතා පඨනතා. ඉධාති ඉමස්මිංවාතර. එතාති වාතර.
 තෙහිති යනතවාගෙහි සජ්ජෙනිපදෙ කතතා. වුධිපතතාසා
 නි මාතුකච්ඡිතො නිකඛුම්භා සංවරසංවරෙ පසිපෙතං සමස්තා
 වෙන වුධිසමපතතාසා තාසා ජතාසා. එතාති වකඛුවාතර. තෙ
 සුති චිත්ත විතතාසු. ඉදං අගෙතුකසිකං මනුසාලොකෙන මනු
 සාලොකවසෙන ගහිතං ආවර්ගෙහි මනුසාලොකං සංඛායවුත්ත
 ත්ති අධිප්පායො. වතුසු අපායෙසු පවතෙන ඉදං අගෙතුකසිකං
 ලබ්භති. ලබ්භනභාවං සුපෙතෙනා ආග යදදිහිති ආදි. වඤ
 න වතෙති අනොත්තතදග සමිපෙ වඤනවතෙ දිවා විහාරං නි
 සීදිඤ්ඤා නිරතංගතස්ස ථෙරසාස. අභිධම්මාවතාර ථිකායංපන ග
 කුනති තෙන මාපිත ගන්ධනති සුමිඛලාවර්ගෙන වුත්තං. ත
 ථාති ඉමතා අකුසලෙන පටිසන්ධි ගොතිති ආදි ආනඛිති. ක
 ථාමස්ගොති කථාය පබ්බතො. තං වචනං කුසලජ්වනං සත්ඛා
 යවුත්තං අභිකථායං ඉති සන්ධිතානං වෙදිතබ්බං පණ්ඨිතෙන.
 දෙමනස්ස පෙත්තං උපප්පත්තිති පුච්ඡා. ඉදංපන ජවත
 ත්ති පදං නියාමෙත්ති පදෙ කමමිං. කුසලතායාති කුසලභාවා
 ය කොතියාමෙති ඉති පුච්ඡා. ආපෙත්තං වනවච්ඡනං නි
 යාමෙති. ආවජ්ජෙනෙහිති ආදි විතාරෙ. ආවජ්ජෙනාතිපදං
 ආවට්ඨිතෙති පදෙ කතතා. යොනිසොති උපායෙන. ආවට්ඨි
 තෙති හව්ඛගස්ස නිදන්තෙන. ආවට්ඨනං ආවට්ඨිතං. භාවසා
 ධනං. වචන්තාපිතෙති ආරම්භණස්ස වචනාපනො. අධ්‍යානමෙ
 තනති එතං වචනං අධ්‍යානං අයුත්තං. උභයෙතාති ආවජ්ජන
 වොඪිබ්බතෙන. එත්ථාති තදුරම්මණ නිශ්මන්තානෙන. පම
 තදුරම්මණාතිති සොමන්තස්ස සගගතාති පමතදුරම්මණ විත්තා
 නි. ඡාති උපෙක්ඛාසගගතාති ඡ. අථාති යථාමුත්ත වචනෙ
 අථ යදිහිති. සොමන්තස්ස සගගතානතතරංගිති ආදිනා වොද
 කාසා ආභාසං දසෙහි. තණ්හෙව පටිසිඛන්ති පට්ඨානෙ හගව
 තා පටිසෙධිතං ඉති පුච්ඡා. උපෙක්ඛා පෙත්තං විඤ්ඤාණ
 ධාතු උපප්පත්ති හව්ඛගතිවෙනාති යොජනා. නිංඅස්සවිත්ත
 සා ආවජ්ජනං ඉති පුච්ඡා. හට්ඨගාච්ඡනානං ආවජ්ජනාසා
 වොචිත. නස්සසාති අස්සාඅගෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතූයා ආ
 වජ්ජනකිවිචං ආවජ්ජනනකිවිචං නුඤ්ඤි. එතාතිති හට්ඨගාච

පුතානි. නිත්‍යතනානි ආරම්භණස්ස නිත්‍යතානිතො. විශ්ණත්තානි සුගතලොක ආසෙවිතතානිතො. සමුද්‍ර වත්තත්තානි, සයං බහුලං පවතනතානිතො. අයතනි අතෙතක මනොවිඤ්ඤාණධාතූ. නිරොධස්සානි විත්තවෙනසිකානං නිරොධස්ස අනත්තරපච්චයං බැවතිතකාරණං නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං නිගච්ඡන්තං උප්පජ්ජති. අනත්තරපච්චයංගති එතප්පඤ්ඤානෙ වුතො අනත්තරපච්චයො නාබ්ඤ්ඤානො. ඵලවිත්තානි නිරගච්ඡන්තානි උප්පජ්ජන්තිති සම්බන්ධො. අථ එවං සති කිං අස්ස විත්තස්ස ආරම්භණං ඉති පුච්ඡා. එතෙසුති පරිත්තධම්මෙසු. යදෙවාති යංඵව ආරම්භණං. ගාමෙතිලුනකො ගාමිලලො. යදදිනා. ඉලො. කොලියකෙන උච්ඡුසාලසාමිකොපමාය සහ අභිබොධොව. උපනිස්සයමත්ථසො උපනිස්සයමත්ථෙන සහ විසයග්ගාගොව. කුලෙතිසුත්තො කොලියො. කොලියො ඵව කොලියකො. යදදිනා සකුණෙකො. විසයස්ස ආරම්භණස්සගාගො විසයගාගො. උපනිස්සයොව අත්ථොව උපනිස්සයමත්ථො. මකාගෙ පදසන්ධිපජා. තත්ථානි සුත්තදෙවාරකාදීසු. සුත්තත්ති වචනෙ විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. පාණකාදිනාපිපථෙමග්ගෙ රක්ඛණකො මකකටකො පථමකකටකො. උණණානානි. පාණකෙතානි ආදී පඨවෙතිපදෙ කත්තා. තස්ස සත්තස්ස. සුසං රුධිරං. තත්ථොවාති ජාලමඤ්ඤි. තත්ථානි පසාර්තසුත්තාදීසු. පසාදස්සානි පදං ඝට්ඨිත ඉති පදෙ කම්මං. උපමා ඵව උපමං. ඉති අබ්භාසං ඉදංඋපමං දීපෙති සුපෙති. පටිභරත්තිති පාටිභාර. අථාති තදා. තතිගො රඤ්ඤා අදාසී. තත්ථානි රජාදීසු. තත්ථානි ගාමදුරකෙසු. ආරම්භණතානි පදං ඝට්ඨිතඉති පදෙ කත්තා. නිරියා මනොධාතූයානි පදං ආචර්ජිත ඉති පදෙ කත්තා. චක්ඛුච්ඤ්ඤාණතානි පදං සාධිත ඉති පදෙ කත්තා. තත්ථානි ජම්බවත්ථපිඨ සප්පිසු. මස්ඨං පෙණ්ණානි ඉති ජම්බවත්ථො ආහ. මස්ඨං ගත්තං පෙණ්ණානි ඉති පිඨසප්පි ආහ. මස්ඨංපි පෙණ්ණානි ඉති ජම්බවත්ථො ආහ. යදිභවත්ති එවංචවතෙ යදිසති. තව පෙණ්ණානි ඉතිවතා උගොපිජ්ජා. සො පිඨසප්පිතස්ස ජම්බවත්ථස්ස. අස්සානි ජම්බවත්ථස්ස. මුලං රුක්ඛමුලං ආවර්තා රුක්ඛකාසීතං. තත්ථානි ජම්බවත්ථාදීසු. තත්ථානි උපනිස්සයමත්ථෙසු තස්මිංවා උපනිස්සයමත්ථසොනි වචනෙ විනිවිජ්ජයො

වේදිතබ්බො. අසම්මතතතතානි අවිනාසිභාවනො වාතපිත්තා
 දිගි අනුපකතභාවනොව. මනසිකාරොගෙතු අසසානි මනසිකා
 රගෙතුකං. තත්ථානි අසම්මතතතතානි ආදි චචනෙ විනිවිජ්
 යො. නිරුඛමිපි වක්ඛු. පලිබ්බමපි වක්ඛු. තස්මිනනි රුපාර
 මමණේ. තස්මිනනි අලොකක. නවිතාතෙනානි තෙන ආකා
 සසන්තිස්සගෙනවිතා නට්ඨස්සති. නනිති ආදි දළිනිකරණං.
 යථා එසං යොනව්ඤ්ඤාණේ, සෙසං පුරිමනගෙනෙව වේදිතබ්
 බං. එවං ඉතො යොනව්ඤ්ඤාණෙනා. පරෙසුපි ඝානව්ඤ්ඤා
 ණාදිසු. සෙසං පෙවේදිතබ්බං. තත්ථානි පඤ්ඤා
 යොසනනිස්සිතත්ති පදස්ස ඉති අරොථා. තස්මිනනි වාසුමහි.
 ලබාචානි ලහිත්චාඵච. නවිතාතෙනානි තෙන ආපෙනවිතාන
 උපස්සති. සුක්ඛාච්චතා සෙසං තෙ “සුක්ඛච්චතා.” හිතදෙදු ද
 ලිනිකරණං. කායපසාදපච්චිකත්ති කායපසාදස්සපච්චිකගුහං.
 පඨිච්චනිස්සගත්ති කාරණගුහං පඨිච්චං. කායචාරස්මිතනිපදං
 සට්ඨානි පඤ්ඤා ආධාරො. මඤ්ඤාගතමෙවං තච්චිකපච්
 චනිවසෙන මඤ්ඤාගතමෙව. තත්ථානි දස්සනත්ථනනි ආදිප
 ඤ්ඤා. තං ජිනි හිමච්චං තං දස්සනා. තෙන චක්ඛුතා. ත
 සානි මොරවාපිවාසි මහාදත්තත්ථෙරවාඤ්ඤා. එසානි එසොථෙ
 රො. තෙත්ථස්සානි තෙන කාරණෙන අස්ස ථෙරස්ස. දසකම
 ගොපි දස්සනපඤ්ඤා. එත්ථෙවංනි මාදස්සකමග්ගෙ අත්
 නොගමොති සම්මතබ්බො. තත්ථානි මාදස්සකමග්ගෙ. තස්සානි
 සත්තස්ස නදුරම්මණන්ති පඤ්ඤා සම්මතබ්බො. තෙරස්සනං විත්
 තාතත්ති නිබ්බාරණේ ජිනි. අඤ්ඤාතරොන ජට්ඨනෙ ජට්ඨනඉති
 පඤ්ඤා කත්තා. අස්සානි සත්තස්ස. තානිති නිශ්චිත්තානි. ත
 ත්ථානි මාදස්ස විඤ්ඤාණකථායං වේදිතබ්බොනි පඤ්ඤා ආධාරො. එ
 ත්ථානි වාරො. ඉතානි වාරො. ගහිතායානි පදං නවත්තබ්බොනි
 පඤ්ඤා ලක්ඛණකිරියා. ඉතොපඤ්ඤානි ඉතො කුසලකා වතුහි
 නි ආදිච්චනතොපඤ්ඤා. ඉමස්සහිති ආදි දළිනිකරණං. පිණ්ඩ
 තංවිත තං ජට්ඨනං පිණ්ඩජට්ඨනං. එකොකස්මිංවා නදුරම්මණේ
 පිණ්ඩකා දස්සනං ජට්ඨනං “පිණ්ඩජට්ඨනං.” තත්ථානි ගෙඤ්ඤා
 වචනෙ. තත්ථානි දස්සකමග්ගවිපාක කථායං. ආදිතොති පඨි
 මකුසලවිත්තතො. තත්ථානි ගෙතු කිත්තනෙ ආදිතොපඤ්ඤා වි
 ක්කානං කථනොවා. අථස්සානි අථ නදු අස්ස සත්තස්ස. ඉධප
 තානි වතුහි උපෙක්ඛාසගතවිත්තනි ආසුතිතකමෙව. චාදෙ

ගණනාවකට ඉතිරි වුවහොත්. භාෂණයට පත්වේ. එකමගිනවා
 දෙය ගණනාවකට. පරිමාදක්ෂණයට ආදී වින්වාහොත්. සහසර
 ගණනාවකට සහසරගණනාවකට සහසරගණනාවකට. ගණනාවකට
 නිකුත් කරනවා, එහි පරිමාදක්ෂණයට කළහොත් පද ආ
 බාහොත්. ආරම්භණයට වසර දෙක තුළම මුළු වෙදනාවා
 නිකුත් කරනවා. ගණනාවකට එහි පරිමාදක්ෂණය ගණ
 නා තුළම මුළු නං තුළම මුළු ඉතරයු ප්‍රතිශතය දී සු ආවර්
 ගණනා දක්ෂණය තහනම් කරන පරිමාදක්ෂණය වුත්තං තං අගෙන
 කවිපාක තුළම මුළු. ඉතරයු ප්‍රතිශතය දී සු වුත්තං සගෙන
 කවිපාකව එහි පරිමාදක්ෂණය සබ්බං ඉදං තුළම මුළු. ල
 බ්බතෙව. තතුනි තත්වං ලබනෙ. ආවිණ්ණසද්ධිමෙවනා ආ
 විණ්ණන ජවනෙන සද්ධිමෙව තුළම මුළු. ගද නිර
 නතරං අතුළුමෙව ජවනි තද අගෙනතං තුළම මුළු. දුක්ඛං
 තෙනතත්වනි තෙනකාරණෙන එහි ප්‍රතිශතය. දුගෙනක
 ජවනාවසානෙ විනෙතුකතුළම මුළු. දුක්ඛං. අගෙනතත්ව
 පදං නවුත්තත්වි පදෙ කම්මං. චිත්තතොති පදං හවිතබ්බත්
 තිපදෙ ගෙන. අසංඛාරක දුගෙනකෙනාපිති පිසද්දෙනෙව
 ලං අසංඛාර නිගෙනක තුළම මුළු. හවිතබ්බත්ති සුපෙති.
 තුළම මුළු. තත්වං හවිතබ්බත්ති පදෙ කත්තා. තත්ති අ
 සංඛාරදුගෙනක තුළම මුළු. තත්ති ජනකත්වගෙන සද්ධි
 සංඛාර තුළම මුළු. ගෙනත්තත්තලායනි ජනක
 ගෙනෙනා කට්ඨලායා. කෙවලං විසෙසං දස්සං පෙසංක
 මෙව නං චිත්තං තත්වප්පෙරෙන වුත්තං. දසකමග්ගසස දසකප්
 පකාග්ග විභාවනං පකාසනං දසමග්ගවිභාවනං අත්තො සස
 ගෙන සද්ධි තුළම මුළු. දසන චිත්තසස නං “දසකමග්ගවිභාවන
 සංකං.” ඉතරංපිති අසංඛාරදුගෙනක තුළම මුළු. අග්ග තුළ
 මුළු කර්ම. සංඛාරාති පදං තුළම මුළු කර්මාති එහි කර්මාති
 පදෙ විසෙසනං. අගෙනක පටිසන්තිකස්සාපිති අපිසද්දෙන න
 කෙවලං සගෙනකපටිසන්තිකස්ස සගෙනකවිපාකං තුළම මුළු.
 උප්පත්තිති සුපෙති, තස්ස සගෙනකවිපාක තුළම මුළු.

කාමාවචර කුසලවිපාක කර්ම නිසිතා.

තත්වනි අබ්බාසනාති ආදී චිත්තෙ විනිවිජ්ජයා වෙදිතබ්බො.

හං කාමාවචරවිපාකං කුසලානුගතිකං කුසලෙන සද්ධිසංකතො හ
 ගවතා න භාජිතං. රූපාවචරං පෙපාසං පන භාජිත
 නති සම්බන්ධො. එතෙසුති. රූපාවචරරූපාවචර විපාකෙසු. ප
 විපදදිගෙදෙහිනං පෙපාසොති පදවගෙ අධාගේ චෙ
 දිතබ්බොති පදෙවා. ක්කානාගමනානාති ක්කානාසංඛාත අග
 මනනො. එනාති රූපාවචරරූපාවචර විපාකාති. තත්තාති කා
 මාවචර විපාකාදිසු. තෙනාති තෙහුමික කුසලෙන. අමිතං පි
 වබ්බිතමිපි විපාකං අපච්ඡාති වඩංගෙති. තෙනොත්තාති තෙන
 කාරණෙන එතථ ලොකුක්කරවිපාකෙ. සුඤ්ඤතත්ති ආදිසු වි
 නිච්ඡයො චෙදිතබ්බො. තත්ථාති තිසු කාරණෙසු. ඉධාති අ
 හිබමෙම. තත්ථාති විපක්ඛනාගමන මග්ගාගමනෙසු. තෙසු
 ති ච්ඡු අගනභානෙසු. ඉධාති ලොකුත්තරවිපාකෙ. අගංගිති
 ආදි විත්ථාගේ. හිසච්චං අගං සුඤ්ඤතමග්ගො. ඉමිනානාගෙ
 නාති ඉමිනා කාරණෙන. අපරභාගෙ චලිතකඵලසමාපත්
 තියා සමාපජ්ජන වසෙන අක්ඛන්ධවිකල්පසමාපත්තියා ඉමාති
 තිණි නාමාති නලබ්භන්ති. අථස්සාති අථ තද අස්සපුග්ගලස්
 ස. තෙසත්ති තිණ්ණං ඵලානං. තාතෙව සුඤ්ඤාති. සංඛා
 රං ආරම්මිණං ගෙසං තාති “සංඛාරම්මිණාති.” ගොවායං
 නාගො සුඤ්ඤතමග්ගෙ මයා චුත්තො. එසෙවනගොති ඉමිනා
 සංඛෙපෙන චුත්තමත්ථං විත්ථාගේතො අග අගංගිති ආදි.
 පි සද්දෙ සුඤ්ඤතමග්ගං අපෙක්ඛති. නිගුණාතිති නිගුණ
 තබ්බාති. ලොකුත්තරවිපාකස්ස ලොකියවිපාකතො විසෙසංද
 සෙතො අග යථාපනාති ආදි. අසුගනකාලොති පටිත්තන
 කාලො. විපච්චිනකාලොති විපාකදනකාලො. ලොකුක්කර
 නීති පදං පටිලභන්තිති පදෙ කත්තා. තාය සඛායාති ලොකු
 තතරමග්ගෙ පවත්තසඛාය. තස්මිං චිරගෙති ආදිසු එසෙවන
 ගො. අවුපසත්තායාති පදං පටිලබ්භන්තිති පදෙ ලක්ඛණ නි
 ර්ගා. අවිරුඬන්ති පදං අපණ්ණකන්ති පදස්ස විවරණං. තෙ
 නාති තෙන කාරණෙන. ලොකුත්තරති සකෙතාන්තිති චුත්ත
 මඤ්චං උපමාය සාධෙතො අග යථාගිති ආදි. ගොමගපරිභණ්
 ඩෙති ගොමගෙතපරිකමෙම. ගොමගෙන ලිමිතෙනති අත්ථො.
 තෙහුමික කුසලෙති පදං ගොතිති පදෙ අධාගේ. තනති තෙහු
 මික කුසලං. ලොකුක්කරෙති පදං සඛායාති ආදිසු අධාගේ. ත
 නති ලොකුත්තරකුසලං. අඤ්ඤාතාවිනොති පදස්ස අත්ථං විව

රෙනොනා ආග. වතුසු පෙකිව්වස්සාති. නිසිතං සුඤ්ඤානිවිමං ගස්ස පුග්ගලස්ස සො “නිසිතසුඤ්ඤානිවිමො.” අසුඤ්ඤානාවිනාත්ති පදස්ස අත්ථං. විවරෙනොනා ආග වතුසු පෙකිව්වොනාත්ති, ඉඤ්ඤානාධිපතොති ඉඤ්ඤානාධිපතොති. අස්සාති අසුඤ්ඤානාවිනිසුගත්ති පදස්ස නිද්දෙසවාරොපි අසුඤ්ඤානාවිනාත්ති පදස්ස අත්ථං. එලමග්ගස්සාති එලෙපවත්තමග්ගස්ස. අපිචෙත්ථාති අපිච අසුඤ්ඤානං වචනං වත්තබ්බං අනි එත්ථ ලොකු යාග්විපාකෙ ඉදං පතිණ්ණං. එකංගිති ආදී විත්ථාගේ. මග්ගෙ මග්ගංගත්ති වචනං. ගගවතා වුත්තං. එලෙපි මග්ගංගත්ති වුත්තත්ති යොපනා. එලෙපි බොජ්ඣංගොති වුත්තො එලකමණෙපි පෙවිරතිති වුත්තාති යොපනා. තත්ථාති මග්ගඑලෙසු නිබාරණං. ඉරුකිනකස්ස පුග්ගලස්ස. ඉබ්බස්ස පුග්ගලස්ස.

ලොකුතරවිපාක කථා නිසිතා.

ඉතොති ලොකුතර විපාකතො. තානිති කුසලවිපාකවිත්තාති. කුසලකමිං පච්චයො යෙසං තාති “කුසලකමිපච්චයාති.” ඉමාති අකුසලවිපාක විත්තාති. තාති කුසලවිපාකවිත්තාති. වසද්දෙ විසෙසාහිධානාරමෙහා, ඉමාති අකුසලවිපාකවිත්තාති අනිඤ්ඤානං පෙසු ආරම්මණෙසු වත්තත්ති. තත්ථ වාති කුසලවිපාකෙ. ඉධාති අකුසලවිපාකෙ. විපච්චතිති පච්චයති. ඉධ පන අකුසලවිපාකෙ. මනොවිඤ්ඤානාධිපතා විපච්චති. දුතියවාරතොති පටිසන්ධිකොපරං පඨම ගවංග සංඛාත දුතියවාරතො. පච්චඤ්ඤානං විජිග්ගාති පදං විපච්චතිති පදෙ ආධාරො. වුත්තිහුතා විපච්චති. එවංසද්දෙ අසුඤ්ඤානං නිවත්තෙති. තත්ථාති අබ්බාසනාති ආදීපදෙසු නිබාරණං. කරණ මිත්තත්ති පවත්තනමත්තං, මත්තසද්දෙන එලදානං නිවත්තෙති. සබ්බෙසුගෙවහිති ආදී දළහිකරණං. ජිත්තං මුලං යස්සො “ජිත්තමුලකො.” ජිත්තමුලකො එව රුකෙඛා “ජිත්තමුලකරුක්ඛො.” තස්ස පුප්ථං ජිත්තං පෙසු පුප්ථං. නෙව පෙසු ආදීසු අනො වෙදිතබ්බො. යොනිසො පෙසුනං පිති පිසදෙද කුසලසංඛාතස්සාති ආදීං අපෙක්ඛති. ඉධාපිති කිරියා මනොධාතු විත්තො. වෙපච්චිඤ්ඤානාතිති ආදී දළහිකර

ණං. සොළස විතෙකක්ඛතාය විරියාභාවතො දුබ්බලත්තා විචිකිල්ඡාසභගත විතෙකක්ඛතාය උඛච්චසභගතත්තා දුබ්බල තතා. උප්පතතිසාතානි උප්පතතිසාතං. අක්කෙසුච්ඡේදත්වා සෙසං චචනං වේදිකඛිකත්ති යොජනා. නං හිති හි සච්චි. නං විත්තං විපාක මතොධාතුවිත්තං. චලජ්ජපෙකාලෙති පචත්තං චක්ඛාදිචාරනං පඨතතිකාලෙ. චලජ්ජනති පචසන්නං එත්ථ වාරෙසු එස්සාදයොති චලජ්ජනා. ඉදන්ති කිරියාමතො ධාතුවිත්තං. ස්වෙඤ්ජං විත්තානං. රූපාරම්මණේසුති නිධාර ණෙ හුම්මං. යෙන කෙනච්චි රූපාරම්මණෙන ස්වතෙති පදෙ කත්තා. අක්කෙසුච්ඡේදති බිණ්ණසච්ඡේදො අක්කෙසුච්ඡේදො සත්තානං. චක්ඛුචාරෙහිති ආදී විත්ථාගේ. පඨානසාරූපභාවතත්ති කසක ඛිච්චිරියස්ස අනුරූපභාවං. සොතවාලෙපභා සොමග්ගසිකො ති සමඛෙසො. ලුඛෙසු ජනෙසු. ගණනෙතෙසුති ලක්ඛණං. අභිසමාචාරක චත්තනති සෙසවර්තඛිඛචිත්තං. ජොතිපාලාති ආදී දලහිකරණං. තත්ති ආචර්ජනං. විණ්ණපරියතෙනති පච තතනාපරියතෙන. අස්සාති හසිතූපාදවිත්තස්ස. සෙසං පෙච්ඡිතෙතනිති පදං බලවතරතායාති පදෙ අපාදනං. විරියං විරියබලං පාපෙත්වා සිපිතං. සම්බක්ඛ්ඤ්ඤාන ඤාණගතිකත්ති සම්බක්ඛ්ඤ්ඤාන ඤාණ සද්ධිසං. සෙසමෙත්වාති එත්ථ විතෙත සෙසං චචනං. තත්ථාති හසනවිතෙන. ඉධාති විතෙත. ඉධාති ඉමස්මිං ආනෙවා. එතානිති හසනකවිත්තානි. තත්ථාති තාසු සමාපත්තිසු. බිණ්ණසච්ඡේදො යාව යතතකංකාලං නංසමාපත්තිං නාසමාපජ්ජති තාව බිණ්ණසච්ඡේදො පුද්දජ්ජනං පෙච්ඡිතෙතනිති කුසලාව. අස්සාති අනෙත බිණ්ණසච්ඡේදො. නං සද්ධිසත්තාති තෙන කුසලෙන සද්ධිසභාවතො. අබ්බාකත පදමපන තාව පසිමං තෙව නිථානි.

විතතූපාදකණ්ඩවිණ්ණතා නිසිතා.

(2) තත්තාති අබ්බාකතාති ආදී චචතෙ ආභාති පදෙ ආධාගේ. තානිති රූපනිබ්බාණා බ්බාකතානි. තත්තාති කුසලාති ආදී පදෙසු. තත්ති විපාකබ්බාකතං. තත්ථාති ගෙව ඛම්මානි ආදී චචතො. ඉති කිරියා බ්බාකතං චත්තඛිඛං හචෙය්ස. ගෙභාවන කිරියා බ්බාකතං ගතිනමෙව ඉති මනසිකත්වා නායං දසෙසත්වා නි

සැරිසරය. තත්පරානි සබ්බව රූපත්ති ආදී පදෙසු. එත්තා
වතානි සබ්බව රූපං අසංඛතාව ධාතුනි වචනෙන. තත්ති රූ
පඛ්‍යාකතං. ඉදත්ති තත්ත කතමං සබ්බං රූපත්ති වචනං. ත
සානි තත්ථ කතමං සබ්බං රූපත්ති වචනස්ස. තස්මිං වගෙති
නිඛාරණේ හුමිං. තත්තිරූපං. තත්තානි වතනාරොති ආදී ප
දෙසු. ගණනෙන පරිච්ඡේදෙති “ගණනපරිච්ඡේදො” තෙ
න ගණන පරිච්ඡේදෙන. තෙසං මහාභූතානං. තෙනානි වස
ද්දෙන. මහාභූතානි එසු වචනෙ චේදිතබ්බානි පදෙ ආධාරො.
එතානි භිනි ආදී විත්ථාරො. එතානිරූපානි වූච්චත්තිති පදෙ ක
මිං. තත්පරානි ආදී විත්ථාරො. තත්පරානි මහත්තපානුභාවතො
නි ආදී පදෙසු නිඛාරණං. මහත්තපානුභාවතොති වචනෙ විනි
ච්ඡයා චේදිතඛෙධා. භි සම්මං එතානිරූපානි. තෙසත්ති ම
හාභූතානං. එවං වූච්චමානතයෙන භි සම්මං එකවික්කවාලංආ
යාමතොව පෙය්‍යොපනානිව නොනති. සබ්බංවික්කවා
ලං පරිමන්ඛිලං පරිමන්ඛිල සන්ධානං. පරිකෙඛපතො, ඡත්තිං
සසතසහස්සානි දසවෙව සහස්සානි අබ්බිඛිභානි අබ්බිච්චතුත්ථානි
යොපනසතානිව නොනති. අබ්බිභ්‍ය වතුත්ථානි අබ්බිඛිභානි,ති
භි සතානි පඤ්ඤාසමානි අත්ථො. තත්පරානි තස්මිං වික්කවාලෙව
සුඛිරුති පදෙ ආධාරො. තසුතානිනි දසසහස්සානි. එත්තක
තනි පදං සංඛාතානි පදෙ තිරියාවිගෙසනං. බහලභෙතන බහ
ලභාවෙන සංඛාතා කථිතා, අයං වසුත්ඛර. තස්සායෙව වසුත්
ඛරය. සත්ඛාරකත්ති පදං ජලත්ති පදස්ස විසෙසනං. වා
තෙති වාතස්ස උපරිසිතං. තස්සාපි ජලස්ස සත්ඛාරකො මා
ලුතො නහංඋග්ගතො. සන්ධිතිනි හෙතා උපහරිතොවානි
සබ්බසොධිති. එවං සන්ධිතෙ වෙත්ථානි එවං අවසිතෙ එත්ථ
වික්කවාලෙ. එත්ථානි පදං සිණේරුපබ්බතූත්තමොති පදෙ ආ
ධාරො. යොපනානත්ති පදං වතුරසිති සහස්සානිති පදෙ ස
ම්බන්ධො. අපඤ්ඤායාලොකානි මහණ්ණුවෙ අනුපට්ඨිතා ධීතො.
අවිච්ඡග්ගතො තාවදෙවොති තත්තකමෙව වතුරසිති යොපනස
හස්සානියෙව උග්ගතො. සිණේරුපබ්බතූත්තමොති පබ්බතො
සු උත්තමො “පබ්බතූත්තමො.” පබ්බතොයෙව වා උත්තමො
“පබ්බතූත්තමො.” සිණේරුසංඛාතො පබ්බතූත්තමො “සිණේ
රුපබ්බතූත්තමො.” සිණේරුපබ්බතූත්තමො වුත්තංගොති. ත
තොති සිණේරුස්ස හෙතා උපරිව වුත්තප්පමාණ්ණො. උපබ්

ඵපඛේතනාහි උපඛේතන උපඛේතන, ඉදං වුතනංගොති මාව ත්තාළිඝ යොජ්නසහසසාහි සමුදෙද අරේඛාගාළොහා තතතක මෙව උපර්උග්ගතො යුගත්ධරපඛිබ්බො ඵකච්ඡයොජ්නසහස්සාහි සමුදෙද අරේඛාගාළොහා, තතතකමෙව උපර්උග්ගතො, * ඉසිකිරෙපඛිබ්බොහි ඉමිනානුයෙන සෙසෙසුපි උපඛිඵ්ඵපඛිප මාණ්ණා වෙදිතබ්බා. පමාණ්ණොති පදං අරේඛාගාළොහාග් ගතාහි පදෙ තතියා ච්ඡෙසහනං. අරේඛාගාළොහාග්ගතාහි අ රේඛාගාළොහා උග්ගතොව. දිබ්බාති දෙවානං නිවාසගුහ ත්තා දිබ්බා. නානාරතනච්චිත්තාහි නානාරතනෙති ච්චිත් තා, මහාසෙලාහි පදස්ස ච්ඡෙසහනං. චුගාති මගත්තා. සිණෙ රුසස සමත්තතොහි පරිකඛිපනුවසෙන සිණෙරුස්ස සමත්ත තො යීනා, සිණෙරුතොව පරිකඛිපිඤා යීනො යුගත්ධරෙ, තං ප රිකඛිපිඤා යීනො ඉසිත්ඛරෙ, ඵලං තංගං පරිකඛිපිඤා යීනා සි ණෙරුස්ස සමත්තතොහි වුත්තා. නිමිජාතකෙ වුත්තං.

† සුදස්සනො කරච්ඡො ඉසිත්ඛරෙ යුගත්ඛරෙ,
තෙමිත්ඛරෙ විතතකො අස්සකණ්ණොගිරිවුගාති.

තත්ථ අභිකථායං ඉදං වුත්තං අගං මහාගුරු ඵතෙසං සඛිබ්බා හිතෙ සුදස්සන පඛිබ්බොනාම තදනත්තරං කරච්ඡොනාම සො සුදස්සනතො උච්චතරෙ. කරච්ඡස්ස අනත්තරෙ ඉසිත්ඛරෙ නාම, සො කරච්ඡතො උච්චතරෙ. ඉසිකිරස්ස අනත්තරෙ යු ගත්ඛරෙනාම, සො ඉසිත්ඛරතො උච්චතරෙ. යුගත්ධරස්ස අ නත්තරෙ තෙමිත්ඛරෙනාම, සො යුගත්ඛරතො උච්චතරෙ. තෙමිත්ඛරස්ස අනත්තරෙ විතතකොනාම, සො තතො උච්චත රෙ. විතතකස්ස අනත්තරෙ අස්සකණ්ණොනාම, සො විතත කතො උච්චතරෙහි, තථාපිනාම පරිවත්තනවසෙන වුත්තොනා සභාවතෙදෙනවුත්තො. යථාහි ඉදං බාග්ගසිතගරං ඉදුනි ඤා රුණසිනාම අනාගතෙ අගංබාග්ගසි උප්පලනගරංනාම හවිස්ස ති යුත උප්පලනගරං පදුමනගරංනාම හවිස්සති පදුමනගරං මන්දරවනගරංනාම හවිස්සති මන්දරවනගරං කෙතුමතිතග

* කල්බාපේ සඛිබ්බ ‘ඉසිකිරෙ’ ලංකාවොගාපෙ ‘ඊසඛරෙ.’

† අගමපන විසුඛිමග්ගාදියු.

යුගකිරෙ ඊසඛරෙ කරච්ඡො සුදස්සනො,
තෙමිකිරෙ විතතකො අස්සකණ්ණො ගිරිවුගා ති.

රංගම හවිස්සනීති එවං නගරස්සනාමං පරිවත්තති එවං සුග
 නිරපබ්බතාදීනං නාමං පරිවත්තති සුගඤ්චරපබ්බතාදියොති අ
 ඥාමඥාස්ස නාමං ලහන්තීති.

යොජනානං සතානුවිවො හිමවා පච්චබ්බතොති. හිමවා ප
 බ්බතො යොජනානං පච්චසතානි උච්චො. හිමං අස්සඅභීති ‘හි
 මවා.’ හිමස්මයෙ නිමං චමතිතිවා “හිමවා.”

යොජනානං සහස්සානි තිණි ආයාමවිත්ථතොති, යොජනා
 නං තිණිසහස්සානි ආයාමතො විත්ථාරතොවාති අඤ්ඤා. ආයා
 මතොව විත්ථාරතොව තිණි යොජනසහස්සානිති චුත්තංගොති.
 චතුරසීති සහස්සෙහි කුටෙහි පතිමණ්ඩිතොති සුදස්සනකුට විත්තු
 කුටාදීති චතුරසීති කුටසහස්සෙහි පතිමණ්ඩිතො යොතිතොති
 අඤ්ඤා. තිපච්ච යොජනකකුට පරිකෙඛපාති පණ්ණරස්ස යොජන
 පාමාණා ඛන්ධපරික්ඛෙපා. ඛන්ධස්ස පරිණාගො පණ්ණරස්ස
 යොජනප්පමාතොති චුත්තං ගොති. තිපච්චයොජනප්පමාණො
 ඛන්ධස්ස පරිකෙඛපො යස්සා සා “තිපච්චයොජනකකුටපරික්ඛෙ
 පා.” නගච්ඡතිති ‘නගා.’ ජමු. නගාඉති අවිහානබ්බාති න
 ගච්ඡතා. න ගච්ඡතාති පදං ජමිබ්බති පදස්ස විසස්සනං. පඤ්ඤ
 සයොජනකකුට සාධායාමාති උච්චෙට්ඨතො පඤ්ඤසයො
 ජනප්පමාණකකුට සාධාඋච්චෙට්ඨතො සමන්තතොව පඤ්ඤ
 සයොජනසාධායාමාව. තතො එව සතයොජනවිනිශ්ණො නාව
 දෙවච්ච උත්ගතා. ජමිබ්බුක්ඛස්සති මුලතොපභාය යාව සාධාවි
 වපො නාව පඤ්ඤසයොජනාති. තතො පරමිපි උපුකං උත්ගත
 සාධා පඤ්ඤසයොජනා සමන්තතොව එකෙකාසාධා පණ්ණරස්ස
 යොජනාති වඩ්ඪිතාති. සාධා එව ආයාමා ‘සාධායාමා.’ ඛන්ධො
 ව සාධායාමාව ‘ඛන්ධසාධායාමා.’ පඤ්ඤසයොජනපාමාණා ඛ
 නිසාධායාමා යස්සා සා “පඤ්ඤසයොජනකකුටසාධායාමා. යස්
 සානුභාවෙනාති යස්සා ජමුයා මහනතතො කප්පාසිතාදී පකා
 රෙන පභාවෙන. එතදෙව ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ ~~පෙ~~ පාරිජත්තකස්ස පමා
 ණං. සිරිසෙත හවති සත්තමන්ති එඤ්ඤසොති පච්චකෙත
 කරණවචනං. සත්තමන්ති ලිඛවිපලලාසෙන චුත්තං සිරිසො
 හවති සත්තමොති’අතො. චක්කවාලසිද්ධිවිවයොති චක්කවාල
 පබ්බතො. පරිකිපිච්චානං සබ්බං ලොකධාතුමයං ධීතොති
 හෙතොචුත්තං සබ්බං තං පරිකිපිතාන චක්කවාලසිද්ධිවිවයො ප
 තිඪිතො අගං ලොකධාතු නාමාති අතො. මනාගෙ පදසන්තිව

සෙන ආගතො. තං සබ්බං ලොකධාතූං පරික්ඛිපිථවාන අයං ච ක්කවාලුසිලුවිවයො ධීතොති එවම්පි අයං චදනති එවං වූතෙතපි චක්කවාලු පබ්බතොපි ලොකධාතූයෙවානි වෙදිතබ්බං. මායා කාර—පෙ—සාමඤ්ඤතොති මායාකාරෙව මහාභූතාව මායාකාරමහාභූතා. තෙනි සාමඤ්ඤ මායාකාර—පෙ—සාමඤ්ඤං. යත්ති යං චත්ථං සත්තංවා. තෙසත්ති යක්ඛාදි මහාභූතානං ඝානං තස්ස චිත්ථස්ස සත්තස්සවා අතෙතා නොචුපලබ්භති. එතාතිපිති මහාභූතානි. අවිනේතයං ඝානං යෙසං තානි “අවිනේතයංඝාතානි.” තෙසං භාවො “අවිනේතයංඝාතතා.” අවිනේතයංඝානායාති පදං සාමඤ්ඤතොති පදෙ තතියා විසෙසනං. චණ්ණසණ්ඨානවිකේධපෙහිති චණ්ණසණ්ඨානානං වාලතෙහි. සරසලක්ඛණත්ති අත්තතො ස්භාවසංඛාතං ලක්ඛණං. පරිහරිතබ්බාති “පරිහාර.” මහතෙතති පච්චයෙහි පරිහාර “මහාපරිහාර.” පරිහරිතබ්බතොති රක්ඛිතබ්බතො. උපතෙතබ්බත්තාති පරිවතෙතබ්බත්තා. භූතානිති පදස්ස අත්ථං විචරතො ආග පචත්තානිති. මහාපරිහාරානිති මහතෙතතිපරිහරිතබ්බාති. මහත්තො විකාරෙ යෙසං තානි ‘මහාවිකාරානි’ තත්ථාති උපාදිණ්ණානුපාදිණ්ණස්ස. කර්පවුඨාතෙති කර්පවිනාසකාලෙ. විකාරමහත්තනති විකාරස්ස මහත්තතතං. උපාදිණ්ණානං ධාතුකේධානකාලෙ විකාරමහත්තං පාතවං ගොතිති යොජනා. ලොකෙ තෙජසා අන්තිනා ඛස්සමානම්හි * අවිචිමතො අන්තිස්ස අවිචිජාලා භූමිතො වූඨිතා යාව මහාබුහුලොකා විධාවති. අවිචියති පූර්වයති අවිචි. ජාලා. අවිචි පූජායං. “ඉ”ඉති මොග්ගලානස්සතෙන ඉ. අවිචි අස්ස අතීති අවිචිතො. යද්ද ලොකොකප්පවිනාසකෙන සලිලෙන විනස්සති. තද්ද කොවිසතසහස්සං එකං චක්කවාලං ඛාතෙදකෙන විලියති. යද්ද ලොකො වායොධාතූප්පකොපෙන කර්පවිනාසක වායොධාතූයාවිතසහති තද්ද වායොධාතූ කොවිසතසහස්සං එකං චක්කවාලං විකිරති විඛංසති. යථා † කඨ්ඵුබ්බෙන සප්පෙනදඨො කායො පත්ථබ්බොහවති එවං පඨවිධාතූප්පකොපෙන සොකායො කඨ්ඵුබ්බෙව කඨ්ඵුබ්බවගතොඉව පත්ථබ්බො හොති. අථවා කඨ්ඵුබ්බෙන දඨොපි කායො පඨවිධාතූප්පකොපෙනෙව පත්ථබ්බො හවති. තස්මා පඨවිධාතූයා අවිසුතො සො කායො සබ්බද්ද කඨ්ඵුබ්බෙව කඨ්ඵුබ්බ

* අවිචි. කමොපෙ සබ්බත්ථ. † අඨ්ඵුබ්බ.

බගනොලුව හොනි. අර්ථා කඳුමුඛයා දෙසොකායෝ පත්ථමො
 හවති වාමනොගබ්භෙන හවතිවා පඨවිධාතූපකොපෙන ම
 නොතාගබ්භිනො සොකායෝ කඳුමුඛව කඳුමුඛබ්බගනොලුව
 එකත්ත පත්ථමො හොනි. පුතියොනි ආදි ගාරාසුපි එසෙව න
 යෝ. කථංවිස මුඛං යස්ස සප්පස්ස සො “කඳුමුඛො.” පුතීහ
 නංවිස මුඛං යස්ස සො “පුතීමුඛො.” අග්ගිඉප මුඛං යස්ස සො
 “අග්ගිමුඛො.” සත්ථංඉප මුඛං යස්ස සො “සත්ථමුඛො” එතා
 නිහිනි සම්මං එතානි රූපානි මහතාලියාමෙන පරිග්ගහෙන බ්බ
 තතා පරිච්ඡිද්ධත්වා ජාතිතබ්බත්තා මහත්තානි විජ්ජමානානි
 භූතානි ඉති එවං මහත්තා පෙ මහාභූතානිනි යොජනා.
 එවත්ති ආදි නිගමනං. තත්ති රූපං. තත්ථානි සබ්බරූපත්
 ති ආදි පදෙසු. සබ්බරූපත්ති පදං යොජෙතබ්බත්ති පදෙ ක
 මමං. තෙසුති තෙවත්තාලිය පදෙසු. තිණීති උප්පත්තං ජනි
 විඤ්ඤාණෙහි විඤ්ඤායං අනිච්චං ජර්ඣානුත්තනි තිණී. තථා
 නි තෙන පකාමෙන. දුතියසංඛ්‍යාදිසු පාලිවචත්ථානං වෙදිත
 බ්බං. තත්තායත්ති ආදි චත්ථාමෙ. තත්තානි දුතියසංඛ්‍යාදිසු.
 තත්ථානි දුකෙසු. ආදිමනිවුත්තා වුද්දසුද්ධා පනිණිකදුකාතා
 ම. චත්ථි පෙ පරික්ඛතවසෙනානි චත්ථිතං අච්ඡිත
 ම විචාරණපතිබ්බෙන. තත්ථානි තෙසු තිකෙසු. පනිණි
 කදුකෙසුනි නිබ්බරණ භූමිමං, දුකෙත්ති පදං යොජෙත්ථානි
 පදෙ කම්මං. සෙසෙති තෙරසෙති දුකෙකති. යොජෙත්ථානි පදං
 ධර්මානි පදෙ පුබ්බකාලත්‍රයා. තෙරස තිත්තා. තදෙව දුකක
 නති අජ්ඣතති කදුක්කං. තෙසත්ති තිත්තානං. තත්ථානි වා
 විසති වතුකෙසු. සබ්බපච්ඡිමො වතුකෙසා. එවත්ති පදං වුත්
 තංඉති පදෙ ආකාමෙ. ඉධානි රූපකණ්ඩු. අනාමසිත්ථානි අ
 ගහෙත්ථා. ඉතරෙ පන වතුක්කා ඉබ්බුත්තමානිකං ආමසිතා ධ
 පිතා. දුට්ඨසංගහෙති ආදි පදත්තයං තයො දුකතානි පදෙ ආබා
 මෙ. තෙසුති තිසු දුකෙසු. ඉද්දති යොගං පෙ දුකෙසා
 වෙදිතබ්බොති යොජනා. සොති සනිදස්සනුදුක්කො නගල්ලි
 තිපදෙ කත්තා. යස්මා නගල්ලිති තස්මා අනාමසිත්ථා ධර්මා
 නි යොජනා. පරෙහිවානි සනිදස්සනුදුක්කො පරමුත්තහිවා
 දුකෙහිවාසං යොගං නගල්ලිති යොජනා. නගෙනානි පදං
 යොගත්ති පදෙ තතියා විසෙසනං. යත්තං රූපං සනිදස්සනං
 තං අනි නො උප්පාදුති යොජෙතබ්බං. අත්ථාභාවතොති අයං

ගෙතු පරෙහිවා පුර්වෙහිවා දුක්කෙහිසසිං යොජන ගෙතු. කසමා පෙහෙවනොවාහි පදං ගෙතුමං පුර්වෙහි විහි උපාදිණ්ණකාදිහි යොජන ගෙතු. සනිදස්සනංහිහි ආදි විත්ථා රෙ. එත්ථාහි දුක්කයොජනාධිකාරෙ. පුර්වෙහි දුක්කෙහිස සිං කමාහාවොති පඤ ඩුසාවිසෙසනං. ඉතිසඤ්ඤ සමාපත්තො. සති අත්තේති උපාදිණ්ණානුපාදිණ්ණ සංඛාතො අත්තේ සති. කමාහාවො. ඉමිනා සනිදස්සන දුක්කෙන. තත්ථාහි උපාදිණ්ණකපද්ධිසු සනිදස්සනදුක්කෙන කමාහාවො උපාදිණ්ණපද්ධිහි සසිං අයොජනො අකාරණං අසුත්තං. යොජෙතධි බො සනිදස්සනදුක්කො ඉති වොදකොභව වදෙය්. නයොජෙ තධිතො විසෙසස්ස අනාවො. ඉමිනාහි සනිදස්සනදුක්කෙන. තත්ථාහි උපාදිණ්ණකපද්ධිසු සනිදස්සනදුක්කෙනාසසිං යොජ නායං උපාදිණ්ණොවා පෙහෙවන ඉති වචනො වුත්තො විසෙසො නාහි ඉති එවං විසෙසා පෙහෙවන නගච්ඡති සනිදස්සන දුක්කො. තත්ථාහි වුත්තොති පඤ ආධාරෙ. තත්තාහි චතුත්ථ දුක්කෙන. තිහි දුක්කෙහි සසිං යොජෙත්ථාහි සම්බන්ධො. තෙනාහි චතුත්ථදුක්කෙන. සො හිති ආදි විත්ථා රෙ. හිසසිං සො ආදි දුක්කො. තත්ති චතුත්ථදුක්කං. යෙ දුක්කා යෙන දුක්කෙන ඉතොති චතුත්ථසම්බන්ධතො. තස්සාහි මානිකාය. එත්ථාහි සබ්බං රූපත්ති ආදි වචනො. ඉතිහි ඉති පුළුච්ඡාගෙද්ධා වනො පුළුච්ඡා නකතො. ඉධාහි සබ්බං රූපත්ති ආදිවචනො. තත්ථාහි සබ්බං රූපත්ති ආදි පදෙසු. පටික්ඛිපනං පටික්ඛි පො. ගෙතුතො පටික්ඛිපො “ගෙතුපටික්ඛිපො.” ගෙතු පටික්ඛිපං නිදසෙසති පකාසෙතිහි “ගෙතුපටික්ඛිපෙනිද්දෙ සො.” නගෙතුමෙවොති සබ්බො. සබ්බරූපාවකාහාවෙන සබ්බරූපානං සාධාරණොව සො ගෙතුපටික්ඛිපනිද්දෙසොවාහි ත ථා. අථො, ආධාරියතො ආධාරණං අවධාරණනති අත්තො. ආ පුබ්බ ධර්මාරණො. හාවෙ, යු. සහ ආධාරණෙන පටිත්තනතිහි “සාධාරණො.” සාධාරණො නගෙතුමෙවොති සඤ්ඤති අත්තො. සාධාරණොව සො ගෙතු පටික්ඛිපෙනිද්දෙසොවාහි තථා. සාධාරණගෙතු පටික්ඛිපෙනිද්දෙසොහි පි පාඨො සීහලුක්ඛරෙ දිස්ස ති. අයං සුච්ඡික්ඤ්ඤානො සුඤ්ඤො. ගෙතු නාම සාමක්ඤ්ඤ තො චතුර්ධිධොති දසෙසත්තො ආහ තත්ථාහි ආදි. තත්ථාහි ගෙතුති වචනො. ගෙතුච්ඡි සො ගෙතුවාහි “ගෙතුගෙතු.” මුලභු ත.ගෙතුති අත්තො. පච්චගො එවගෙතු ‘පච්චගගෙතු.’ උත්ත

මොපධානො හෙතු “උත්තමහෙතු.” සංඛාරානාං සාධාරණොව
 යො හෙතුවානි “සාධාරණහෙතු.” හෙතුහෙතුආදීනාං සරුපං
 ඝෛපෙනො ආග තෙසුති ආදී. තෙසුති වතුබ්බිධෙසු හෙතුසු,
 රුපක්ඛන්ධො පඤ්ඤාපනාය පකාරෙන ජානනත්ථාය පච්චයො.
 විපාකඝානෙති විපාකස්ස පච්චතමකායෙ. උත්තමං පධානං,
 කමමසමාදානත්ති සතෙතහි කතකමොනං. හෙතුසොති පදං
 ධානසොති පදස්ස විවරණං. එසෙවාති එසාඵව අවිජ්ජා. යදි
 දත්තියා අයං. පච්චයත්ථත්ති පච්චයභාවං. වුත්තමත්ථං උප
 මාය පාකවංකරෙනො ආග යථාහිති ආදී. වතුබ්බිධෙසු හෙතු
 සු කතමො හෙතු ඉධාධිප්පෙනොති ආග. ඉමස්මිං පනෙත්ථාති
 ඉමස්මිං නහෙතුති ධානෙ. හෙතුහෙතු අධිප්පෙනො. කස්මා.
 මානිකායං නහෙතුධිමොති ආගතස්ස හෙතුහෙතුපටික්ඛෙපයො
 අධිප්පෙනත්ථා. සාධාරණහෙතු පටික්ඛෙපනිද්දෙසොති ඉදංහි
 මානිකාය ආගතපටික්ඛෙපවසෙන වුත්තං. ඉමස්මිං පන රුපක
 ණෙහි මානිකාය නහෙතුපදසංගතීතත්තාව රුපස්සඅවධාරිතත්
 තාව වුත්තා නස්මා හෙතුහෙතු අධිප්පෙනො. තෙන වුත්තං අ
 භිකථායං හෙතුධිමොති නහෙතුධිමොති මානිකාය ආගතත්ති උ
 පරිට්ඨායව පටික්ඛෙපනිද්දෙසොති ඉදං මානිකාය ආගතපටික්
 ඛෙපවසෙන වුත්තං. ඉධ පන මානිකාය නහෙතුපදදීසංගතී
 තතාව රුපස්ස වුත්තා තං තං සභාවත්තා අවධාරිතත්තාව අන
 ඤ්ඤසභාවතොති වුත්තං. කස්මා පන ඉතරහෙතුත්තයං නාධි
 ප්පෙනත්ති. ඉතරහෙතුත්තයො අනුපවිසනතො ඉතරහෙතු
 තතයංහි නහෙතුධිමොති එත්ථ හෙතුති පදෙසනාවෙන න පවි
 සති. හෙතුපටික්ඛෙප නිද්දෙසොතිව මානිකාය ආගතහෙතු ප
 ටික්ඛෙප වසෙනෙව වුත්තං. තස්මා ඉතරහෙතුත්තයං නාධිප්පෙ
 නං. කෙවි පන හෙතුහෙතු අධිප්පෙනොති සාධාරණහෙතුස්ස
 තදනෙතාගධත්තා පෙරුපාදි ආරම්භණං පන උත්තම
 හෙතු පරිශාපනත්ති වදන්ති. තත්ථ හෙතුහෙතුඅධිප්පෙනො
 ති සාධාරණහෙතුස්ස තදනෙතාගධත්තා වුත්තනති ඉදං වචනං වි
 රුජ්ඣති. යං පන ඉතරහෙතුවස්ස ලබ්භමානත්තා වුත්තත්ති
 දභිබ්බං. රුපධිමෙසුති පච්චයහෙතුව උත්තමහෙතුව ලබ්භත්
 ති. මහාභූතොති පච්චයහෙතු නාම. රුපාදි ආරම්භණං පන
 උත්තමහෙතු පරිශාපනත්ති වුත්තං. තං යුත්තංවිධ දීප්පති, ත
 ථාපි තං ටිකාවචනෙන විරුජ්ඣති. ඉති තස්මා හෙතුභාවත්ති

ගෙතුගෙතු නාම. රූපස්සාහි පදං පටික්ඛිපත්තොති පදෙ ස
 මදයා. නූතනමෙවාහි එත්ථ නකාග්‍රෙ පටික්ඛෙපත්තො.
 එව සද්දෙ අවධාරණත්තො, නිගමත්තොහි අත්තො. තෙනවුත්
 නං නිගමත්තොති. විකාශම විභාගාවා අවධාරණෙන එව සද්
 දෙනාහි වුත්තං. කෙවිපන එවසද්දෙ පටික්ඛෙපො නනිගමො
 හි වදන්ති. තං නසුත්තං කස්මා නකාරස්ස පටික්ඛෙප වාවක
 තතා. ස්පට්ඨයමෙවාහි එත්ථවචනෙ භවදිනබ්බාතිපදෙ ආධා
 රෙ. රූපස්සෙවාහි පදං චතුපච්චයං ඉති වචනෙ සමුත්තො.
 අතිතමිපි පච්චුප්පත්තමිපි උප්පත්තං නාම. නෙසු ඉධ පච්චු
 ප්පත්තං රූපමෙව අබ්භෙතන්ති සුපෙතං පච්චුප්පත්තං රූප
 මෙවාහි වුත්තං. නාහිති ආදි දළහිකරණං. තානිති චක්ඛුච්ඤ්
 ඤාණාදිති. කස්මාපන මනොවිඤ්ඤාණං සංඛාරා නිගමො නග
 ගිතොති ආග මනොවිඤ්ඤාණනති ආදි. සද්ධි මනොවිඤ්ඤාණං
 අතිතානාගතමිපි විජානාති කස්මා මනොවිඤ්ඤාණං පච්චුප්පත්
 තං විජානාතිති වුත්තන්ති ආග තනති ආදි. තනති මනොවිඤ්
 ඤාණං. සොතපතිතමෙවනාම. සුත්තාගතං පවත්තං. ජරයා
 හි පදං අභිභවිතබ්බංඉති පදෙ කත්තා. අභිභවිතබ්බො ඛ
 මො සභාභවා යස්ස නං “අභිභවිතබ්බංඛමකං.” තස්ස භා
 වො ‘අභිභවිතබ්බංඛමකත්තං.’ සෙය්‍යොගමස්මි ඉතිආකාරෙ
 න පවත්තො මාත්‍රො. සණ්ඨානං විධාමාත්‍රො නාමාති යොජ
 නා. ඉධාපිති එකවිධෙතාහි පදං. තත්ථාහි සජාති ආදිය. එ
 කා සමානාජාහි යෙසං තෙ “එකජාතිකා.” හි සද්දෙ දළහි
 ජොතකා. ඉධාහි ඉමස්මිංසබ්බෙපි බහ්‍යානිආදිකෙදානෙ.
 සජාතිභාන නිවුසෙකාසෙනාහි සජාතිභාන සංඛාතොන නිවු
 සොකාසෙන. කිරිකරණෙනාහි නිවුකාරණෙන. බන්ධ
 නෙනති බන්ධසභාවසංඛාතං ගණනං. හම් සද්ධි නගච්ඡති.
 ඉධාහි රූපසංගහොති පදෙ. එත්ථාහි එකවිධෙතාහි ආදිවච
 නෙ. සබ්බත්ථාහි දුට්ඨෙත රූපසංගහොති ආදිපදෙසු. දුට්ඨ
 පෙද්දියුති පදගෙදපෙද්දියුතොති පදෙ ආධාරෙ.
 එවත්තිපදං ගෙදඉති පදෙ සරූපං. ගෙදසභාවතොහිපදං ද
 සෙය්‍යෙනාහිපදෙ ගෙතු. ගෙදස්ස සභාවතො විජ්ජමාන්තො.
 පුබ්බෙගමා පවත්තා පුච්ඡා එතස්ස පදභාජනස්සාහි “පුච්ඡාපු
 බ්බංගමං.” තත්ථාහි උපාදුහි ආදිවචනෙ විනිව්ජ්ඣො වෙදින
 බ්බො. තත්ති උපාදුරූපං, තදෙවාහි උපාදුරූපං. තත්ථාහි

වක්කායනනති අදිවනෙ විනිවුදො. තෙසුති දුට්ඨෙසු ව කුසුසු. අප්පරජක්ඛාදි සත්තසමුගස්ස වක්කණං දස්සනං වක්කු. වක්ක දස්සනෙ. “හරමරදි” මොග්ගල්ලානසුත්තෙන උ. බුඛස්ස වක්කු “බුඛවක්කු.” සමත්තතො සංඛතා සංඛතස්ස වක්කනං දස්සනං ‘සමතතවක්කු.’ ඤාණංඵව වක්කු “ඤාණව ක්කු.” දිබ්බානං දෙවානං සොනංවිශානි දිබ්බං. දිබ්බව තං ව ක්කුචානි “දිබ්බවක්කු.” චතුසච්චධම්මස්ස වක්කනං දස්සනං ධම්ම චවක්කු. තත්ථානි පච්ඡ පඤ්ඤවක්කුසු. සමොරග්ගති උපත්තිමිති යති එතෙන අවයවෙහිති සමොරග්ගෙ. උපත්තිසකභූතා චතුසමු චානික රුපසතතනියො. සග සමොරග්ගති “සසමොරං.” ත ත්ථානි මංසවක්කුසු. යවායං පරිච්ඡින්නො වුද්දසසමොරෙ චතු ව ක්කාලිසසමොරෙ මංසපිණ්ඩානි සමිඛෙතො. ගෙඨාඅකඛිකුපක භිකෛනානි ගෙඨාගත අක්ඛිකුපකස්ස අභිනා පරිච්ඡින්නොනි ප දෙ තනියාවිසෙසනං. හමුකභිකෛනානි අදි පදං පරිච්ඡින්නො නි පදෙ තනියාවිසෙසනං. සංඛෙපතොනි වුද්දසසමොරෙ පෙරෙති පදෙ තනියා විසෙසනං. භාවොනි ඉත්තියාභාවො සුරිසස් ස භාවොනි ලබ්බමානාභාවො. වුද්දස සමොර ඵතස්ස මංස පි ඤ්ඩස්සානි වුද්දස සමොරෙ. විඤ්ඤානොනි චතුරෙ පෙරෙති පදෙ තනියාවිසෙසනං. ඉතිති චතුරෙ පෙරෙති පදස්ස සරුපං. චතුරතොලිසසමොර ඵතස්සානි චතුරෙ පෙරෙති. යනති යං මංසපිණ්ඩං සජානත්තොනි පදෙ කම්මං. ලොකො නි බාලපුරුෂාලොකො න සජානානිති පදෙ කත්තා. න්නා රුසුත්තකෛනානි න්නාරුසංඛාත රජ්ජකෙන අනෙතාමසුලුභෙන න ආබමො පටිබමො. යතථානි මංසපිණ්ඩං. යනති වක්කුං. එත්තානි සසමොරවක්කුමිති. සිතොනි නිසිතො.

මහාභූතානනති පදං උපාදයානි පදෙ කම්මං. තදෙතනති පසාදවක්කුං බ්‍යාපෙතො තිසිතිති යොජනා. සෙතමණ්ඩල පරි ක්ඛිතස්සානි සෙතමණ්ඩලෙන පරික්ඛිතස්ස. අභිමුඛෙ ධීතා නං ජනානං. සරීරස්ස සණ්ඨානං “සරීරසණ්ඨානං.” උප්ප ජිති එත්තානි “උප්පතනි.” උප්පතනි ඵව දෙසො “උප්පතනි දෙසො.” සරීරසණ්ඨානස්ස උප්පතනිදෙසො සරීරෙ පෙරෙති පදෙසො. සරීර සණ්ඨානුප්පතනිදෙසෙ භූතං සරීරෙ පෙරෙති භූතං. පස්සනිති දිසං. වක්කුසසුද්ධිතස්ස දිසස්ස ම ඤ්ඩලං දිසිමණ්ඩලං. අඤ්ඤානි දිසිමණ්ඩලෙහිති අනි වක්කු

සඤ්ඤිතාය දීඨියා මණ්ඩලෙති අත්තො. පිටුපටලානි බ්‍යාපෙ
 නාවිය. ධාරණව න්‍යාපනව මණ්ඩනව චිත්තව ධාරණ
 පෙවිජනානි. තානි කිම්වානි යාසං තා ධාරණපෙ
 කිම්වා. චතුභි ධානිභි කතූපකාරෙ ඛනිත කුමාරෙ
 විය. සකාරණව ආබන්ධනව සමුදිරණව සකාරණපෙ
 සමුදිරණානි. තානි කිම්වානි යාසං තා සන්ධාරණ
 පෙකිම්වා. කතො උපකාරෙ යස්ස නං “කතූපකාරං.”
 උතුව චිත්තව ආහාරෙව ‘උතුවිතතාභාර.’ ආයුනානි චතුරාත
 නියුතෙ තෙව ජිවිතිජිගෙන. උානියනි විවිධනි “උාකා.”*
 උාහ විනක්කෙ. ඔකාදයොති මොග්ගලලානසුතතනන ‘කො’
 නිපාතනා හලොපො. උාකා සිරස්සපමාණං විය මත්තං පමා
 ණං යස්ස නං “උාකාසිරමත්තං.” චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනනනි චක්
 ඛුවිඤ්ඤාණ සමුප්ච්චන්තනාදිනං තදුලමිතාවසානානං. යථාර
 හනනි චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස නිස්සයභාවතො චත්ත්වභාව පචනනිමුඛ
 භාවතො මාරභාවව සාධයමානං. සමුප්ච්චන්තනාදිනං තදුලම්
 බතාවසානානං අඤ්ඤනිස්සිතතනා මාරභාවමෙව සාධයමානං
 නචත්ත්වභාවනනි අධිප්පායො. තස්ස සසමහාරචක්ඛුතොති ක
 ණහමණ්ඩලස්සානි පදෙ සම්බන්ධො. සෙනමණ්ඩල පරික්ඛිත
 ස්සානි පදං කණ්ඩමණ්ඩලස්සානිපදස්ස විසෙසනං. කණ්ඩමණ්
 ඩලස්සානි පදං මණ්ඩනිපදෙ සමබන්ධො. මණ්ඩනි පදං දිඨි
 මණ්ඩලෙති පදෙ ආධාරෙ. අභිමුඛෙති පදං ධීතානනනි පදෙ
 ආධාරෙ. ධීතානනනිපදං සරීර ඉති පදෙ සම්බන්ධො, සරීර
 පෙභුතෙතිපදං දිඨිමණ්ඩලෙති පදස්ස විසෙසනං.
 දිඨිමණ්ඩලෙති පදං සත්ත අක්ඛිපටලානි දිඨි නනිතිවෘපදෙ ආධා
 රෙ. ධාතූහිති පදං කතඉති පදෙ කත්තා. උතුවිතතාභාරෙහි
 ති පදං උපභමිභියමානනනි පදෙ කත්තා. ආයුනානි පදං අනු
 පාලියමානනනි පදෙ කත්තා. චණ්ණගන්ධරසාදිහිති පදං පරි
 චුත්තනනනි පදෙ කත්තා. අත්තතො චචනං පරචචතෙන සාධ
 තෙනා ආහ චුත්තමිපිචෙතනනනි අදි සතෙනා

යෙනචක්ඛුපසාදෙන රූපානිඅනුපස්සති. එතනනිචක්ඛුං. උා
 කාසිරසමුපමනනි උාකාසිරසමානුපමං. උාකාසිරසමාණනනි
 අත්තො. ඉදවස්ස පතිඨාතොකාස විසෙන චුත්තං, න පන අත්ත
 තොකාසවිසෙසන චුත්තං, නපන අත්තතො පමාණවිසෙසන. තං

* ‘ඔකා’ නිපි පාඨො.

හිපරමානුපර්යන්තන පමාණෙන අනිසුමුමෙව. උකාසිරප්ප මාණෙනපන දෙසෙ ඉදංපවතතී. නකෙවලම ඉදමෙවසබ්බා නිපි සබ්බසානිකරූපානි තස් පවසනතෙතව. ඉදව තස් නිබ්බ ස්සතතං පදෙසා පුරිතා ඵව නිබ්බසසති. ඉමිනානි යං චක්ඛුන් නි ආදී වචනෙන. සුත්තන්තෙ ආගත දෙසනා පන අභිධමෙම දෙසනාය කසමා ත සමෙතිති මනසිකත්වා ආග යං පනානි ආදී. එකං පෙ වායොධාතුයාව ඉති යං චචනං ඉන්ද්‍රියගොවර සුතෙන චුත්තං. චිත්තං පෙ ධාතුයාව ඉති යං චචනං චතුපර්වටසුතෙන හගවතා චුත්තං තං චචනං පර්යාසෙනචුත්තං හගවතාති යොජනා. අයංහිති ආදී දළභිකරණං. පර්යායං ඤාපෙතෙනා ආග යොවාති ආදී. තෙසුති මහාගුතෙසු. තස්මාති ඉන්ද්‍රියගොවර සුත්තාදීසු. සුත්තන්තදෙසනා පර්යාය දෙසනානාම ගොතු නිමිගුණොපන ධමෙමාති ආග අභිධමෙමානි ආදී. ඉධාති අභිධමෙම. තස්මිනති අත්තහාපෙ. තනනිසිනොති අත්තහාව නිසිනො. එස්මාති චක්ඛුමහි. සවස්සානි සවෙ අස්ස සත්තස්ස. අථ තෙනාති තද අතෙන චක්ඛුතා, අපරංතයං දසෙසතුං අනිතංවා රූපත්ති ආදී චුත්තං. පච්චුප්පන්තං රූපං පච්චුප්පතෙනා චක්ඛුතා. එස්මාති පසෙසවාති පදෙ පරිකප්පවචනං. චක්ඛුමෙතත්ති චක්ඛුපි එතං. සුඤ්ඤතං පෙ ඤානානි සුඤ්ඤතසභාවගුත නිස්සත්තස්සෙන. දස්සනලක්ඛණෙනි පදං ඉඤ්ජත්ථත්තිපදෙ ආධාගේ. තෙසංගෙවාති එස්සාදීනං. තෙතෙවත්ථෙතානි සමච්ඡමදස්සනස්සෙන. සස්ස අතත තොකායො සක්කායො. එතතාවතා වචනෙන චුත්තානි සම්බන්ධො. එත්ථානි චතුසු තගෙසු. සෙසාපි නයා. අනොලොකෙතුකාමස්සාපි සත්තස්ස. රූපනිපදං සලොතිතිපදෙ කත්තා. තත්ථානි පටිගඤ්ඤිති ආදී පදෙසු. අනිතං හිති ආදී චිත්ථාගේ. එත්ථානි පටිගඤ්ඤිවාති පදෙ. ඉධාපිති පුතියනිද්දෙ සථාගේ. රූපෙචක්ඛුං උපසංහරතො අතතතො පෙ කාමස්ස සත්තස්ස චක්ඛුති යොජනා. සොති නිද්දෙසවාගේ.

එත්ථානි තනිග නිද්දෙසවාගේ, පටිගඤ්ඤති නාමානි ආධාගේ. ඉධාපිති තනිග නිද්දෙසවාගේ. තනොති තනිග නිද්දෙසවාරතො. පමචාර දස්සිතා. තෙසංගෙව එස්සපචමකානං. තත්ථානි පදෙසු. ඉමිනානි රූපං ආරඛ්භාති වචනෙන. උසද්දෙ රූපෙ ජාතපච්චගෙ නව ආරම්භණං පෙ පච්චගෙහි

වානි ශෝචනබ්ධා. වාරණ්‍යනිපදං දක්ෂිණොති පදෙ ආධාණ. යථාපන සුර්මෙසු නිසුචත්තාණ නයාව වේදිතබ්ධා. වාරණ්‍ය නි පදං දක්ෂිණොති පදෙ ආධාණ. යථාපන සුර්මෙසු නිසුවාරණ්‍ය චත්තාණනාය වේදිතබ්ධා. එවනති දක්ෂිණාති පදෙ ආධාණ. චක්ෂුත්ති පදං දක්ෂෙතූත්ති පදෙ කම්මං. ඉදං තත්ති තං චක්ෂු ඉදං ඉති. එත්ථාති තොරසසු නිද්දෙස වාරණ්‍ය එක කස්මිං නිද්දෙසවාරණ්‍ය ආගතත්තාති පදෙ ආධාණ. ඉතොති ච ක්ෂුතිද්දෙසතො. එත්ථාති සොනායතනාදී නිද්දෙසෙසු. ත චුතඬාලොමාවිතෙති සුමුමෙති තමඬව ණණ්‍ය ලොමෙති සමිතෙ. අභුලිවේධක සණ්ඨානෙති අභුලිමුද්දිකා සණ්ඨානමංසසුතො වු සත්පකාරානිති සණ්ඨාරණාදී නිව්වාහි. සායනිති ගන්ධොපා දනංකරෙති. උපකාරෙව උපත්ථිකනව අනුපාලනව පර්වාරෙව උපකාර පෙපෙර්වාර. යථා වුගත්පකාර උපකාර පෙපෙර්වාර යස්ස තං යථා පෙපෙර්වාරං. සායනත්ථොති රසං විඤ්ජන්තේන. උප්පල දලගා සණ්ඨානෙති මජ්ඣිමනිකාය උප්පලදලස්ස අග්ගභාව සණ්ඨානෙ. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං කායෙ නිසිතිතිපදෙ ආධාණ. එත්ථාති සොනාදී නිද්දෙසෙසු. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පදෙසු සෙසං වචනං. තත්ථාති කායායතනාධිකාර. ඉති වොදනා සියා. එ වත්ති කායායතනස්ස සබ්බත්ථ අනිභාවෙ. ලක්ඛණෙන සමිඨි ස්‍යාති ලක්ඛණසමිඨිස්සාති. ලක්ඛණසමිඨිස්සානංවා භාවො ලක්ඛණසමිඨිස්සනා. අඤ්ඤස්ස රූපස්ස. අඤ්ඤත්ථ ධාතෙ. අඤ්ඤස්මිං කලාපෙති අත්ථො. එවං වචනං යදිසියා සබ්බත්ථකායායතනං නභොති ඉති වොදනා. නෙවපරමත්ථතො සබ්බත්ථකායායතනං භොති. විනිබ්බුජ්ඣාති පදං පඤ්ඤාපෙතූත්ති පදෙ පුබ්බකාලත්‍රියා. අස්සාති කායායතනස්ස. පඤ්ඤාපෙතූත්ති ජාතාපෙතූං. එවනති සබ්බත්ථ කායායතනනි වචනං. යථාහිති ආදීනා වුත්තමත්ථං දළහංකරෙති. රූපරසාදයොති පදං වු චිත්තතිති පදෙ කම්මං. වාලිකාය වුණ්ණාති 'වාලිකවුණ්ණාති.' රූපෙරසො යදි සියා රූපගහණෙන නෙව ගහණං රහො ගවේශ්‍යා. නවාති සබ්බත්ථධාතෙ නව අනි නව සබ්බත්ථ නානි ඉති එවං එත්ථ චක්ඛාදිසු. එතෙසං චක්ඛාදිනං. එතෙසුති චක්ඛාදිසුති නිබාරණං. භි සද්දෙ විත්ථාරණෙනතො. අභිගනනං අභිසානො. රූපෙරූපස්සවා අභිසානො. රූපාභිසානං අරහති

හි “රූපාභිසාරයො.” භූතානාං පසාදෙ “භූතපසාදෙ.” රූ
පාභිසාරයොව සො භූතපසාදෙවාති “රූපාභිසාරයොවරහභූතපසා
දෙ. රූපාභිසාරයො ~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~ ලක්ඛණං අස්සාති රූපා
භිසාරයො ~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~ ලක්ඛණං. දඬුං කාමෙතිති “දඬුකා
මො.” පුග්ගලො. දඬුකාමස්ස භාවො “දඬුකාමනා.” රූප
නණ්ණා. දඬුකාමනා නිදානං උපනිසස්සො යස්ස තං “දඬුකාම
නානිදානං.” දඬුකාමනානිදානං එවි කමිං දඬු ~~පෙ~~ ~~ක~~
මමිං. දඬුකාමනා නිදානකමිමි සමුදායානං එතෙසනති “දඬු
කාමනානිදානකමිමිසමුදායානාති.” දඬුකාම ~~පෙ~~ ~~සමුදා~~
නාති එවභූතාති දඬුකාම ~~පෙ~~ ~~භූතාති~~. දඬුකාම ~~පෙ~~ ~~භූතානාං~~
~~පසාදෙ~~ දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~. දඬු
කාමනා ~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~ ලක්ඛණං අස්සාති දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~ලක්ඛණං~~.
දඬුකාමනා නිදානකමිමිසමුදායානො එවචා
භූතපසාදෙ දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~. දඬුකාමනා
~~පෙ~~ ~~පසාදෙ~~ ලක්ඛණං අස්සාති දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~ලක්ඛණං~~.
දඬුකාමනා නිදානකමිමි සමුදායානභූතපසාදෙ
න සුභා ලක්ඛිතතිති වා දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~ලක්ඛණං~~. ආ
විජ්ජානං ආනාඨානං රසොතිතිවා අස්සාති “ආවිජ්ජානං.” ආධාර
ණ්ණාවෙන පච්චුපතීතිති “ආධාරභාවපච්චුපතීනං.” චක්ඛු
ඤ්ඤාණප්පතීසමයෙ සමභවනනාති මඤ්ඤාණප්පතීසමයෙ
නං එකුතපඤ්ඤාස වක්ඛති ඉධ වක්ඛබ්බාති අභිධම්මාවතාරවිකා
යං චුතතනසෙන වෙදිතබ්බාති. දඬුකාමනා නිදාන කමිමිතො
ජායන්තිති දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~කමිමිජා~~. තෙ එව භූතා ද
ඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~භූතා~~. දඬුකාමනා නිදානකමිමිජභූතා ප
දභානං ආසන්නකාරණං ඉමස්සාති දඬුකාමනා ~~පෙ~~ ~~පද~~
භානං. සද්දහිසානාදිසුපි එසෙවනසො. කායො සබ්බෙසන්ති
සබ්බෙසං භූතානාං පසාදෙ කායො ඉති වදනති. අපරෙති පරවා
දිතො. තෙජාධිකානං තෙජොධාතු අධිකානං, භූතානාං පසා
දෙ චක්ඛු. චිත්ත ~~පෙ~~ ~~ධිකානනති~~ ආකාශාධිකානං. භූ
තානාං පසාදෙ සොනං, වායු අධිකානං කානං, ආපාධිකානං ජීව
හා. පඨවිඅධිකානං කායොති අත්ථො. තෙ පරවාදිතො වක්ඛ
බ්බා තුමෙහ සුත්තං ආගරථ ඉති. තෙජාධිකානනති පදං ගුණ
හිති පදෙ සමිත්ථො. ගුණෙහිති රූපාදිහිති පදස්ස විසෙසනං.
රූපාදිහිති පදං අනුගණ්හනාවතොති පදෙ තතියා කත්තො. අනු

ගණිතභාවිතොති චක්කවාදිත්‍යං සතිච්චිකරණේ උපකාරිතඛිබ්‍යා
විතො. තෙජාධිකාතං පසාදෙ චක්කුති ආදී යොජේතඛිබ්.
තෙ පරවාදිතො සකවාදිතා චත්තඛිබ්. කොපන පුත්ගලො
රුපාදයො. පෙ. ඉණාඉති එවං ආහ. හි සදෙද් දළහික
රණං. භූතෙසුති පදං නලබ්‍යාහි පදෙආධාතෙ. නිබාරණංවා.
අගංරුපබ්‍යෙමිඛා ඉමස්ස භූතස්ස. අපාපිති පරවාදිතො සකව
දිතං යදිපිවදෙය්‍යං. සමහාරෙසුති පදං භූතස්සාති පදෙ ආධා
තෙ. කිම්වාති ඉච්ඡිතං තුම්හෙ. සමහාරෙසුති පදං දස්සනානො
ති පදෙ ආධාතෙ. රුපාදයො තෙසංභූතානං ඉණාඉති එතං
චචතං තුම්හෙහි සකවාදිති ඉච්ඡිතඛිබ්. තෙ පරවාදිතො ස
කවාදිත්‍යා චත්තඛිබ්. අපාධිකස්ස. පෙ. යදි සිත්‍යා තෙ
ප. පෙ. පරිභාගෙථ සකවාදිතො මිගං. රුපාදයො තෙසං
භූතානං ඉණා. ඉතිච්චතං ඉපෙස්සයාම. යදි සිත්‍යා පරිභාගෙථා
ති යොජ්‍යා. කප්පාසෙති පදං ගත්තොති පදෙ ආධාතෙ. ආ
පාදිකස්සාති ආදිකං උනගංපි එතං චචතං යස්මාපන තාති තස්මා
එතෙසං චක්කවාදිත්‍යං නිස්ස. පෙ. තං එතං විසෙස කප්ප
නං පහාග ගහගතඛිත්ති සමිබත්තො. පහාගාති පදං ගහගත
ඛිබ්ත්ති පදෙ පුඛිබ්කාලත්‍යා. විසෙසකප්පනත්ති පදං පහාගා
ති පදෙ කමිමං. පහාගෙප්පනත්තිපි පාසො, තො නාපුත්තො.
භූතානං අවිසෙසෙපි රුප. පෙ. සදිකාහොත්ති යථා එවං
භූතෙතො අස්සෙස්මිං විසෙසකාරණේ අපිප්පමානොපි චක්කුපසා
ද්දයො අස්සෙස්මිං විසදිකාහොත්ති ඉති එතං චචතං ගහගත
ඛිබ්. තුම්හෙහිති යොජ්‍යා. අස්සෙස්මිං අසාධාරණං ගං
කාරණං අයී තං කාරණං නිස්සයොජ්‍යා. නොනත්ති චක්කුපසා
ද්දිනං. එතෙසත්ති චක්කුපසාද්දිතං. නාභූත විසෙසතො එ
තෙසං විසෙසොගොති. භූතවිසෙසෙහිති ආද්දළහිකරණං.
කිංකාරණත්ති ආන යමානානාහිති ආදි. හි සච්චිං සමානානං.
භූතානං පසාදෙව නවිසමානභූතානං පසාදෙ ඉති පොර්ණා වද
න්ති. ගොවිරවසෙන චක්කවාදිනං අගමිමස්සතං දස්සෙතං. එච
ත්ති ආදිවුත්තං. කමිමිසෙසතොති පදං විසෙසවත්තෙසුති ප
දෙ තතිගා විසෙසතං. වසද්දෙ වාකාරකො, එතෙසු චක්
කවාදිසු. අත්තතොති චක්කුසොතංඛාතස්ස අත්තතො නිස්ස
ගභූතං මහාභූතං. නිස්සගත්ති පදං අනාලිත ඉති පදෙ කමි
මං. විසෙසති පදං විසෙසණ්ණෙතත්තාති පදෙ ආධාතෙ. විස්

ත්බගොවරො.” අථවා, වාතොඵව ඝාණ්විඤ්ඤාණස්ස උපනිස්ස
 යො “වානුපනිස්සයො.” වානුපනිස්සයො එතස්ස ගන්ධස්ස අ
 ඡීති “වානුපනිස්සයො.” “සඛාදිතොණො” ති ණො. වානුප
 නිස්සයො ගණො ගොවරො පච්චයො එතස්ස ඝාණස්සාති “වා
 නුපනිස්සයගන්ධගොවරො.” තථාහීති ආදී දළහිකරණං. තස්
 සාති ගන්ධපිණ්ඩස්ස. බ්‍රහ්මනිව්‍යාති ඔහිතො විසුංකර්තො. අස්සා
 ති සිගාලස්ස. අස්සාති කායස්ස. හි සදෙදු දළහිකරණං. ස
 යතස්සවා ඵලකානන්ති පදවයං භාවොති පදෙ සම්බන්ධො.
 වා සදෙදු සයතස්සවා ඵලකානංවාති යොජෙතබ්බො. අනිසිද
 තෙනතවා ජතෙන සක්කාති පදෙ තතියා කත්තො. ඉතිති ත
 සමා. එතස්සාති කායස්ස. එවන්ති ආදී නිගමනං. හි සද
 දෙ දළහිකරණං. නිස්සයොති රුපචිත්ත පූර්ඵලතාදී විත්ත
 භානාති. උපමාවසෙන චක්ඛාදිනං අසමික්ඛානංදෙස්සනෙනා
 ආග අපිවාති ආදී. නොසන්ති චක්ඛාදිනං. යථාහීතිආදී විත්
 ථාගේ. ප්ලිතෙති පදං භොතිති පදෙ ලක්ඛණ්ත්‍රියා. සමො
 සර්තාතිති උසර් තාති පචිත්තාතිති අණො. ඉමානෙව පච ච
 ක්ඛාදී ආයතනාති අසමික්ඛානෙව. ඉමස්මිංහීති ආදී විත්ථා
 ගේ. තත්ථාති තිසු කොභාසෙසු. ගෙභාපචතො කායො.
 තස්මිත්ති ගෙභිමකායෙ. අභාති පඨවිආදීති රුපාති. තස්සා
 ති මජ්ඣිමකායෙ. තත්ථාති උපර්මකායෙ. තත්ථාති චක්ඛු
 දසකාදීසු. ඉති ඉදං රුපං චක්ඛුදසකංතාම. සෙසාතිපි සො
 තදසකාදීති. තෙසුති ගෙභිමකායාදීසු පචතත රුපෙසු. ඉත
 රෙහීති ගෙභිමකායෙ පචත්තකායෙහි. උපමාය අසමික්ඛානංසා
 බෙනෙනා ආග යථාහීතිආදී. රුපායනන නිද්දෙසෙ විනිව්ජ්‍යො
 වෙදිතබ්බො. නිසදෙදු ධාතුසං අනුවඤ්ඤාති මනසිකතො ආග
 නිභාතිති. ති පුබ්බො භා දිත්තියං. නිදසසනෙන පස්සිනබ්බ
 භාවෙන සධිං චත්තති. පටිගනනං පටිඝට්ඨනං. පටිඝට්ඨනං
 එව නිකංසො පටිඝට්ඨනං. පටිඝට්ඨනං සස්ස
 ජනකං. පටිඝට්ඨනං. නිලාදිසු විනිව්ජ්‍යො වෙදි
 තබ්බො. සිඤ්චාරමකුලෙන සමානන්ති සිඤ්චාරමකුලෙන
 කණ්චිරමකුලෙනව සමානං. චූළගංසජාතකෙ, විජ්ජමානෙ ගර්
 තවගෙවමණ්ණකෙ සුමුඛං කාමං යදිව්ජ්‍යං පක්කම අපගව්ජ්
 ඉති එත්ථපත වචනෙ, ගර්ඉති සුවණ්ණං ගගවතා නිවාපි වුත්ත
 නාති සම්බන්ධො. පරතොති ජාතරුපස්සාති පරතො. අස්සාති

සුවණ්ණය. ඉබාති රූපායනන නිදෙදසෙ. ඉමානි නිලාදිනි. තෙසත් නි දිසාදිනං. සන්තිවෙස විසෙසෙන සිඛානි. තත්ථානි දිසාදිසු. නතො රස්සතො. තං දිසං. තතො දිසතො. නතො නි ධුලතො. තං අණ්ණං. තතො අණ්ණතො. තස්සානි දිසාදිසු. නිඛාරණං. නිස්සායානි පදං සීතත්තිපදෙ පුබ්බකාලක්රියා. සී තත්තිපදං රූපායනනනි පදස්ස විසෙසනං. වොහාරෙනානි පදං භාසිතත්ති පදෙ නතියාවිසෙසනං. එත්තානි රූපායනනනි දෙදසෙ. තත්ථානි අබ්භානි ආදිපදෙසු නිඛාරණං. ඉමෙහි චතු හි අබ්භාදිපදෙහි. තෙසං වඤ්ඤාමිලාදිනං. තත්ථානි වඤ්ඤාමිලාදි වත්ථුසු. තත්ථානි වඤ්ඤාදිසු හෙතාවඤ්ඤා හොති. උභින්නං වඤ්ඤාදියං. එතෙසුනි වඤ්ඤාදිසු. දැනං ගමනං අස් සානි “දැනගමනො.” ලොභෙතකතො මාසකො “ලොභමාස කො.” යෙමාසසා වොහාරං වොහරිතබ්බකාචං ගච්ඡන්ති ඉ නි චචනං චුත්තං. සබ්බමිපි නං වත්ථුං. ඉබානි රජ්වනත්තිපදෙ. පාලිභාගනනි පාලියංභාගනං රූපං. තව්ටිකච පිලොනිකච කණ්ණිකච “තව්ටිකපිලොනිකකණ්ණිකානි.” තෙසං වඤ්ඤානි තව්ටිකා පෙට්ටිකා වඤ්ඤා, හො ආදි යසසො “තව්ටිකා පෙට්ටිකා වඤ්ඤාදි.” තව්ටිකා පෙට්ටිකා වඤ්ඤාදි හෙදං තව්ටිකා පෙට්ටිකා වඤ්ඤාදි හෙදං. තංහිනි හි සච්චං. තං රූපං. එ තං රූපත්ති සම්බන්ධො. සබ්බංගෙනත්ති හිසම්චිං, සබ්බංඵතං රූපත්ති සම්බන්ධො. චක්ඛුමහි චක්ඛුස්ස වා පටිගනනං ‘චක්ඛු පටිගනනං. තං ලක්ඛණමෙතස්සානි ‘චක්ඛුපටිගනනාලක්ඛණං.’ පටිගනනං තාම වස සීතං අඤ්ඤාමඤ්ඤානිමුඛභාවා යොග්‍යදෙසා චතථානං. තස්සෙවානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස. එතත්ති රූපං. ය තථානි යස්මිංයානෙ. තත්ථ ධාතෙ මයං විසෙසං චක්ඛාම. එත් ථානි රූපායනනනිදෙදසෙ. සෙසං චචනං. හි සච්චං කෙවලං විසෙසො තත්ථ චක්ඛායනනනිදෙදසෙ. චක්ඛුං පුබ්බභගමං යස් සසො “චක්ඛුපුබ්බභගමො.” ඉබානි රූපායනනනිදෙදසෙ. ය ථානිනි ආදිකා තාදිසමෙවානි චුත්තචචනං සමකේති. ඉබාපිනි රූපායනනනිදෙදසෙ. තෙහි තෙරස්වාග්. භායත්ති එතස්මා නි ‘හෙරි.’ හිතසෙ. හද්‍රාදයොති සුභෙතන ර. නදද්දොවා ර්ති සුභෙතන ර්. මහතති ව සා හෙරිවානි “මහාහෙරි.” ප චති යානිනි ‘ප චගො.’ පචගති යං. නක්ඛාදයොති මොග්ගල් ලානසුභෙතන ‘හො.’ අථවා. පච ඉතිසද්දං ජගතිනි පචගො

පටහන්තිනිවා පටහො. මහාහෙරිව පටහහෙරිව “මහාහෙරිව
 වහහෙරිවො.” මුඛ මොදං ඉමෙහි ගච්ඡති යෙනාති “මුදිං
 හො.” හමෙති උපසමෙතිති “සංඛො.” සම උපසමබ්බෙදෙසු.
 සමාඛොති මොග්ගලානසුතෙන “ඛො.” පණ්ණිසතිති ‘පණ්
 චො.’ පණ් බසවහාරසීති. පිලාදිහවොති සුතෙන ‘අචො.’
 මුදිඛ්‍යාදෙයො පච්චියා යෙසං තෙ “මුදිඛ්‍යාදිපච්චියා.” පදච බස
 රනව පදබසර්තනාති. අපඤ්ඤාමානාති අපාකවොති පදබසර්
 නාති යස්ස සො අපෙ පෙබසර්තො. රුක්ඛානන්තිපදං
 නිසංසනංඉති පදෙ සමබ්බෙදො. ගණ්ඨිකාය ආකොටනං ගණ්ඨි
 කාකොටනං නිසංසනව ගණ්ඨිකාකොටනව නිසංසනපෙ
 කොටනං. නං ආදි යස්ස රුක්ඛපභරණාදි කස්සසො නිසංසන
 පෙකොටනාදි. තස්ස සදෙදු “නිසංසනපෙකොටනෙදු.”
 පටිහසංචාරාති සතතාදිති පටිහතස්ස. තත්ති මනුස්සසද්දං.
 පරිඤ්ඤානි නිර්වසෙසෙයනගතිතො. එවන්ති ඉමිනාපදච
 යෙන සබ්බසද්දස්ස ගහණේ. තෙසත්ති වාරනං. ඉති තස්
 මා අනො මයා නව්සාරිතො. අසිඛ දුසිඛානන්ති අනිප්ඵ්‍යානදු
 නිප්ඵ්‍යානං. අපාක දුපාකානන්ති අනො. ඩාකාදිතත්ති
 සාකාදිනං. මච්ඡානං සකලිකා ‘මච්ඡසකලිකා.’ මච්ඡසකලිකා
 ච පුත්තිමංච නිලිඨිසප්ච ‘මච්ඡපෙසප්පි.’ මධුනි මධු
 කරෙතිකතමධු තදෙවොති සප්පි. වානිඛ්‍යානොච කලිතෙව
 “වානිඛ්‍යානකලිත.” කලිතෙති වංසඛිකුරු. තෙ ආදි යස්ස
 ඛාරිකරසස්සො ‘වානිඛ්‍යානපෙසප්පි වාදි.’ වදනති ඵතෙනා
 ති බදරු. වදිව්වතෙ. වදිස්සබදරුවාති මොග්ගලානසුතෙහ
 න “අරු.” වදිස්ස බදුතෙයොච. සලති පච්ඡන්තිති. “සාල
 වො.” අභිසංඛාතබදරුදිඤ්චලබාදනිකං. බදරුව ආමලකොච
 කපිථොච සාලවොච ‘බදරපෙසප්පි සාලවා.’ තෙආදි යස්ස
 සො බදරපෙසප්පි සාලවාදි. තානිතාති වජ්ජිති තංතංචත්
 ථිති. ඵත්ථාති රසායනනිද්දෙසෙ. ඵත්ථාති යත්තිව්වතෙ.
 තත්ථාති ලිඛ්‍යාදිසු. පුරිස්සස්ස සණ්ඨානංචික නභොති. කරණං
 කුතං.* සුපත්තිඵභි සුනබාදෙයාති ‘සුපං.’ සුපසයෙ. බිපසු
 ප නි සු සු භි පඛින ඉති මොග්ගලානසුතෙනා පඛින. සුපංඵච
 ‘සුපකං.’ සකතෙකො. මුසති මරති අනෙතාති “මුසලො.”
 මුසපාණ්වාගෙ. මුසාකලොති සුතෙනා කලො. මුසලො ඵච

* “කුට්ටං” ඉතිපි පාඨො.

‘මුසලකො.’ ධිනලිකායාති ධිනාඉති කතරුපන. ‘ධිතාවිධ ධි තලිකා.’ යද්දිතා ලිකපව්වෙයො. වානි බන්ධනි එතෙනාති ‘වා කො.’ වා ගති බන්ධනෙ. ඉති කාකචාරවක සකවාහිකොති සුතතන න වො. නස්සමිත්තං. මහත්තම වාකොව ‘මහතික වාකො.’ වාකෙයාතිපි අප්පි. ඉතීයාභාවො ‘ඉතීතනං’ ඉස්සප්ප්තං. අතන්ති අයං ඉතීභාවො. පටිසන්තිසමුච්ඡිතොති පටිසන්ති විතෙතන සහ එකක්ඛණේ සමුච්ඡිතො. නිං පතෙනං ඉතීලිඛිතා දී ඉතීසුයංචීය පටිසන්තිසමුච්ඡිතං ජොති ආහ ඉතීලිඛිතාති ආදී. වුත්තමත්ථං උපමාය සාධෙතොති ආහ යථාති ආදී. තණ්හාති ඉ සුයාදීසු. එසෙවනායොති ඉමිතා නිසමතො පුරිසස්සෙව ඉසුය තතිපුරිසසුයන්ති ඉමමණං අතිදීස්සති. වාලිකපාලිකති වාලිකා ය මර්ගාදං. තත්ථාති ඉතීසුය පුරිසසුයෙසු. හවති එතෙනවි තහං අභිධානවාති ‘භාවො.’ ඉතීයා භාවො ‘ඉතීභාවො.’ නිභා වො ලක්ඛණං අස්සාති ‘ඉතීභාවලක්ඛණං.’ යස්මාඉතීසුයෙ ස නි ඉතීලිඛිතාදයො හොත්ති. තෙසුචසතෙනසු ඉතීති පකාසො හොති තස්මා නං තස්ස පකාසනාකාරණන්ති ආහ ඉතීති පකා සනාරසන්ති. උභයංපි එතං භාවරූපං පඨමකප්පකානං පඨම කප්පෙ නිබ්බතනා නරුතං. අපරභාගෙති පඨමකප්පකො අපර භාගෙ. පර්වත්තපදං චලනිති පදස්ස අත්ථො. පවතෙන සමු ඬාති. අපරභාගෙ පටිසන්තිසං සමුච්ඡාති. පවතෙන සමුච්ඡිතමිපි පවතෙතව පර්වතනිති පාඪො සෙසෙය්සා. උභයංපි එතංභාවරූ පං. අපරපෙසෙසමුච්ඡාති. උභයමිපි එතං භාවරූපං ප වතෙතෙ පෙසෙපර්වත්තනිති යොජ්ජනා. පිසදද පවතෙත පිති යොජ්ජනතෙබ්බො. ව සදද එවසද්දත්ථො. යථාභාති හග වා යථා නිං ආහ. තෙනාද්ධො. පෙසෙසෙසොතිතිච්චනං පඨ මපාගජ්ජානං විනිතවත්ථුපාලිකං හගවා ආහ. ඉමෙසු ලිඛෙය සු. බලවඅභ්‍යුත්තොති පරදුරකමිමාදී බලවපාපකමෙමන උප නිස්සය භූතෙන එකංඉසුයං.

තවතො ඉන්ද්‍රියං. එවං සතතතනි එකස්මිංයෙව ඉන්ද්‍රියෙ සති.
 හිසචිචං ඉන්ද්‍රියං බෙජනකාරණං ලිඛනතිමිත්තාදී බෙජනස්සකා
 රණං භගවතා වුතතං. තව ඉන්ද්‍රියං අස්ස උභතොබෙජනකස්ස
 නතී ඉති පුට්ඨා. තස්සාති ඉතී උභතොබෙජනකස්ස. බෙජ
 නකාරණත්ති දුතියබෙජනකස්ස කාරණං සද්දු දුතියබෙජනක
 ස්ස අභාවතො නඉන්ද්‍රියං බෙජනකාරණං. ඉත්ථිඨාතිපදං උප්ප

ජාතික පදෙ ආධාරෙන්, රාගවිත්තත්ති මෙවුනරගෙන සම්පසු
 තත්විත්තං. ඉතරස්ස පූර්ව උභතොබ්භජනස්ස ඉතරං ඉත්ථි
 බ්භජනං. තෙසත්ති උභතොබ්භජනකානං. තස්ස උභතො
 බ්භජනස්ස තං ඉන්ද්‍රියං බ්භජනං—පෙ—ඉති එතං චචනං
 පණ්ණිනෙන වෙදිනබ්බත්ති යොජනා. නිංපන කාරණතති පුච්ඡි
 ජං සංඛායාග කම්මසභායංපනාතිආදි. කම්මසභායතති පූර්වභාව
 සිඛස්ස ඉන්ද්‍රියනිබ්බත්තක කම්මස්ස සභායං. රාගවිත්තත්ති ඉත්
 ථියා පූර්වස්මිං පූර්වස්ස ඉත්ථියාවා උප්පන්නං මෙවුනරගවිත්තං.
 එත්ථාති බ්භජනවයෙ කාරණත්ති පදෙ ආධාරෙන්. අස්සාති උභ
 තොබ්භජනස්ස එකමෙව ඉන්ද්‍රියං භොති. තත්ථාති අරුපජීවී
 තිත්ථියෙ ඉධාති රුපජීවීතිත්ථියෙ. යොනෙසං—පෙ—බමො
 තත්ති වුත්තත්ති යොජනා. අස්සාති ජීවීතිත්ථියස්ස. තෙසං
 යෙවාති සහජාතරුපානං ධීපන ඉති පදෙ කම්මං. කාය—පෙ—
 ඉති එත්ථ චචනෙ විනිවිජ්ජයො නාච වෙදිනබ්බො. කා
 යෙතාති රුපකායෙන. අත්තනොභාවත්ති අත්තනො අධිප්පා
 යං. විඤ්ඤාපෙත්තානත්ති අත්තනො පරෙසං ඤාපෙත්තානං.
 නිරව්ඤානෙහිපිති පදං විඤ්ඤාපෙතිති පදෙ කත්තා. පූර්වසානත්
 ති පදං භාවොති පදෙ සම්බත්ථො. කායගහනානුසාරෙනාති
 එඤ්ඤාතකාය ගතවණ්ණස්ස ගහණ්ණතානං චක්ඛුවාරිකජවතා
 නත්තරප්පවත්තානං නිව්ජ්ජගහණසංඛාතානං මනොවාර ජව
 තානං අනුසාරෙන. තෙසං අනත්තරත්ති අත්ථො. පච්චා
 රෙහිරුපාදිආරම්මණෙ ආපාරිගතෙ යථාපච්චයං කුසලාකුසලජව
 තෙ උප්පජ්ජිතවා හට්ඨං ඔතිණ්ණ මනොවාරිකජවතං තං යෙ
 වාරම්මණංකතා හට්ඨං ඔතරති පුන තස්මිංයෙව වාරෙවිසයං
 චචත්ථපෙතො ජවනං හට්ඨංඔතරති තස්මා චක්ඛුවාරිකජවතා
 තත්තරප්පවත්තානං චිත්තං ජවනවාරිකජවතාරං තතියවා
 රප්පවත්තාය මනොවාරජවනවිජියා එව ගතිතාය. එතාය කර
 ණ්ණතාය චතුත්ථවාරෙ මනොවාරජවතෙ නෙව භාවො විඤ්ඤා
 යති. එතෙකවිඤ්ඤතති සද්දස්ස කරණසාධනතා වුත්තා. සය
 තති ආදිනාපන කම්මසාධනමත්ථාග. සයත්තිපදං විඤ්ඤායති
 ති පදෙ කම්මං. එවං විඤ්ඤතතිසද්දස්ස කාරකවයෙ සම්භවං ද
 ස්සෙතො ඉදුති කාය සද්දෙන සහකම්මධාරය සමාසං දස්සෙතං
 කායොති වොහාරස්ස විඤ්ඤත්තියං පවත්තිං දස්සෙතො කා
 යෙනංචගෙනි ආදි සුත්තමාග. කායවිප්ඵලෙනෙ අධිප්පාය

විඤ්ඤාපනාගෙතුන්තාහි විපඵලමානකායෙහි කරණභූතෙන අ
බ්ථපාය විඤ්ඤාපනාගෙතුභාවතො කායෙහි විඤ්ඤාපෙතිති කා
යවිඤ්ඤත්තිති සම්බන්ධො. සයන්ති පදං විඤ්ඤායාත්තාහි ප
දෙ සම්බන්ධො. තථාහි තෙන කායගගණානුසාරණ. කුස
ලචිත්තස්සවාහි ආදිසු චිතිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. චිත්තෙහිති ප
දං කුසලචිත්තස්සාහි පදෙ සරූපනිදස්සනං. අථවා. කුසලං වි
තතං අස්ස පුග්ගලස්සාහි “කුසලචිත්තො.” චිත්තෙහිතිපදං කු
සලචිත්තස්සාහි පදෙ තනියාවිසෙසනං. අථවා. නවතිචිත්තෙ
හිති වචනෙන කුසලචිත්තස්සවාහි එතථ කරණත්තෙ ජඬිති ඤ
පෙති කුසලචිත්තෙනාවා උප්පතනට්ඨිතොති අත්ථො. ඉතො
හි ඉමෙහි චිත්තෙහි. වසෙනාහි පදං නිහිති පදෙ තනියාවිසෙ
සනං. ගෙතුතො දස්සිතා විඤ්ඤත්තිති සම්බන්ධො. එලතො
විඤ්ඤත්තිං දස්සෙතුං, විඤ්ඤත්තිං එලං විඤ්ඤත්තිඵලං. ත
ත්ථාහි අභිකමත්තස්සාහි ආදි පදෙසු. තත්ථාහි කායස්සාහි
ආදි පදෙසු. තමෙවාහි අථමිකතාහි පදං. සෙසමෙත්ථාහි එ
තථකායවිඤ්ඤත්තිං සෙසං වචනං මයා වත්තබ්බං. තථාහි
සෙසමෙත්ථ යං චිත්තබ්බන්ති ආදි ආකඛන්ති. චසදෙද පදස්සව
පදනවාහි යොජෙත්තබ්බො. තත්ථාහි වාරකථායං මයා නට්ඨි
තො සො අන්තො පණ්ණිනෙන වෙදිතබ්බො. තථාහි චචිගගණා
නුසාරෙන. වාචානිරුති ආදිසු චිතිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යො
සදෙද පුග්ගලෙන යස්මා වුච්චති ඉති තස්මා සො සදෙද වාචා
නාම. ගිරිංහනි උච්චාරයති. වාකාගෙදෙහි චචිතස්ස ගෙදෙ.
පථොවාහි අත්ථං ඤාපෙනං කාමානාං පුත්තලානං තෙතු. සුස්ස
තිති කථස්සති. සුස්සද්දෙ. කර්මනිති උච්චාරයති. කර උච්චා
රණ. සොසොහි චචිගෙදෙ. පභෙදගතාහි පභෙදංගතා ප
භෙදෙන පචත්තවා. ඤාපනත්ථන්ති ජානාපනස්සං. යොජෙ
ත්තාහිපදං දස්සෙතුන්ති පදෙ පුබ්බකාලත්ති. විඤ්ඤත්තිආදිත
නති ආදිසද්දෙන විඤ්ඤාපනා විඤ්ඤාපිතත්තන්ති පදවයං සංඛ
ණ්ණාහි. වසෙනාහිපදං නිහිතිපදෙ තනියාවිසෙසනං. තත්
ති විඤ්ඤත්තිං. තත්ති විඤ්ඤත්තිහි ආදිවචනං. අසමමාන
ත්ථන්ති පදං වෙදිතබ්බන්ති පදෙ සමපදනං. හිසදෙද විසාර
ජොතකො. තිසුති රූපඉරියාපථ විඤ්ඤත්තිසු. තත්ථාහි චත්
තිංසාදිසු. අනොකාසගතත්තාහි රූපස්ස අනොකාස පචත්ත
භාවතො. තාතෙව චිත්තාහි චචිවිඤ්ඤත්තිං සමුඨාපෙති.

ඉතිසදෙදු පරිසමාපනත්ථො. යො සහාවො සකෙතන නකස්ස
 නි කස්සිතුං නසක්කානිවා ඉති තස්මා සො අකාසො. කමෙසා
 ධනං. කසවිලෙඛනො. අකාසො ඵව ආකාසො, ගමියති සු
 යතිති 'ගනං.' අසංපුඨං පෙ තෙහිති වචනෙන කපිතං.
 එතෙහිති මහාභූතෙහි. අසංපුඨත්තිදෙ කත්තා. නිස්සංඵ
 ව ආකාසං "නිස්සවාකාසං." රූපානි පරිච්ඡිද්දති සංඛාරා රූපෙ
 හි පරිච්ඡිද්දති රූපානංවා පරිච්ඡිද්දමත්තත්ති රූපපරිච්ඡිද්දෙ.
 තං ලක්ඛණමෙතිස්සාති 'රූපපරිච්ඡිද්දලක්ඛණං.' රූප
 රසානි අයං රූපානං හෙසීමොපරිධනෙනා අයමුපරිමොති
 ඵලං විභාවතතිච්චා. රූපානං මරියාදංගුත්තා පච්චිප්පඨානිති 'රූ
 පමරියාදපච්චිප්පඨානා.' අසම්පුඨිභාව ජිද්දවිවරභාව පච්චිප්පඨා
 නාචාති අසම්පුඨිභාව පච්චිප්පඨානාචා ජිද්දවිවරභාවපච්චිප්පඨා
 නාචාති චුත්තං භොති. තඤ්ඤා සමංකලාපො භූතානං පරිච්ඡි
 ද්දෙ තෙහෙවහුතෙහි අසම්පුඨිභාවෙන පච්චිප්පඨානිති 'අසම්පුඨි
 භාවපච්චිප්පඨානා.' අථවා. කලාපත්තරභූතානං අසම්පුඨිභා
 වෙන අඤ්ඤාමඤ්ඤං අසානිණිණි භාවෙන පච්චිප්පඨානිති අසම්පුඨි
 භාවපච්චිප්පඨානා. කණ්ණජිද්දමුඛවරාදිවිසසන ජිද්දවිවරභා
 වෙන පච්චිප්පඨානිති ජිද්දවිවරභාවපච්චිප්පඨානා. යෙසංරූපානං
 පරිච්ඡිද්දෙ තත්තෙව භෙසං පරිච්ඡිද්දභාවෙන ලබ්භාතිති චුත්
 තං පරිච්ඡින්නරූපපදඨානාති. යායාති ආකාසධාතුයා පරිච්ඡි
 නෙනසු රූපෙසු. ඉති වචනං භොති. ඉතොති ආකාසධාතුනි
 ද්දෙසන්තො. පරෙතිද්දෙසා. ලක්ඛණාදිතො පන රූපස්ස ලභ්‍ය
 තාදෙසො වේදිතබ්බාති භොජනා. එත්ථාති රූපස්ස ලභ්‍යතාදිසු
 නිඛාරණං. අදක්ඛතාලක්ඛණාති ගරුභාවවිතොදනරසා. ලභ්‍යපරිච්ඡි
 නිතා පච්චිප්පඨානාති අදන්ධස්ස අරෙහිපුරිස්ස අපරාපරං සංක
 තතපරිච්ඡිතනංවා අදන්ධපරිච්ඡිතනංවා අදන්ධං පරිච්ඡිතනං
 හුත්වා පච්චිප්පඨානාති අතො. යස්ස රූපස්ස ලභ්‍යතා තතෙව වි
 කාරභාවෙන උපලබ්භනා ලභ්‍යරූපපදඨානා. ඵව මිතරසුපි.
 අථඛතාති අකඛිතතා. අත්තතො මුදුභාවෙනෙව සබ්බකිරියා
 සු අවිරුඛාහුත්වා පච්චිප්පඨානිති 'අවිරුඛපච්චිප්පඨානා.' සරීරෙක
 තතබ්බකිරියානං අනුකූලසංඛාතො කමමඤ්ඤාභාව ලක්ඛණං
 එතිස්සාති 'සරීරකිරියාඅනුකූලකමමඤ්ඤාභාවලක්ඛණං.' අක
 මමඤ්ඤං දුබ්බලත්තාම භොතිති 'කමමඤ්ඤා අදුබ්බලභාවප

විවෘතභාවය' වූත්තා. අක්ෂරමක්ෂරං අවිජ්ජමානෙපි තිණ්ණං විසෙසො අතීති ඤාපෙතො ඵලං සතෙතපිති ආදිමාග. ඵලං අක්ෂරමක්ෂරං අවිජ්ජමානෙසත්තෙපි වේදිතබ්බාති යොජනා. අරෙහිතො පුත්ලස්ස රූපානං ලහුභාවෙව්ග රූපානං යොලහු භාවො. අදන්ධානං රූපානං භාවො "අදක්ඛිනා." ලහුපර්වත්තනං ලහුපර්වතනි. අදන්ධතාව ලහුපර්වත්තනිව "අදන්ධතාලහුපර්වතනි." අදන්ධතා ලහුපර්වත්තනිපකාගෙ යස්ස සො "අදක්ඛිනාපෙපකාගෙ." රූපානං දත්තත්තං "රූපදන්ධතං." රූපදන්ධත්තං කතෙතිති "රූපදන්ධත්තකතෙ." ඛාතුං බොගෙහි වාලෙහිති "ඛාතුබොගො." වාත පිත්ත සෙම්භ පනොපො. බ්ලහ වලතෙ. රූපදක්ඛිත්තකතෙව සො ඛාතුබොගොවාති 'රූපපෙපෙබොගො.' රූපදන්ධත්තකර්මාතුබොගස්ස පටිපක්ඛා 'රූපපෙපෙපටිපක්ඛා.' රූපදක්ඛිත්ත කර්මාතුබොගපටිපක්ඛාව තෙ පව්වයාවාති 'රූපපෙපෙපව්වයා.' සප්පාය උතුභාගාර වික්ඛිත්තවිත්තතො. රූපදන්ධත්තකර්මාතුබොගපටිපක්ඛා පව්වයෙහි සමුද්ධාතො 'රූපපෙපෙසමුද්ධාතො.' සුපරිමඛිත වම්මසෙසවාති සුප්පරිමඛිතවම්මසෙසව. වසං සමත්ථභාවං වත්තෙතිති "වසවතනිතො." පුග්ගලො. ව සවත්තනස්ස භාවො "වසවතනනාභාවො." වසවත්තනනාභාවො ව මද්දව්ව "වසපෙපෙමද්දව්ව." වසවත්තනනාවමද්දව්ව පකාගෙවිසෙසො යස්ස සො "වසපෙපෙපකාගෙ." එතාසත්ති රූපස්ස ලහුතාදිතං. එතාරූපස්ස ලහුතාදගො. ආහාරද යොවාති ආදිසද්දෙන උතුචිත්තාති සංගස්සත්ති. තථාහිති ආදි දළහිකරණං. යොගිතොති පදං වදන්තිති පදෙ කත්තා. තොති අමිභාකං. එකං අග්ගං ආරම්මණං අස්සාති 'එකග්ගං.' එකභාවං අග්ගති ගච්ඡතිතිවා 'එකග්ගං.' උපවයොති පදස්ස අත්ථං ඤාපෙත්තො ආග වබ්භීති අත්ථොති. තතොති වබ්භීකාලතො. අවයොති නිබ්බන්ධිති ආදිතා වූත්තමත්ථං උපමාය සාධෙතො ආග නාදිතිරෙති ආදි. සත්තනිති පදං වේදිතබ්බාතිපදෙ කම්මං. අභිධම්මාවනාරට්ඨිකායං පන පටිසත්තකිකණෙ රූපුප්පත්තිආවග්ගාවතො අවයො නාම. තතොපරං යාව සත්තරසමවිත්තඋපාදි වබ්භීතාවතො උපවයො නාම. තද්ගි රූපස්ස කම්මවිත්තඋතුහි අවයොයෙව නාමෙති. අථවා. යාව ආහාරසමුද්ධාන රූපුප්පාදෙ වාතාව උපවයො නාම. තතොපරං ප

හා වූනිපර්යොසානං සත්තතිනාමානි සුමංගලාවර්ගෙන වුක්කං.
 එවං යො ආයතනානං ආවයොති ආදී නිද්දෙසෙන නිංගගවතා
 කපිතං ගොති ඉති පුච්ඡා. යො ආයතනානාත්ති ආදී නිද්දෙසෙන
 හා ආවයායතනවයං කපිතත්ති සුපෙතෙනා ආහ ආවයොකපි
 තො ආයතනානෙව කපිතත්ති. එවිච්චි ආයතනොහා ආවයක
 ඵනාදිනා නිංගගවතා කපිතං ඉති පුච්ඡා. චතු-පෙ-ආ
 වයොකපිතො. චතු-පෙ-රුපාදිනං උපවයො කපිතො
 ති සම්බන්ධො. නිබ්බන්ධිති ආදී විවරණං. නිබ්බන්ධිකපිතා
 වඛ්ඪිකපිතා ගගවතානි යොජනා. නිමින උපවයසත්තතියො
 හිත්තාති ආහ අනුතො හිති ආදී. උපවය සත්තති සංඛානං උ
 හගමිච්චි එතංරුපං ජාතිරුපසෙසව අබ්විච්චනං, උහගස්සපි රුපුප්
 පාදසභාවත්තාති අබ්ප්පායො. යදි උහගසෙසනං ජාතිරුපංතො
 ම කස්මා විහප්ප්නං චුත්තත්ති ආහ ආකාරති ආදී. ආකාරතා
 නතෙතතාති පුනපුනං නිබ්බන්ධනමානත්ති ආදිනා චුත්තං ආ
 කාරතානත්තං. වෙනෙයොනංවසෙනාවාති අයංවාති සබ්බසං
 ධම්මානං පහවො සයං හා කුතොපි ජායතිති වෙනෙයොනංවා
 විච්ඡාගාහං විධමෙනො සසො ජාතිනාම හ අඤ්ඤා උපවයසත්
 තතිවසෙන ධීතරුපුප්පතතිසෙව පන තවා වුච්චිති. ආවයසංඋප්
 පාදෙති සපච්චිසෙසෙව ජාතිපර්යායංලබ්භතිති දසුනානං උපව
 යො සත්තතිති විධා හිඤ්ඤා දෙසෙතිති ආවර්ගා. කතානිපදං
 චුත්තත්ති පදෙ පුබ්බකාලත්තියා. එත්ථාති උපවය සත්තතිසු.
 තස්මා නිද්දෙසෙ ඉති වචනං ගගවතා චුත්තං. තස්මාති පදං
 වෙදිතබ්බාති පදෙ ගෙතු. එත්ථාති උපවය සත්තතිසු නිඛාර
 ණං. පුබ්බතතතො පුබ්බකොසාසතො අනාගතභාවතොති අ
 නො. උප්පජ්ජමානෙ රුපධමෙම උප්පාදෙ අනාගතක්ඛණ
 තො උමමුජ්ජාපෙත්තො විය ගොතිති චුත්තං උමමුජ්ජාපන ර
 හොති. රුපානං උමමුජ්ජාපංතවිධ රසො අස්සාති 'උමමුජ්ජාප
 නරසො.' ඉමෙ රුපධම්මෙ සමපට්ච්චිජ්ජාති නිග්ගානෙතෙනාවිය
 ගගහතිති චුත්තං නිග්ගානන පච්චුප්පාතොති. උපර්වයො උ
 පවයොති ඉමස්ස අස්සස්ස වසෙතෙව පරිපුණ්ණභාවෙන පච්චුප්
 ඪාතිති පරිපුණ්ණභාවපච්චුප්පාතො. උපච්චිතරුපං උපාදක්ඛ
 ණගතං රුපං පදසානං අස්සාති "උපච්චිතරුපපදඪානො." පච
 තතිලක්ඛණාති අනුප්පබ්බකතො උප්පත්තිවසෙන පච්චිතමාන
 රුපානං පච්චිතතතිලක්ඛිතබ්බා. අනුප්පබ්බකනරසාති පුබ්බාපර

විශේෂ අනුප්පබන්ධනනිමා, අනුප්පබන්ධනරහත්තා ගෙව අනුප්පබන්ධන පවිත්රවීමකිනි “අනුප්පබන්ධනවිමුක්තිය.” සුඛපර විශේෂ සම්මතරූපෙසු උපලබ්ධතනතො වුත්තං අනුප්පබන්ධන රූපපද්ධතියකි.

එත්ථානි ජරතානිද්දෙසෙ. අයං හිති ආදී වික්ඛාතෙ. හිසථි
චං අයං ජරතා ගඟවතා දස්සිතා. තෙනාස්සානි තෙනාකාරෙණ
න අස්සා ජරතාය අයං ජරතීනිද්දෙසො. තෙහිති ජරතී ආදී
පදෙහි. දස්සිතානිපදෙ කරණං. දස්සතවසෙතානි පදං පාන
විභුතානි පදෙ තනිතා විසෙසනං. ගථෙවහිති ආදීනා වුත්තමත්
ථං උපමාය සාධෙති. උදකස්සවා අන්ගිනොවානි පදවයං ගත
මන්ගොති පදෙ සම්බන්ධො. තිණ රුක්ඛාදීනානි පදං—
පෙ—ප්ඤ්ඤාමිතායවානි පදවයෙ සම්බන්ධො. සමහන්තාව ප
විහන්තාව 'සමහන්තපටිහන්තා.' තෙසවිභාලො සම්හන්ත—
පෙ—තා. අන්ගිතා ක්කායතෙතනි ක්කාමා. ක්කාමානං භා
වො ක්කාමතා. සමහන්ත—පෙ—තායවානි පදවයං ගතම
ගොයා ඉති පදෙවා පාකවොනි පදෙවා තනිතාවිසෙසනං. සො
ගතමන්ගො නාතෙව උදකාදීනි නව. ජරතානි පදං ගතමන්
ගොති පදෙ සම්බන්ධො. දන්තාදීසුති පදං ගතමගොයා ඉති ප
දෙ ආධාතෙ. ඛණ්ඩිවිවාදී වසෙතානි පදං ගතමන්ගො ඉති ප
දෙ තනිතා විසෙසනං. තහිති ආදී දළිතිකරණං. පහෙදෙහිති
පදං දිපිතානි පදෙ කරණං. කාලානික්කමෙයෙවානි අභිබ්බත්
තායානි පදෙ කාලසත්තම්. ආයුක්ඛයායානි පදං පාකානි පදෙ
තනිතා විසෙසනං. චක්ඛාදීනං ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො "චක්ඛාදී
—පෙ—පාකො." චක්ඛාදී —පෙ—පාකා ඉති සඤ්ඤී
තා සජ්ජනිතබ්බො චක්ඛා—පෙ—සඤ්ඤීතා. පකනියා ජර
දිපිතා ගඟවතානි යොජතා. තත්ථානි ආයුතො සංභානිති ආදී
සු වීසු නිධාරණං. ජරතී පදං වුත්තානි පදෙ කම්මං. එළප
වාරෙතානි එළස්ස නාමෙන. එළස්ස වාචකසද්දෙනානි අබ්ථ
පායො. සුබ්බමම්පිති අපිසදෙදු සමභාවනෙ. පගෙවමලාරකො
නි අබ්ථපායො. විසයන්ති රූපාදී ආරම්මණං. සාපතායං ජර
නි සම්බන්ධො. තත්ථානි පාකවජරදිසු. රූපබමෙසුති පදං
ජරතී පදෙ ආධාතෙ. දුට්ඨා ජර භොති. තත්ථානි අව්ච්චරදි
සු. මණි—පෙ—සුරියාදිනං දුට්ඨෙදුයො ජරවයානි යො
ජෙතබ්බො. වසදෙදු අපා—නං විය වානි යොජෙතබ්බො.

පුප්ඵලං පෙ—පල්ලවාදියුනි පදං අපාණිනන්ති පඤ ආබා
 රේ. අපාණිනං ජරාවිධ. තතොති මණි ආදී ධානතො අඤ්ඤ
 ඤෙසු පන යථා වුතෙනසු ධානෙසු. ලක්ඛණාදිතොපි ජර වෙ
 දිතබ්බාති යොජනා. රූප පරිපාකොති රූප බම්මානං ජිණ්ණ
 තා. ජරමපත්තස්ස භඬියො අවස්සං භාවිති වුත්තං. උපනග
 නරසාති භංගුපනගනනිච්චාති අත්ථො. සභාලානපගමෙපි ති
 කක්ඛලුත්තාදී සභාලාන පගමෙපි. අනපගමෙපිති පදං පච්චුප
 ධානාති පඤ ලක්ඛණත්‍රයා. අපි සඤද්ද සම්භාවතෙ. නවභා
 වොති උප්පාදෙ. නවභාවස්ස අපගමො “නවභාවාපගමො.”
 නවභාවාපගමෙන පච්චුපධානිති ‘නවභාවාපගමපච්චුපධානා.’
 විහි පුරුණභාලො විශාති විනිභාවානපගතෙපි අතිනවභාවාපග
 මන කතෙ විහි පුරුණභාලො විධ. තස්මාති පදං බයොති පඤ
 භෙතු. රූපං බයති එතස්මිං සභාවෙ ඉති අත්ථොන යො සභා
 වො බයො නාම. සබ්බෙපි පචක්ඛනා අත්තර ධායතති. අ
 නිච්චනායාති පදං ලක්ඛණන්ති පඤ නතිශාවිසෙසනං. පරිභො
 දලක්ඛණාති පරිභො සබ්බතො භිජ්ජනන්ති ලක්ඛිතබ්බා. යි
 නිගමෙව. විනාසනභාවෙන සංසිදන්ති විධ භොතිති “සංසිදනර
 සා.” බයවයාකාරෙන පච්චුපධානිති “බයවයපච්චුපධානා.”
 උක්ඛිත්තා අසිගෙහි තෙ “උක්ඛිත්තාසිකා.” උක්ඛිත්තාසිකාව
 තෙ පච්චාමිත්තාලාති “උක්ඛිත්තාසිකපච්චාමිත්තා.” තෙහි ස
 ද්ධිසා උක්ඛිත්තා—පෙ—මිත්තසද්ධියා. යථාහිති ආදී විත්ථා
 රේ. දුඛ්භිතං අවතරන්ති එතෙනාති “මනාරේ.” තෙසුති ති
 සු පච්චාමිත්තෙසු. නිගර්භාති ආදී දළහිකරණං. හිසවිලං එ
 ස්ථාති ආදියු. නිබ්බත්තාපනතොති පදං නිග—පෙ—ස
 ද්ධිසාති පඤ ඤාපකභෙතු. නිබ්බත්තක්ඛන්ධානන්ති පදං. භාව
 ඉති පඤ සම්මත්තො. දුබ්බලපරධිනන්ති පදං නිබ්බත්තක්ඛ
 නානන්ති පදස්ස විසෙසනං. දුබ්බලභාවෙන පරධිනං ආයත්
 තානන්ති අත්ථො. මමෙත පරගතා පටිබ්බා “මමපරගතා.”
 දුබ්බලභාවොව පරධිනභාවොව මමෙපරගතභාවොව “දුබ්බල
 පරධිනමම—පෙ—භාවො.” දුබ්බලපරධින මමපරගත
 භාවස්ස කරණං “දුබ්බලපරධිනමම—පෙ—කරණං.”
 යො මදනාදී සංකෙතා කවලං කර්ණාති ඉති තස්මා යො ‘කබලිං
 කාරේ.’ යද්දිතා ඊ. ඊකාරස්ස රඤ්ඤා. නිග්ගහිතාගමො.
 සද්දනිතිකාරකෙන පන අග්ගචංසාවර්ගෙන කර්ණාගමො ඉ ඊ

[illegible]

තෙහි ගාතූවා. කෙසේදැයි. ගාමේ උප්පතන සුඛං. භූරත්තීති “ගාමිකතාපකා.” තෙසම්පි රුපරුප් වසාමිතතානං. කෙසත්ති පරතිමිත වසම්තීති. අතතතා උදයානත්තරං රූපං ජනෙහිති ‘ඔපා.’ උදුම්බ ජන ජනතෙ. ඔපා ඉති උ ක්කිතඛිතො ‘ඔපාලකඛිතො.’ රූපාසරණ් රසොති ඔප්පමිත රූපස්ස පච්චග්ගාපච්ච අසරණ්තීති. උපත්ථමිතා පච්චුප පඨානොති ඔප්පමන රූපාසරණ් වසෙනෙව ඉමස්ස කායස්ස

උපත්ථම්මනවසෙත පච්චුපසානො. උපාදුරුපත්ති පදං උපාදි
 දිග්ගතෙවාති පදෙ සුඛකත්තා. අඤ්ඤාන රුපෙන. හ උපාදි
 ගතිති පදෙ තතිගා කත්තා. එතතති නො උපාදුරුපං. න උපා
 දිග්ගතෙවාති පදෙ කත්තා. තාති නිඡේ රුපාති. තත්ථාති පඨ
 ව්ඨාතු ආදිසු. ලක්ඛිගති එතෙනාති “ලක්ඛණං.” කක්ඛලුත්
 තං ලක්ඛණං එතිස්සාති “කක්ඛලුලක්ඛණං.” අථවා. ලක්ඛිග
 තිති ‘ලක්ඛණං.’ කම්මසාධනං. කක්ඛලුභාවා සුභා ලක්ඛිගමා
 නා ධාතුතා ‘කක්ඛලුග්ගලක්ඛණං.’ පතිභාන රසාති සහජාතධ
 මොනං පතිසාභාවතිච්චා. අසහජාතානම්පි සත්තතිවසෙත ප
 තිභාභොතෙව. සහජාතරුපානං සම්පට්චිජ්ජනාකාරෙන සුඡ
 ස්ස පච්චුපතිසාතිති “සම්පට්චිජ්ජනපච්චුපසානා.” පරිපාවතරසා
 ති පරිණතභාව කරණරසා. මදදවානුපාදන පච්චුපසානාති බා
 හිරත්ති විය ජතුලොභාදිනං සහජාතධමොනං මුඛභාවානුජපා
 දන පච්චුපසානා. විත්ථමනාලක්ඛණාති පූර්ණලක්ඛණං. ස
 මුදිරණ රසාති කම්පතරසා. සං පුඛ්ඛ ඉර කම්පතෙ. භාෂෙ යු.
 අභිනිභාගෙති භූතත්තයස්ස දෙසත්තරුපාතති ගෙතු භාවො.
 නිහරණංවා බිජතො අභිකුරුදිකස්ස විය. පග්ගරණ ලක්ඛණා
 ති දුට්ඨතාභාවතො විසඤ්න ලක්ඛණං. බුද්ධත රසාති සහජා
 තධම්මොනං මිලානභාවපගමනං අදනා වඩ්ඪනාතිච්චො. සංග
 හ පච්චුපසානාති බාහිරකඋදකං විය තභාන වුණ්ණස්ස සහජා
 තධම්මොනං විනිණ්ණං අදනා සම්පිණ්ණන වසෙත සංගහනප
 ච්චුපසානා. එකෙකාපෙකානාති පඨව්ඨාතු ආපාදිභූත
 තතභවදභානා ආපොධාතු පඨවි තෙජාදි භූතතතභව පදභානාති
 එවං එකෙකාධාතු අවසිඪිභූතත්තභව පදභානා. එත්ථාති කක්ඛ
 ලුත්ති ආදි පදෙසු නිඛාරණං. යද්ද යත්ති යද්ද අයං කායො.
 ආසු සහගතොති ජීවිතින්ද්‍රිය සහගතො. උස්මා සහගතොති ක
 ම්මජ්ජෙජ්ජ සහගතො. තද්ද පෙතෙත්ති ඉති වචනං සු
 ගෙහපි ගහවතා වුත්තං. අපිසද්දෙ අභිධම්මං අපෙක්ඛන්. ත
 නාති සුඛ සම්ඵස්සාදි පඨව්ඨාතුසු. පඨව්ඨාතුති පදං කතෙතිති
 පදෙ කත්තා. මුදුතඵණං හත්ථා ගෙසං තෙ “මුදුතඵණං
 නා.” සම්ඛාගතෙතති පදං කතෙතිති පදෙ ලක්ඛණත්‍රියා.
 සෙතෙතෙතති දගතෙත තපෙත්තෙ. සොපිති දගතෙ. අපි
 සද්දෙන පතෙව ථබ්ගතෙ මහලුකෙති සුපෙති. නං අභිගා
 රකපලල ඉති වචනං වත්තධ්මං ගොති. එතාසත්ති පඨව්ඨාතු

ආදිනං. නිං පනං පෙතො ඉති පුච්ඡා. නිණි මහාභුතානි ආගච්ඡන්ති. එවං ආගතානි මහාභුතානි පෙසස ධට්ඨන්ති ඉති පුච්ඡා, එතානි නිණි මහාභුතානි සධට්ඨන්තිති ස මධන්ධො. එකං පෙසසු ප්‍රප්පජ්ජතිති ඉති පුච්ඡා. එතානි නිණි මහාභුතානිති පදං කතාති පදෙ කම්මං. එකප්පකාණර නං පෙසසසායවිඤ්ඤාණං නුප්පජ්ජතිති සම්බන්ධො. ආනුජීතවසෙනවා ආහොගපට්ඨබ්බෙනවා උසුදවසෙනවා ආරම්මණ කායපසාදාධිමත්තත්තා පට්ඨබ්බෙනවා ආරම්මණකරණංහි යස්මා හොති තස්මා කායවිඤ්ඤාණං නුප්පජ්ජතිති සම්බන්ධො. තත්තානි ආනුජීතාදිවසෙන ආරම්මණකරණෙ නිධාරණං. ආනුජීත වසෙන ආරම්මණකරණං නාව චෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. හිසදෙසු විත්ථාරපොකකො. ආහතෙති පදං ගහගත්වාති පදෙ ලක්ඛණත්‍රයා. එවංවා මුදුකංවා ඔදනං ඉති විමංසනෙනා ජනො ආනුජ්ජතිති සම්බන්ධො. තත්තානි එකපිණේ. ආනුජ්ජතිති ආහොගං කණති. තත්ථානි උණ්ණාදකෙ. තත්ථානි වාතෙ. සොති සො ජනො. කණතිති පදෙ කත්තා. තත්ථානි උපක්ඛලණභානාදිකෙ. තත්තානි අත්තිමති. තත්ථානි බහල වාතෙ. සුචිකලාපෙනාති පදං විඛස්සානි පදෙ කත්තා. සට්ඨිගතිති පදෙවා කරණං. ජනෙන විඛස්ස ජනස්ස. අංසු අංසුති පදං සට්ටෙතිති පදෙ කත්තා. කථං පනං පෙතො හොතිති ඉති පුච්ඡා. විහාකාරෙහි සංකමන්ති හොති. විහාරපුජාදියු හිති ආදි විත්ථාණෙ. විහං පෙසසුති පදං තතොති පදෙ අබාණෙ. ඉතරස්සානි චෙතිතාදිකස්ස. අපරකාගෙති පරකාලෙ. සද්දරම්මණං සංකමති විත්තත්ති සම්බන්ධො. අගපිණි ආදිති පදං අබන්ධන්තානි පදෙ කම්මං. තායානි ආපොඛානුයා. අබන්ධ ඉති පදෙ කත්තා. තානිති අගපිණි ආදිති. සබ්බානි හෙතානිති, හි සම්මිං සබ්බානි එතානි පාසාණාදිති. පඨවිවාතු සෙසවානුනං පුස්සිත්වා පතිඨා නිං පන හොති උදුසු අපුස්සිත්වා පතිඨාහොති. වා අපණ නයො. ආපොඛාතු සෙසවානුයො බන්ධමානා පුස්සිත්වා අබන්ධති උදුසු අපුස්සිත්වා අබන්ධති ඉති පුච්ඡාති යොජනා. ආපොඛානුයානි පදං අපුස්සිත්වාති පදෙ සහයොග තතියා. පතිඨාති පදෙ සම්පදනංවා. පතිඨානි නිස්සය පච්චය කාවෙනා පතිඨා. තෙජොධානුයාවං පෙසසුස්සිත්වා පතිඨා හොති සම්බන්ධො. යදි පුස්සිත්වා ආ

බන්ධෙයා ආපොධානුති යොජනා. තෙජොපෙධානු
 නාපිති පදං කරණෙනි පදෙ සම්බන්ධො. තෙජොධානුති ආ
 දි විත්ථාගේ. සාහි පඨවිධානු. න උණ්ඨාසුත්ථාහි නාලණ්ඨා
 සහාචාසුත්ථා ඤායති පරිපච්චති. තාපෙනි තෙජොධානුති සම්
 බන්ධො. සාපිති දුතිය පදස්ස සාපි වායොධානුති අත්ථො. ආ
 පොධානු පනපෙවිත්ථමෙහති වායොධානුති යොජනා.
 උච්ඡුරසංපෙතගොති ඉති පුච්ඡා. සාහිති ආදිනා ගෙ
 තුං ඤාපෙති. ඔමත්තත්ති උතා. ආපොති පදං ජානත්ති ප
 දෙ කත්තා. අබ්මත්තපෙගතිකත්ති අබ්කපඨවි අනු
 ගතං. සාහිති ආදි දළභිකරණං. චතුත්තංගිති ආදි දළභිකර
 ණං. භාවො ඵව අක්කප්පත්තං “භාවක්කප්පත්තං.” ඔමත්තා
 බ් මත්ත භාව සංඛාතං භාවක්කප්පත්තත්ති අත්ථො. ලක්ඛ
 ණක්කප්පත්තත්ති ලක්ඛණවසෙන අක්කප්පත්තං. තස්සාහි ල
 ක්ඛණක්කප්පත්තස්ස. චුත්තංගෙනත්ති හි සච්චං සියා අක්කප්
 ප්පත්තත්ති එතං චචනං භගවතා චුත්තං. අගඤ්ඤත්ථාහි හිස
 ච්චං. එත්ථ අභිනාපරිකප්පසුගෙය අගං අත්ථො අබ්පජායො. එ
 නාහි අභිනාපරිකප්ප සුගෙත. ඉතොති ආපොධානු නිද්දෙස
 නො. තානිති රූපායතනාදිති. දක්ඛන්වා විත්ථාර්තානිති ප
 දවසෙ කම්මං. කස්මා පනපෙගතිකා ඉති පුච්ඡා. ඉ
 නිවාහි පදං උභිනානාපිති පදස්ස සරූපනිදස්සනං. අනුපාදිණි
 ණාදිනං යෙව නිද්දෙසෙසු ගගණෙසු ජරතා අනිච්චතා කස්මා
 ගතිතාහි සම්බන්ධො. හ කම්මපෙගති එත්ත චචතෙ
 තාව කම්මතො අක්කප්පසුගුභිනාපං සබ්බගතිනං.
 කම්මස්ස කතත්තාහි එත්ථ චචතෙ කම්මසුගුභිනාමෙව සබ්බගති
 නං. වෙරූපානිති ජරතා අනිච්චතාහි වෙරූපානි. සා වා හි
 තෙසං ජරතා අනිච්චතානං සාව අනුප්පත්ති. තත්ථාහි අනුපා
 දිණ්ණාදිනං නිද්දෙසෙ, වෙරූපානි ගතිතාහි භගවතා ඉති වෙ
 දිතබ්බාහි පණ්ණිනෙත. විත්තසුගුභිනා නිද්දෙසෙහි පදං. චුත්
 තත්ති පදෙ ආධාගේ. ඉදං වග්ගනිපදං පඤ්ඤායනිති පදෙ කත්
 තා චුත්තත්ති පදෙ කම්මං. තස්සාහි වික්කප්පත්තිවස්ස. තත්
 නිසිත්තත්තාහි විත්තසුගුභිනා නිස්සිතභාවතො. ජාතනතිපදෙ
 ඤාපකගෙතු. ඉදංපිති වික්කප්පත්තිවස්ස. යාව විත්තං අනී. එ
 නං වග්ගං වික්කප්පත්තිවස්ස. විත්ථාර්මමණ භුතත්තාහි විත්ථුකුත
 ආරම්මණකුත භාවතො. ගගෙනබ්බතොහි පදෙ ගෙතු අග

ගෙතබ්බානි පදං දුට්ඨෙඤ්ඤායා ඉතිපදෙ ගෙතු. දුට්ඨෙඤ්ඤායා
 භාවෙනානි පදං දුරෙති පදෙ තතියා විසෙසනාං. හෙදුභාවෙ
 නානි පදං අකත්වාලානි පදෙ තතියා විසෙසනාං. ගෙතුචා. ත
 භානි රූපායතනාදියු. චෙති කක්ඛලුත්තං කක්ඛලුභාවොති
 චෙ. භාවනිද්දෙසානි භාවවසෙන නිද්දෙසා. සර්වභිකස්සානි
 පදං ගහණත්ති පදෙ කම්මං. සර්වෙ තිභිනිනි සර්වභිකං. හි
 සදෙද දළහිකරණං. තණ්හාය ආදියතිති ආදිණ්ණං. ගණ්හි
 තිති ගහිතං. පරමසියතිති පරමසී. ආදිණ්ණසංඛාතං ගහි
 තං. ආදිණ්ණගහිතං එව පරමසී. ආදිණ්ණපෙමසී. පෙමසී
 තස්සවසො ආදිණ්ණපෙමසී. තෙන. තණ්හාආර
 මමණ කරණවසෙන ආදිණ්ණසංඛාත ගහිත පරමසීභාවවසෙ
 නානි අත්ථො. සබ්බත්ති සබ්බරූපං. ගතත්ති පචත්තං.
 තෙජො ඵච්චා තෙජොගතං. තෙජොභාවං ගතං. පචත්තං උ
 ඤ්හත්ත ලක්ඛණං ඉති තස්මා තෙජොගතත්ති යොජනා. උ
 සුමච්ච උසුමභාවං ගතං ඉති තස්මා උසුමගතත්ති සම්බලො.
 වායනකවසෙනානි ගමනවසෙන. වාත පූණ්ණානං වාතෙන
 පූණ්ණානං උපාලනාලනවාදිනං ඵම්හිතභාවොවිස රූපස්ස ඵම්
 හිතභාවොති යොජනා. තිණ්ණත්ති සබ්බගානං. ඔසානපද
 සසාති මනොවිඤ්ඤායාත්ති ආදිකස්ස ඔසානපදස්ස. තත්ථා
 නි ජබ්බිමාදි සබ්බගානං නිද්දෙසෙ විනිවිසෙයො. සම්මාසම්මුඛෙ
 න හිති ආදි දළහිකරණං. ඉදම ධානං සුත්තධානං නාමාති ස
 ම්බත්ථො. ව සද්දෙ වාකාරමෙහා. අභාවෙනානි පදං දුසන
 ඉති පදෙ විසෙසතගෙතු. සුඛපෙමපච්චයොති සුඛවෙ
 දනාය පටිලාභස්ස පච්චයො. ඉධාපිති සුඛසම්ප්පෙසානි ආදිව
 චතෙ. දිනෙනානි පදෙ ආධාගේ. ථොභිබ්බං ආරම්මණං අස්
 සාති “ථොභිබ්බාරම්මණං.” සම්භාවතොනි විජ්ජානානා. ත
 සෙසවානි ා ඉඤ්ජිරූපස්ස සම්පට්ඨපෙමසානානි පදෙ
 සම්බත්ථො. තෙසත්ති ආයතනානං. සෙසං චචනං. සබ්බ
 ස්ස නිද්දෙසෙසු. අසමෙමාගත්ථත්ති පදං වේදිතබ්බත්ති පදෙ
 සම්පදනං. තත්ථානි සමොධානාදියු. හි සම්මං සබ්බමෙවරූ
 පං සමොධානතො රුසිතො පච්චස්ස සංඛං භොතිති සම්බත්
 ථො. තත්ති පච්චස්ස රූපං. ඉතොති ජබ්බිසති රූපතො.
 කෙව්ති අභයගිරි වාසිතො. තෙති තෙ පුග්ගලා සකවාදිනා ප
 ටිසෙසබ්බතබ්බාති සම්බත්ථො. ඉතිව සො ඉසිවාති “ඉතිසි.”

අර්ථය. මුනි අසිති පදවේදයේ. සමුද්ධො ගගවො අඛා එකත්
 තෙන මුනිනාම අසි නව ගගවතො නිවරණා නාමිති යොජනා.
 ආදි සද්දෙන චිත්තමිතිවරණං අවිජ්ජානිවරණෙන නිවරණමෙ
 ව නිවරණ සම්පසුත්තත්තිව නිවරණං බම්මං පච්චිවනිවරණො
 බමෙමා උප්පජ්ජති න පුරෙජානපච්චයාතිව ආදිකං චචනං සං
 ගගගති. අපරෙ පරවාදිනො බලරුපෙන සධිං සත්තච්ඡති රු
 පානිති වදන්ති. තෙපි පරවාදිනො තෙසං බලරුපාදිනං වා
 යොධාතු ආදිනො විසං අභාවං නාමිතාදිං දස්සෙතො පටිකඛිපිත
 බ්බා. කපං පත අභාවො දස්සිතබ්බොති ආග වායොධාතුයාති
 ආදි. කායබලං නාම අත්ථනො වායොධාතුයා පච්ඡති ආකාර
 විසෙසො තස්සා විප්ථාරහාවනොති චුත්තං වායොධාතුයාපි ග
 හිතාය බලරුපං ගහිතමෙවිති. සම්භවො කාමධාතුයා එකච්ච
 ච සත්තානං ඉන්ද්‍රියපරිපාක පච්චයො ආපොධාතුයා පච්ඡති ආ
 කාර විසෙසොති චුත්තං ආපොධාතුයා සම්භව රුපත්ති ගහිතා
 ය ගහිතමෙවිති සම්බන්ධො. උපවය සත්තති විනිමුත්තො
 රුප්පාදෙ නාමි උප්පාදුවත්ථායව අඤ්ඤාජාති නාමනතෙථවා
 නි චුත්තං උපවය සත්තති ජාතිරුපත්ති. කම්මසමුත්තානස්සපි
 රෙගස්ස විසභාග පච්චය සමුත්තො බාතුක්ඛොතො ආසත්ත
 කාරණං පගෙව ඉතරස්සව අත්තරො රුපබම්මානං විපාකාවත්
 ථා ධීති ගංගක්ඛණසු එව සියාති චුත්තං, ජරතාය අනිච්චතා
 යති රෙග රුපං ගහිතමෙවිති. සොති කණ්ණරෙගාදි ආබා
 බො. විසමං පෙමත්තමෙවිති විසමපච්චයතො සමු
 ඝීත බාතුමත්තං එව. තත්ථාති කණ්ණරෙගාදි ආබාබො. සමු
 ඝගත්ති ජාගත්තිති සමුත්තානාති. තෙහි පච්චයෙහි සමුත්තානා
 නි තං සමුත්තානාති. තත්ථාති රුපෙසු නිඛාරණං. ඉමාති අරුරුපා
 නි. තත්ථාති විසමුත්තානසදෙද නිඛාරණං. නත්ථි විඤ්ඤාණං
 යෙසං චත්ථුනං තාති අවිඤ්ඤාණකාථී. අවිඤ්ඤාණකානං සද්
 දෙ ‘අවිඤ්ඤාණකසද්දෙ’ සහවිඤ්ඤාණෙන පච්ඡත්තතිති “ස
 විඤ්ඤාණකො.” තස්ස සද්දෙ සවිසමං සද්දෙ මිත්ත
 නො සමුත්තාති. තෙහිති උතුච්ඡිත්තාගාරෙහි. එතෙසත්ති උතු
 ආදි පච්චයානං නිඛාරණං එකතොපි පච්චයතො. එතාති ජ
 රතා අනිච්චතාති. ජාතස්ස පාකභෙදත්තාති ජරතාය ජා
 ති බම්මස්ස පාකතො අනිච්චතායව භෙදත්තාති අත්ථො. ඉදං
 චුත්තං ගොති ජරතා අනිච්චතාති නාම උප්පත්තබම්මස්ස ගො

නාති නො උප්පත්තියාග්ග යදිති උප්පත්තියාග්ග සිද්ධං. න
ද නාසම්පි ජාතමානතතා පරිණාමො යුජ්ජෙය්‍ය උප්පත්තියාග්ග
මස්සපන ජාතියොපර ඉමාසං ජරතා අනිච්චතානං සම්භව
තො න නා ජායන්තිති වුත්තං වට්ඨති. උප්පත්තියාග්ගිති ආදී ද
ලුතිකරණං. හිජ්ජති ඉති එතං වචනං අවසං පණ්ණිනොන සමු
ච්චිතබ්බං. නාසම්පි ආදී දලුතිකරණං. යාවපන රුපාරුපං
න හිජ්ජති නාව අස්ස රුපාරුපස්ස පරිපාකොඉති එතං වචනං
සිඛමෙව පාකටං එව. යදිපන කොචි තෙසම්පි ජාතතාවෙ
කො විරොධොති පටිපජ්ජෙය්‍ය තස්ස නං දුග්ගාහං විබ්බෙත්
තො ආග යදිවාගි ආදී. නාති ජරතා අනිච්චතාති. තෙසංපි
ති ජරතා අනිච්චතානං. තෙසම්පි පාකතොදු ගොත්තු තතො
තදුපි කො විරොධොති ආග න වාති ආදී. ඉති තස්මා ජාත
ස්සාති ආදී නිගමනං පාකතොදුතතා නොතං වයන්ති එතං ජ
රතා අනිච්චතා වයං න ජායති. තත්ථාති තස්මිං ජරතා අනිච්
චතා වයං න පච්චති හිජ්ජතිවාති අබ්බාසර. කම්මස්ස
පෙ. වචනොන ජාති ජායති ඉතිවචනං පණ්ණිනොන සමපටි
ච්චිතංගොති යථා එවං. හිජ්ජතු ඉති වචනං සම්
පටිච්චිතබ්බං ඉති වොදනාසියාති යොජනා. නිද්දෙසෙසුති
පදං වචනොනාති පදෙ ආධාරෙ. අයංපනෙත්ථ අබ්ච්චායො.
යථා කම්මාදිති උප්පත්තියාග්ග රුපනිද්දෙසෙ කතමං නං රුපං
උපාදිණ්ණං වකඛායනතං. පෙ. කායායනතං ඉතීඤ්ඤං
සුරසිඤ්ඤං ජීවිතිඤ්ඤං යංවාපන ඤ්ඤාමිපි අනි රුපං කම්මස්ස ක
තතතා රුපායනතං. පෙ. ඵොසුරායනතං ආකාසමාතු
රුපස්ස උපවයො රුපස්ස සත්තති කබ්බිකාගෙ ආගාගෙති ආ
දීනා උපවය සත්තතිනං නිද්දිඤ්ඤා ජාති ජායතිති සම්පටිච්චි
තංගොති. තස්සා අපරජාතියා අභාවෙපි එවං ජරතංගානං අ
භාවෙපි ජීරණං හිජ්ජනම්පි සමපටිච්චිතබ්බතති. න තත්ථාති ආ
දී යථා සති පරවාදිස්ස මතස්ස පටික්ඛ්පනං. තස්ස තස්මිං කම්
මස්ස කතතතාති ආදී නිද්දෙසෙ. ජාති ජායති ඉති වචනං පණ්ණි
නොන සම්පටිච්චිතබ්බං. යදි ජාති ජායතිති න සම්පටිච්චිතං එ
වං සති නිද්දෙසෙ කස්මාචුක්ඛතති ආග යෙපනාති ආදී. තෙස
න්ති තෙසං බම්මානං අභිනිබ්බත්තිති පදෙ සම්බන්ධො. අභි
නිබ්බතතිභාවතොති පදං අනුමතොති පදෙ හෙතු. ජාතියාති
පදං භාව ඉති පදෙ සම්බන්ධො. නප්පට්චය. පෙ. වො

භාරොති තප්පච්චයභාවෙන පචත්තවොභාරො පණ්ඨිතෙන අනුමතො සම්පට්ඨිජිනො. ජායමානායංගිති ආදී දළුතිකරණං. තත්ථානි ආදීනා සුතපි පරමතා සංතිනා පටික්ඛිපති. තත්ථ ජරතා අනිච්චතාචයං න පච්චති න භිජ්ජතිථානි අබ්බකාර. සෙසං ධම්මානං අනිතිබ්බතති අනි ජාති තප්පච්චයභාවවොභාරං අභිතිබ්බතති වොභාරම ලහති යථෙව ඵලං යෙසංධම්මානං පාකභෙදා අනි පාකභෙදාපි තප්පං පෙපංභාරම ලහන්තු. ඵලං ලහනොසති ඉදංපි රූපචයං. කායමාපෙපංභාරොති වත්තබ්බං භවිස්සති ඉති වොදනා සියාති යොජනා. අභිතිබ්බතති වොභාරනති අභිතිබ්බතති ජායතිති ඵලං අභිතිබ්බතතිවසෙ න පචත්ත වොභාරං තං වොභාරන්ති තප්පච්චය භාවවොභාරං අභිතිබ්බතති වොභාරං. ජනකපච්චයානුභාවයාණෙති ජනකානං පච්චයානං ආනුභාවක්ඛණේ. ජනකපච්චයානංගිති ආදී දළුතිකරණං. ජනකපච්චයානන්ති පදං ආනුභාවොති පදෙ සම්බන්ධො. තතොති උප්පාදක්ඛණ්තො උතතරං ආනුභාවො නගොති. තෙහිති කම්මාදි ජනකපච්චයෙහි. අභිතිබ්බතතිනඉති පදෙ කත්තා. අභිතිබ්බතතින ධම්මක්ඛණස්මිත්ති අභිතිබ්බතතිනමන ධම්මක්ඛණස්මි. වසදෙදා වාකාරමො. ජාතිති පදං ලහතිති පදෙ කතා. පඤ්ඤායමානාති පදං ජාතිති පදයා විසෙසනං. තස්මිංබණෙති තස්මි. අභිතිබ්බතතින ධම්මක්ඛණස්මි. සභාවතොති ජාතියා විජ්ජමානතො ලහතිති පදෙ ගෙතු. ඉතරචයං තප්පච්චය භාවවොභාරං අනිතිබ්බතති වොභාරම නලහති තස්මිංබණේ රූපචයස්ස අභාවතො ඉති තස්මා ඵතං රූපචයං ජායති ඉති නොව වත්තබ්බතති සම්බන්ධො. නනු චුත්තං භගවතො සුත්තතත “ජරමරණං භික්ඛවෙ අනිච්චං සංඛතං පටිච්චසම්ප්පාදනං” ති තස්මා කථමෙනං චුච්චති ජරතා අනිච්චතාචා න ඵතෙසං ඵකතොපි න සම්ප්පාදනතිති යොව්දෙය් තස්ස විතක්කං දසෙසනා පටික්ඛිපිතං ජරමරණන්ති ආදී චුත්තං. ආගතත්තාති චුත්තතො ඉදංපි රූපචයං ජායති ඉති වෙ මඤ්ඤසි තුලං. ඉදං රූපචයං න ජායතිති. කස්මා පරියායදෙසිතත්තා පරියායෙන දෙසිතභාවතො. පරියායදෙසිතභාවං විභාවෙතං. තත්ථානි ආදීචුත්තං. හි සච්චං තත්ථ ජරමරණන්ති ආදී වචනෙ චුත්තතති සාධාගේ. තතති තං රූපචයං. ඵවත්ති ඵලං පරියායෙන වචනෙ යදිසති. ත

ගංවෙනත්ති ජාති ජරා හංගසංඛාතං එතං ලක්ඛණත්තං නාහි නිලිංවා ඉති වෙ මඤ්ඤසි තුවනති සම්බන්ධො. සස විසාණංවිධානි යථා සසවිසාණං සබ්බසො අජාතත්තා නාහි එවං ත යම්පි එතං අජාතත්තා නාහිති අත්‍යො. නිබ්බාණංවිධානි යථා නිබ්බාණං කෙහිවිපි අජාතත්තා නිවිලං එවං තයං වෙනං කෙහිවි අජාතත්තා නිවිලත්ති අත්‍යො. නාභිතයං වෙනං සසවිසාණංවිධානි නාහි. නිබ්බාණංවිධානි නිලිංවානි අත්‍යො. නිසංසපටිබ්බ චූතතින්තොති ජායමානා හිජ්ජමානානං පරිපච්ඡාන හිජ්ජමානාදි නිසංස පටිබ්බචූතතින්තො. නිසංසයෙහි පටිබ්බා “නිස්සයපටිබ්බා.” ව්‍යානානං “චූතති” නිසංසපටිබ්බාචූතති යස්ස ජාතිආදි තතයස්ස නං “නිස්සයපටිබ්බචූතති.” තමෙව නිස්සය පටිබ්බචූතති නං සමත්තො පඨවිආදිනංහිති ආදිචූතතං. හි සද්දෙස මත්ථතෙ වත්තති. භාවෙති පදං පඤ්ඤායතිති පදෙ ලක්ඛණ ක්‍රියා. තෙසම නිස්සයානං අනාවෙ ජාතිආදිත්තයං න පඤ්ඤායති. අභිනිවේසත්ති ජාතිආදිත්තයං නාහි නිවිලංවානි අභිනිවේසං. ඉදන්ති ජරාමරණං හික්ඛවෙ අනිවිලං සංඛතං පටිච්ච සමුප්පන්නානි ඉදං වචනං භගවතාචූතතං. එවමාදිති තයෙහිති එවමාදිති කාරණෙහි වෙදිතබ්බානිති සම්බන්ධො. අපිචානි අපරෙ නයො. තස්සායතනි කම්මජ්ජෙපෙ උතු සමුදානත්ති එවං තස්ස අත්තස්ස අයං මානිකා. කම්මං පච්චයො යස්ස නං “කම්මපච්චයං.” තත්තාති කම්මාදිසු නිඛාරණං. එවමාදිරූපං කම්මපච්චයංනාම. ආභාරසමුදානස්සව උපාදිණ්ණස්සවංහි පද වයං චිත්තංපිති පදස්ස සරූපං, තස්මිත්ති සුඛස්සෙ විජ්ජමානෙතු. තස්මිංපිති අඤ්ඤස්මිං අභිකෙ. ඤට්ටෙතං සකෙකාති උතු, තතොති සත්තතින්තො පරං ඤට්ටෙතං න සකෙකාති දීපෙතං වට්ටති පණ්ඨිතො. අථවා, දීපෙතති දීපතං. භාවෙතං පච්චයො. බායන්තිති පාකවාගොන්ති. දස රූපා අපරිනිපථිත්තාති සුඛා පරෙ අනිඨං ආපාදෙතොනා ආග යදිති ආදි. තෙසංගොවානි ආදිතාපන මතං පටික්ඛිපති. තෙසං ගෙවපන රූපානං තෙසංගෙව අධාරස්සත්තං නිජ්ජිත්තරූපානං. කාගෙන පටිකොනා විකාගෙ “කාගෙවිකාගෙ” වචසා පටිකොනා විකාගෙ “වච්චිකාගෙ.” ඉතිති එවං සම්බරූපං.

රූපකණ්ඩ වණ්ණනා නිසීනා.

(3) එතතාවතාහි කතමෙධමමා කුසලාහි ආදීනා එත්තාවතා විචනොන පදනාජන නයොනාහි පදස්ස භාජනසංඛාතොන න යොන හගවතා විත්ථාර්තො. යවායං විභාජන නයො හගවතා වුත්තො එසෙවනායො සෙසත්තිකදුකානංපි විභාජන නයොය සමාගොතිහි සම්බන්ධො. වුත්තවිචනං දළහංකරොති යථාහිති ආදීනා. හි සම්මං එත්ථ කුසලත්තික විභාජන නයො පණ් ඩිතෙහි සලලාඛිතො යථා එවං පෙ-සබ්බ තික දුකෙසු විභාජන නයං සල්ලක්ඛෙතො පණ්ඩිතෙහි සත්තාහි යොජනා. පණ්ඩිතෙහිති පදං සක්කාහි පදෙ තනියා කත්තා. තස්මාති ප දං නික්ඛිපිත්තාහි පදෙ ගෙතු. අසෙසුතාහි විත්ථාරදෙසනා නො අසෙසුත. සබ්බ තික දුක ධම්මවිභාගත්ති සබ්බ තික දු කානං ධම්මවිභාජනං. විතතුපාදකණ්ඩොතිහි ආදී දළහිකරණං. දෙසියති උමාර්ගහිති “දෙසනා.” විත්ථාරෙත පචත්තා දෙ සනා “විත්ථාරදෙසනා.” ඉදංපන නිකෙඛපකණ්ඩං ගොතිති සම්බන්ධො. ඉතිති තස්මා. සංඛිත්තව විත්ථාරව “සංඛිකවිත් ථාරං.” සංඛිත්ත විත්ථාරං බාතුසභාලො යසස නිකෙඛපකණ් ඩසස තං “සංඛිත්තවිත්ථාරබාතුකං.” තසිදත්ති තංඉදං කණ් ඩං. නාමාහි පදෙ සසද්දි වෙදිතබ්බත්ති පදෙ කම්මං. දෙ සිතතනාපිති පදංනාම වෙදිතබ්බත්ති පදවයෙ ගෙතු. වසෙ නාපිති පදංනාම වෙදිතබ්බත්ති පදවයෙ තනියාවසෙසනං. වි ත්ථාරදෙසනත්ති ආදීනා විත්ථාරදෙසනා නික්ඛිපති එත්ථාති “නිකෙඛපො.” නික්ඛෙපො ඵව කණ්ඩං “නික්ඛෙපකණ්ඩං”හි විග්ගහො දසසිනො. ගෙඨාහි නිදුනකථායං. නිදුන ගෙ ඨාවුත්තකාරණත්ති ආහ වුත්තංගෙනත්ති ආදී. හි සම්මං මුල නො-පෙ-සබ්බවුච්චතිති එතංවචනං නිදුනකථායං මයා වු තතං. ඉදංහිතිආදී විත්ථාරෙත. හි සම්මං ඉදං නික්ඛෙපකණ් ඩං නික්ඛිපිත්තා දෙසිතං හගවතා. ඉදං වාරතො නික්ඛිපිත්තා දෙසිතත්ති සම්බන්ධො. හි සදෙද දළහිකරණං. තත්ථාති ත සම්මංභානො. වෙදිතබ්බං නික්ඛෙපකණ්ඩත්ති සම්බත්තො. තත්ථාහි කුසලාදී පදනිදෙදසෙසු නිඨාරණං. කුසලපදනිද්දෙ සෙ විනිවිජ්ජයො නාව වෙදිතබ්බො. නිණ්ණිති පදෙන ගණනප ර්වෙජ්ජෙ වෙදිතබ්බො. ගණනොන පර්වෙජ්ජෙ “ගණනපර් වෙජ්ජෙ.” ගෙතුනාම ලඬවසෙන පච්චයො ගෙතුපච්චයො. සභවති ඵලං එතස්මාහි “පහවො.” ජනෙහිති “ජනකො” ප

හවෙළුම් ජනකො “පහවර්තකො” සමුදානි එලං එතෙනා
 නි “සමුදානං” නිබ්බන්ධනිති “නිබ්බන්ධකො” සමුදාන
 ම නං නිබ්බන්ධකොවාති “සමුදානනිබ්බන්ධකො” ගෙතු
 පච්චයොව පහවර්තකොව සමුදානනිබ්බන්ධකොව “ගෙතු
 පෙ නිබ්බන්ධකාති” ගෙතුපච්චය පහවර්තක ස
 මුදානනිබ්බන්ධකාති එව අනෙ “ගෙතු පෙ නිබ්බන්
 ධකතෙවා” අර්ථා, ගෙතුපද්‍යයීති පර්යායවෙව්වනාති. හි
 නොති එලං එතස්මා පච්චතනනිති “ගෙතු” පච්චි එතස්මා එ
 නිති “පච්චයො” ගෙතු පච්චයොව පහවෙළුම් ජනකොව
 සමුදානම නිබ්බන්ධකොව “ගෙතු පෙ නිබ්බන්ධකා
 ති” තානිඑව අනෙ “ගෙතු පෙ නිබ්බන්ධකතෙවා”
 අත්ථවසෙනාති මුලස්ස නිව්ච්චසෙන. අප්‍රවිකායංපන අත්ථව
 සෙනාති තෙසං මුලානං සභාවසංඛාතවසෙනාති වුත්තං දසෙස
 නා කුසලන්ති. එත්තාචතාති අලොභොති ආදිනා එත්තාව
 තාවචනොන දසෙසසීති පදෙකරණං. තත්ථාති අලොභාදිසු
 නිඛාරණං. සංඛාරක්ඛන්ධෙති පදං අද්‍යයාමොගාපිති පදෙ ආ
 ඛාණ. අලොභෙන සම්පසුත්තා අද්‍යයාමොගාපි ගච්ඡන්ති.
 අපි සදෙද්‍ය අලොභං අපෙක්ඛති. සංඛාරක්ඛන්ධ ගහණං. යෙ
 වාති සංඛාරක්ඛන්ධගහණං. එව. සෙසව්‍යවසෙනාති අද්‍යයා
 මොගවය වසෙන. වාදසන්නංගීති ආදි විත්ථාණෙ. අකුසල
 විත්තානන්ති නිඛාරණෙ ජඪි. එකමිපි අකුසල විත්තං. තෙ
 සං අකුසලවිත්තානං පච්චන්තිසභාවගොති පච්චන්ති යා විජ්ජමා
 නකො. එත්ථාති අකුසලනිද්දෙසෙ. යං පන වචනං. තත්
 ථාති තදෙකථාති ආදි වචනෙ විනිවිජ්ජයො. එතස්මිං විතෙත
 ජීනං ධම්මජානං. ඉති එකථිං. තත්ථාති එකස්මිං
 විතෙතකඪිතාදිකෙ නිඛාරණං. සහජායතිති “සහජං” සහජභා
 වෙන එකථිං “සහජෙකථිං” තෙන ලොභාදිනා සහ එකස්
 මිං ධීතං ධම්මජානං තත්ත තත්ත ආනෙ නිද්දිඪේනව අකුසල
 වා එසාදි ධම්මජාන සහ එකස්මිං. ධීතං ඉති ධම්මජානං තදෙ
 කථිං. තත්ථාති සහජෙකථි පභානෙකඪිසු නිඛාරණං. සං
 කිලිඪිතනිකෙ සහජෙකථිං ආගතන්ති සම්බන්ධො. තත්තෙවා
 ති දස්සනෙන පභානබ්බන්ධෙතකත්තිකෙ එව තිණි පෙ
 ගෙතුකාති පභානෙකසං ආගතං. ඉතිති එවං. ඉමස්මිංතිකෙ
 නාලබ්ධන්තිති පදෙ ආඛණ. ඉති වචනං ආවර්ගෙහි වුත්තං.

සුබහුමියනහි එත්ථ වවනෙ. සුබහුමීනාමාහි පදෙ ආධාතෙ. භාවතීහි “හුමි” සුබංඵව හුමි “සුබහුමි.” හවති එත්ථාහි “හුමි.” විත්තං. සුබස්ස හුමි “සුබහුමි.” නත්ති තං විත්තං. ඉධ සුබහුමියන්ති වවනෙ. සාහි විත්තසංඛාතා සුබහුමි. කාමාව චරෙවා රූපාවචරදීප්පවාහි පදචයං ගොතිති පඤ ආධාතෙ. න ස්සාහි විත්තසංඛාතා සුබහුමියා තං පඤාදන්ති තං කාමාව චරදී භෙදං. යාසාහි ආදිතා සුබහුමියන්ති පදං සුබවෙදන න්ති පදෙ ආධාතෙ. කාමාවචරෙති ආදි චතුක්කං සුබහුමියන් ති පදස්ස සමුදයාධාතෙති සුපෙති. ඉදංවාහි ච සදෙදු තිණි ලක්ඛණදීහි සමුලෙවති. අයංහිති ආදි දළහිකරණං. හි සමං අයං නිකො කුසලන්තිකෙ අලබ්භමානෙතිව ඉමෙහි තිතිව කොසාසෙහි මුත්තකොනාම. තත්ති තං වචනං. පද්‍යුක්ත මෙනාහි පදං කථායන්ති පදෙ තනියා විසෙසනං. යත්ථ ථා නෙ යං පන විසෙසමත්තං තං විසෙසමත්තං මයං චක්ඛාම. තත්ථාහි භික පුකෙසු නිඛාරණං. විපාකත්තිකෙ තාවචිතිච්ඡ යො. කම්මසමුප්පානා රූපබ්මිමාපි නිවාපි අඤ්ඤි. තෙති රූප බ්මිමා. හි සදෙදු දළහිකරණං. චිතතෙති පදං නික්ඛන්තො සුති පදෙ ලක්ඛණත්‍රයා. නික්ඛන්තොසුති පදං මුච්චතීති පඤ ලක්ඛණත්‍රයා. සාලීති පදං නවුච්චතීති පදෙ කම්මං. පරිණ තත්ති පදං පක්කන්ති පදස්ස පරියායං. උපාදීණ්ණතිකෙ වි නිච්ඡයොති යොජනා. බිණ්ණසවස්ස ඛන්ධා උපාදුතක්ඛන්ධා පච්චයා නිවාපි ගොන්තීති සම්බන්ධො. අගහිතානීති ආදීති පරියායාහි. පරෙහි අගහිතානීති යොජනා. තානිහිති ආදි ද ලහිකරණං. තානි මග්ගඵල නිබ්බාණානි ගහණස්ස පච්චයා න ගොන්තීති සබ්බෙසු. අලබ්භමානා චතතිලක්ඛණාදයො සහ ජාන බම්මානං පිඨියං වටනාහිති ‘පිඨිවට්ඨකා.’ පිති ආදයො සුබ සහගතාහි ආදි පදෙසු පච්චිතතා පිඨිවට්ඨකානාමාහි අධිප්පායො. සහිති සන්තසද්දතො සම්චිතතනිං කතා නතසද්දයං තතුච්චක තවා නො ති තා ස සම්මි නාසුති සුතෙනා නතසද්දෙන සහ සම්මි චිතත්තියාහි ආදෙසං කත්වා සහිති රූපසිධි චෙදිතබ්බා. සුයංවා සහිති අත්තනා විජ්ජමානා. සත්තසද්දතො ඊ පච්චයං කතා ‘තතුසසනාමිකාරො’හි සුතෙනා තතුසසනො. සතෙනා කායො “සකකායො.” සක්කායෙ දීඨි “සකකායදීඨි.” සතිවා විජ්ජමා නා කායෙ දීඨි “සකකායදීඨි.” ගහිතසමාදුතත්ති ගහිතස්ස සි

ලබ්ධිකර්ම ගණන. සිලව වනව “සිලබ්ධිකර්ම” සිලබ්ධි
 නං පරතො අමසනං ගණනං “සිලබ්ධිපරමාසනං” දෙසස්
 ස අපදිසනං “දෙසාපදෙසො.” කොයං නිපාතො කන්ථවි සාස
 නං උපාද්‍ය වුවිච්ඡිති සම්බන්ධො. ඉධෙව ඉඤ්ජාලගුහායං ති
 හිමානස්ස දෙවගුනස්ස මෙසනො විජ්ජානස්ස සුන අසුමෙමයා
 ලභො මාර්ග සං ඵලං ජානාහි මාර්ගාහි සකෙකා භගවත්තංආ
 ලපති. අසුමෙදදු සුල්ලිඛන නසුංසකලිඛනවසෙන විධාසීතො.
 ඉධ ගාරායං පන සදෙදුති පදස්ස දස්සනතො අසුසද්දෙ සුල්ලි
 භොගාහි වෙදිතබ්බො. කොයං කන්ථවි පදසුර්ණමත්තමෙව උ
 පාද්‍ය වුවිච්ඡිති පණ්ඨිතෙන. ඉධපන ධාතො ලොකං උපාද්‍ය භ
 ගවතා වුතො ඉති ඉධාති නිපාතො වෙදිතබ්බො පණ්ඨිතෙන.
 අස්සුතවා සුද්ධිජ්ජනොති එත්ථ පන විනිවිජ්ජො වෙදිතබ්බො.
 සුග්ගලො අගමා පෙරුමාහි අස්සුතවා ඉති ඤෙයො
 වෙදිතබ්බො පණ්ඨිතෙන. අගමෙත්ති අත්තත්ථාදො එතෙ
 නාති “අගමො.” අධිගමෙතිති ‘අධිගමො.’ අගමොව අධිග
 මොව “අගමාධිගමා” අගමාධිගමානං අභාවො “අගමා
 පෙරුමාහි.” යස්සහිති අදි විත්ථාගෙ. හි සච්චං යස්ස සු
 ග්ගලස්ස නෙව අනීති පදෙ සම්පද්‍යනං. උග්ගහොව පරිසුච්ඡා
 ව විනිවිජ්ජොව ‘උග්ගහ පෙරුමාහි විනිවිජ්ජො.’ නෙහි රහි
 තො උග්ගහ පෙරුමාහිතො. තස්සභාවො උග්ගහ පෙරුමාහිතත්තං.
 දිඬිපට්ඨෙධෙකො අගමො නෙව අනී. දි
 ඝං මිච්ඡාදිඝං පට්ඨෙධෙතිති දිඬිපට්ඨෙධෙකො. පට්ඨතනිඨාති ප
 දං අධිගන්තබ්බස්සාහි පදෙ කරණං. අධිගන්තබ්බස්සාතිපදං
 අනාධිගත ඉති පදෙ කම්මං. සොයං සුග්ගලො සුද්ධිජ්ජනො ඉ
 ති ඤෙයොති සම්බන්ධො. සොහිති අදි විත්ථාගෙ. සුද්ධි
 නති පදස්ස අත්ථං විවරතො අගනානප්පකාරතත්ති. සුද්ධි
 ති පදස්ස අත්ථං විවරතො අග නානාතිලෙසෙති. උලො
 කනං පෙක්ඛණං උපලොකං. උ සුඛිඛ ලොක දස්සනෙ. මුඛ
 ස්ස උලොකං “මුඛමුලොකං.” මුඛමුලොකං එතෙසත්ති
 “මුඛමුලොකිකා.” “දණ්ඩාදිතො ඉක ර්”ති සුතොන ඉකො.
 අවුතාති ආදයො පරියායා. අනිතානත්ති අනික්කත්තානං.
 අර්ථධමෙමා පරමමුඛො යෙසං තෙ “අර්ථධමපරමමුඛා.” නි
 වො ලාමසො නිවානංවා ලාමකජ්ජානං ධමෙමා නිවධමෙමා.
 නිවධමෙමා සමාවරණං යෙසං තෙ “නිවධමෙමාමාවාරා.” සු

ධීරී පදක්ෂ අත්ථං විවරතො ආග අයං විසුං යෙවති ආදී. අ
 යං ජනොති සම්බන්ධො. අරියෙහිති පදං විසංසථොති පදෙ
 සගගොග තනියා. යෙ තෙ පුට්ඨජනා භගවතා වුත්තාති සම්
 බන්ධො. කලාණ්ණකොති කලාණ්ණො පුට්ඨජනොථකො.
 තෙසුති චීසු පුට්ඨජනෙසු. අරියානං අදක්ඛාපිති ආදීසු විනිවිජ්
 යො. අරියා ඉතිපදං වුච්චන්තිති පදෙ ආකාරො. අනගෙති අ
 වධිභීයං අනුපායෙවා. න ඉරියතොති ලොකස්ස අප්පච්ඡා
 පනතො. අගෙති වධිභීයං උපායෙවා. අරණියතොති පසිරු
 පාසිතබ්බතො. යදිපි අරියසදෙදු විසුඛාසගපයොගෙසු පුට්ඨජ
 නෙසු පවත්නති ඉධපන අරියමග්ගාධිගත සබ්බලොකුත්තරපභා
 වෙතොව අරියභාවො අධිප්පෙතොති දසෙසතොතො ආග බුඛා
 වාති ආදී. ඉධාති අරියානන්ති පදෙ. සප්පරිසාති එත්ථ පන
 පදෙ වෙදිතබ්බොති පදෙ ආධාරො. කස්මාපන තෙ සප්පරිසාති
 ආග තෙහිති ආදී. තෙති පච්චිකඛුඛි බුඛසාවකා. චා අපරෙ
 නයො සබ්බෙව එතෙ බුඛාදයො චෙවාති භගවතා වුත්තා බුඛා
 පි පච්චිකඛුඛි බුඛසාවකාපි අරියාව සප්පරිසාවාති සම්බන්ධො.
 යොධිගෙ වෙ එකන්තොත කතස්සු කතවෙදී කලාණ්ණමිත්
 තො දළහහත්තිව ගොති, දුක්ඛිතස්ස සගායස්ස සක්කච්චං ක
 රෙති තථාවධං සප්පරිසං වදන්ති පණ්ණිතො. කලාණ්ණො මිත්
 තො “කලාණ්ණමිත්තො.” භජනං සෙවනං “භතති.” දළහං
 භත්ති අස්සාති “දළහහතති.” හිසද්දෙ දළහිකරණං. පච්චි
 කඛුඛිබුඛා වුත්තාති යොජනා. ඉදනිති පදං වෙදිතබ්බොති ප
 දෙ කාලසත්තම්. යො පුගගලො අදක්ඛනස්ස සිලොව සාධු
 කාරී වෙදිතබ්බොති පදෙ කම්මං. යො පුගගලො දුට්ඨො.
 තෙසුති දුට්ඨෙසු පුගගලෙසු කාමාපන සුඤ්ඤාන අදක්ඛාපී අ
 ධිපෙතොති ආග මංඝවක්ඛුතාභිති ආදී. පුගගලෙහි අරියාදී
 භාපි. තෙසං වක්ඛුතන්ති මංඝවක්ඛු දිබ්බවක්ඛුනං. වණ්ණ
 පෙතොතිපදං අදීඨිපදෙ ගෙතු. තථර්පෙතො
 තො අදීඨාවාති යොජනා. අරියභාවො ගොවරෙ යෙසං තා
 නි “අරියභාවගොවරාති.” තෙසං වක්ඛු වණ්ණමත්තගගණ
 තොතිපි අහී. තෙසං පුට්ඨජනානං. තෙති සොණසිගාලාද
 යො. තත්තාති සුඤ්ඤාන දක්ඛනභාවෙ. වත්ථුන්ති අධිපෙත
 ත් සුපකංකාරණං. ලඛකාදීපෙ ගෙගත ජනපදෙ විජ්ජමා
 න වත්තලපබ්බතෙ වසති සිලොතාති “විතගලපබ්බතවාසී.”

එවං චුතොපිති එවං අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තූපනායිකං කතා
 චුතොපි. සොති මහලලුකො. චක්ඛුනා දස්සනං දස්සනං න
 හොති. චක්කලි තෙ නයා දීඝෙන ඉමිනා පුත්තිකායෙන නිං ප
 යොජනං. යො ඛමිමන්ති ලොකුත්තරධම්මං චතුස්චවධම්මං
 යො පුත්තලො. ඤාණෙනාති පදං අපස්සනෙනාති පදෙ කර
 ණං. අර්ග්ගෙහිති පදං දීඝිත්ති පදෙ තතියා කත්තා. අර්ග්ගා
 බිගහත්ති අර්ග්ගෙහි අබිගතං. ච සද්දෙ අපස්සනෙනාව අනබ්
 ගච්ඡන්තොවාති යොජෙතබ්බො. අනබ්ගච්ඡන්තො පුග්ගලො,
 චෙදිතබ්බොති පදෙ කම්මං. ච සද්දෙ අර්ග්ගාව කරණධම්මා
 නව අර්ග්ගාවස්සවාති යොජෙතබ්බො. අවිනිතොති නවිනි
 තො, අබ්බිලසික්ඛාදීනං වස්සන නසික්ඛිතො. එත්ථාති පදං
 විනායොති පදෙ ආයාතෙ. යෙ සංවර්චනාදීනං අභාවෙන අ
 යං අවිනිතොති චුච්චති තෙ භාවෙ දසෙසත්තං දුච්ඛො විනිවිජ්
 යොනාමාති ආදිමාග. එකමෙකෙණාති එත්ථ දුච්ඛෙ විනායෙ
 එකමෙකො විනායො පච්ඛා භිජ්ජති තස්ස විනායස්ස අභාවතො
 අයං පුට්ඨජ්ජතො අවිනිතොති චුච්චති පණ්ණිතෙන. අයං-හිති
 ආදි විත්ථාතෙ. එත්ථව විනායෙ නිඛාරණං. සංවරගිති ආදි වි
 තාතෙ. තත්ථාති සීලසංවරදිසු. පාතිමොක්ඛසංවරෙනාති සී
 ලපාතිමොක්ඛ සංඛාතෙන සංවරෙන. අජිත, යාති සොනාති
 ලොකස්මිං අනී ඉති ආග භගවා තෙසං සොනානං නිචාරණං ස
 ති සොනානං සංවරං පිදගනං සති චූළි අගං, පඤ්ඤා ඵතො
 සොනා පිථියාතෙ පණ්ණිතෙන අයං සංවරෙ චුච්චතිති සම්බන්
 ථො. යථාසක්ත්ති සීලසංවරදීක්ඛස්ස අත්තතො අත්තතො අ
 නුරූපං. සංවර්තබ්බාතත්ති පිදගිතබ්බානං. විනොතබ්බාන
 නති අපනොතබ්බානං. සංවරණතො පිදගනතො සංවරෙහි
 චුච්චති. තථාසද්දෙ උපසංගරණතො. යත්ති පදං පහාණ
 නති පදස්ස විසෙසනං. යත්ති අනියමනං. පහාණමෙනති
 එතත්ති නියමනං. තාමරූපං-පෙ-දිසුති පදං විපස්සනා
 ඤාණෙසුති පදස්ස විසෙසනං. විපස්සනාඤාණෙසු සනොතසු ප
 හාණත්ති යොජනා. පටිපක්ඛතාවතොති විපස්සනාඤාණාය
 අනුත්ථස්ස පටිපක්ඛතාවතො පහාණත්ති පදෙ ගෙනු. දීපා
 ලොකෙන නම්සපහාණං ඉව. අනුත්ථස්සාති සකකායදීඪි ආදී
 කස්ස අනුත්ථස්ස. සෙය්‍යදීදනති තෙන විපස්සනාඤාණෙන නම්
 සස අනුත්ථස්ස පහාණත්ති අතො. තාමරූප වච්ඡත්තෙන ස

කතායදිඞ්ගා පභාණං. පච්චිදපරිග්ගතොන පච්චිදානං පරිච්ඡි
 ඤ්ඤා ජානනොන අගෙතුපෙදිඞ්ගං පභාණං. නත්ති
 ගෙතු එතස්සනාමරුපස්සාති අගෙතු. විසමො ගෙතු එතස්සාති
 “විසමගෙතු.” අගෙතුව විසමගෙතුව “අගෙතුවිසමගෙතු.” දස්
 සනං “දීඝි.” අගෙතු විසමගෙතු ඉති දිඞ් “අගෙතුපෙදි
 දිඞ්.” තස්සෙව පච්චිදපරිග්ගතස්ස අපරහාගෙ අපරහාගෙ ප
 චිතොන කඛ්ඛාපෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං කලාපපෙ
 ගාගස්ස පභාණං. මග්ගාපෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. උදයපෙදිඞ්ගා
 පභාණං. භයපෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. ආදිනවපෙදිඞ්ගා
 පස්ස පභාණං. නිබ්බිදපෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. මුච්ඡිතපෙදිඞ්ගා
 පස්ස පභාණං. උපෙක්ඛාපෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. අනුපෙක්ඛාපස්ස
 පභාණං. අනුලොමෙන පෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. කථං කථා අස්ස
 පුත්තලස්ස අනිති “කථංකපි.” “දණ්ඩාදිනො ඉකර්” ති සුතොන ර්. කථං
 කපිතො භාවො කථංකපිතාවො. විචිතිව්ජාභාතො, මග්ගො ඉති සඤ්ඤා
 මග්ගාපස්ස පෙදිඞ්ගාපස්ස පභාණං. උච්ඡේදො ඉති දිඞ් “උච්ඡේ
 දදිඞ්.” සස්සනො ඉති දිඞ් “සස්සනදිඞ්.” අභයං ඉති සඤ්ඤා “අ
 භයසඤ්ඤා.” අස්සාදො ඉති සඤ්ඤා “අස්සාදසඤ්ඤා.” අහිරති ඉති
 සඤ්ඤා “අහිරති සඤ්ඤා.” අමුච්ඡිතං කාමෙනිති “අමුච්ඡිතකාමො.”
 තස්සභාවො “අමුච්ඡිතකාමො.” න උපෙක්ඛනං ‘අනුපෙක්ඛා’
 සාලයනා නිද්ධි එතායාති යිති. පච්චිද ධර්මො. පච්චිදපරිග්ග
 න සංඛාතස්ස යිති ධර්මො යෙව වා යිති “ධර්මකිති.” පටිලො
 මෙනිති “පටිලොමො.” පටිලොමස්ස භාවො “පටිලොමභා
 වො.” පච්චිදාකාරස්ස නිබ්බානස්සෙව පටිච්ඡාදකමොගො.
 සංඛාතෙ එව නිමිත්තං “සංඛාරනිමිත්තං.” ගතණං “ගාගො.”
 සංඛාරනිමිත්තස්ස ගාගො “සංඛාරනිමිත්තගාගො.” කිලෙසා
 නං තෙන තෙන විපස්සනා සුඤ්ඤාසංඛාතොන අබ්බොන පභා
 ණං තදබ්බොනපභාණං යං පන පභාණන්ති සම්බන්ධො. සමා
 ධිතාති පදං පභාණන්ති පදෙ කරණං. පච්චිතිභාව නිවාරණ
 තොති නිවරණාදි ධර්මොනං පච්චිති භාවස්ස නිවාරණතො ප
 භාණන්ති පදෙ තතියා විසෙසස්සං. සවප්පාතොරෙන උදකපි
 ථෙ සෙවාලස්ස පභාණං ඉව. විකම්මනොන පභාණං “විකම්ම
 නොනපභාණං” විකම්මනං එව වා පභාණං ‘විකම්මනපභාණං.’

යන්නි පදං පඤාණන්ති පදංගා විසෙසනං. අරියමග්ගානුගාහි පදං භාවිතත්තාති පදෙ සම්බන්ධො. භාවිතානාති පදං අප්පච්ඡන්තිති පදෙ ගෙතු. නං තං මත්තවතො මත්තචන්දනං පුත්තලස්ස. අථවා, තං තං මත්තවතොති පදං අත්තතොති පදස්ස විසෙසනං. සත්තානෙති පදං අප්පච්ඡන්තිති පදෙ ආධාරො. කිලෙසගාගණස්සාති පදං පඤාණන්ති පදෙ කම්මං. අච්චිකෙතන අප්පච්ඡන්ති “අච්චිකාතප්පච්ඡන්ති.” භවනං “භාවො.” ක්‍රියා. අච්චිකත අප්පච්ඡන්ති එව භාවො “අච්චිකතප්පච්ඡන්තිභාවො.” සමුච්ඡේදෙන පඤාණං “සමුච්ඡේදප්පඤාණං.” ඵලක්ඛණෙති ලෙසානං යං පන පටිපස්සධිතතං එතං පටිපස්සධිතතං කිලෙසානං පටිපස්සධානං භාවො පටිපස්සධිතතං. පටිපස්සධියා පඤාණං “පටිපස්සධිපඤාණං.” සබ්බං-~~සෙ~~ ණත්තාති සබ්බසංඛතො නිස්සරණභාවතො. පභීණං සබ්බසංඛතං ගෙග්‍ර තං “පභීණසබ්බසංඛතං.” නිස්සරණෙන පඤාණං “නිස්සරණපඤාණං.” වාගඤ්ඤාති අනත්ථස්ස චජනසභාවෙන. විනාශඤ්ඤාති කායවාචාචිත්තානං විරූප පච්ඡන්තියා අයාපනඤ්ඤාති කායදුච්චර්තාදීනං විනාශනුත්ථෙතවා. තෙසං චාජ්මහපච්ඡන්ති. විච්ඡිද්ධා උජ්ජකතයඤ්ඤාති පභීයතෙති ‘පඤාණං.’ විනයනං ‘විනයො’ පඤාණං තං විනයොවාති “පඤාණං විනයො.” වා අපරො තයො. නං තං පඤාණං තො තදධාප්පඤාණාදී නං තං පඤාණං චන්දස්ස නස්ස විනයස්ස සමභවතොපි අනිභාවතොපි එතං පඤාණං පඤාණං විනයො ඉති පණ්ණිනෙග්‍ර චුච්චන්ති යොජනා. පඤාණාදීති අස්ස අනීති “පඤාණො.” පඤාණොව සො විනයො වාති “පඤාණං විනයො.” පභීයන්ති “පඤාණං” තස්ස විනයො “පඤාණං විනයො.” අතං විනයො යස්මා නඤ්ඤාති සම්බන්ධො. භික්තො න ඤ්ඤා සං වරො එතස්ස පුට්ඨ ජ්‍යෙසාති “භික්තසංවරො.” භික්තසංවරං භාවො “භික්තසංවරං.” ච සද්දෙ භික්තසංවරත්තාව අපභීණත්තාවාති යොජනෙධි. අප්පභීණස්ස භාවො “අප්පභීණතතං.” තස්සාති විනයස්ස අනාවතොති පදෙ සම්බන්ධො. නිත්තානා කාරණං ගෙතන්ති භිසම්මං එතං සප්පරිසාරනන්ති ආදී වචනං අත්ථො නිත්තානාකාරණං. ගෙවතෙති ගෙව එතෙ පුගලො අරියා නෙ එව නෙ පුගලො සප්පරිසාරිකා. එතෙති එතො, සෙති සො. එකෙති එකො. එතත්

චේති එ ක ස්ථාන වො, සමෙති සමො, සමහාගෙහි සමානතා වො. කර්තෘතොති තස්සහා වො. තඤ්ඤවානී සො එවි. ඉධාති ලොකෙ. රූපං අත්තතොති ආදීකස්ස අධිප්පායං දසෙසනො ආහ යං රූපන්ති ආදී. වයහාවතො රහිතං අවයං. අවයහාවං උපමාය සාධෙතො ආහ සෙය්ථාපි නාමාති ආදී, දීඨිපස්සනායානි දීඨියා පස්සනාය. තන්ති අත්තානාං. තත්තාති රූපං අත්තතොති ආදී පදෙසු. රුපි—පෙ—පස්සනිති පදෙන සුඛරූපමෙව අත්තාති කථං නං භගවතො. ඛණ්ඩසුති පදං තිණ්ණන්ති පදෙ ආධාතො. තිණ්ණං තිණ්ණං ගාභානාං. තත්ථානි රූපං අත්තතොති ආදී භානෙසු නිඛාරණං. අවසෙසෙසු භානෙසු සස්සනදීඨිකප්පිතා භගවතා. එත්ථාති රූපං අත්තතොති ආදී වචනෙ. නා දීඨියො මග්ගාවරණා විපරීතදස්සන භාවතො, නස්සග්ගාවරණා අකම්මපථප්පත්තා. අතිරියා ගෙතුකා තථිකා දීඨියො එවහි කම්මපථප්පත්ති දීඨියො.

වත්තියවරලක්ඛණ පරිමණිකතති එත්ථ—සුප්පතිඨිතපාදො, ගෙභාපාදතලෙසු වක්කානි ජානානි සහස්සරානි සතෙමිකානි සනාහිකානි සබ්බාකාරපරිපුරානි, ආයතපණ්ණි, දීඝභුලි, මුදුතථිණ්හතථිපාදො, ජාලගතථිපාදො, උසංඛපාදො,* එතිරංකො, යි තතකා අනොතමත්තොඋග්ගාහිපාණි තලෙති ජණ්ණසානිපරාමසති පරිමප්පති, කොසොහිතවත්ථගුයොනා, සුවණ්ණවණ්ණා කචනසනතිහතවො, සුමුමච්ඡි සුමුමත්තාඡවියා රජොප්ලංකායෙන උපලිප්පති, එකෙකලොමො එකෙකානි ලොමානි එකෙකලොමකුපෙසු ජානානි, උඛග්ගලොමො උඛග්ගානි ලොමානි ජානානි නිලානි අපනවණ්ණානි කුණ්ඩලවගනානි පදක්ඛණවත්තක ජානානි, බ්‍රහ්මඡ්ඡගතොනා, සරතාසොදො, සීහසුබ්බධකායො, විතතතරංකො, නිග්‍රොධපරිමණිකලො යාවනක්ඛස්සකායො නාවනක්ඛස්සකායො යාවනක්ඛස්සකායො නාවනක්ඛස්සකායො, සමවත්තක්ඛණො, රසග්ගසග්ගි, සීහගසු, වත්තාලිසදනො, සමදනො, අවිවරදත්තො, සුසුකකදුදො, පසුතප්ඵිගො, බ්‍රහ්මස්සරොකරවිකකාණි, අහිනිලනොතො, ගොපබුමො, උණ්ණාභමුකත්තරෙජානාමදුනාමුදුතුලසනතිහා, උණ්ණිසසියො, ඉති වත්තිය ලක්ඛණානි වේදිතබ්බානි.

බ්‍යජ්ඣති ලක්ඛිතති භගවතො සර්රං එතෙහිති “බ්‍යජ්ජානි”

* “උප්පදපාදො” තිපි පාඨො.

බුද්දකානි බෞද්ධානි අනුබෞද්ධානි. අසීතිව් තානි අනුබෞද්ධානිවෙනි “අසීතිඅනුබෞද්ධානි.” බෞමාව සා පභාචානි “බෞමපභා.” අසීතිඅනුබෞද්ධානිව බෞමප්පභාව “අසීතිපෙපභා.” අසීතිපෙපභාහි අනුරජ්ඣා අලංකතා “අසීතිපෙපභානුරජ්ඣා.”

අසීති අනුබෞද්ධානි නාම—විත්තංගුලිනා, අනුපුබ්බංගුලිනා, වට්ටංගුලිනා, නම්බනබතා, තුංගනබතා, සිනිඛනබතා, නිත්ගුලුහගොප්ඵකතා, සමපාදතා, ගප්පමානක්කමතා, සිහසමානක්කමතා, ගංසසමානක්කමතා, උසහසමානක්කමතා, දක්ඛිණාවත්තගතිතා, සමත්තතො වාරජ්ඣාණ්ඩුමණ්ඩලතා, පරිපුණ්ණපුරිසබෞද්ධානා, අවිජ්ජදදනාහිතා, ගමනිරතාහිතා, දක්ඛිණාවත්තනාහිතා, ඵරවණ්ණකරුද්දිසඋරුගුරතා, සුවිහත්තගත්තතා, අනුපුබ්බගත්තතා, මභිගත්තතා, අනු ස්සනනානනුස්සනනාබබගගතතා, අලිතගගතතා, නිලකාදිරහිතගගතතා, අනුපුබ්බරුචිරගගතතා, විසුඛගගතතා, කොට්ඨසහසගග්ගිබලධාරණතා, තුංගනාසතා, සුරත්තදීප්මංසතා, සුඛදත්තතා, සිනිඛදත්තතා, විසුඛිඤ්ඤාතා, වට්ටදුස්සතා, රතොස්සතා, ආයතවදනතා, ගමනිරපාණිලබ්බතා, ආයතලබ්බතා, උජ්ජකලබ්බතා, සුරවිරසණ්ඨානලබ්බතා, පරිමණ්ඩලකායපභාවත්තතා, පරිපුණ්ණකපොලතා, ආයතවිසාලතෙත්තතා, පච්ඡපසාදවතතතෙත්තතා, ආකුම්බන්ගපච්ඡතා, මුදුතනුකරතතජ්චිතතා, ආයතරුචිරකණ්ණතා, නිත්ගත්ඛිපිරසතා, නිත්ගුලුහසිරසතා, ජනනනිභවාරුසිසතා, ආයතපුළුලනලාවසොහනතා, සුසණ්ඨානහමුකතා, සණ්ඨහමුකතා, අනුශ්‍රොමහමුකතා, මහනතහමුකතා, ආයතහමුකතා, සුචුමාලගගතතා, අනිවිසසොම්මගගතතා, අනිවිසඋජ්ජලිතගගතතා, විමලගගතතා, කොමලගතතතා, සිනිඛගගතතා, සුගග්ගිතනුතා, සමලොමතා, කොමලලොමතා, දක්ඛිණාවත්තලොමතා, හිත්තජනකණ්ණසද්ධනිලලොමතා, සිනිඛලොමතා, අනිසුච්ඡේදසාසපස්සාසධාරණතා, සුගත්තවුච්ඡතා, සුගත්තවුච්ඡනතා, සුනිලකෙසතා, දක්ඛිණාවත්තකෙසතා, සුසණ්ඨානකෙසතා, සිනිඛකෙසතා, සණ්ඨකෙසතා, අකුලිතකෙසතා, සමකෙසතා, කොමලකෙසතා, කෙතුමාලාරතතරජ්ඣතා, ඉති අසීති අනුබෞද්ධානි නාම.

සරීරස්ස නීප්ඵත්ති “සරීරනිප්ඵත්ති” සරීරපරිපුරිති අනෙං. ලොකං තාමරහිති “ලොකතාරණං.” අගංගිස්සාති හි සචිවං

නීති ආදී වචනා වුත්තනනි පදෙ කම්මං. තත්ථානි හෙතු ස
 හෙතුකෙසු නිඛාරණං. නිවාපි එතෙ ලොභසහගත මොහාද
 යො සඛගතං ගච්ඡන්තිති සම්බන්ධො. • හෙතුසුනි නිඛාරණ
 හුමිමං. ඉති තස්මා තස්සානි විවිතිවජාසහගතමොහස්ස. සො
 හිති ආදී දළහිකරණං. හිසවිවං සො උඛච්චසහගත මොහො.
 තෙහිති හි සවිවං තෙ විවිතිවජා උඛච්චසහගත මොහො. පරි
 තතාරම්මණන්තෙ විනිවිජයො. සංගිති හි සවිවං සංගං අත්
 තතා ආරම්මණිකභූතා ධම්මා පරිත්තාවා ගොන්තු මගන්ගතා
 වා. තෙ පතානි ආරම්මණධම්මා, තෙසුනිති ආදී දළහිකරණං.
 හි සවිවං තෙසු මාතුසාවකම්මාදිසු. තත්ති තං කම්මං. සි
 ණෙරුප්පමාණෙපිනිති ආදී දළහිකරණං. තත්ති විහාරං, න
 ඤී එතස්ස සත්තස්ස හෙතු සත්තානං සංකිලෙසායානි අහෙතු
 කො. වදනං 'වාදෙ.' අහෙතුකො ඉති වාදෙ. "අහෙතුකවා
 දෙ." තඤ්ඤිතං පාපකරණං එතස්සානි "අකිරියා." අකිරි
 යො ඉති වාදෙ "අකිරියවාදෙ." තඤ්ඤිතං එතස්සානි තත්
 ථිකො, දිනනත්ති දිත්තඵලනති අත්තො. තත්තො ඉති වා
 දෙ "තත්තවාදෙ." තෙ පතානි ආරම්මණිකධම්මා. පඨමන
 යෙනානි පදං දස්සිතොති පදෙ කරණං. පච්චයඤ්ඤානි පදං
 හෙතුනානි පදෙ තතිශාවිසෙසනං. හෙතුනානි පදං සහෙතුක
 ඉති පදෙ තතිශාවිසෙසනං. තෙවබ්බොති ආරම්මණිකධම්මා.
 වෙතො පරිඤ්ඤාණෙන ජානිතා පච්චවෙකඛමානොති සම්බන්
 ඛො. යමසංප්‍රේමනකරොතිති පුච්ඡා. තස්සානි තථා
 ගතස්ස. කරොති අරියසාවකො අත්තතො මග්ගං විග්ගං ගරං
 න පත කරොතිති යොජනා. අරගාප්‍රේමනිබ්බාණං ඉ
 ති එත්ථාපි එතස්මිම්පි අභිකථාය වචනෙ. එත්ථවා පඤ්ඤා අ
 යමෙව අත්තො. අත්තතො මග්ගඵලස්ස ධුපත සංඛාතො අත්තො
 චෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. පඤ්ඤා මග්ගාදිති ධුපත්තවා අ
 ඤ්ඤාසං අධිපතිපච්චයභාවස්ස අවචනෙ තෙව පාලියන්ති අධි
 ප්‍රායො. ජ්ඤා අධිපති යෙසං තෙ "ජ්ඤාධිපතිතො." ඉතිති
 තස්මා. අත්තතො සභාවො "අත්තතාවො." පතිලභො අත්ත
 භාවො යෙහි තෙ "පතිලභගතභාවො." තෙසං යෙවොති නිබ්බ
 භාධම්මානං. ජාතා එව හිති ආදී දළහිකරණං. භාවුප්පතනි
 යානි පදං භූතානි පදෙ තතිශාවිසෙසනං. භාවස්ස අත්තතො
 සභාවස්ස උප්පතනියානි අත්තො. සංගොගෙන ජාතා 'සජාතා'

තෙසත්ති ජාතාදිනං. චිත්තං අධ්‍යාන වසෙන ඉමස්ස නිකස්ස
 වචනෙ හෙතුං සුපෙන්නො ආග ලභොති ආදී. ලභො ඔක්කා
 සො යෙහ නං “ලභොකාසං.” තත්ථාති තස්මිං දුට්ඨෙවිපාකෙ
 නිධාරණං. කප්පකසහසානිකතමෙවා උප්පත්තු. ධූවපච්ච
 යත්තොති ධූවපච්චය සභාවෙන ධූවපච්චය සංඛාත කාරණෙ
 න න හොතිති පදෙ තනියාවිසෙසනං. උප්පාදිනො ධම්මානා
 ම විපාකානි යොජනා. චුත්තමත්ථං පාකටං කරොත්තො ආග
 යථාහිති ආදී. සිසච්චං. පොඨිපාද. අයං අරුපි අත්තා ස
 ඤ්ඤාමයො සඤ්ඤාය. නිප්ඵනො නිඪතෙ, යථාගාතිපි අත්තී. තං
 නාසුත්තං. අථාති තද්ද. එත්ථාති වචනෙ ජාතොති පදෙ ආ
 ධාගෙ. කාමාප්පෙකාලෙති කාමාවචරසඤ්ඤාය පවත්
 නිකාලෙ නිරුධාති පදෙ කාලසත්තම්. මූලභවධෛගන සම්පසු
 තතා සඤ්ඤා “මූලභවධෛගන” සාති මූලභවධෛගන. ඉ
 ති තස්මා. අත්තාති පදං ජාතොති පදෙ කත්තා. තං පනාති
 ආසුතිනං කම්මං. තත්ථාති තස්මිං දුට්ඨෙ කම්මෙ. ඉති එවං
 කම්මං. තං පනාති ධූවිපාක කම්මං. තත්ථාති ඛණ්පපතතා
 පතෙන කම්මෙ නිධාරණං. තස්සාති ධූවිපාක කම්මස්ස. විභ
 ධෛගතොති විනාසං ගතා. කතමේ තෙ ධම්මා ඉති පුච්ඡා රුප
 පෙවිඤ්ඤාණං ඉති තෙ ධම්මා. පරියාදියතිති ගණ
 හති ගගවා. නිග්ගහිත්තාධි වචනනති නිග්ගහනස්ස අ
 ඤ්ඤිතතස්ස නාමං. පති විසුං පුත්ගලො “පතිපුග්ගලො.” ප
 තිපුත්ගලස්ස සත්තකා “පාටිපුග්ගලිකා.” සර්ථෙ නිසිත්තිති
 “සර්ථකා.” තෙහිති සිසච්චං තෙ ධම්මා. ඉධාති අඤ්ඤිත්
 තිකතිද්දෙසෙ උපාදිණ්ණා ඉති තෙ ධම්මා ගගවතා චුත්තා.
 දුතියෙ අප්පමාණාපිති අපිසද්දෙන පරිත්තමග්ගතෙ සමුවිචෙ
 ති. එත්ථාති දුතෙඛ ඤාණාදියු නිධාරණං. නිරොධෙ පන
 ඤාණං පවත්තං පෙඨිව වට්ඨති තථාති පටිපද්දයඤාණං.
 ඉමං පච්චයං පටිච්ච ඉදං ඵලං නිබ්බතනං. විසසෙසුති ආරම්ම
 ණෙසු. සත්තානත්ති පදං අනුනායනතොති පදෙ කම්මං. අ
 නුනායතොති පුනප්පනං නායනතො. අනු පුබ්බ නි නායෙ. එ
 තායාති නණ්ඤාය. තත්ථාති නාඤ්ඤායෙසු. යොති යොග්ගො.
 ඉමිනාති රුගෙන. ගෙධංවා බහලං පවතසණ්ඨං මහාවනස
 ණ්ඨං ඉති වචනං, සි සච්චං බහලත්තෙව බහලතාවෙනෙ
 ව ගගවතා චුත්තා. එතෙනාති රුගෙන. අභිනිබ්බත්තියාති

පදං පරිකඩ්ඵ්ඵිති පදෙ සම්පදනං. අභිනිබ්බත්තනං “අභිනි
බ්බත්ති.” අස්සාති පූර්සස්ස. අයං හිති හිසම්චිං, අයං තණ්
හා. තුනනකාරෙති පිලොතිකාය සධිං පිලොතිකං කඩ්ඵ්ඵි ස
වෙති, තුනනං “තුනනං.” තුනනං කරෙතීති “තුනනකාරෙ.”
විසයජාලනති විසයසංඛාතං ජාලං. විපථිඤ්ඤාං “විපථිඤ්ඤාං.”
තණ්හාය විපථිඤ්ඤාං “තණ්හාවිපථිඤ්ඤාං.” නිවිසනං “නිවෙ
සො.” තණ්හාවිපථිඤ්ඤාං ඵච නිවේසො “තණ්හාපෙ
පෙතිවෙසො. තණ්හාපෙපෙතිවෙසො ඉති සංඛාතං
තණ්හාපෙපෙතිවෙස සංඛාතං. අස්සාති තණ්හාය.
චුත්තංගෙනත්ති හිසම්චිං සර්පෙත්තනුතොති එතංච
චනං ධම්මපදෙ භගවතා චුත්තං. සර්පාති රාගවසෙන අලා
ති සිතෙහිතාතිව. තං සම්පසුත්තපිති වසෙන සිතිඨාති සොමන
ස්සාති ජතනුතො භවත්ති. ගෙනාති හිසම්චිං එසං සර්පාති
ති ආදි වචනෙ. විසතාචාපතාති චා අපරෙ නයො විසතාපත
සා තණ්හා විත්ථතාති සම්බන්ධො. පන සදෙද්ද විසෙසත්ථො.
අනස්සපෙත්තොති අවුඛිභිසංඛාතං බසන්තස්ස ආපාද
නහාලෙන තස්ස තස්ස චත්ථස්ස. අයං හිති හිසම්චිං. අයං ත
ණ්හා තෙනෙවාති තෙනෙවකාරෙනෙත්තණ්හාපෙති
තතාතිති චචනං අංගුත්තරතිකායෙ චතුක්කතිපාතෙ චුත්තං. ත
ණ්හාදුර්ගො දිසමධානං. විරකාලං, සංසරං සංසරතොතා, පූර්
සො සත්තො ඉත්තාවඤ්ඤා භාවිං මනුස්සාභාව දෙවාදිභාවභූතං
සංඛාරකඩ්ඵි ධාතු ආයතනපටිපාටිං නාති චක්කති නාතිකකළති.
තණ්හා දුර්ගො අස්සාති “තණ්හාදුර්ගො.” අයං භාවො ‘ඉත්ත
භාවො’ මනුස්සාදිභාවො. අඤ්ඤාභාවො ‘අඤ්ඤාභාවො.’ දෙ
වාදිභාවො. ඉත්ථභාවොච අඤ්ඤාභාවොච “ඉත්තාවඤ්ඤා
භාවො.” එතාය හිති හිසම්චිං එතාය තණ්හාය, නිගනතිතිප
දෙ කත්තා. අනත්තච දුක්ඛච “අනත්තදුක්ඛාති,” අනත්තදු
ක්ඛාතත්ති ගහණතරණොති ගහණතරසකාලෙන. තතො
ති තණ්හාතො. තෙන චුත්තත්ති තෙන කාරණෙන ධම්මප
දෙ භගවතා චුත්තං, හික්ඛවො තුම්භෙ රගාදිතිලෙස සංඛාතං
චනං ජිඤ්ඤා රුක්ඛං මාජිඤ්ඤා හයං ජාති ආදිකං හයං චතතො
තිලෙසචතතො ජායතෙ තුම්භෙ චනං පුබ්බුපත්තිතා කිලෙ
සචනං චතථච අපරපරප්පත්තිතා කිලෙසචතථච නිබ්බාතා
නික්කිලෙසා ගොථ. නත්ථිචානං යෙසං තෙ “නිබ්බාතා.”

නිබ්බනානිපි අතී. සොති සත්ථවො. තණ්හා වසෙන සත්
 ථවො සංසරතො “තණ්හාසත්ථවො.” මිත්තභාවෙන සත්
 ථවො “චිත්තසත්ථවො.” තෙසුති චිත්ත සත්ථවෙසු. ඉධාති
 සත්ථවොති පදෙ. වුත්තමිපිවෙනත්ති එතං වචනං ම
 භාසුදස්සනසුතො හඟවතා වුත්තමිපිව. තෙනි තව. දෙවො
 ති. මහාසුදස්සනරජානං ආලපනති. කුසාවති එව රජධානි “කු
 සාවතිරජධානි.” කුසාවතිරජධානි පමුඛා පධානා ගෙසං තානි
 “කුසාවතිරජධානිපමුඛානි.” එතොති වතුරසිති හරසහසෙස
 සු. එතථහි අපෙක්ඛනතිපදෙ, නිවෙසනතිස්සිතසේනානි නිවෙ
 සනතිස්සිතභාවෙන. තණ්හා සමොති තණ්හායසමො. තස්
 සාති තණ්හාය. තත්ථාති රූපරසාති ආදි චවනො, වේදිතබ්බො
 නිත් පදෙ ආධාතො. එතථවාති චනපදෙසු. පරික්ඛාරලොභ
 වසෙනාති පරික්ඛාරෙ පවත්තලොභ පටිබ්බෙන. තත්ති තං
 ජඨපදං විසෙසනො පබ්බජිතානං පරික්ඛාරලොභවසෙන වුත්
 තත්ති ගොජතා. තතොති ජඨිතො. අතිතතිස්සවත්ථු විසෙනා
 ති ගහභානං අතිතතිස්සවත්ථුවසෙන වුත්තානි. තෙසත්ති ග
 හභානං පිගතරං වත්ථු. තතොති උපසන්ගවසෙන වඩ්ඪිතපද
 තො. පුච්ඡන්ති නංගුඨං. කප්පන්ති සත්තා එතායාති “ක
 ප්පතා.” කප්පතාව සා තණ්හාවාති “කප්පතතණ්හා.” ති
 කාමවසෙනාති ඉච්ඡනවසෙන. උච්චේදදිඨිං පෙදිඨිර
 ගොති නිරොධෙ තණ්හාති පදස්ස සරූපං. ථාමගතභේතාති
 ථාමභාවගතභාවෙන, අනුසෙති පවත්තති. කුසලාචාරත්ති කු
 සලස්ස පවත්තනං. ඉධාපිති පරිසුද්ධානත්ති පදෙ. උඛ්ඨිජ්ජ
 තිඨතිති ජඨි වාරෙති උප්පජ්ජිත්වා රූපාදිසු ආරම්භණෙසු තිඨ
 ති. ඉතොති තණ්හාතො. දුරුග්ගිලනසේනාති දුච්ඡුලග්ගිල
 න සභාවෙන. තණ්හාහිභුතාති තණ්හාය අහිභුතා සත්තා.
 තෙසත්ති තණ්හාහිභුතානං සත්තානං. ගද්දුලබ්බාති ගද්දු
 ලෙන සුතබ්බකිතෙන සුතබ්බකි ගද්දිජ්ජකං ජතෙහි නිගතති.
 එකච්චොතිති සිසච්චිං එකච්චො පුග්ගලො දෙවො අතිවස්ස
 තිති අකාරණෙකුප්පති. ඉදන්ති ඉදං සකාය අධානො
 පෙරායතිති වචනං හඟවතා වුත්තං. තත්ථාති දසසු ධා
 නෙසු. අභානාසාවොති අකාරණෙ ආසාවො. චිත්තස්සාති ක
 මත්තෙ ජඨි අලුත්තසමාසො. තතොති චිත්තස්ස ආසාවකො,
 තස්මාති වුත්තනායං දසසුතං වුත්තත්තා. කාතබ්බාතිපදෙ ගෙ

තු. එවරුපො යො දෙසො විත්තස්ස පෙ තතතන්ති
 ව ඉධ දෙසනිද්දෙසෙ භගවතා වුත්තො. එවරුපො යො දෙ
 සො හෙතා අතුසලනිද්දෙසෙ වුත්තො. එසාති යො එවරුපො
 නි අදි වවනෙ. එවංතිති නිසම්මං එවං යොජනෙ සති පුනරු
 තතදෙසො පුන වුත්ත දෙසො පණ්ණිනෙතො පටිසෙමිතො හො
 නි. එසාති මොහනිද්දෙසෙ. එත්ථවාති හෙතුධම්ම නගෙනු
 ධම්මෙසු නිඛාරණං. එකවචනනිද්දෙසොති එකවචන වසෙන
 නිද්දෙසො. එත්ථවාති කෙනවි විඤ්ඤායාදුකනිද්දෙසෙ නගො
 තිති පදෙ ආධාතෙ. වුත්තත්තාති පදං නගොතිති පදෙ හෙ
 තු. ගහෙත්තාති පදං වෙදනබ්බොති පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා.
 එකෙකඉක්‍රියමුලකෙති එකෙක වක්‍රියාදිඉක්‍රියමුලකෙ වත්තාරෙ
 දුකෙ. මනො පෙ විඤ්ඤායා ඉති අත්ථො නත්ති
 තෙන තස්මා අභාවතො එත් මනොවිඤ්ඤාණං, දුකා භගවතා
 කිං පන නවුත්තා ඉති පුච්ඡාති යොජනා. මනො පෙ
 විඤ්ඤායාති අත්ථො නාති. වචනථා පෙ දුකා භගව
 තා නවුත්තා. වුත්තමත්ථං සාධෙතො නා තිති ආදිමාග. හි
 සම්මං යථා පෙ වචනථානං අති එවං මනො පෙ
 නාපි අවිඤ්ඤායා එවාති වචනථානං අති ඉති තස්මා පෙ
 නවුත්තා. සොති සො අත්ථො. යථා ලාභං සඤ්ඤා
 පෙතොති මනොති ආදිමාග. කෙහිවිති පදං කාමාවචරධම්මෙ
 හිති පදස්ස විසෙසනං. තෙහිසෙවොති කාමාවචරධම්මෙහි, තෙ
 හෙවොති රූපාවචරධම්මෙහි. අරූපාවචර පන කෙහිවි රූපාව
 චරෙහි විඤ්ඤායා, කෙහිවි අරූපාවචරෙහි විඤ්ඤායාති
 යොජනා. ආකාශානවායගන ආකිච්ඤ්ඤායගනසංඛාතා අරූ
 පාවචර විඤ්ඤාණවායගන තෙවසඤ්ඤා තාසඤ්ඤායගන සංඛා
 තෙහි කෙහිවි විඤ්ඤායා, දුතිය වතුත්ථාරූපා පඨම තතියා
 රූප සංඛාතෙහි කෙහිවි අවිඤ්ඤායාපිති අධිප්පායො. තෙ
 පිව අරූපාවචර කෙවිදෙව විඤ්ඤායා අරූපාවචරෙහි කෙවි
 අවිඤ්ඤායා අරූපාවචරෙහිති යොජනා. නිබ්බාණෙනාති ප
 දං අවිඤ්ඤායාත්තාති පදෙ තතියා කත්තා. තෙපිව අපරියා
 පත්තා කෙවිදෙව විඤ්ඤායා අපරියාපත්තොති කෙවිදෙව අ
 විඤ්ඤායා අපරියාපත්තොතිති යොජනා. රූපාරූපභවෙසු ජ
 ඤරගො භවාසථො තාම. ක්‍රියානිකත්ති භවාසථොතාම ක්‍රියා
 නෙ පවත්තාතිකත්ති “ක්‍රියානිකත්ති.” භවවසෙනාතිපදං ප

තරුණානි පදෙ තනිතාවිසේසනං. හවපට්ඨබ්බෙන පවත්න පසු
 නා සංඛාරො හවාසවො නාමානි අත්ථො. අභිසු ධාතෙසුති ව
 තුසු සච්චෙසු සුඛිබ්බෙන අපරතෙන උභයත්ථ. අවිජ්ජානාම
 අක්කුණං. පච්චය ධීරියම්පිට්ඨානි අභි ධානානි. තඤ්ඤානි තත්
 ථ පාළියං. අත්ථනොගෙනෙති ආදි විත්ථාගේ. හිසවිචං අත්
 ථනො එනෙ ආසවා එකවිධාවගොත්තීති සම්බන්ධො. දිඨ්ඨිමි
 මෙ ඉමස්මි. අත්තකාලෙ පවත්නා. දිඨ්ඨිමිකා. සංවරයානි පි
 දහනුත්ථාය. සම්පරයෙ පවත්නා “සම්පරයිකා.” පටිකාලායා
 නි පටිහනුත්ථං. නිබ්බේධකපරියායෙති නිබ්බේධකසුතෙන
 ආසවා ආගතා. නිරයං ගච්ඡන්ති සත්තා එතෙහිති “නිරයග
 මනියා.” ජ්ඣකතිපාතෙති අංගුත්තරනිකායෙ ජ්ඣකතිපාතෙ.
 සංවරති සංවරෙන සංවරෙනානුති අත්ථො. සබ්බාසව පරියායෙ
 හි මූලපණ්ණාසෙ සබ්බාසව සුත්තෙ. ඉධ්වනානි අභිධම්මෙ.
 එනෙ ආසවා. තත්තානි කාමාසවාදිසු. කාමයනීති “කාමො.”
 කාමෙ ආසවොති “කාමාසවො.” හවති ඵලං එතස්මානි “භ
 වො.” කමමං. හවතිති “භවො.” උපපත්තිභවෙ ආසවො
 “භවාසවො.” උප්පජ්ජතිති “උපපතති.” භවෙ ආසවො “භ
 වාසවො.” විපාකකම්මජරපං. සබ්බත්ථානි සබ්බෙසු පදෙසු.
 කාමත්ථං කාමසද්දස්ස අත්ථං ව්දිත්ථා භෙදිතබ්බං පණ්ණිනො
 හි සම්බත්ථො. තණ්හායතත්ථොනානි පිපාසනාභවන. රූපා
 රූපභවෙසුති පදං පවත්තොති පදෙ ආධාගේ. තත්ථානි සස්ස
 තාදිති ආදි පදෙසු. සස්සතොලොකොති එත්ථ පදෙ අධිප්පා
 යො භෙදිතබ්බො. ගහණාකාරප්පවත්තානි ගහණාකාරණ
 පවත්තා. පරිත්තකසිණ්ණාසනො සමාපත්තාසානිපදවයං ග
 ඤ්හනතස්ස සුගගලස්සානි පදෙ සම්බන්ධිතබ්බං, කසිණෙති ප
 දං සමාපත්තස්සානි පදෙ ආධාගේ. පවත්තිත රූපාරූපබ්බමෙ
 හි පදං ගණ්හනතස්සානි පදෙ කමමං. කසිණපරිච්ඡේදනෙන
 නානි කසිණපරිච්ඡේදස්ස අනෙතන. කසිණපරිච්ඡේදත්තො
 නා වානි වසද්දෙ ප්‍රොකොතිව අනත්තොති වානි යොජේතබ්
 බො. ගොති තථාගතො පරංමරණානි ආදිසු විනිවිජ්ජො.
 යොපනං පෙ-නගොතිනි සුච්ඡා. සො ජඤ්ඤායො කාමා
 සවො නගොතිනි. කාමලොකෙ එව දිඝ්ඨා සගගතො රුගො
 “දිඝ්ඨරුගො.” දිඝ්ඨරුගරතෙති දිඝ්ඨසගගතොරුගො රුගො
 සංයොජ්ජනෙසුති පදං මානනිද්දෙසෙති පදෙ ආධාගේ. මාන

නිද්දෙසෙ විනිවිජ්ඣො. සෙය්‍යසසාපිහිති ආදී දළෙහිකරණං.
 සද්ධස්සාපි හිනස්සාපි තයො මානා උප්පජ්ජති. තත්ථානි
 මානෙසු. යාථාචමානොති අවිපරිනමානො, ඉතරෙ වෙ මානා.
 ඉමිනා චුත්තචචනෙන, නිං වචනං භගවතා කපිතං. එකස්ස
 උපෙ ඉදං වචනං භගවතා කපිතං. බුද්දකචත්ථකෙ
 නි විභස්සෙ බුද්දකචත්ථකෙ. අපරාපරෙ මානෙ උපාදාය පටි
 ච්ච උපාදායාති පදං අවිචුග්ගත ඉති පදෙ විසෙසනං. නිං ඉමි
 නාති නිං පගොජනං ඉමිනා පුග්ගලෙන ඉමෙසං ලාභාදීනං.
 තත්ථානි ලාභාදීසු. ඉස්සා අස්ස අනීති “ඉස්සති.” “දිස්සතන
 ඤෙඤපි පච්චියා” ති මොග්ගලොනසුතෙනා උතී. නිං පගො
 ජනං ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ඉමිනා ලාභෙන ඉති නඉච්ජති. ආ
 ජීවති එතෙනානි “ආජීවො.” පූර්වකාරනති පූර්වෙන කත්තබ්
 බ කම්මං. තස්මිත්ති පූර්වෙ. සචනං “සුත්තං” පරියාපුණ්ණං
 ‘පරිඤ්ඤා’ සුත්තච පරිඤ්ඤාති “සුත්තපරිඤ්ඤා.” සුත්තපරිඤ
 ඤාති ආදී යෙසං තෙ “සුත්තපරිඤ්ඤාදියො.” උප්පත්තලාභාදී
 සම්පත්තිං අඤ්ඤං අනාගාරකං දිස්වා. නිස්සායාති පදං උප්ප
 තනං ඉති පදෙ විසෙසනං. තත්ති පබ්බජිතං. චත්ථනොති
 පදං දස්සනත්ථත්ති පදෙ තත්තාචිසෙසනං. තත්ථානි ආවාස
 මච්ජරියත්ති ආදී චචනෙ විනිවිජ්ඣො. තෙසුති ආරමාදීසු. ත
 ත්ථානි ආවාසෙ. තත්ථානි කුලෙ. සොහිති ආදී දළෙහිකරණං.
 හිසවිමං සො පාපපුත්තලො තෙසං කුලානං පසාදගෙදාය පසා
 දස්ස හිජ්ජනත්ථාය පටිපජ්ජති කරොති. තත්ථානි කුලෙ. ත
 නති ලාභං ලභත්තෙයෙවාති පදං චිත්තෙන්තස්සාති පදෙ
 ලක්ඛණ්ත්‍රියා. සොපන හිංඛු, නං හිංඛු, ඉමං ලාභං එසො
 හිංඛු. තත්ථානි සර්වචරණං ගුණවණ්ණං. මච්ජරියපුග්ග
 ලොති පදං ගොතිති පදෙ කත්තා. තත්ති සර්වචරණං. ගු
 ණවණ්ණමච්ජරී ගොතිති සම්බන්ධො. තත්ථානි පරිඤ්ඤා පටි
 වෙධධමෙසු. අත්තනානි ආදීනා මච්ජරියත්තිති පදස්ස අධි
 ජපායො. තෙනානි ධම්මමච්ජරියෙන සමත්තාගතො. තත්
 ති ගුලභගත්ථාදීකං. යො පන පුග්ගලො පුග්ගලං උප්පරිකම්
 පිකා ධම්මානුග්ගතෙන ධම්මස්ස අනුග්ගතෙන උපත්ථමනෙන
 න තදෙති. තත්ථානි චිත්ත පුග්ගලෙසු. යොහිති හිසදෙද වි
 සෙසත්ථො. ඉති විනෙතභා තදෙති. අඤ්ඤත්ති අරභත්ත
 ඵලං. හිත්තංචිතිදත්ති හිත්තංචත ඉදං කුලං. වණ්ණත්ති ප

දං දෙසන්නි පඤ ආධාණ. එසො ජනො කිං වණ්ණොති ක
තවා තංතං දෙසං වදන්තො ජනො. කො වණ්ණො අස්සාති
'කිංවණ්ණො' මගෙභගොත්තු සම්පත්තියො අඤ්ඤාසමාගො
තතු. තෙනාති හිසව්වං තෙන ඵඨමච්ඡර්ගෙන. අරිගෙන
කුච්ඡිතඥොති කදර්ගො, පාපො ලාමකො සංකප්පො අස්සාති
"පාපසංකප්පො." මිච්ඡා පස්සතිති "මිච්ඡාදිසි." ආදරතො
රහිතො "අනාදරො." යාවමානානාං ජනානං භොජනං ද
දමානං නිවාසෙති. භාරජනත්ති පදං දදමානත්ති පදෙ කම්
මං. යාවමානානත්ති වත්තබ්බෙ නිත්ගහිතලොපං කතො යා
වමානා නභොජනත්ති චුත්තං. සමතිතතිකාය පුණ්ණසමතිත්
තික පුණ්ණො. උපකාරකරණෙති පදං නාසංපාර්ගතිති පදෙ
ආධාණ. ඉදං මච්ඡර්ගත්ති මච්ඡර්ගපිතබ්බං ආවාසාදි. පවත්
ති ව්‍යසගස්සාති පවත්තිවසෙන අස්ස මච්ඡර්ගස්ස. කිලෙස
පෙය්‍යාති පහිගත්තිති පදෙ තතිගාවිසෙසනං. මාන
සං පෙය්‍යමගෙහන පහිගති. ඉතිති සමාපත්තං.

ගත්ථගොච්ඡකෙ චිතිච්ඡයො වෙදිතඥො. නාමකායත්ති
බ්බසංඛාතං නාමකායං. සලොතිති පදං ගත්ථෙතිති පදස්ස
අත්ථව්වරණං. සබ්බඤ්ඤාසිතංපිති අපි සදෙදු සමානානත්
ථො. තස්මාති පදං අවකාති පදෙ ගෙතු. බ්‍රහ්ම පෙය්‍ය
ගොතිති යංවචනං ගෙභා මයා චුත්තං තං වචනං ඉතිතා යො
රගොති අදිතා වචනෙන සුචුත්තං ඉති සතතිභානං වෙදිතබ්
බං පණ්ඩිතෙනාති යොජනා. ධිපෙතො පෙය්‍ය ඉදං වච
නං ආහාති පදෙ කම්මං. සිලබ්බතපරමාසොති පදං නාහිති
විසති අහිතිවිසතිති පදවගෙ කත්තා. නාහි පෙය්‍යති
ති දලං නගණ්ඨති. තත්ති සිලබ්බතපරමාසං ධිපෙතො. ඉ
ර්ගාපථං ජනෙතිති "ඉර්ගාපථිකං." ඉර්ගාපථිකම තං චිත්තං
වාති "ඉර්ගාපථිකවිතතං." මලිගතිති පදෙ කත්තා. වසදෙදු
රුක්ක වන්තුලිව්‍ය ව බ්‍රල. පෙය්‍ය චාරකොව්‍යවාති ගො
ජේතබ්බො. තස්සාති චිත්තස්ස. අබ්බතතර විතෙන සමො
රුකිති සංමරුකිති නිවාසෙති. චුත්තමත්ථං උපමාය සාධෙත්
තො ආග යථාහිති අදි. සත්තාසුප්පත්ති තෙන බමමජාතෙ
න ඉති තස්මා තං බමමජාතං සොප්පං. තෙසං ආකාරභාවති
දෙදෙසෙ පදනං සුරතො යං පන සොප්ප පදං තස්ස පදස්ස
කතො චුච්චතිති සම්බකො. යං පිනම්බං උප්පජ්ජති අරගත්ත

මගෙහි හමුවීමට. ඉදං ජිනවං පෙ චූචිවතිති සම්
 බන්ධො. යන්න අනිගමනං, ඉදන්ති නිගමනං. තත්තිපි අ
 නී. නං නසුත්තං. නිර්ගති ගබ්භාසගෙ පක්ඛිපිගතිනි 'කරො'
 සමභවො. කරතො ජාතොති කරපො. තස්මින්ති හවබ්බො
 තෙති බිණ්ණසවා. සා තෙසං බිණ්ණසවානං නිද්දනාම ගොති
 අයං පුබ්බලභාවො ලබ්භාතිති පදෙ කම්මං. කරජකායස්සාති ච
 තුසන්තති රූපස්ස. උපාදිත්තකෙ ලබ්භමානො පුබ්බලභාවො
 ලබ්භාතිති සම්බන්ධො. නිලුත්තො ගොති, තත්ථමිඛාබිකාරො,
 මිඛං අකුසලං, කස්මා රූපත්තාරූපභාවතො. හිසමිචං රූපං අ
 බ්‍යාකතං ඉදම මිඛං රූපං තෙතෙව කාරණෙන එත්ථ ජිනමිඛති
 ද්දෙසෙ කායස්ස පෙ ඉති එවං කායගහණං හගවතා
 කතං ඉති වොදනාසිගාති සම්බන්ධො. කායස්සාති චූචිවතිති
 හවබ්බො. මිඛං යදි රූපං කායස්ස පෙ හවෙය්‍යං සුඛං
 පෙ සම්පිකරෙති ඉති එවං සුඛං පෙ සිද්ධං තස්මා
 කායස්සාති චචන්දස රූපතා අසාධකත්තා. එතං මිඛං රූපං
 ඉති චචනං නයා නවත්තබ්බං. හිසමිචං එත්ථ කායස්සාති චච
 තෙ නාම කායො කායොනාම. නාමකායො යදි කායො අථ
 එවං සති සොප පෙ ඉති චචනං හගවතා කස්මා චූ
 තනං. හිසමිචං නාම කායො න සුජ්ජති පෙ ඉති
 වොදනා ඉන්ද්‍රියස්ස ඉන්ද්‍රියථලභාති ලිඛාදිති වීඪ තස්ස මිඛස්
 ස සොප්පාදිනං ඵලත්තා සොප්පං පච්ඡාසිකාති චචනං හගව
 තා චූත්තත්ති සම්බන්ධො. යථාතිති ආදී විත්ථාතො. තානිති
 සොප්පාදිති. ඉතිති තස්මා. ඵලපචාරෙතාති පදං චූත්තත්ති
 පදෙ තතිගා විසෙසනං. මිඛති පදං චූත්තත්ති පදෙ කම්මං.
 චචනත්තොති වාති අපිසදෙදු ඵලපචාරෙතාති චචනං අපෙක්ඛ
 ති. වසදෙදු වාක්‍යාරමෙහා. අයං අත්ථොති මිඛස්ස අරූපභා
 ව සංඛ්‍යාතො අත්ථො. ඔනාගාදිතිව අත්ථොති අස්ස මිඛස්ස අ
 රූපභාවො හගවතා දිපිතො යෙව. නාතිති ආදී දළ්භිකරණං.
 නාමකායස්සාති පදං ඔනාගොති ආදී පදෙ කම්මං. ඉමිකාව
 කාරණෙන ඔනාගනාදිනා ඉමිනා එව කාරණෙන එතං මිඛං
 නං නසුච රූපං. හිසමිචං අරූපං කස්සවිධම්මස්ස නමනාගො
 න ජාමනං න අවසරණංවා පෙ ඉති වොදනාසිගා. යදි
 එවත්ති එවං රූපස්ස ඔනාගාදිනා යදි සිඛා අරූපං යදි නසිගා
 ආවරණම්පි අරූපස්ස නගවෙය්‍යං. පිසදෙදු ඔනාගාදිං අපෙක්ඛ

ති. තස්මාති පදං වේදිතබ්බාති පදෙ හෙතු. ඉමස්සාපි චිත්ත
 ස ඉති වචනතොපි එතංමිධං අරූපං. තාහිති ආදි දළහිකරණං.
 කස්මා නගොති. පෙ. සියාති වොදනා රූපං චිත්තපති
 ලෙසො පඤ්ඤා දුබ්බලිකරණං කස්මා නගොති. සත්ති භික්
 ඛවෙ. පෙ. උපක්කිලෙසොති වචනං භගවතා නත්ත චුත්
 තං, ජබ්බො. පෙ. භවති ඉති අපරංපි වචනං භගවතා න
 තු චුත්තං. පච්චක්ඛතොපි එතං වචනං මිඛමෙව, යථා කිං
 ජේ උදරගතො. පෙ. දුබ්බලා ගොති තස්මා මජ්ජං විස
 පෙ. සියාති වොදනා. අපිසද්දෙ නකෙවලං භගවතො
 වචනෙ එතං සිඛත්ති ඤාපෙති. සුරුමෙරය. පෙ. ගො
 තෙති පදං ආදිතවාති පදෙ ආධාගේ. ඛනාජාතිති ඛනාසහා
 ති අශතනත්ති කාරණං. අතිත්තස්පතනතිති අසස්පතනති. නි
 දංසනිති පකාසනි පඤ්ඤායදුබ්බලිකරණි ඉති එවං ජං පදං
 කොඨාසං භවති. නුවම්වය නිද්දෙසතොති උපක්කිලෙසපඤ්
 ඤාදුබ්බලිකරණානං පච්චයභාව නිද්දෙසතො මජ්ජං සංකිලෙ
 සො නගොති. යදිහිති ආදි දළහිකරණං. සොති මජ්ජං සං
 ඛාතො සංකිලෙසො. අගච්ඡයාති පදෙ කත්තා. ඉතිවාති
 පදං ආදිසුති පදස්ස සරූපනිදස්සතං. පහං ගම්ඡතිති 'පහංගු.'
 උපක්කිලෙස නිද්දෙසෙසුති උපක්කිලෙසානං නිද්දෙසෙසු, ම
 ජ්ජංස උපක්කිලෙසොති වචනෙ හෙතුං ඤාපෙතොතා යස්මාති
 ආදිමාහ. තස්මිං මජ්ජං පතොත පිතෙ ගෙ චිත්තස්සංකිලෙසා
 වෙව පඤ්ඤායදුබ්බලිකරණා ගොත්ති තෙ උපක්කිලෙසා යස්
 මා පත උපපජ්ජත්ති තස්මා තෙසං උපක්කිලෙසානං පච්චය
 තතා පච්චයභාවතො පච්චයනිද්දෙසතො උපක්කිලෙසොති
 එවං තං මජ්ජං භගවතා චුත්තත්ති සම්බන්ධො. පච්චත්තා
 ති පදං නිද්දෙසතොති පදෙ හෙතු. මිඛංපන කිං භුතතතිආහ
 මිඛංපනාතිආදි. කිම්චචනං හෙඨාචුත්තචචනතො හිසෙසාව
 ත්තබ්බංඅනී. සම්පයොගචචනතො සම්පයොගස්සචචනතො,
 මිඛං න රූපත්ති සම්බන්ධො. ජිනාමිඛාති ආදිචිත්තාගේ. ත
 ස්මාති පදං සම්පයොගොති පදෙන තුලාධිකරණං. නසිදත්
 ති ඉදං මිඛං නරූපං. නාතිති ආදි දළහිකරණං. හි සච්චං රූ
 පසම්පයුත්ත සංඛාං සම්පයුත්තගණනං නලහති. ඉති සද්දෙ
 පරිසමාපනන්තො. යථා. පෙ. රූපමෙව මිඛත්ති වොද
 නා අරාපි යදිවසියාති ගොජනා. යථාලාභවසෙත එතං ජිනම්

ඛං නිවරණන්ති ආදිවචනං භගවතා වුත්තං. යථාලාභවසෙ
න වුත්තං වචනං උපමාය සාධෙතො ආග යථාහිති ආදි. ස
ය්‍යති ගච්ඡති “සිද්ධිකා.” ජලජන්ති විසෙසො. සප්ප ගම
තෙ. “කිංකණිකාදයො” ති සුතෙතන ණකො. අස්ස ඉත්තං.
සඬති උදකං චණ්ඩති “සමුදකා.” සමෙ මණ්ඩතෙ. උ
කාදයොති සුතෙතන යො. අස්ස උත්තං. සිද්ධිකාව සම්මු
කොවාති “සිද්ධිකසමුදකං” පෙය්තිකතමිපි ඉති වච
නං පණ්ණිතෙතන වුත්තං. ඉධාපිති ටීනමිතිවරණන්ති ආදි වච
නෙ. ඉති තස්මා සබ්බංථිනමිධං එකතොකතො වුත්තං. මිධං
පන නිවරණමෙව නාමපසුත්තන්ති සම්බන්ධො නරුපභාවාසි
ධිතොති නිවරණමෙව නිවරණසමපසුත්තවාති වචනං යථාලා
භවසෙන භගවතා නවුත්තං. මිඛස්ස රුපභාවෙන අසිඬිතො රු
පභාවෙන අසිඬිභාවං සුපෙතො ආග සක්ඛරාති ආදි. හිසවි
චං සක්ඛරකාමිලං නවරති ඉති වචනං සුතෙතනවිනාපි සිඬං ත
ස්මා තත් සක්ඛරකාමිලමිපිති ආදි වචනෙ යථා පෙය්ති අත්
ථො ගොතු, මිඬංපන රුපං ඉති එතං වචනං අසිඬං ඉතිපි අත්
ථි. ඉති තස්මා තස්සාති මිඛස්ස. රුපභාවාසිඬිතොති පදං න
වුත්තන්ති පදෙ ගෙතු. ඉදන්ති නිවරණමෙව නිවරණසමපසු
ත්තවාති ඉදං වචනං. යථා පෙය්ති නවුත්තං ඉති තස්මා. මි
ඬං අරුපමෙවාති සම්බන්ධො. විනාපිති අපිසද්දො සභාපිති අ
ත්ථං අපෙකඛති. වුත්තන්තොති ආදි වචනතොති මිඬං අරුපමෙ
වාති සම්බන්ධො. විභව්‍යස්මිං හිති ආදි විත්ථාගේ. විභව්‍යස්මි
නතිපදං වුත්තන්ති පදෙ ආධාගේ. රුපං එවං වුත්තන්තොති ආ
දිතො භගවතා නවුම්චති තස්මා මිඬං අරුපමෙව. තස්මාපිති
අපිසද්දො රුපභාවාසිඬිතොති වුත්තගෙතුං අපෙක්ඛති. නවි
ත්තං පෙය්ති රුපමෙව පදං ඉති වොදනා. විත්තරස්සාසම්
භවවචනතො විත්තන්තොති ආදිවචනය්‍ය ක්කානකමිණ විත්තරස්
ස ටීනමිඛස්ස අසමිභවවචනතො වුත්තන්තොති ආදි වචනෙනවා
අසමිභවස්ස වචනතො පකාසනතො අරුපං මිඬතති සමිඬෙය්‍යො.
යං තත්තාති තස්මිං තිවිධෙ මධෙ විත්තරං යං මිඬං තස්මිඬෙය්‍යො.
තරුපාති ආදි පරිභාගේ. රුපභාවෙන අසිඬිතොව මිඬං, රු
පං න එවං මිඛස්ස, හිති ආදි දළහිකරණං. එතන්ති තත්ථ වි
ත්තරස්ස අසමිභවො වුත්තොති වචනං ලඞ්ඛං සකකා තත්ථ විභ
වෙය විත්තරස්ස රුපස්ස අසමිභවො භගවතා වුත්තො. සො

එවච මිඬස්ස රුපභාවො නසිජ්ඣති, ඉති තස්මා මිඬං අරුපමෙ වාති සම්බන්ධො. එවමාති වසද්දෙ වාක්‍ෂාරමේහො. පභාන චච්ඡානො මිඬං. අරුපමෙව, හගඋතාහිති ආදි දළහිකරණං. හගචතාති පදං චුත්තන්ති පදෙ කත්තා. අස්සාති අතොන සු ගගලොන සුදිඨොති පදෙ කත්තා. අත්තත්ථංචා අත්තතො අ නං ඤස්සති ජාතිස්සති ආදිසුවාති වසද්දෙ ඤස්සතිවාති යො ජෙතබ්බො. මිඬස්සාපිති අපිසද්දෙ කාමච්ඡාදයො අපෙක්ඛති. රුපස්ස අපභානබ්බාදං පාළියා සාධෙතො ආග යථා හිති ආදි. ඉමස්සාති මිඬස්ස. අපිසද්දෙ කාමච්ඡාදයො අ පෙක්ඛති. පභාන චච්ඡානොපිති අපිසද්දෙ සම්පයොගාදි ච ච්ඡානොති ආදි චුත්ත හෙතුං අපෙක්ඛති. නරුපස්සාපි පෙවෙතන්ති වොදනා. රුපස්සාපි පෙවෙතො මි ඬං අරුපං, න අපිසද්දෙ අරුපං අපෙක්ඛති. ඉති එත්ථ චච්ඡානො. හිසද්දෙ දළහිකරණං. එතං මිඬං අරුපත්ති චච්ඡානං අකාර ණං අසුත්තං. න අඤ්ඤාථාති ආදි පරිභාගේ. අඤ්ඤාථා ඡතුරග පභාන සංඛාතොන අඤ්ඤොන පකාරෙන රූප පභාණං වු තතතො නම්භංරුපං. තස්මිනිති ආදි දළහිකරණං. තස්මිං සු තෙනති පදං චුත්තන්ති පදෙ ආධාගේ. යො ඡතුරගච්ඡානො යො ඡතුරගස්ස ච්ඡානො. තත්ථ රුපෙති තං පභාණං තංවා ච්ඡානං නතත්ථරුපෙ තං පභාණං. න යථාති යථා ඡ ධමම පෙ පභාය ඉති එවං ඡධම්මා පච්චිවරණාතිව පභාන බ්බාතොව හොත්ති තාති පභානබ්බාතිති චුත්තාති එවරුපං ප භානබ්බමෙව හොති පභානබ්බන්ති න චුත්තං. ඉති තස්මා අ ඤ්ඤාථා චුත්තත්තා නම්භං රුපනති සම්බන්ධො. අථවා. යථා ඡධ මම පෙ පභායාති පභානබ්බධම්මා චුත්තා එවං පභා නබ්බමෙව රුපං නචුත්තං හගචතා ඉති තස්මා අඤ්ඤාථා චුත් තත්තා නම්භං රුපත්ති සම්බන්ධො. තස්මාති පදං චෙදිතබ්බ තතිපදෙ හෙතු. යානොතාති යාති එතාති සුත්තාති වෙනසො අරුභාවාගේ හොති චිත්තං අභිභවත්තා සුත්තා ආග්‍රහත්තා. පඤ්ඤාතිරෙඛිකන්ති පඤ්ඤාතිරෙඛකරණං. විභාවපකිකන් ති විභාවස්ස සංසාරද්‍රවයං ජනකපණ්ණ හවං. ජිනම්භපර තෙනාති ජිනම්භපර්වාරතොන. කෙවලොගායනති කෙවලො හි අයං අකුසලාසි. යදිදන්ති යෙ ඉමෙ පච්චිවරණා. එත ස්සාති මිඬස්ස. එතන්ති මිඬං. ආරුපෙපි මිඬං උප්පජ්ජති.

නිසවිම. එතං නිවරණං පෙය්‍යාති විචනතො මහා-
 පෙය්‍යො ගඟවතා වුත්තං. එතස්ස විචතස්ස විභවෙහෙස
 බ්බං වචනං පණ්ණිනොන විත්ථායෙනබ්බං. තස්මා එතථ මිඛති
 දෙදසෙ අරුපමෙව මිඛතති සන්තානානං පණ්ණිනොන ගත්තබ්බං.
 එවංසංඝඤ්ඤායායතිති ආදි පාකටකරණං. නිසිතෙනි පදං උ-
 ප්පාද්ධිනි පදෙ භාවලක්ඛණං. විත්ථුඤ්ඤාචාරෙනි විත්ථුං අභි-
 භවිතො ආචාරෙ උප්පාද්ධිනි පදෙ ආධාරෙ. එතත්ති කුක්කු-
 චිමං තෙන තස්මා නං කුක්කුචිමං. තත්ථාති අකප්පිතෙ කප්පි-
 සංඝඤ්ඤාදිසු නිබාරණං. අකප්පිතෙකප්පිතං පරිහරති. අකප්පි-
 යමංසනති මච්ඡිමංසනති සංඝඤ්ඤා අකප්පිතෙ මංසං බාදති සුකරමං-
 සන්තිසංඝඤ්ඤා අච්ඡිමංසං බාදති. කාලෙ චිත්ථිකං කාලසංඝඤ්ඤා-
 ය හරති. පචාරෙකා අපචාරිකසංඝඤ්ඤා ය හරති. එතත්ති කුක්කු-
 චිමං උප්පාද්ධිනි පදෙ කත්තා. අනිරුනං සුගගලානං තානං-
 හිරුකානං. එවත්ති පදං උප්පාද්ධිනි පදෙ ආධාරෙ. අනු-
 ප්පාද්ධිතායපිති අපිසදෙද අකප්පිතසංඝඤ්ඤාදිං අපෙකවති වි-
 තිකකමති ආධාරෙ. අස්සාති කුක්කුචිමස්ස. තත්ථාති කුක්-
 කුචිවත්ති ආදි පදෙසු. කතාකතස්සාති පදං අනිමුඛ ඉතිපදෙ-
 කම්මං. තස්මා පන පටිසාරෙ විප්පට්ඨාරෙ තාමාති ආග යස්-
 මාති ආදි. සොති විප්පට්ඨාරෙ. කතත්ති පදං පාපනතිපදස්-
 ස විසෙසනං. පාපත්ති පදං තකරෙහිති පදෙ පකතිකම්මං.
 අකතත්ති පදං තකරෙහිති පදෙ විකතිකම්මං. අකතවාති ප-
 දං කලාණත්ති පදස්ස විසෙසනං. කලාණත්ති පදං න ක-
 රෙහිති පදෙ පකතිකම්මං. කතත්ති පදං තකරෙහිති පදෙ-
 විකතිකම්මං. සුවණ්ණංකටකං කරෙහිති යථා කතං පාපං අක-
 තංවා පාපං කරෙහිති තතං එවං කරෙහිතසාධිප්පායො. අ-
 කතංවා කලාණං කතං නකරෙහිති අකතතති එවං කරෙහි-
 තසාධිප්පායො. පටිඅනිමුඛං සරණංගමනං පටිසාරෙ. විරුපො-
 කුචිප්පොවා පටිසාරෙ විප්පට්ඨාරෙ. අසාති කුක්කුචිමස්ස.
 කංසපත්තං කංසභාරනං විලිඛමානං ආරගගංඉව. මනං විලි-
 ඛති “මනොවිලිඛො.” එවරුපං පන කුක්කුචිමං ත නිවර-
 ණතති සුප්පත්තො යංපනාති ආදිමාග. අට්ඨො. පෙය්‍යො-
 අනුච්ඡිකා පෙය්‍යො හුච්ඡිතං හරති ගඟවතා පටිකම්පනං ඉ-
 ති කුක්කුචිමා පෙය්‍යො ඉති යං පන කුක්කුචිමං විනායෙ ආ-
 ගතං තං කුක්කුචිමං න නිවරණං. ආගතවා විසනති එතංති

“ආවසරො.” ආ පුබ්බ වස නිවාසෙ. “සමාදිති ඵමා” නි සුතෙත න ටො. ආවසරෙ දිනෙතා පිණේ. “ආවසරපිණේ. ක සමාති ආත න පීති ආදි. කිංපන තත්ති ආග නිවරණාති ආදි. නිවරණ පතිරූපකං නිවරණ සද්ධං එතා කුක්කුචිං. චනායෙ උප්පන්නං කුක්කුචිං “චනායකුක්කුචිං.” ජිනම්ඛස්ස අභ්‍යඤ්ඤා වචනෙ කාරණං ඤාපෙනෙතා ආග කතමෙති ආදි. නිද්දෙසෙති පදං චුත්තත්ති පදෙ ආධාරෙ. ඉතිති පදං අභිඤ්ඤාති පදෙ ආකාරෙ. ජිනම්ඛං චුත්තං උඛම්ච කුක්කුචිවස්ස හිඤ්ඤා වචනෙ කාරණං ඤාපෙනෙතා ආග යස්මාපනාති ආදි. ස නිපිති පදං අභාවාති පදෙ ලක්ඛණත්‍රියා. විනාපිති අපි සදෙද්ද සභාපිති ඤාපෙති. තං උඛම්චකුක්කුචිං උඛම්චනිවරණං. අ විජ්ජානිවරණෙනාති ආදිතා හිඤ්ඤා විසුංකත්වා ගගානා චු තතං. යං පන යෙන සම්පයුර්තං තං තෙනසම්ඨං නායොජ්ජතති ඤාපෙනෙතා ආග යමාති ආදි. යච ඛම්මජාතං යෙන ඛම්මජා තෙන අවිජ්ජා අරහත්තමගෙයන පභිසංඝිති සම්බන්ධො. සුචි ජාසනාගෙනාති කතමෙ ඛම්මා නො පරමාසාති සුචිජා සදිසෙ නා. උපාදිගතිති දළං ගණනාති. කාමිගතිති “කාමො.” කාමං උපාදිගතිති “කාමුපාදුනං.” කාමොවාති වත්ථං කාමෙ තිති ‘කාමො.’ එත්වාති උපාදුනාති පදෙ. කාපන දිඝිකන රං දිඝිං ගණ්ඨාතිති ආග සංඝතොති ආදි. පුරිමදිඝිකති පදං උපාදිගතිති පදෙ කමමං. කස්මාපන සීලබ්බතං උපාදුනං නා මාති ආග ගොසීලාති ආග. එවං සීලබ්බතෙන සුඛි ඉති අභිති වෙසනො, දළං ගගණෙනාති අනො. නරා සදෙද්ද උපසංහර ණත්ථො. සත්තා වදන්ති එතෙන ඛම්මෙන ඉති සො ඛම්මො වාදෙ. සත්තා උපාදිගතිති එතෙන ඛම්මජාතෙන ඉති තං. ඛ ම්මජාතං උපාදුනං. කිත්ති පදං කමමං. අත්තානාති පදං කමමං. අත්තනොති පදං වාදුපාදුනාති පදෙ කමමං. වා අ පරෙ නයො සත්තා අතතවාදමතතං මච අත්තා ඉති එතෙන ඛම්මජාතෙන උපාදිගතිති දළං ගගණෙනාති ඉති තස්මා තං ඛ ම්මජාතං. අත්තං පෙ දුනං, වදනං “වාදෙ.” අත් තා ඉති වාදෙ “අත්තවාදෙ.” අත්තවාදෙ එව මත්තං “අත්ත වාදමතතං.” අත්තාති චිවනමත්තත්ති අනො. අථවා. වා දසං වත්ථි වාදෙ. වාදෙ එව මත්තං “වාදමතතං.” අත්තාව සො වාදමත්තමාති “අත්තවාදමතතං.” වාදස්ස කාරණභූතං

මහතා අත්තනින් අනෙක්. එත්ථාපිති අපි සද්දෙ කාමුපාදන නති වටනං අපෙක්කති. තස්මාති පදං කාමුපාදනනති පදෙ ගෙතු. වත්ථුකාමෙසු පවතොතා කාමව්ජ්ඣො, ඉධ පන කාමු පාදනනිද්දෙසෙ කාමුපාදනංනාම ඉති තස්මා අනාගාමිනොපි තං කාමුපාදනං සිඛං ගොති. අනාගාමිනොපිති අපිසද්දෙ ධු ථුප්පතාදගො අපෙක්කති. තං සිඛන්ති අනාගාමිසුඤාලස්ස කාමුපාදනං අනීති අධිප්පාගො. අනාගාමිනො පන පමකාම ගුණීකො කාමරගොනානීති සුපෙතොතා ආග පමාති ආදී. ප මකාමගුණවත්ථු සස්ස සො “පමකාමගුණවත්ථුකො.” අස්සා ති අනාගාමිනො. දිඨ්ථපාදනනිද්දෙසෙ විනිවිජ්ඣො. නනීදි නනන්ති පදස්ස අනෙක්. සකතා කස්සව් ජ්ඣස්ස කිම්වත්ථුං දු තුං ඉති ජානාති පුත්ගලො, නනී සිඛන්ති පදෙ මහායාගො සිඛං ඉති වුච්චති. යජ්නබ්බන්ති සිඛං ඉති වුච්චති. යජ්න බ්බන්ති යාගො, යජ් දුතෙ. මහන්තො යාගො “මහායා ගො.” නන්ති සිඛං. හවනං “සුතං.” ආලෙභනත්වා හව නං “ආසුනං.” ආ පුබ්බ සු දුතෙ. තාවෙ සු. පඨමං ආසුය නති පුජ්ගන්තිති “පාසුනා.” පාසුනානං කිරියා “පාසුනං” ම ඩහන්ති සත්තා එතෙත වුඛිඝ්ං ගව්ජ්ගන්තිති “මඩගලං.” මඩග මඩගලෙ. “මඩගලාමාදී” මොග්ගලොනාසුතොතා අලො. ක රණං ‘කිරියා.’ මඩගලත්ථං කිරියා “මඩගලකිරියා.” ආසුන ම පාසුනම මඩගලකිරියාව “ආසුනං පපට්ඨා රියා.” තත් ති සුතං. තස්ස සුතස්ස. එත්ථාති පදං නාමාතිපදෙ ආධාරො. තෙසං සුකතා දුක්ඛවානං පරලොකෙ ඤීතො පුත්ගලො නනීති ඉ මං ලොකං විකෙතන ගණ්නාති. තෙසුති මානාපිතුසු කතං ඉති පදෙ ආධාරො. පටිපජ්ජති නිබ්බාණං අවිගච්ජති එතෙනාති “පටිපදං.” පටිපජ්ජනබ්බන්තිවා ‘පටිපදං.’ අනුලොමං අනුකු ලච නං පටිපදවාති “අනුලොමපටිපදං.” එත්ථාති කිලෙසෙසු. පතිඤ්ඤාත්තාති පදං වසන්තිති පදෙ ගෙතු. නප්පතිඤ්ඤානනති තෙසු කිලෙසෙසු පතිඤ්ඤානං. අපරං නායං දසෙසුතොතා සස්මා වෙත්ථාති ආදිමාග. එත්ථාති පච්චයගුත කිලෙසෙසු. විසත් තිති පදෙ ආධාරො. අනන්තරපච්චයාදි භාවෙනාති පදං උප ප්පමානාති පදෙ කරණං ගෙතුවා. කිලෙසාපිති පච්චයුප්පත් නගුතා කිලෙසා. අපිසද්දෙන තකෙවලං සත්තාගෙව එත්ථ වසන්තිති සුපෙති. කිලෙසානන්ති පච්චයුප්පනානං කිලෙ

[illegible]

සෙසෙසං වචනං. සමාපන්නස්සවානි ආදිසුතිපදෙ නිධාරණං.
 කරණදුක නිද්දෙසෙති පදං වේදිතබ්බොති පදෙ ආධාරෙ.
 යවායං මොහො ලොහසම්පසුරෙතා ලොහෙන සරණො. අතු
 සලමුලෙසුති නිධාරණෙ හුමමං. විවිධපෙසුරෙතාපන
 යවායං මොහො අසිපෙසුරෙදිතබ්බො. පහාණෙකති
 භාවතොති පදං සරණොති පදෙ ගෙතු. සුතාපෙසුරෙතා
 මානිකාකපායන්ති පදං විලේඛිතත්තා ඉති පදෙ ආධාරෙ. සු
 තතනතිකදුකානං විලේඛිතත්තා. යාති වානි වසදෙසු විලේඛිත
 තතාව සුවිඤ්ඤායායාලානි යොජෙතබ්බො. තෙසන්ති සුත්
 තතතිකදුකානං පදනං. තෙසම්පි නිද්දෙස පදනං. අපිසද්දෙ
 උද්දෙසපදති අපෙකති. නිද්දෙසපදති උත්තාතත්තානෙව.
 එසොති සුතතනතිකදුක නිද්දෙසෙ. විප්පුපමදුක තාව විනිවි
 ජයො. මෙසකිකාරෙති මෙසෙන අකිකාරෙ. තස්ස පුරිසසස
 අපිසසාති තද අස්ස පුරිසස්ස. අකිකාරවිගමාති අත්ඛකාරස්ස
 විගමෙත. සොපුරිසො අභිනිගරති පවයොති. තත්ති අත්
 ඛකාරං. තසොති පුරිසස්ස අත්ඛකාර මගපටිපප්පනාදිසු.
 ති. පන වතුසවිවං පුත්ගලස්ස පාකටං උදුසු නපාකටත්ති ම
 නසිකතා ආග මත්ගස්සාති ආදි. මත්ගස්ස පාකටං වතුසමං.
 වජ්ජිසාති පදං තත්ති පදෙ සම්පදනං. යසොති යස්මිං ඩා
 තෙ වජ්ජං පනති නං ඩානං විනිවිඛමෙව හොති. පවිච්ඡදික
 තත්ති පනතිවත්තං. බාලදුකනිද්දෙසෙති පදං චුත්තානිති
 පදෙ ආධාරෙ. අභිරිකානොත්තපානං විසුංවචනෙ කාරණං
 සුපෙත්තො ආග අභිරිකාති ආදි. බාලෙසුති බාලප්තෙසු පා
 කටානිති පදෙ ආධාරෙ. වසද්දෙ පාකටානිව සෙසානං බාල
 බම්මානං මුලානි වානි යොජෙතබ්බො. හි සද්දෙ දළහිකර
 ණං. අභිරිකො පුගගලො. ඉතිති තස්මා එතානි අභිරිකානො
 තත්තාති. කතත්තාති පදං තපනත්ති පදෙ ගෙතු. කායා
 නි ආදි දළහිකරණං. අකතත්තාතපත්ති තපානිති ආදි දළහි
 කරණං. කලාණකාරිහිති අදි විසොතෙ, අබ්වචන දුකනිද්
 දෙසෙ විනිවිජයො වේදිතබ්බො. යාපෙසුරෙබම්මානත්
 ති පදෙ සබ්බබම්මගගණං. යො අසො පණ්ණිනෙන සංඛායති
 ඉති තස්මා සො අත්ථො සංඛා. සං පුබ්බ කා කප්තො. නිත්
 තිති පදං සංකපිගතිති පදෙ ආධාරෙ. අත්ථො සංකපිගති ඉති
 සුවිජා අගත්ති සංකපිගතිති සම්බන්ධො. මමනති ආදිසුපි එසෙ

වි නුභයා. යා බමමරාහි පණ්ණිතෙන පඤ්ඤාපිඨයති ධීපිඨයති ඉති
 සා බමමරාහි පඤ්ඤාතති. ප පුබ්බ ඤා ඤාපතෙ. කමෙම නි.
 යො සහාවො පණ්ණිතෙන ලොභාරයති වුච්චති ඉති ඤො සහා
 වො වොභාගෙ. වි ඔ පුබ්බ හර කථතෙ. තත්ථ වතුබ්බිධෙ
 නාලෙ නිඛාරණං, සම්මනනිත්වා ධීපිතං නාමං 'සාමඤ්ඤානාමං'
 කත්ථ පන ඉදං සාමඤ්ඤානාමං හභවතා වුත්තත්ති ආහ යත්
 ති ආදි. අර්වා පන සාමඤ්ඤානාමං මහාජනසම්මතොති ආදි
 පාළියං හභවතා වුත්තං ඉධ මයා වුත්තං සාමඤ්ඤානාමං තලෙ
 ව නාමං නඤ්ඤාස්මිත්ති දසෙසත්තො ආහ යත්ති ආදි. ය
 නනාමං සත්ඛාය මහාපෙතිබ්බතතති උච්ඡං හභව
 තා වුත්තං රඤ්ඤානාමං සාමඤ්ඤානාමං නාමාති සම්බන්ධො.
 භොවාසෙස රජා මහාජනසම්මතොති ඛො තස්මා මහාපෙ
 පෙ. ඉති එවරුපං නාමං පසිමං අභිරං උපාදය නිබ්බත්
 තං ජාතං. ගුණෙන ආගතං නාමං "ගුණනාමං." ගුණව
 සෙන පවත්ත නාමෙති අසො. මහෙසිතො සගුණෙන අ
 භ්ගතො ගුණෙන පවත්තාති නාමාති අසංඛෙය්‍යාති සංඛාතං
 අසන්කුණෙය්‍යාති අපි නාම සහස්සතො අනෙකෙහිපි නාම ස
 හස්සෙහි ගුණෙන ගුණවසෙන නාමං උඛෙය්‍යං උච්චිතබ්බං ප
 ඣ්ණිතෙන යං පන නාමං කරුනතිති සම්බන්ධො. නිත්තනං
 වා කප්පනං "නිතති." නිත කථතෙ. භාවෙ ති. නිත්තියා නි
 බ්බතතං නාමං "නිතතිමං." නිතතිමං එව නාමං "නිතතිමනා
 මං." පූර්මවොභාගෙති ආදි පූර්මපඤ්ඤත්තිති ආදි වචනස්ස
 පරිශායො. පූර්මවොභාගොපෙතිති එත්ථ පච්චි
 ජිම නාමෙන සද්ධං පූර්මනාමං ඉධපතිතං නාමාති අබ්භායො.
 සග්ගෙව උපතනසීලං ඔපපාතිකං. අර්වා උපපතනං උපපා
 තො. සග්ගෙව උපපාතෙන පවත්තං නාමං "ඔපපාතිකං."
 කර්මති උච්චාරිතති "කරණං." කමෙම යු. නාමං එව කර
 ණං "නාමකරණං." ඛිඨති ධීපිඨයති "ඛෙය්‍යං." ඛා ධීප
 තෙ. නාමං එව ඛෙය්‍යං "නාමඛෙය්‍යං." ධීපිඨයති 'ධීපනං.'
 කමෙම යු. නාමං එව ධීපනං "නාමධීපනං." අර්වා. කර්
 මති එතෙන නාමෙන අත්ථො එවං නාමොති ඤාපිඨයති 'කර
 ණං.' ධීපිඨයති එතෙන නාමෙන අත්ථො එවං නාමොති ඤාපි
 ඨයති 'ධීපනං.' කරණෙ යු. අත්ථං නිවති නිවදතිති "නිරුත්
 ති.", සද්ද සංඛාතං නාමං. නි පුබ්බ උ වදතෙ, කත්තර් ති.

නාමං එව නිරුතති “නාමනිරුතති.” අක්කං බ්‍රහ්මයනිති බ්‍රහ්ම
 නං. චි පුබ්බ අප්පකාසනො, කතතර් හු. නාමං එව බ්‍රහ්ම
 නා “නාමබ්‍රහ්මනං.” කස්මා පන නාමබ්‍රහ්මනන්ති සද්දසංඛා
 තං නාමං වුත්තන්ති ආහ යස්මාති ආදි. එතනති සද්දසංඛා
 තං නාමං. බ්‍රහ්මයනිති පකාසෙති. එවන්ති බ්‍රහ්මනන්ති. එවං
 අක්කං අභිලපතිති “අභිලපො.” අභි පුබ්බ ලප කප්පනො. නා
 මං එව අභිලපො “නාමාභිලපො.” එකධමෙමාති ආද්විචනං
 නොව ධම්මොති ආදිවචනස්ස අධිප්පාය විඤ්ඤපනං. නාමපඤ්ඤ
 ඤතිසංඛාතො එකධමෙමා විභුභුමික ධම්මසංඛාතෙස්ස ධම්ම
 සු වාචකභාවෙන නිපතති. සබ්බධමමා නාමපඤ්ඤතිසංඛා
 තො එකධම්මස්මිං වාචකභාවෙන නිපතනති. අයංගිති ආදි වි
 න්නාග්ගො. අක්කං පකාසෙන ඤාපෙතිති “පඤ්ඤති.” නාමං එ
 ව පඤ්ඤතිති “නාමපඤ්ඤති.” සො ති එකධමෙමා. නාම
 තොති සද්දසංඛාත නාමතො. පඨවිපබ්බතාදිස්ස විජ්ජමානරු
 ක්කාපි පෙපෙහාභො. අපිසද්දෙ සඤ්ඤාදෙයො සමුවෙව
 ති. ජනපදෙ වසන්තා “ජානපද.” තෙ ගිති ආදි දළ්භිකර
 ණං. හි සම්මං තෙ ජානපද ජනෙන පුසා කප්පන්ති. ජාන
 පද යස්ස රුක්ඛස්ස නාමං නජානති තං පි රුක්ඛං අයං රුක්
 ඛො අනාමකො නාමාති වදන්ති. තං පි වචනං තස්ස රුක්ඛස්
 ස නාමධෙය්‍යමෙව නාමමෙවසුත්තා තිස්සි. ඉමිනාති අධිවචන
 පුකෙත නාමස්ස කරණං “නාමකරණං.” නාමකරණං එව අ
 ක්කො සභාභො “නාමකරණස්සො.” නාමනාමනාති ආරම්ම
 ණස්ස නාමන සභාවෙන. නාමනාමනාති. ආරම්මණස්ස අ
 න්වජ්ජමමස්සව අත්තති නාමන සභාවෙන. තත්තාති තස්මිං
 නාමෙ නිඛාරණං. වෙදනාදිනං නාමං සාමඤ්ඤනාමාදිතිවිඤ
 නාගොතිති ඤාපෙතො ආහ යථාගිති ආදි. න එවං වෙදනා
 දිනං. න එවං වෙදනාදිනං නාමන්ති සම්බන්ධො. කිදිසමප
 න වෙදනාදිනං නාමන්ති ආහ වෙදනාදෙයොගිති ආදි. තෙ
 සුති වෙදනාදිස්ස. තෙසන්ති වෙදනාදිනං. න ගිති ආදි දළ්භි
 කරණං. හි සම්මං, තං පෙපෙහාභො ඉති කොචි පුග්ගලො උ
 ප්පනනං වෙදනං න හණති යදිපි හණතො අසතිනාම ගහ
 ණතිවිචං හවෙය්‍යාති මනසිකතා ආහ න වාති ආදි. තස්සා
 වෙදනාය නාම පෙපෙහාභොතිවිචං නාම ගහණෙන නිවිචං න
 ව අස්සි. වුත්තමස්ස උපමාය සාධෙතො ආහ යථාගිති ආදි. ව

කතා ~~පෙ~~ නකබතෙනසුනි පදං උපතෙනසුනි පදෙ ලක්
 බණ. ඔපපාතිකානි ආදි නාමං උප්පත්තමෙවානි පදස්ස අ
 ඩ්ඨායො. නාය වෙදනාය. උප්පතනායානි පදං ගොතිනි ප
 දෙ ලක්ඛණත්‍රයා. අනිතෙපි තිනි ආදි එසෙවනායොති පදස්ස
 අඩ්ඨායො. සද්ද පිනි අපිසදෙද්ද අවයවකාලං සමුලෝති. එ
 ණානි නාමෙ. තෙහිති හි සච්චං නෙ බ්ඝා ආරම්මණාහිමු
 බා ආරම්මණස්ස අහිමුබා. සබ්බංපි නාමනාමං. හිසදෙද්ද ද
 ලුතිකරණං. ආරම්මණා ~~පෙ~~ තායානි පදං නාමෙතිනි
 පදෙ තනිතා විසෙසනං. වතනති එත්තමං තබ්බපාකොවා
 ති “වටං.” මුලති පනිථානි එතෙනාති “මුලං.” වටස්ස මු
 ලං “වටමුලං.” සමුද්වරති පවතනති “සමුද්වාරො.” වට
 මුලං එව සමුද්වාරො “වටමුලසමුද්වාරො.” සමුද්වරණං “ස
 මුද්වාරො.” භාවෙ සු. වටමුලානං සමුද්වාරො “වටමුලසමු
 ද්වාරො.” වට්ටමුලසමුද්වාරස්ස දස්සනං “වට ~~පෙ~~
 දස්සනං.” තත්ති පදං. නිවිථානි පදෙ කමං. නිවිථානි පර
 මසත්ති ගණ්හත්ති සස්සතදිසිති පදස්ස විසෙසනං. ඉමිනානි
 පුබ්බත්තං ආරබ්භානි වචනොන. ඉමිනානි අපරත්තං ආරබ්භා
 නි වචනොන. තත්තොති බ්‍රහ්මරාලෙ. හගවතා පඤ්ඤත්තං
 යං සිකඛාපදං නං සහධමිකං නාමානි සම්බන්ධා. සහ සිකඛා
 තබ්බො ධර්මො ‘සහධර්මො.’ සහධර්මම හවං “සහධමිකං.”
 තස්මිත්ති සිකඛාපදෙ. ඉමං නාමානි ඉමං නාම ආපරත්තං. දෙ
 වචස්සායත්ති ආදිසු විනිව්ඡයො. එවනති ඉමං නාම ත්‍යං ආප
 නොනානි ආදිනා වචනොන වොදිගමානස්ස දුබ්බවස්ස පුග්ගල
 ස්ස. පතිවොදනායොති වොදකස්ස පුන වොදනාය. පදක්
 බිනොන ගණ්හති සිලොනානි ‘පදකඛිණ්ණගාහි.’ න පදකඛිණ්ණ
 ගාහි “අපදකඛිණ්ණගාහි.” අපදකඛිණ්ණගානිනො භාවො “අප
~~පෙ~~ නා.” පටිවොදනායො ගාහිතාය වානි පදවයං දුබ්
 බවඉති පදෙ තනිතාවිසෙසනං. දුකඛංචිතබ්බොති ‘දුබ්බවො.’
 දුබ්බවස්සකමමං “දෙවචස්සං.” දෙවචස්සං එව ‘දෙවචස්සයං.’
 තදෙවකමිමං දෙවචස්සතනිපි වුවිවති පණ්ඨිතෙන. දෙවචස්
 සීයත්ති භාවෙ ඉඤා. ඉතරං දෙවචස්සතානි පදං තස්සෙව
 දෙවචස්සයත් පදස්ස. විලොමගාහිතායානි විලොමොන ගාහි
 තාය. විපච්චිනිකොනානි පදං සාතත්ති පදෙ තනිතා විසෙස
 නං. සාදිනං සානං. භාවෙ තො. අස්සානි පුග්ගලස්ස. පටිආ

භික්ෂු විරුඩං “පවාභික්ෂු.” දුබ්බවෙන ගතියතෙති ගහණං.
 චචන්තං. පවාභික්ෂු නං ගහණවාති “පවාභික්ෂුගහණං.” සුඤ්ඤ
 රච්චන්තස්ස පටිවිරුඩ චචන්තනි අත්ථා. ගහණානි පදං පටි
 ලභන්තස්සාති පදෙ දුබ්බකාලක්‍රියා. එකපදෙනෙව එකච්ච
 නෙනෙව නං පුග්ගාලං නිසංඝං සංඝාරභික්ෂු අකාසිං අහං. ඉත
 රත්ති අනාදරතානි පදං. නත්ථෙව භික්ෂු අනාදරයත්ති පදස්ස.
 චස්සන්තං වාසො. ගරුසු ගාරවෙන වාසො “ගරුවාසො.” නත්ති
 ගරුවාසො අස්සාති “අගරු.” අගරුනොභාවො “අගාරවං.”
 අගාරවං එව “අගාරවතා.” සහ ජෙට්ඨකෙති චත්තනිති “සජ්ජ
 භික්ෂු.” සජ්ජකො වාසො “සජ්ජකවාසො.” පටිසුභික්ෂු
 බෙබ්බාති පතිස්සත්ථා. සු සචතෙ. නත්ති පටිසුභො “අපටිසුභ
 වො.” නත්ති භාවො “අපතිස්සචතා.” එසානි දෙවච්චස්සන්තා.
 එතෙසත්ති පුග්ගාලානං. නිහිපිති සෙවනාදිති පදෙති. තෙ
 සු සම්පවිධිකාති ‘නංසම්පවංකො.’ සං පුබ්බො වධික කොට්ඨෙස
 අප්පච්චයො. නං සම්පවංකස්ස භාවො “නංසම්පවංකතා.”
 තෙසු නිතොතා නතනිතොතා. තස්ස භාවො “නතනිතතතා.”
 තෙසුපෙය්‍යො “තපෙය්‍යො.” තෙසු පඤ්ඤාතො “තප්පඤ්ඤා
 තො.” මානිකා නිද්දෙසෙනානි පාතිමොක්ඛසංඛාත මානිකායං
 නිද්දෙසෙනො. පඤ්ඤාතිපදෙ තනියා විසෙසනං. විතයනිද්දෙ
 සෙනානි විහංගසංඛාත විතයනිද්දෙසෙනො. තත්ථානි ආපතනි
 කුසලතාදිසු නිචාරණං. සභාති පදං ජානනං ඉති පදෙ ක්‍රියා
 විසෙසනං. සමාපත්තියති සමාපත්ති. සංආප්පික පදගතිමිති.
 කමෙති. වුඤ්ඤාතෙති ‘වුඤ්ඤාතං.’ වි උ පුබ්බො භා ගති නිවුත්
 තිමිති. උ පුබ්බො භා බාහුවා. වසාරගමො. වුඤ්ඤාතස්ස කරණ
 භූතා පඤ්ඤා “වුඤ්ඤාතපඤ්ඤා.” උග්ගහිතො “උග්ගහො.”
 මනසිකරණං “මනසිකාරො.” සුයතො “සචන්තං.” ධාරයතො
 “ධාරණං.” පරිච්ඡේදනං “පරිච්ඡේදො.” පරිච්ඡේදස්ස ජාන
 නං “පරිච්ඡේදජානනං.” උග්ගහොව මනසිකාරොව සචන්තව
 ධාරණොව පරිච්ඡේදජානනොව “උග්ගහ-පෙ-පෙ-ජානනං.”
 උග්ගහ මනසිකා-පෙ-පෙ-ජානනං එව පඤ්ඤා “උග්ගහ
 -පෙ-පෙ-පඤ්ඤා.” නාසං යෙවනි බාහුතං. උග්ගහතො
 පච්ඡෙදො මනසිකාරො “උග්ගහමනසිකාරො.” අච්චා. උග්
 ගහොව මනසිකාරොව “උග්ගහමනසිකාරො.” උග්ගහමනසි
 කාරො ඉති ජානනං “උග්ගහමනසිකාරජානනං.” උග්ගහ

පෙරාතනං. උග්ගහණජානනං එව පඤ්ඤා “උග්ගහණං පෙරාපඤ්ඤා.” නිසුනි බාතු කුසලාදිසු. කුසලතාදිසු ඉති එවං සබ්බං ඤාණං උට්ඨානිනි සම්බන්ධො. කුසලතාදිසු නි පදං උට්ඨානිනි පදෙ ආධාරො. තත්ථානි උග්ගහණාදිසු. ඉද නති ඉවං එලං. හෙතුපච්චයානි උග්ගංපි එවං නං උචතං. ච ක්ක්ඛුප්පසාදෙහිනි ආදි දළභිකරණං. තථානි හෙතු වෙච පච්චයොව. අබ්බවිජාදිති ඉප අබ්බඵලාදිතං හෙතුවෙච පච්චයොව. නහෙතු නපච්චයො ඉති පදස්ස අන්තො වෙදිතබ්බො පඤ්ඤා ඩිනෙනානි සම්බන්ධො. නාලාදිතං උප්පතති යා නහෙතු නපච්චයො. තස්සානි නිපච්චිතතානි පදස්ස. එතායානි බ්බමජානි යා. අබ්බිති පදස්ස අත්ථං ඤාපෙතෙනා අක්කතො උපර් ආරො පෙතොනි ආග. වාසෙත්තිනි පදස්ස අන්තං ඤාපෙතෙනා නපති පෙරාපෙරානි ආග. අබ්බවාසෙත්ති එතායානි “අබ්බවාසනා.” සුගගලො, අබ්බවාසනානං භාවො “අබ්බවාසනා.” න සමානර්ථිකතානි පදං චුම්භිනිනි පදෙ හෙතු. දුරුත්ත ව චනත්ති පදං චුම්භිනිනි පදෙ කම්මං. තස්ස උප්පත්තොති තස්ස දුරුත්ත වචනස්ස පතිපක්ඛනො. සුඤ්ඤි උත්තා “සුරුත්තා.” සුරුත්තාව සා වාචාවානි “සුරුත්තවාචා.” එනි අනසුරුපොති පදෙ වාචා සංඛාත ඵලස්ස උපවාරොත බනතිසංඛාතං කාරණං භගවතා නිද්දිහිං. උපවරති පච්චනති එත්ථානි “උපවාරො.” අනසුරුපොති සද්දසු. ඵලස්ස උපවාරො ‘ඵලපවාරො.’ ඵල වාචකසද්දනි අන්තො. බ්බාපනනවික්කතානි විරුපං ආපත්ත විත්තතා. ආජිවො අභිමො යස්ස නං “ආජිවස්මකං.” පරිශාදිගතිනි භගවා ගණනානි. ඔරතත්තානි විරම්භත්තා. සුඤ්ඤි ඔරමතිනි “සොරතො.” සොරතස්ස භාවො “සොරච්චි.” සබ්බොපි පෙරාපෙරාදිනි පදං චුත්තත්ති පදෙ කම්මං. පරිශාදයානි ගහෙත්වා, සහ දෙසෙන වක්කතිනි “සදෙසො.” සදෙසෙති අනි. සදෙසනායානි පදං ජානානි පදෙ හෙතු. වචනෙහිනි පදං ජානානි පදෙ නති යා විසෙසනං. කක්කසානි පුනිවාචා. හොතිනි පදෙ කත්තා. වම්මසු විජ්ඣිකා අභිග්ග ජානති. කුට්ඨි පෙරාපෙරාසාධාවිග. ඉදත්ති පදං චුත්තත්ති පදෙ කම්මං. තස්සානි න අස්සා වාචාය. නෙලො නිද්දෙසො අංගො අස්සානි “නෙලංගො.” පක්කාරොත ජාදෙති එතොනානි “පච්චිජාදෙ.” අලභිකාග්ග. සෙත්තා පච්චිජාදෙ “සෙ

තපවිජාදො.” සුකුමාරානි අතිවුද්‍රකා. හි සද්දෙ දළහිකරණං. සුතතා අනුච්ඡිකා කථා එතෙසනානි “සුතතකථා.” ආමිසලා තෙනානි පදං ජිද්දන්ති පදෙ තනියා විසෙසනං. ආමිසය්‍යඅලා තො “ආමිසාලාගො.” පටිසන්ථරණනානි නිරතතරකරණං. හි ති සම්මිං. ලොකසනනිවාසස්සානි ලොකසමුහස්ස. තෙසනානි ජිද්දනං * පටිසන්ථරකො නිරතතරකාරකො. ඉමිනානි පදං පටි සන්ථාරෙනානි පදස්ස විසෙසනං. තත්‍රානි පටිසන්ථාරනිදෙද සෙ. හිසදෙද විසාරත්ථපොතකො. එකදෙසෙනානි පදං ක තොනි පදෙ තනියාවිසෙසනං. තස්ස නවකතරස්ස. අවිසයෙ පසෙක. ඉමෙවනන්ති ඉති එතං කපේතුං සකඤ්ඤානං. කුස ලං සුඤ්ඤං. තත්ති නවකතරං. ගමතසනාගෙනානි පදං ආ ද්‍ය උයොපරෙතබ්බොති පදවයෙ තනියාවිසෙසනං. වාසදෙද නකෙවලං අතතතො පකතියාගමනං. ගාමෙ තං ආද්‍ය පිණ්ඩා ය වර්තබ්බමෙවානි සුපෙති. තත්ති නවකතරං. අනිච්ඡෙන නවකතරෙති ගොජනා. පටිසන්ථාරකෙනානි පෙතබ්බ ඛන්ති පුච්ඡා. පටිසන්ථාරකෙනානි පදං දුතබ්බන්ති පදෙ කත් තා. අතතනානි පදං ලඛන්ති පදෙ තනියා කත්තා. ලඛං ආ මිසං. නානි විසෙසා අස්සානි “අවිසසිකො.” තෙසං පිති ගිලා න අවිසසිකානං. භණ්ඩං විවරදිකං ගාගන්ති “භණ්ඩගාග කො. සාරං පෙපුරකෙනානි පදං ආභතාභතෙනානි පදෙ තනියාවිසෙසනං. ආභතා භතෙන හිංඛුතා, දුතබ්බන්ති පදෙ කත්තා. පටිසන්ථාරකෙනානි පදං දුතබ්බන්ති පදෙ ක තතා. යෙන යෙන හිංඛුතා ලඛන්ති පදෙ කත්තා, ලඛං ආමිසං දුතබ්බන්ති පදෙ කම්මිං. බහිගාමන්ති ගාමස්ස බහි. ජිණ්ණකං අනාථං හිංඛුනිංවානි එත්ථ වා සදෙද ජිණ්ණකංවා අනාථංවා හිංඛුනිංවානි යොපේතබ්බො. තෙසං පිති ජිණ්ණ කඅනාථ හිංඛු හිංඛුනිනං. ජිණ්ණකංවා අනාථංවා හිංඛුනිං වානිපි අනි. තෙසං පිති ජිණ්ණකාදීනං. තත්‍රානි හිංඛුනියාවා ආමිසදුතෙ. වොරෙහිති පදං පහතෙති පදෙ කත්තා. ගුත් තසාලගාමෙති ලඛකාදීපෙ ගුත්තසාල නාම ගාමෙ. පහතෙති විදුතෙක. දහරහික්ඛුනියානි පදං ගාගාපෙතවානි පදෙ කම්මිං. පටිපජ්ඣිනානි පදං පඤ්ඤානි පදෙ පුබ්බකාලක්‍රියා. නකුල පෙතවාරන්ති රොහන ජතපදෙ නකුල නගරෙ වාරගාමස්

* පටිසන්ථරකොතිපි පාඨො.

ස මාරං. ඉමිනාව පතනන. ඉතොති ද්වසතො. හික්ඛා
 වාරෙ පරිත්තාසොති හික්ඛාචාරෙන කිලමපො. පරිත්තසනං 'ප
 පරිත්තාසො' කිලමපොති අතො. පරිත්තාසොති චත්තබ්බ
 තකාරස්ස මිහාදං කතා පරිත්තාසොති වුත්තං. අථවා. පරි
 තො ආසො "පරිත්තාසො." අප්පකපතොගාති අතො. හි
 ක්ඛාචාරෙන පරිත්තාසො "හික්ඛාචාරපරිත්තාසො." උනං
 පෙ-නනොති කතාපණතො ඔනුග්ගනනො. වොර
 නාගරඤ්ඤාති පදං ආතිරතොති පදෙ සමපදනං. අගගත්
 ති අගගපිණං. තො වුත්තං තතිය පාරජික වණ්ණනාය සා
 රත්ථිපතියං. වොරනාග වත්ථිසමත්ති එසි වොරනාගස්ස නි
 ර ආදිංදෙනො කුප්ඤ්ඤාති * අනාමසිං නවටතිති ථෙරෙ
 පත්තගගණනතොති අගගං ගගෙනො පතො හතො සබ්බ
 මද්දසි. සොතොන කුස්සතිති. අලබ්බානුපාදතොති ලබ්බිත
 බ්බ ලාභස්ස උප්පාදතො. අලබ්බාලබ් ලාභස්සවා උප්පාදතො
 උප්පාදපතො කප්පෙතබ්බිත්ති පදෙ ආධාතො. ඉතොති ඔර්ම
 තිරතො. මහානාගරඤ්ඤාති පදං පවත්තිත්ති පදෙ කතො.
 පතිභිතොති පදං මහානාගරඤ්ඤාති පදස්ස විසෙසනං. පෙ
 නනබ්බතොති ලබ්බාදිපෙ පෙනාබ්බ අබ්බතො පඨනතිත්ති ප
 දෙ ආධාතො. උප්පනනලාභ චාරකරණොති පදං කප්පෙතබ්බ
 තති පදෙ ආධාතො. වෙනිගපබ්බතොති පදං අවිජුත්ත ඉති ප
 දෙ ආධාතො. වොරෙහිති පදං අවිජුත්ත ඉති පදෙ කතො. ව
 ත්ථි කප්පෙතබ්බිත්ති සමත්තපාසාදිකාය තතිය පාරජික වණ්ණ
 නායං වුත්තතොති වත්ථි. පණ්ණිතොති කප්පෙතබ්බිත්ති. වුත්
 තංහි තත්ථ, සිහලදිපෙතිර අභයොනාම වොරෙ පමසතපර්වා
 රෙ එකස්මිං ආනො බ්බාචාරං බ්බාචාරා සමත්තා තිගොප්පනං
 උබ්බාසොති වසති, අනුරධිපුරවාසිනො කුමනාදිං † න උත්තර
 තති. වෙනිගගිරිපතො රතසවාරෙ උපවිජිතො. අපෙක
 දිවසං වොරෙ වෙනිගගිරිං විජුම්පිකාමිති අගමාසි. ආරම්භා
 දිකා දිසානුක අභයපෙරස්ස ආරෙ වෙසුං. ථෙරෙ සප්පි එති
 තාදිති අනිතිපුට්ඨි. අනි හතොති. තඤ්ඤා අනිති. අනිහතො
 සංසස්සත්ථාය ආහතා තඤ්ඤා පත්තසාකව ගොරතොවාති. හ
 ත්තං සම්පාදෙනො වොරනං දෙවොති. ආරම්භා තථාකරිංසු.
 වොර හතතංගුරුතො කෙනායං පටිසත්ථාරෙ කතොති පුට්ඨිංසු.

* අනාමසනතිපි පාඨො. † නම ගතරනතිපි පාඨො.

අම්බාකං අග්ගොන අභයඤ්ඤානි. වොර පේරස්ස සනති කංගත්තො වඤ්ඤිත්වා ආහංසු මයං සංඝස්සව වෙනියස්සව සත්තං කං අවිජ්ඣිත්වා ගඟෙස්සාමාති ආගතො තුම්බාකංපනිමිතො පටිස න්ථාරොනාමිතො පසන්නො අප්පනොපඨාය විහාරෙ ධම්මිකාරකං අම්බාකං ආයත්තො භොතු නාගර ආගත්තො දුතං දෙත්තු වෙ තියං වඤ්ඤිත්තුති. තනොපඨායව නාගරෙ දුතං දුතං ආගව්ජ්ජිතෙ නාදිතිරෙයෙව පටිවුග්ගත්ත්වා රක්ඛත්තො විහාරං ග්‍රොත්ති විහාරෙපි දුතංදෙත්තොනා රක්ඛංකත්වා භික්ඛන්ති. තෙපි භික්ඛු භුත්තාවසෙසං වොරොනං දෙත්ති. ගමනාකාලෙපි වොර නාදිතිරං පාපෙත්වා නිවත්තනති. අපේකදිවසං භික්ඛුසංග්ගෙ * විති ව්ජ්ජකථා උප්පන්නො පේරෙ ඉස්සරවනාය සංඝස්ස සත්තකං වොරොනං අදුසිති. පේරෙ සනතිපානං කාරපෙත්වා ආග වොර සංඝස්ස පකනිවට්ටව වෙනියසනතකව අවිජ්ඣිත්වා ගඟෙත්තො මාති ආගමිංසු අප්පනෙසං මයා එවං න ගර්ස්සනතිති එත්තකො නාම පටිසත්ථාරෙ කතො. තං සබ්බමිපි එකතො පිණ්ඩිත්වා අග්ගොපෙථ තෙන කාරණෙන අවිලුග්ග හණ්ඩං එකතො පිණ්ඩිත්වා අග්ගොපෙථාති. තතො සබ්බමිපි පේරෙනදිත්තකං වෙනිසඤ්ඤා එකං වර පොත්ථක විත්තත්ථරණං නග්ගි. තතො ආහංසු පේරෙන කත පටිසත්ථාරෙ සුකතො වොදෙතුංවා සාරෙතුංවා නලබ්බති ගිවා වා අවහාරෙ නාහිති. එවං මහාති සංඝො පනිසත්ථාරොති සලලඤ්ඤාවතා කාකාඤ්ඤා පණ්ණිනෙ න භික්ඛුනාති. තත්ථ උබ්බාසෙත්වාති සමත්තො නියොජ්ජනං විලුප්පනො මනුස්සෙ පලාපෙත්වා අඤ්ඤාසං ආවාසං කත්වා විනායසංගඟෙපන එසාකුමනනාදි කලම්බනදිති වුත්තො මහා වංසෙපත කදම්බනදිති වුත්තො. සංඝස්සත්ථාය ආගවාති පාක වට්ටනො දිව්සත්ථාය ආගවා. වරපොත්ථක විත්තත්ථරණත්ති අනෙකප්පකාර උත්තමරුපමිතං අත්ථරණං න අග්ගි. කාරණවසෙනාති වක්ඛුපසාදසංඛාත කාරණපට්ටබ්බෙන. ලඛං වොහාරං යෙන තං “ලඛවොහාරං.” ආවර්ගාපන එවං වදන්තිති දසෙසනො ආග පොරාණාති ආදී. නාහි විත්තං අස්ස වක්ඛුස්සාති “අවික්කකං.” නස්ස භාවො “අවිත්තකකං.” නාහි වක්ඛු අස්ස විත්තස්සාති “අවක්ඛුකං.” වාරාරම්මණොනං සංඝට්ටනං “වාරාප්පොප්පොසංඝට්ටනං” පසාදෙවත්ථු අස්

* ‘බිග්නකථා’ සිහල විනායකථායං.

සාහි “පසාදවත්ප්‍රකං.” එසාහි කථා. ගොහිති පදෙ කන්තා. සම්භාරෙන දස්සනස්ස කාරණෙන සහිතා “සසම්භාර.” ස සම්භාර එව කථා “සසම්භාරකථා.” සසම්භාරස්සවා දස්සනකථා “සසම්භාරකථා.” එත්ථාහි වක්ඛ්‍යාහි වචනො. ඉති සද්දෙ අහුති පදස්ස අකාරො. කිලෙසවත්ප්‍රකුතන්ති කිලෙසානං කාරණං. පාකට්ඨාචකරණන්තොති පදංලඛ්‍යොති පදෙ න නියා විසෙසනං. යත්වා පෙ. අදිමිති වචනෙ විනිවිජ්‍යො. එවංභුතො යෙවච පුග්ගලො, න පෙ. ඉති වුවුති හගවතා. වසදෙදු වාකාරමො. වක්ඛ්‍යෙය්‍යො හවංගාදිසු වා සංවරෙවා අසංවරෙවා නාහි ජවතෙයෙවපන අහි, කස්මා සො වක්ඛ්‍යෙය්‍යො අසංවරෙති වුවුවහිති වොදනං සන්ධායාග න ත්ථාහි අදි. තත්ථාහි න වක්ඛ්‍යෙය්‍යො සංවරං ආපජ්ජතිති වචනෙ. තත්ථාහි පදං එවං ගොතොතා පෙ. වුවුවහිති එත්ථ නාහිති පදෙ ආධාතො. නහිති අදි දළහිකරණං. අපිවාහි අපතො නයො. තතො තුදනන්තරං. නත්‍රාපිති හවංගාදිසු නිඛාරණං. දුතිය නයොවා නොව අහිති පදෙ ආධාතො. ‘අපි සද්දෙ නකෙවලං වක්ඛ්‍යෙය්‍යො සංවරදයො නාහිති ඤාපෙති. තස්මිංඛණෙ දුස්සිලාදයො අහිති ආග ජවනකමණෙහි අදි. සොහි අසංවරෙ. තස්මිත්ති අසංවරෙ. විචිතතාහි අගුණතා නිගොතන්ති සම්බන්ධො. යථානිතති කිම්වාහි අත්‍යො. නග රමාරෙනහිති අදිදළහිකරණං. පටිසංඛාතං එව පඤ්ඤ “පටි සංඛාතපඤ්ඤ.” අනුපට්ඨාතොත්ථාහි අවිචාරත්ථා. අනුපායෙ න, හිති අදි දළහිකරණං. ඉදමං පටිච්ච නො ආභාරෙහි සම්බන්ධො. අත්‍යො පයොජනං අස්ස භික්ඛුස්සාහි “අහි.” අහිනො භාගො “අහිතා.” ඉමිතා ආභාරෙන අහිතා “ඉදම අහිතා.” අපච්චලෙක්ඛිත පෙ. වසෙනාහි අපච්චලෙක්ඛිතස්ස ආභාරස්ස පරිභොග පටිබ්බෙන. ගෙඨාහි පදං වුක්ඛන්ති පදෙ ආධාතො. ඉධාහි ඉදිසෙසු ගුණවාරතා නිද්දෙසෙ. වුත්තොහි පදෙ ආධාතො. තස්මිත්ති ජවනො උපපජ්ජමානො පි සංවරෙ. අපි සද්දෙ වොදකස්ස අරුචිසුවනත්‍යො. තත්ථාහි තෙවදවායාහි අදි පදෙසු. තත්ථාහි පුග්ගලෙසු නිඛාරණං. නවොව ප්‍රංඝකොව “නවලංඝකා.” නවලංඝකා අදි යෙසං තෙ ‘නවලංඝකාදයො.’ යංහිති අදි දළහිකරණං. හි සම්මං යං ගොජනං ගුණස්ස ජනස්සපටිභාහි. කවිනො ඉදං * ‘කාබ්‍යං.’

* කබ්බං ඉති පි පාඨො.

සිලෝකනං පසංසනං “සිලෝකො.” සිලෝකනි පසංසති ඵ
 තෙනාතිවා “සිලෝකො.” සිලෝක පසංසතො. නව්වම ගිත
 ව කාබ්‍යව සිලෝකොව “නව්වපෙසංසිලෝකො.” නව්
 වපෙසංසිලෝකො ඉති සංඛාතො කපිතො “නව්වපෙ
 සංසංඛාතො.” මදනති සත්තා ඵතෙනාති “මදො.” මා
 නො ඵව මදො “මානමදො.” පූර්ණො ඉති පවත්ත මදො “පූර්
 සමදො.” මානමදොව පූර්සමදොව “මානමදපූර්සමදො.” තත්
 ථානි පුත්තලෙසු. තෙහිති හි සවිවං තෙ රුපාදයො. රසො
 අස්ස අතීති “රසං.” භූජිතබ්බත්ති භොජනං. රසම නං භො
 ජනමානි “රසභොජනං.” පිණ්ඩිත්වා සකකර සංඛාරාදීති
 යොජෙත්වා පකකං රසභොජනං. පිණ්ඩං ඵව රසභොජනං
 “පිණ්ඩරසභොජනං.” පිණ්ඩං බලපක්කංවා රසභොජනං “පි
 ණ්ඩරසභොජනං.” රූපං උපනිස්සාය ජීවත්තිනි “රූපපජීවිති
 යො.” අනෙත පුරෙ රඤ්ඤා අත්තො ගෙහෙ වසත්තිති “අ
 ඤනාපුර්කා.” ඵවං තොනි ඵවං පිටමානාගරණෙන නො
 අමිඨාකං අභුලභී අඩ්ඨානං සන්ධි. තත් පුත්තලෙසු. නිබ්බුම
 ලොව මුසිකමලොව මලලවෙනකොව * නිබ්බුමපෙ
 වෙනකා. පඨාරසහනත්ථායානි පදං භවිස්සතිනි පදෙ
 සමපදානං. ඉතිති ඵව මනසිකාරෙන පිණ්ඩිතිනි පදෙ තතියාවි
 සෙසනං. පර්වේද නියමදස්සනත්ති පර්වේදවසෙන නියමද
 ස්සනං. ඉදමස්සාති ඉදං පයොජනං අස්ස භික්ඛුනො. ජීවිතිනි
 යසාපතත්ථායානි ජීවිතිනිස්ස පවත්තනත්ථාය. විහිංසනං
 ‘විහිංසා.’ විහිංසනිතිවා “විහිංසා.” උපරමනං ‘උපරති.’ වි
 හිංසායංඋපරති “විහිංසුපරති.” වර්තබ්බත්ති “වර්යං.” බ්‍රහ්
 මං සෙසිං වර්යං ‘බ්‍රහ්මවර්යං.” අනුත්තගණං “අනුත්තගො.”
 බ්‍රහ්මවර්යස්ස අනුත්තගො “බ්‍රහ්මවර්යානුත්තගො.” තිස්සො
 සික්ඛා බ්‍රහ්මවර්යං නාම. සකලසාසනං බ්‍රහ්මවර්යං නාම. න
 ස්ස බ්‍රහ්මවර්යස්ස අනුත්තගණත්ථාය පුනප්පුනං නිප්පාදනත්ත
 ය. තස්සානි වේදනාය. යපනං වත්තනං “යාත්තා.” වතුත්
 තං ඉරියාපථානං අවිලේඛො. වජ්ජොගරහිතබ්බාති ‘වජ්ජා.’
 ත වජ්ජො “අනවජ්ජො.” තස්ස භාවො “අනවජ්ජනා.” ත
 ත්ථාති සාවජ්ජානවජ්ජෙසු. අධමෙමන පවත්තා “අධමිකා.”
 අධමිකා ඵව පරිගෙසනා “අධමිකපරිගෙසනා.” අධමෙමන
 පවත්තනං “අධමිකං,” අධමිකං ඵව පටිත්තගණං “අධමි

* වෙවකො නිපි පාඨො.

කපටිග්‍රහණය.” ඉදන්ති අධිමිකපර්යෙසනාදිකං. එකච්චි
 ලො භික්‍ෂු අනවජ්ජං යෙව අනිඤ්ඤාබ්බං පච්චයං සාවජ්ජං සනි
 ඤං පරිභොගෙන අත්තානං කරොති. ටිකායං අනවජ්ජනි පා
 ථො දිස්සති. තත්ති ආහාරං. තස්සාති භික්‍ෂුස්ස. එසො ති
 භික්‍ෂු. එවං විධාපකති අස්සාති ‘එවමපකතිකො.’ විහරණං ඉ
 රියාපථානං පචත්තනං “විහාරෙ.” සුඛො විහාරෙ ‘ඵාසුචිහා
 රෙ.’ තත්ථාති තෙසු ඵාසුචිහාරෙසු, ආහරගත්ථං ඉති වදතිති
 “ආහරගත්ථකො.” අලං අසුත්තං සාවකං නිවාරෙතං අස්සාති
 ‘අලංසාවකො.’ තස්මිං ථාතෙ වට්ටනිති * “තත්ථවට්ටකො.”
 කාතෙහි ආමසිතං ගණ්හිතං සක්කුණෙයං ‘කාකමාසං.’ කා
 කමාසස්ස භත්තස්ස යාව මුඛවාහු හුර්නං අස්සාති “කාකමාස
 කො.” හුත්තං වමෙතිති “හුත්තවමිතකො.” එතෙසුතිති ආ
 දි විත්ථාතෙ. භික්‍ෂුවිං එතෙසු චාගමණෙසු. ධම්මනායාති ප
 කරියා. තත්ථෙව්වාති හුර්නධාතෙ. ආලොපෙහිති පදං උාන
 ඉති පදෙ තනියාවිසෙසනං. උානං උදරං යස්ස සො “ඔහුද
 රෙ.” ඔහුදරස්ස භාවො “ඔහුදරතා.” එත්තකං හුර්ත්වා ව
 තුපවාලොපානං අහුර්තං තිං ඵලන්ති ආග එත්තකංහිති ආදි.
 භික්‍ෂුවිං එත්තකං ආහාරං අහුර්ත්වා පානියං පිවෙනො පිවතත
 ස්ස භික්‍ෂුස්ස. භික්‍ෂු එත්තාතෙ පච්ඡාලොපෙ අහුත්වා උදකං
 පිවෙපිවෙය්. නං වතුපච්ඡාලොපෙ අහුත්වා උදකස්ස පිවනං ප
 හිතත්තස්ස කම්මඤ්ඤාතෙ පචත්තිත විත්තස්ස භික්‍ෂුතො ඵාසු
 විහාරය සුඛවිහාරය අලං යුත්තං. අහුත්වාති එත්ථ අකාතෙ
 පටිසෙධත්ථවාවකො. තස්මා අහුර්ත්වාති අත්තො. තෙතෙව
 සංයුත්තස්සකථායං චුත්තං. වතුත්තං පචත්තං ආලොපානං ඔ
 කාසෙ සති උදකං පිවිත්වා යා පන සීලනාය භොජනෙ මත්ත
 ඤ්ඤුතොපි. තෙතෙව චුත්තං. වතනාතෙ පච්ඡාලොපෙ ~~පෙ~~
~~පෙ~~ පහිතත්තස්ස භික්‍ෂුතොති. ටිකායං පන හුත්වාකාති
 පන පාථොති චුත්තං. ථෙරකථායම්පි අහුත්වා ඉති අත්ථොති
 ධම්මපාලාවර්යෙන චුත්තං. අකාතෙ තඛනාවෙ වසාති. අභි
 ගානිති භොජනස්ස කාරණාති. එත්ථාති ආහාරගරණේ. භොජනස්ස
 ආනිසංසො ඵලං “භොජනානිසංසො.” තත්ථාති
 අභිසු අබ්ගසු. තාගතිති ආදි දළහිකරණං. භික්‍ෂුවිං තාග
 අධාරණතාය. නිධානෙ ඛමො “නිධානඛමො.” තස්සතිති

* “තත්ථවට්ටකො” නිපි පාථො.

“නායා.” මුසියනි පටිපකෙකි අහිතවිසිනි “මුසියා.” මුසියා
 සායං. නායා සා මුසියානි ‘නායාමුසා.’ නායාමුසා සායං සායං
 “නායාමුසියානි.” නායාමුසියාසායං සායං “නායාමුසියානි.”
 නායාමුසියා සායං, නායා නායාමුසියාසායං. නිසායං සායං
 යෙන සායං “නිසායනානෙන.” දිසියාපෙයාපටිපකෙකි
 තොති වෙදිනිසොති සමිධන්තො. තත්තානි සිලසම්පද නිද
 දෙසෙ. විසුධිං සම්පාපෙති “විසුධිසම්පාපකං.” පානිමොක්
 ඛ සංවරෙ එව සිලං “පානිපෙයාසිලං.” විසුධිසම්පාපක
 ම නං පානිමොක්ඛසංවරසිලොති “විසුධිපෙයාසිලං.” ඉ
 බානි සිලවිසුධිනිද්දෙසෙ. විසුධිසායං පහං “විසුධිපහං” න
 නානි කම්මමයෙ නිසාරණං. පරෙනවා කතං ගොතා, තත්තානි
 කම්මමයෙ නිසාරණං. ඉමස්මිං කම්මස්ස කතානුණෙති පදං
 නිසාරණියං. භූතනිබානි “භොගා.” සහභොගෙති චත්ත
 නිනි “සභොගො.” ගාමනිගමාදිසුති පදං සුඝෙති පදෙ අධා
 රෙ. නාක්ඛත්තං සුඝෙති නාක්ඛත්තනිලනත්තං සොසකරණෙ.
 පඤ්ඤාගතිකමෙවති පඤ්ඤාසද්ධිමෙව. විරියස්ස පඤ්ඤා සද්ධි
 සායං සුපෙතොති අහ පඤ්ඤාති අදි. පඤ්ඤාය ලොකියො
 නෙ විරියං ලොකියං. අදිති වචනෙහිති පදං කපිතත්ති පදෙ
 කරණං. උපාය පටිපාත්ති කාරණභූතං විරියං. විසෙසකාම
 නං සුපෙතොති ඉබෙකමොති අදිවොය. ඉබ ලොකෙ එකම්
 වො පුත්තලො. අදිතොව අදිමිති එව. සොති පුත්තලො.
 තෙන පක්ඛිකහත්තාදි දුතෙන. මමසරං ධුරං පටිපාත්තො
 හිකඛුපටිපාති දියමානං හත්තං ධුරහත්තං. අරවා. සයං
 ධුරං සුභා දිත්තහත්තං ධුරහත්තං. තත්තාපිති ධුරහත්තාදිසු.
 තත්තාපිති සරණාදිසු. පත්තසෙතාසතෙසුති පරිසත්තසෙතාස
 තෙසු. අධිකුසලානත්ති අධිකුසලානං උත්තමකුසලානං.
 භාවනාය වසිණියං උත්තමකුසලානො අතුමානො. පටිපා
 තති විරියං. තත්තානි සක්කම්මකිරියතානි අදි පදෙසු. අලි
 නාපට්ඨත්තිනානි ඉදං නිලිනාප්තිකතානි පදස්ස විවරණං. විජ්
 ජානි එත්ථ විවතෙ. පුබ්බෙතිවාසොති පුබ්බෙතිවාසො නාම
 ඉති සදෙදු නාමවාසකො. තසිදත්ති තං ඉදං පුබ්බෙතිවාසානු
 සසතිසුණං. ඉදංපි ති සුණං. එතානි විවතෙ අධිමුතති තා
 මානි පදෙ අධාරෙ. අධික. මුච්චනං පකඤ්ඤානං අධිමුච්චනං.
 යවා සුඛපට්ඨත්තනත්ති අධිප්පායො. අධිමුච්චනං එව අත්තො

“අබ්බුච්චනතො.” වසඥය අබ්බුච්චනතොනව සුද්ධුමුත්තතො නවතී යොජෙතබ්බො. එත්ථානි නිබ්බාණේ, තණ්හාසංඛා නංවානං නතී. වා අපගේ නයො නිබ්බාණං යස්මා වානා නිග්ගතං ඉති තස්මා ඉතරං පන නිබ්බාණං නාමානි සම්බන්ධො. එත්ථානි අසිසමාපත්ති නිබ්බාණෙසු. තත්ථානි මග්ග ඤාණ ඵලඤාණෙසු. තං තං මග්ගඵලඤාණත්ති තෙසං තෙසං මග්ගානං ඵලභූතං ඤාණං. බිණ්ණානං කිලෙසානං අත්තො අ වසානං “බිණ්ණතො.” බිණ්ණතො යති උප්පත්තන්ති සම්බන්ධො. අප්පවතෙනති පදං අනුප්පාදෙති පදයං අත්ථිවරණං.

නිකේපකණ්ඩං නිසිතං.

(4) කස්මා පන එතං කණ්ඩං පෙ... ජාතන්ති පුච්ඡා. තෙපිටකසංස්කෘතං ධර්මපිටකනා එතං කණ්ඩං අභිකරාකණ්ඩං නාම ජාතන්ති සම්බන්ධො. බුඛවචනස්ස අත්ථං උචරිතො ධර්මපිටකාලං පාකටං කරුණෙනා නිසුති ආදිමාග. ගිහවිලං නිසු පිටකෙසු සරපවසෙන අනාගතං ධර්මතරං සුවිනිච්ඡිතං නාම ගොතීති සම්බන්ධො. අභිධම්මපිටකෙති පදං නාමග්ගන්ති පදෙ ආධාතේ. නාමග්ගන්ති පදං අසලලකේතනෙනාති පදෙ කම්මං. මහාපකරණෙති පදං පඤ්ඤාධාරං ගණනාලාරන්ති පදවසේ ආධාතේ. පඤ්ඤාධාරං ගණනාලාරන්ති පදවසං සලලකේතනෙනාති පදෙ කම්මං. උචරණං උචාතේ. අභිකරා. පඤ්ඤාසු ලභමානස්ස උචාතේ “පඤ්ඤාධාරෙ.” වරණං පවත්තනං “වාතේ.” ගණනස්ස වාතේ “ගණනාවාතේ.” අපිසද්දෙන නාමෙවලං සලලකේතනෙනා සමානෙතං වට්ටනිති ඤාපෙති. අභිකරාකණ්ඩතො යෙවාති පදං සමානෙතන්ති පදෙ අපාදානං. සමානෙතන්ති සමානං කාතං. කුතො පෙ... එතං අභිකරාකණ්ඩන්ති පුච්ඡා. කුතො පහළතිති “කුතොපහළං.” අපුත්ත සමාසො. සාර්පුත්තං පෙ... හවං. අභිකරා කණ්ඩං. අභිකරාකණ්ඩස්ස ථෙරප්පහවහාලං ඤාපෙත්තො සාර්පුත්තනාති ආදිමාග. සධිංවිහාරිකස්සාති පදං කප්පත්වා අදසිති පදෙ සම්පාදනං. නික්ඛේපකණ්ඩෙති පදං උචාරන්ති පදෙ ආධාතේ. උචරණං ‘උචාතේ.’ ඉමෙනාම විතතුප්පාදයො අත්ථා කුසලාධිකාති උචාතේ ‘අත්ථිවාරෙ.’ ඉදං පන

හෙතෙවැන්න වචනං පෙ-ඉදං අභිබ්බෙමානාමානි. ආදිකං
 වුච්චමානං වචනං ආවර්ගෙහි වුත්තං. එසාහි අභිබ්බෙමා. නං
 සධිං විහාරිකං. කුසලා පෙ-ඉති නිං සලලකෙසිති අත්
 ථො අධිප්පායො. අථස්සාහි තද්දා තුණ්හිභුතස්ස අස්ස භික්ඛු
 නො. අස්සානි පදං කථෙත්වා අද්දසිති පදෙ සම්පද්දනං. යං
 කුසලං මයා නානු දස්සිතත්ති සම්බන්ධො. නායෙතාහි පදං ද
 ස්සිතත්ති පදෙ කරණං. ගුම්හෙදතොති පදං දස්සිතත්ති ප
 දෙ තතියාවිසෙසනං. තත්ති කුසලං. කතානි පදෙ පකාතික
 මම. කණ්ණිකත්ති සමුගං කත්වාහි පදෙ පකාතිකම්මං. ස
 වත්ති සමුගං. ගොච්ඡකත්ති සමුගං. අත්ථධාර වසෙතානි
 පදං දසෙසත්තොති පදෙ තාතියාවිසෙසනං. තත්ථාහි වතුසු
 ආදී පදෙසු නිධාරණං. තත්ථාහි අකුසලවිතතූප්පාද්දනි වචනෙ
 විනිවිජ්ජයා චෙදිතබ්බො. නානු සම්පසුත්තං චිත්තං උප්පජ්ජ
 ති කස්මා පතා විත්තමෙව විතතූප්පාද්දෙහි වුත්තත්ති ආග දෙ
 සනාසිසමෙව චෙතත්ති. දෙසනාය පටානමෙව එතං චිත්ත
 තාහි අත්ථො. චිත්තස්ස දෙසනාපටානභාවං සාධෙතො යථා
 තාදිථාග. ඉතිති තස්මා. ගතිතත්ති පදෙ හෙතු. සබ්බත්
 ථාහි සබ්බෙසු ධාතෙසු ගතිතත්ති පදෙ ආධාතෙ. ඉතොහි අ
 කුසලවිතතූප්පාද්දනි පදතො. චෙදනා නිකාදිසුති පදං සුඛාදින
 තාහි පදෙ ආධාතෙ. වසදෙද්ද අත්ථොව නා වත්තබ්බථාහි යො
 ජෙත්තබ්බො. තත්ථාහි තිකෙසු නිධාරණං. පරිත්තාරම්මණ
 තතිකෙ ව්නිවිජ්ජයා නාව චෙදිතබ්බො. කාමා පෙ-
 විපාකොති එතථ වචනෙ වුත්තානි චෙ පච විඤ්ඤාණානි. ස
 තතිරණවසෙන පචත්තති. සු-පෙ-වසෙන පචත්තති.
 ඉතිති එවං පචත්තතිහි පදෙ ආධාතෙ. සතතිරණවසෙනානි ස
 ත්තිරණ කිව්වෙන. තදෙවානි පරිත්තාරම්මණාදි. එතථාහි
 උපෙක්ඛාසගගත සත්තිරණවසෙ වුත්ත ඉති පදෙ ආධාතෙ. වු
 තතනායෙතොවාහි පදං පචත්තත්තිති පදෙ තාතියා විසෙසනං.
 අසකකච්චි-පෙ-දිසුති අසකකච්චි වදන අසකකච්චි පච්ච
 භවක්ඛණ අසකච්චි ධම්මසවතාදිසු පචත්තතිහි පදෙ ආධාතෙ.
 පරමසන අස්සාදනානිනාදන කාලෙහි එසං පරමසනත්ති දි
 ඪියා කිව්වං. අස්සාදනත්ති සොමනස්ස රගස්ස කිව්වං. අභි
 නාදනත්ති සප්පිතික තණ්හාය කිව්වං. තෙනෙවාකාරොතානි
 පරමසන අස්සාදනානිනාදනාකාරොතා. දිඪි විජ්ජ සුත්තානං

පෙට්ටුවෙන් නිකුත් කරන මහත්ගත නවත්තබ්බාරමුණ
 හා වෙදිතබ්බානි සම්බන්ධයෙන්. වසදෙදු දෙමනස්ස වසෙනානි
 ආදිය යොජනවිධයෙන්. එතෙසුති අභිසංඝණ විප්පසුත්තවිතතුව
 පාදෙසු. තෙසත්ති අභිසංඝණසම්පසුත්ත විත්තුවපාදකං. ත
 නති රූපාවර වතුත්ප්පකානං. ගොතීති පදෙ කත්තා. ආ
 කාසකසිණේ පවත්නං වතුත්ප්පං “ආකාසකසිණවතුත්ප්පං.” ඉධි
 විධ වතුත්ප්පං. තත්තානි තස්මිං. වාදසම්බෙ වතුත්ප්පකානෙ නි
 ඞාරණං. කස්මා පන නං සම්බත්ප්පාදකං නාමානි ආග නං ගි
 නි ආදි. ගිසම්බං නං වතුත්ප්පකානං. සම්බෙසං විපස්සනා
 දිනං පාදකං කාරණං “සම්බත්ප්පාදකං.” සබ්බසුචා විපස්ස
 නාදියු පාදකං “සබ්බසුචාදකං.” තත්තානි වතුත්ප්පකානෙසු
 දසවිධතනි සම්බත්ප්පාදක ආකාසකසිණ ආලෝකකසිණ වතු
 ස්ප්පකාන වසෙන දසවිධං. කසිණප්පකානත්ති පදං ගොතීති
 පදෙ පකතිකත්තා. පවත්තත්තානි පදං න වත්තබ්බ ඉති ප
 දෙ ගෙතු. තං ගිති ගිසම්බං නං ඉතිවිධං ගොතීති පදෙ ක
 තතා. විත්තසන්නිස්සිතං කත්තානි විත්තං විය කතා යථා විත්
 තං නදිස්සති සිසගමනව එවං කායමිපි අදිස්සමානං සිසගමන
 ව කත්තා ය ඵ්ථිප්පකානං ගත්තු කාමොනි අධිප්පායො. විත්
 ත වසෙනානි මහත්ගත විත්තප්පිබ්බෙන. මහත්ගත විත්තෙ
 නි ආදි විත්තවසෙන කායං පරිණාමෙතිති පදස්ස විවරණං.
 සමොදගතිති විත්තානුගත්තං විත්තං විය සිසං ගමනං කරෙ
 තිති අත්ථො. සමාරොපෙතිති පාදකකානං සමාපජ්ජිතා වු
 භාය අයං කායො ඉදං විත්තං විය අදිස්සමානො සිසගමනො
 ව ගොතති පරිකම්මං කරෙති. පරිකම්මං පන කත්තා පුන
 සමාපජ්ජිත්වා වුභාය නුඤ්ච පරිකම්මං කරෙතො කායං ග
 ගෙත්වා මහත්ගතෙ පාදකකාන විතෙත සමාරොපෙති නං
 ගතිකං විය අදිස්සමානං සිසගමනව කරෙතිති අත්ථො. උප
 සුත්තං “උපයොගො.” උප පුබ්බ සුත්තෙ යොගො. උපයොග
 වසෙන ලබං “උපයොගලබං.” උපයොගලබං විත්තවසෙන
 රූපකායස්ස පාදකකාන විත්තෙ ආරොපනවසෙන ලබත්ති
 අත්ථො. රූප කායාරම්මණෙනොති රූප කාය සංඛාරාරම්මණ
 තො. කායසන්නිස්සිතං කත්තානි කායං විය කත්තා. විත්තං
 කායසන්නිස්සිතං කත්තානි එත්ථ නවිත්තං කායං විය දදං දිස්
 සමානං කරෙතිති. නිත්තුදදං දිස්සමානං අතිරෙක කරණව

තනමෙවාහි දැඩිබිබං. තං හිති ආදි විත්ථාගේ. තං වෙනො පරිසරයකි. එත්ථාහි පුද්ගලිකතාදිසු. සොනාපත්තස්ස විත්තනාහි සොනාපත්තස්ස පාටිපුගලිකං මග්ගඵල සංඛාතං ලොකුත්තරවිත්තං නජානාති, අනාගතනත්තාති අත්ථො. සකද්ගාමිස්ස විත්තනති ආදිසු එසෙව නගො. ලොකික විත්තමපන අරහත්තස්සාපි ජානාති. තථාහි වුත්තං අථබ්බො මාගේපාපිමා හගවතො වෙනසා වෙනො පරිචිතකික මඤ්ඤායාති. සොනාපත්තස්ස විත්තං නජානාති ඉති එසෙව නගො. ලොකිකවිත්තමපි අරහත්තස්සාපි ජානාති. තථාහි වුත්තං අථබ්බො මාගේ පාපිමා හගවතො එවං යාව අරහතො විත්තා පණ්ණිනො නෙතබ්බං සුතබ්බං. අපිච අපරෙ නගො. උපරිමො පුග්ගලො ගෙඨිමස්ස පුග්ගලස්ස විත්තං ජානාති ඉති අයං විසෙසො පණ්ණිනො වෙදිතබ්බො. රූපං ආරම්මණං අස්සාති. “රූපාරම්මණං.” තස්ස භාවො රූපාරම්මණතං. පුබ්බෙතිවසිංසු එත්ථාහි “පුබ්බෙතිවාසො.” පුබ්බෙතිවාසෙසු පචතතං සුභං “පුබ්බෙතිවාසසුභං.” තං හිති තං පුබ්බෙතිවාසසුභං. වචනති එත්ථාහි “වට්ඨමො.” සංසාරෙ. වට්ඨගතියං. “වට්ඨමාදයො”ති මොග්ගලානසුතොත වුමො. ජිනො වට්ඨමො යෙසං තෙ “ජිනවට්ඨමකා.” ජින සංසාරති අතො. ජිනවට්ඨමකානං අනුස්සරණං “ජිනපට්ඨමකාරණං.” ජිනවට්ඨමකානුස්සරණෙවසො පට්ඨමො ‘ජිනපට්ඨමකාරණං.’ ජිනපට්ඨමකෙතොති පදං පට්ඨමකෙතොති පදෙ තතියා විසෙසනං. පට්ඨමකෙතොති පදං අපමාණාරම්මණනති පදෙ තතියා විසෙසනං. අපි සද්දෙ අනුස්සරණකාලෙහි වුතතවචනං අපෙකති. තමිපිහිති ආදි විත්ථාගේ. තං අනාගතං සකද්දෙ. පි සද්දෙ පුබ්බෙතිවාසසුභං අපෙකති. අයං පුග්ගලො. කාමාවචරෙති කාමාවචරගුම්යං. සුමුත්මානාමස්සාහි සුමුත්මානාම අස්ස මෙකෙතොස්ස හගවතො. තස්සාති උපෙක්ඛාසගතාය නිරියාගෙතක මනොවිඤ්ඤානාදියා. තෙසුහි කුසලාකුසල නිරියාවිතොසු. තස්සාති පදං එකත්ත පරිත්තාරම්මණතාවගොතිති සම්බන්ධො. එත්ථාහිති ආදි විත්ථාගේ. හි සම්මං එත්ථ රූපාවචර නිකක වතුකකාරකානාදිසු. විඤ්ඤානාපගමෙති ‘පට්ඨමාරූප විඤ්ඤානස්ස අපගමෙ පවත්නති. ඉති සද්දෙ පරිසරපනො. මග්ගාරම්මණතති

කෙ විනිවිජයෝ. ආදිමිහිති පදං චුත්තාහි පදෙ අබාගේ. ප
 විවිඛමන්ගානන්ති පදං පච්චවෙක්ඛණ් ඉති පදෙ කම්මං. අ
 ඤ්ඤාධම්මාරම්මණකරණකාලෙති මන්ගතො අඤ්ඤාධම්මාරම්ම
 ණස්ස කරණකාලෙ. මන්ගා පෙ තිපිනවත්තබ්බා.
 මන්ගාධිපතීතොති ඉති සද්දෙ පරිසමාපනතො. රූපා
 පෙ ක්කාතෙති නිඛාරණෙ හුම්මං. කස්මාපන එතානි වෙ
 තොපරිසමාපන පුබ්බෙතිවාස අනාගතං සඤ්ඤාණාති පෙ
 කතරෙත්ති ඉති පුච්ඡා. මහත්ගතතායාති මහත්තකාලං
 ගතතායපි. චුත්තමත්ථං උපමායසාධෙතො යථාභිනිපාදිමා
 හ. නාහිති ආදි දළහිකරණං. තෙ මාතාපිතරෙ. එතානිපිති
 වෙතොපරිසමාපන ඤාණාදිති. අපි සද්දෙ මාතාපිතරෙ අපෙක්ඛති.
 තනති මන්ගං. කස්මා ගරං නකරෙතිති පුච්ඡා. අගෙතුක
 තායාති ආදිති නිජ්ඣ පදාති නකරෙතිති පදෙ නානා ගෙතු.
 භිනුතායාති පදං අත්තනො පකතියා භිනුතාලං ඤාපෙති. ප
 ලකායාති පදං ඤාණභාවන ජලභාවං ඤාපෙති. යථාභිති ආ
 දි දළහිකරණං. නානුච්ඡෙදපච්චත්තතිති පුච්ඡා. එත
 තති අනාගතංස වෙතො පරිසමාපනං. සංගහිතත්තාති පදං
 නාහිති පදෙ ගෙතු මිස්සකත්ති පදෙ ගෙතුවා. දසවිත්තුපා
 දාති එත්ථ පදෙ විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. ආරබ්භාති පදං ග
 හණ්ඉති පදෙ සමානකාල නිරියා. තතොති පටිසන්ධිගහණ
 කාලතො. තත්ථාති පටිච්ඡප්පන්තාරම්මණ පච්චාරෙ පෙ
 පච්චතීයං. විසෙසං ඤාපෙතො කෙවලංහිති ආදිමාග.
 හි සච්චං කෙවලං විසෙසයා සාව කුසලවිපාකාගෙතුක උපෙක්
 ඛාසගගත මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ච සද්දෙ අභි සගෙතුකෙ අ
 පෙක්ඛති. සත්ථරණවසෙනාපිති සත්ථරණ්ඤාලෙවන පච්චති
 යත්ති සම්බන්ධා. ගොතිථිවා නතියා විසෙසනං. අපි සද්දෙ
 න කෙවලං පටිසන්ධිවසෙන ගොතිති ඤාපෙති. එත්ථාති කුස
 ලවිපාකාගෙතුක උපෙක්ඛාසගගත මනොවිඤ්ඤාණධාතුයං. ග
 මනං පච්චත්තනං “ගති.” සමානා ගති එතස්සාති “සමානග
 තිකා.” එත්ථාති අකුසලවිපාකාගෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතු
 යං. ගසිතුප්පාදනවසෙනාති ගසිතස්ස උප්පාදන කිලෙවන.
 කාමා පෙ ආදියු වචනෙසු විනිවිජයෝ. තෙසත්ති ඤා
 ණවිප්පසුත්තානං. තෙසත්ති දිඪිවිප්පසුත්තානං. පරමාසග
 හණ්නති පරතො ආමසනෙන ගහණං. දිඪිකිලිවසෙන ගහණ

නති අනො. දෙමනසිනානති දෙමනසොන ඉතානං සු
 න්නානං පුග්ගලානං. තෙසු එවං ධම්මස්සති අතිනාදි හෙදෙසු
 ධම්මෙසු. අතිභිංගතභාවෙනාති අතිච්ඡයං ගමනභාවෙන. ප
 ණණතනිආරම්මණං යෙසං තාති “පණණතනිආරම්මණාති.” උ
 පාවචරජ්ඣානොති නිඛාරණෙ හුම්මං. කායවසෙත්තාති කායපටි
 ධබ්බෙන. පරිණාමෙනකසාති පදං පවතනනතොති පදෙ සප්ප
 දානං. මහාධාතුනිධානෙ අධිභිගත්තානං. මහාපෙට්ටෙ
 දිනං. ඉධිවිධංචිය අනාගතංචත්ථං අධිභිගත්තානං පුග්ගලා
 නං ඉධිවිධං අනාගතාරම්මණං ගොතිති සම්බන්ධො. මහාක
 ස්සපණෙරොති ආදි උපමාය චිත්තාරො. මහාධාතුනිධානත්ති
 මහාධාතුභාපනං කරොනෙනා රුජගහෙති සම්බන්ධො. තෙන
 චුත්තං පූපචංසෙ “ධාතුයො සෙසෙති සත්තතිතගරෙති ආතර්
 නො රුජගහස්ස පාවිනදිසාභාගෙ ධිපෙත්වා”ති. සම්බංචත්ථ ත
 ථෙව අධිසානාකාරෙන අගොසි. චත්තතිතසෙනාසනෙති විං
 ක්කාචචියං චත්තතිතසෙනාසනෙ. තෙන චුත්තං මහාචංසෙ.

අස්සතුත්තමහාථෙරො පතිත්තපටිසම්භිදෙ,
 සභී හික්ඛු සහස්සාති විංකි වට විය මා දි ය,
 වක්කතිත සෙනාසනා න්නසා තස් මොකර්ති.

සුක්ක හත්තත්ති මිස්ස කදධි අභාවෙන සුක්ක හ
 ත්තං. ජාතත්තස්ස පුග්ගලස්ස වෙනො පරිසරණ චතු
 ත්ථත්ති සම්බන්ධො. තත්ති පරෙසං චිත්තං. කසමාති ආග
 අතිතාති ආදි. එතස්සාති වෙනොපරිසරණස්ස. පච්චුප්පත්
 ත හෙදං දස්සෙත්තො පච්චුප්පත්තානාදිමාග. වසදෙද වා
 ක්කාරමොහා. සරුපං දස්සෙත්තො තත්තාති ආදිමාග. තත්
 තාති ධණපච්චුප්පත්තාදියු. උපෙට්ටෙහධගප්පතනං ධම්
 මජානං. එකපෙට්ටෙපන ධම්මජානං. එකවෙසත්තති
 වාරෙ සරුපෙන දස්සෙත්තො තත්තාති ආදිමාග. ගතස්ස ජ
 නස්ස තාව පඨමං ආරම්මණං පාකටං නගොති. එතතතර
 ති අපාකටකාල පාකටකාලානං එතස්මිං අත්තරෙ. තත්
 ති ආරම්මණං. එත්ථත්තරෙ පචත්තා රුපසත්තති අරුපසත්
 තති එකවෙ සත්තතිවාර නාම ඉති පණ්ණිතෙන වෙදිතධිබා.
 පච්චිස්සාපිති අපිසදෙද නකෙවලං ගතස්සෙව ආරම්මණං පාක
 ටං නගොතිති සුපෙති. තත්ති සද්දං. මජ්ඣිමනිකායෙ වදන්
 තිති යොජනා. සංසුත්තනාණකාති පදං වදන්තිති පදෙ කසා.

විකෘති පදං වදන්තිති පදෙ පුබ්බකාලකිරිංගං ගතස්ස ජායස්ස,
තිරෙති පදං අක්කන්තතිති පදෙ අබාගෙ. අබානතොති. දිස
මග්ගතො. නදුගං පිති පදං වදන්තිති පදෙ කම්මං. යං අ
බානං පච්චුප්පත්තං සංකායං ගදෙදකරත්තං සුතෙන ගගවතා වු
ත්තන්ති සම්බන්ධො. උභයමෙත්තන්ති පච්චුප්පත්තං අබාප
ච්චුප්පත්තං එතං පන සම්පසුත්තං ධම්මසංඛාතං උභයං ගො
ති. පච්චුප්පත්තෙති පදං ජ්ඣුරගං ඉති පදෙ අබාගෙ. තං
පච්චුප්පත්තං අභිනාදතිති පුග්ගලො තණ්හාදිසාභිනාදතාහි
ආකම්බ්භිති. එත්ථාති සත්තති අබා පච්චුප්පත්තෙසු. සුත්
තෙ ආගතන්ති ගොජනා. තත්ථාති ඛණ්ඩපච්චුප්පත්තාදිසු නි
ඛාරණං. ඉති තස්මා ඉදං වචනං. තෙසන්ති කෙසචි ආවර
ගානං එකස්ස පුග්ගලස්ස. පටිච්ඡෙදනීති ඉති සදෙද ඉදන්ති
පදස්ස සරං. තෙසන්ති කෙසචි ආවරගානං පටික්ඛිත්තන්ති
පදෙ කම්මං. වසදෙද ධාතාභාවතො. නානා-පෙ-පෙ-දෙ
සතොවාති ගොජෙතබ්බො අසුත්තන්ති පදෙ ගෙතු. තත්ථා
ති සත්තති අබා පච්චුප්පත්තෙසු යං චිත්තන්ති සම්බන්ධො.
චත්තමාන ජවනවිජිතොති පදං චත්තිති පදෙ අපාදනං. අති
නා-පෙ-පෙ-වසෙනාතිපදං චත්තිති පදෙ තතිගාවිසෙසනං.
තන්ති චිත්තං. අබා-පෙ-පෙ-ඉති යං වචනං. තත්තාති අ
බාපච්චුප්පත්තෙ. ආවජ්ජනන්ති පදං නිරුජ්ඣතිති පදෙ ක
තතා. ඛණ්ඩපච්චුප්පත්තං චිත්තං. තෙතොවාති ඛණ්ඩපච්චුප්
පත්ත චිත්තෙන. තතොති ආවජ්ජනතො, චත්තාර්-පෙ-
පෙ-ජවනාති ගොන්ති. ගෙසන්ති ජවනානං. නිඛාරණෙ ජ
සී. පච්ඡිමං ජවනං සෙසාති ජවනාති. තෙසං ජවනානං.
තදෙව චිත්තං, තාති ජවනාති. අබාවසෙනාති පදං පච්චු
ප්පත්ත ඉති පදෙ තතිගාවිසෙසනං. පච්චු-පෙ-ණත්තා
ති පදං නගොත්තතිති පදෙ ගෙතු. සබ්බ ජවනාති පන එකා
රම්මණාති. පරස්ස චිත්තං ජානෙය්‍යන්ති වොදනං සත්ඛායා
ග එකාති ආදී. න ඉතරති කාමාවචරති නුජානන්ති. ගථා
තිත්ති අස්ථො. න ඉතරති ආවජ්ජනාදිති පස්සන්ති. ඉතිස
දෙද පරිසමාපනං. ඉති ඉදන්ති එවං ඉදං වෙතොපරිසංකුණං
ගොති. පවත්තතිති පවිසති. එත්තන්ති වෙතොපරිසංකුණං.
නිමිත්තන්ති කසිණාදී නිමිත්තං. තත්ථාති පුබ්බෙතිවාස සු
ණාදිසු නිඛාරණං. තෙසන්ති පුබ්බෙතිවාස වෙතොපරිසංකු

ණානං, නිඛාරණේ ජඪි. තං භිති ආදි දළභිකරණං. භිසච්චිං තං පුච්චෙතිවාසකුණං. තං භිති භිසච්චිං තං වෛතොපරියකුණං. මග්ගාරම්මණන්ති චුත්ත වෛතොපරියකුණන්ති සම්බන්ධො. එත්ථානි එතස්මිං ථානෙ. අභිකථායං ආගතො නයො “අභිකථානයො.” පඤ්ඤා චුත්තනායෙන වෛතොපරියකුණාදීනං ආරම්මණං කුප්පන්තො යස්මානාදිමාග. යස්මා පන චුත්තං තස්මා ගොන්ති. නත්තාපිති වෛතොපරියකුණං යථා කම්මමග්ගකුණෙසු නිඛාරණං. යථා පෙකුසලා එව බන්ධා ආරම්මණා ගොන්ති. තත්ති අනාගතසංකුණං. වෛතොපරිය අනාගත සංකුණානං විසෙසං දස්සෙන්නො තත්ථානි ආදිමාග. තත්ථානි වෛතොපරිය අනාගත සංකුණෙසු. තත්ති වෛතොපරියකුණං. ඉදන්ති අනාගත සංකුණං. බන්ධපට්ඨබන්ධි ආරම්මණං කරුණන්ති සම්බන්ධො. අරුණන්තිකෙති පදං චුත්තන්ති පදෙ ආධාරෙ. අති පෙකුසලා අසම්මතො බන්ධාති චුත්තං ඉදං බම්මජානං. නගොතිති පදෙ කත්තා, චුත්තන්ති පදෙ කම්මං, ඉන්ද්‍රියබන්ධං බම්මජානං ගොතිති පදෙ කත්තා. තස්සාති ඉන්ද්‍රියබන්ධස්ස. තති පෙකුසලා අසම්මතො බන්ධාති චුත්තන්ති ගොපනා. අජ්ඣන්ත බම්මා පසම්මග්ගතොති අජ්ඣන්ත බම්මස්ස අපගමනියා මුත්තතො. අනානුජාතිකාති පදෙ ගෙතු. ආනිවඤ්ඤායනාස්ස ආරම්මණං. “ආනිවඤ්ඤායනාරම්මණං.” තත්ථානි ආනිවඤ්ඤායනාදීසු නිඛාරණං. තදෙව ආනිවඤ්ඤායනානං. තස්සානි ආනිවඤ්ඤායනාස්ස. ආරම්මණස්සාති පදං පට්ඨවෙකකණ ඉති පදෙ කම්මං. තස්සෙවාති ආරම්මණස්ස. අස්සාදන ඉති පදෙ කම්මං. අස්සා පෙකුසලා විසෙකාති අස්සාදන අභිතඤ්ඤාදි කිලේචන. ඉති සද්දෙ පරිසමාපනං. යදිව ආවජ්ජනාදිති ආනිවඤ්ඤායනාස්ස ආරම්මණං කරුණන්ති කස්මා නවුත්තානිති ආග තානිති ආදි. තානි ආවජ්ජනාදිති. තස්මිත්ති ආනිවඤ්ඤායනො. කථං ආවජ්ජනාදිති චුත්තානෙව ගොන්තිති පුච්චා. එතං භිති පරිභාසෙ. යන්ති යං චිත්තං. වසද්දෙ ආනිවඤ්ඤායනාව යමාති ගොපෙතබ්බො. ඉදං පදවිධං භවෙය්සාති පදෙ කතතා. තස්සාති ආනිවඤ්ඤායනාස්ස. ආපෙකුසලා විසෙකාති ආවජ්ජන පෙකුසලාදි කිලේචන. පට්ඨති තත්ති පදං යන්ති පදස්ස විසෙසනං. තෙනාති ආනිවඤ්ඤාය

තනෙන. සබ්බං තං ආනිවස්සෙය්‍යතනාදී. තත්ති පදං චුත්තත්ති පදෙ කම්මං. අතිතාරම්මණත්තිකෙති පදං චුත්තානානති පදෙ ආධාණේ. චිත්තද්‍රව්‍යාද්‍යාත්ති පදං භාවස්සානි පදෙ සමඛන්ධො. නායෙනාති පදං අනුස්සෙය්‍යතං ඉති පදෙ තතියාවිසෙසනං. අනුස්සෙය්‍යතත්තාති පදං චුත්තත්ති පදෙ හෙතු. ආකිංසෙපෙතනාස්සානි පදං නවත්තබ්බාරම්මණක ඉති පදෙ සමඛන්ධො. වසද්දෙ අනුස්සෙය්‍යතත්තාව න වත්තබ්බාරම්මණත්ත වචනාවාති යොජෙතබ්බො. නවත්තබ්බාරම්මණවචනාති නවත්තබ්බාරම්මණතත්ත වචනතො. ඉද්දති පදං චුච්චමානත්ති පදෙ කාලසත්තම්. තත්ති ආනිවස්සෙය්‍යතං දිපෙතිති පදෙ කත්තා. අජ්ඣාපෙණ තතිකෙති පදං චුච්චමානත්ති පදෙ ආධාණේ. එකංපි චුච්චමානත්ති පදවිධං. තත්ති පදස්ස විසෙසනං. අපි සද්දෙ සමභාවතෙය්‍යා. හෙසාති අනිතාරම්මණතතිකෙ. තෙන ආනිවස්සෙය්‍යතනෙන. අපිසද්දෙ නාතාරම්මණභාවං අපෙක්ඛති. ඉධාති අජ්ඣත්තාරම්මණත්තිකෙ. තෙසං කාමාවචර කුසලාදීනං, නවංසෙපෙදිපෙතිති සුපෙති. කොභිති ආදි දළ්භිකරණං. තෙන ආනිවස්සෙය්‍යතනෙන සහ එකාරම්මණානං කාමාවචර කුසලාදීනං. ඉති තස්මා. භස්මිත්ති ආනිවස්සෙය්‍යතනෙ චුත්තෙ ආවජ්ජනාදිති චුත්තානෙව ගොත්ති ඉති පණ්ණිනෙන වෙදිතබ්බාති. ආරම්මණවිහාගෙ පනාති ආරම්මණ විසෙන විහාගෙ වෙදිතබ්බාති පදෙ ආධාණේ විනිවජ්ජයොවා. කුසලං පෙවිසෙනාති පදං ජත්තනති පදෙ තතියාවිසෙසනං. එතථාති ජසු චිත්තද්‍රව්‍යාදෙසු නිබාරණං. නඉතරස්ස කුසලවිපාක විස්සෙය්‍යමායනත්තස්ස ආරම්මණං ගොති. කුසලං පන ආකාශානායතනං ධීතස්ස පුත්තලස්ස. තතො නිබ්බත්තනතො. විපාකතො වුභිහිත්තාති විපාකං. ආරම්මණං කතාති අබ්ජ්ජයො. චිත්තස්ස අභිනිහාර සමභවතොති සමාපත්ති චිත්තස්ස අභිනිහාරස්ස පචත්තනත්ත අභාවතො. චිත්තස්සාති පදං අභිනිහාර ඉති පදෙ කම්මං. නිකකජ්ඣත්තතොති පදං බහිසාති පදෙ අපාද්‍යං. බහිසාභාවතොති පදං භූතානිති පදෙ තතියාවිසෙසනං. සබ්බෙවංසෙපෙතථ වචනෙ විනිවිජ්ජයො. තද්දත වසෙනාති අජ්ඣත්ත බහිසා විසෙන. තෙසනති සුණ විපසුතනානං. විචිංසෙවිසෙනාති විචිකි

විජා හාවචත්ත කාවචසෙන. සත්තීරණ නදරම්මණ වසෙනා
 ති පදං. පවත්තියත්ති පදෙ තතියාවසෙසනං. එතා උපෙක්ඛා
 සහගත විපාකා ගෙතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුයො. අපිසද්දෙ
 නකෙවලං සත්තීරණ නදරම්මණවසෙන පවතතත්තීති සුපෙ
 ති. එතාසංයෝගාති උපෙක්ඛා සහගත විපාකාගෙතුක මනෝ
 විඤ්ඤාණ ධාතුනං. එතාති මහාවිපාක විත්තාති. පටිසන්ති
 පෙවසෙනෙව පවත්තත්ති. තෙසත්ති මහාවිපාක
 විත්තානං. කෙවලංගිතාති ගි සච්චං තා මහාකිරියා. කුසලා
 පෙතානං උප්පජ්ජත්ති. එත්ථාති මහාකිරියා කුසල
 විතෙතසු. රූපාපෙජ්ඣාණෙති නිඛාරණෙ හුම්
 මං. එතාති පච්ඡානාති. වාසද්දෙ කායවසෙන වා විත්ත
 වසෙනවාති යොජෙතබ්බො. වසද්දෙ පරිනාමනකාලෙව නි
 මොනකාලෙවාති යොජෙතබ්බො. දස්සන කාලෙති පසාසන
 කාලෙ. අජ්ඣන්ත බතිබාති පදවයං පවතතියතති පදෙ ආධා
 රො. තෙනාති වෙතොපර්ග ඤාණෙන. කුච්ඡිපෙකාලෙති
 කුච්ඡියං. පවත්තාදි රූපස්ස දස්සනකාලෙ. තෙයෙ
 වාති ගෙතු. එත්ථ වචනෙ. තිව්ඨෙතාති පදං වෙදිතබ්බාති
 පදෙ තතියාවසෙසනං. එකතොති එකස්මිං ආතො. තත්ථා
 ති ආසවෙසු නිඛාරණං. යථා ව එත්ථ වෙ තයො ආසවා එකතො
 උප්පජ්ජත්තිති වචනෙ ආසවානං එකතො උප්පත්ති වෙදිතබ්බා
 ති සම්බන්ධො. එකතොති පදං උප්පජ්ජත්තිති පදෙ ආධාරො.
 තත්ථාති සඤ්ඤාප්තෙසු. සාගිති ගි සච්චං සා විචිකිල්පා.
 එත්ථාති උප්පතතිආතො. යත්ථ පෙඋප්පජ්ජත්තිති
 යම්පතෙනං හගවතා වුත්තං තත්ථාපි වචනෙ. එතෙසු ගි ත්ඨ
 ආදි විත්ථාරො. එතෙසු නිවරණෙසු. තත්ති වචනං, චතුත්
 නාපි නිවරණානං. යත්ථ පෙඋප්පජ්ජත්තිති යං ඉ
 දං වචනං හගවතා වුත්තං. තත්ථාති වචනෙ වෙදිතබ්බාති
 පදෙ ආධාරො. වෙ යත්ථ ආතො කිලෙසා අඤ්ඤාති කිලෙසෙ
 ගි සධිං උප්පජ්ජත්ති තත්ථ ආතො කිලෙසා අඤ්ඤාතිපෙ
 ඵලං අත්ථො පණ්ණිතෙන වෙදිතබ්බො. තත්ථාති යත්ථ
 වෙ තයොති ආදි වචනෙ ගොතීති පදෙ ආධාරො. එත්ථාති
 ආදි විත්ථාරො. එත්ථ කිලෙසෙසු.

අර්ථකථාකණ්ඩං නිශ්චිතං.

එයනාවතාව වචනෙන් ආරඬාති පදෙ තනිතාවිසෙසනං.

ඉදුති නිගමනං කරෙතො වික්කන්තාදිමාය. (1) මනො රමං විත්තං රූපව නිකේපං අත්ථුඬාරං භාජෙතො ලොක නාථො යං ධම්මසඬග්ගං දෙසෙසි. (2) අභිධම්මස්ස අභිධම්මපිට කස්ස ධම්මෙ කුසලාදි ධම්මෙ අනවසෙසනො අනවසෙසෙන ස ඬග්ගස සඬග්ගාභෙතවා සීනාය තස්සා ධම්මසඬග්ගං යා යා අත්ථ වණ්ණනා එත්තාවතාව මයා ආරඬා. කුසලාදියො ධම්මා සඬ ග්ගස්සනති එතොති “ධම්මසඬග්ගං.” (3) අනාකුලානං ආකුල චිර භිතානං අත්ථානං සඬභවා සමභවතො නාමෙන අත්තනො නා මෙන අභිසාලිති ඉති අභිසාලිති නාම, සා එසා අත්ථවණ්ණනා සනතිදානං උපායනා. සඬභවාති පදං අභිසාලිතිති පදෙ භෙ තු. ඉති සද්දෙ නාමවචකො. නාමෙනාති පදං ඉතිති පදෙ තනිතාවිසෙසනං.

අතත්තා ලබ්ඪසුඤ්ඤාන පත්ථනං කරෙත්තො එකුතනාදි මාය. (4. 5. 6.) එකුනවත්තාලියාය පාලියා සඬං තත්තිතා භාණ්ඩාරනො ධම්මස්ස පාලිධම්මස්ස චිරසීතස්ස චිරකාලසීතත් ථං තං අත්ථවණ්ණනං නිඝාපෙනෙනා මයා යං කුසලං පක්ඛං ලබං තස්ස කුසලස්ස ආනුභාවෙන සබ්බෙ පාණිතො සඬම්ම රුජස්ස භගවතො සුඛාවහං ධම්මං ඤාතවා විසුඛාය සුඛාය අති ව්‍යාය පටිපත්තිතා අසොකං අනුපායාසං උත්තමං නිබ්බාණසු ඛං පාපුණ්ත්තු. (7. 8.) සඬමො චිරං චිරකාලං තිඨතු සබ්බපි සත්තා ධම්මෙ සගාරවා භොත්තු. කාලෙන සුභතකාලෙන ස මොදෙවො පවස්සතු. යථා පොරණා පුරෙ භවා පොරණා සුරුජාතො සුඤ්ඤ රුජාතො ධම්මෙන පජං රක්ඛංසු, තථෙව රු ජා අත්තනො, පජංව පුත්තං ඉව ඉමං පජං සත්තං, ධම්මෙන රක්ඛතු. පාලියාති පදං භාණ්ඩාරනොති පදෙ සාමි. භාණ් චාරනොති පදං නිඝාපෙනෙනාති පදෙ තනිතාවිසෙසනං. ආ නුභාවෙනාති පදං පාපුණ්ත්තුති පදෙ කරණං භෙතුවා. සඬ මෙමන රුජා “සඬමරුජා” සුඛං ආවහති ජනෙතිති “සුඛාව හො” පටිපජ්ජනං “පටිපත්ති.” පටිපත්තිතාති පදං පාපුණ් ත්තුති පදෙ කරණං. තථී සොකො යස්මිං තං “අසොකං.” තථී උපායාසො අස්සාති “අනුපායාසං.” නිබ්බාණං එව සුඛං “නිබ්බාණසුඛං.” සත ගාරවෙන වත්තත්තිති “සගාරවා.” පු රෙ භවා ‘පොරණා,’ සුඤ්ඤ රුජාතො “සුරුජාතො” අත්ත

නො වාහි අත්තනො ඉවාහි ජේදො. ඉව සද්දො උථං ඉවාහි යොජෙනතබ්බො.

අයං අභිකථාවරියො අත්තනො ගුණං තාමම දසෙසනො පරමවිසුඛාහි ආදිමාග. සඛාව බුඛිව චිරයව “සඛාබුඛිචිරයං.” විසුඛිව නං සඛාබුඛිචිරයමානි “විසුඛිසඛාබුඛිචිරයං.” පරම. එ ව විසුඛිසඛාබුඛිචිරයං “පරමවිසුඛිසඛාබුඛිචිරයං.” පරමවිසුඛිසඛාබුඛිචිරයෙන පතිමණ්ණිනො “පරමවිසුඛිසඛාබුඛිචිරයෙන.” උදුනො භාවො “අජ්ඣං.” චුදුනො භාවො “මදදවං.” සීලම ආවාගෙව අජ්ජවම මද්දවම “සීලාචාරජ්ජවමද්දවං.” සීලාචාරජ්ජවමද්දවං ආදි යෙසං නෙ “සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදයො.” සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදයොව නෙ ගුණාවාහි “සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණො.” සීලාචාරජ්ජව මද්දවාදි ගුණානං සමුදයො සමුහො “සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයො.” සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදි ගුණසමුදයො සමුදිනො “සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදිනො.” සත්ත එසො “සකො.” සකොව සො සමයොවාහි “සකසමයො.” සමයොව සො අත්තරොවාහි “සමයනතරො.” සකසමයොව සමයත්තරොව “සකසමයත්තරො.” සකසමයත්තරානං ගහණං “සකසමයත්තරගහණං.” සකසමයත්තරගහණ අජ්ඣොගාගණං “සකසමයසමයොවගහණං.” සකසමය සමයත්තරගහණ අජ්ඣොගාගණ සමනො “සකසමයසමයොවගහණං.” විගත්තස්ස පුග්ගලස්ස භාවො “වේගත්තියං.” පඤ්ඤාය වේගත්තියං “පඤ්ඤාවේගත්තියං.” පඤ්ඤාවේගත්තියෙන සමත්තාගනො “පඤ්ඤාවේගත්තියසමත්තාගනො.” පිටියහි ගගවතා සිඛියති කප්පියති “පිටකං.” පිටක ඛාතු සද්දො. නිණි පිටකානි “නිපිටකං.” පරිපාසුණිතබ්බානි පරිපත්ති. නිපිටකං එව පරිපත්ති “නිපිටකපරිපත්ති” නිපිටකපරිපත්තියා පභෙදං “නිපිටකපරිපත්තිපභෙදං.” අථවා පභිජ්ජනං “පභෙදො.” නිපිටක පරිපත්තියා පභෙදො යස්මිං නං “නිපිටකපරිපත්තිපභෙදං.” සහ අභිකථාය පවත්නාහි “සාඨිකථං.” සාසති සත්තන අනෙතානි “සාසනං.” සත්ථුනො සාසනං “සත්ථුසාසනං.” නපට්ඨනං “අපට්ඨනං.” අපට්ඨනනව නං ඤාණවාහි “අපට්ඨනනසුණං.” අපට්ඨනනසුණස්ස පභාවො යස්මිං සො “අපට්ඨනනසුණපභාවො.” අථවා, අපට්ඨනනසුණස්ස පභාවො

“අප්පට්ඨනසුඤ්ඤාප්පභාවො.” අප්පට්ඨනසුඤ්ඤාප්පභාවො අස්ස අසීති “අප්පට්ඨනසුඤ්ඤාප්පභාවො.” බ්‍යාකරණං ජානානිති වෙය්‍යාකරණො. සද්දසත්ථ ජානනාකොති අත්ථො. මහත් තොව සො වෙය්‍යාකරණො වානි “මහාවෙය්‍යාකරණො.” අථ වා. මහත්තං බ්‍යාකරණං “මහාබ්‍යාකරණං.” මහාබ්‍යාකරණං ජානානිති “මහාවෙය්‍යාකරණො.” කර්මත්ති අක්ඛර උචාර්මත්ති එතෙතානි “කරණං.” කණ්ඨාදියානං. සමං ජානං පරිපූරණං ‘සමපතති.’ කරණස්ස සම්පත්ති “කරණසමපතති.” ජනියති ජනිතං. කරණසම්පත්ති යා ජනිතං “කරණසමපත්ති ජනිතං.” සුඛෙන අනිවේෂිත විනිශ්ඨතං “සුඛවිනිශ්ඨතං.” විචනාම නං ලාවණණ්ණවානි “විචනලාවණණං.” සොහනාවචන නති අණො. උළාරම නං විචනලාවණණ්ණවානි “උළාරවචනලාවණණං.” උත්තම සොහනා විචනත්ති අණො. මධුරම නං උළාරවචන ලාවණණ්ණවානි “මධුරෙළාරවචනලාවණණං.” සුඛ විනිශ්ඨතම නං මධුරෙළාරවචනලාවණණ්ණවානි “සුඛවිනිශ්ඨතම මධුරෙළාරවචනලාවණණං.” කරණසම්පත්ති ජනිතම නං සුඛවිනිශ්ඨත මධුරෙළාරවචනලාවණණ්ණවානි කරණසමපත්ති ලාවණණං. කරණසම්පත්ති පෙළාලාවණණ්ණා සුභො කරණසම්පත්ති පෙළාලාවණණ්ණා සුභො කාලෙ. මුත්තං මුච්චිතබ්බං. වදිතබ්බං විචනං. වදනී සීලෙනානි ‘සුත්තමුත්තවාදී.’ වදන්ති සීලෙනානි “වාදිනො.” වාදියු වාදිනං වා වරො “වාදිවරො.” අථවා. වදනී සීලෙනානි “වාදී.” වාදිව සො වරොවානි “වාදිවරො.” කචති කථෙති “කචි.” කුස ද්දෙ. ඉ පච්චයො. මහත්තොව සො කචිවානි “මහාකචි.” අත්ථාදියු පභිජ්ජති පහෙදං ගච්ඡති “පභින්නා.” පටිවිසුංස මොභිජ්ජති ජානානිති “පටිසම්භිදු.” පභින්නාව සා පටිසම්භිදුවානි “පභින්නපටිසම්භිදු.” පභින්නපටිසම්භිදු පරිවාරො යස්ස සො “පභින්නපටිසම්භිදුපරිවාරො.” ඡ ව නා අභිඤ්ඤා යොවානි “ඡුභිඤ්ඤා.” ඡුභිඤ්ඤාව පටිසම්භිදුව “ඡුභිඤ්ඤා පටිසම්භිදු.” ඡුභිඤ්ඤා පටිසම්භිදු ආදයො යෙසත්තො “ඡුභිඤ්ඤා පටිසම්භිදුදයො.” ඡුභිඤ්ඤා පෙළාලාව නො පහෙදුවානි “ඡුභිඤ්ඤා පටිසම්භිදුදිප්පහෙදු.” ඡුභිඤ්ඤා පෙළාලාදිප්පහෙදුව නො ගුණොවානි “ඡුභිඤ්ඤා පෙළාලාගුණො.” ඡුභිඤ්ඤා පෙළාලාගුණො පටිමණ්හිනො ඡුභිඤ්ඤා

සෑ පෙරෙමෙමනිනි. උත්තර්ව නෙ මනුස්සා වා නි
 “උත්තර්මනුස්සා” උත්තර්මනුස්සානං ධම්මො “උත්තර්මනුස්ස
 ධම්මො.” අර්වා. මනුස්සානං ධම්මො “මනුස්සධම්මො.” උ
 තතර්ව නෙ මනුස්සධම්මොවානි “උත්තර්මනුස්සධම්මො.” සුඤ්ඤා පති
 භිනා “සුප්පතිභිනා.” බුද්ධිනි එතායානි “බුධි.” බුද්ධිනං වා
 බුධි. සුප්පතිභිනා බුධි යෙසං නෙ “සුප්පතිභිනබුධිනො.” සී
 ලාදි ගුණෙහි ඵිරත්තිනි “ථෙර.” මහාකස්සපාදයො ථෙර.
 ථෙරනං වංසො “ථෙරවංසො.” ථෙරවංසං පදිපත්ති ජොතත්
 තිනි “ථෙරවංසපදිපා.” විහරත්ති එත්ථානි “විහාරෙ.” ම
 ගත්තොව සො විහාරෙවානි “මහාවිහාරෙ.” මහාවිහාරෙ ව
 සත්ති සීලෙනානි “මහාවිහාරවාසිනො.” වංසං අලඛකරෙහි
 නි “වංසාලඛකාරෙ. වංසාලඛකාරෙ හුත්වා හවතිනි “වංසාල
 ඛකාරහුත්වා.” සුඤ්ඤා පසංඝාවා විපුලා “සුවිපුලා.” විපුලා එ
 ව බුභි “විසුඛබුධි.” සුවිපුලා විසුඛබුධි යස්ස සො “සුවිපුලවිසුඛ
 බුධි.” බුඛස්ස සොසො විය සොසො යස්ස සො “බුඛසොසො.”
 චිත්තචිතිච්ඡය වීකායං, බුඛස්සවිය ගම්හිර සොසත්තා නං වියා
 කරං බුඛසොසොති. සොසොති බුඛො විය මහිතලෙහි හි වුත්
 තං. ගරත්ති උත්තමභාවං ගච්ඡත්තිනි “ගරුණො.” ගර
 ඛාතු උතතමෙ. ගහිතං නාමධෙයං යෙන සො “ගහිතනාම
 ධෙයො.” කර්මිත්ථානි කතා. අණො සාගෙ එනිස්සං ගත්ථ
 ජානිගනති “අභිසාලිනි.” ස්කාරස්ස ස්කාරං රකාරස්ස ලකා
 රම කතා අභිසාලිනිනි වුත්තං. කුසලාදයො ධම්මා සංඛයස්සත්
 ති එත්ථානි “ධම්මසංඛයො.” අණො කවුගති එතායානි “අභ
 කථා.” ධම්මසංඛයස්ස අභිකථා “ධම්මසංඛයගභිකථා.” තිපි
 වක පරියනතිප්පභෙදෙ සාභිකථෙති පදවයං සත්ථිසාසනෙනි පද
 ය්ස විසෙසනං. සත්ථිසාසනෙනි පදං අප්පට්ඨන ඉති පදෙ ආ
 ඛාගෙ. පහිනන පෙරෙමෙමනි පර්වාගෙ ජලහිඤ්ඤා පෙරෙ
 මනිනිනෙති පදවයං උත්තර්මනුස්සධම්මෙති පදස්ස විසෙසනං.
 උත්තර් පෙරෙමෙමනි පදං සුප්පතිභින ඉති පදෙ ආඛා
 ගෙ. සුප්පතිභින බුධිනං ථෙර පෙරෙමෙමනි පදානං මහාවිහා
 රවාසිනනි පදනතං. ථෙරනනනි පදස්ස විසෙසනං. ථෙර
 නත්ති පදං වංස ඉති පදෙ සමිධෙයො. පරමවිසුඛ පෙරෙ
 මනිනිනෙති සීලා පෙරෙමෙමනි සමුදිනෙන, සක පෙරෙ
 සමණෙන පඤ්ඤා පෙරෙමෙමනි ගතෙන අප්පට්ඨනසංඝායනා

වෙන මහා ප්‍රසාද මහාකවීන් වංශාලකාරකුනේන වි
 ප්‍රසාද බුඩ්ධා ගහිත නාමධේයොනාති තෙරස පදං
 ථේරෙනාති පදස්ස විසෙසනං. බුඩ්ධකොසොති පදං ලිඛගතො.
 ඉතිති පදං ගහිත ඉති පදෙ ආකාරෙ. ගරුහිති පදං ගහිතඉ
 ති පදෙ අපාදනං. ථේරෙනාති පදං කතාති පදෙ කත්තා. අ
 යං අභිසාලිති නාමාති පදවගං බමමසංගහථි කථාති පදස්ස වි
 සෙසනං. බමම ප්‍රසාදකථාති පදං කතාති පදෙ කම්මං.
 කතාති පදං කම්මවාචකං.

ගම්පරමං පුරුක්කමං අහිනව පුරවිගගං,
 යො තස්ස පච්ඡික්කර දිසාහාගෙ පතිසිතො,
 පනසාරම නාමෙන ආරමො ඉති විස්සුතො,
 නානාරුක්කෙතිසල්ලෙනා නානාර්නමතොගරෙ.

යො සිහසුරෙ අති දුප්පස්සො
 උලාරපුඤ්ඤ චතුසෙතිහිතෙනා,
 සුසඤ්ඤනානං චතු පච්චයානං
 දතා පසතෙනා රතනතතයමහි.

කාරුපිතො තස්ම හා ය සෙන
 ලංකාහිබානෙන සුවං සරෙන,
 රුජාබිරු රෙන ම හා ද යෙන
 යො තෙන රුරෙන ගහො සුරමො.

වසනෙනතෙත්ථ බිරෙන ථේරෙන ඤාණකිත්තිනා,
 අභිසාලිනියා අත්ථ යොජනා සාධුසංඛතා.

මාගසිරවුපාදාය යාව සාවණ මාසතො,
 නවමාසෙති නිථානං සමපන්නා අත්ථයොජනා.

ගථා විතමලො සුරෙ අපං ජොතෙති රංසිනා,
 තථෙවිමං අභිකථං චිරං ජොතෙතු සා අගං.

එසා සුරවිතා සාරු බෙ රවිඤ්ච පාකවා,
 ජොතෙතු සොතුකාමානං චිරං සුගත සාසනෙ.

මයා ඉමං කරෙතෙනන පුඤ්ඤං යං පච්චිතං බහුං,
 තෙන පුඤ්ඤන සබ්බෙපි සුබමෙධන්තු පාණීනො.

අභනනං උත්තමබොධිං පාපුණ්ණයාමනාගතෙ,
තච්ඡතා අබ්ලෙ සතෙන මොවෙය්‍යං භවබ්බකා ති.

ඉති අභිනව පුරවිගය නාගරස්ස පච්ඡිමුත්තර දිසා
භාගෙ පතිඤ්ඤා පනසාරමොති විස්සුතෙ ආරා
මෙ වසනෙන න සකලබ්‍යාකරණා සබ්බ
ඤ්ඤාණවාර්තා සාද්ධකා තිපිටකධ
රෙන ඤාණනිත්ති නාමධෙ
යොන ථෙරෙන කතා

අසං අශ්වසාලිනී අක්කොපනා සමනතා.

- 1 එත්තාවතා සමාරඬ මත්ථයොපන මුද්දනං,
බලවිරෙ බුඬවසෙස ඵග්ගුණේ ජුණපකඛිගෙ.
- 2 පුණ්ණමෙ දිවසෙ බුඬ ලංකොපකාර යත්තකො
අත්තරයං විතා යස්මා නිඤ්ජාව සමාගතං.
- 3 සාසනං නිව්ඛවාති දෙසෙසි මුනිපුංගවො,
පරියතති පථිපතති පටිවෙධ වසෙන හි
- 4 පරියතතිමෙව තෙසමිපි පධානං ඉතරවයා,
පරියතති රක්ඛිතාවාසි රක්ඛිතමිත්තරවයං.
- 5 යතො සා පරියත්තිපි පොත්ථකාරුක්ඛනංගතා,
තතො කාලපරිවාසා ලෙඛකානං පමාදතො.

- 6 මුද්දනතානම්පි සබ්බසං පමාදබ්බමනොපිව,
දෙසාපි සත්ති සබ්බත්ත දෙසෙසු පොත්ථකෙසුපි.
- 7 තථාපි තෙ ලබාපෙතො මුද්දපෙතොපි සාධුහි,
සොධෙතො උජ්ජකංකතො කාතබ්බො සාසනාසීති.
- 8 තදුහි කුලපුත්තා යෙ සම්පබ්බජිතාපිව,
ගහභීපි සුසිකමනතා පරමත්ථං ලභනති තෙ.
- 9 තථා සබ්බ පරියතති සාසනුද්දිපතං ගවෙ,
කරුණති පුඤ්ඤකාමානෙ සංසරතතා භවාහවෙ.
- 10 පඤ්ඤාධිකා භවනතිති පඤ්ඤාසත්තරෙන දෙසිතං,
තස්මා මයං ඉමං පුඤ්ඤ කමමං නිසංසාය සාධවො.
- 11 නිබ්බාණං යාව සබ්බත්ථ උප්පජ්ජිමාම නාවනො-
පඤ්ඤගගනං සුපතොන භවස්සතතං කරුණමසෙ.
- 12 යෙ චත්ත සාසනාසීතිස්සුහ පුඤ්ඤකමෙම
ථෙ රු නු ථෙ ර යති මනති වරුදි බිරු,
සමෙමාදිත පෘතුබලං ප ද දං සු යස්මා
කලලා භවත්තු සුචිරං සපරත්ථකාමා.
- 13 ලංකාය ගාථපුරිසා නි ක වෙ ප නි ධී
සොවණ්ණවාථක විහාරබ්බො සි කෙන,
පඤ්ඤාදිසෙබර සමඤ්ඤ නපොධනෙන
සුඨි කතාපි ඉහ ලෙබක මුද්ද දෙසෙ.
- 14 පස්සනති සාධු විබුධා විබු ධ ප් ප ස ත් ථා
ඵකනත පණ්ණිනවරු සුචිසොධ ය න් තු,
යෙ බොපි නො වර්ගතං පස්සා පරෙව
සතතා ජයන්තු සතතං සුභ කිම්බකාරු.

ස ඩි ප ණණ .

0

පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි
පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි	පිටිකිණි
2	23	ඉඩිවිඩං	58	5	පුසාහි
„	29	ආදෙසනා	„	11	දිවසො
3	16	ආභුසො	61	9	උතතර
4	2	කාරච	62	27	පතතුණණ
6	28	සද්දස්ස	„	28	චිත
„	29	වෙදෙහ	„	32	දුකුලං
9	33	තස්මා	„	„	පතතුණණ
13	11	සබ්බ	63	13	ගුණසම්පතති
17	33	දුතොත	67	21	කුසලතතිකෙ
19	15	යුතතත්ති	69	7	හුමං
„	31	යුත්තං	70	23	වාචකො
21	28	තාළිස	71	12	විශ
23	26	සම්බ	77	15	තෙනසුඛ
25	19	උද්දෙස	78	25	වුති
27	11	පටිග්ගාහ	82	11	විස
31	10	පහාණං	86	14	විසවිකුල
„	13	හත්තිති	„	19	යු.
„	17	පහාණං	87	9	සමා
36	23	අමිහෙ	„	22	අනුරූප
45	12	දි	88	16	කාමාවචර
46	9	සද්දෙ	„	29	රූපං
„	„	හජී	89	12	වොහාර
47	4	ගුථ	„	19	එකතත
48	23	සම්බා	90	12	හෙතුති
„	32	දිගඛිං	„	17	සමය
54	11	හුතා	„	25	ධි
„	32	හුම	„	34	එකි
55	5	විධා	91	6	විස්සැ
57	2	සරස	„	15	පටිරූප
„	17	මජ්	„	28	සමුහ.
.....			92	5	ශංකිවි

පිටිකොට පිටිකොට	පිටිකොට පිටිකොට	පිටිකොට පිටිකොට	පිටිකොට පිටිකොට	පිටිකොට පිටිකොට	පිටිකොට පිටිකොට
94	31	විවික්ත	„	„	තන
97	3	සුඛි	130	10	අනුරූප
„	19	කුසලත්ති	„	25	එනෙ
105	28	වාදිං	136	14	විපසයනා
106	11	ගිලිකා	143	8	සමංගි
„	20	ඉඬි	144	22	අප්පාතිණ
„	34	තො වසි			
107	19	සෙනාබ්දානං	150	10	භාවො
„	20	නිවි	„	18	සාධුනං විනතකම්ප
„	26	ඉඬිං	„	26	හිතුප (නං
108	1	ඉඬිමා	153	21	ජබ්බ
„	4	අපි	157	29	රුළො
„	10	නිතන	158	12	සුරිම
109	26	ටිකායං	„	„	එනෙත
110	13	දුනුරූපං	160	7	පච්චිකානං
„	28	බ්‍යාපාදෙ	161	4	යදි
111	3	සරිථෙර	162	13	පිසද්දෙ
„	27	පරි	164	10	කුරුමානං
112	13	පරි	„	33	හුචි
„	15	විථිං	169	15	හනන
„	22	උපගව්ජන්තිකා	170	15	ථින
113	8	මග්ගසා	171	2	සෙය්‍යාදි
114	4	උප්පාදිති	„	6	උප්පාදිගමන
115	23	දඬුබ්බ	174	20	විනාගෙ
„	32	දඬුබ්බ	176	30	හුචි
116	1	දඬුබ්බ	177	10	සද්දිස
120	9	පිණ	179	18	පත්ථමකකට
„	34	මණි	„	34	උපතිසයගමන
129	20	නිග්ගහිතං	181	25	දසක (සො
„	28	විඤ්ඤා	„	26	අසංඛාර
„	29	තක	182	4	හින

ගණක ය	පිටු නං	පිටු නං	පිටු නං	ගණක ය	පිටු නං	පිටු නං
„	6	එකානිති රූපා	„	8	විහා	
„	„	‘රූපාවචරවිපාකක	222	6	භූමියා	
„	29	වුගත (ථානිඨිතා.)	„	10	ලකඛණා	
183	22	දුතිය	„	28	සම්	
187	9	නිජ්ඣ	223	9	වෙදි	
189	16	සඛගතා	224	8	පධිරු	
193	5	සමනතවක්ඛු	„	17	කතඤ්ඤා	
194	26	කතතා	226	32	විසෙසනං	
195	11	මහාභූතෙසු	229	17	ගම්හිර	
„	29	භූතානං	235	15	විඤ්ඤායා	
197	1	රූපාභිසාකාරකො	236	6	ආසවා	
202	12	නිසං	„	22	දිති	
203	13	ඉඤ්ඤාලො	238	7	රහිතො	
204	15	රූප	„	10	මානාන	
„	26	විනතං	239	27	දිතිව	
207	17	මනසික	„	32	ජදනං	
„	27	වඛිසිති	240	13	ජඨං	
208	27	පනංවිග	„	30	තස්මා	
„	29	ගස්භ	241	1	ලාභ	
209	2	පච්චුපඨානා	243	13	අහිරු	
210	23	මිත්තෙසු	244	4	විනයෙ	
211	14	සම්බන්ධො	„	12	භගවතා	
„	23	නිජ්ඣවස්සාති	„	28	මෙව	
„	33	පච්චු	245	8	ගුණිකො	
212	10	කොතෙව	246	2	භගවතා	
213	15	ආකොගං	„	32	විසෙසනං	
215	7	තණ්හාය	247	4	විවේචි	
216	24	සමුදානා	„	27	තපනත්ති	
218	25	භගවතො	248	6	භගවතා	
220	6	විහාරන	250	32	දෙවචස්සියත්ති	

පිටිංකො	පත්‍රිකා කො	පිටිංකො	පත්‍රිකා කො
251	13	සෙවනාදි	262 33 දැනි.
252	8	පළිවෙය	„ 34 දැනි.
„	24	ගණ්ඨානි	263 17 එනානි
254	15	නබ්බනනි	„ 27 හුමිකං
255	7	ගන්තා	265 34 භාණ්ඩකා
261	2	අනිට්ඨො	266 18 නනියා
„	30	අසකකම්ම	270 11 සම්භවා
.....		„	14 අත්තනා

දැනවීම.

— 00 —

සියම්මකර්පතූමත් එවානිබෙන ඉතිරි කමෙබාජත්තොජනා පඨකීප්ති පොත්වහන්සේලාත් මෙම බොඩ ලංකොපකාර කන් තෝරුවේ අවිච්ඡිගැහිමට සමතුකරගත් බවද, ඊට බැඳෙන සි යල්ලත් “අසංයොජනාමුද්‍රාහිකණ්ණමාගම” යන නමින් මින් මතුත් පවත්වනබවද, දයකම්ප්‍ර ලැබී කඩදසිආදිය ලත්කඩින මින් මුද්‍රණය පවත්ගන්නා වගද දතයුතු.

තවද සියළු ශාස්ත්‍රාගම් පිළිබඳ පොත්පත් පතලකිරීම සෑම ආගම්වලම සුබින්විසින් කළයුතු වැඩක් වග වැඩි නොලිවාට යුරෝපයේ පාළිපොත් මුද්‍රාහිකණ්ණමාගමෙන් පෙනේ. මේ මුද්‍රණයටත් මගත් මුදලක් හිතෑම වේ. ආණ්ඩුවක ආධාරනැතුව මගත් විශදම්වැඩ දුෂ්කරමයි. නමුත් පෙරමෙන් නිරායාසයෙන් කරවාදෙන බොඬර මහආමති ආදීන් ලකතුල නැති මේකා ලේ තමනමුත්ගේ මහොත්සාහවලින්වත් මෙබඳු නිරවද්‍ය වැඩ කරගතයුතුවද ලියවීමට යන විශදම් මාත්සිවලට වඩා මෙය අ නත්ත ජනයාට ප්‍රයෝජන බවද ඒත්තුගෙන මිටත් ශ්‍රමණයත් වහන්සේලා ප්‍රධාන සැදැහැවත් හවත්සු සතුවිත්බැඳි මෙරට අ භාවයට වාගේ ගොස් තිබෙන පාළිඅත්තොජනාත් පතලකරගැ ණීමට ආධාරකෙරෙත්වා.

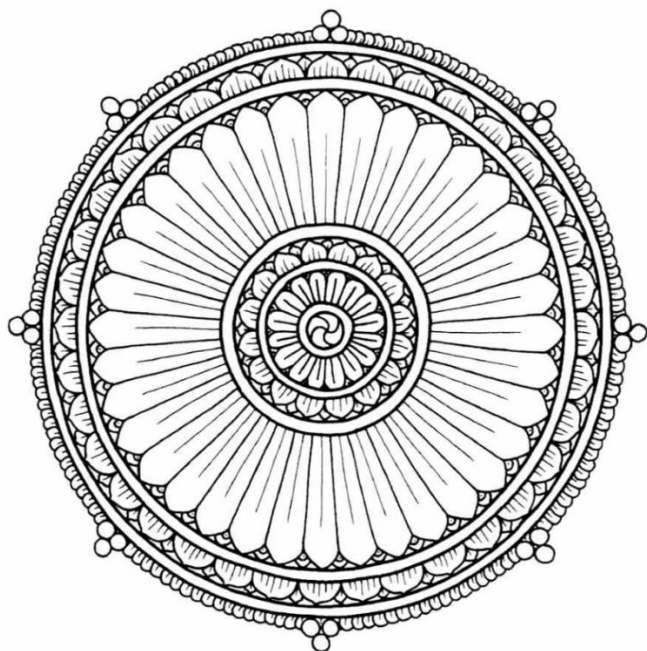
යලින් පරමගම්හිර අහිධම්ම පිළිබඳ මෙරට අභාවිතා පොත් පත් විශෙෂයෙන් සුඛකරවා අවිච්ඡිගැහිමට ඇති දුෂ්කරතාව එබඳු පණ්ඩිතයන්ටම ගෝචරවේ. මේ පොත් බලන සියල්ලෝ මේ හි විදුමාන සදෙස්තැත් කරුණාවෙන් අපවෙන දත්වා එවත්වා.

නැවතද මෙය අවිච්ඡිගැහිමේ බලය අපටම බව දතයුතු.

මෙම සමාගමේ ප්‍රධාන මැතිවරුන්ගේ
අවසරපිට අත්සන්කළේ

D. P. Kandamby
SECRETARY OF A. P. S.

සබ්බ ආනං ධම්ම ආනං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු